NORSK LÆSEBOG,

UDGIVEN

AF

A. E. ERIKSEN OG P. A. PAULSEN.

TREDJE DEL.

FJERDE UDGAVE.

KRISTIANIA.
FORLAGT OG TRYKT AF W. C. FABRITIUS.
1881.

Forord til fjerde udgave.

Nærværende udgave af læsebogens tredje del, som trykkes i et noget forøget oplag (6,000 eksplr., tidligere 5,000), fremtræder uden væsentlige forandringer. Af det gamle læsestof er henimod en snes sider sløifet og erstattet med nyt, idet der — ligesom ved de tvende næstforegaaende udgaver — fornemmelig er lagt an paa en indskrænkning af de fra først af vistnok noget overfyldte historiske afdelinger.

Følgende stykker er udskudte: „Gaadekampen“, „Kong Frode og gubben,“ „Skaldens løn,“ „Mindre-Alv,“ „Den sorte død,“ „Anna Kolbjørnsdatter,“ „Nøkken i kvernen,“ „Kirsten Pils kilde,“ „Den norske vinter,“ „Mindets bæger,“ „Runerne,“ „Island“ og „Et bryllup i Bergen 1565.“

I disses sted er følgende nye stykker optagne: „Torbjørn,“ „Piletrærne og skjæren,“ „Gudbrand i Lien,“ „Den skudte hund“ og „Kirken,“ hvoraf de tre første er overførte fra anden del.

Af de gamle læsestykker er nogle faa omflyttede paa en mere passende plads.

De foretagne forandringer er ikke flere, end at man ved hjælp af registret, hvori hvert stykkes plads i de tre sidste udgaver er angivet, vil kunne benytte disse ved siden af hinanden i samme klasse, uden at deraf opstaar nogensomhelst ulempe. Da første udgave antagelig paa det nærmeste er ude af brug, er der ved affattelsen af registret ikke taget hensyn til denne.

Af forordet til 3dje udgave hidsættes følgende:

Da vi ved, at den foran i anden udgave opstillede fordeling af læsestykker paa de enkelte klasser ved flere skoler er bleven fulgt som rettesnor, gjentager vi den her med nogle ubetydelige forandringer. Vi gjør derved opmerksom paa, at naar læsestoffet for det 4de aar (5te middelskole-klasse) denne gang er blevet noget mindre i omfang, da har dette sin grund deri, at vi finder det ønskeligt — hvad der ogsaa synes at være en

temmelig udbredt skik — at man i denne klasse rækker at læse en eller to komedier af Holberg. 9de afdeling, der her er opført for det 4de aar, opsættes kanske hensigtsmæssigere til den næste klasse. — I nedenstaaende fortegnelse er de med kursiv trykte stykker digte; en stjerne foran titelen betegner de nye stykker. Tallene henviser alene til nærværende udgave; de tilsvarende sidetal i de foregaaende udgaver vil med lethed kunne findes i den bagefter følgende indholdsfortegnelse.

313. Presten i Hallingdal 314. Holger Danske 315. Kristian den fjerde og bonden 318. Fløterne 321. En baadfart 324. *Gjæterguttens sang* 334. *Mit fødeland* 335. *Norges herlighed* 336. Stormen 361. Jotunfjeldene 365. Vandring til Rjukand 372. Missionæren og Finnerne 377. *Slædefart* 380. En nat i Nordmarken 390. Jærven 405. En stranding ved Vesterhavet 412. *Guds fred* 481. *Fattigmands suk om vinteren* 484. *Mindesang* 505.

3dje aar (4de middelklasse). *Kokosnødden* 9. *Blomster-Ole* 26. *Terje Viken* 34. En frierhistorie 48. *Fregatten Ørnens brand* 48. Grantræet 67. *Den engelske kaptein* 77. *Henrik og Else* 90. *Den skudte hund 101. *Tor henter sin hammer* 115. Sigurd Favnesbanes første daad 124. *St. Olavs mildhed* 190. *Knut den store* 194. Dronning Dagmar 208. *Marsk Stigs døtre* 217. Herlog Høvudfat og biskop Karl 224. *Luthers minde* 232. *Kjeld Stub* 257. *Kort Adeler* 258. *Heltene fra 2den april 1801* 271. Kristian August 273. Slaget i Trangen 274. *Menigmands juleønske for Karl Johan* 278. *4de juli 1859* 280. Norges storting 281. *Norsk bjarkemaal* 281. *Aasgardsreien* 284. *Det fredede træ* 294. *Fanitullen* 297. *St. Laurentius* 316. Kong Valdemars tanke 317. *Brudefærden* 320. *Da droslen reiste* 337. Ladegaardsøen 338. En katekisation 349. Nordfjordhesten 352. Strilerne 354. *Nordmandssang* 369. *Den norske bonde* 370. Finnerne 375. Vinterfisket i Lofoten 381. Fossekallen 401. Sne-uglen 408. Gadefeieren i London 421. Træk af de gamle Nordmænds karakter 439. Olav Tryggvessøns kristendomsindførelse 448. Norske hirdskikke i middelalderen 459. *Uranienborg* 466. *Livets seilads* 482. *Gud hører hjertets raab* 483. *Pilgrimssang* 486. *Hvad man kan blive* 487. *Brodne kar i alle lande* 489. *Vuggevise* 492. *Efter stormen* 492. *Lær mig!* 493. *Da jeg var lille* 493. *Lærebogen* 506. Gnieren og drankeren 513.

4de aar (5te middelklasse). Verdens deiligste rose 44. *Gaffelen* 62. *Haakon jarls død* 159. *Væringernes drapa* 197. *De tvende kirketaarne* 205. *Kristjern den andens vise* 231. Træk af Kristian den fjerdes liv 237. *Nils Juel* 261. *Matrosen* 271. *Til Herman Foss* 279. *I Kivledal* 290. *Dalvise* 319. *Blind-Anne* 343. *Nordhavet* 347. *Høifjelds-liv* 374. *Familien paa Stenset* 379. *Møllergutten* 389. Alexandria 427. Tordenveir 430. Vulkanske udbrud 434. *Kirken 437. *Et gammelnorsk herresæde* 444. *Koll med bilen* 446. *Kirkevielsen i Nesland* 453. Gamle stenbygninger 456. *Kong Haakons gildehal* 458. *Snorre Sturlasøn* 465. Om Ludvig Holberg 467. *Ludvig Holberg* 475. *Til Adam Oehlenschläger* 476. *Jakob Aall* 477. Peter Andreas Munch 478. *Ved dødens komme* 483. *Elsker hverandre!* 485. *Den blide tanke* 485. *Oldtidens berømmelse* 487. *Ved skole-aarets slutning* 489. *Paaske-indbydelse* 495. *Norsk nationalsang* 495. *Gamle Norge* 497. *De tre høie ord* 498. *Norsk*

Tromsø den 13de februar 1881.

A. E. Eriksen.

INDHOLD.

III. Myther og oldsagn.

IV. Historiske fortællinger og digte.

V. Folkesagn.

VI. Naturskildringer og livsbilleder.

VII. Kulturhistoriske skildringer.

VIII. Blandede stykker.

IX. Prøver af ældre dansk og af norsk folkesprog.

I. FABLER.

Ulven og lammet.

Da en ulv stod og drak ved udspringet af en bæk, opdagede den et vildfaret lam, som i nogen afstand derfra plaskede nedenfor i vandlöbet. Da den havde besluttet sig til at tage det, gik den paa raad med sig selv, hvorledes den bedst skulde retfærdiggjöre sin vold. »Skurk!« raabte den og löb hen til det, »hvor tör du gjöre det vand mudret, som jeg drikker af?« — »Jeg indser virkelig ikke,« sagde lammet ydmygt, »hvorledes jeg kan plumre vandet, da det löber fra dig til mig og ikke fra mig til dig.« — »Lad saa være,« svarede ulven, »det er kun et aar, siden du skjældte mig slemt ud.« — »O min herre,« sagde lammet skjælvende, »for et aar siden var jeg ikke födt.« — »Naa,« svarede ulven, »var det ikke dig, saa var det din fader, og det er det selvsamme; men det nytter ikke at pröve paa at snakke mig fra min middagsmad!« og uden videre passiar faldt den over det stakkels, hjælpelöse lam og sönderrev det.

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

Ræven og storken.

En ræv indböd engang en stork til middag, og da den havde lyst til at more sig paa gjestens bekostning, saa opvartede den ikke med andet end en tynd suppe paa et fladt fad. Ræven söbede meget let til sig al suppen, medens storken med sit lange, spidse neb ikke var istand til at faa en mundfuld og ved maaltidets slutning var ligesaa sulten, som da det begyndte. Ræven ytrede imidlertid sin beklagelse over at se den tage saa sparsomt til retterne og sin frygt for, at maden ikke var tillavet efter dens smag. Storken sagde intet, men bad, at ræven vilde gjöre den den ære at gjengjælde dens visit;

og følgelig lovede Mikkel næste dag at spise til middag hos den. Den kom ogsaa rigtig efter aftale, og maaltidet blev straks bestilt ind; men da maden var anrettet, fandt ræven til sin store bedrövelse, at den laa i et smalhalset kar, i hvilket storken med lethed stak sin lange hals og sit neb ned, medens den derimod var tvungen til at nöies med at slikke halsen paa krukken. Da den nu ikke var istand til at stille sin sult, saa tog den afsked saa höflig, som den kunde, men med den bemerkning, at den dog neppe kunde dadle sin vert, der blot havde betalt den med dens egen mynt.

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

Den syge løve.

En löve, som af alderdomssvaghed ikke længer var istand til at jage sit bytte, lagde sig til ro i sin hule og forsikrede med meget besværligt aandedræt og svag röst, at den i sandhed var meget syg. Det rygtedes snart mellem dyrene, og der var stor jammer over den syge löve. Et efter et kom de for at se til ham; men da den saaledes kunde fange dem alene og i sin egen hule, blev de let dens bytte, og den blev fed og tyk under denne levemaade. Ræven, som havde nogen tvivl om sandheden af alt dette, kom tilsidst for at gjöre sit sygebesög, og, holdende sig i en vis afstand, spurgte den Hans Majestæt, hvorledes han befandt sig. »Ak, min kjæreste ven,« sagde löven, »er det dig? Hvorfor staar du saa langt fra mig? Kom, bedste ven! og gyd et tröstens ord i den stakkels löves öre, som kun har kort tid at leve i!« — »Saa mange tak,« sagde ræven, »men undskyld, at jeg ikke kan blive; thi — for at sige sandheden — jeg föler mig ikke ganske vel ved at betragte formen her af disse fodspor, som alle peger indad til din hule, men slet ingen vender udad.«

Det er lettere at komme ind i en sag end at komme ud af den, og det er kun almindelig klogskab at se henad en vei, inden man vover sig paa den.

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

Ræven og druerne.

Midt under vinhösten listede en ræv sig ind i en vingaard, hvor de modne, skinnende druer hang höit opbundne og saa ret fristende ud. Den gjorde mangt et spring og hop efter det söde bytte; men da alle dens anstrengelser mislykkedes, gik den bort, idet den mumlede: »Aa, hvad gjör saa det! de druer er dog sure!«

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

Spurven under fangefælden.

En voksen dreng med fangefælde
af fine hamp for spurv især
at fange sad (thi spurven er
paa ager slem, naar den faar
vælde);
om langt og længe faar han en.—
„Mig, gode mand, du livet
skjænke!
Hvad nytter dig (som jeg kan
tænke)
at faa kun mig, at faa kun en?
Og spares jeg, da tør jeg sverge,
at du derfor skal takke mig:
jeg samle skal fra dal og bjerge
min hele slegt her ned til dig;
jeg foran flyve skal og hoppe
og vise dem det strø'de korn;
da faar du mange spurvekroppe,
som feded sig paa stjaalet korn;
jeg er den magreste af alle."—
Saaledes var nu spurvens tale. —
„Forræder!" svared drengen
ham,
„den grund, hvorpaa du liv
begjærte,
den viser ret et broderhjerte;
en deilig sjæl! — Fy! for en
skam!
Er livet værd en slig forræder?
Nei, var du end den eneste,
og bar du end paafuglens klæder,
forræders løn du straks skal se."

C. Frimann.

Ravnen og ræven.

Junker Ravn i trætop sad
ved en stjaalen ost saa glad;
mester Ræv, som lugten fik,
lumsk ærbødig straks fremgik,
hilste paa vort fjog med smiger:
„Ih, hr. Ravn! velkommen her!
O, hvor deilig De dog er!
Fønix selv langt for Dem viger,
dersom Deres sang kun er
halv saa skjøn som Deres fjær."
Ravnen, som med tossens glæde
hørte sig saa herlig rost,
vil paa timen til at kvæde ...
bums! der laa den stjaalne ost!
vips! har mester Ræv den fat,
sagde junker Ravn godnat.
Men først bad han: „Fromme
herre!

Dette ham en varsel være:
at en hykler altid har
den, han smigrer for, til nar.
Denne lærdom, tror jeg, er
ganske ærlig osten værd."
Ravnen svor, men lidt for silde,
aldrig mer han narres vilde.

K. L. Rahbek.

Musene i raadsforsamlingen.

Engang i fordums tid, da musene befandt sig i störste nöd ved kattenes forfölgelser, besluttede de at holde et möde for at tage en beslutning angaaende de bedste midler til at blive fri for den idelige plage. Mange planer blev dröftede og forkastede; tilsidst stod en ung mus op og foreslog, at der skulde hænges en bjelde omkring kattens hals, forat de for fremtiden bestandig kunde have kundskab om dens komme og paa den maade være istand til at slippe bort. Dette forslag blev hilset med stormende bifald og blev straks enstemmigen antaget. Derpaa fremtraadte en gammel mus, som hele tiden havde siddet taus, og sagde, at den ansaa dette paafund for meget klogt, og at det uden tvivl vilde være tilstrækkelig virksomt; men den havde blot et lidet spörgsmaal at fremsætte, nemlig, hvem det var, som vilde hænge bjelden paa katten.

Et er at gjöre forslaget, et andet at udföre det.

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

De reisende og bjørnen.

Da tvende venner vandrede med hinanden paa samme vei, mödte de en björn. Uden at tænke paa sin ledsager klavrede den ene i stor angst op i et træ og skjulte sig der. Den anden, som saa, at han ingen udsigt havde til at staa sig mod björnen, havde intet andet at gjöre end at kaste sig paa jorden og lade, som om han var död; thi han havde hört, at björnen aldrig rörer noget dödt legeme. Medens han nu laa saaledes, nærmede björnen sig til hans hoved, snöftede og snusede ved hans örer, hans næse og hans hjerte; men manden holdt ubevægelig sit aandedræt, saa at dyret troede, at han var död,

og gik bort. Da björnen var ganske ude af sigte, kom hans reisekamerat ned fra træet og spurgte, hvad det var, som björnen hviskede til ham; — »thi,« sagde han, »jeg bemerkede, at den satte sin snude tæt til dit öre.« — »Aa,« svarede den anden, »det var ingen stor hemmelighed; den bad mig blot at vogte mig for at komme i kast med dem, som lader sine venner i stikken, naar de kommer i nöd.«

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

Katten, den gamle og den unge mus.

Katten. „Du søde lille dyr, kom hid til mig!
Kom hid og lad mig bare kysse dig!
Du ved ei, hvor jeg holder af dig, kjære!"
Gamle m. „Jeg raader dig, mit barn, lad du det være."
Katten. „Saa kom dog hid! se her! en saadan deilig nød
jeg dig for hver en kys betaler."
Unge m. „Hør moder! hør, hvor sødt den taler!
Jeg gaar."
Gamle m. „O nei!" —
Katten. „Og dette sukkerbrød
og meget andet rart vil jeg dig give,
vil du kun komme hid."
Unge m. „Hvad skal jeg nu?
O moder, lad mig gaa!"
Gamle m. „O barn, o lad det blive!"
Unge m. „Den ser saa ærlig ud. Hvor mener du,
den gjorde mig fortræd?"
Katten. „Saa kom da, lille taabe!"
Unge m. — — „O moder! hjælp! den grusomme!
Den bider, o! den dræber mig, o ve!"
Gamle m. „Nu det forsilde er om hjælp at raabe.
Hvo ei modtager raad, har ingen hjælp at haabe."

K. L. Rahbek.

Løven og musen.

Da en löve engang laa og sov i sit leie, löb en mus, som ikke anede, hvor den gik, over det mægtige dyrs snude og vækkede det. Löven slog sin lab paa det lille, forskrækkede

dyr og var i begreb med i et nu at gjöre det af med det, da musen i en ynkelig tone bönfaldt den om at skaane den, da den ganske mod sit vidende havde fornærmet den, og ikke at vanære sin hæderlige klo ved et saa ubetydeligt bytte. Löven smilede ved den lille fanges angst og var saa ædelmodig at lade den gaa. Nu hændte det kort tid derefter, at löven paa sin vandring i skoven efter bytte faldt i jægernes garn, og da den fölte sig hildet uden haab om at slippe, udstödte den et bröl, som gjenlöd gjennem hele skoven. Musen, som gjenkjendte dens röst, der havde sparet dens liv, löb hen til stedet og gav sig uden videre omstændigheder til at gnave paa knuden i det reb, som bandt löven, og satte i kort tid det ædle dyr i frihed og overbeviste saaledes löven om, at venlig mildhed sjelden er spildt, og at ingen skabning staar saa dybt under den anden, at den jo formaar at gjengjælde en velgjerning.

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

Løvens hof.

Kong löve skrev en landdag ud.
De andre dyr kom sammen i hans hule.
En bjørn, saa raa som egen hud
og altid vant sin mening ei at skjule,
frembrummed straks, da han indtren:
„Hvor fæl en lugt her hos vor herre!
i møddinggrop og rakkerkule
kan ei se ud, ei lugte værre.“
Og sandeligt,
den residens sig ligne lod ved sligt.
Men løven over denne plumpe note
i stilhed to minutter gren;
men i det tredje med sin pote
han brød den tølpers nakkeben.
„Fortræflig gjort!“ med buk og skraben
og søde smil udraabte aben
og talte vidt og bredt om dunst
af virak og om kongens gunst,
som tillod bæsterne at snuse
i vellugt som i guders huse.

Hans smiger dog ei smagte; knap
han løvens klo ved flugt undslap.
„Men du, hvad lugter du da?“ blev adspurgt en ræv.
„O eders majestæt tilgive!“ — var dens svar —
„jeg snue har.“

Henr. Wergeland.

Hjorten ag vinranken.

En hjort, forfulgt af jægerne, skjulte sig mellem rankerne paa en vinstok. Jægerne gik forbi uden at opdage den, og da han mente, at alt var sikkert, begyndte den at afgnave det löv, som havde skjult den. Men en af jægerne, gjort opmerksom ved denne raslen, vendte om, og da han nok anede, at deres bytte var der, skjöd han ind i busken og dræbte hjorten. Da den var nær ved at dö, udstönnede den disse ord: »Jeg lider medrette for min utaknemmelighed, der lod mig krænke den vinstok, som havde beskyttet mig i farens time.«

Eft. Æsop, ved Chr. Winther.

Paafuglen og hanen.

En paafugl sagde til en hane:
„Skjønt jeg beundres af enhver,
der er dog dem, der har den vane
at finde feil, hvor ingen er.
Istedenfor sig klogt at fryde
ved mine fjæres stolte pragt,
de lader sig endog forlyde
om mine ben med kaad foragt;
og andre, tænk engang! tør sige,
at ravne selv ei værre skrige.“
— Gjensvared hanen: „Gjerne vilde
man glemme baade skrig og ben;
men du vil just, og det er ilde,
med magt behage hver og en;
og den, der vil, se det er tingen,
behage alle, tækkes ingen.“

Fr. Schaldemose.

Edderfuglen.

En edderfugl sad haardt i klemme
og skreg om hjælp til himmelen.
En fisker hørte fuglens stemme
og skyndte sig og frelste den.

„Ak, fagre fugl, nordhavets ære!
hvor glad er jeg, som frelste dig!
hvor hvide, skjønne, bløde fjære!
de skal herefter varme mig.“
Saa plukkede han grisk den arme,
og halvdød klager den med ret:
„Ha, grumme haand, som tog min varme,
hvi gav du mig mit aandedræt?“

Joh. Ewald.

Katten i bondens madskab.

En fattig bonde havde udi sit skab forvaret en ost; men skabet var ikke saa tæt, at jo mus listede sig derind og gnavede paa osten. Bonden besluttede derfor at indeslutte en kat udi skabet for at jage skræk i musene og beskjerme osten imod samme. Han begav sig derpaa roligen tilsengs; men da han stod op om morgenen og aabnede skabet, fandt han, at katten havde fortæret den hele ost paa en nat.

Ofte, for at undgaa et lidet uheld, styrter man sig i et större, og det, som man mener at være lægedommen, er værre end sygdommen.

Ludv. Holberg.

Æslets hovmod i dets velstand.

Æslet fandt engang en stor skat, der laa skjult under en drage, som var död af hunger, fordi den ikke vilde forlade skatten. Æslet lod sig derpaa udmaie med kostelige klæder og smykker. Da dyr og fugle belo æslet for denne daarskab, mente en jagthund, at intet kunde være fornuftigere gjort, saasom intet andet dyr mere tiltrængte udvortes smykke. »Thi« — sagde den — »man maler vægge, som er af træ og ler, men ikke dem, som er af marmor. Jeg tog ikke i betænkning at gjöre det samme, hvis jeg var et æsel.«

Uduelige og foragtelige mennesker behöver mest at pynte sig; dette bekræfter jo ogsaa den daglige erfaring.

Ludv. Holberg.

Bjørnen og gjedebukken.

Da en björn engang saa en gjedebuk klavre op paa en brat klippe, tænkte han ved sig selv: »Mon ikke ogsaa du kunde gjöre det samme?« Hans haab slog ham heller ikke feil; men da han, skjönt ikke uden stor möie, var kommen op paa spidsen af bjerget, sagde han: »Men hvorledes kommer jeg nu ned igjen?« Gjedebukken, som havde forudseet dette, sagde da: »Det skulde du have betænkt, förend du steg op.«

Fabelen lærer, at ethvert menneske, förend det indvikler sig i en vanskelighed, maa være betænkt paa, hvorledes det kan udvikle sig igjen derfra.

Ludv. Holberg.

Kokosnødden.

En kokosnød
paa havet flød,
omtumlet vildt af voven.
Ved Asiens kyst
en storm i høst
den rev fra kokosskoven.

„Ak!“ — klaged den —
„hvor skal jeg hen?
hvi blev min kjerne moden?
blandt hval og hai
jeg kan jo ei
i dybet fæste roden.

Spildt er min kraft;
min sunde saft
ei kvæger ørknens arme.
Kold er din grav,
du store hav,
og jeg behøver varme.“

Men Herren lo;
han klæder jo
hver markens urt og lilje.
Det mindste frø
kan ikke dø,
naar det ei er hans vilje.

Bag havets rand,
det vidste han,
laa øen i det fjerne;
med frugtbar grund,
men uden lund
den vented paa en kjerne.

Og nødden drev
til fjeldets rev
med verdenshavets vove.
Den fæsted rod,
og øen stod
snart dækt med kokosskove.

Hver skipper, som
til øen kom,
fandt den ei mere nøgen.
Høit steg mod sky
i palmers ly
mod himlen aftenrøgen.

Hvert sandhedsord,
udtalt paa jord,
man kan ved nødden ligne.
Det er et frø
paa vilden sø;
men Gud det kan velsigne.

Som hist en kyst,
maaske et bryst
det kan i livet finde;
og ved du vel,
om ei en sjæl
det kan for himlen vinde?

Saa tal det ud
og stol paa Gud!
lad stormen det bortrive —
et palmetræ
til ly og læ
kan sandhedsordet blive.

H. V. Kaalund.

II. FORTÆLLINGER OG EVENTYR.

Draugen.

Paa Kvalholmen i Helgeland boede en fattig fisker, der hed Elias, med sin kone Karen, som för havde tjent hos presten over paa Alstahaug. De havde faaet sig op en hytte der, og han gjorde nu Lofot-fiske paa dagsror*).

Paa den ensomme Kvalholmen var det nok ikke frit for, at det spögte. Naar manden var borte, hörte konen mangeslags uhyggelig larm og skrig, som ikke kunde være af det gode. En dag, hun var oppe paa holmen og slog græs til vinterfoder for et par faar, de eiede, hörte hun endog tydelig, at det snakkede nedenunder berget i fjæren; men hun turde ikke se efter.

Der kom et barn hvert aar; men de var stræbsomme begge to. Da syv aar var gaaet, var der seks börn i stuen; men den samme höst havde manden ogsaa faaet skrabet sig sammen saa meget, at han mente nu selv at kunne raade sig til en seksæring**) og herefter ro fiske i egen baad.

En dag, som han gik med en kveitepig***) i haanden og

*) „Dagsror“ er tjenestekarlens part af fiskets udbytte.
**) En baad med tre aarer paa hver side.
***) Kveitepig er en lang træstang med jernspids med gjenhage i til at stikke kveite eller helleflynder med.

grundede paa dette, stödte han over en bjergknart nede i stranden uforvarende paa en uhyre stor kobbe (sælhund), som laa og solede sig lige bag den, og som nok var ligesaa uforberedt paa manden, som han paa den. Elias var imidlertid ikke sen; han stödte ovenifra knarten, hvor han stod, den lange, tunge kveitepig lige ned i ryggen paa den, tæt under nakken.

Men da blev der et spræl! Kobben reiste sig med en gang paa halen, ret op i veiret, saa höi som en baadmast, og saa med et par blodanlöbne öine saa ondt og giftig paa ham, medens den derhos grinende viste tænder, at Elias holdt paa at gaa fra vettet af forskrækkelse. Saa fög den med et paa söen, saa skumkraven stod fuld af blod efter den. Mere saa Elias ikke til den; men ind til baadstöen i Kvalviken, hvor huset hans stod, drev samme eftermiddag kveitestangen med afbrudt jernpig.

Elias tænkte ikke længere paa dette. Han kjöbte samme höst sin seksæring, til hvilken han alt om sommeren havde sat op et lidet nöst.

En nat, som han laa og tænkte paa den nye seksæringen sin, faldt det ham ind, at han for rigtig at bevare baaden kanske burde sætte endnu en spilre til stötte under den paa hver side. Han var saa urimelig glad i baaden, at det bare var moro for ham at staa op med lögt og se ned til den.

Som han nu stod og lyste paa den, skimtede han pludselig i krogen henne paa en garnvase et ansigt, der akkurat lignede kobbens; det gren en stund sint imod ham og lyset, gabet blev ligesom hele tiden större og större, og saa for der en stor mand ud igjennem nöstdören, men dog ikke fortere, end at Elias ved lögteskinnet skimtede, at der stod en lang jernpig ud af ryggen paa ham. Og nu begyndte han nok at skjönne et og andet. Men endda var han mere ræd om baaden sin end for livet, og han satte sig med lögten selv op i den og holdt vagt. Da hans kone om morgenen kom, fandt hun ham sovende der med den nedbrændte lögt ved siden af sig.

Den morgen i januar, han drog ud paa fiske med to mand i baaden sin foruden sig selv, hörte han i mörket en röst fra et skjær lige i udlöbet af viken. Den lo haanlig og sagde: »Naar det blir femböring, saa agt dig, Elias!«

Det varede imidlertid mange aar, för det blev fembö-ring*) af for Elias, og hans ældste sön Bernt var da sytten aar gammel. Den höst, dette skede, reiste Elias med hele sin familie i baaden ind i Ranen for at bytte bort seksæringen og saa for mellemlag handle sig femböringen til. Hjemme var kun en netop konfirmeret finnepige, som de havde taget til sig for nogle aar siden.

Nu var der en baad, en liden halvfemterums femböring, som han netop havde i kikkerten, og som den bedste baadbygger derinde havde faaet færdig og tjærebredet den höst. Elias havde god greie paa, hvordan baad skulde være, og syntes aldrig, han havde seet nogen baad saa velbygget under vandet. Oventil var den derimod kun saa middels, saa at baaden for en mindre erfaren heller saa tungroet ud og slet ikke videre pen.

Bygmesteren skjönnede nu dette ligesaa godt som Elias. Han sagde, at han troede, det vilde blive den förste baad i Ranen paa seilads, men at Elias alligevel skulde have den for billig pris, naar han blot vilde love et, og det var, ikke at gjöre en forandring ved baaden, ikke engang saa meget som at sætte et rip i tjærebredingen. Först da Elias udtrykkelig havde givet sit löfte paa dette, fik han baaden.

Men »hin karen«, som lærte bygmesteren denne sjöfaçonen paa baadene sine undervands — overvands maatte han arbeide, eftersom han selv kunde, og det var da tidt kleint nok — havde trolig været ude iforveien og befalet ham baade, at han skulde sælge saa billig, forat Elias kunde faa baaden, og tillige, at han skulde betinge forud, at den ikke maatte merkes. Paa det vis kunde den nemlig heller ikke som vanligt tjærekorses i for- og agterstavnen.

Elias tænkte nu paa at seile hjem, men var först indom handelsstedet og forsynede sig og sine med julekost, derunder ogsaa en liden dunk brændevin. Glad som han var i handelen, tog nok baade han og konen hans sig den dag en taar over törsten, og Bernt, sönnen, fik ogsaa smage en smule med.

---

*) Fembøring er en større baad med fem aarer paa hver side; det er den egentlige fiskebaad paa vinterfisket deroppe.

Dermed seilede de nu den nye baad hjemover. Anden ballast end han selv, kjærringen og börnene samt julekosten var der ikke i den. Sönnen Bernt sad ved halsen, konen, hjulpen af den næstældste sön, holdt i draget, og selv sad Elias ved styret, medens de to yngre tolv og fjorten aar gamle brödre skulde skiftes ved ösekarret.

De havde otte mile havvei at seile, og da de kom ud paa, viste det sig, at de nok kom til at pröve baaden den förste gang, den brugtes. Der rög efterhaanden op til en storm, og skumkammene begyndte at brække i den svære havsjö.

Nu fik Elias da se, hvad baad han havde; den klarede sig som en sjöfugl mellem bölgerne uden saa meget som en skvæt i baaden, og han dömte derhos paa, at han slap at sætte en hel klo*) mod, hvad en anden almindelig femböring vilde være nödt til i dette veir.

Ud paa dagen saa han, ikke langt fra sig borte paa sjöen, en anden femböring med fuld besætning og fire klör i seilet akkurat som han. Den laa samme kurs, og han fandt det lidt rart, at han ikke havde seet den för. Den lod til at ville kapseile med ham, og da Elias skjönnede det, kunde han ikke bare sig for igjen at stikke ud en liden klo.

Nu gik det med strygende fart som pilens forbi næs, holmer og skjær, saa Elias syntes, han aldrig havde været med paa saa stolt seilads för, og nu viste baaden sig ogsaa for det, som den var, nemlig förste i Ranen.

Havet var imidlertid blevet værre, og de havde alt faaet et par alvorligere sjöer**) ind over sig. De bröd ind over halsen der forud, hvor Bernt sad, og seiledes ud igjen i læ nær bagskotten.

Siden det var blevet skummelt, havde den anden baad holdt ganske nær, og de var nu ikke længer fra hinanden, end at de kunde kaste et ösekar til hverandre.

Saa gik da seiladsen jevnsides i stedse haardere sjö udover kvelden. Den fjerde klo burde nu egentlig været sat igjen; men Elias vilde nödig give tabt i kapseiladsen og tænkte

*) For hver „klo", som „sættes", mindskes seilet.
**) „Sjøer" bruges af vore sjøfolk i samme betydning som „bølger".

at bie dermed i det længste, indtil de gjorde det over i den anden baad, hvor det kunde tiltrænges vel saa godt. Af og til gik saa fremdeles brændevinsdunken om, da det nu baade var kulde og væde at holde ude.

Morilden, som spillede i den sorte bölge nær Elias's egen baad, lyste sælsomt sterkt i skumranden omkring den anden, der ligesom plöiede og veltede en ildskavl om siderne. Ved det lyse fosforskjær kunde han endog skjelne taugenderne over i den. Han kunde ogsaa tydelig se folkene ombord med deres sydvester paa hovedet; men da deres luvartside laa nærmest, vendte de alle ryggen til og skjultes mest af den höit krængende baadrand.

Pludselig bröd der en forfærdelig bræksjö, hvis hvide kam Elias længe havde skimtet gjennem mörket, indover halsen, hvor Bernt sad. Den stoppede ligesom hele baaden for et öieblik, plankerne skalv og rystede under trykket af den, og strömmede saa, da baaden, der en stund laa halvkantret, reiste sig igjen og tog fart, ud over læbord agter. Medens dette stod paa, syntes han, det skreg fælt over i den anden baad. Men da det var over, sagde konen, som sad ved draget, med en stemme, som skar ham ind i sjælen: »Herregud, Elias, den sjöen tog Marthe og Nils med sig!« — det var deres to yngste börn, det förste ni, det andet syv aar gammelt, som havde siddet i rummet nær Bernt. Hertil svarede Elias bare: »Slip ikke draget, Karen, ellers vil du miste flere!«

Det gjaldt nu at faa taget ind den fjerde klo, og da dette var gjort, fandt Elias, at der var brug for den femte med, thi veiret voksede; men for at seile baaden fri af de stedse sværere sjöer, turde han paa den anden side heller ikke mindske mere paa seilet, end han haardt var nödt til. Det gik imidlertid saa, at den seilstump, de kunde före, efterhaanden blev mindre og mindre. Sjöen rög, saa det drev dem i ansigtet, og Bernt og den næstældste broder Anton, der hidtil havde hjulpet moderen henne ved draget, maatte tilslut holde i raaen, en udvei, som man tyr til, naar baaden ikke engang taaler at gaa for den sidste klo — her den femte.

Kameratbaaden, som imidlertid havde været borte, dukkede nu pludselig igjen op ved siden med akkurat samme seilföring som Elias's baad; men han begyndte nu ikke rigtig

at like mandskabet der ombord. De to, som stod der og holdt i raaen, og hvis blege ansigter han skimtede under sydvesterne, syntes ham ved den underlige lysning af skumbrydningen mere lig dödninger end mennesker, og heller ikke talte de et ord.

Et stykke til luvart öinede han saa igjen den hvide, höie ryg af en ny braadsjö, der kom gjennem mörket, og han beredte sig itide paa at tage imod den. Baaden lagdes med stevnen skjöns op mod den, og seilet blev fört störst muligt for at skabe fart nok til at klöve den og seile sjöen ud igjen. Ind susede braadsjöen med et brus som af en fos; atter laa de et öieblik halvkantrede; men da det var over, sad konen ikke længer ved draget, heller ikke stod Anton længer og holdt paa raaen — de var begge gaaet overbord.

Ogsaa denne gang syntes Elias, at han hörte det samme fæle raab i luften; men midt under det hörte han tydelig sin kone angstfuld raabe hans navn. Da han begreb, at hun var skyllet overbord, sagde han kun: »I Jesu navn!« og taug saa. Han var tilmode, som han helst vilde fulgt efter hende, men fölte derhos, at det nu gjaldt at berge resten af den last, han havde ombord, nemlig Bernt og sine to andre sönner, den ene tolv, den anden fjorten aar, som en stund havde staaet for ösningen, men som siden havde faaet plads i agterskotten bag ham.

Bernt maatte nu passe raaen alene og de begge, saa godt det lod sig gjöre, hjælpes ad. Styrvolten turde Elias ikke slippe, og fast om den holdt han med en haand af jern, som forlængst var föleslös af anstrengelse.

En stund efter dukkede kameratbaaden atter frem; den havde ligesom för været borte en stund. Nu saa han ogsaa mere af den svære mand, som sad agterud paa den samme plads som han. Ud af hans ryg, nedenfor sydvesten, stod, da han vendte sig, ganske rigtig en kvarterlang jernpig, som Elias nok mente, han skulde kjende igjen. Men hermed var han nu ogsaa i sit stille sind paa det rene med to ting: den ene var, at det var ingen anden end selve draugen, som styrede sin halve baad der tæt ved siden af ham og havde fört ham i fordærvelse, og den anden, at det nok var saa laget, at han den nat seilede den sidste reise. Thi den, som ser

draugen paa sjöen, er en hjemfalden mand. Han nævnte intet til de andre for ikke at tage modet fra dem, men overgav i stilhed sin sjæl til Vorherre.

I de sidste timer havde han ud af kursen maattet bære af for stormen; det blev tillige snetykke, og han skjönnede, at han nok kom til at vente paa landkjending, til det dagedes. Seiladsen gik imidlertid for sig som för. Af og til klagede gutterne i agterskotten over, at de frös; men herved var der nu i væden intet at gjöre, og Elias sad desuden i adskillige andre tanker. Han havde faaet en saadan forfærdelig lyst til at hevne sig, og det, han nu vilde gjort, om han ikke havde havt sine tre övrige börns liv at forsvare, var med en pludselig vending at pröve at seile isænk den forbandede baad, der endnu stedse som til haan holdt sig ved siden af ham, og hvis onde erende han kun altfor godt skjönnede. Kunde kveitepiggen för ramme draugen, saa maatte sagtens ogsaa nu en kniv eller klep kunne gjöre det, og han fölte, han vilde gladelig give livet til for at faa et rigtigt ram paa den, der saa ubarmhjertig havde taget fra ham hans kjæreste i denne verden og endda vilde have flere.

Da klokken var tre, fire om natten, saa de seilende atter gjennem mörket en skumbrydning af saadan höide, at Elias i förstningen tænkte sig, at de maatte være tæt under land i nærheden af en brænding. Han erkjendte det imidlertid snart for, hvad det var, nemlig en uhyre bölge. Da syntes han tydelig, det lo over i den anden baad og sagde: »Nu velt' femböringen din, Elias!« Denne, der forudsaa ulykken, sagde nu höit: »I Jesu navn!« bad saa sine sönner holde sig af al magt fast i vidjebaandene ved aarekjeiperne, naar baaden gik under, og ikke slippe, för den var over vandet igjen. Han lod den ældre gaa frem til Bernt; selv holdt han den yngste tæt ved siden af sig, strög ham vel og engang hemmelig over kinden og forvissede sig om, at han holdt godt tag. Baaden begravedes bogstavelig under skumskavlen, löftedes efterhaanden op med forenden og gik saa under. Da den steg op igjen af vandet med kjölen iveiret, laa Elias, Bernt og den tolv aar gamle Martin og holdt sig i vidjebaandene. Den tredje af brödrene var derimod bleven borte.

Nu gjaldt det först at faa vanterne paa den ene side

overskaarne, saa at masten kunde flyde op ved siden istedenfor voldsomt at uro baaden under, og dernæst at komme op paa det urolige hvælv og faa nöglehullet indslaaet for at slippe ud luften indeni, som holdt baaden for höit oppe i vandet, til at den kunde ligge stille. Efter store anstrengelser lykkedes dette, og Elias, der först var kommen op paa hvælvet, hjalp nu ogsaa de andre to didop.

Og der sad de den lange, mörke vinternat, med hænder og knær klamrende sig krampefast til hvælvet, som overskylledes af bölgerne den ene gang efter den anden.

Allerede efter et par timers forlöb döde Martin, som faderen hele tiden efter evne havde stöttet, af udmattelse og gled ned i sjöen. De havde alt flere gange prövet med at raabe om hjælp, men opgav det igjen, fordi de skjönnede, at det var uden nytte.

Medens de to sad der alene igjen paa hvælvet, sagde Elias til Bernt, at han ikke troede andet, end at han selv ogsaa kom til at »være med hu mor«, men at han havde som et fast haab om, at Bernt nok alligevel vilde blive bjerget, naar han bare nu holdt ud som en kar. Saa fortalte han ham om draugen, som han havde stukket nedenfor nakken med kveitepiggen, og hvorledes denne nu havde hevnet sig paa ham og nok ikke gav sig, »för han var kvit«.

Klokken var saa henimod ni om morgenen, da det begyndte at graane af dag. Da rakte Elias Bernt, der sad ved siden, sölvuret sit med messingkjæden, som han havde slidt itu for at faa det draget frem under de tilknappede veste. Han sad endnu en stund; men da det blev lysere, saa Bernt, at faderens ansigt var dödblegt, haaret havde skilt sig paa forskjellige steder, saadan som det gjerne sker nær döden, og huden var gnavet af hænderne af at holde om kjölen. Sönnen forstod nu, at det led paa det sidste med faderen, og vilde, saa godt det i duvningen lod sig gjöre, flytte sig hen og stötte ham; men da Elias merkede dette, sagde han: »Hold dig nu bare tröst fast, Bernt! I Jesu navn, æ gaar til hu mor«, og dermed kastede han sig bagover ned af hvælvet.

Da sjöen havde faaet sit, blev den, som enhver ved, der har siddet paa hvælvet, en god stund efter roligere. Det blev lettere for Bernt at holde sig fast; og med den lysende

dag kom der ogsaa mere haab. Veiret bedagede sig, og da det blev rigtig lyst, syntes han ogsaa, han skulde kjende sig igjen, og at det var ud for sit eget hjemsted, Kvalholmen, han laa og drev.

Han begyndte da atter at raabe om hjælp, men haabede mest paa en strömsætning, som han vidste bar under land paa et sted, hvor et næs paa öen tog af for bölgegangen, saa det blev smult. Han drev ogsaa nærmere og nærmere og kom tilslut saa nær det ene skjær, at masten, der flöd ved siden af baaden, strög op og ned ad skraabjerget efter bölgedraget. Saa stiv han var i ledene af at sidde og holde sig fast, lykkedes det ham nu med stor anstrengelse at bjerge sig op paa skjæret, hvor han fik halet masten op paa land og fortöiet femböringen.

Finnepigen, som var alene hjemme i huset, syntes et par timers tid, at hun hörte nödraab, og da de holdt ved, steg hun op paa höiden for at se efter. Der saa hun da Bernt paa skjæret og den hvælvede femböring huggende op og ned mod det. Hun sprang straks ned i baadstöen, skjöd ud den gamle færdingsbaad og roede den langs stranden rundt om öen ud til ham.

Bernt laa syg under hendes pleie hele vinteren og kom ikke paa fisket det aar. Folk syntes ogsaa efter dette, at han af og til var ligesom en smule underlig af sig. Paa havet vilde han aldrig mere, da han var sjöskræmt. Han giftede sig med finnepigen og flyttede op til Malangen, hvor han fik sig rydningsland og nu lever og staar sig vel.

Jonas Lie.

Brødrene.

Baard hed skolemesteren og havde en broder, som hed Anders. De holdt meget af hinanden, lod sig begge hverve, levede i byen sammen, var med i krigen, hvor de begge blev korporaler og stod ved samme kompagni. Da de efter krigen kom hjem igjen, syntes alle, det var to staute karle. Saa dör deres fader; han havde meget löst gods, der var vanskeligt at bytte, og derfor sagde de til hinanden, at de heller

ikke dennegang skulde blive uforligte, men sætte godset til auktion, at hver kunde kjöbe det, han vilde, og dele udbyttet. Som sagt, saa gjort. Men faderen havde eiet et stort guldur, som var vidt spurgt; thi det var det eneste guldur, folk paa den kant havde seet, og da dette guldur blev opraabt, vilde mange rige mænd have det, indtil ogsaa begge brödrene begyndte at byde; da gav de andre sig. Nu ventede Baard af Anders, at han skulde lade ham faa uret, og Anders ventede det samme af Baard; de böd hver sin gang for at pröve hinanden og saa over til hinanden, medens de böd. Da uret var kommet op i 20 daler, syntes Baard, det ikke var vakkert gjort af broderen, og böd paa, til det blev henimod 30; da Anders endnu ikke gav sig, syntes Baard, at Anders ikke huskede, hvor god han ofte havde været med ham, endvidere at han var den ældste, og uret kom over 30 daler. Anders fulgte endnu med. Da satte Baard uret op i 40 daler med en gang og saa ikke længer paa broderen; der var meget stilt i auktionsværelset, kun lensmanden nævnte rolig prisen. Anders tænkte, der han stod, at havde Baard raad til at give 40 daler, havde ogsaa han, og undte ikke Baard ham uret, fik han vel tage det; han böd over. Dette syntes Baard var den störste skam, som nogensinde var hændt ham; han böd 50 daler og ganske sagte. Meget folk stod omkring, og Anders tænkte, at saaledes kunde ikke broderen haane ham i alles paahör; han böd over. Da lo Baard; »100 daler og mit brorskab paa kjöbet,« sagde han, vendte sig og gik ud af stuen. En stund efter kom en ud til ham, medens han holdt paa at sadle den hest, han nys för havde kjöbt. »Uret er dit,« sagde manden; »Anders gav sig.« I samme stund Baard fik höre dette, for der som en anger igjennem ham, han tænkte paa broderen og ikke paa uret. Sadlen var lagt paa; men han stansede med haanden paa hesteryggen, uvis, om han skulde ride. Da kom meget folk ud, Anders imellem dem, og saasnart han fik se broderen staa borte ved den sadlede hest, vidste han, hvad Baard netop nu stod og tænkte paa, men skreg over til ham: »Tak for uret, Baard! Du skal ikke se det gaa den dag, at broder din skal træde dig i hælene!« »Heller ikke den dag, jeg rider tilgaards igjen,« svarte Baard bleg i ansigtet og svang sig tilhest. Det hus,

hvori de havde boet sammen med faderen, betraadte ingen af dem mere.

Kort tid efter giftede Anders sig ind paa en husmandsplads, men bad ikke Baard tilbryllups; Baard var heller ikke i kirken. Förste aar Anders var gift, blev den eneste ko, han eiede, funden död bortom den nordre stuevæg, hvor den gik i tjör, og ingen skjönte, hvad den var död af. Flere uheld lagde sig til, og det gik tilagters med ham; men værst blev det, da hans laave midt paa vinteren brændte og alt, som i den var; ingen vidste, hvorledes ilden var opkommen. »Dette har en gjort, som vil mig ondt,« sagde Andeıs, og han græd om natten. Han blev en fattig mand, og han mistede hugen til arbeide.

Da stod Baard næste kveld i hans stue. Anders laa paa sengen, da han traadte ind, men sprang op. »Hvad vil du her?« spurgte han, men taug og blev staaende, ufravendt seende paa broderen. Baard ventede lidt, för han svarte: »Jeg vil byde dig hjælp, Anders; du har det ikke godt.« »Jeg har det, som du har undt mig det, Baard! Gaa! eller jeg ved ikke, om jeg kan styre mig.« »Du tager feil, Anders; jeg angrer . .« »Gaa Baard, eller Gud naade baade dig og mig!« Baard gik ogsaa et par skridt tilbage; med dirrende stemme spurgte han: »Vil du have uret, skal du faa det.« »Gaa, Baard!« skreg den anden, og Baard vilde ikke vente, men gik.

Men med Baard var det gaaet saadan til. Saasnart han hörte, at broderen led ondt, töede hjertet op, men stoltheden holdt igjen. Han fik trang til at söge kirken, og der tog han gode forsætter, men han orkede dem ikke frem. Ofte kom han saa langt, at han kunde se huset; men snart kom en ud af dören, snart var der en fremmed, snart stod Anders ude og hug ved, saa der var altid noget i veien. Men en söndag ud paa vinteren var han atter i kirke, og da var Anders der ogsaa. Baard saa ham; han var bleven bleg og mager, de samme klæder bar han som för, da de var sammen; men nu var de gamle og lappede. Under prækenen saa han op paa presten, og Baard syntes, han var god og blid, huskede deres barne-aar, og hvilken god gut han var. Baard selv gik tilalters den dagen, og han gjorde sin Gud det höitidelige löfte, at han skulde forlige sig med sin broder, der maatte komme,

hvad der vilde. Dette forsæt gik igjennem hans sjæl, i det samme han drak vinen, og da han reiste sig, vilde han gaa lige bort til ham op sætte sig hos ham; men der sad nogen i veien, og broderen saa ikke op. Efter prækenen var der ogsaa noget i veien, der var for mange folk, konen gik ved siden af ham, og hende kjendte han ikke; han tænkte, det var bedst at gaa hjem til ham selv og tale alvorlig med ham. Da kvelden kom, gjorde han det. Han gik lige hen til stuedören og lyttede; men da hörte han sit navn nævne; det var af konen. »Han gik tilalters idag,« sagde hun, »han tænkte vist paa dig.« »Nei han tænkte ikke paa mig,« sagde Anders, »jeg kjender ham; han tænker kun paa sig selv.«

Der blev længe ikke sagt noget; Baard svedede, der han stod, skjönt det var en kold kveld. Konen derinde arbeidede med en gryde; det knitrede og bragede paa gruen, et lidet spædbarn græd engang imellem, og Anders vuggede. Da sagde hun disse par ord: »Jeg tror, I begge tænker paa hverandre uden at ville være ved det.« »Lad os tale om noget andet,« svarte Anders. En stund efter reiste han sig, han vilde gaa mod dören. Baard maatte gjemme sig i vedskjulet; netop did kom ogsaa Anders for at tage et fang ved. Baard stod i krogen og saa ham tydelig; han havde lagt sine daarlige kirkeklæder og gik i den uniform, han havde fört hjem med fra krigen, magen til Baards, og som de havde lovet hinanden aldrig at röre, men lade gaa i arv. Anders's var nu lappet og udslidt, hans sterke, velvoksne krop laa som i en bundt af filler, og paa samme tid hörte han guldcuret i sin egen lomme. Anders gik didhen, hvor risveden laa; istedenfor straks at böie sig ned og læsse paa sig stansede han, heldede sig bagover med en vedstabel og saa ud mod himmelen, der var tindrende klar med stjerner. Da drog han et suk og sagde: »Ja — ja — ja; Herregud, Herregud!«

Saalænge Baard levede, hörte han siden dette. Han vilde træde frem imod ham; men i det samme kræmtede broderen, og det faldt saa haardt; mere skulde det ikke til for at stanse ham. Anders tog sit fang ved, strög saa tæt forbi Baard med det, at kvisterne slog hans ansigt, saa det sved.

Endnu vel i ti minutter stod han stille paa den samme plet, og uvist var det, naar han var gaaet, dersom han ikke

ovenpaa den sterke rörelse var tagen af en saadan frysning, at han skalv al igjennem. Da gik han ud; han erkjendte aabent for sig selv, at han var för feig til at gaa ind, derfor havde han nu fattet en anden plan. Af en askekop, som stod i den krog, han netop forlod, tog han nogle kulstykker til sig, fandt sig en tyrispik, gik op paa laaven, lukkede efter sig og slog ild. Da han havde faaet spiken tændt, lyste han op efter den nab, hvorpaa Anders hængte sin lygte, naar han om morgenen tidlig kom for at terske. Baard tog sit guldur op og hængte det fra sig paa nabben, slukkede saa sin spik og gik, og da var han saa lettet, at han sprang hen over sneen som en ung gut.

Dagen efter hörte han, at laaven var nedbrændt samme nat. Ventelig havde gnister faldt ned af den spik, som skulde lyse ham, medens han hængte fra sig uret.

Dette overvældede ham saaledes, at han den dag blev siddende som en syg, tog sin salmebog frem og sang, saa folk i huset troede, der var noget galt paafærde. Men om kvelden gik han ud; det var sterkt maaneskin, han gik til broderens plads, gravede efter i brandtomten — og fandt ganske rigtig en liden sammensmeltet guldklump; det var uret.

Med den i næven var det, han gik ind til broderen hin kveld, bad om fred og vilde forklare sig. Men för er fortalt, hvordan det gik.

En liden gjente havde seet ham grave i brandtomten, nogle gutter, som gik til dans, havde foregaaende söndagskveld seet ham gaa nedover mod pladsen, folkene i huset forklarte om, hvor underlig han var mandag, og da nu alle vidste, at han og broderen var bitre uvenner, blev det meldt og forhör optaget. Ingen kunde bevise ham noget; men mistanken sad paa ham, han kunde nu mindre end nogensinde nærme sig broderen.

Anders havde tænkt paa Baard, da laaven brændte, men ingen sagt det. Da han kvelden efter saa ham bleg og forunderlig træde ind i sin stue, tænkte han straks, at nu har angeren slaaet ham, men for en saadan forfærdelig gjerning mod sin broder faar han ingen tilgivelse. Siden hörte han om, at folk havde seet ham gaa ned til husene samme kveld, det brændte, og skjönt intet blev oplyst ved forhöret, troede

han urokkelig, at Baard var gjerningsmanden. De mödte hinanden ved forhöret, Baard i sine gode klæder, Anders i sine lappede; Baard saa hen til ham, da han steg ind, og öinene bad, saa Anders kjendte det langt ind. Han vil ikke, jeg skal sige noget, tænkte Anders, og da han blev spurgt, om han troede broderen til hin gjerning, sagde han höit og bestemt: »Nei.«

Men Anders slog sig sterkt paa drikken fra den dag, og det gik snart meget daarlig med ham. Endnu daarligere var det dog med Baard, skjönt han ikke drak; han var ikke til at kjende igjen.

Saa kommer sent en kveld en fattig kone ind i det lille kammer, Baard boede tilleie i, og bad ham fölge med ud lidt. Han kjendte hende, det var broderens kone. Baard forstod straks, hvad erende hun förte, blev ligbleg, klædte paa sig og fulgte uden at tale et ord. Det lyste ud fra Anders's vindu med svagt skin, det blinkede og lukkede sig, og de gik efter lyset; thi der förte ingen sti over sneen. Da Baard atter stod i svalen, slog der en underlig lugt imod ham, hvoraf han fik ondt. De gik ind. Et lidet barn sad borte i gruen og spiste kul, var sort over alt ansigt, men saa op og lo med hvide tænder; det var broderens barn. Men borti sengen med alle slags klæder over sig laa Anders, afmagret, med klar, höi pande og saa hult paa broderen. Baard skalv i knærne, han satte sig nedved sengfoden og brast i en ualmindelig sterk graad. Den syge saa paa ham uafvendt og taug. Endelig bad han konen gaa ud; men Baard vinkede, hun skulde blive, — og nu begyndte disse to brödre at tale sammen. De forklarede sig lige fra den dag, de böd paa uret, og udigjennem til den, da de nu mödtes her. Baard sluttede med at tage guldklumpen frem, som han altid bar hos sig, og aabenbaret blev det nu mellem brödrene, at de i alle disse aar ikke en dag havde fölt sig lykkelige.

Anders sagde ikke stort, for han var ikke god til; men ved sengen blev Baard siddende, saalænge Anders var syg. »Nu er jeg fuldkommen frisk,« sagde Anders en morgen, han vaagnede; »nu, bror min, skal vi leve længe sammen og aldrig gaa fra hverandre, ligesom i gamle dage.« Men den dagen döde han.

Konen og barnet tog Baard til sig, og de havde det godt fra den tid. Men hvad brödrene havde samtalet om ved sengen, det sprængte ud igjennem væggene og natten, blev bekjendt for alt folk i bygden, og Baard blev den mest agtede mand imellem dem. Alle hilste paa ham som paa en, der havde havt stor sorg og atter fundet glæde, eller som paa en, der meget længe har været borte. Baard blev stærk af sind ved denne venlighed omkring sig, han blev Gud hengiven og vilde bestille noget, sagde han, og saa gav den gamle korporal sig til at være skolemester. Hvad han indprentede börnene baade först og sidst, var kjærlighed, og selv övede han den, saa ungerne holdt af ham som en legekamerat og fader paa en gang.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Raad for uraad.

Gudmund Tordsen Storebingen,
han var gjev i et og alt,
smal om livet, bred om bringen,
fast paa taa, hvor andre faldt;
glad og let, men arm paa gods,
derfor var han flink tilfods;
flink, med skræppen paa sin nakke,
baade op og ned ad bakke.

Knut Labeit i Viumaasen
var en tver og uglad mand;
men han havde fæ i baasen,
sølv i skab og fulde spand.
Knut var baade grim og gram,
skak i vekst og hoftelam;
derfor drog den rige styggen
helst i vei paa hesteryggen.

Ingeborg i Fagerlien,
bedre terne saa du ei —
gik hun først paa sæterstien,
blev den snart en alfarvei.
Bygdens unge karleflok
drog tilsæters flittig nok;
men hun saa, hun ænsed ingen
uden Gudmund Storebingen.

Det gik hen til udpaa høsten,
sæterhytten stod forladt;
da blev Gudmund reiselysten,
og saa tog han skræppen fat.
Mens han drog paa salg og kjøb,
Gudmund fra sin lykke løb.
Knut Labeit, hvis fart var liden,
passede desbedre tiden.

Saa kom Gudmund hjem forsilde;
thi hans hjertenskjær var brud,
tvungen, skjønt hun bar sig ilde,
solgt for sølv til rige Knut.
Gudmund sagde: „Stans din graad!
vent, der findes vel et raad,
raad for uraad, om ei førend
du skal ind af kirkedøren!“

Det blev vaar i alle dale,
elven steg, og løvet sprang;
da begyndte Knut at prale
med den fest, han fik istand.
Der blev brygget, der blev bagt,
der var nok af stads og pragt;
vidt omkring drog efter gjester
spillemand og kjøgemester.

Mellem Fagerliens birke
og det stride elvedrag
red i brudefærd til kirke
Knut Labeit paa pinsedag.
Foran spillemanden drog,
saa kom bruden med sit tog;
først bag den, der slog paa tromme,
saa man Knut med følge komme.

Men i skjul af grønne grene
ved den samme kirkesti
Gudmund Tordsen gik alene,
just da færden kom forbi.
Snildt han passed sine skridt,
saa han fulgte brudens ridt,
og da var der intet uden
krattet mellem ham og bruden.

Saadan gik det frem til næsset,
der hvor elven bøied af;
her stod flommen over græsset
op til sti og gjerdestav.
Kirken laa saa nær derved
over paa den anden bred;
men af bro der var ei andet
end en stump, som drev i vandet.

„Tør der nogen vade over?"
raabte i sin vaande Knut;
„[illegible] der prøver det, jeg lover
Viumaasens bedste stud."

Men de svared ham med spot:
„Rige Knut, du lover godt —
vade over, det kan ingen."
— „Jo jeg kan," sa' Storebingen.

Og i tummelen og larmen
frem til bruden trængte han,
løfted hende høit paa armen,
sprang saa i det stride vand.
Elven om hans hofte stod;
men han stemmed sig imod,
og man saa ham opret skride
over til den anden side.

Da han stod paa kirkevolden,
jubled store der og smaa;
i hans arm sad hel og holden
bruden med sin krone paa.
Knut Labeit forsøgte ei
Gudmunds nye kirkevei;
ingen af hans bryllupsfæller
bar ham over elven heller.

Folk paa dette kirkestevne
loved og besvore det,
at hver mand med al sin evne
skulde staa paa Gudmunds ret.
Prest og klokker ligedan
loved ham at holde stand;
Knut blev snart saa spag tilmode,
at han gav sig med det gode.

Og man har i disse egne
fra den tid et mundheld havt,
som i korthed kan betegne
Gudmund Storebingens kraft.
Er et arbeid tungt og slemt,
har man straks den faste skjemt,
naar man just faar bugt med tingen:
„Jo jeg kan," sa' Storebingen."

J. S. Welhaven.

Blomster-Ole.

Jeg mindes grant fra min barndoms aar
en tigger, der kom
ret ofte op til min faders gaard,
naar han vandred om.
Han var dem alle til spe og spot,
det stakkels fjog!
Istedenfor svar han pikluen blot
over ørene drog.

Hans melpose laa i den venstre arm
kun skjødesløst;
den høire trykkede tro og varm
hans hele trøst:
En dusk af blomster, som mark og skov
ham kjærlig bød,
som hos rige folk med tryglet forlov
han i haven brød.

Hans mine var slap, med et tosset smil,
og øiet mat;
men traf det hans dusk, en kraftig ild
det klarede brat.
Da vugged han hovedet som i drøm —
da saa han ud
som elskeren, naar han stirrer øm
paa sin unge brud.

Næst jordens blomster han elsked alt,
hvad ham tyktes skjønt:
en pragtfuld villa, der hvilte svalt
bag alleens grønt,
ham vinkende drog, som det gyldne slot
et barnligt sind, —
han trygled saa længe, saa tyndt og smaat,
til han kom derind.

Der tigged han aldrig om mel eller mad,
kun om at faa se:
hver glinsende sal og hvert rødmende blad
de maatte ham te.
Og hvad han saa i de riges bo
af pragtfuldt og smukt,
forvarede han i erindringen tro
som laaset og lukt.

Han yndede mig. Sine syner tog
han mig stundom frem;
han brugte et eget, halvt østerlandsk sprog
til at male dem:
Af blomsternes farver og liv og skik
han tog sine træk —
hvor funklede billedet for mit blik
det brogede blæk!

Men vilde man tvinge hans tanker ind
i begreb og dom,
da sammenflød alt, da ligned hans sind
et taaget rum.
I mangen et Herrens aar han gik
til bygdens prest,
De ti bud-ord han dog aldrig fik
igjennemlæst.

Han blev en hedning. Guds hellige ord
ei lys ham gav,
imens han tigged sig frem over jord
mod den sorte grav.
Ham kaldte ei klokken fra høie luft
til nadver og daab; —
men glødende roser ham præked med duft
og taarer hans haab.

Det var en deilig septemberdag:
saa mat og rød
stod solen og drømte, mens lette lag
af taager flød.
Jeg gik til presten at læse latin
min vante gang:
da bar man en kiste til kirken ind
uden klokkeklang.

Knap høvlet var kisten, kun strøgen slet
og kløtret gjort,
og armodslig kun de stakler klædt,
som bar den bort.
Men foran den gik i snehvidt lin
seks unge møer;
af florvundne kurve med fingren fin
de blomster strør.

I kisten laa han. Den bane var haard,
som bragte ham ro.
Henkommen ensteds til en stadselig gaard
trak han af sine sko.
Dem stilled paa trappens øverste trin
han hen efter skik
hos pose og stav, imedens han ind
i kjøkkenet gik.

Der spigred af kaadhed dem drengene fast.
Da han kom igjen
og ret skulde ile ned med hast,
han tumlede hen.
Hans hoved traf en kantet sten
og farved den rød —
— hvad var det saa mer? det var ingen til men,
at en tigger var død.

Der laa hans legem i kisten trang,
stivt, strakt, og dødt —
nu skulde han ogsaa bæres engang
ret varlig og blødt; —
den fryd, man den levende negted tidt
eller gnavent gav,
henkasted de venlige piger blidt
paa den dødes grav.

Det rørte og harmed min unge sjæl;
med taarer i løn
jeg bad ved graven som til farvel
en hjertelig bøn:
„Min Gud! vel kunde han ei forstaa
dine ti bud-ord;
dog elsked han dig i blomsterne smaa
og hvert skjønheds spor.

Her maatte han lide. Giv nu ham ly
bag palmen og fred!
men reisen er mørk; send en rosenrød sky
at hente ham med!“
Saa tog jeg min bogrem igjen i arm
og vandred afsted;
men alt som jeg gik, for vemod og harm
mine taarer gled.

Da faldt den tanke mig ind paa en gang:
naar du først bli'r stor,
skal du rigtig skrive den stakkel en sang
med deilige ord.
I graven hviler den fattigmand
alt længe nu —
jeg digter hans vise, saa godt jeg kan,
med trofast hu.

Jørg. Moe.

Faderen.

Den mægtigste mand i det prestegjeld, hvorom her skal fortælles, hed Tord Øveraas. Han stod en dag i prestens kontor, höi og alvorlig. »Jeg har faaet en sön,« sagde han, »og vil have ham over daaben.« — »Hvad skal han hede?« — »Finn efter fader min.« — »Og fadderne?« — De blev nævnte og var da bygdens bedste mænd og kvinder af mandens slegt. »Er der ellers noget?« spurgte presten, han saa op. Bonden stod lidt. »Jeg vilde gjerne have han döbt for sig selv,« sagde han. — »Det vil sige paa en hverdag?« — »Paa lördag förstkommende, 12 middag.« — »Er der ellers noget?« spurgte presten. — »Ellers er der ingen ting.« Bonden dreiede huen, som vilde han gaa. Da reiste presten sig; »endnu dog dette,« sagde han og gik lige bort til Tord, tog hans haand og saa ham ind i öinene; »give Gud, at barnet maa blive dig til velsignelse!«

Seksten aar efter den dag stod Tord i prestens stue. »Du holder dig godt, du Tord,« sagde presten, han saa ingen forandring paa ham. »Jeg har heller ingen sorger,« svarede Tord. Hertil taug presten; men en stund efter spurgte han: »Hvad er dit erende i kveld?« — »I kveld kommer jeg om sönnen min, som skal konfirmeres imorgen.« — »Han er en flink gut.« — »Jeg vilde ikke betale presten, för jeg hörte, hvad nummer han fik paa kirkegulvet.« — »Han skal paa nummer 1.« — »Jeg hörte dette, — og her er 10 daler til presten.« — »Er der ellers noget?« spurgte presten, han saa paa Tord. — »Ellers er der intet.« — Tord gik.

Atter löb otte aar hen, og saa hörtes der stöi en dag foran prestens kontor; thi mange mænd kom, og Tord först. Presten saa op og kjendte ham. »Du kommer mandsterk i kveld.« — »Jeg vilde begjære lysning for sönnen min; han skal giftes med Karen Storliden, datter af Gudmund, som her staar.« — »Dette er jo bygdens rigeste gjente.« — »De siger saa,« svarede bonden, han strög haaret op med den ene haand. Presten sad en stund og som i tanker; han sagde intet, men förte navnene op i sine böger, og mændene skrev under. Tord lagde tre daler paa bordet. »Jeg skal blot have e n,« sagde presten. — »Ved det nok; men han er mit eneste barn; vilde gjerne gjöre det vel.« — Presten tog mod pengene. »Det er tredje gang, du paa sönnens vegne staar her nu, Tord.« — »Men nu er jeg ogsaa færdig med ham,« sagde Tord og lagde sin tegnebog sammen, sagde farvel og gik, — mændene langsomt efter.

Fjorten dage efter den dag roede fader og sön i stille veir over vandet til Storliden for at samtale om bryllupet. »Den toften ligger ikke sikkert under mig,« sagde sönnen og reiste sig for at lægge den tilrette. I det samme glider den tilje, han staar paa; han slaar ud med armene, giver et skrig og falder i vandet. — »Tag i aaren!« raabte faderen, han reiste sig op og stak den ud. Men da sönnen havde gjort et par tag, stivner han. »Vent lidt!« raabte faderen, han roede til. Da velter sönnen bagover, ser langt paa faderen — og synker.

Tord vilde ikke ret tro det, han holdt baaden stille og stirrede paa den pletten, hvor sönnen var sunken ned, som skulde han komme op igjen. Der steg nogle bobler op, endnu nogle, saa bare en stor, der brast — og speilblank laa atter söen.

I tre dage og tre nætter saa folk faderen ro rundt om denne pletten uden at tage mad eller sövn til sig; han sokneде efter sin sön. Og paa den tredje dag om morgenen fandt han ham og kom bærende opover bakkerne med ham til sin gaard.

Det kunde vel være gaaet et aar hen siden hin dag. Da hörer presten sent en höstkveld nogen rusle ved dören ude i forstuen og famle varsomt efter laasen. Presten aabnede

dören, og ind traadte en höi, foroverböiet mand, mager og hvid af haar. Presten saa længe paa ham, för han kjendte ham; det var Tord. »Kommer du saa sent?« sagde presten og stod stille foran ham. »Aa ja; jeg kommer sent,« sagde Tord, han satte sig ned. Presten satte sig ogsaa, som han ventede; der var længe stilt. Da sagde Tord: »Jeg har noget med, som jeg gjerne vilde give til de fattige;« — han reiste sig, lagde penge paa bordet og satte sig atter. Presten tællede dem op; »det var mange penge,« sagde han. — »Det er halvten af min gaard; jeg solgte den idag.« Presten blev siddende i lang stilhed; han spurgte endelig, men mildt: »Hvad vil du tage dig for?« — »Noget bedre.« — De sad der en stund, Tord med öinene mod gulvet, presten med öinene paa ham. Da sagde presten sagte og langt: »Nu tænker jeg, at sönnen din endelig er bleven dig til velsignelse.« — »Ja nu tænker jeg det ogsaa selv,« sagde Tord; han saa op, og to taarer randt tunge nedover hans ansigt.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Traverbanen.

Kaare fra Nes stod høit i ry
baade for kløgt og kjæmpe-kræfter;
hvor han drog hen i bygd og by,
kunde det spørges længe efter.
Kaares hest var hans bedste eie,
let under sadel og sterk for læs.
„Denne Blak," sa' Kaare fra Nes,
„løber nok helst fra folk paa veie."

Gamle Harald paa Berg i Flaa
hørte saa nødig Blakkens rygte;
thi hans ganger, den abildgraa,
Grane kaldet, sin lige søgte.
Nu den var som sin eier ældet,
viste dog end sin traverhu,
sprang for slæden og trak endnu
mønsterplogen i prestegjeldet.

Haralds plog, som var kunstig støbt,
kosted sin herre svære penge;
Kaare fra Nes, da den blev kjøbt,
havde nok overbudt ham længe.
Plogen laa under svalegangen,
og naar Harald blot saa derhen,
husked han, hvad han gav for den,
holdt det lønlige nag ham fangen.

Harald sad som en jarl paa Berg;
rig var gaarden og sommerfager,
mørk af graner paa hei og bjerg,
lys derunder af eng og ager.
„Her," sa' Harald, „skal ei staa skifte;
Anne, min datter, arver det alt."
Derfor var det jo og, hun gjaldt
vidt omkring som det bedste gifte.

Traf du Anne, da slog du let
alt hendes gods og grund
iglemme;
bedre arv af en gammel æt
bar hun i aasyn, vekst og stemme.
Alle tanker, som adler kvinden,
gav hende gunstige norner ind;
derfor fik hun saa sundt et sind,
lyst som blodet i rosenkinden.

Havde hun end kun liden ro,
idelig søgt af frierfærden,
en hun kjendte, som gjev og tro
var hende kjær for alt i verden.
Anne valgte blandt ungersvende
Kaare fra Nes til fuldtro ven,
og saa satte han trygt igjen
hele sit livsens haab til hende.

Gubben paa Berg blev vrang og
tvær,
hvergang han hørte Kaare
nævne;
derfor just med sin hjertenskjær
havde hans datter lønligt stevne.
Altid skjermet af tugt og ære
stod deres møde ved dag og kveld,
og saa kunde de tvende vel
sorg betvinge og haabet nære.

Julen, den glade høitid, kom;
sneen laa dyb paa vei og tue;
mangen en hal, der nys var tom,
blev nu en gjestmild gildestue.
Rigt efter gammel skik i norden
Haralds arne var smykt og
tændt;
nu som bedst paa den høie
skrænt
brammed hans gaard ved Krød-
renfjorden.

Og blandt gjester i gubbens hal,
samlede tæt i flok og række,
stod han selv som en tømmertal
over de lave graners hække.

Stor af vekst og af lykkens gaver,
herre til al den mark og skog,
eier af bygdens bedste plog
og af den vidtberømte traver!

Det var kveld den anden dag jul,
snever og kvalm blev gildestuen,
ei var sparet paa øl og sul,
mægtig flammede arneluen.
Udenfor paa de øde stier
skinnede maanen festlig smukt,
glimrende hvid laa Krødrens
bugt
under de steile birkelier.

Harald sagde: „Det er en gru
stødt at sidde i arnevraaen;
bedre var det, om godtfolk nu
prøved et trav med mig og
Graaen.
Nu er det just en tid for Grane:
Krødren ligger saa trygt og glat,
over til Nes gaar løbet rat,
der er den bedste traverbane.“

Men blandt gjesternes ganger-
flok
fandtes ei dyr af traverblodet;
rige Harald vidste det nok,
derfor hos gubben voksede
modet.
Og han raabte: „I lovlig orden
sætter jeg op en pris af mit;
den, der vinder, tør tage frit,
hvad han kan bære selv af
gaarden.“

Men det lød jo som skjemtens
ord;
her var paa kapløb ei at tænke.
Lystig dog over islagt fjord
syntes en fart fra hallens bænke.
Harald skulde i spidsen fare
over til Nes og hjem igjen,
Harald, kagsen blandt bygdens
mænd,
fulgt af sin glade gjesteskare.

Men da nu fra den høie vang
gangerne nedad kleven førtes,
lød der fra Krødren bjeldeklang,
fodslaget af en traver hørtes;
og nu kjendte de svøbe-
knaldet —
ja, det var efter alles dom
netop Kaare fra Nes, der kom
hid med blakken, som han var
kaldet.

Tænk dig saa, hvilken leg og
lyst
gjesterne fik med et paa isen;
alle raabte med samlet røst:
„Harald, se nu først gjælder
prisen!“
Harald saa nok, at her var fare,
og han skjulte til nød sin frygt,
vilde dog helst med snedig kløgt
lægge for Kaares fod en snare.

Og han sagde: „Lad Kaare gaa
fluks til min gaard og prisen
tage;
vinder da nu min abildgraa,
bringer jeg byttet selv tilbage.“
Harald tænkte: „Han er forvoven,
og han henter jo vist min plov;
kleven er slem for sligt et rov,
og der styrter han nok for
ploven.“

Kaare ham tog paa ordet flink,
iled til Haralds gaard med
glæde.
Harald under den mørke brink
sad imens i sin traverslæde.
Midt i gangernes flok ved
stranden
stod paa sprang de vælige to,
hakkede is med skarpe sko,
og man saa, de forstod hinanden.

Kaare var snart med sikker fod
kommen tilgaards ad klippe-
trinnet.
Oppe paa tunet Anne stod
fager og lys i maaneskinnet.
Studsende glæde greb de
tvende;
hurtig veksledes blik og ord —
Kaare fra Nes var sterk og stor,
og paa sin arm han løfted hende.

Medens han bar sin brud afsted,
hørtes fra isen gny og latter.
Klippernes skygge dyb og bred
skjulte dog ham og Haralds
datter.
Og saa var han med et i laget,
satte i slæden fluks sin skat,
stod paa meien, greb tømmen fat,
varsled sin blak med svøbe-
slaget.

Gamle Harald for heftig op,
fandt nu tilgavns sin jul be-
sværlig;
medens han skreg forgjeves:
„Stop!“
vrinskede Grane kampbegjærlig.
Bjelder rasled, og laget støied,
gangerne for afsted paastand,
med et ryk, som i sluttet spand,
trak de tvende i sæletøiet.

Og saa gik det i uhørt fart —
bagud laa alle Haralds gjester;
men det kjendtes i løbet snart,
hvo der i denne færd blev
mester.
Hvinende fløi paa Krødrensletten
snoen fra nord om Annes kind;
Blakken, der selv var rap som
vind,
bragte sit herskab først paa
pletten.

Da saa gjesternes flok kom til,
blev for den gamle legen værre,
og der holdtes et efterspil
endnu før nat hos Granes herre.

Han glytted ind bag den hvide gardin, —
da saa han i stuen to, —
hans kone sad stille og hespled lin;
men i vuggen laa, frisk og rød og fin,
en liden pige og lo.

Der sagdes, at Terjes sind med et
fik alvor fra denne stund.
Han træled og sled og blev aldrig træt
af at vugge sit barn i blund.
Om søndagskvelden, naar dansen klang
vildt fra den nærmeste gaard,
sine gladeste viser han hjemme sang,
mens lille Anna laa paa hans fang
og drog i hans brune haar.

Saa lakked og led det til krigens aar
i attenhundred og ni.
Endnu gaar sagn om de trængselskaar,
som folket da stedtes i.
Engelske krydsere stængte hver havn,
i landet var misvekst og nød,
den fattige sulted, den rige led savn,
to kraftige arme var ingen til gavn,
for døren stod sot og død.

Da stured Terje en dag eller to,
saa rysted han sorgen af;
han mindtes en kjending, gammel og tro:
det store, bølgende hav. —
Der vester har endnu hans gjerning liv
i sagnet, som djerveste daad:
„Da vinden kuled lidt mindre stiv,
Terje Viken roede for barn og viv
over havet i aaben baad!"

Den mindste skjægte, der var at faa,
blev valgt til hans Skagens-fart.
Seil og mast lod han hjemme staa, —
slig tyktes han bedst bevart.
Han mente nok, Terje, at baaden bar,
om sjøen kom lidt paatvers.
Det jydske rev var vel svært at gaa klar, —
men værre den engelske „man of war"
med ørne-øine fra mers.

Han var i sin ungdom en vild krabat,
kom tidlig fra far og mor
og havde alt døiet mangen dravat
som yngste jungmand ombord.
Siden han rømte i Amsterdam,
men længtes nok hjem tilslut
og kom med „Foreningen“, kaptein Pram;
men hjemme var ingen, som kjendte ham,
der reiste som liden gut.

Nu var han vokset sig smuk og stor
og var dertil en velklædt knegt;
men døde var baade far og mor
og sagtens hans hele slegt.
Han stured en dag, ja kanhænde to; —
men saa rysted han sorgen af.
Han fandt ei, med landjorden under sig, ro;
nei, da var det bedre at bygge og bo
paa det store, bølgende hav!

Et aar derefter var Terje gift, —
det kom nok paa i en hast.
Folk mente, han angred paa den bedrift,
som bandt paa et sæt ham fast.
Saa leved han under sit eget tag
en vinter i sus og dus, —
skjønt ruderne skinned som klareste dag
med smaa gardiner og blomster bag
i det lille rødmalte hus.

Da isen løsned for lindveirs bør,
gik Terje med briggen paa reis;
om høsten, da graagaasen fløi mod sør,
han mødte den underveis.
Da faldt som en vegt paa matrosens bryst:
han kjendte sig sterk og ung,
han kom fra solskinnets lysende kyst,
agter laa verden med liv og lyst —
og for baugen en vinter tung.

De ankred, og kameraterne gik
med landlov til sus og dus.
Han sendte dem endnu et længselsblik,
da han stod ved sit stille hus.

Der sprøiter det hvidt, der glitrer det gult
selv stilleste havbliksdag; —
men gaar end dønningen aldrig saa hult,
indenfor er det som tidest smult
med brækkede bølgedrag.

Didind Terje Vikens skjægte for
lig en pil mellem braat og brand;
men bagefter ham, i kjølvandets spor,
jog jollen med femten mand.
Da var det, han skreg gjennem brændingens sus
til Gud i sin høieste nød:
„Inderst derinde paa strandens grus
sidder min viv ved det fattige hus
og venter med barnet paa brød!"

Dog høiere skreg nok de femten end han.
Som ved Lyngør, saa gik det her:
lykken er med den engelske mand
paa rov mellem Norges skjær.
Da Terje tørned mod baaens top,
da skured og jollen paa grund;
fra stavnen bød officeren: „Stop!"
han hæved en aare med bladet op
og hug den i skjægtens bund.

Spant og planker for hugget brast,
sjøen stod ind som en fos;
paa to fod vand sank den dyre last,
dog sank ikke Terjes trods.
Han slog sig igjennem de væbnede mænd
og sprang over æsingen ud, —
han dukked og svømmed og dukked igjen;
men jollen kom los; hvor han vendte sig hen,
klang sabler og rifleskud.

De fisked ham op, han førtes ombord,
korvetten gav seierssalut;
agter paa hytten, stolt og stor,
stod chefen, en attenaars gut.
Hans første batalje gjaldt Terjes baad;
thi kneiste han nu saa kjæk;
men Terje vidste ei længer raad,
den sterke mand laa med bøn og graad
iknæ paa korvettens dæk.

Han kjøbte med taarer, de solgte ham smil,
de aagred med spot for bøn.
Det kuled fra øster, tilhavs med il
stod Englands seirende søn.
Da taug Terje Viken; nu var det gjort,
nu tog han sin sorg for sig selv.
Men de, som ham fanged, fandt sært, hvor fort
et noget var ligesom veiret bort
fra hans pandes skyede hvælv.

Han sad i prisonen i lange aar,
der siges i fulde fem;
hans nakke bøied sig, graat blev hans haar
af drømmene om hans hjem.
Noget han bar paa, men gav ei besked, —
det var som hans eneste skat.
Saa kom attenhundred og fjorten med fred;
de norske fanger og Terje med
førtes hjem paa en svensk fregat.

Hjemme ved bryggen han steg iland
med kongens patent som lods;
men faa kun kjendte den graasprængte mand,
der reiste som ung matros.
Hans hus var en fremmeds; hvad der blev af
de to, — han derinde erfor:
„Da manden forlod dem, og ingen dem gav,
saa fik de til slutning en fælles grav
af kommunen i fattigfolks jord.“ — —

Aarene gik, og han røgted sin dont
som lods paa den yderste ø;
han gjorde vist intet menneske ondt
hverken paa land eller sjø;
men stundom gnistred hans øie stygt,
naar det brød over baaer og skjær, —
og da mente folk, at han var forrykt,
og da var der faa, som uden frygt
kom Terje Viken nær.

En maaneskins-kveld med paalands-vind
kom der liv i lodsernes flok;
en engelsk yacht drev mod kysten ind
med revnet storseil og fok.

Fra foıtoppen sendte det røde flag
et nødskrig foruden ord.
Lidt indenfor gik der en baad over stag,
den vandt sig mod uveiret slag for slag,
og lodsen stod staut ombord.

Han tyktes saa tryg, den graasprængte mand;
lig en kjæmpe i rattet han greb; —
yachten lystred, stod atter fra land,
og baaden svam efter paa slæb.
Lorden med lady og barn i arm
kom agter, han tog til sin hat:
„Jeg gjør dig saa rig, som du nu er arm,
hvis frelste du bær os af brændingens larm;“ —
men lodsen slap ror og rat.

Han hvidned om kindet, det lo om hans mund
lig et smil, der omsider faar magt; —
indover bar det, og høit paa grund
stod lordens prægtige yacht.
„Den svigted kommando! i baadene ned!
mylord og mylady med mig!
den slaar sig i splinter, jeg ved besked; —
men indenfor ligger den trygge led;
mit kjølspor skal vise jer vei!“

Morilden brændte, der skjægten fløi
mod land med sin dyre last.
Agter stod lodsen, sterk og høi,
hans øie var vildt og hvast.
Han skotted i læ mod Gjæslingens top
og til luvart mod Hesnes-Sund;
da slap han ror og stagseilstrop,
han svinged en aare med bladet op
og hug den i baadens bund.

Ind stod sjøen med skumhvidt sprøit — —
der raste paa vraget en strid; —
men moderen løfted sin datter høit
paa armen, af rædsel hvid.
„Anna, mit barn!“ hun skreg i sin ve;
da bævred den graasprængte mand;
han fatted om skjødet, drev roret i læ,
og baaden var fast som en fugl at se,
slig for den i braat og brand.

Den tørned, de sank; men havet var smult
der indenfor brændingens kreds;
opover rak sig en langgrund skjult,
der stod de i vand tilknæs.
Da raabte lorden: „Kjend, — baaens ryg —
den svigter, — der er ingen flu!"
Men lodsen smilte: „Nei vær De tryg;
en sunken skjægte med tre tønder byg
er baaen, som bær os nu."

Der jog et minde om halvglemt daad
lig et lyn over lordens træk, —
han kjendte matrosen, som laa med graad
iknæ paa korvettens dæk!
Da skreg Terje Viken: „Alt mit du holdt
i din haand, og du slap det for ros, —
et øieblik endnu, og gjengjæld er voldt" — —
da var det, den engelske stormand stolt
bøied knæ for den norske lods.

Men Terje stod støttet til aarens skaft,
saa rank som i ungdommens aar;
hans øine brandt i ubændig kraft,
for vinden flommed hans haar.
„Du seiled i mag paa din store korvet,
jeg roede min ringe baad;
jeg træled for mine til døden træt,
du tog deres brød, og det faldt dig saa let
at haane min bitre graad.

Din rige lady er lys som en vaar,
hendes haand er som silke fin, —
min hustrus haand, den var grov og haard;
men hun var nu alligevel min.
Dit barn har guldhaar og øine blaa
som en liden Vorherres gjest;
min datter var intet at agte paa,
hun var, Gud bedre det, mager og graa,
som fattigfolks børn er flest.

Se, det var min rigdom paa denne jord,
det var alt, hvad jeg kaldte for mit.
Det tyktes for mig en skat saa stor;
men det veied for dig saa lidt. —

Nu er det gjengjældelsens time slaar; —
thi nu skal du friste en stund,
som vel kommer op mod de lange aar,
der bøied min nakke og blegned mit haar
og sænked min lykke paa grund."

Barnet han greb og svinged det frit,
med den venstre om ladyens liv.
„Tilbage, mylord! Et eneste skridt, —
og det koster dig barn og viv!"
Paa sprang stod Britten til kamp paany;
men armen var veg og mat; —
hans aande brændte, hans øine var sky,
og hans haar — saa kjendtes ved første gry —
blev graat i den eneste nat.

Men Terjes pande bar klarhed og fred,
hans bringe gik frit og stilt.
Ærbødig løfted han barnet ned
og kyssed dets hænder mildt.
Han aanded som løst fra et fængsels hvælv,
hans stemme lød rolig og jevn:
„Nu er Terje Viken igjen sig selv.
Indtil nu gik mit blod som en stenet elv;
for jeg maatte — jeg maatte ha' hevn.

De lange aar i prisonens kvalm,
de gjorde mit hjerte sygt.
Bagefter laa jeg, som heiens halm,
og saa i et braadyb stygt.
Men nu er det over; vi to er kvit;
din skyldner for ei med svig.
Jeg gav det, jeg havde, — du tog alt mit,
og kræv, om du tror, du har uret lidt,
Vorherre, som skabte mig slig." — —

Da dagningen lyste, var hvermand frelst;
yachten laa længst i havn.
Med nattens saga taug de nok helst;
men vidt for dog Terjes navn.
Drømmenes uveirskyer graa
feied en stormnat væk;
og Terje bar atter saa rank som faa
den nakke, der krøgtes hin dag, han laa
iknæ paa korvettens dæk.

Lorden kom og mylady med
og mange, mange med dem;
de rysted hans haand til farvel og Guds fred,
der de stod i hans ringe hjem.
De takked for frelsen, da stormen peb,
for frelsen fra sjøgang og skjær;
men Terje strøg over barnets slæb:
„Nei, den som frelste, da værst det kneb,
det var nok den lille der!“ — —

Da yachten dreied for Hesnes-Sund,
den heiste det norske flag.
Lidt længere vest er en skumklædt grund,
der gav den det glatte lag.
Da tindred en taare i Terjes blik;
han stirred fra heien ud:
„Stort har jeg mistet; men stort jeg fik.
Bedst var det kanhænde, det gik, som det gik, —
og saa faar du ha' tak da, Gud!“

Slig var det, jeg saa ham en enkelt gang,
han laa ved bryggen med fisk.
Hans haar var hvidt; men han lo og sang
og var som en ungdom frisk.
Til pigerne havde han skjemtsomme ord,
han spøgte med byens børn;
han svinged sydvesten og sprang ombord,
saa heiste han fokken, og hjem han for
i solskin, den gamle ørn.

Ved Fjære kirke jeg saa en grav,
den laa paa en veirhaard plet;
den var ikke skjøttet, var sunken og lav,
men bar dog sit sorte bræt.
Der stod „Thærie Wiighen“ med hvidmalt skrift,
samt aaret, han hvile fandt. —
Han lagdes for solbrand og vindes vift,
og derfor blev græsset saa stridt og stivt,
men med vilde blomster iblandt.

Henr. Ibsen.

Verdens deiligste rose.

Der var en mægtig dronning, i hvis have fandtes de deiligste blomster for enhver af aarets tider og fra alle verdens lande; men især var det roserne, som hun elskede, og derfor havde hun af disse de mest forskjellige arter ligefra den vilde hæk med de æbleduftende grönne blade til Provences skjönneste rose, og de vokste opad slottets mure, slyngede sig om söilerne og vindueskarmene, ind i gangene og henad loftet i alle sale; og roserne vekslede i duft, form og farve.

Men sorg og bedrövelse boede derinde; dronningen laa paa sin sotteseng, og lægerne forkyndte, at hun maatte dö.

»Der er dog en frelse for hende!« sagde den viseste iblandt dem. »Bring hende verdens deiligste rose, den, der er udtrykket af den höieste og reneste kjærlighed; kommer den for hendes öine, för de brister, da dör hun ikke.«

Og unge og gamle kom rundt om fra med roser, de deiligste der blomstrede i hver have; men de roser var det ikke; fra kjærlighedens urtegaard maatte blomsten hentes; men hvilken rose der var udtrykket af den höieste, den reneste kjærlighed?

Og skaldene sang om verdens deiligste rose, hver nævnede sin. Og der gik bud vidt om land til hvert hjerte, der slog i kjærlighed, der gik bud til hver stand og hver alder.

»Ingen har endnu nævnet blomsten!« sagde den vise. »Ingen har peget hen paa det sted, hvor den fremsprang i sin herlighed. Ikke er det roserne fra Romeo og Julies kiste eller fra Valborgs grav, skjönt de roser vil altid dufte gjennem sagn og sange; det er ei roserne, som skyder frem fra Winkelrieds blodige lanser, fra blodet, der helligt vælder ud fra heltens bryst i döden for fædrelandet, skjönt ingen död er mere söd, ingen rose rödere end dette blod, der da flyder. Ei heller er det hin underblomst, for hvis pleie manden i aar og dage, i lange sövnlöse nætter i den ensomme stue hengiver sit friske liv, videnskabens magiske rose!«

»Jeg ved, hvor den blomstrer,« sagde en lyksalig moder, der med sit spæde barn kom til dronningens leie. »Jeg ved, hvor verdens deiligste rose findes, den rose, der er ud-

trykket af den höieste og reneste kjærlighed. Den blomstrer paa de blussende kinder af mit söde barn, naar det, styrket af sövnen, slaar öinene op og ler imod mig med hele sin kjærlighed!«

»Deilig er den rose; men en deiligere findes der!« sagde den vise.

»Ja langt skjönnere!« sagde en af kvinderne. »Jeg har seet den; en mere ophöiet, hellig rose blomstrer der ikke; men den var bleg som the-rosens blade; paa dronningens kinder saa jeg den: hun havde lagt sin kongelige krone og gik selv i den lange, sorgfyldte nat med sit syge barn, græd over det, kyssede det og bad til Gud en bön for det, som en moder beder i angstens time!«

»Hellig og vidunderlig i sin magt er sorgens hvide rose; men dog er det ikke den!«

»Nei, verdens deiligste rose saa jeg foran Herrens alter!« sagde den fromme, gamle biskop. »Jeg saa den lyse, som en engels aasyn viste sig. De unge piger gik til nadverens bord, fornyede sin daabs pagt, og der blussede roser, og der blegnede roser paa de friske kinder. En ung pige stod der; hun saa med hele sjælens fulde renhed og kjærlighed op mod sin Gud; det var udtrykket af den reneste og den höieste kjærlighed!«

»Velsignet være den!« sagde den vise; »dog ingen af eder har endnu nævnet verdens deiligste rose.»

Da traadte ind i stuen et barn, dronningens lille sön. Taarerne stod i hans öine og paa hans kinder. Han bar en stor opslagen bog; dens bind var af flöiel og med store sölvhægter.

»Moder!« sagde den lille, »o hör dog, hvad jeg har læst!« og barnet satte sig ved sengen og læste af bogen om ham, der hengav sig selv til korsets död for at frelse menneskene, selv de ufödte slegter. »Större kjærlighed gives der ikke!«

Og der gik et rosenskjær over dronningens kinder, hendes öine blev saa store, saa klare; thi hun saa fra bogens blade löfte sig verdens deiligste rose, billedet af den, som fremsprang fra Kristi blod paa korsets træ.

»Jeg ser den!« sagde hun. »Aldrig dör den, som ser den rose, den deiligste paa jorden!«

H. C. Andersen.

Det er ganske vist!

»Det er en frygtelig historie!« sagde en höne, og det henne i en kant af byen, hvor historien ikke var passeret. »Det er en frygtelig historie i hönsehuset! jeg tör ikke sove alene inat! det er godt, at vi er mange sammen paa hjallen!« — Og saa fortalte hun, saa at fjedrene reiste sig paa de andre höns, og hanen lod kammen falde. Det er ganske vist!

Men vi vil begynde med begyndelsen, og den var i den anden kant af byen i et hönsehus. Solen gik ned, og hönsene flöi op; en af dem, hun var hvidfjedret og lavbenet, lagde sine reglementerede eg og var som höne respektabel i alle maader; idet hun kom til hjalls, pillede hun sig med nebbet, og saa faldt der en liden fjeder af hende.

»Der gik den!« sagde hun, »jo mere jeg piller mig, des deiligere bliver jeg nok!« Og det var nu sagt i munterhed, for hun var det muntre sind mellem de höns, iövrigt, som sagt, meget respektabel; og saa sov hun.

Mörkt var det rundtom, höne sad ved höne, og den, som sad hende nærmest, sov ikke; hun hörte, og hun ikke hörte, som man jo skal i denne verden for at leve i sin gode rolighed; men sin anden naboerske maatte hun dog sige det: »Hörte du, hvad der blev sagt? Jeg nævner ingen; men der er en höne, som vil plukke sig for at se godt ud! var jeg hane, jeg vilde foragte hende!«

Og lige ovenfor hönsene sad uglen med ugle-mand og ugle-börn; de har skarpe örer i den familie, de hörte hvert ord, som nabohönen sagde, og de rullede med öinene, og ugle-mo'r viftede sig med vingerne: »Hör bare ikke efter! men I hörte sagtens, hvad der blev sagt? Jeg hörte det med mine egne örer, og man skal höre meget, för de falder af! Der er en af hönsene, som i den grad har glemt, hvad der skikker sig en höne, at hun sidder og piller alle fjedrene af sig og lader hanen se paa det!«

»Prenez garde aux enfants!« sagde ugle-fader, »det er ikke noget for börnene!«

»Jeg vil dog fortælle gjenbo-ugle det! det er saadan en agtværdig ugle i omgang!« og saa flöi mutter.

»Hu-hu! uhuh!« tudede de begge to og det lige ned i gjenboens dueslag til duerne. »Har I hört det! har I hört det! uhuh! der er en höne, som har plukket alle fjedrene af sig for hanens skyld! hun fryser ihjel, om hun ikke er det, uhuh!«

»Hvor? Hvor?« kurrede duerne.

»I gjenboens gaard! jeg har saa godt som selv seet det! det er næsten en upassende historie at fortælle! men det er ganske vist!«

»Tror, tror hvert evige ord!« sagde duerne og kurrede ned til hönsegaarden: »Der er en höne, ja der er somme, der siger, at der er to, som har plukket alle fjedrene af sig for ikke at se ud som de andre og saaledes vække hanens opmerksomhed. Det er et voveligt spil, man kan forkjöle sig og dö af feber, og de er döde begge to!«

»Vaagn op! vaagn op!« galede hanen og flöi op paa plankeverket, sövnen sad ham endnu i öinene; men han galede alligevel: »Der er tre höns döde af ulykkelig kjærlighed til en hane! de havde plukket alle fjedrene af sig! det er en fæl historie, jeg vil ikke beholde den, lad gaa videre!«

»Lad gaa videre!« peb flaggermusen, og hönsene klukkede, og hanerne galede: »Lad gaa videre! lad gaa videre!« og saa for historien fra hönsehus til hönsehus og tilsidst tilbage til stedet, hvorfra den egentlig var gaaet ud.

»Der er fem höns,« hed det, »som alle har plukket fjedrene af sig for at vise, hvem af dem der var bleven magrest af kjærestesorg til hanen, og saa hakkede de hinanden tilblods og faldt döde ned — til skam og skjændsel for sin familie og til stort tab for eieren!«

Og hönen, som havde mistet den löse, lille fjeder, kjendte naturligvis ikke sin egen historie igjen, og da hun var en respektabel höne, saa sagde hun: »Jeg foragter de höns! men der er flere af den slags! Sligt skal man ikke fortie, og jeg vil gjöre mit til, at den historie kan komme i avisen, saa gaar den landet over; det har de höns fortjent og familien med!»

Og det kom i avisen, og det blev trykt, og det er ganske vist: en liden fjeder kan blive til fem höns!

H. C. Andersen.

En frierhistorie.

Der var engang en gut, som skulde ud at fri. Blandt andre steder kom han ogsaa til en gaard, hvor folkene var i ren fattigdom og armod; men da frieren kom, vilde de sagtens synes velstaaende, det kan en nok vide. Manden havde faaet et nyt erme i trøien sin. «Sid ned!« sagde han til frieren — »men her er da saa stövet allesteds!» og saa gik han og gned og viskede paa bænke og borde med sit nye tröie-erme; den anden arm holdt han paa ryggen. Konen havde faaet en ny sko; med den gik hun og spændte og sparkede paa alting, krakker og stole; »her ligger saameget iveien, her er saa uryddigt!« sagde hun. Saa raabte de paa datteren, at hun skulde komme og rydde op. Hun havde faaet ny hue; derfor satte hun hovedet ind gjennen dören og nikkede hid og did. »Jeg kan da ikke være allesteds, jeg heller!« sagde hun. Aa jo, det var velstands-folk, frieren var kommen til der.

Jørg. Moe.

Fregatten Ørnens brand.

Med svag, men gunstig vind for fulde seil
gled paa Atlanterhavets speil
fregatten Ørnen henad bølgeskummet.
Mens brusende dens kjøl i søen skar,
og luften seilene som vinger bar,
den svæved majestætisk gjennem rummet.

Det var om natten. Havet dæmred tyst,
de lette bølger slumred paa dets bryst,
og seilet fyldtes svagt af luftens aande.
Nær skibet saaes et hvidt og glansfuldt skum:
langt ude lød et sælsomt brum,
et hvin, som jamred havet sig i vaande.

Paa dækket var det stille. Af og til
man hørte rattets knagen, linens spil
og trin af vagterne paa batteriet, —
da en af skibets mandskab steg
fra lasten op med angst og hast og skreg:
„Brand! der er ild i archeliet!“

Og bag ham, hastig som han selv,
sig velted røgen, voldsom, lig en elv
i tykke strømninger og fyldte dækket;
og ud af røgen luerne sig rev
som smaa og korte lyn, hvis bytte blev
raaseilene, der nederst række d.

Fra banjerdækkets porte flammer skjød,
der over røstet hvislende sig brød
og snoede sig langs med skibets vanter.
Det brede mersseil og fregattens fok
gik op i luer som et flygtigt fnok,
og ilden greb de høie bramseils kanter.

Det var et rædsomt syn. Blandt damp og kvalm
faldt lange ræer ned som knækket halm,
og ilden spilled op ad taug og line;
og midt i røgens tætte, hvide svøb
man øined dunkle skikkelser, der løb
med mørke blik og med fortvivlet mine.

Blandt luers knitren hørtes hæse raab
og skrig om vand, skjønt synlig uden haab,
og ærlig stræbte skibets flinke drenge.
Forgjeves kun! I nattens skjød
fregatten havde baaret paa sin død
og ilden dybt i lasten ulmet længe.

„Giv op mesanen, manne! agter ud!“
saaledes klang det — frugtesløse bud
for sent mod de fordærvelige magter;
thi fra den hele reisning styrted ned
de brændte seil og taugverk, og en hed,
usalig damp bedækked skibet agter.

Da merked alle: nu var nøden stor.
Fregatten lystrer ikke mer sit ror;
den svaier af og dukker ned og hæves.
Og pludselig forkynder en med skræk:
„Vi synker! skibet har en læk!
Barkassen ud!“ — Men ak! det var forgjeves.

Thi mens fregatten, undergangen nær,
langt over havet kasted lyst et skjær,
lig Ætnasvælgets høie fakkel;
mens hist og her og af sig selv en ladt
kanon gik af og drøned mat
som nødskud fra den brændende fregat, —
sank skroget langsomt ned med taug og takkel.

Da blev det stille. Paa den klare brand
det dybe mørke fulgte. Skum og vand
slog op omkring den stolte orlogsmand,
og søen brusede med vilde toner.
Kun vimplen, skibet trofast til dets grav,
en kjende svæved paa det øde hav
og sank, mens fjerne kyst et gjenlyd gav
af drønet af de synkende kanoner.

— Af Ørnens mandskab kom kun trende mand
og af det stolte skib en baad iland
og levninger af svedne, slukte brande.
Men røgen høit paa nattehimlens blaa,
i dunkle grupper sanket, længe saa
lig melankolske skyer paa
fregattens grav, de tause, mørke vande.

Henr. Hertz.

Den krøllede Frits.

Ingen af eder kjender den kröllede Frits saa godt som jeg. Vi har fulgt med hinanden som brödre lige fra vor förste barndom til vore universitetsaar. Derfor kunde jeg fortælle tusende snurrige scener, vi som drenge har oplevet sammen; men jeg anförer blot et par træk fra hans drenge-aar, som vil give dem, der intet kjender til ham, et slags begreb om hans karakter. Han er opdragen hos sin onkel i Jylland paa et gammelt herresæde ved Limfjorden. Da onkelen selv ikke havde börn, besluttede han at anvende al tid og flid paa at skaffe brodersönnen den mest fuldendte dannelse. Til den ende forskrev han med store omkostninger de dueligste lærere i alle videnskaber og kunster. Men ved hans opdragelses-plan var det en stor feil, at den opvakte dreng fra morgen til

aften saaledes var plaget med sproglærere, tegnemester, fegtemester osv., at han havde dagens timer besatte fra morgen til aften. Denne tvang kunde Frits ikke taale. Han sagde derfor til den gamle herremand aftenen efter en saadan möisom dag: »Onkel! Jeg kan ikke læse saameget om dagen.« — »Snak, dreng,« sagde onkelen; »man kan alt, hvad man vil.« — »Ja saa vil jeg ikke,« svarede Frits. — »Ih,« blev onkelen ved, »naar der ikke er andet iveien, skal vi nok komme din vilje til hjælp.« — »Hvorledes vil du gjöre det?« spurgte Frits. — »Det finder jeg vel sagtens paa,« sagde herremanden. »Jeg kunde jo f. eks. lade dig sulte, til du lærte dine lekser.« — »Dermed skal du ikke kunne tvinge mig; thi jeg ved meget godt, at du ikke tör lade mig sulte ihjel; du vilde da selv blive dræbt af böddelen.« — »Jeg har flere midler endnu,« blev den gamle ved. »Jeg kan jo indesperre dig i et enslig kammer, til du giver kjöb.« — »Det har du ikke lov til; man kan indesperre folk for tyveri; men ingen har ret til at beröve mig min frihed, fordi jeg ikke vil lære latin, fransk og andre unyttige ting.« — Herremanden svarede: »Du er kun tretten aar og forstaar dig kun lidet paa, hvad lærdom er nyttig til. For det förste maa du i den henseende blindt rette dig efter min vilje.« — »Vil du da ikke fritage mig for nogle af de mange læretimer?« spurgte drengen. — »Nei,« svarede onkelen bestemt, »ikke for en eneste.«

Efter en pause begyndte Frits igjen: »Onkel, det gjör mig ondt, at jeg maa bedröve dig. Jeg har altid holdt meget af dig og ved, at du holder meget af mig. Men i den senere tid er du bleven saa urimelig, at jeg ikke længer vil blive hos dig.« — »Naar agter du da at tiltræde din reise?« spurgte onkelen. — »Straks,« var svaret. — Herremanden ringede og raabte til den indtrædende tjener: »Luk porten vel i laas og sæt den store jernstang for!« Derpaa vendte han sig atter til drengen med de ord: »Da jeg nu er sikker for, at din udenlands-reise just ikke sker saa straks, som du mener, vil jeg sige dig god nat. Imorgen tales vi nærmere ved om den sag.«

Da herregaardens klokke slog tolv, sprang Frits op af sine madrasser. Hans tante havde ved födselsdage og andre

familiefester skjænket ham nogle kroner, dukater og andre myntsorter af den slags, som gamle koner kalder hele penge. Disse stak han i lommen og tog i haanden en liden jagtflint. Derpaa listede han sig ganske sagte ind i tantens soveværelse, drog omhænget tilside og hviskede: »Tante! Tante!« — »Ja,« svarede hun halvt isövne. — »Farvel, gode tante!« sagde han og kyssede rört hendes haand. »Farvel og tusend tak for al den kjærlighed, du har vist imod mig!«

Konen, som imidlertid var vaagnet rigtig op, spurgte ganske forundret: »Hvad skal dette betyde, Frits? hvor agter du dig hen i bælgmörke midt om natten?«

»Jeg har ikke stunder til at fortælle dig det nu,« svarede Frits; »jeg er nödsaget til at reise bort over hals og hoved. Hils onkel imorgen fra mig og tak ham for alt det gode, jeg har nydt i hans hus. Han vil ogsaa kunne fortælle dig anledningen til min reise. Jeg har alt iaften sagt ham besked derom.«

Den gamle frue greb ivrig til klokken. Da Frits blev det var, sagde han til hende: »Bliv ikke vred, gode tante! jeg har for en sikkerheds skyld seet mig nödsaget til at overskjære din klokkestreng.«

Da han havde sagt dette, gik han ud af dören. Hans tante sprang op af sin seng og tog fat i dörens haandgreb for at skynde sig efter ham.

»Jeg har skudt slaaen for,« sagde Frits paa den anden side. »Læg dig endelig ufortövet tilsengs igjen, ellers ved du selv, du bliver forkjölet og faar din slemme tandpine paany. Det er dig en ren umulighed at komme fra dit kammer för end imorgen tidlig, naar Stine bringer dig kaffe.«

Gaarden var omringet af en höi teglstens-mur, der var besat med spidse jernpigge. Derfor havde Frits medtaget en rebstige, ved hjælp af hvilken han steg over muren, skjönt ei uden stor fare for at blive spiddet eller brække sin hals. Den næste dags middag ankom han ganske mödig og forpustet til en landsby-kro, der laa flere mil fra hans onkels gods. Han kastede nogle nyskudte krager og spurve paa bordet og bad krokonen deraf at tilberede ham et maaltid. Imidlertid havde den gamle herremand bragt sin gaards hele besætning tilhest for at eftersætte sin bortrömte brodersön. Uheldigvis

kom han just i egen personen til den samme kro, hvor Frits sad ved bordet og snakkede med de drukne bönder, mens man i kjökkenet plukkede hans fuglevildt. Saasnart han saa sin onkel træde ind i skjænkestuen, sprang han igjennem et aabent vindue ud paa marken. Inden onkelen var kommen paa sin hest igjen, havde Frits allerede faaet et saa betydeligt forspring, at han ikke mer stod til at indhente. Han fortsatte sin flugt tvers over gröfter og gjerder, indtil han kom til en stor bögeskov, hvor han let kunde forstikke sig. Herremanden havde fra sin höie hest holdt öie med flygtningen og gik nu paa raad med bönderne, hvorledes man bedst skulde fange drengen, som ufeilbarlig for det förste vilde söge sig et skjulested i skoven. Man fandt det raadeligt at samle byens bönder, omringe skoven paa alle kanter og anstille en formelig klapjagt efter ham.

Da nu den store kreds af klappere ret forsigtig var dragen omkring skoven, saaledes at intet levende syntes at kunne slippe bort imellem dem, befalede herremanden dem at rykke langsomt frem og vel at ransage hver busk, som de mödte paa sin vei. Selv red han tvers igjennem skoven, ledsaget af sin gaardsdreng Jokum, der bar en favn reb, hvormed den opbragte herremand vilde binde sin forlorne fostersön, naar han atter fik ham i sin vold. Omtrent midt i skoven stansede han sin hest og saa med tilfredshed de befippede harer og hjorte springe for sig; thi disse dyrs trængsel var ham et pant paa, hver nöiagtig kredsen var sluttet.

»Hold nu dit reb i beredskab, Jokum,« sagde han; »om en halv times tid har vi sikkert fingre paa den balstyrige krabat.«

Da hörte han en röst fra luften, som raabte: »God dag, onkel!« — Han saa sig i veiret og opdagede sin brodersön i den överste top af et anseeligt bögetræ.

Frits vedblev: »Du ser, det havde været mig en let sag her imellem det tætte löv at undgaa din eftersögning; men jeg vilde nödig, du skulde blive til nar for en fremmed by, naar du istedenfor din brodersön kuns fik et dusin grævlinger og ræve. Derfor vil jeg straks komme ned og give mig i dine hænder, hvis du lover mig i fremtiden at holde mig under mindre tvang end hidtil er skeet.«

»Nei, brorlil!« sagde herremanden, »du skal smukt overgive dig paa naade og unaade. Siden jeg nu engang har dig saa vel fat, maa du slet ikke vente, jeg lader mig foreskrive vilkaar af dig.«

«Aa,« svarede Frits, »du skal just ikke rose dig af, at du har mig fat endnu. Hvorledes vil du faa mig ned af dette træ? Der gives ikke paa denne kvadratmil nogen levende sjæl, der tör driste sig herop paa disse tynde grene.«

»Fald blot ikke ned og bræk din hals, knegt,» sagde onkelen, »saa skal resten nok give sig. Jeg savner ikke midler til at bringe dig ned paa jorden. Jeg vil ei engang gribe til det simple husraad at lade træet fælde; men jeg stiller blot en vagt ved det, som i al mag kan modtage dig, naar lysten til en bid bröd tager overhaand hos dig. En dygtig brandstige kan vel ogsaa række derop til dit fristed. Nu gaar jeg bort et öieblik for at træffe de nödvendige foranstaltninger. Du skal snart se mig her igjen. — Hold du imidlertid min hest, Jokum, og pas vel paa knegten i træet. Kan du bringe mig ham bunden, naar jeg kommer igjen, da giver jeg dig en af mine gamle kroner.«

Da den gamle var vel borte, steg Frits i en hast ned af træet og tillalte gaardsdrengen paa fölgende maade: »Sig mig, Jokum, hvem af os to du vel anser for den sterkeste.« — »Det maa vel jeg være,« svarede drengen, »da jeg er en god del ældre; men jeg vil for den sags skyld gjerne lade det komme an paa en pröve.« — Med disse ord gik han i fortröstning til sin kraft ind paa livet af Frits og var i sit hjerte forvisset om, at han let skulde fortjene den belovede krone.

Frits veg et par skridt tilbage, mens han vedblev: »Tag dig i agt, Jokum. Du er kanske mig overlegen i styrke; men du forstaar neppe saa godt som jeg at bruge dine kræfter.« — Idet han gjorde denne bemerkning, kastede han Jokum ved en uventet vending baglængs omkuld i græsset. Medens denne meget overrasket atter reiste sig langsomt i veiret, begyndte Frits anden gang paa den afbrudte fredsunderhandling.

»Ser du nu,« sagde han, »at det er saare tvivlsomt, hvo af os to der gaar af med seiren? Dersom du vedbliver dit forsæt at bruge magt imod mig, er du jo fuldkommen vis paa næsestyvere, ribbenstöd og andre ubehagelige fölger af slags-

maal; derimod er det höist rimeligt, at du endda nödes til at lade mig gaa. Hvis du derimod finder dig i billighed, giver jeg dig en dukat.«

Synet af dukaten var særdeles fristende for Jokums ringe grad af dyd, og han stod et öieblik ganske raadvild. Da tog Frits en lommepuffert frem og sagde: »Hvis du nu ikke straks gjör, som jeg befaler, skyder jeg dig paa stedet ihjel.«

»Lad mig da se, om han har dukaten,« sagde Jokum, som just ikke frygtede meget for iverksættelsen af denne trusel, men som dog heri fandt en antagelig undskyldning at forsvare sig med for sin husbond. Frits bad ham nu i störste skynding veksle klæder med sig, bandt drengens hænder paa ryggen og forböd ham under dödsstraf at oplade sin mund. Selv besteg han hesten og förte sin fange med rebet igjennem skoven. Da de nærmede sig til klappernes linje, raabte Frits: »Hurra, her har vi skjelmen; nu gjöres der ingen videre jagt behov; min husbond giver jer lov til at gaa hen i kroen og drikke jer en dygtig rus paa hans regning.»

Klapperne gjorde straks plads for rytteren, og denne saa sig snart i sikkerhed paa den aabne landevei. Her saa han sin onkel komme imod sig med to mænd, der bar en brandstige. Saasnart herremanden saa toget, tvivlede han slet ikke paa, det var hans gaardsdreng, der i vadmelsjakken og med den bredskyggede hat sad som seierherre paa den blissede hingst.

»Bravo, Jokum!« raabte han derfor, «det var mer, end jeg havde troet om dig. Du har som en ærlig karl fortjent din krone. Træk nu synderen hen i kroen og gjem ham under laas og lukke, til jeg har afgjort min regning med byfolkene.«

Straks efter dette tilraab slap Frits rebet og red i galop forbi sin forbausede farbroder. Idet de krydsede hinanden paa veien, sagde Frits: »Jeg rider blot nogle faa mil med din hest. Imorgen skal den i forsvarlig stand blive bragt til denne kro.« —

P. M. Møller.

De to peblinger.

Naar man nævner Vordingborg, saa kommer man straks til at tænke paa det store, runde taarn, som staar der

og kneiser over alle de lave huse, ligesom en lang mand midt i en flok smaa börn. Fra byen selv, som ligger smukt adspredt paa nogle höie nær ved stranden, er der vel en vid udsigt; men naar man stiger op i taarnet, som er en levning af kong Valdemar Atterdags slot, og som af den forgyldte gaas, der sad paa spidsen, blev kaldet Gaasetaarnet, saa kan man overse en stor del af det sydlige Sjælland, Ulvesund, Möen, Falster og Lolland, samt alle de smaa öer mod öst og vest.

I Vordingborg boede for henved to hundrede aar siden en preste-enke, som man kaldte moder Kordt. Hun havde en eneste sön paa omtrent tolv aar, hvis navn var Martin, og denne sön elskede hun over alt i verden. Hertil kunde hun have meget god grund; thi den lille Martin Kordt var nok værd at holde af. Han elskede inderlig sin fromme moder og gjorde alt, hvad der stod i hans magt, for at glæde hende. Han gik i den latinske skole, og da han ikke alene havde faaet gode evner af Vorherre, men ogsaa var flittig og brav, saa var han altid blandt de bedste i skolen og i forhold til sin alder kommen temmelig höit op, saa at baade rektor og konrektor og hörerne ventede sig noget stort af ham. Men ligesaa stadig og sindig han kunde sidde med næsen i sin bog, ligesaa rask og livlig var han ogsaa til lystighed og leg. Han var vel saa kjæk som den kjækkeste til at klatre, springe og svömme, og sangen duede ikke, hverken i kirken eller paa gaden, naar Martins klare stemme manglede. Ja, han var heller ikke just den sidste til at bruge næven, naar han syntes, man vilde ham tillivs med uret, og da forstod han at bruge den tilgavns. Derfor stod han sig godt med alle sine kamerater, de andre peblinger, — saaledes kaldtes dengang disciplene i de latinske skoler. Blandt sine kamerater havde Martin en udvalgt ven, som hed Hans Jörgen og var sön af en raadmand i byen. Han var Martins sidemand i skolen, de legede sammen, spadserede sammen og delte gjerne enhver fornöielse med hinanden. Det lod til, at de passede meget godt for hinanden, skjönt der i deres sind fandtes stor forskjellighed; thi Martin kunde trods al sin munterhed og livlighed dog altid være fast og besindig, medens Hans Jörgen, der ellers var ret godmodig, ofte i höi grad var hidsig og ubetænksom.

En lördag eftermiddag ved midsommertid stod Martin just i forstuen til sin moders hus og börstede sin barret for at gaa ud og hente Hans Jörgen; de skulde paa engen samles med de andre peblinger til langbold. Just som han er i begreb med at træde ud paa gaden, hörer han sin moder sige til kokkepigen: »Ja, jeg vilde rigtig önske, jeg havde et par duer til imorgen; naar min svoger, mester Anders, kommer og prædiker i vakancen, saa har vi ham her til middag, og jeg ved, han holder saa meget af duesteg!« — Neppe havde Martin hört disse ord, saa forandrede han fluks sin plan for denne dag. Han gik lige over til Hans Jörgen, som han fandt fiks og færdig til at gaa, og sagde til ham: »Hör du, skal vi ikke hellere idag fange duer i taarnet?« — »Aa, jo nok,« sagde Hans Jörgen, »det er mig ligemeget!«

Derpaa vandrede begge piltene arm i arm ned ad gaden i sine lange, sorte kjoler. Peblingerne i de latinske skoler bar nemlig paa hin tid side kjoler, knappede med en rad knapper fra hage til fod, omtrent af samme snit som prestekjolerne nuomtide. Da de var komne til foden af taarnet, saa de sig forsigtig om; thi det var dem rigtignok forbudt at stige derop, eftersom det formedelst de indvendige opganges skröbelighed var forbunden med fare. At fange duerne, som havde sine reder höit oppe under tagskjegget af taarnhatten og i muren, var derimod tilladeligt; thi de var næsten vilde og tilhörte ingen. Det eneste levende, som de öinede i nærheden, var en karl, som langt nede ved stranden læssede kvas paa en vogn. Beroligede i denne henseende, steg de op ad den höie brandstige, der stod lænet op til den aabning, gjennem hvilken man dengang alene kunde komme ind i taarnet, og da de var komne derop, entrede de paa skröbelige stiger og tilsidst mellem tömmerverket, indtil de naaede lige under taget til det överste bjelkelag, over hvilket der hist og her var lagt löse bord, der tildels var halvraadne. Det længste og sterkeste af disse bord slæbte de med stort besvær hen til en af de mange glugger, som er anbragte lige under tagskjegget, og hvorfra man har udsigt til alle verdens hjörner. Gjennem aabningen skubbede de bordet saa langt udenfor muren, at det havde ligevegt, og nu gik Martin ud paa den yderste ende deraf, medens Hans Jörgen indenfor lagde sig paa maven tvers

over planken som en modvegt, uden hvilken Martin straks var vippet ned i afgrunden.

Staaende ude paa det svære bord mellem himmel og jord, begyndte Martin nu ivrig sin jagt; han kigede og sögte saa længe og forsigtig, at han ogsaa snart var heldig nok til i et par huller i muren at opdage et par af de der byggede duereder, og at overraske de gamle og unge saa snelt, at han i kort tid havde puttet to duer i den venstre rummelige kjolelomme og to i den höire, en femte maatte tage logis indenfor hans vest. Fuld af glæde over sin fangst raabte han ind til Hans Jörgen, som laa og pustede tvers over bordet: »Nu har jeg allerede fem; men nu ser jeg heller ingen flere!« — »Jeg vil have de tre!« raabte Hans Jörgen tilbage, »jeg vil have de tre!« — »Tak skal du have, du er god!« svarede Martin og lavede sig til langsomt at gaa indad paa bordet, »jeg har fanget dem, og jeg vil ogsaa denne gang have broderparten!« — »Aa snak,« raabte Hans Jörgen igjen, »jeg ligger her og klemmer min mave — —« »Som jeg siger dig,« var Martins svar, »du maa nöies med to; hvad vil du ogsaa med dem?« — »Det kommer ikke dig ved,« raabte Hans Jörgen hidsig; »hvis jeg ikke faar de tre duer, saa lader jeg dig dumpe, ved du det!« — »Saa du vil skræmme mig?« svarede Martin ganske rolig og leende, »du faar de to, det er nok for dig; min moder skal have de tre!« — »Saa behold dem da alle fem!« skreg Hans Jörgen ude af sig selv og reiste sig ganske lidet fra bordet. Ved denne bevægelse sank det noget mere udad, og den ulykkelige Martin Kordt styrtede eller rettere gled ned fra den svimlende höide.

Neppe havde Hans Jörgen seet, at Martin forsvandt for hans öine udenfor gluggen, för tanken om hans ubesindigheds græsselige fölger faldt paa ham som et bjerg; han slap planken, som han endnu holdt fast paa, og skyndte sig i dödsens angst ned ad alle bjelker og stiger, ud af taarnet, og uden at han selv tænkte derpaa, förte hans födder ham til preste-enkens hus. Bleg som et lig styrtede han ind i stuen til hende, hvor hun sad og spandt paa sin rok, kastede sig ned foran hende og omfavnede hendes knæ, idet han med frembrydende taarer fortvivlet skreg: »Gud hjælpe mig! Gud hjælpe mig!« — Moder Kordt blev heftig forskrækket og spurgte ham ængste-

lig: »Hvad er der dog paafærde? hvad har han gjort?« — »Aa, Gud se i naade til mig!« skreg den ulykkelige dreng, »Martin er styrtet ned fra taarnet og har slaaet sig ihjel, og det er altsammen min skyld!« — »Hvad siger han?« hviskede konen forfærdet; »hvad er det, han siger?« gjentog hun heftigere, og i det samme reiste hun sig hurtig, ilede, som hun var, ud af dören og ned ad gaden, som förer til slotsbanken. Men hendes knæ rystede, og hendes födder kunde neppe bære hende, og da hun kom til bröndeu, som staar ved hjörnet af torvestrædet, maatte hun stanse og læne sig til rækverket for ikke at falde omkuld. Da saa hun med et en hob folk, som böiede om fra slotsbanken ind i gaden og nærmede sig til det sted, hvor hun stod; og da de kom nærmere, saa hun i spidsen af sværmen sin sön, sin Martin, hvem hun havde troet at gjense knust og lemlæstet, komme hende imöde. Han var rigtignok lidt bleg om nebbet og vaklede, som om han havde en rus, hvorfor en karl havde taget ham ved den ene arm; men da han fik öie paa sin moder, rev han sig lös, löb hen til hende og sagde: »Se her, moder! der har hun fem duer, som hun kan stege til farbroder imorgen. Men hun maa ikke være vred paa mig, fordi jeg kom til at springe ned fra taarnet; jeg skal aldrig gjöre det tiere!«

Ved disse ord slog de omkringstaaende en höi latter op; men moderen hörte ikke, hvad han sagde. Hun trykkede ham fast til sit bryst, hun kyssede ham, hun befölte ham fra top til taa, om han var hel og holden, og saa paa ham med en saadan glæde i ansigtet, som om hun nu först havde faaet ham af Gud.

Under alt dette forsögte imidlertid de omstaaende borgere, tjenestefolk og drenge at fortælle og forklare, hvordan det var tilgaaet med hans frelse; men den ene kunde ikke komme tilorde for den anden, alle snakkede hinanden i munden, indtil endelig en gammel bryggerkarl fik slaaet til lyd og fik lov at tale.

»Ser hun,« sagde han til moder Kordt, »jeg havde netop læsset et stort læs risbrænde histnede ved stranden og var just paa veien forbi taarnet for at kjöre det hjem til min husbonds, brygger Ambrosius's, gaard, da jeg med et ser noget sort falde ned fra det överste af taarnet; det saa ud

som en stor, sort kugle. Jeg holdt straks stille med vognen; men i samme öieblik falder dette sorte lige ned bag i min vogn, ovenpaa det höie læs kvas, og glider mellem kvistene paa jorden. Jeg steg af hesten, og da jeg skulde se mig til, hvad det var, — ved hun saa, hvad det var? Det var, min sandten, hendes lille sön, som her staar! Han laa ganske stille, og jeg troede, min sandt, han var död. Men aldrig saasnart havde jeg löftet ham op og fik rusket lidt i ham, för han slog öinene op og saa rigtig vildt paa mig. Saa gned han sine öine, og da han saa havde seet sig lidt om, saa var det förste ord, han sagde: »Jeg fik dem dog alle fem.« Jeg kunde da nok begribe, at han talte noget vildt! Saa kom der nogle flere til, og saa tog jeg ham ved den ene arm og fulgte ham herhid. Jeg kan tro, at hans store, side kjole har hjulpet ham og, næst Guds naadige vilje, frelst ham ud af denne store fare for at slaa sig rent ihjel; thi vinden oppustede kjolen, ligesom naar det blæser i et seil, og bar ham op, saa han ikke faldt saa hurtig ned, som ellers vilde skeet, men dalede, ligesom en ravn kan lade sig dale paa sine vinger. Og saa förte ogsaa Vorherres haand ham lige ned i mit höie læs af riskviste, hvilket tog af i faldet. Men alligevel er det jo et sandt mirakel, at han nu staar her sund og frisk og kan baade gaa og mæle!«

Moder Kordt hörte ikke meget af denne venlige beretning om sönnens vidunderlige frelse; hun havde bestandig ufravendt seet paa Martin og knælende holdt ham i sine arme. Nu reiste hun sig op, idet hun sukkede: »Gud i himlen være priset og lovet og takket i evighed!« tog drengen ved haanden og förte ham hjem med sig, medens de andre alle gik hver til sin dont. Det förste, de ved indtrædelsen i stuen blev var, det var Hans Jörgen, der ganske bleg og forgrædt havde sat sig paa gulvet i den mörkeste krog, han havde kunnet finde. Ved moder Kordts og Martins komme havde han hurtig skjult sit ansigt i begge sine hænder, og en gysen rystede hans krop. Nu, tænkte han, nu bringer de hans lig, — der er de! Men da hörte han Martins stemme, der tiltalte ham venlig; han slog öinene op, — ja der stod Martin for ham! Knap vilde han tro dine egne sanser. Han for op som af en dröm, flöi Martin om halsen, trykkede og kyssede

ham og bad ham med taarer om forladelse. Den tilgivelse, som han bad om, erholdt han ogsaa straks, og den eneste hevn, som Martin tog over ham, var, at han holdt ham et par duer for næsen og sagde: »Ser du, nu fik jeg dem dog alle fem!«

Men moder Kordt var i begyndelsen meget streng: hun holdt ham en skarp formanings-prædiken, der sluttede saaledes: »Naa, græd nu ikke mer! jeg tror nok, han har ikke gjort det af ondskab; nu maa han betænke sig længere en anden gang ved, hvad han gjör, og takke Gud, at det denne gang faldt saa vel ud!» Dog hendes egen glæde over Martins forunderlige frelse og Hans Jörgens oprigtige og dybe bedrövelse gjorde, at ogsaa hun tilsagde ham tilgivelse, ja lovede endog at fortie, hvad han havde gjort.

Formodentlig var sagen dog samme aften — maaske ved andre skolepeblingers gisninger — bleven omtalt og paa den maade kommen Hans Jörgens fader for öre; thi söndag morgen ganske tidlig kom raadmanden meget höitidelig og gravitetisk ind til moder Kordt for at bede hende om forladelse paa sönnens vegne; ved hvilken leilighed han tillige bemerkede, at han — som han med en ret artig vittighed udtrykte sig — »havde stillet Hans Jörgen for en birkeret og ladet dommen fuldbyrde af selve birkedommeren, — som sidder bag speilet!»

Til höimesse samme dag prædikede da Martins farbroder, mester Anders Kordt; Martin selv sad blandt de andre peblinger i koret og sang; hans moder kunde fra sin stol nede i kirken netop se ham og vendte ikke öiet fra ham, medens hun i sin bön til Gud indflettede den inderligste taksigelse, fordi han saa vidunderlig havde bevaret hende det, der var hende det dyrebareste paa denne jord.

Efter kirketjenesten spiste farbroderen hos Martins moder til middag, og Martin saa med ikke ringe fornöielse de fem duer staa stegte og brune midt paa bordet. — Det havde nær blevet en kostbar duesteg!

Chr. Winther.

Gaffelen.

Engang Merkurius og Jupiter faldt paa
for en forandrings skyld og tanker at forslaa
at foretage sig en lysttur ned til jorden,
hvor majestæterne fandt alting saa i orden,
at Jupiter tilsidst brød ud i disse ord:
„Hr. Pope [1]) har sagt sandt: det er den bedste jord."
Han sagde vistnok mer; men til den største skade
for læseren, for mig, for jordens overflade
er denne liden stump deraf kun bleven gjemt,
og det fornemste var maaske, hvad man har glemt.
Men jeg ei glemme maa, hvad jeg har mer at sige.
„Hør," sagde Jupiter, „jeg gider ikke stige
straks til Olymp igjen; vil du, Merkurius!
(thi alle guderne er for det meste dus)
vil du, saa gaar vi ind i næste bondehytte,
men forud vor gestalt med menneskers ombytte!
Hvem ved? vi der maaske kan gode løier faa."
Merkurius, som godt al galskab lide maa,
paa øieblikket sig forsvor fra Gud til Fanden,
(han aldrig lade kan den skrækkelige banden),
at dette indfald var mer end guddommeligt.
De ind i hytten kom, fandt alting tarveligt;
de mand og kone saa med elleskeer spise
og bade, at de dem den godhed vilde vise
at give dem omsonst en skefuld søbekaal.
„Ja, sætter jer, godt folk! og langer til vor skaal!"
Merkurius, som var til bedre føde vant,
slet ingen appetit til søbekaalen fandt.
Thi ytred han paa fransk, som husets folk ei kunde,
til Jupiter derom sin mening dennelunde:
„Ces choux-là sont d'un gout à me faire vomir,
et je ne conçois pas, qu'on s'en puisse nourrir." —
„Oui," sagde Jupiter, „auprès de l'Ambroisie
ces choux sont bien mauvais; pour la cérémonie
il faut pourtant, mon fils, en manger quelque peu.
Mais à propos, comment récompenser en Dieu
de ces honnêtes gens la douce bienveillance." —
„Si ces donneurs des choux méritent récompense,"
saa svarede Merkur, „que leurs propres souhaits
déterminent d'abord tes généreux bienfaits!" [2])

---

[1]) Den engelske digter Alexander Pope.

[2]) „Den kaal en smag jo har fast som et vomitiv,
jeg ser ei, hvor ved den man holde kan sit liv."

Merkuriuses raad behagede hans fader;
thi blev han siden ved: „Ved I vel, hvem I mader?“
„Nei,“ svarte konen ham; „desuden“, sagde hun,
„saa mader vi jer ei, vi jer bespiser kun.
I skulde ikke nys saameget talt det franske,
saa havde I maaske nu bedre vidst det danske.“
Thi mens de talte fransk, faldt tiden konen lang,
og vreden gjorde nu, hun tungen fik paa gang.
Da Jupiter fornam, hun havde ret i noget,
og at han virkelig begik en feil mod sproget,
saa blev han ikke vred, men svarte med et smil:
„Min putte! tal mig til i mere høflig stil!
I altsaa vide maa, I har bespist, madame! —
bespist og madet er dog mestendels det samme, —
I har bespist en gud i ham og en i mig;
og til bevis derpaa led i min kjortelflig,
der kan I, om I vil, en tordenkile hitte;
thi jeg er Jupiter, og denne lille bitte,
ifald han havde ei sin guddom skjult saa vel,
I skulde se paa ham to vinger for hver hæl;
han er Merkurius. Nu ved I, hvem vi ere;
I ogsaa vide maa, vi godhed for jer bære.
For jer velvillighed mod mig og mod min søn,
for jeres søbekaal bestemmer selv jer løn!
Hvorom I vil, I nu kan trende ønsker gjøre,
og Jupiter vil straks hvert ønske fyldestgjøre.“ —
„O!“ sagde konen da, „gid vi maa gaffel faa
til vor umage kniv!“ — der straks en gaffel laa,
og kniven mage fik. „Hvad? er du rent forbandet,
og naar du valget har, dig ønsker intet andet?“
var mandens ord; „saa gid, at gaffelen dig sad,
din tosse, i dit liv!“ — Det skede, som han bad.
Der stod da baade mand og kone i en maade;
de sig udbede maa den — ak den sidste naade:
at gaffelen igjen tilbage maatte gaa.
Den gik; og guderne, de gjorde ligesaa.

J. H. Wessel.

„Ja,“ sagde Jupiter, „i gudesuppens sted
er kaalen vistnok slet; — for en velanstændighed,
min søn, af denne kaal dog lidt man nyde maa.
Men apropos, hvad skal i hast jeg hitte paa
for disse brave folk at lønne med honneur?“ —
„Hvis ellers saadan kaal fortjener en douceur,“
saa svarede Merkur, „du kan jo spørge dem,
og naadigst lade dem med ønsker komme frem.“
(Oversat af P. L. Møller.)

Hundemordet.

Der var engang en tømmersvend.
Mod ham en slagterhund sig viste ei som ven;
han vilde bide ham, og, som nu let kan vides,
en tømmersvend ei mer end du og jeg vil bides.
Han derfor hævede sin økse rask
og kløvede sin uvens pandebrask.
Nu skulde det til uheld træffe,
at hundens eier kom
i øieblikket, som
hans hund var udaf stand at bjeffe.
Han bjeffede for ham.
Jeg holder det for skam
for læseren at repetere,
hvad skjeldsord, trusler, ed han bjeffede med mere.
Omsonst den kjære mand, som havde panden delt,
ham vilde forestille:
to halve hoveder udgjør et helt;
den anden mod ræson ei tage vilde;
og skjønt han fandt sig noget slagen
ved et saa fyndigt argument,
han foranstaltede dog næste dagen
den tømmersvend en stevning sendt.
Ei denne lod sig forelægge*);
for dommeren de mødte begge.
Citanten mælede da først:
„Han kunde jaget bort min hund med nogle børst;
jeg selv da skulde sagt, han gjorde vel; —
men slaa mig hunden rent ihjel
og med sin økse panden paa ham kløve
og mig min bedste skat berøve, —
det tror jeg vist, hr. dommer! straffes bør."
Hr. dommer tog tilords: „Svar mig paa, hvad jeg spør:
Du tømmersvend! hvorfor ei skaftet tage
og dermed hunden fra dig jage?"
Han svarede (først rømmende med tugt):
„Ifald han havde mig med halen bidt,
jeg skaftet ei engang imod ham havde brugt,
men jaget ham med bare hænder;
men bestet faldt mig an med skarpe tænder."
Da kjendte dommeren, saasnart han hørte det:
„Skarpt imod skarpt! den tømmersvend har ret.

*) Ønskede ikke udsættelse med sagens behandling for retten.

Du slagter, som har yppet trætten,
to mark erlægger her i retten."

Moralen her skal kort, dog noget fyndig gives:
Man ei om bagatel maa med sin næste kives.

J. H. Wessel.

Smeden og bageren.

Der var en liden by. I byen var en smed,
som farlig var, naar han blev vred.
Han sig en fiende fik; (dem kan man altid faa;
jeg ingen har; det gaa
min læser ligesaa!).
Til uheld for dem begge to
de træffes i en kro.
De drak; (jeg selv i kro vil drikke;
for andet kommer jeg der ikke.
Anmerk dog, læser, dette:
jeg immer gaar paa de honette).
Som sagt, de drak,
og efter mange skjeldsord, hidsig snak
slaar smeden fienden paa planeten.
Saa sterkt var dette slag,
at han saa ikke dag
og har ei siden seet'en.

Straks i arrest blev smeden sat.
En feltskjær faar den døde fat
og om en voldsom død attest hensender.
Den mordere forhøres og bekjender.
Hans haab var, at han skulde hisset gaa
og der forladelse af sin modstander faa.

Men hør nu løier! Netop dagen
før dom skal gaa i sagen,
fremtriner fire borgere
for dommeren. Den mest veltalende
ham saa tiltalede:

„Velviseste!
vi ved, paa byens vel De altid ser;
men byens vel beror derpaa,
at vi vor smed igjen maa faa.

Hans død opvækker jo dog ei den døde!
Vi aldrig faar igjen saa duelig en mand.
For hans forbrydelse vi altfor grusomt bøde,
om han ei hjælpes kan.“ —
„Betænk dog, kjære ven! der liv for liv maa bødes.“ —
„Her bor en arm, udlevet bager,
som pokker snart desuden tager.
Vi har jo to; om man den ældste tog af dem,
saa blev jo liv for liv betalt.“ —

„Ja,“ sagde dommeren, „det indfald var ei galt.
Jeg sagen at opsætte nødes;
thi i saa vigtigt fald man maa sig vel betænke.
Gid vores smed jeg livet kunde skjænke!
Farvel, godt folk! jeg gjør alt, hvad jeg kan.“ —
„Farvel, velvise mand!“

Han bladrer i sin lov omhyggelig,
men finder intet der for sig,
hvorved forbudet er for smed at rette bager;
han sin beslutning tager
og saa afsiger denne dom:
(hvem, som vil høre den, han kom!)
„Vel er grovsmeden Jens
for al undskyldning lens
og her for retten selv bekjendte,
han Anders Pedersen til evigheden sendte;
men da i vores by en smed vi ikkun have,
jeg maatte være rent aflave,
ifald jeg vilde se ham død.
Men her er to, som bager brød.

Thi kjender jeg for ret:
den ældste bager skal undgjælde det
og for det skete mord med liv for liv bør bøde
til velfortjente straf for sig
og ligesindede til afsky og til skræk.“

Den bager græd gudsjammerlig,
da man ham førte væk.

Moral: Beredt til døden altid vær!
Den kommer, naar du mindst den tænker nær.

J. H. Wessel.

Grantræet.

Ude i skoven stod der saadant et nydeligt grantræ; det havde en god plads, sol kunde det faa, luft var der nok af, og rundtom vokste mange större kamerater, baade gran og fyr; men det lille grantræ var saa ilter med at vokse; det tænkte ikke paa den varme sol og den friske luft, det bröd sig ikke om bondebörnene, der gik og smaasnakkede, naar de var ude at samle jordbær eller bringebær; tidt kom de med en hel krukke fuld eller havde jordbær trukket paa straa; saa satte de sig ved det lille træ og sagde: »Nei! hvor det er nydeligt, det lille!« Det vilde træet slet ikke höre.

Aaret efter var det en lang stilk större, og aaret efter igjen var det endnu meget længer; thi paa et grantræ kan man altid efter de mange led, det har, se, hvor mange aar det har vokset.

»O, var jeg dog saadant et stort træ som de andre!« sukkede det lille træ, »saa kunde jeg brede mine grene saa langt omkring og med toppen se ud i den vide verden! Fuglene vilde da bygge rede imellem mine grene, og naar det blæste, kunde jeg nikke saa fornemt, ligesom de andre der.«

Det havde slet ingen fornöielse af solskinnet, af fuglene eller de röde skyer, som morgen og aften seilede hen over det.

Var det nu vinter, og sneen rundt omkring laa gnistrende hvid, saa kom tidt en hare springende og satte lige over det lille træ — o, det var saa ærgerligt! — Men to vintre gik, og ved den tredje var træet saa stort, at haren maatte gaa uden om det. O, vokse, vokse, blive stor og gammel, det var dog det eneste deilige i denne verden, tænkte træet.

I efteraaret kom altid vedhuggerne og fældede nogle af de störste træer; det skede hvert aar, og det unge grantræ, som nu var ganske godt vokset, skjælvede derved; thi de store, prægtige træer faldt med en knagen og bragen til jorden; grenene blev hugne fra; de saa ganske nögne, lange og smale ud; de var næsten ikke til at kjende; men saa blev de lagte paa vogne, og heste trak dem afsted ud af skoven.

Hvor skulde de hen? Hvad forestod dem?

Om vaaren, da svalen og storken kom, spurgte træet dem: »Ved I ikke, hvor de förtes hen? Har I ikke mödt dem?«

Svalerne vidste ikke noget; men storken saa betænkelig ud, nikkede med hovedet og sagde: »Jo jeg tror det! Jeg mödte mange nye skibe, da jeg flöi fra Ægypten; paa skibene var prægtige mastetrær; jeg tör sige, at det var dem; de lugtede af gran; jeg kan hilse mange gange, de kneiser, de kneiser!«

»O, var jeg dog ogsaa stor nok til at flyve hen over havet! Hvorledes er det egentlig, dette hav, og hvad ligner det?«

»Ja det er saa vidtlöftigt at forklare!« sagde storken, og saa gik den.

»Glæd dig ved din ungdom!« sagde solstraalerne; »glæd dig ved din friske vekst, ved det unge liv, som er i dig!«

Og vinden kyssede træet, og duggen græd taarer over det; men det forstod grantræet ikke.

Naar det var ved juletid, da blev ganske unge trær fældede, trær, som tidt ikke engang var saa store eller i alder med dette grantræ, der hverken havde rast eller ro, men altid vilde afsted; disse unge trær, og de var just de allersmukkeste, behold altid sine grene; de blev lagte paa vogne, og heste trak dem afsted ud af skoven.

»Hvorhen skal de?« spurgte grantræet. »De er ikke större end jeg; der var endogsaa et, der var meget mindre. Hvorfor beholdt de alle sine grene? Hvor kjörer de hen?«

»Det ved vi! det ved vi!« kvidrede graaspurvene. »Vi har nede i byen kiget ind af ruderne! vi ved, hvor de kjörer hen! O, de kommer til den störste glans og herlighed, der kan tænkes! Vi har kiget ind af vinduerne og seet, at de bliver plantede midt i den varme stue og pyntede med de deiligste ting, baade forgyldte æbler, honningkager, legetöi og mange hundrede lys!«

»Og saa —?« spurgte grantræet og bævede i alle grene. »Og saa? Hvad sker saa?«

»Ja mere har vi ikke seet? Det var magelöst!»

»Mon jeg er bleven til for at gaa denne straalende vei?« jublede træet. »Det er endnu bedre end at gaa over havet! Hvor jeg lider af længsel! Var det dog jul! Nu er jeg höi og udstrakt som de andre, der förtes afsted sidste aar! — O, var jeg alt paa vognen! var jeg dog i den varme stue med

al den pragt og herlighed! og da — ? Ja, da kommer noget endnu bedre, endnu skjönnere! hvorfor skulde de ellers saaledes pynte sig? der maa komme noget endnu större, endnu herligere — ! men hvad? O, jeg lider! jeg længes! jeg ved ikke selv, hvorledes det er med mig.«

»Glæd dig ved mig!« sagde luften og sollyset; »glæd dig ved din friske ungdom ude i det frie!«

Men det glædede sig slet ikke; det vokste og vokste, vinter og sommer stod det grönt; mörkegrönt stod det; folk, som saa det, sagde: »Det er et deiligt træ!« og ved juletid blev det fældet först af alle. Øksen hug dybt igjennem marven, træet faldt med et suk hen ad jorden! det följte en smerte, en afmagt, det kunde slet ikke tænke paa nogen lykke, det var bedrövet ved at skilles fra hjemmet, fra den plet, hvor det var skudt frem; det vidste jo, at det aldrig mere saa de kjære gamle kamerater, de smaa buske og blomster rundtom, ja maaske ikke engang fuglene. Afreisen var slet ikke noget behageligt.

Træet kom först til sig selv, da det i gaarden, afpakket med de andre træer, hörte en mand sige: »Det er prægtigt! vi bruger ikke uden det!«

Nu kom to tjenere i fuld stads og bar grantræet ind i en stor, deilig sal. Rundtom paa væggene hang portræter, og ved den store flisekakkelovn stod store kinesiske vaser med löver paa laaget; der var gyngestole, silkesofaer, store borde fulde af billedböger og med legetöi for hundrede gange hundrede rigsdaler — idetmindste sagde börnene det. Og grantræet blev heist op i en stor fjerding, fyldt med sand; men ingen kunde se, at det var en fjerding; thi der blev hængt grönt töi rundt om, og den stod paa et stort broget teppe. O, hvor træet bævede! Hvad vil der dog ske? Baade tjenere og frökener gik og pyntede det. Paa en gren hængte de smaa net, udklippede af kulört papir; hvert net var fyldt med sukkergodt; forgyldte æbler og valnödder hang, som om de var voksede fast, og over hundrede röde, blaa og hvide smaalys blev stukne fast i grenene. Dukker, der saa livagtig ud som mennesker, — træet havde aldrig seet saadanne för — svævede i det grönne, og alleröverst oppe i toppen blev

sat en stor stjerne af flitter-guld; det var prægtigt, ganske mageløst prægtigt.

»Iaften,« sagde allesammen, »iaften skal det straale!«

»O!« tænkte træet, »var det dog aften! var bare lysene snart tændte! Og hvad mon da sker?. Mon der kommer trær fra skoven og ser paa mig? Mon graaspurvene flyver ved ruden? Mon jeg her vokser fast og skal staa pyntet vinter og sommer?«

Jo, det vidste god besked! men det havde ordentlig barkepine af bare længsel, og barkepine er ligesaa slem for et træ som hovedpine for os andre.

Nu blev lysene tændte. Hvilken glans, hvilken pragt! Træet bævede i alle grene derved, saa at et af lysene stak ild i det grönne; det sved ordentlig.

»Gud bevare os!« skreg fröknerne og slukkede i en hast.

Nu turde træet ikke engang bæve. O, det var en gru! Det var saa bange for at tabe noget af al sin stads! det var ganske fortumlet i al den glans, — — og nu gik begge flöi-döre op, og en mængde börn styrtede ind, som om de vilde velte hele træet; de ældre folk kom besindige bagefter. De smaa stod ganske tause, — men kun et öieblik, saa jublede de igjen, saa at det rungede efter; de dansede rundt om træet, og den ene present efter den anden blev plukket af.

«Hvad er det, de gjör?« tænkte træet. »Hvad skal der ske?« Og lysene brændte lige ned til grenene, og eftersom de brændte ned, slukkede man dem, og saa fik börnene lov til at plyndre træet. O, de styrtede ind paa det, saa at det knagede i alle grene; havde det ikke ved snippen og guld-stjernen været bundet fast til loftet, saa var det styrtet om.

Börnene dansede rundt med sit prægtige legetöi, ingen saa paa træet uden den gamle barnepige, der gik og tittede ind imellem grenene; men det var bare for at se, om der ikke var glemt endnu en figen eller et æble.

»En historie! en historie!» raabte börnene og trak en liden, tyk mand henimod træet, og han satte sig lige under det, »for saa er vi i det grönne,« sagde han, »og træet kan have besynderlig godt af at höre med! men jeg fortæller kun en historie. Vil I höre den om Ivede-Avede eller den om Klumpe-

Dumpe, som faldt ned af trapperne og kom dog i höisædet og fik prinsessen?«

»Ivede-Avede!« skreg nogle, »Klumpe-Dumpe!« skreg andre; der var en raaben og skrigen, kun grantræet tiede ganske stille og tænkte: »Skal jeg slet ikke med, slet ikke gjöre noget?« Det havde jo været med, havde gjort, hvad det skulde gjöre.

Og manden fortalte om »Klumpe-Dumpe, der faldt ned af trapperne og kom dog i höisædet og fik prinsessen.« Og börnene klappede i hænderne og raabte: »Fortæl! fortæl!« De vilde ogsaa have »Ivede-Avede;« men de fik kun den om »Klumpe-Dumpe«. Grantræet stod ganske stille og tankefuld; aldrig havde fuglene ude i skoven fortalt sligt. »Klumpe-Dumpe faldt ned af trapperne og fik dog prinsessen! Ja, ja, saaledes gaar det til i verden!« tænkte grantræet og troede, at det var virkeligt, fordi det var saadan en net mand, som fortalte. »Ja, ja, hvem kan vide! maaske falder jeg ogsaa ned af trapperne og faar en prinsesse!« Og det glædede sig til næste dag at blive klædt paa med lys og legetöi, guld og frugter.

»Imorgen vil jeg ikke ryste!« tænkte det. »Jeg vil ret fornöie mig i min herlighed. Imorgen skal jeg igjen höre historien om »Klumpe-Dumpe«, og maaske den med om »Ivede-Avede«. Og træet stod stille og tankefuld den hele nat.

Om morgenen kom karl og pige.

»Nu begynder stadsen igjen!« tænkte træet; men de slæbte det ud af stuen, op ad trapperne, ind paa loftet, og der, i en mörk krog, hvor ingen dag skinnede, stillede de det hen. »Hvad skal det betyde?« tænkte træet. »Hvad mon jeg her skal bestille? Hvad mon jeg her skal faa at höre?« Og det heldede sig op til muren og stod og tænkte og tænkte. — — Og god tid havde det; thi der gik dage og nætter. Ingen kom herop, og da der endelig kom nogen, saa var det for at stille nogle store kasser hen i krogen; træet stod ganske skjult; man skulde tro, at det var rent glemt.

»Nu er det vinter derude!« tænkte træet. »Jorden er haard og dækket med sne, menneskene kan ikke plante mig; derfor skal jeg nok her staa i læ til vaaren! hvor det er vel betænkt hvor dog menneskene er gode! — Var her kun ikke

saa mörkt og saa skrækkelig ensomt! — Ikke engang en liden hare! — Det var dog saa rart derude i skoven, naar sneen laa, og haren sprang forbi, ja, selv da den sprang hen over mig; men det holdt jeg ikke af dengang. Heroppe er dog saa skrækkelig ensomt!«

»Pi, pi!« sagde en liden mus i det samme og smuttede frem; og saa kom der nok en liden. De snusede til grantræet og smuttede mellem grenene paa det.

»Det er en gruelig kulde!« sagde de smaa mus. »Ellers er her velsignet at være! Ikke sandt, du gamle grantræ?«

»Jeg er slet ikke gammel!« sagde grantræet, »der er mange, der er meget ældre end jeg!«

»Hvor kommer du fra?« spurgte musene, »og hvad ved du?« De var nu saa gruelig nysgjerrige. »Fortæl os dog om det deiligste sted paa jorden! Har du været der? Har du været i spisekammeret, hvor der ligger oste paa hylderne og hænger skinker under loftet, hvor man danser paa talglys og gaar mager ind og kommer fed ud?«

»Det kjender jeg ikke,« sagde træet; »men skoven kjender jeg, hvor solen skinner, og hvor fuglene synger!« og saa fortalte det alt fra sin ungdom, og de smaa mus havde aldrig för hört saadant noget, og de hörte rigtig efter og sagde: »Nei, hvor du har seet meget, hvor du har været lykkelig!«

»Jeg!« sagde grantræet og tænkte over, hvad det selv fortalte; »ja, det var i grunden ganske morsomme tider!« — men saa fortalte det om jule-aften, da det var pyntet med kager og lys.

»O!« sagde de smaa mus, »hvor du har været lykkelig, du gamle grantræ!«

»Jeg er slet ikke gammel!« sagde træet, »det er jo i denne vinter, jeg er kommet fra skoven! jeg er i min allerbedste alder, jeg er bare sat i veksten!«

»Hvor du fortæller deilig!« sagde de smaa mus, og næste nat kom de med fire andre smaa-mus, der skulde höre træet fortælle, og jo mere det fortalte, desto tydeligere huskede det selv alt og syntes: »Det var dog ganske morsomme tider! men de kan komme, de kan komme! Klumpe-Dumpe faldt ned af trapperne og fik dog prinsessen; maaske jeg kan ogsaa faa en prinsesse,« og saa tænkte grantræet paa saadant et lidet

sydeligt birketræ, der vokste ude i skoven; det var for grantræet en virkelig prinsesse.

»Hvem er Klumpe-Dumpe?« spurgte de smaa mus. Og saa fortalte grantræet hele eventyret, det kunde huske hvert eneste ord; og de smaa mus var færdige ved at springe op i toppen paa træet af bare fornöielse. Næste nat kom der mange flere mus, og om söndagen endogsaa to rotter; men de sagde, at historien var ikke morsom, og det bedrövede de smaa mus; thi nu syntes de ogsaa mindre om den.

»Kan du kun den ene historie?« spurgte rotterne.

»Kun den ene!« svarede træet, »den hörte jeg min lykkeligste aften; den gang tænkte jeg ikke paa, hvor lykkelig jeg var!«

»Det er en overmaade daarlig historie! Kan De ingen med flesk og talglys? ingen spisekammer-historie?«

»Nei!« sagde træet.

»Ja, saa skal De have tak!« svarede rotterne og gik ind til sit.

De smaa mus blev tilsidst ogsaa borte, og da sukkede træet: »Det var dog ganske morsomt, da de sad omkring mig, de vevre smaa-mus, og hörte, hvad jeg fortalte! Nu er ogsaa det forbi! — men jeg skal huske at fornöie mig, naar jeg nu tages frem igjen.«

Men naar skede det? — Jo! det var en morgenstund, da kom der folk og rumsterede paa loftet; kasserne blev flyttede, træet blev trukket frem; de kastede det rigtignok lidt haardt mod gulvet; men straks slæbte en karl det henimod trappen, hvor dagen skinnede.

»Nu begynder livet igjen!« tænkte træet; det fölte den friske luft, den förste solstraale, — og nu var det ude i gaarden. Alt gik saa gesvindt; træet glemte rent at se paa sig selv; der var saa meget at se rundtom. Gaarden stödte op til en have, og alt blomstrede derinde; roserne hang saa friske og duftende ud over det lille rækverk, lindetræerne blomstrede, og svalerne fløi om og sagde: »kvirre-virre-vit, min mand er kommen!« men det var ikke grantræet, de mente.

»Nu skal jeg leve!« jublede det og bredte sine grene vidt ud; ak, de var alle visne og gule; det var i krogen mellem

ukrud og nelder, at det laa. Guldpapirs-stjernen sad endnu oppe i toppen og glimrede i det klareste solskin.

I gaarden selv legede et par af de lystige börn, der ved juletid havde danset om træet og været saa glade ved det. En af de mindste for hen og rev guldstjernen af.

»Se, hvad der sidder endnu paa det sækle, gamle juletræ!« sagde han og trampede paa grenene, saa de knagede under hans stövler.

Og træet saa paa al den blomsterpragt og friskhed i haven; det saa paa sig selv, og det önskede, at det var blevet i sin mörke krog paa loftet; det tænkte paa sin friske ungdom i skoven, paa den lystige juleaften og paa de smaa mus, der saa glade havde hört paa historien om Klumpe-Dumpe.

»Forbi! forbi!« sagde det stakkels træ. »Havde jeg dog glædet mig, da jeg kunde! forbi! forbi!«

Og tjenestekarlen kom og hug træet i smaa stykker, et helt bundt laa der; deiligt blussede det op under den store bryggerkjedel; og det sukkede saa dybt, hvert suk var som et lidet skud; derfor löb börnene, som legede, ind og satte sig foran ilden, saa ind i den og raabte »pif! paf!« men ved hvert knald, der var et dybt suk, tænkte træet paa en sommerdag i skoven, en vinternat derude, naar stjernerne skinnede; det tænkte paa juleaften og Klumpe-Dumpe, det eneste eventyr, det havde hört og vidste at fortælle —, og saa var træet brændt ud.

Drengene legede i gaarden, og den mindste af dem havde paa brystet guldstjernen, som træet havde baaret sin lykkeligste aften; nu var den forbi, og træet var forbi og historien med, — forbi, forbi, og det bliver alle historier!

H. C. Andersen.

Røde og graa dompaper.

»Hjælp! Brand! Brand i rosernes leir!« var det forfærdende skrig, som opfyldte Paradiset en aften, efter at engelen Gabriel havde fulgt Adam og Eva ud deraf, og det saaledes var blevet overladt til den vilde natur, hvori alleslags kaade skabninger drev sin spas. Nat-sommerfuglene var de værste,

og fra dem var det, alarmen kom. Gjerne vilde de tidlig ud at sværme, og de syntes derfor, at aftenröden dvælede bestandig forlænge paa en liden höi, hvor de skjönneste roser havde forsamlet sig. Hvorfor spillede den ikke ligesaa smukt paa hyldebusken, hvor det tidlig blev dunkelt? Den maatte have roserne kjær. Under cedrene og kastanierne var det nat, medens endnu hin höi, som de kaldte rosernes leir, fordi disse derfra ligesom beherskede de underliggende bed, syntes at staa i flammer. Fuglene, som havde sunget den hele dag og sat sig op, saasnart solen gik under, vilde de ogsaa spille et puds, fordi de troede sig selv bedragne for et stykke af natten — kort spektakler vilde de have, og det lignede rigtignok ogsaa slige skabninger som nat-sommerfuglene, der endnu finder fornöielse i at spille Pierrot, kaste folk mel i ansigtet, blæse lys ud o. s. v.

Paa engang flöi nu tusende af dem op, kjede af længere at bie paa aftenröden, og med sin hæse röst udstödte de hint skrig: »Hjælp! Brand! Brand i rosernes leir!« læggende til: »Se! se! Ranunklerne har stukket dem an!«

Dette hang saadan sammen: siden Adam og Eva var blevne udjagede af Paradiset, hvor de dog holdt nogen orden, syntes rigtignok alt ukrud at have forenet sig om at forvandle det til et vildnis. I tætte masser havde alskens slyngplanter, libendler og deslige trængt sig frem omkring de smukke bed af ædle blomster, som Eva havde anlagt. Frækt pustede den svovelgule bulme sin bedövende aande ud imod de rene liljer, næsvise storknebber stak sig ned i violernes honningbægre og drak dem ud, snerlerne kastede ligesom sine fodangler ud imellem hyacintherne; men fremfor alle syntes de giftige, brændende ranunkler at være de, som vilde herske. De havde antaget det pralende navn »solöie«, skjöd sig frem overalt paa sine smekre, grenede stengler, og disse var det nu, som skulde have ord for at have tændt de fine, blegröde og hvide roser ibrand.

Tusende nat-sommerfugle flöi nu paa en gang op og ind imellem træerne, hvor fuglene sov, med det taabelige, men forfærdelige raab; og virkelig, det förste fuglene aabnede sine sövndrukne öine, syntes det dem, som om rosenhöien stod i flammer. Gabriel gjorde heller ikke det skjærende lys, som

faldt derpaa, mindre ved at svinge af og til med sit sverd i luften.

Men hvem der blev opskrækket, var et par dompaper, der alt havde faaet sin förste lur med nebbet under vingen og paa et ben i et af kastanietrærne deromkring. De var ikke saa kloge som irisken, sisiken og mange andre med bedre hoved, der snart indsaa, at det kun var blind alarm med ildebranden, og satte sig til igjen. Ogsaa var de virkelig de enfoldigste imellem fuglene, hvorfor de altid maatte holde her for spas og vittigheder, og dertilmed var dette förste par dompaper udgaaet fra skaberens haand saa graa som spurve eller som det ler, hvoraf de var eltede.

»Hörer du, kjære Pipelipipipah?» (udtales med en hermen efter dompapens kvidder) spurgte hannen, gnukkende sine öienlaag. »Og ser du? O, hvor rosenhöien blusser! O! o! Vi maa hjælpe til at slukke.«

»Neimænd om vi gjör,« mente den anden. »Skal vi svide vore fjedre op? De kan være usle nok för.«

»Men i en af disse rosenbuske er vi jo klækkede, Pipelipipipah! De er vort fædreland; og om vi skulde lade vort liv . . .«

Og vips! flöi den ene modige, taknemmelige dompap afsted, tapper som en soldat, der styrter sig i ilden. Alle fuglene skogrede, og falænerne fulgte efter ham med tusende löier. »Papengraa! Graapap! Papengraa! Graapap!« löd det rundt ham. »Brænd dig ikke! brænd dig ikke!«

Den lille helt forsvandt imellem roserne. Da han igjen kom tilsyne, perlede en taare af krænkelse i hans öie og en bloddraabe paa hans graa bryst, som han havde forrevet paa en torn. Han fölte sig, som om han maatte dö af skam og sorg. Da susede det igjennem skoven. Det var englenes fyrste, den herlige Gabriel, som nedlod sig paa rosernes höi.

»Du gode, taknemmelige skabning« — sagde han — »som vilde opofre dig for den busk, som du kaldte dit fædreland, fordi den havde givet din barndom ly, vid, at Gud, som tager viljen i gjerningens sted, vil, at dit modige lille bryst skal fra nu af være dækket med skarlagenet af denne draabe af dit trofaste blod, og du skal vorde en af skovens fagreste, lignende en rose paa dens trærs grene!« Og med

disse ord strög engelen bloddraaben udover hans bryst og dukkede det endog til overflod ligesom til en daab i den deiligste af roserne.

»Du har grædt?« lagde den herlige til, da han saa taaren i dens öie. »Vel, behold da ogsaa denne glans!« Og fra den stund af har dompapen de smukkeste öine af alle fugle.

»Men Pipelipipipah?« sagde dompapen.

»Bi lidt, gode lille fugl!« sagde engelen; »fordi du tænker paa hende, saa vælg dig endnu, hvilke farver du vil, af disse blomster her i dette bed.«

Det var formeget for den beskedne; men endelig valgte den sig dog af akeleien noget blaat til sine sving- og styrfjedre, og af liljerne et par hvide, brede baand om livet.

»Men Pipelipipipah!«

»Faar ingen skarlagenprydelse,« sagde engelen halv vred. »Hun skal blive graa som för.«

Og saaledes er der da röde og graa dompaper.

Pipelipipipah var meget forundret, da hendes mage kom saa prægtig tilbage ligesom en askepot af en bondesön, der har vundet sig ridderkaabe i felt ved sin tapperhed og trofasthed.

Henr. Wergeland.

Den engelske kaptein.

Fra Kullagunnarstorp de svenske saa
i Kattegattet spredt en engelsk flaade.
Hvorhen den sterke sømagt skulde gaa,
det var for dem, det var for os en gaade.
Fra Kronborg saa man med forbauset blik,
at ud for Sundet stansed seilerskaren —
en anelse henover Danmark gik,
man skimted nu, men frygted ikke faren.

Der laa for anker nu med reb om seil
de tætbefolkede, de hule masser;
med selvtilfredshed trindt i havets speil
afmalte sig de gyngende paladser.
Ombord ud efter fienden stirred man,
urolig tede sig de blaa matroser, —
en sømand er jo dog i hvert et land
en ven af laurbær og de røde roser.

Paa orlogsmanden, hvor det største flag,
storadmiralens, vaied stolt fra masten,
der blev, dengang det gryed blot ad dag,
blandt officererne saa travl en hasten.
De tæt forseglte ordrer skulde nu
af chefen brydes — spændt man vented talen —
lord Gambier brød dem med nysgjerrig hu,
og alle stirred hen paa admiralen.

„Seil did,“ — saa lød det barske kongebud —
„hvor Danmark har sin flaade trygt i reden!
Hvad der I ser, bring det af havnen ud,
brug krigen vel, dog tilbyd stedse freden.
De danske tømret har saa fast en borg,
før os en anden mulig turde komme —
grib rask kun til, — saa byder kong Georg —
belønning faaes, naar slaget vel er omme!“

Høit lød nu fra det rummelige dæk
det hele mandskabs vilde hurraraaben;
i beget fjæs saaes ikkun glade træk, —
til ry og plyndring stod jo alles haaben.
Kun en af alle hine mænd ombord,
kun en tog ikke del i mængdens glæde,
— en ung kaptein — men bad med jevne ord
om lov frem for sin chef at turde træde.

„Hr. admiral!“ — saa tog tilorde han,
„jeg var kun purk, da jeg paa dybet seiled:
ved Abukir, paa Nelsons orlogsmand,
som femtenaarig jeg til æren beiled;
hist i Vestindien mangen vild korsar
jeg greb og hang ham lystig op i galgen;
man ridsed ved Trafalgar mig et ar, —
men det er skjult af ordner og medaljen!

Hvad England virked mod den franske stat,
historien med stolthed det opskriver;
hvad jeg har mod den listige pirat
udøvet, øved jeg med munter iver;
med lyst jeg raabte: Gud og kong Georg!
hvergang jeg fyred paa Napoleons brigger,
men her — jeg næsten græde maa af sorg —
paa røveri jo nu vor flaade ligger!

Jeg svor at følge trolig Englands flag,
til dødens sved omperler denne pande;
men jeg har ment: i aabent, ærligt slag;
ei loved jeg at ville overmande!
Falsk viser politikens øieglas, —
matrosen ledes sikkert af magneten,
han bruger retsinds ærlige kompas,
Guds stjerner viser længden ham og bredden.

Dog aldrig skal det siges, at jeg brød
den ed, jeg svor, min vimpel at forsvare;
jeg har forsvart den ærlig til min død —
her er for æren, ei for flaaden fare!
Seil I! jeg lyder ikke kongens bud,
men gaar paa andre eventyr og reiser;
der staar i skriften: Du skal lyde Gud
mer selv, end du skal lyde Romas keiser!"

Og dermed styrted han sig overbord.
— Kald ham nu sværmer, eller kald ham drømmer! —
Igjennem vandets masse hurtig for
tilbunds i Kattegat den djerve svømmer.
Der — i dets hemmelighedsfulde dyb,
hvor aldrig der af stemmer høres klangen, —
blandt vaade planter, mellem hæsligt kryb,
krampagtig bored han sig ned i tangen.

Og flaaden styrede mod Kjøbenhavn. —
Fjernt fra det sted, hvor slaget skulde stande,
laa han, kapteinen, — ukjendt er hans navn —
et vandkoldt lig, skjult af de sorte vande,
til strømmen drev ham op, og svenske mænd
paa fiskertog i stjernefulde nætter
ham fandt, bar ham i baad til stranden hen
og — rafled*) om den dødes epauletter.

Paa Skaanes kyst, lidt nord for Helsingborg,
ved la Gardies berømte grevesæde
han jordet blev foruden graad og sorg, —
paa en nedtrampet grav nu maager træde.
Dog stundom skal en luftig skygge der
fra pletten stirre vildt ud over søen, —
ham er det, som i hvide maaneskjær
vil bort, vil hjem, vil hist til stenkuls-øen.

C. Bagger.

*) Rafle, kaste terninger (dansk ord).

Veslefrik med felen.

Der var engang en fattigmand, som havde en eneste sön, og denne gutten var skröbelig og havde maadelig helse, saa han ikke orkede at gaa paa arbeide.

Han hed Frik, og lidenvorren var han ogsaa, saa kaldte de ham Veslefrik. Hjemme var der lidet baade at bide og brække; saa gik far hans ud paa bygden og vilde fæste ham bort til gjæter eller visergut. Men der var ingen, som vilde have gutten hans, för han kom til lensmanden; han skulde tage ham, for han havde nylig jaget viserguttén sin, og der var ingen, som vilde til ham, fordi han havde ord for at være en skarv. Det var bedre noget end ikke noget, tænkte fattigmanden; maden fik han da, for hos lensmanden skulde han tjene for kosten; lön og klæder blev der ikke talt om. Men da gutten havde været der i tre aar, vilde han reise, og da gav lensmanden ham hele lönnen paa en gang. Han skulde have en skilling aaret; »mindre kunde det ikke være,« sagde lensmanden; saa fik han tre skilling ialt.

Veslefrik syntes nok, det var store penge, for han havde aldrig eiet saa meget; men han spurgte, om han ikke skulde have noget mere.

»Du har faaet mere, en du skulde have,« sagde lensmanden.

»Skal jeg ikke have noget til klæder da?« sagde Veslefrik. »Det, jeg havde, da jeg kom hid, har jeg slidt af mig, og jeg har ikke faaet noget igjen,« og nu var han saa fillet, at den ene fillen slog den anden i svime, sagde han. »Naar du har faaet det, vi er forligte om, og tre skilling til, saa har jeg ikke mere med dig,« sagde lensmanden.

Men han skulde da faa lov at gaa ud i kjökkenet og faa lidt mad i nisteskræppen sin, og saa gik han paa byveien og skulde kjöbe klæder. Han var baade lystig og glad, for han havde aldrig seet en skilling för, og ret som det var, saa kjendte han efter, om han havde dem alle tre. Da han havde gaaet langt og længer end langt, var han kommen ind i en trang dal med höie fjeld paa alle kanter, saa han ikke syntes der var nogen vei til at komme frem; han tog til at

undres, hvad der kunde være paa hin side af disse fjeldene, og hvorledes han skulde komme over dem.

Men han maatte op, og saa steg han i veien; men han orkede lidet og maatte hvile stundomtil, og da regnede han efter, hvormange penge han havde. Da han kom op paa det höieste, var det ikke andet end en stor mosefly; der satte han sig og skulde se, om han havde skillingerne sine, igjen, og för han vidste af det, kom der til ham en fattigmand, og han var saa stor og lang, at gutten satte i at skrige, da han rigtig fik se, hvor stor og lang han var.

»Vær ikke ræd du,« sagde fattigmanden, »jeg gjör dig ikke noget, jeg beder bare om en skilling i Guds navn.«

»Gud bære mig,« sagde gutten, »jeg har bare tre skilling, og dem skulde jeg til byen at kjöbe klæder for,« sagde han.

»Det er værre for mig end for dig,» sagde fattigmanden; »jeg har ingen skilling, og jeg er endda mere fillet end du.«

»Ja, saa faar du faa den da,« sagde gutten.

Da han havde gaaet en stund, blev han træt og satte sig til at hvile igjen. Da han saa op, saa var det en fattigmand der igjen; men han var endda större og styggere end den förste, og da gutten rigtig fik se, hvor stor og styg og lang han var, satte han i at skrige.

»Vær ikke ræd for mig, jeg gjör dig ikke noget, jeg beder bare om en skilling i Guds navn,« sagde fattigmanden.

»Gud bære mig saasandt,« sagde gutten; »jeg har bare to skilling, og dem skal jeg til byen at kjöbe klæder for; havde jeg mödt dig för, saa —«

»Det er værre for mig end for dig,« sagde fattigmanden; »jeg har ingen skilling og större krop og mindre klæder.«

»Ja, saa faar du faa den da,« sagde gutten.

Saa gik han en stund igjen, til han blev træt; da satte han sig at hvile, og da han vel havde sat sig, kom der til ham en fattigmand igjen; men han var saa stor og styg og lang, at gutten saa opefter og opefter, til han saa lige tilhimmels, og da han rigtig fik se, hvor stor og styg og fillet han var, satte han i at skrige.

»Vær ikke ræd for mig, du gutten min,« sagde han;

»jeg gjör dig ikke noget, for jeg er bare en fattigmand, som beder om en skilling i Guds navn.«

»Gud bære mig saasandt,« sagde Veslefrik, »jeg har bare en skilling igjen, og den skal jeg til byen og kjöbe klæder for; havde jeg mödt dig för saa —«

»Ja, jeg har ingen skilling, jeg, og större krop og mindre klæder, saa det er værre for mig end for dig,« sagde fattigmanden.

Saa fik han faa skillingen da, sagde Veslefrik, det var ingen raad for det, for saa havde hver sin, og han havde ingen.

»Ja, siden du har sligt et godt hjertelag, at du har givet bort alt det, du eiede,« sagde fattigmanden, »saa skal jeg give dig et önske for hver skilling.« Det var den samme fattigmanden, som havde faaet dem alle tre; han havde bare skabt sig om for hver gang, saa gutten ikke kunde kjende ham igjen.

»Jeg har altid havt saadan hug til at höre felen laate og at se, folk var lystige og dansede,« sagde gutten, »saa, faar jeg önske, hvad jeg vil, saa vil jeg önske mig en fele, som er slig, at alt, som har liv, maa danse efter den,« sagde han.

Det skulde han faa; men det var et skröbeligt önske, sagde fattigmanden; »du faar önske bedre for de andre skillingerne.«

»Jeg har altid havt saadan hug til at jagte og skyde,« sagde Veslefrik, »saa, faar jeg önske, hvad jeg vil, saa vil jeg önske mig en bösse, som er slig, at jeg træffer alt det, jeg sigter efter, om det var aldrig saa langt borte.«

Det skulde han faa; men det var et skröbeligt önske, sagde fattigmanden; »du faar önske bedre for den sidste skillingen.«

»Jeg har altid havt hug til at være i lag med folk, som var godkyndte og godhjertede,« sagde Veslefrik, »saa, fik jeg det, som jeg önsker, vilde jeg have det saa, at ingen kan negte mig det förste, jeg beder om.«

»Det önsket var ikke saa skröbeligt,« sagde fattigmanden, og saa strög han bort imellem haugene, saa han ikke saa ham mere, og gutten lagde sig til at sove, og næste dagen kom han ned af fjeldet med felen og bössen sin.

Först gik han til landhandleren og bad om klæder, og paa en bondegaard bad han om hest, og paa en anden bad han om slæde, og ensteds bad han om finmut, og det var ikke nei at faa for ham; om det var aldrig saa store gniere, maatte de give ham det, han bad om. Tilsidst reiste han gjennem bygden som en velflid storkarl og havde baade hest og slæde. Da han havde reist et stykke, mödte han lensmanden, som han havde tjent hos.

»Goddag, husbond,« sagde Veslefrik med felen, han stansede og hilste.

»Goddag,« sagde lensmanden; »har jeg været din husbond?« spurgte han.

»Ja, kommer du ikke ihug det, at jeg tjente hos dig i tre aar for tre skilling?« sagde Veslefrik.

»Bevares vel, hvor du er kommen dig til i en hast da,« sagde lensmanden. »Hvorledes har det baaret til, at du er bleven saadan storkarl?«

»Aa, det var nu saa det,« sagde veslen.

»Er du saa vellystig, at du farer med fele ogsaa?« sagde lensmanden.

»Ja, jeg har altid havt hug til af faa folk til at danse,« sagde gutten; »men det gjeveste jeg har, er denne bössen,« sagde han; »for det falder mest alt det, jeg peger paa med den, om det er aldrig saa langt borte. Ser du den skjæren, som sidder i granen derborte?« sagde Veslefrik. »Hvad sætter du, at jeg kniber den, her vi staar?« sagde han.

Det vilde lensmanden gjerne, om det skulde være, sætte hest og gaard og hundrede daler paa, han ikke var god for; men han skulde da sætte alle de penge, han havde paa sig, og hente den skulde han, naar den faldt; for han troede aldrig, det var muligt at række saa langt med nogen bösse. Men med det samme det smald, faldt skjæren ned i et stort klungrekjær, og lensmanden strög bort oppi kjærret efter den, og han tog den op og viste gutten den. I det samme satte Veslefrik til at stryge paa felen, og lensmanden til at danse, saa tornene sled i ham, og gutten spillede, og lensmanden dansede og græd og bad for sig, til fillerne fög om ham, og han næsten ikke havde en traad paa sig.

»Ja nu tænker jeg, du er saa fillet, som jeg var, da jeg

reiste af tjenesten hos dig,« sagde gutten, »saa nu faar du slippe med det.« Men först maatte lensmanden give ham det han havde veddet paa, at han ikke skulde træffe skjæren.

Da gutten kom til byen, tog han ind paa et vertshus; han spilte, og de, som kom hid, dansede, og han levede baade lystig og vel; det var ingen sorg for ham, for ingen kunde sige nei til det, han bad om.

Men som de stod i den bedste legen, kom vægterne og skulde trække gutten paa raadstuen, for lensmanden havde klaget over ham og sagt, han havde overfaldt ham og plyndret ham og næsten taget livet af ham, og nu skulde han hænges.

Men Veslefrik havde raad for al uraad han, og det var felen. Han tog til at spille paa den, saa maatte vægterne danse, til de laa der og gabede.

Saa sendte de soldater og vagt iveien; men det gik ikke bedre med dem end med vægterne; da Veslefrik fik felen frem, maatte de til at danse, saa længe han orkede at faa den til at laate; men de var klare længe för. Tilsidst saa lurede de sig paa ham og tog ham, imedens han sov om natten, og da de havde faaet ham, blev han dömt til, at han skulde hænges straks, og det bar afsted til galgen med det samme. Der stimlede sammen en mængde folk, som skulde se dette vidunder, og lensmanden var ogsaa med, og han var saa sjæleglad, fordi han skulde faa ret for pengene og skindet sit og faa se, at de hængte ham; men det gik ikke fort, for Veslefrik var skröbelig til at gaa, og skröbeligere gjorde han sig; felen og bössen drog han ogsaa med sig; det var ingen god for at faa fra ham dem, og da han kom til galgen og skulde klyve op paa stigen, hvilte han for hvert trin; paa det överste satte han sig og spurgte, om de kunde negte ham et önske, om han ikke kunde faa lov til en ting: han havde saadan lyst til at laate en laat og lege en leg paa felen sin, för de hængte ham. — »Nei, det var baade synd og skam at negte ham det,« sagde de; det var ikke nei til det, han bad om. Men lensmanden bad for Guds skyld, at de ikke skulde lade ham faa lov til at klunke paa en streng, ellers var det ude med dem allesammen, og skulde gutten have lov til at spille, maatte de binde ham til den birken, som stod der. Veslefrik var ikke længe om

at faa felen til at laate, og alle de, som var der, til at danse, baade de som gik paa to og fire, baade provst og prest og skriver og fut og lensmand og mestermand; de dansede og lo og skreg om hverandre; somme dansede, til de laa som döde; nogle dansede, til de faldt i svime; galt gik det med dem alle; men værst gik det med lensmanden, for han stod gjordet til birken og dansede og skurede store stykker af ryggen sin paa den. Der var ikke nogen, som tænkte paa at gjöre noget med Veslefrik, og han fik gaa med bössen og felen sin, som han vilde, og han levede vel alle sine dage, for der var ingen, som kunde sige nei til det förste, han bad om.

P. Chr. Asbjørnsen.

Volmar-slaget.

Saasnart kong Valdemar havde samlet hæren, lod han den rolig opstille i slagorden udenfor leiren, og — uden at bekymre sig om fiendens udæskende haanskrig og sterke fremrykken med deres umaadelige, stedse voksende vrimmel — böd han hæren knæle og istemme den sedvanlige ottesang.

Kongen steg selv af sin hest og knælede med erkebispen og bisp Peder i spidsen for hæren. De dybe salmetoner rungede mægtig og höitidelig mod den rödmende morgenhimmel, og hedningehærens vilde, hylende skrig forstummede.

I dette öieblik stod solen op.

»Nu i Guds og alle helliges navn, frem!« raabte kongen og svang sig paa sin hvide, pansrede stridshingst; og nu begyndte det store, merkelige Volmar-slag, som for en stor del afgjorde Estlands skjebne.

Efter Valdemar kan slaget med rette bære dette navn, skjönt det ikke stod ved staden Volmar, som nogle har ment. Ikke langt fra Lyndanisse og det senere byggede Reval betegner endnu de mange höie bag det store, saakaldte Strandbjerg den merkelige valplads.

Hedningernes styrke var overlegen, og den gamle Westhard anförte dem med udmerket klogskab og sindighed. Hvor den röde hane blinkede paa hans stridshue, maatte ofte de

danske vige; men da kongen merkede det, rykkede han selv med hærens hovedstyrke mod dette punkt, medens grev Albert kastede de tapre russiske hjælpetropper tilbage, og grev Otto med de lette ryttere havde fuldt op at skaffe med at holde den unge, dristige Kyriawan stangen.

Kampen fortsattes med stor tapperhed og udholdenhed fra begge sider til over middag; men nu begyndte de danske at udmattes; fienden derimod forsterkede sig idelig med friske krigere, og deres mængde var saa stor, at hvormange der end faldt, syntes de dog stedse talrigere. Nu indtraf der en begivenhed, som syntes ganske at skulle bringe seiren paa hedningernes side. Den kjække Kyriawan havde seet, at hvor hærens hovedbanner vaiede, stred de danske med den största orden og sikkerhed. Paa banneret var af dronning Dagmars fromme haand kongens vaaben, de tre sölvblaa löver og de fire og tyve gyldne hjerter, afbildet. Det var plantet paa en höi, hvorfra det kunde sees af hele hæren. Nærmest ved det stred grev Otto blandt Jyderne og de raske Friser med Svend Starke og broder Gamling i spidsen. Ved en snild vending vidste Kyriawan at lokke den hidsige Otto og de to frisiske kjæmper med deres ryttere bort fra höien; og medens Kyriawan lod sine Ester fly for dem, fór han selv med en liden udvalgt flok ryttere op paa höien fra den modsatte side og erobrede banneret med en fast utrolig hurtighed og raskhed.

Da de danske nu ikke længer saa det store, kongelige banner vaie, blev de som lynslagne af forfærdelse, og der opstod en saadan forvirring i hæren, at selv kongen og grev Albert tabte haabet og ansaa slaget allerede for tabt.

Men nu raabte bisp Peder med höi röst: »Ser mod himlen, kristne! og forsager ikke! — ser I tegnet fraoven?«

Krigerne stansede og saa mod himlen, og i stormen hvirvlede et stort rödt banner med et hvidt kors over deres hoveder.

»Jo höiere det löftes, jo nærmere er seiren;« — löd, som gjennem en uhyre raaber, en sterk og mægtig röst, som ingen merkede hvorfra kom, men som mange troede kom fra himlen.

»Se! det er vor himmelske konges banner!« — raabte

bisp Peder — »kun ved det kan vi seire; men falder det i fiendehaand, maa vi visselig forgaa!«

»Et vidunder! et vidunder!« — raabte alle forbausede, medens banneret flöi höit over deres hoveder og bares af stormen hen imod hedningernes hær, uden at nogen kunde naa det og gribe det.

»Frem! frem!« — raabte bispen — »redder det himmelske banner!« — og med en iver og kraft, som kun et guddommeligt underverk syntes at kunne indgive, styrtede de opflammede krigere fremad.

Idet banneret saaledes hvirvlede hen over begge hære, stod Absalon Bælg og Karl af Rise afvæbnede paa en höi, der var omringet af estniske fodfolk, og hvor de blandt en hob andre kristne fanger blev bevogtede for straks efter slaget og seiren at ofres til afguderne. De var begge modfaldne. Absalon Bælg forbandede Karls taabelige mod, som var skyld i deres ulykke; men Karl hörte det ikke — han knælede og bad. Han og Absalon Bælg var de eneste af fangerne, som ikke var bundne; thi den kjække Kyriawan havde af agtelse for deres tapperhed ladet dem befri fra baandene den sidste dag de kunde vente at leve.

Da Karl nu med inderlig bön for kongen og sine landsmænd oplöftede sine öine mod himlen, saa han det glinsende korsbanner over sit hoved. »Tegnet! tegnet! — frelse fra himlen!« — raabte han som afsindig af glæde og sprang op. Banneret dalede paa toppen af höien; han greb det og svingede det begeistret over sit hoved.

Solen skinnede paa det hvide kors, og Karl af Rises höie skikkelse var kjendelig for alle danske paa den himmelblaa, glinsende rustning. Hjelmen var falden af hans hoved; hans lange, gule lokker flagrede i stormen om hans skuldre, og som han saaledes stod, lignede han engelen Michaels billede, som han undertiden forestilles med seiersbanneret i haanden og med de nedstyrtede dæmoner under sine födder.

Ved höiens fod var kamp og tummel. »Ser! ser!« — raabte bisp Peder — »det himmelske banner er i kristne hænder midt blandt fiender!« Med Svend Starke og broder Gamling ved siden hug grev Otto allerede ind paa de estniske fodfolk,

som bevogtede höien, og inden disse kunde forhindre sin fanges dristige foretagende, laa de knuste under hestehoven, og de danske ryttere omringede höien.

Otto havde straks kjendt Karl af Rise i den skjönne, dristige fanefører. Han sendte öieblikkelig ham og hans staldbrödre vaaben og heste, medens han selv vedblev at adsprede fienden. Nu fór Karl paa en höi, hvid hest med det hellige banner oplöftet i begge hænder hen til det sted, hvor kongen og grev Albert trængtes haardest. Absalon Bælg slog mandelig ved Karls side, og en ung, rask svend ved navn Uffo med 34 kjække væbnere ledsagede ham. Alles öine var henvendte paa det vidunderlige korsbanner, og hvor det vaiede ved kongens side, maatte fienderne fly.

Imidlertid stod erkebisp Andreas, omringet af sine bisper og klerke, paa toppen af det saakaldte Strandbjerg, hvor en mængde blider og store krigsmaskiner var opstillede; derfra kunde han overse begge hæres bevægelser, og derfra sendte han ofte kongen vigtige raad og vink under slaget. Med inderlig bevægelse saa han den store fare, hvori han med sit fromme og velmente raad, som den ivrigste opmuntrer til dette korstog, havde styrtet kongen og sine landsmænd. Da han saa Kyriawan borttage det kongelige banner, sendte han ufortövet et ilbud til kongen med et vigtigt budskab og lod straks sætte alle krigsmaskiner i bevægelse; men blidernes kraft var for svag til at naa fienden, som nu endogsaa havde afskaaret ham al forbindelse med kongen og hæren. Han saa fiendens store overmagt og bad knælende med brændende andagt og hede taarer, idet han oplöftede sine hænder mod himlen.

Længe laa han i denne stilling, og nu hörte han det glade udraab blandt sine klerker: »De danske seirer! Fienden viger!«

Han priste Gud og blev ved at bede; men da han tilsidst af mathed lod de oprakte hænder synke, hörte han klerkerne raabe: »Ve! de danske viger.« Da blev den gamle Andreas pludselig helt underlig tilmode; han erindrede sig, hvorledes Moses ved sin mægtige bön havde nedbedet seiren fra himlen. »Store, forbarmende Gud!« — udbröd han — »vilde du höre

mine brændende bönner og give dine kjæmper seier for dit navns æres skyld, da maatte jeg vel anraabe dig til mit sidste aandedrag!« Og han udstrakte atter de bævende hænder mod himlen.

»Fienden flygter! — kongen seirer!« — raabte nu bisperne og klerkerne forbausede; og da samme besynderlige sammentræf endnu engang indtraf, og de danske veg, idet den udmattede erkebisp atter lod armene synke, — da ilede bisperne og klerkerne til og understöttede knælende den fromme erkebisps hænder. Saaledes vedblev de nu at understötte ham i bön og paakaldelse, saalænge slaget stod, til endelig ved solens nedgang den hele estniske hær tog flugten over de mange tusende lig og forfulgtes med seiersraab af de danske.

»Lovet være den almægtige!« — sagde nu erkebispen og vilde reise sig, men faldt bleg og udmattet tilbage i bispernes og klerkernes arme. Dog, da nu kongen og alle hærförerne med glade seiersraab forsamlede sig om ham, reiste han sig atter med styrke og begyndte et höitideligt »Te Deum,« som kongen og hele hæren med glæde og andagt istemte, medens Karl af Rise svang den vidunderlige korsfane over kongens hoved.

Den besynderlige begivenhed med denne korsfane, der siden under det berömte navn Danebrog bevaredes som en helligdom i Slesvigs domkirke, forklaredes vel af nogle paa en naturlig maade, og fanen ansaaes siden af mange for et af paven hidsendt kruciat*); men sagnet om dens nedfalden fra himlen bevarede sig dog hos folket til de sildigste tider og gav dette national-palladium en saadan ærværdighed og hellighed hos folket, at det hvide kors i den röde grund igjennem aarhundreder betegnede de danske sökrigere veien til ros og magt og blev i Danebrogs-ordenen et hæderstegn for fædrelandets fortjente mænd, med den betydningsfulde indskrift: Gud og kongen!

B. S. Ingemann.

*) Indviet kirkebanner.

Henrik og Else.

„Nei, nei, min ædle herre! I tro mig, om I kan,
sin Henrik ene elsker hun i hele Danmarks land.
Min Else er saa trofast som den ranke liljevand,
der sætter eders hjerte i en evig elskovsbrand!"

„Min bolde svend! imorgen er der atter en dag,
da vil jeg hende prøve og forfare den sag!"
Saa talte herren listig og saa mod flisen ned,
de andre herrer smiskede saa lønlig derved.

Alt sommerlerken synger over Vordingborg by,
og guldgaasen glimter i det klare morgengry;
den milde, friske vind bølger frem gjennem korn,
i den susende skov høres hunde og horn.

Liden Else sidder lunt ved sin faders urtegaard
med sin flittige rok, og rundt om stolen staar
pioner, tulipaner og buksbom, krusemynt;
men pigen var dog havens alsomdeiligste pynt.

En mørkeblaa kjortel om de ranke lemmer laa,
de snehvide ærmer til haandledet naa.
Og flittig og vims er den lillebitte fod;
den dreier rokkehjulet med trøstigt mod.

En kat med sorte striber bag ved en solbærhæk
høit skyder op sin ryg; ved den tindrende bæk
der gaar den lille ælling, saa gul og rund og ren,
ret som en eggeblomme, der nylig har faaet ben.

Paa sin vinge svømmer bien, mens solen er saa varm;
da hæver hun sit hoved rask og skygger med sin arm.
En flok af vilde jægere med buldrende trav
sig skynder over mark, over grøft, over grav.

Hver ridder var saa pyntet, som han vel kunde bedst;
men smukkest var dog han paa den skimlede hest;
han skinnede som solen i den brogede flok.
Han stansede sin ganger, og hun stansede sin rok.

„Hil sidde du blandt roser, selv en rose saa skjøn!
Liden Else, jeg har elsket dig længe i løn!"
Da neied sig mod jorden den tugtige mø,
af blussel og angst var hun nærved at dø.

„Til dit hjerte og din haand jeg beile nu vil,
disse gode danske herrer er vidne dertil!“
Da rysted hun paa hovedet med blussende kind,
da greb hun til sin rok og vilde gaa ind.

„Jeg giver dig forlov at betænke den sag,
liden Else, imorgen er der atter en dag!“
Det sagde han saa listig og saa til pigen ned.
de andre herrer smiskede saa lønlig derved.

„Med hvide perler fletter jeg dit guldgule haar,
din fløielskjortel fores med sobel og maard;
jeg binder dyre stene om din hals og din arm,
jeg spænder fire heste for din hængende karm.

Til harper og til fløiter under tusend kjerters glans
paa kostelige tilje, der træder vi vor dans;
ved barske vintertider i salen lun og tæt
vi spiller guldtavl ved malvasier og klaret.“ —

Da reiste hun sit hoved, slog lokken fra sit kind,
hun smilte med sit øie saa listefuld i sind.
Hvor gule var de lokker, som rundt om panden laa,
og saa disse øine, — hvor friske og hvor blaa!

„Jeg er kuns bondepige, men I en ridder stolt,
snart vilde eders øie kun skue mig koldt,
en bonde maa det være, en bonde har jeg kjær; —
thi hænge I bort eders blanke herresverd!“

„Velan, jeg hænger gjerne min dyrendal paa væg,
nu vil jeg hvæsse leens og plogjernets eg.“ —
„Men kaaben hin røde jeg aldrig skue vil,
en dygtig vadmelskofte maa I lægge jer til!“ —

„Ja vadmel vil jeg bære, og det røde fløielsskrud
paa Herrens høie alter jeg breder ydmygt ud!“ —
„Saa skjænke I bort eders ridderlige hest;
min mand skal drive studen, det passer ham bedst.“ —

„Jeg jager ind i vilden skov min gode ganger graa;
den hest, som mig har baaret, skal ingen sidde paa;
men selv vil jeg langsomt i plogfuren gaa,
ifald jeg, liden Else, dit hjerte kan faa.“

„Af eders borgekjelder I trille hvert et fad!
Det øl og mjød, jeg brygger, gjør ogsaa hjertet glad.“ —
„Ja gjerne vil jeg drikke det danske øl og mjød,
saa giver jeg min sanger den vinmost saa sød.

Ei lyder sangen liflig, naar halsen er for tør,
og dygtig maa den skylles, det har jeg merket før!“ —
Det sagde han saa listig og saa til sang'ren hen,
de andre herrer smiskede saa lønlig igjen.

„Jert herreskjold, med merker og billeder besat,
det sætte I for knæ og bryde det brat!
Og ned maa I styrte eders stolte ridderhus
og lade plogen vandre over grundmurens grus!“

Da straalte hans ansigt med høihed og ro,
han merkede klarlig, hun var sin kjærest tro:
„Jeg ser, liden Else, du kan dig fra mig sno;
thi skjoldet vil jeg bære, i huset vil jeg bo —

I skjoldet springer løver, og hjerter staar i brand, —
hvor kunde jeg vel bryde den dyre skjolderand?
Thi jeg er kong Volmer, og Danmark er mit hus, —
og skulde jeg vel Danmark nedstyrte i grus?

Jeg frister dig ei længer, nu kjender jeg din hu;
Krist give, hver en ungmø var trofast som du!
Belønne dig — det vil jeg; du har talt mig til behag.
Guds fred! farvel! imorgen er der atter er dag!“

Saa kasted han omkring sin urolige hest,
bort for han med sin skare som en efteraarsblæst;
da raslede løvet under dundrende hov.
Vildt skingrede „Hallo!“ i den undrende skov.

Men over gjerdet svang sig hendes hjertenskjære ven,
han ilede med jubel i pigens arme hen;
med stille fryd de ginge over marken til by,
hvor guldgaasen glimtede paa taarnet under sky.

Chr. Winther.

Torbjørn.

En söndag, faderen var i kirke, gjorde nok Torbjörn ugagn hjemme. Aslak og han kastede snebolde paa hverandre. »Nei, nei, du kvæler mig,« bad Torbjörn, »lad os kaste sammen paa noget andet.« Aslak var straks færdig, og saa kastede de först efter den spinkle gran borte ved buret, saa efter burdören og endelig efter burvinduet, — »ikke dette selv,« sagde Aslak, »men listen omkring det.« Torbjörn traf imidlertid ruden og blev bleg. »Pyt, hvem faar vide det? Kast bedre!« Han saa gjorde, men traf nok en. »Nu vil jeg ikke mere.« I det samme kom hans ældste söster, liden Ingrid, ud. »Kast efter hende du!« Torbjörn var straks færdig, gjenten græd, og moderen kom ud. Hun bad ham holde inde. »Kast, kast!« hviskede Aslak. Torbjörn var hed og ophidset; han gjorde saa. »Jeg mener, du gaar fra viddet, jeg,« sagde moderen og rendte mod ham. Han foran hun efter — gaarden rundt; Aslak lo, og moderen truede. Men der fik hun ham fat oppe i en snedrive og gav sig ifærd med rigtig at dænge ham. »Jeg slaar igjen, jeg, det bruger de her,« — moderen holdt forundret inde og saa paa ham. »Det har en anden lært dig,« sagde hun saa, tog ham stiltiende ved haanden og förte ham ind. Hun sagde ikke et ord mere til ham, men stellede godt for hans smaasöskende og talte med dem om, at nu kommer fader snart hjem fra kirken. Da begyndte det at blive dygtig hedt i stuen. Aslak bad om lov til at besöge en slegtning; det fik han straks; men Torbjörn blev meget mindre, da Aslak var gaaet. Han havde frygtelig ondt i maven og var saa klam i hænderne, at han svedede bogen, naar han tog i den. Bare moder ikke vilde sige noget til fader, naar han kom hjem; men at bede derom fik han ikke over sig. Alt, han saa paa, skiftede udseende, og stue-uret sagde: bank, bank — bank, bank! Han maatte op i vinduet og se paa Solbakken. Den alene laa tilsneet, stille og perlede i solen som bestandig; huset stod og lo ud af alle ruder, og der var visselig ikke en eneste itu; rögen for forfærdelig glad op af piben, saa han kunde forstaa, at de ogsaa der kogte for kirkefolket. Der gik bestemt

Synnöve og saa ud efter fader sin og skulde slet ikke have hug, naar han kom hjem. Han vidste ikke, hvad han skulde tage sig for, og blev paa en gang saa kjærlig mod sine söstre, at det var ingen ende paa det. Ingrid var han saa god mod, at han gav hende en blank knap, som han havde faaet af Aslak. Hun tog ham om halsen, og han tog hende om halsen: »Kjære, vesle Ingrid min, er du sindt paa mig?« »Nei, vesle Torbjörn! Du kan gjerne kaste saa meget sne paa mig, som du vil.« Men der trampede en sneen af sig i svalen! Det var ganske rigtig faderen; han syntes mild og god, og det var endnu værre. »Nu?« sagde han og saa sig omkring, — og det var forunderligt, at ikke stue-uret ramlede ned. Moderen satte maden frem. »Hvordan staar det til her?« spurgte faderen, idet han satte sig og tog skeen op; Torbjörn saa paa moderen, saa taarerne kom ham i öinene. »Aa — jo,« sagde hun rent utrolig langsomt, og hun vilde sige endnu mere, det saa han nok. »Jeg gav Aslak lov til at gaa ud,« sagde hun. — »Det var nu dengang,« tænkte Torbjörn, — han tog paa at lege med Ingrid, som om han ikke tænkte paa nogen verdens ting. Saalænge havde faderen aldrig spist, og Torbjörn gav sig tilsidst ifærd med at tælle hver bid; men da han kom til den fjerde, vilde han se, hvormeget han kunde tælle op mellem den fjerde og femte, og saaledes gik det istykker for ham. Endelig reiste faderen sig og gik ud. Ruderne, ruderne, klirrede det for örerne paa ham, og han saa efter, om de var hele, de, som var i stuen. Jo, de var hele allesammen. Men nu gik ogsaa moderen ud. Torbjörn tog liden Ingrid i fang og sagde saa blidt, at hun maatte forundret stirre paa ham: »Vi to skal lege gulddronning i enge, vi!« Det vilde hun da gjerne. Og saa sang han, medens benene skalv under ham:

Vesle blomme,
enge-blomme,
hør nu lidt paa mig!
Og vil du være kjæresten min,
saa skal du faa en kaabe fin
af fløiel og guld,
af perler fuld.
Ditteli, dutteli, deia, —
og solen skinner paa heia!

Saa svarte hun:

Gulddronning,
perledronning,
hør nu lidt paa mig!
Jeg vil ei være kjæresten din,
jeg vil ei have kaaben fin
af fløiel og guld,
af perler fuld.
Ditteli, dutteli, deia, —
og solen skinner paa heia!

Men som nu denne leg var bedst igang, kom faderen ind og satte öiet vist paa ham. Han trykkede Ingrid tættere i fang og faldt slet ikke af stolen. Faderen vendte sig bort, sagde ingenting; en halv time gik, han havde endnu intet sagt, — og Torbjörn vilde næsten begynde at være glad, men turde ikke. Han vidste ikke, hvad han skulde tro, da faderen selv hjalp til at klæde ham af; han begyndte smaat at skjælve igjen. Da klappede faderen ham paa hovedet og strög hans kind; det havde han ikke gjort, saalangt tilbage gutten kunde huske, og derfor blev han saa varm om hjertet og over den hele krop, at frygten randt af ham som is for solstik. Han vidste ikke, hvorledes han kom i seng, og da han hverken kunde give sig til at synge eller raabe, lagde han hænderne stille overkors, bad fadervor seks gange fremlængs og baglængs, ganske sagte, — og fölte, idet han sovnede ind, at der var dog ingen paa Guds grönne jord, han holdt slig af som fader sin.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Piletrærne og skjæren.

Der er jo mellem piletrærne to arter, hvoraf den ene strækker sine grene stivt tilveirs og den anden luder dem ligesom sörgende til jorden. Men engang strakte ogsaa begge disse sine grene frit ud som de fleste andre træer, som den bredskyggede eg, den kuppelformede lön, den prægtige alm, den lyse, solskjære lind og den venlige sölvskinnende bjerk. Men synd og sorg har senere forvandlet dem. Thi hvad er ikke hændt, og hvor skröbeligt har ikke piletræet været?

To piletræer, der havde hinanden kjær, stod sammen i sin fulde oprindelige skjönhed paa hver sin side af en kirkegaardsport med yndig sammenslyngede, guldglinsende grene, bevægende sine kroner af lauragtige blade imod hinanden i vinden. Det var en söndag. Sangen inde i kirken forstummer. Först kom menigheden ud par om par, og saa presten i samtale med sin gamle klokker. Men hvad gik der af klokkeren idag? Var det for samtalens skyld, eller fordi han var buden til prestegaards, eller fordi han var bleven slöv med alderen, — nok er det, han blev ved at gaa, menigheden fulgte efter et stykke og adspredtes saa hver til sit, og han glemte at lukke kirken.

»Kikiki!« skvadrede en skjære, der hoppede paa kirkemuren under pilene, som det lod til, i den uskyldige hensigt at samle kviste og kvas til sit rede. »Kikiki! kikiki!« Men der var noget andet i den skvatren, mens den hoppede op og ned, vippede med stjerten og dreiede hovedet tilside og opad, som om den speidede efter noget. Ja den speidede efter noget, efter presten og klokkeren og efter det sidste skimt af menigheden, som endelig dreiede om paa veien og forsvandt.

»Kikiki!« Vips! da flöi den ind igjennem den aabne kirkedör og kom inden et par sekunder ud med sölvkalken i nebbet. Der dryppede endnu nogle vindraaber af den, og hvor de faldt til jorden, skjöd der smaa jomfruroser og forglemmigeier op. »De kunde röbe mig,« tænkte tyven, og saa flöi han först rundt om kirken, til den sidste draabe var afdryppet, saa kirken stod i en ring af deilige blomster, og derpaa ind i det dunkleste i det ene af piletrærne og forstak saa kalken der i træhjertet, hvor skuddene var tættest.

»Kjære, væne piletræ,« sagde skjæren, »vil du bare negte, at du ved, hvor kalken er, om der skulde komme nogen at spörge, og sverge derpaa, om det skulde knibe, saa skal jeg flyve tilhimmels og hente baade solskinsguld til at forgylde oversiden af dine blade med og maaneskinssölv til at forsölve undersiden med, saa du skal blive det fagreste træ i skoven.«

Det var noget at lytte til. Forgjeves hviskede det andet piletræ: »Gjör det ikke! Gjör det ikke! Söde siljemi, gjör

det ikke!« Kalken stod der allerede dybt nedtrykt mellem de inderste kviste, og skjæren hoppede allerede paa kirketaget.

Men dagen efter, da klokkeren erindrede sin forglemmelse og kom hæseblæsende til kirken, blev der en forskrækkelse paa ham og presten. Begge rundt om i bygden for at spörge efter. Men nei! Alle mennesker negtede at vide det mindste om kalken; kvæg og heste vendte halen tilveirs og löb bort over marken, faarene ruggede med hovedet, som om de havde faaet vand i örerne, gjedebukken bevægede hovedet frem og tilbage og til siden, Mikkel ræv bandte og svor, da han vidste, han ellers ikke blev troet. Træerne rystede paa hovederne, ekkoet lo i bjerghulerne, kort, hele naturen negtede at vide det mindste om kalken. Fortvivlede kom prest og klokker tilbage til kirken og spurgte da tilsidst piletræet. Da var der en kamp hos det uskyldige, som forgjeves havde fraraadet sin elskede. Skulde den ene röbe den anden og derved lægge öksen til dets rod? Skjæren sad paa taget paa et ben og hovedet under vingen, som den sov, men glöttede dog nu og da op i det afgjörende öieblik. »Nu, svarer du ikke?« sagde presten op igjen til piletræet. »Nu, svarer du ikke presten?« sagde klokkeren.

Da — »Kikiki!« skvatrede skjæren paa taget, da den saa det, — da löftede piletræet pludselig alle sine grene i veiret og svor — svor, at den ikke vidste noget om kalken. Men tilbage kunde den ikke faa sine menederske grene. Den staar saa endnu. Og siden den tid valgte skjæren den fortrinligen til plads for sit rede og lader saaledes, til tak for hjælpen med meneden, sin urenlighed falde i træhjertet, saa at der altid er visnede og törre skud at se imellem de friske.

Men den anden pil? Ak, da den saa det forskrækkelige, at dens bedaarede elskede löftede sine grene til meneden, ak, da böiede den sin top til jorden, og sörgepilen staar der endnu böiet over gravene.

Henr. Wergeland.

Gudbrand i lien.

Der var engang en mand, som hed Gudbrand; han havde en gaard, som laa langt borti en aasli, og derfor kaldte de ham Gudbrand i lien. Han og hans kone levede saa vel sammen og var saa godt forligte, at alt, manden gjorde, syntes konen var saa velgjort, at det aldrig kunde gjöres bedre; hvorledes han bar sig ad, var hun lige glad i det. De eiede sin jordvei, og hundrede daler havde de liggende paa kistebunden og i fjöset to klavebundne kjör. Men saa sagde konen en dag til Gudbrand: »Jeg synes, vi skulde lede den ene ko til byen og sælge den, jeg, saa vi kunde faa os nogle haandskillinger; vi er saa brave folk, at vi burde have nogle skillinger mellem hænderne, ligesom andre har det. De hundrede daler, som ligger paa kistebunden, kan vi ikke tage hul paa; men jeg ved ikke, hvad vi skal med flere end en ko. Og lidt vinder vi ogsaa derved, at jeg slipper med at stelle den ene ko, istedenfor at jeg har gaaet og maaget og vandlet til to.« Ja, det syntes Gudbrand var baade rigtig og fornuftig talt. Han tog straks koen og gik til byen med for at sælge den; men da han kom til byen, var der ingen, som vilde kjöbe koen. »Ja, ja,« tænkte Gudbrand, »saa kan jeg gaa hjem igjen med koen min; jeg ved, jeg har baade baas og klave til den, og der er lige langt frem og tilbage.« Og dermed gav han sig til at raagle hjemover igjen.

Men da han var kommen et stykke paa veien, mödte han en, der havde en hest, han skulde sælge; saa syntes Gudbrand, det var bedre at have hest end ko, og byttede saa med ham. Da han havde gaaet et stykke længer, mödte han en, der gik og drev en fed gris foran sig, og saa syntes han, det var bedre at have fed gris end hest, og byttede saa med manden. Derpaa gik han et stykke til, saa mödte han en mand med en gjed, og saa tænkte han, det sagtens var bedre at have gjed end gris, og derfor byttede han med ham, som eiede gjeden. Saa gik han et langt stykke, til han mödte en mand, som havde en sau; med ham byttede han, for han tænkte: »Det er altid bedre at have sau end gjed.« Da han nu havde gaaet en stund igjen, mödte han en mand med en gaas; saa byttede han bort sauen mod gaasen; og da han saa havde

gaaet et langt, langt stykke, mödte han en mand med en hane; med ham byttede han, for han tænkte som saa: »Det er sagtens bedre at have hane end gaas.« Han gik da, til det led langt ud paa dagen; men saa begyndte han at blive sulten, og saa solgte han hanen for tolv skilling og kjöbte sig mad for dem; »for det er da altid bedre at berge liv end have hane,« tænkte Gudbrand i lien. Derpaa gik han videre hjemad, til han kom til sin nærmeste nabogaard; der gik han indom. »Hvorledes er det gaaet dig i byen?« spurgte folkene. »Aa, det er nu gaaet saa og saa,« sagde manden, »ikke kan jeg rose lykken min, og ikke kan jeg laste den heller,« og dermed fortalte han dem det hele, hvorledes det var gaaet ham fra först til sidst. »Ja, du bli'r da sagtens vel modtagen, naar du kommer hjem til konen din,« sagde manden paa gaarden; »Gud hjælpe dig! ikke vilde jeg være i dit sted.« »Jeg synes, det kunde være gaaet meget galere, jeg,« sagde Gudbrand i lien; »men enten det nu er gaaet galt eller vel, saa har jeg saa snil kone, at hun aldrig siger noget, hvordan jeg saa bærer mig ad.« »Ja det ved jeg vist; men ikke for det jeg tror det,« sagde granden. »Skal vi vedde paa det?« sagde Gudbrand i lien; »jeg har hundrede daler liggende hjemme paa kistebunden, tör du holde ligt imod?« Ja, de veddede, og saa blev han der til om kvelden, da det begyndte at mörkne; saa gik de sammen til hans gaard; der blev grandmanden staaende udenfor dören og skulde lytte, medens manden selv gik ind til konen. »God kveld!« sagde Gudbrand i lien, da han kom ind. »God kveld,« sagde konen — »aa, Gud ske lov, du er der!« Ja, det var han da. Saa spurgte konen, hvorledes det var gaaet ham i byen. »Aa, saa og saa!« svarede Gudbrand, »det er just intet at rose. Da jeg kom til byen, var der ingen, som vilde kjöbe koen, saa byttede jeg den bort mod en hest, jeg.« »Ja, det skal du rigtig have tak for, det,« sagde konen; »vi er saa brave folk, at vi kan kjöre til kirke, vi ligesaavel som andre, og naar vi har raad til at holde hest, saa kan vi sagtens lægge os den til. — Gaa ned og sæt ind hesten, börn!« »Ja,« sagde Gudbrand, »jeg har nok ikke hesten heller, jeg; da jeg kom et stykke paa veien, byttede jeg den bort for en gris.« »Nei, nei!« raabte konen, »det var da rigtig, som jeg selv skulde gjort det, det skal du

saamænd have tak for! Nu kan vi faa flesk i huset og noget at byde folk, naar de kommer til os, vi og. Hvad skulde vi med hesten? Saa skulde folk sige, vi var blevne saa store paa det, at vi ikke længer kan gaa til kirke som för. — Gaa ned og sæt ind grisen, börn!« »Men jeg har nok ikke grisen her heller,« sagde Gudbrand; »da jeg kom et stykke længer bort, byttede jeg den bort med en melkegjed.« »Nei, hvor vel du gjör alting!« raabte konen. »Hvad skulde jeg med grisen, naar jeg ret betænker mig! Folk skulde bare sagt: Derborte æder de op alt, de har; nei, nu har jeg gjed, saa faar jeg baade melk og ost, og gjeden beholder jeg endda. — Slip ind gjeden, börn!« sagde konen. »Nei, jeg har nok ikke gjeden heller, jeg,« sagde Gudbrand; »da jeg kom et stykke paa veien, byttede jeg bort gjeden og fik en dygtig sau for den.« »Nei,« raabte konen, »du har da gjort det, akkurat som jeg skulde önsket mig alt, akkurat som jeg selv havde været med. Hvad skulde vi med gjeden? Jeg maatte da klyve i berg og dale og faa den ned igjen tilkvelds. Nei, har jeg sau, kan jeg faa uld og klæder i huset og mad ogsaa. — Gaa ned og slip ind sauen, börn!« »Men jeg har nok ikke sauen længer, jeg,« sagde Gudbrand; »for da jeg havde gaaet en stund, byttede jeg den bort mod en gaas.« »Tak skal du have for det!» sagde konen, »og mange tak ogsaa! Hvad skulde jeg med sauen? Jeg har jo hverken rok eller ten, og ikke bryder jeg mig om at slide og slæbe og virke klæder heller; vi kan kjöbe klæder nu som för; nu faar jeg gaaseflesk, som jeg længe har stundet efter, og nu kan jeg faa dun i den lille puden min. — Gaa ned og slip ind gaasen, börn!« »Ja jeg har nok ikke gaasen heller, jeg,« sagde Gudbrand; »da jeg var kommen et stykke længer paa veien, byttede jeg den bort for en hane.« »Gud ved, hvordan du har fundet paa det alt!« raabte konen; »det er altsammen, som jeg havde gjort det selv. En hane! det er det samme, som du havde kjöbt et ottedages-ur, for hver morgen galer hanen klokken fire, saa kan vi ogsaa komme paa benene til rette tid. Hvad skulde vi vel med gaasen? Ikke kan jeg lave til gaaseflesket, og min pude kan jeg jo fylde med stargræs. — Gaa ned og slip ind hanen, börn!« »Men jeg har nok ikke hanen heller, jeg,« sagde Gudbrand; »da jeg havde gaaet endda et

stykke, blev jeg skrubsulten, og saa maatte jeg sælge hanen for tolv skilling for at berge livet.« »Naa Gud ske lov, for du gjorde det,« raabte konen; »hvordan du steller dig, gjör du alting, netop som jeg kunde önsket det frem. Hvad skulde vi ogsaa med hanen? Vi er jo vore egne herrer, vi kan ligge om morgenen, saa længe vi vil. Gud ske lov, naar jeg bare har faaet dig igjen, som steller alt saa godt, trænger jeg hverken til hane eller gaas, hverken grise eller kjör.« Saa lukkede Gudbrand op dören. »Har jeg vundet de hundrede daler nu?« sagde han, og det maatte da grandmanden tilstaa, at han havde.

Jørg. Moe.

Den skudte hund.

Medens jeg var adjunkt ved en lærd skole i Jylland, var en anden ung mand, der hed Klarup, ligeledes ansat som adjunkt ved samme skole. Han var bleven gift et aarstid för mig med en elskværdig kone, der skjænkede ham en liden datter. Denne Klarup havde engang faaet til foræring en hundehvalp, paa hvilken man nok kunde se, at den hörte til en meget stor race; dog formodede ingen, at det vilde blive et saa gevaltigt eksemplar af en hund, som det siden viste sig. Den var glathaaret, gulladen, med svære, sorte örelapper, der hang ned fra det store hoved, og med mörke, kloge öine. Den blev snart alles yndling, saavel ved sin fromhed som ved sin usedvanlige forstand og lærvillighed. Klarup havde efterhaanden bibragt den en mængde kunststykker, der næsten grænsede til det utrolige. Sad vi hjemme i hans stue og han önskede en pibe, saa sagde han med lav stemme til hunden og uden at se paa den: »Fenris« ! — saaledes blev den kaldt — »hent mig min merskumspibe, min ypsilantipibe!« eller hvilken han nu vilde röge, og som vi undertiden opgav ham. Hunden reiste sig da langsomt — thi uden stor nöd var den aldrig hurtig i sine bevægelser — gik hen i en krog, hvor der stod flere piber, og naar den ikke der fandt den forlangte, saa den efter paa bordet eller i vinduet og bragte den rigtige. Undertiden, naar vi spadserede sam-

men; lod han en af os uformerket kaste en handske hen paa et afsides sted, og længe efter viste han hunden den anden handske, lod ham lugte til den og gav ham vink om at söge den tabte. Den travede da tilbage og kom senere med den fundne i flabben. — Fenris blev ogsaa brugt som barnepige. Naar fru Klarup ikke kunde være i stuen, befalede hun blot hunden at lægge sig ned ved vuggen. Vaagnede saa barnet og begyndte at græde, saa reiste den sig og slikkede dets lille haand eller lagde sin store snude paa overdynen og saa paa det, hvilket altid bevirkede, at pigebarnet holdt sig roligere. Kun en gang, da hun blev ved at skrige og Fenris maaske vilde berolige hende yderligere, eller — thi vi har jo alle vore svage öieblik — blev utaalmodig, lagde den en af sine svære poter paa vuggen, hvorved den ganske rigtig veltede, og barnet trillede ud. Men Fenris, der nok saa, at han havde gjort en dumhed, som han ikke selv kunde gjöre god igjen, greb til den fornuftigste udvei; han stillede sig hen ved dören og gjöede af alle kræfter, indtil man kom til hjælp.

Fenris var imidlertid meget mere end barnepige for familien; den var, naar det behövedes, dens tapre forsvarer. Klarup havde afrettet den til, naar man lod, som man vilde angribe ham, paa kommando-ordet »en garde!« at stille sig foran sin herre og med heftig gjöen holde angriberen borte; og jeg gad seet den, der saa turde vove sig nærmere. Naar Klarup med kone, barn og tjenestepige maatte forlade huset, saa at værelserne stod ubevogtede, brugte han ingen anden forsigtighed end at lade hunden ligge ude i forstuen og var da vis paa, at ingen uvedkommende kunde skaffe sig adgang. Jeg var selv engang vidne til, hvor betrygget han i denne henseende kunde være. Jeg fulgte en eftermiddag hjem med ham fra et middagsselskab, hvor hans kone og barn endnu var. Da vi kom op til dören, saa vi et besynderligt syn. En storlemmet, pjaltet og skidden karl stod med ryggen op til dören, hvid i ansigtet af skræk eller forbitrelse. Foran ham stod Fenris; den havde reist sig paa bagbenene og rakte i sin hele længde næsten op over den anden. Begge forlabber havde den lagt paa mandens bryst og skulder og stod saaledes visende tænder og gjöende, hvilket den især forsterkede, da dens herre nærmede sig. Stakkelen, der var i denne farlige klemme, havde

staaet saaledes næsten en time og ikke turdet vove at röre sig. Ved den ringeste bevægelse gjorde Fenris mine til at fare ham i struben. Min ven fik nu straks hunden kommanderet ned igjen paa sine fire og eksaminerede karlen. Efter hans forklaring havde han intet ondt isinde, men vilde blot tilbyde sin tjeneste, hvis man havde noget, man önskede istandsat. Han hörte til eller var endnu en levning af de saakaldte natmandsfolk eller kjedelflikkere, der för var en stor plage for Jylland, især for bönderne.

Fenris havde, efterat den sedvanlige hundesygdom var overstaaet, hidtil glædet sig ved den önskeligste sundhed. Men et halvt aar omtrent efter historien med kjedelflikkeren blev den syg og faldt saa hurtig af, at dyrlægen ved byens dragon-regiment mente, der var intet andet for, end at den maatte skydes. De indser vel, hvilken bedrövelse dette foraarsagede i den lille familie og hos alle dens venner; ja, jeg kan gjerne sige, at der var ingen i hele byen, der med ligegyldighed hörte, at dette store, smukke dyr skulde skydes; thi den var kjendt og afholdt af alle i byen, af store som af smaa. Det var derfor ikke saa besynderligt, at Klarup lyttede til et raad, der fra flere sider blev givet ham, at han skulde raadföre sig med en klog kone, der hos bönderne i omegnen havde et stort navn for sine kure paa heste og andre kreaturer. Hun blev da hentet, saa hunden og erklærede, at der intet var at gjöre, uden hun fik den med sig og beholdt den en vis tid i kur. Dette blev tilstaaet, og den stakkels Fenris, der nu kun var en skygge af sig selv, fulgte hende uden modstand. Otte dage efter kom hun igjen og tilstod nu, at hun intet kunde gjöre; hundens sygdom var ulægelig, den maatte skydes, men skuddet kostede to mark. Der var altsaa intet at gjöre ved den sag; min ven betalte hende baade for kuren og resten og fandt sig i, at det tro dyr blev skudt.

Et aars tid efterat min ven havde lidt dette tab, var han og hans unge kone en smuk, klar vinterdag tagne ud i besög hos en bekjendt, der eiede en gaard en halvanden mil fra byen. Som unge og raske folk, og da veiret var saa smukt og veien god, gik de derud tilfods; og hjemad vilde de ligeledes gaa. Men op paa dagen blev luften skyet, og det begyndte at sne. Verten havde gjerne ladet dem kjöre hjem;

men hans vogn og heste var allerede lovede til et par aldrende egtefolk, der ogsaa var i besög hos ham. Han vilde nu, da sneen altid faldt tættere, overtale dem til at blive til næste dag. Men den unge kone kunde ikke bekvemme sig til at være saa længe fra sit barn; og Klarup vilde heller ikke gjerne forsömme morgentimerne paa skolen. Naar man gik rask til, kunde man snart være hjemme; lyst nok var det, og maanen, skjönt den ikke kunde sees, vilde dog altid hindre aftenen længere hen fra at blive mörk, og selve sneen vilde ogsaa lyse for dem. De begav sig altsaa paa hjemveien sent ud paa eftermiddagen. Jorden var allerede helt bedækket med temmelig höi sne, og det saa allerede nu betænkeligt nok ud med at holde veien. De kjendte imidlertid retningen meget nöie og gik med godt mod til. Den unge kone trykkede sig op til sin mand og stolede paa, at han nok vilde hjælpe hende hjem. — Nu maa man erindre, at under sneveir er en landevei i Jylland ganske anderledes svær at holde sig til end i Sjælland. Selv under andre omstændigheder er den om vinteren vanskelig at skille fra de korn- eller lyngmarker, den löber igjennem, uden at ligge enten höiere eller lavere end disse og stundom uden at være afgröftet. Er der derfor ikke sat snestokke hen, som den aften ikke var tilfældet, da man i lang tid havde havt barfrost, saa hjælper ingen kundskab til veien. Man maa gaa, hvor man bedst kan. Dette var ogsaa vort unge par meget snart nödsaget til. Men denne vandring var yderst besværlig og stansede dem hvert öieblik. Vinden havde paa mange steder drevet sneen hen i store bunker, som de maatte vade igjennem. Paa andre steder sank de i huller, der var tyndt bedækkede med lynggrene, og ofte snublede de over skjulte stene og trærödder. Klarup var en sterk og rask mand, der nok kunde holde ud; men hans unge, fintbyggede kone fölte, inden de havde gaaet halvveien, sine kræfter mer og mer at svinde. En tidlang lod hun sig ikke merke dermed; men tilsidst maatte hun bede om at stanse et öieblik. Vinden var skarp, og de tætte snefog drev dem ind i ansigtet. Hun vilde blot vende sig om, staa lidt stille og trække veiret. Klarup, der længe havde frygtet, at hun ikke holdt det ud, skjönt han understöttede hende under gangen, hvor han kunde, blev nu meget bekymret. Men han sögte at indgyde hende

mod og tage tingen fra den lystige side. Desværre lod dette sig ikke gjöre ret længe. Det sneede bestandig tættere og ubehageligere. Kulden tog til og blev mer og mer bidende; og tilsidst var det et spörgsmaal, om de ikke havde taget feil af retningen. Enkeltliggende gaarde eller huse, hvor man kunde forhöre sig eller söge ly, findes i den del af Jylland sjeldnere; hverken maanen eller stjernerne kunde veilede dem og endnu mindre de nærmeste omgivelser, der alle var jevnede under et og samme ensformige, hvide teppe. Men de holdt dog en god stund ud og blev ved at gaa, uagtet vinden hvirvlede löse snemasser imod dem og de kjæmpede baade med disse og med blæsten. Endelig stansede den unge kone, snappede efter veiret og holdt sig ved sin mand. »Jeg kan ikke mere, Vilhelm — du maa ikke blive vred — mine ben svigter mig . . . . jeg kan ikke holde mig opreist.« — Han sögte igjen at indgive hende mod og tröstede hende med, at de umuligt kunde være langt fra hjemmet. Han kunde skimte, sagde han, i nogen frastand en höi, og den maatte de naa; fra den tænkte han snart at kunne orientere sig. Den stakkels unge kone gik da endnu et stykke; men da vaklede hun og var nær ved at segne. Han greb hende rask i sine arme og bar hende, saa hurtigt han formaaede, hen til den omtalte höi. Her lagde han hende varsomt ned og bad hende kun hvile sig et öieblik og, hvis det var hende muligt, heller staaende end liggende. Men hun formaaede ikke engang at svare ham. Hendes öine var lukkede, og det, han befrygtede, at hun af mathed skulde falde isövn, hvad der her vilde være den visse död, var næsten ikke mere at forhindre. Han lagde hende nu ned i sneen, saavidt muligt i en opreist stilling, og skyndte sig, det bedste han kunde, op til höiens top for at se, om der ikke endnu skulde være haab om snart at naa hjemmet. Her opdagede han til sin ubeskrivelige glæde en mængde lys langt borte paa forskjellige steder. Han vidste nu med et, hvor de var; de fjerne lys kom fra husene i byen, og afstanden til denne kunde neppe være mere end en halv fjerdingvei. Glad ilte han tilbage for at opmuntre sin kone med denne tidende. Men det varede længe, inden hun vaagnede af sin föleslöse tilstand. Hun svarede ham som isövne, og da han omsider fik hende under mange kjærtegn reist og de begyndte at gaa, maatte

han, skjönt de gik rundtom höiens fod, mere bære hende, end at hun selv formaaede at gaa. Men fra nu af gik deres vei i en ny retning; de havde vinden mere paa ryggen, og sneen uleiligede dem heller ikke saa meget. Han haabede derfor endnu at kunne vinde lykkelig hjem.

Paa den vei kom han til en höi og bred stendysse, som han godt vidste maatte være paa dette sted. Han vilde just, bestandig understöttende og opmuntrende sin kone, gaa forbi den, da en stor, bredskuldret og vildtudseende karl med en svær knippel i haanden traadte frem bag dyssen og tilraabte ham med en raa stemme et: »Holdt!« Han stansede et öieblik og vilde saa gaa videre uden at agte derpaa. Men da traadte karlen iveien for dem, svingede knippelen og skreg: »Staar du ikke, naar jeg befaler det, saa skal du ske al landsens ulykke!« Denne stemme og dette syn virkede forsaavidt velgjörende paa den unge kone, som under skrækken hendes livsaander vendte tilbage og hun fölte sig fuldkommen vaagen. Klarup stillede sig foran hende og spurgte nu mennesket, hvad han vilde dem, og hvorfor han traadte iveien for dem. — »Det skal du snart faa at vide,« svarede kjeltringen; »du skal paa stedet give mig dine penge og dit ur og de klæder, du har paa kroppen; og saa kan du gaa din vei. Men tösen skal blive her; hende vil jeg tage med mig.« — »Dit afskum!« raabte Klarup til ham; »tror du, jeg er forrykt? Afveien, og lad os komme frem!« Med disse ord vilde han trænge forbi; thi vel saa han, at karlen var en stor og sterk lömmel, og han selv havde ikke engang en stok til sit forsvar. Men alt om alt vilde striden dog kun blive en mod en; og han haabede, at den, der kjæmper for sit og sin kones liv, ikke vilde savne kræfter. »Saa sagte, kamerat!« svarede karlen ham. »Paa den maner kommer du ingen vei. Vil du ikke lystre mig med det gode, saa maa du tage, hvad der fölger paa.« Og han flöitede nu og raabte: »Tyrk! hier!« — og en forfærdelig stor og smudsig hund, med et taug om halsen slæbende efter sig, kom frem fra stendyssen og gav sig allerede til at knurre og vise tænder. Han greb tauget og skreg til Klarup: »Hvis du nu ikke straks gjör, hvad jeg siger, saa slipper jeg Tyrk lös paa dig, og jeg lover dig for, at den skal bide struben over paa dig saa net, som om du var en hare-

unge.« Her, indsaa min ven, vilde magten ikke hjælpe; partiet var for ulige. »Jeg vil give dig mine penge og mit ur,« sagde han; »og lad os saa gaa i fred.« — »Jeg vil have dine klæder med, og tösen derhenne ovenikjöbet.« — Opbragt over denne afskyelighed glemte min ven ethvert hensyn og vilde, med sin skjælvende kone ved haanden, bane sig vei. Men saa slap kjeltringen med et stygt grin sin store hund: den for hen imod Klarup og sprang op paa ham under et skrig af den stakkels kone. Men hunden slap ham ligesaa hurtig igjen, faldt ned paa sine fire, lugtede til ham, logrede, hylede af glæde og löb eller sprang snart omkring ham, snart om den unge kone. Det var Fenris, ja det var virkelig Fenris, den opstandne, trofaste hund!

Denne lykkelige omstændighed forandrede stillingen aldeles. Klarup greb hurtig sin hund i tauget og raabte: »Fenris, en garde!« og det prægtige dyr stillede sig nu, som den var vant til, straks foran ham og for hen mod karlen med en glubsk gjöen, ja med et sandt raseri, maaske i erindring af mangen mishandling. »Nu raader jeg dig til,« sagde min ven til kjeltringen, »at du giver kjöb. Turen er nu til mig, og Gud tröste dig, hvis du ikke lystrer. Allerförst, kast din knippel!« Karlen, der var vegen tilbage og med et sky öiekast saa paa hunden, lod sin knippel falde. »Og gjör nu höire om,« vedblev Klarup og tag veien til byen. »Du skal sættes fast, baade for at straffes for din slyngelagtighed og for at oplyse, hvordan du kommer til min hund.« Karlen mumlede noget, tog hatten af og bad for sig. Men i det samme hörte man stemmer: det var folk, der kom fra en gaard et stykke derfra og skulde til byen. Klarup kaldte paa dem, og ved deres, men endnu mere ved Fenris's hjælp blev denne farlige patron transporteret til byen og maatte spadsere i arrest. Det, der var tilbage af veien, gik let og hurtig. Den unge kones træthed og udmattelse var under det forefaldne naturligvis ganske forsvunden.

Efter den forklaring, man ikke uden vanskelighed fik presset ud af kjeltringen, var det ingen anden end ham, der en gang havde staaet over en time i dödsangst, dengang Fenris udenfor sin herres stuedör havde et saa godt tag i ham. Hvad han vilde der, naar leiligheden havde været bedre, kan man

nu sagtens forstaa. For at hevne sig paa hunden efter denne tort og skræk var det nu först hans agt at kaste et stykke kjöd til den, der var forgiftet med rottekrudt; men siden betænkte han, at et saa stort og sterkt dyr kunde være ham selv til nytte, og han besluttede at blande kjödet med noget, som man, eftersom han udtrykte sig, ikke saa nemt skulde komme tilrette med. Hunden vilde blive syg derefter, og hvis ikke det rigtige middel blev anvendt derimod, maatte den efter nogen hensvinden ufeilbarlig dö. Han havde lært dette af den kloge kone, der ligesom han hörte til natmandsfolket; og efter aftale med hende skulde hun begive sig op til Klarups, som om hun havde hört tale i byen om hundens sygdom, og tilbyde sig at kurere den, hvis hun maatte faa den hjem. Da man nu ovenikjöbet sendte bud efter hende, saa var dette ikke saa svært at iverksætte. Hun fik Fenris, anvendte det eneste middel, der kunde hjælpe, men foregav, som vi have hört, for Klarnp, at den var uhelbredelig og maatte skydes. Karlen kom nu i besiddelse af hunden, uagtet den kloge kone advarede ham og spaaede, at den engang vilde blive hans ulykke. Han bröd sig vel ikke stort om denne spaadom, men viste sig dog aldrig med hunden om dagen, hvorimod den ved adskillige overfald ude i landet om natten gjorde ham god tjeneste. For öieblikket var det hans hensigt at begive sig med hunden til Holsten. Overfaldet hin aften ved stendyssen var noget, han kun havde taget med, da det just tilböd sig. Havde han vidst, at det var hundens forrige herskab, skulde han, som han sagde, nok have vogtet sig for den dumhed. Om det middel, der var anvendt til at gjöre Fenris syg og siden frisk igjen, vilde han intet vide; det var den kloge kones hemmelighed, og hun blev fra den tid ikke seet mere der i egnen.

Den tro Fenris var altsaa nu gjengiven sin herre, blev vasket, pleiet og bespist og kom snart til sit forrige huld og sin förlighed; thi ved tilbagekomsten var den stakkel baade udmagret og forsulten. Den tilbragte fra nu af uden videre tilskikkelser en tre, fire aar i min vens hus; men, som det syntes, kunde den ikke undgaa sin skjebne. Den endte virkelig livet ved at blive skudt. I en meget streng vinter, vi dengang havde, udbredte der sig pludselig det taabelige

rygte, at der var kommet ulve til kysten, at de var förte over paa store isflager fra Sverige eller Norge. En dag, da Fenris gjorde en spadseretur paa egen haand langt ude paa isen, der strakte sig fra kysten, blev den bemerket af nogle karle ved stranden. Dens störrelse, dens luntende gang og afstanden bragte dem paa den tanke, at det var en ulv. Dette rygte gik fra mand til mand, og en hel arme af bondekarle og andre kystbeboere drog ud for bekjæmpe den ubudne gjest. I denne ulige kamp maatte det stakkels dyr bukke under. En karl traf den med en riffelkugle i hovedet, og först for silde opdagede han og de andre sin feiltagelse.

Henr. Hertz.

III. MYTHER OG OLDSAGN.

Tors færd til Jotunheim.

Tor, tordenguden, var jotnernes ivrigste bekjæmper; men det lykkedes ham dog ikke altid at seire over dem. Engang kjörte han afsted til Jotunheim med sine bukke, og Loke fulgte ham; de overnattede hos en bonde. Her slagtede Tor begge sine bukke, flaaede dem og lod dem koge; han indböd ogsaa bonden med hans kone, sön og datter til at spise med sig, men bad dem kaste alle benene fra sig paa bukkeskindene. Dette gjorde de og, undtagen Tjalve, bondens sön, der knækkede et laarben for at faa marven. Tidlig i otten stod Tor op og klædte sig paa, löftede Mjölner i veiret og indviede bukkeskindene med den; straks stod bukkene lyslevende op; men den ene var halt paa bagbenet. Nu kunde Tor skjönne, at bonden eller hans husfolk ikke havde faret varsomt med benene og at laarbenet var brækket; han blev skrækkelig vred, trak öienbrynene sammen og holdt saa fast om hammerskaftet, at knogerne blev hvide. Bonden blev saa ræd, at han nær havde opgivet aanden alene ved Tors öiekast; han kastede

sig for hans födder med alle sine, bad om naade og tilböd i bod alt, hvad han eiede. Da Tor saa deres skræk, gik heftigheden over, og han lod sig formilde. Han modtog til erstatning bondens tvende börn, sönnen Tjalve og datteren Roskva, og siden den tid fölger de ham altid som hans lydige tjenere. Tor lod bukkene staa hos bonden og fortsatte sin reise til Jotunheim. Han kom lige til det dybe hav, svömmede derover og gik i land med sine fölgesvende. Snart kom de til en stor skov og gik igjennem den hele dagen, ligetil det blev mörkt. Tjalve var meget rask tilfods og bar Tors nistepose; thi der var ikke stor föde at finde paa veien. Da det var mörkt, sögte de efter natteherberge og fandt en meget stor stue, hvor indgangen var paa den ene ende og ligesaa bred som hele stuen. Der gik de ind og lagde sig til at sove.

Ved midnatstid blev der saa forfærdeligt et jordskjælv, at huset rystede; derfor vækkede Tor sine reisefæller og lod dem gaa ind i et sidehus, som de fandt midt paa stuevæggen; men selv satte han sig ved dören med Mjölner i haanden og hörte en svær larm og brag. Da det dagedes, gik han ud og saa en uhyre stor mand ligge og snorke tæt ved ham i skoven; da tyktes han nok at skjönne, hvorfra larmen kom. Han spændte styrkebæltet om sig; men i det samme vaagnede manden; og fortælles der, at Tor denne ene gang betænkte sig paa at slaa til. Derimod spurgte han manden om hans navn; han sagde: »Jeg heder Skryme, og ikke behöver jeg at spörge dig om dit navn; thi jeg ved, at du er Aasa-Tor; men hvor har du gjort af min handske?« Skryme bukkede sig for at tage handsken op, og da saa Tor, at det, som han om natten ansaa for en stue, kun var Skrymes handske, og at sidehuset var tommelfingeren deri. »Skal vi fölges ad?« spörger Skryme. »Ja,« sagde Tor. De spiste först dögurd hver for sig, Skryme af sin madpose og Tor med sine reisefæller af sin. Siden foreslog Skryme, at de skulde spise tilsammen; Tor sagde ja dertil, og Skryme bandt nu hele nisten, baade deres og sin, sammen i en eneste pose. Den tog han paa ryggen, gik foran om dagen med svære skridt og udvalgte om aftenen natteleie under en stor eg. »Her vil jeg lægge mig til at sove,« sagde han; »men I kan tage nisteposen og holde nadverd.« Skryme sovnede straks og snorkede vældig;

men Tor gav sig ifærd med at knytte op nisteposen, hvilket dog slet ikke vilde lykkes ham; da han længe havde prövet forgjeves, blev han vred, greb Mjölner med begge hænder og slog Skryme med den i hovedet. Skryme vaagnede og spurgte kun, om der faldt et lövblad paa hans hoved; »har I spist nu?« lagde han til. »Ja,« sagde Tor, »nu skal vi lægge os.« Midt om natten hörte Tor atter, at Skryme snorkede, saa det dundrede i skoven; da gik han til ham, löftede hammeren höit op og slog ham i issen, saa at nebbet sank dybt ind i hovedet. Skryme vaagner og siger: »Hvad nu? faldt et agern i mit hoved? hvorledes har du det, Tor?« Tor skyndte sig bort og sagde, at han nu nys var vaagnet, og at det endnu var midnat. »Kunde jeg nu blot slaa ham et tredje slag,« tænkte Tor, »saa skulde han aldrig tiere se dagens lys.« Han pönsede paa, indtil Skryme igjen var sovnet ind lidt för dag, löb saa hen til ham og slog ham af alle kræfter i tindingen, saa at hammeren sank i lige til skaftet. Skryme satte sig op, strög sig om kinden og sagde: »Sidder der fugle i træet ovenover mig? der faldt nok noget kvas ned af grenene paa mit hoved. Er du vaagen, Tor? Nu er det passe tid at staa op, og I har nu ikke langt til borgen Utgard. Jeg har hört eder hviske mellem eder, at jeg ikke var saa liden af vekst; men I skal nok faa större mænd at se, naar I kommer til Utgard. Jeg vil ellers give eder et godt raad: bær eder ikke altfor snorsnudet ad; thi Utgarde-Lokes hirdmænd taaler intet skryderi af saadanne smaadrenge; i andet fald maa I vende om igjen, og det er vist ogsaa det bedste for eder. Men vil I endelig videre frem, saa gaa mod östen; min vei er nordefter til hine fjelde, som I ser.« Dermed tog Skryme nisteposen, kastede den paa ryggen og gik ind i skoven; og glade var æserne over, at de blev ham kvit.

Tor og hans reisefæller gik fremad lige til middag; da saa de en borg paa sletten; men de maatte sætte nakken lige ned i ryggen for at se over den. Borgeledet var stængt med en grind, som de ei kunde lukke op; men de kröb ind imellem sperrerne og saa en stor hal; til den gik de. Dören stod aaben; de gik ind og saa mange mænd, allesammen tilbörlig store, siddende paa to bænke. Det var ogsaa kongen selv, Utgarde-Loke, og de hilste ham; men han smilede haanlig og spurgte,

om denne lille dreng var Ake-Tor. »Du er vist större, end du lader til,« sagde han, »og hvad idræt forstaar vel I reisefæller eder paa? Her hos os maa ingen være, som ikke kan en eller anden kunst fremfor alle andre.« Loke gik bagerst; han sagde: »En idræt kan jeg, som jeg straks er færdig at pröve: der er vist ingen her, som kan spise hurtigere end jeg.« »Det skal vi straks friste,« svarede Utgarde-Loke og bad en mand ved navn Loge gaa frem paa bænke-enden midt paa gulvet for at kapspise med Loke. Man bar et trug ind, fuldt af kjöd, og satte det paa gulvet; Loke og Loge satte sig ned ved hver sin ende og spiste af alle kræfter; de mödtes midt i truget; men da havde Loke kun spist kjödet, Loge derimod kjödet, benene og truget med. Saaledes havde da Loke tabt. »Hvad kan den unge mand der?« spurgte Utgarde-Loke. »Jeg vil pröve paa at löbe omkap med en,« svarede Tjalve. »Da maa du være rap paa foden,« svarede Utgarde-Loke, gik ud paa marken og böd en liden fyr ved navn Huge at löbe omkap med Tjalve. Ved det förste löb kom Huge saa langt foran, at han vendte sig om imod Tjalve ved maalet. »Du maa lægge bedre ud, Tjalve, hvis du vil vinde,« sagde Utgarde-Loke, »skjönt rigtignok ikke nogen er kommet hid, som var fodrappere end du.« Ved det andet löb kom Huge allerede til maalet og vendte sig om; da var der et langt kolv-skud til Tjalve. »Det er godt löbet,« sagde Utgarde-Loke; »men neppe tror jeg, at Tjalve vinder nu, om I end forsöger tredje gang.« De löb paany, og da Huge kom til maalet og vendte om igjen, var Tjalve ikke engang halvveis. Alle fandt nu, at denne leg var nok prövet. »Hvad idrætter vil du vise os, Tor?« sagde Utgarde-Loke, »saa stort et ry som der gaar om dine storverk.« — »Jeg vil drikke omkap med en,« sagde Tor. »Lad saa være,« sagde Utgarde-Loke, gik ind i hallen og bad sin skutilsvend tage det store horn, som hirdmændene pleiede at drikke omkap af. »Det ansees for godt drukket,« sagde Utgarde-Loke, »hvis nogen kan drikke det ud i et drag; nogle drikker det ud i to; men ingen er saa daarlig til at drikke, at han ei kan tömme det i tre.« Tor ser paa hornet; han finder det just ikke saa stort, men temmelig langt; dog han er meget törstig, sætter det for munden, tager store drag og tænker, at han ei skal behöve oftere at böie sig mod

hornet. Men da han holdt op og saa efter, hvor meget der var drukket, forekom det ham, at han liden eller ingen mon kunde se. »Du har drukket godt,« sagde Utgarde-Loke, »men ikke overhaands meget; rigtignok havde jeg ikke troet, at Aasa-Tor ei kunde drikke sterkere, om nogen havde sagt mig det; men da ved jeg vist, at du tömmer det anden gang.« Tor svarer ikke, men tager saa langt et drag, som det er ham muligt; alligevel vil slet ikke den anden ende saa höit op, som han önsker; da han holdt op, syntes han, at det var endnu mindre mon at se end forhen; dog kunde man nu bære det uden at spilde. »Vil du drikke tredje gang, saa har du gjemt det meste til sidst,« siger Utgarde-Loke; »men er du ikke flinkere i andre lege end denne, kan du ikke fortjene saa stort navn hos os som hos æserne.« Tor blev vred, satte hornet for munden, drak af alle livsens kræfter og gjorde draget saa langt som muligt; da han skulde se efter, var det dog sunket noget; alligevel vilde han ikke drikke mere. »Det er klart,« sagde Utgarde-Loke, »at du slet ikke er saa stor en mand, som vi tænkte; men vil du pröve flere idrætter, siden det ikke nytter med denne?« — »Aa ja,« svarer Tor; »men underligt skulde det være, om man hjemme hos æserne vilde kalde dette daarlig drukket.« — »Vore unge drenge har den morskab,« sagde Utgarde-Loke, »at löfte min kat fra jorden; det er rigtignok en ubetydelighed, og jeg vilde ikke have foreslaaet Aasa-Tor noget saadant, hvis jeg ikke nu saa, at du langtfra er saa mægtig, som jeg tænkte.« Der löb en graa, temmelig stor kat frem paa salsgulvet. Tor gik til, tog den med den ene haand midt under bugen og löftede den op; men eftersom Tor hævede haanden, krummede katten sig, og da Tor havde strakt haanden op, saa langt han mægtede, lettede katten blot paa den ene fod. Saaledes fik Tor heller ikke udfört denne leg. Utgarde-Loke sagde, at det var noget, han kunde vide forud, da Tor var lav og liden imod de store folk, som var der. »Lad en komme og tage tag med mig, saa liden som I siger, jeg er,« sagde Tor; »thi nu er jeg vred.« — »Alle herinde vilde lade haant om at brydes med dig,« svarede Utgarde-Loke og saa sig omkring paa bænkene; »men jeg vil kalde ind min gamle fostermoder, Elle.« Hun kom ind og begyndte at brydes med Tor; men jo haardere Tor tog fat, desto fastere stod hun;

tilsidst begyndte hun at bruge kneb, og enden blev, at Tor faldt paa det ene knæ. »Nu er det nok,« sagde Utgarde-Loke; »Tor vil vist ikke byde flere herinde at tage tag med ham.« Derpaa viste han Tor og hans reisefæller til sæde; de forblev der om natten og nöd al mulig gjestfrihed.

Om morgenen stod de op og gjorde sig reisefærdige. Utgarde-Loke kom til og lod sætte bord for dem; der fik de fuldt op af mad og drikke. Dernæst begav de sig paa veien. Utgarde-Loke fulgte dem ud af borgen, og ved afskeden spurgte han Tor, hvorledes han var fornöiet med sin færd. Tor syntes, at han havde lidt stor skam, og tog sig det meget nær, at man skulde kalde ham en usel mand. »Nu skal jeg sige dig sandheden,« sagde Utgarde-Loke, »siden du er vel kommen ud af borgen, — du skal aldrig med min vilje komme ind i den igjen, saalænge jeg lever og raader; heller ikke skulde du have faaet lov til at komme ind, hvis jeg havde tænkt, at du var saa sterk; thi du havde nær bragt os i ulykke. Men jeg har kun fordreiet synet for eder. Det var mig, som I traf i skoven; dengang bandt jeg nisteposen til med heksebaand, saa at du ei kunde hitte paa at löse den op. Ethvert af de slag, du slog med hammeren, vilde have dræbt mig, hvis jeg ikke, uden at du merkede det, havde skudt den store klippe imellem, som du saa ved min hal; der saa du nu efter slagene tre firkantede dale, en dybere end de andre. Ligeledes med idrætterne, I prövede: Loke var sulten og aad godt; men Loge var fortærende ild; derfor brændte han kjöd og trug paa en gang. Den Huge, med hvem Tjalve löb omkap, var min hu eller tanke; den maa jo altid være hurtigst. Din drik af hornet var saa stort et under, at jeg neppe troede mine egne öine; thi den anden ende laa ude i havet, og naar du ser efter, vil du merke, hvor meget det er sunket; det kaldes nu fjærer. Da du löftede katten, blev vi alle rædde; thi det var Midgardsormen. som ligger om alle lande; men du hævede den saa höit, at den neppe med hoved og hale paa en gang berörte jorden. Taget med Elle var ogsaa et stort under; thi de fleste pleier ganske at falde for hende (Elle ɔ: ælde, alderdom). Nu skal vi skilles ad, og bedst er det for os begge, at I ei kommer igjen; thi jeg vil altid vide at verge mig med lignende kunster.« Tor hævede hammeren og vilde slaa Utgarde-Loke;

men med et var han borte. Heller ikke kunde han faa öie paa borgen; derfor maatte han vende om igjen til Trudvang.

P. A. Munch.

Tor og Trudvang.

Saa melder en gammel sanger,
hvad her I høre faar:
Et land er nævnt Trudvanger,
deri en hofgaard staar;
dens lofter paa piller ruge,
af haller er huset fuld,
femhundred fyrgetjuge,
saa velbeklædt med guld.

Søer og grønne volde
er trindt om gaarden lagt;
med kobberrøde skjolde
er hele huset takt:
det kobber kan man skue
fra jordens dybe dal;
høit straaler i sin lue
den lyse kjæmpesal.

Der bor den gud for krige,
den sterke Aasa-Tor;
næst Odin, kan man sige,
er han mest høi og stor.

Han styrker bolde helte
alt med sin manddoms aand;
om lænd han har et belte,
staalhandske paa sin haand.

Mjølner, hans tunge hammer,
er dog den bedste skat;
hvorhelst med den han rammer,
der følger døden brat.
Naar beltet han griber efter
og gjorder om sin lænd,
da vokser snart hans kræfter
vel fremfor alle mænd.

Den asianske herre
med staalbeklædte bryst
tidt spænder for sin kjærre,
har til at age lyst.
De bukke frem han kalder
ud af den lune stald;
naar kjærren vældig gjalder,
det kaldes tordenskrald.

A. Oehlenschläger.

Tor henter sin hammer.

Vred var Ving-Tor*)
da han vaagnede,
og sin hammer
han savnede;
hans skjeg risted,
og haaret skalv,
den jordens søn
om sig famled.

Og allerførst
det ord han kvad:
Tor: „Hør nu, Loke,
hvad jeg mæler,
hvad ingen ved
end paa jorden
eller i høie himmel:
min hammer er stjaalet."

*) „Ving-Tor" ligesom nedenfor „jordens søn" og „Hlorride" er forskjellige navne paa guden Tor.

8*

De gik til Frøias
fagre tun,
og allerførst
det ord han kvad:

Tor: „Du, Frøia, maa mig
din fjærham laane,
om jeg min hammer
hitte kunde!“

Frøia: „Jeg gav dig den gjerne,
om af guld den var;
du skulde den faa,
om den var af sølv.“

Fløi da Loke, —
fjærhammen suste —,
til han kom udenfor
æsernes gaarde
og indenfor
jotners hjem.

Trym sad paa en haug,
den tursers fyrste,
til sine hunde han gyldne
halsbaand snoede,
og sine hestes
haar han klipped.

Trym: „Hvor er det med æser?
hvor er det med alver?
hvi er du ene kommen
til Jotunheim?“

Loke: „Ilde med æser,
ilde med alver!
har du Hlorrides
hammer skjult?“

Trym: „Jeg har Hlorrides
hammer skjult
otte mile
under jorden;
ingen mand den
atter henter,
uden han fører mig
Frøia til hustru.“

Fløi da Loke, —
fjærhammen suste, —
til han kom udenfor
jotners hjem
og kom indenfor
æsernes gaarde.
Mødte han Tor
midt i gaarden,
og allerførst
det ord han kvad:

Tor: „Lykkedes vel
din lange reise?
sig i luften
de lange tidender!
Ofte svigter
den siddendes tale,
og den liggende
lyver drøit.“ *)

Loke: „Vel den lange
reise lykkedes;
Trym har din hammer,
tursernes fyrste;
ingen mand den
atter henter,
uden han fører ham
Frøia til hustru.“

De gaar den fagre
Frøia at træffe,
og allerførst
det ord han kvad:

Loke: „Bind om dig, Frøia,
brudelinet,
vi skal age, vi to,
til Jotunheim.“

*) D. e. sig mig straks, hvad du har at sige; giver man sig først god ro og sætter eller endog lægger sig magelig tilrette, da bliver man let ufuldstændig eller unøiagtig i den besked, man har at give; det er vel et ordsprog, som her er lagt Tor i munden.

Vred blev da Frøia
og fnysede,
al æsernes sal
der under bæved,
skalv det store
Brising-smykke:

Frøia: „Meget giftesyg
maatte jeg være,
om jeg aged med dig
til Jotunheim!“

Samlet var alle
æser paa tinge
og aasynjer*)
alle i tale,
og derom mælte
de mægtige guder,
hvorledes de Hlorrides
hammer skulde faa.

Da kvad Heimdall,
den hvide aas, —
vis han var
som de vise vaner —:

Heimd.: „Lad os binde om Tor
brudelinet,
han have det store
Brising-smykke!

Ved beltet klirre
nøgleknippe,
og kvindeklæder
om knæet falde,
men paa brystet
brede stene,
og stadselig top
om hans hoved vi sætte!“

Sagde da Tor,
den sterke aas:
Tor: „En kvinde vil mig
æserne kalde,
om jeg lod binde om mig
brudelinet.“

Da kvad Loke,
Lauvøis søn:
Loke: „Ti dog, Tor,
med slig en tale!
straks vil jotner
i Aasgard bo,
om ei din hammer
du dig henter.“

De bandt om Tor da
brudelinet,
lod klirre ved beltet
nøgleknippe
og kvindeklæder
om knæet falde;
men paa brystet
brede stene,
og stadselig top
om hans hoved de satte.

Da kvad Loke,
Lauvøis søn:
Loke: „Dig, Tor, jeg følger
som trælkvinde,
vi skal age, vi to,
til Jotunheim.“

Da blev bukkene
drevne hjem,
spændte til skagler,
skulde vel rende;**)
bjerge brast,
og jorden brandt,
Odins søn aged
til Jotunheim.

Da kvad Trym,
tursernes fyrste:
Trym: „Staa op, jotner,
gjør sæder istand,
fører mig nu
Frøia til hustru,
Njords datter
fra Noatun!

*) Gudinder.
**) Tor kjørte stadig med to bukke.

Her gange tilgaards
guldhornede kjør,
sorte okser,
mig selv til gammen;
fuldt jeg har af smykker,
ene Frøia at savne
synes jeg end!“

Der om kvelden
kom de tidlig;
for jotnerne blev
øl baaret frem;
ene aad han en okse
og otte laks,
alle lækre sager,
som laa der for kvinder;
drak Sivs husbond
tre saald *) af mjød.

Det kvad Trym,
tursernes fyrste:
Trym: „Hvor saa du en brud
bide hvassere?
ei saa jeg en brud
bide bredere
eller mere mjød
en mø at drikke!“

Der sad den slu
terne ved siden,
og ord hun fandt
til jotnens tale:
Loke: „I otte nætter
aad ei Frøia,
saa heftig hun higed
til Jotunheim.“

Trym løfted paa linet,
lysted hende kysse;
men bort han skvat
salen over.

Trym: „Hvi flammer saa
Frøias øine?
mig tykkes af øinene
ild at brænde!“

Der sad den slu
terne ved siden,
og ord hun fandt
til jotnens tale:
Loke: „Ei sov Frøia
i otte nætter,
saa heftig hun higed
til Jotunheim.“

Ind kom den gamle
jotnernes søster,
som om brudeskat
at bede voved: **)
Tryms søster: „Ræk mig fra din haand
de røde ringe,
om vinde du vil
venskab af mig,
venskab af mig,
og velvilje!“

Da kvad Trym,
Tursernes fyrste:
Trym: „Bær ind hammeren,
bruden at vie,
Mjølner læg
i møens skjød,
vier os sammen
med Vaars ***) haand!“

Høit lo Hlorrides
hu i hans bryst,
da den haardsindede
hammeren kjendte;
Trym dræbte han først,
tursernes fyrste,
og al jotnens
æt han knuste.

*) Saald er et maal, omtrent en halvtønde.
**) Det var skik, at bruden gav brudgommens frænder gaver.
***) Løftets og navnlig egteskabspagtens gudinde.

Han slog den gamle
jotnernes søster,
som om brudeskat
bedet havde;
klask hun fik
for klingende mynt
og hammerhug
for herlige ringe.
Saa fik Odins søn
atter sin hammer.

Eft. den ældre Edda, ved J. Aars.

Balders død.

Under uroligheder og kampe hengik æsernes tilværelse. Dog havde de endnu Balder, uskyldighedens rene gud, imellem sig; saalænge han var til, kunde vold og ondskab endnu ikke faa ret indpas i verden. Men omsider begyndte han at foruroliges ved ildevarslende drömme, som satte alle guderne i skræk. Æserne samlede sig tiltings og aasynjerne til samtale: de raadslog om, hvad dette monne betyde, og jotnerne sögte ved tryllekunster at udforske, hvilke skrækkelige begivenheder derved varsledes. Spaadommen löd, at Balder var feig (maatte snart vente döden), og i sin bekymring for sönnen besluttede Frigg at bede alle vætter og alle skabte ting ei at skade Balder og at tage ed af dem derpaa. Odin frygtede dog, at hamingjerne (lykke-gudinderne) var vegne fra æserne, og red afsted paa Sleipne lige til Nivlheim for at raadspörge en afdöd volve eller spaakvinde. I Nivlheim begav han sig udenfor den östlige indgang til Hels höie bolig, hvor han vidste, at volven laa. Han kvad valgalder (dödopvækkende trolddom) for at kalde hende frem og udtalte besvergelser, der nödte volven til at reise sig af sin dödslummer for at svare paa hans spörgsmaal. Kun nödig stod hun op og spurgte, hvo der voldte hende dette besvær; »sneen dækkede mig,« sagde hun, »regnen piskede mig, og duggen vædede mig; jeg var alt længe död.« — »Jeg heder Vegtam,« sagde Odin; »fortæl mig nu, hvem det er, til hvis modtagelse Hels bolig er saa prægtig beredt.« — »Det er Balder,« svarer hun; »mjöden er alt brygget for ham, og æserne er fortvivlede.« — »Hvem skal da vorde Balders banemand?« spurgte Odin. »Hod skal bringe sin herlige broder til Hel,« var hendes svar. »Hvo hevner hans drab paa Hod?« spurgte Odin. »Rind föder en sön i vestens sale,« sagde hun; »han vasker ei sin haand, kjæmmer

ei sit haar, förend han bringer Balders banemand paa baalet; kun nattegammel dræber han ham.« — »Men sig mig nu et eneste spörgsmaal, inden du faar lægge dig til at sove,« sagde Odin; »hvilke möer vil kun græde efter eget tykke og kaste sine halsklæder mod himlen?« — »Nu skjönner jeg, at du ikke er Vegtam, som du sagde, men Odin, den almægtige,« svarede volven. »Du er lige saa lidet en volve eller vis kvinde,« var Odins svar; »thi du er de trende tursers moder.« — »Rid kun hjem, Odin,« sagde Volven; »mig skal ingen levende mere besöge, för gudernes undergang stunder til.«

Frigg tog virkelig alle skabte ting i ed paa, at de ei vilde tilföie Balder noget ondt, som ild og vand, jern og alskens malm, sten, jorden, trærne, sygdomme, dyrene, giften o. s. v. Nu troede æserne sig sikre og fornöiede sig endog paa tinget med at lade Balder staa frem, medens alle de andre dels skjöd dels hug eller kastede sten paa ham; thi hvad man end gjorde, skadede det ham dog ikke. Derover var Loke hel ærgerlig. Han tog en kvindes skikkelse paa sig og gik til Frigg i Fensale. Frigg spurgte kvinden, hvad æserne tog sig for paa tinget. »Alle skyder efter Balder, uden at det skader ham,« svarede hun. »Ja,« sagde Frigg, »jeg har ogsaa taget ed af alle vaaben og trær paa, at de ei skal gjöre ham noget ondt.« — »Er der da ikke en eneste ting, som ei har aflagt en saadan ed?« spurgte kvinden. »Jo«, svarede Frigg, »rigtignok vokser der en liden vond östenfor Valhal ved navn misteltein; den syntes mig for ung til at tage i ed.« Derpaa gik Loke bort, sled misteltein op og gik tiltings med den. Hod stod yderst i ringen, fordi han var blind. Loke gav sig i snak med ham og spurgte, hvorfor han ikke skjöd efter Balder. »Jeg kan jo ikke se, hvor han er,« sagde Hod, »og desuden er jeg vaabenlös.« — »Du kan dog gjerne gjöre som de andre,« sagde Loke, »og vise Balder den samme ære; kom her, tag denne vond og skyd imod ham! jeg skal vise dig, hvor han staar.« Han tog mistelteinen, lod sig stille tilrette af Loke og skjöd paa Balder; straks flöi skuddet igjennem ham, saa han faldt död ned. Det er den störste ulykke, som nogensinde har truffet guder og mennesker. Da æserne saa Balder falde, tabte de rent mælet af forfærdelse og glemte næsten at löfte ham op; de saa paa hinanden og var alle lige

forbitrede paa ophavsmanden; men de kunde ikke hevne drabet, da der var saa helligt et fristed. De kunde i förstningen ikke tale for graad, og Odin var saa meget mere betagen af sorg, som han skjönnede klarest, hvilket skaar æserne led ved Balders död. Da guderne kom noget til sig selv, spurgte Frigg, hvo iblandt æserne der vilde erhverve hendes huldskab og naade ved at ride Hel-veien, faa Balder i tale og spörge Hel, hvad hun vilde have for at slippe ham lös og lade ham drage hjem til Aasgard. Hermod tilböd sig og fik laant Sleipne til reisen; han satte afsted i al hast.

Æserne tog Balders lig og förte det til söen. Der stod hans store skib Ringhorne, trukket paa land; de vilde skyde det ned i söen og siden indrette Balders baal derpaa; men de kunde slet ikke faa det frem. Da maatte de sende bud til Jotunheim efter gygren Hyrrokken; hun kom ridende paa en ulv, med hugorme til töile. Hun steg af, og Odin satte fire berserker til at passe paa hendes hest; men de kunde ikke holde den, förend de fik lagt den ned. Hun gik til fremstavnen af skibet og skjöd det ved förste tag ud med saadan fart, at der stod ild af lunnerne (rullerne), og al jorden skalv. Tor blev vred og vilde knuse hendes hoved; men alle de andre guder bad om naade for hende. Nu blev Balders lig baaret ud paa baalet, og da hans kone Nanna, Neps datter, saa det, brast hun af sorg og döde; derfor blev hun ogsaa lagt paa baalet. Derpaa tændte man det, Tor stillede sig hos og indviede baalet med Mjölner; men foran hans födder randt en dverg ved navn Lit; ham sparkede Tor med foden op i ilden, saa at han brandt med. Til denne brand kom der mange slags væsener: först kom Odin; med ham kom Frigg, valkyrjerne og hans ravne; Fröi agede i en kjærre med galten Gullinbörste eller Slidrugtanne; Heimdall red paa sin hest Guldtop; Fröia agede med sine katte. Der kom og en mængde rim-tusser og berg-riser. Odin lagde ringen Draupne paa baalet, og der siges, at denne ring nu först fik den egenskab, at der hver niende nat dryppede otte ligesaa massive ringe af den. Balders hest blev fört ud paa baalet med fuldstændigt sadeltöi.

Imidlertid var Hermod paa reisen til Hel. Han red ni nætter gjennem mörke og dybe dale, hvor han intet kunde se, förend kan kom til aaen Gjall og red over Gjallarbroen, som

er dækket med lysende guld. Den pige, som vogter broen, heder Modgunn; hun spurgte efter hans navn og æt og sagde: »Forleden dag red fem fylker döde mænd over broen, og dog dundrer den lige saa meget under dig alene som under alle dem tilsammen; heller ikke har du döde mænds let; hvorfor rider du da ad Hel-veien?« — »Jeg skal ride til Hel,» sagde han, »for at lede efter Balder; har du ellers seet noget til ham paa Hel-veien?« — »Ja,« sagde hun, »Balder har redet over Gjallarbroen, og Hel-veien gaar der nedentil og nordefter.« Da red Hermod, indtil han kom til Hel-grinden. Han steg af hesten, spændte sadelgjorden fastere, satte sig op igjen og gav den af sporerne; den sprang saa höit over grinden, at den ikke engang rörte derved. Hermod red lige til hallen, steg af hesten og gik ind; der saa han sin brøder Balder sidde i höisædet. Han blev der om natten; men om morgenen bad han Hel lade Balder ride tilbage med ham og fortalte hende, hvilken fortvivlelse der var blandt æserne. Hel sagde, at hun vilde pröve, om Balder var saa almindelig elsket, som der gik ord af: »Hvis alle ting i verden,« sagde hun, »baade levende og döde, begræder ham, da skal han komme tilbage til æserne; men hvis der er nogen, som ei vil græde, da skal han forblive hos mig.« Hermod stod nu op, og Balder fulgte ham ud, tog ringen Draupne og bad ham bringe Odin den til afmindelse. Nanna sendte et hovedklæde til Frigg og endnu flere gaver, til Fulla en fingerring. Derpaa red Hermod sin vei lige til Aasgard og fortalte her, hvad han havde seet og hört.

Æserne sendte nu bud rundt omkring i verden for at bede alle ting græde Balder ud af Hels vold; alle gjorde det, menneskene, dyrene, jorden, stenene, træerne og al malm, og endnu ser man dem græde, naar de kommer fra frost i hede. Men da sendemændene drog hjem efter fuldbragt erende, fandt de en hule, hvor der sad en gyger ved navn Tokt. Hende bad de ogsaa græde Balder fra Hel; men hun svarede:

Tokt mon græde
tørre taarer
over Balders baalfart.
I liv og død
lige fremmed han er mig;
Hel beholde, hvad hun har!

Saaledes blev der altsaa intet af Balders hjemkomst. Men gygren var ingen anden end Loke, som allerede havde voldet Balders död og nu kronede sit verk.

Efter Snorres Edda, ved P. A. Munch.

Lokes straf.

Loke var af jotunæt; han var fager at se til, men af ondt sindelag, slu og fuld af alskens list. Æserne blev, som man kan vente sig, meget vrede paa Loke, der havde voldet Balders död. Derfor gik Loke bort og skjulte sig paa et fjeld; der gjorde han et hus med fire döre, saa at han inde fra huset kunde se til alle kanter. Ofte om dagen tog han ogsaa lakseskikkelse paa sig og gjemte sig i Fraanangers fos. Han pönsede paa, hvad snare vel æserne vilde bruge for at fange ham i fossen, og medens han saaledes sad i huset, tog han lin og garn og bandt det i masker paa samme maade, som man siden pleier at binde net. Da saa han, at æserne ikke var langt borte; thi Odin havde seet fra Lidskjalv, hvor han var. Han skyndte sig at kaste nettet paa ilden, der brandt foran ham, og styrtede sig ud i fossen. Da æserne kom til huset, gik den vise Kvaase allerförst ind, og saasnart han saa falen eller asken af det opbrændte net paa gruen, skjönnede han, at det var et redskab til at fange fisk med, og meldte det til æserne. Straks satte de sig til at gjöre et net efter det, som de saa paa asken, og da det var færdigt, gik de til elven og kastede nettet i fossen. Tor holdt i den ene ende og alle æserne i den anden. Da de trak nettet, svömmede Loke foran og lagde sig ned mellem to stene, saa at nettet gik over ham; dog kjendte de, at det rörte ved noget levende. De gik anden gang op, kastede nettet ud og bandt saa tunge lod derved, at intet kunde komme under, og Loke gik foran det, indtil der ei var langt til söen; da sprang han over tauget og op i fossen igjen. Men nu saa æserne ham; derfor gik de tredje gang op og delte sig i to hobe, saa at hver holdt i sin ende; men Tor vadede midt i elven. Saaledes drog de nettet ned mod söen. Nu maatte Loke enten löbe ud i söen, hvilket var livsfare, eller anden gang springe over

nettet. Det sidste prövede han paa; men Tor greb fat paa ham og fik holdt ham fast ved halen, uagtet han gled et stykke i hans haand; derfor er laksen saa smal bagtil. Æserne tog tre heller og satte dem paa kant, men slog hul gjennem hver af dem. De bandt Loke over disse tre stene, saa at en stod under hans skuldre, den anden under hans lænder, den tredje under knæhaserne. Baandene blev til jern. Skade tog en edderorm og fæstede op over ham, saa at edderet skulde dryppe ned i hans ansigt. Signy, Lokes hustru, staar hos ham og holder et fad under edderdryppet; men naar fadet et fuldt, maa hun gaa hen og slaa det ud; imidlertid drypper edderet ham i ansigtet, og han rykker da saa sterkt til, at hele jorden skjælver. Det kaldes siden jordskjælv. Saaledes ligger han bunden indtil gudernes undergang.

P. A. Munch.

Sigurd Favnesbanes første daad.

Da kong Sigmund var falden, blev hans dronning, Hjordis, bortfört af kongerne Hjalprek og Alv. Hjordis havde et nyfödt svendbarn, som blev bragt til kong Hjalprek. Kongen blev glad ved de hvasse öine, drengen havde i hovedet, öste vand paa ham og gav ham navnet Sigurd. Sigurd vokste op, og alle elskede ham; hans moder blev trolovet med Alv. — Regin hed Sigurds fosterfader; han lærte ham idrætter, runer og brætspil samt mange tungemaal efter kongesönners skik i de tider. — Engang de var ene, spurgte Sigurd Regin, om han vidste, hvor stor en skat hans fader havde eiet, og hvo der forvarede den. Regin sagde: »Kongerne forvarer den. Tror du dem fuldkommen vel?« Sigurd svarede: »De kan bedre beskytte den end jeg.» — En anden gang sagde Regin: »Underligt, at du vil være kongernes hestedreng eller rende som deres löber for dem.« — »Det er ei saa,« svarede Sigurd; »jeg raader over alting og kan tage, hvad jeg önsker.« — »Bed da kongen give dig en hest!« sagde Regin. »Den kan jeg straks faa,« sagde Sigurd og frembar sit önske for kongen. Kongen sagde: »Vælg den selv!« Dagen efter mödte Sigurd en gammel mand med langt skjeg. Han sagde: »Jeg

vil hjælpe dig at vælge hest.« — Man drev nu hestene ud i aaen; de vilde alle straks i land igjen, undtagen en, graa af farve, ung af alder, stor og skjön. Den skjeggede mand sagde: »Denne hest stammer fra Sleipne, Odins egen ganger. Opföd den omhyggelig! den vil overgaa enhver anden.« — Derpaa forsvandt manden. Sigurd kaldte hesten Grane. Men det var Odin selv, som havde raadet ham. — En anden gang sagde Regin til Sigurd: »Altfor lidet gods eier du; det bedröver mig, at du löber her som en bydreng. Jeg skal vise dig en stor skat, som du kan vinde. Den, som forvarer den, heder Favne, ei langt herfra paa Gnitaheide.« — Sigurd sagde: »Jeg har hört, at ingen tör nærme sig denne underfulde orm formedelst dens störrelse og grumhed.« — »Det er ei saa,« svarede Regin; »den ligner en lyngorm i veksten. Skjönt du er af Volsungernes æt, har du dog ikke deres sind; thi de var störst i bedrifter fremfor alle.« — »Kan vel være,« svarede Sigurd, »at jeg endnu ikke har deres kjæmpemod og snille; men jeg er ogsaa endnu kommen lidet over barndomsalderen. Hvi hidser du mig saa svart?« — »Herom er en fortælling,« sagde Regin. — »Lad mig höre den!« sagde Sigurd.

Regin fortalte: »En mand hed Reidmar, mægtig og rig; Favne hed hans sön, en anden Oter; jeg var den tredje, ringest i legemsfærdighed og udseende, men en god smed. Min broder var en fisker; han sad daglig i en oters skikkelse ved vandet, snappede fiske op med munden og aad dem med tillukkede öine, fordi han ikke kunde taale at se, naar han var paa landjorden. Men Favne var den grummeste og vilde tilegne sig alt. — Det var en dverg i fossen ved navn Andvare, i en gjeddes lignelse. Guderne Odin, Loke og Höne gik engang paa eventyr som mennesker forbi Andvare-Fos; Oter havde da fanget en laks og aad den med lukkede öine paa strandbredden. Loke slog oteren ihjel med en sten, æserne flaaede belgen af den. Samme aften kom de til Reidmar og viste ham fangsten. Da tog vi dem til fanger og fordrede i böder og lösepenge, at de skulde fylde belgen og bedække den udvendig med röden guld. Loke gik til Ran, havets dise, laante hendes net og fangede Andvare i en gjeddes lignelse.

Han maatte nu give Loke alt sit guld for at vorde fri; kun en liden ring vilde han beholde; men den tog Loke og-

saa fra ham. Da gik dvergen ind i bjerget og sang: at ringen og guldet skulde vorde til död for enhver, som eiede det.

Nu fyldte æserne oterbelgen med guld og bedækkede den dermed; og da der endnu var et mundhaar blottet, som Reidmar böd dem skjule, lagde Odin Andvares ring derpaa. Da kvad Loke:

Guld er dig nu givet!
Gjengjeld du haver
herlig for mit hoved;
din søn er ingen
lykke beskaaren.
Det vorder eder begge til bane!

Siden dræbte Favne sin fader Reidmar for at faa skatten,« vedblev Regin; »jeg fik intet deraf. Favne blev saa gjerrig, at han drog bort fra alle folk, blev forvandlet til den værste orm og ruger nu paa sit guld ude paa heden. Jeg blev kongens smed. Jeg har mistet min fædrene-arv og böderne for min broder. Men jeg skal smede dig et sverd, hvormed du kan dræbe Favne.«

Regin smedede Sigurd et sverd; denne slog det i ambolten, saa klingen brast, og bad Regin smede et andet. »Det er en vanskelig sag at smede for dig,« sagde Regin og gjorde ham et nyt sverd, hvilket det ikke gik bedre. Nu hentede Sigurd stumperne af sin faders sverd og bad Regin sammenhamre dem. Regin blev vred over den evige smeden, men föiede ham dog, og da han bar sverdet fra essen, tyktes det smedesvendene, at der brændte ild fra eggen. Dette sverd brast ikke paa ambolten; Sigurd roste det meget. Han gik til en aa med en tot uld, kastede den i vandet, og da ulden dreves af strömmen mod sverdeggen, skares den itu. Da gik Sigurd fornöiet hjem.

Nogen tid derefter red Sigurd og Regin opad heden paa den vei, Favne var vant at krybe, naar han drog tilvands; thi den klippe, han laa paa, var tredive favne fra vandet, hvoraf han drak. Sigurd sagde: »Du fortalte mig, at denne drage ikke var större end en lyngorm; men her synes mig, at sporet er saare stort.« — »Gjör en gröft,« sagde Regin, »sæt dig deri, og naar ormen kryber tilvands, sting den da i hjertet; det vil vorde dig til stor berömmelse.« — »Men,«

spurgte Sigurd, »hvorledes skal jeg beskytte mig mod ormens blod, at det ikke oversvömmer mig?« — »Ei kan man give dig raad,« svarede Regin, »hvis du ræddes for alt. Lidet slegter du da dine fædre paa.« — Nu red Sigurd hen til heden; men Regin sneg sig bange bort. — Som Sigurd var ifærd med at gjöre sin gröft, kom en gammel mand med et sidt skjeg til ham og sagde: »Dette er uforsigtigt! Gjör flere grave, at blodet kan rinde deri; sæt dig selv i den ene og sting saa ormen i hjertet!«

Da ormen kröb tilvands, blev der et stort drön, og jorden skalv. Ormen sprudede edder trindt omkring; men Sigurd var ikke bange og borede den sverdet under den venstre bov lige ind til hjaltet. Derpaa sprang han op af gröften og rykkede sverdet til sig, saa han fik armene blodige lige op til skuldrene. Da nu den store orm fölte sit banesaar, slog den med hovedet og halen, saa at alt, hvad den traf, brast sönder. — »Hvo er du?« spurgte Favne, da han fölte saaret. »Hvo er din fader? Af hvad æt stammer den, der har mod til at overfalde mig?« — Sigurd nævnte sit og sin faders navn. Favne sagde: »Jeg maatte vel formodet, at hvis du var vokset op hos disse frænder, var du bleven gram i hu; men fangen mand er sjelden tapper til kamp.« — Sigurd svarede: »Saa fangen jeg er, saa fölte du dog, at jeg var lös.« — Da raabte Favne: »Vid, at det guld, jeg har eiet, skal vorde din död!« — Sigurd svarede: »Enhver önsker sig formue til den sidste dag; men tilsidst skal dog alle dö.« — »Nu raader jeg dig,« sagde Favne, »at tage din hest og ride bort som snarest; thi mit guld vorder din bane.« Sigurd svarede: »Hjem skulde jeg ride og give slip paa alt det meget guld, om jeg vidste, at jeg da aldrig skulde dö; men en helt vil gjerne eie formue til sin dödsdag. Krymp du dig nu i dödskampen, til Hel henter dig!« — Da döde Favne.

Derefter kom Regin til Sigurd og sagde: »Hil være dig! En stor seier har du vundet; den vil mindes, saa længe verden staar.« Men da Regin havde talt disse ord, stirrede han ned paa jorden og udbröd med harme: »Min broder har du dræbt, og neppe er jeg uskyldig i denne daad.« Sigurd törrede sit sverd af i græsset og sagde: »Fjern var du, da jeg udförte denne daad; du laa bag lyngbusken og vidste hverken

af himmel eller jord.« — Regin svarede: »Denne orm havde længe kunnet ligge paa sit leie, hvis du ikke havde benyttet det sverd, jeg smedede dig med egen haand.« Sigurd sagde: »Naar mænd kjæmper, gjælder det mere mandigt hjerte end skarpt sverd.« — Da skar Sigurd hjertet ud af ormen. Regin drak blodet og sagde: »Gak til ilden med hjertet, steg det og giv mig det at æde!« — Sigurd stegte det paa et spyd; men da han stak fingeren i munden for at smage, om det var stegt nok, og da ormeblodet kom ham paa tungen, forstod han fuglenes sprog. Svalerne kvidrede fra busken. — »Hvis Sigurd selv aad Favnes hjerte,« kvad den ene, »saa blev han visere end enhver anden.« — »Der ligger Regin,« kvad den anden, »og vil svige den, som ham tror.« — »Han bör hugge hovedet af Regin,« kvad den tredje, »selv tage guldet fra Favnes leie og saa ride til Hindarfjeld; der vil han lære visdom.« — »Forstandig var han, hvis han fulgte eders raad,« kvad den fjerde; »thi ulven er nær, naar man ser dens öre.«

Da sagde Sigurd: »Ei skal Regin vorde min banemand; för skal begge brödrene fare en vei.« Dermed drog han sverdet Gram, hug hovedet af Regin, aad et stykke af ormens hjerte og gjemte det övrige. Derpaa red han efter sporet til ormens leie. Alle dörene var af jern. Sigurd fandt der en stor mængde guld, sverdet Rotte, skrækkehjelmen og guldbrynjen. To store kister fulde pakkede han paa hesten Grane og vilde lede den ved tömmen; men den gik ikke, alt hvad han piskede den. Da merkede han, hvad den vilde, sprang op paa ryggen af den, gav den sporene, — og den löb nu, som om den havde været uden byrde.

A. Oehlenschläger.

Smeden paa Helgoland.

Der staar en smedje paa Helgoland,
saa ensom den staar paa den hvide strand.
Der svinger Tormod, smeden, med flid
den tunge hammer ved midnatstid;
og essen flammer, og gnisterne spille,
og slagene dønner i nattens stille.

Men som han saa ved sin ambolt staar,
en sælsom lyd til hans øre naar:
det er som to vældige gangeres trav;
dog kommer den lyd fra det vilde hav.
Han iler til døren, ser ud og gruer;
thi rædselsfuldt er det syn, han skuer.

Det er som en sky af mulm og lyn,
der svæver paa havets graalige bryn;
det nærmer sig mere og mere til land,
tilsidst han skjelner en hest og en mand;
men manden et flammende glavind svinger,
og hesten paa fire par fødder springer.

Og havet syntes saa haardt som sten,
og gnisterne føg, hvor gangeren tren.
Saa nærmer sig synet mer og mer;
snart ganger og rytter han tydelig ser.
Snart er de for dören; da stanser hesten,
og rap af sadlen svinger sig gjesten.

Enøiet, som solklar dag, han var;
paa sølvgraa isse han guldhjelm bar;
om kjæmpekroppen en brynje blaa,
besat med funklende stjerner, laa;
og om de mægtige skuldre svinger
to skrigende ravne de kulsorte vinger.

„Op, smed!" saa talte den sælsomme gjest,
„tag hammer og tang og beslaa min hest!
En sko er brukken, vær flink og rap!
Det er alt sildigt; min tid er knap.
Før dagen rødmer i østerlide,
jeg har vel hundrede mil at ride."

Og smeden den vældige hammer svang,
og jernet gnistred, og ambolten klang.
Snart var beslaaet den vælige hest;
i sadlen svang sig den sælsomme gjest. —
Men förend den næste sol var nede,
stod folkeslaget paa Braavallahede.

Fr. Schaldemose.

Rolv Krake.

Rolv var endnu et barn, da han tog kongedömmet i Leire efter sin fader Helge. Rolv var gavmild og tapper, venlig og nedladende og i alle dele saa ypperlig, at det i de gamle beretninger om ham siges, at han var en af de navnkundigste af oldtidens konger. Hans minde hædredes saa höit, at man i lange tider efter hans död drak hans skaal ved gjestebud og höitids-lag, og Hellig-Olav sagde, at naar han skulde önske at ligne nogen af de hedenske konger, maatte det være Rolv Krake.

De djerveste kjæmper fra alle Nordens lande sögte til kong Rolvs talrige hird for at blive hans mænd, og iblandt Rolvs hirdmænd var igjen hans tolv berserker de ypperste. Af berserkerne var disse tre de navnkundigste: Nordmanden Bodvar Bjarke fra Opdal, Dansken Hjalte den hugprude og Svensken Vogg. Denne sidste gav kongen tilnavnet Krake, og dette fortælles saaledes i de gamle sagn. Da Rolv endnu var ung og smal af vekst, kom Vogg en dag som en liden og fattig svend ind i kongens hal. Han gik frem for kongen og gav sig til at se paa ham. Da sagde Rolv: »Hvad vil du mig, siden du ser saa paa mig?« — Vogg svarede: »Da jeg var hjemme, hörte jeg, at kong Rolv i Leire var den störste mand i Norden; men nu sidder der jo bare en liden krake**) der i höisædet, og ham kalder de for sin konge.« — Rolv svarede: »Nu har du givet mig navn, saa jeg kommer til at hede Rolv Krake; men med navnefæste pleier det jo, som du ved, ogsaa at fölge en gave; du ser mig ikke ud til at kunne give mig nogen passende gave; derfor faar vel den give, som kan.« — Med det samme tog kongen en guldring af sin arm og gav den til Vogg. — »Hil være dig for gaven, konge!« sagde Vogg og stak ringen paa sin höire arm og holdt den i veiret, medens han skjulte den venstre bag ryggen. Man undrede sig over, hvad det skulde

*) Berserk betyder: klædt i bjørneskind.

**) „Krake“ eller „krakje“, som det heder i folkesproget, betyder en træstamme med afhugne grene. Meningen med Voggs ord skulde vel være, at kongen var lang og spædlemmet.

betyde; men Vogg svarede, at den venstre arm skammede sig over, at den ikke var saa smykket som den höire. Kongen gav ham da straks en guldring ogsaa til den venstre arm. Vogg takkede for den nye gave og lagde til: »Det lover jeg höit, at jeg skal blive den mands bane, som vorder din banemand.« — Kongen lo og sagde: »Der skal lidet til for at gjöre Vogg glad.«

Rolvs færd til hans stedfader, kong Adils i Sverige, er bleven mest navnkundig. I förstningen var Rolv og Adils gode venner, og da Adils engang havde ufred med den norske konge Aale den oplandske, bad han Rolv om hjælp. Rolv selv kunde ikke komme formedelst ufred med Sakserne; men han sendte nogle af sine kjæmper til Adils, og ved denne hjælp seirede Adils over Aale, der faldt i et slag paa isen paa Vænern. For hjælpen havde Adils lovet at give kjæmperne sold og Rolv selv tre af de ypperste klenodier, der fandtes i Sverige. Rolvs kjæmper krævede nu i sold tre pund guld til hver og for sin herre de tre klenodier: hjelmen Hildegalt, brynjen Finnsleiv og ringen Sviagris, der var et arvestykke i Adils's æt; men Adils var gjerrig og gik fra sine ord, saa kjæmperne maatte fare tomhændede hjem. Rolv reiste da i en fart til Upsala med sine berserker for at hente, hvad der tilkom ham. Dronning Yrsa tog godt imod ham og fulgte ham og hans mænd hen til et herberge og ikke til kongens hal. Medens de sad her ved lang-ildene, som brandt langs ad gulvet, og drak öl, kom Adils's mænd ind og lagde den ene vedski efter den anden paa ilden og gjorde baalene saa store, at klæderne begyndte at svides paa Rolv og hans berserker. Da spurgte kong Adils: »Er det sandt, at Rolv Krake og hans berserker hverken flyr for ild eller sverd?« — Rolv löb straks op med de ord: »Lad os endnu öge ilden i Adils's hus!« — kastede skjoldet paa ilden og löb over den, medens skjoldet endnu brandt, idet han sagde: »Den flyr ei ild, som löber over den.« — Hans berserker gjorde ligesaa, og i det samme de saaledes stormede ud, tog de dem, som havde lagt ved paa ilden, og slængte dem paa baalet. Yrsa kom nu til, gav Rolv et horn fuldt af guld, deriblandt ringen Sviagris, og bad dem skynde sig af-

sted, alt hvad de kunde. De kastede sig paa sine heste og red afsted ned til Fyrisvollene, langs Fyrisaaen; men Adils satte efter dem med stor overmagt og kom nærmere og nærmere ind paa dem. Da ströede Rolv guldet ud paa Fyrisvollene, langs veien. Sviarne stansede og steg af hestene for at samle guldet op, saa Rolv og hans mænd derved fik forsprang. Kong Adils skyndte paa sine folk, og da han red paa en særdeles fodrap hest, kom han selv snart lige i hælene paa Rolv. Da kastede Rolv ringen Sviagris ud til Adils og bad ham ikke at forsmaa den som gave. Ringen faldt til jorden; men Adils böiede sig ned efter den, tog den paa spydodden og lod den rende ned af skaftet. I det samme vendte Rolv sig om og fik se, hvorledes Adils böiede sig. Da raabte han: »Nu har jeg svinböiet den mægtigste blandt Sviarne,« — og saaledes skiltes de.

Efter denne færd styrede kong Rolv sit rige i fred og ro i flere aar. Hans onde og herskesyge söster Skuld, der var gift med Hjorvard, en af Rolvs skattekonger, holdt det for en skam, at hendes mand skulde skatte til Rolv, og eggede ham til frafald og forræderi. Hjorvard fik i tre aar henstand med at betale skatten, men nyttede denne tid til i al stilhed at ruste sig. Ved juletider reiste Hjorvard og Skuld til Sjælland og drog op til Leire for, som de sagde, at betale den forfaldne skat; men ombord paa skibene var der lidet sölv og guld, men overflod af vaaben og hærmænd. Rolv, der ikke havde nogen tanke om forræderi, tog godt og venlig imod sin söster og sin maag, og om kvelden holdt han et gildt gjestebud i sin hal. Langt ud paa natten gik alle tilsengs; men i graalysingen, da kong Rolv og hans hirdmænd laa i sin bedste sövn, listede Hjorvard sig med sine væbnede mænd igjen fra skibene op til Leire og kringsatte kongsgaarden. Hjalte sov den nat et stykke fra borgen; han merkede först faren og ilede i al hast for at vække kongen og hans kjæmper. I et ældgammelt kvad, kaldet Bjarkemaal, var den navnkundige kamp besungen. Det beskrev, hvorledes Hjalte vakte Bjarke og Rolvs andre mænd og eggede dem til mandigen at stride for sin herre. Dette var begyndelsen:

Sol er oppe.
Den klare dag
hanen hilser
med vingeslag:
nu under merket,
haanden paa verket
lægge hver helt!

Vaagner, o vaagner
da vel og brat,
hjertens venner!
og tager fat,
høvdinger snilde,
gjeve og gilde
alle som en!

Haar hin haarde!
og Skytte-Rolv!
Mænd høibaarne,
som en saa tolv!
Folk, som ei rygte
har for at flygte,
op nu paastand!

Mænd ei vækker
jeg her til vin,
ei til gjekken
med pige fin!
Med jer vil lege
Hild hin blege
staalhandske-drag.

Rolvs mænd vergede sig med den störste tapperhed; men overmagten var for stor, og det varede ikke længe, förend kong Rolv faldt, og rundt omkring ham faldt ogsaa alle hans hirdmænd og berserker; Vogg var den eneste, som overlevede nederlaget.

Hjorvard sad ikke længe paa Leire-kongernes kongestol; han fik og mistede sit rige paa den samme dag. Efter kampen gav han et lystigt gjestebud for sine mænd, og netop som han her sad og talte om, med hvilken troskab Rolvs mænd havde fulgt sin konge i döden, og önskede, at kun en eneste af dem endnu maatte være ilive, forat han kunde faa ham i tjeneste, traadte Vogg ind i hallen. Hjorvard spurgte ham, om han nu vilde blive hans mand. Vogg nikkede; men da Hjorvard rakte sverdodden frem til Vogg, forat han skulde tage i den, medens han svor troskabseden, sagde Vogg, at det ikke var saaledes, at kong Rolv pleiede at række sverdet til sine mænd, og bad om at faa tage sverdgrebet. Kongen rakte da hjaltet frem; men i samme stund gjennemborede Vogg Hjorvard og holdt saaledes det löfte, han gav, da han förste gang traf sammen med kong Rolv.

Siegw. Petersen.

Hundekongen.

Øistein, konge paa Oplandene, som nogle kalder den mægtige, andre den onde, herjede i Trondhjem, lagde under sig Øina-Fylke og Sparbyggja-Fylke og satte derover sin sön, som hed Anund; men Trönderne dræbte ham. Kong Øistein drog anden gang i hærfærd til Trondhjem, herjede vide der og lagde landet under sig. Da böd han Trönderne til konge, hvilken de vilde, enten hans træl, som hed Tore Fäkse, eller hans hund, som hed Saur. De valgte hunden; thi de troede derved bedst at kunne raade sig selv. De lod seide i hunden tvende mænds vid, saa at den gjöede til to ord, men talte det tredje. Et halsbaand blev gjort til den og lænker af guld og sölv. Naar det var sölet, bar dens hirdmænd den paa armene. Et höisæde var indrettet til den; den sad paa en höi ligesom konger og boede paa Inderöen, hvor den havde sit sæde paa det sted, som kaldes Saurshaug. Der fortælles, at den kom saaledes af dage, at ulve angreb dens hjord; men hirdmændene eggede den til at verge sit gods; den for ned af höien og imod ulvene; men disse rev den straks isönder. Mange andre urimelige ting gjorde kong Øistein med Trönderne, og formedelst denne hærfærd og ufred flygtede mange fra sine odelsgaarde, baade hövdinger og andre. Ketil Jamte af Sparebu drog öster over Kjölen og en stor mængde folk med ham. De havde sin buskab med sig, ryddede skovene og bebyggede store hereder, som siden kaldtes Jamteland.

Snorre Sturlassøn, ved P. A. Munch.

Fridtjov.

Der var engang en tapper mand af helgelandsk æt ved navn Torstein Vikingssön. Han for omkring paa mange tog og traf tilsidst kong Bele paa Syrstrand i Sogn. De kjæmpede, indtil de blev fornöiede, og sluttede derpaa forlig og fostbroderskab. Torstein giftede sig med Beles söster og fik med hende gaarden Framnes paa den anden side af fjorden. Siden gjorde han og Bele mange krigstog, især til Østersöen; dog tog Bele ogsaa Orkenöerne nord for Skotland.

Torsteins sön var Fridtjov, og Beles börn var sönnerne Helge og Halvdan og datteren Ingeborg. Hun og Fridtjov opfostredes tilsammen hos bonden Hilding, og de lærte snart at elske hverandre. Nu döde kong Bele og Torstein omtrent paa samme tid og blev hauglagte paa hver sin side af fjorden. För sin död havde de raadet sine sönner til indbyrdes enighed; men det lagde ikke Helge og Halvdan paa minde; de blev snart vrede paa Fridtjov, fordi han levede saa stort, og især fordi han, som var en bondesön, vovede at fri til deres söster Ingeborg. At give ham hende negtede de aldeles; men derfor negtede ogsaa Fridtjov at hjælpe dem, naar de var i knibe. Og det blev ikke længe, förend de trængte til ham. Kong Ring fra det östlige Norge kom nemlig med en stor krigsmagt imod dem; men Fridtjov fik de ikke med sig. För afreisen satte de Ingeborg ind i Baldershage paa Syrstrand. Der stod et hov eller tempel for guden Balder, og paa dette hellige sted, mente de, vilde hun være i god behold. Men Fridtjov besögte hende daglig og byttede ringe med hende, og de tilsagde hinanden ubrödelig troskab. — I Soknesund ved Stavanger mödtes Ring af Belesönnerne, og saa stor var hans overmagt, at de fandt det klogest at love ham sin söster og tredjeparten af riget. Da de nu kom hjem og fik höre om Fridtjovs adfærd, gav de ham to vilkaar at vælge imellem, enten at gaa i landflygtighed eller drage til Orkenöerne og indkræve skat. Han lovede det sidste; men til gjengjæld maatte de forpligte sig til at lade alle hans eiendomme være i fred. Fridtjov drog afsted med 32 mand paa sit ypperlige skib Ellide; men kongerne brændte hans gaard, rövede hans gods og fremheksede endda et uveir, som skulde ödelægge ham paa havet. De fik to troldkjærringer til at ride efter ham paa en stor hval; men Fridtjov dræbte dem begge. Endelig kom han til Orkenöerne og blev der vinteren over. Jarlen Angantyr vilde ikke betale nogen skat til kongesönnerne; men for venskabs skyld gav han Fridtjov rige gaver, »og du kan gjerne kalde det skat, om du vil,« sagde han.

Om vaaren drog Fridtjov hjem og fik vide, at hans gaard var brændt og Ingeborg bortgiftet til kong Ring. »Her ser det svart ud,« sagde han, da han kom til gaardstomten sin, og roede over til Syrstrand. Det var just offerfest i Balders-

hagen, og did gik han selv tilligemed sin fosterbroder Björn, medens han lod sine andre mænd blive igjen ved stranden og ödelægge kongernes skibe. Fridtjov gik ind i disarsalen. Der sad kongerne og drak; men kvinderne sad ved ilden midt paa gulvet og varmede, smurte og pudsede gudernes billeder. Han gik frem for Helge og sagde: »Nu vil du vel have skatten?« og i det samme slog han ham i ansigtet med pungen, hvori sölvet var, saa at to tænder gik lös i munden paa Helge. Nu fik Fridtjov se, at Helges hustru bar den ring paa armen, som han selv engang havde givet Ingeborg; straks greb han fat for at tage den; men han fik den ikke af saa let og slæbte hende med sig bortover gulvet. Halvdans kone vilde hjælpe hende; men derved kom gudebillederne, som de havde stellet med, i ilden, og snart stod hele templet i brand. Det blev lagt i aske, og Fridtjov, som var skyld deri, kaldtes derfor »varg i veum« (d. e. helligdoms-ulv) og dömtes landflygtig og fredlös (eller utlæg). Kongerne tog alle hans eiendomme, og Halvdan opbyggede Framnes og bosatte sig der.

Da Fridtjov forlod stranden, og Helges skibe var ödelagte, vilde den sidste skyde en pil efter ham; men i sin hidsighed spændte han buen saa haardt, at den sprang. Og nu var det, at Fridtjov i tre aar

„— — svævede kring paa det vildene hav;
han for vide som jagende falk.“

Men han dræbte for det meste kun ugjerningsmænd og vilde vikinger og sparede bönder og kjöbmænd. — Saa forklædte han sig som saltbrænder med en stor hætte paa hovedet og vilde se sig om i Rings gaard. Kong Ring drog kjendsel paa ham, men sagde ikke stort andet, end at han skulde skille sig ved yderklæderne; og saa stod Fridtjov der i mörkblaa kjole med ringen om armen, et bredt sölvbelte kring livet og sverd ved siden. Ingeborg kjendte ringen og blev blodröd; men ogsaa hun lod, som om intet var hende bekjendt, og Fridtjov blev der vinteren over og kaldte sig blot Tjov. Engang skulde de ud at kjöre paa isen; men den holdt ikke, og kongeparret var paa vei til at drukne. Da kom i al hast Fridtjov til og tog med et eneste ryk altsammen op igjen, baade hest og slæde og konge og dronning. »Det kalder jeg i sandhed et godt tag,« sagde kongen; »om Fridtjov selv havde været her,

kunde han ikke gjort det bedre.« — Udpaa vaaren skulde de alle ud paa skytteri. Kongen lod, som han blev træt, og vilde sove hos Fridtjov paa et afsides sted i skoven; men som han laa der, slængte Fridtjov sverdet langt fra sig. Kongen skjöd öinene op og sagde: »Har du ikke havt mange tanker og minder nu, Fridtjov, og alligevel overvandt du fristelsen? Jeg har kjendt dig, ser du, fra den förste kveld, du kom, og jeg vil ikke gjerne skilles fra dig.« Fridtjov takkede, men sagde, at han maatte bort, saasnart sommeren kom. Da han nu skulde reise, vilde han give Ingeborg ringen igjen. Kong Ring smilede og sagde: »Hun lönnes bedre for vinteropholdet end jeg, skjönt jeg har vist mig venligere. Men du kan blive her, saa skal du faa min kone og al min eiendom saavel som kongenavn, for jeg dör visselig snart.« Dette gik ogsaa i opfyldelse, og saa blev Fridtjov gift med Ingeborg.

Men saasnart hendes brödre fik tidende herom, samlede de mandskab og angreb ham. Fridtjov gik imod dem, fældte Helge, gjorde Halvdan til sin herse og blev selv konge baade over Sogn og Hordaland.

O. Vig.

Fridtjovs vikingebalk.

Nu han svævede kring paa det vildene hav;
han for vide som jagende falk.
Men for kjæmper ombord skrev han love og ret;
vil du høre hans vikingebalk?

„Ei maa teltes ombord, ei maa soves i hus;
inden salsdør blot fiender staa.
Viking sover paa skjold og med sverdet i haand,
og til telt har han himlen den blaa.

Kort er hammerens skaft hos den seirende Tor,
blot en alen langt sverdet hos Frøi.
Har du mod, har du nok. Gaa din fiende nær,
og for kort er din klinge da ei!

Naar det stormer med magt, heis da seilet i top!
Det er lystigt paa stormende hav.
Lad det gaa! lad det gaa! Den, som stryger, er ræd;
før du stryger, gaa heller i grav.

Mø er fredlyst paa land, maa ei komme ombord;
var det Frøia, hun sveg dig dog nok;
thi den grube paa kind er den falskeste grav,
og et net er den flyvende lok.

Seiler kræmmeren frem, du beskytte hans skib;
men den svage ei negte dig told!
Du er konge paa sjø; han er træl af gevinst,
og saa godt som hans guld er dit staal.

Gods maa skiftes paa dæk gjennem terningekast;
hvor den falder, beklag du ei dig!
Men sjøkongen selv kaster terninger ei;
han beholder blot æren for sig.

Kommer vikingeskib, bliver entring og strid;
det gaar hedt under skjoldene til.
Om du viger et skridt, har du afsked fra os;
det er loven, — gjør nu, som du vil!

Vær med seier tilfreds; den, som beder om fred,
har ei sverd, er din fiende ei.
Bøn er Valhallas barn; hør den blegnedes røst!
Den er niding, som giver den nei.

Saar er vikings gevinst, og det pryder sin mand,
naar paa bryst eller pande det staar.
Lad det bløde! forbind det, naar døgnet er endt —
men ei før, vil du hilses for vor!“

Saa han ristede lov, og hans navn med hver dag
vokste vide paa fremmede kyst,
og sin lige han fandt ei paa blaanende sjø,
og hans kjæmper de strede med lyst.

Es. Tegnér, ved H. Foss.

Isfarten.

Kong Ring med sin dronning til gjestebud for,
og isen ligger saa blank paa fjord.

„Tag ei over isen!“ — den fremmede bad —
„den brister, og dybt er det kolde bad.“

„Ei konge drukner saa let,“ kvad kong Ring;
„den, som er ræd, kan gaa kysten omkring.“

Den fremmede syntes i hu saa mod;
dog spændte han staalsko i hast paa fod.

Og skagler nu spændtes til sterken bov,
og isen bølged for staalklædt hov.

„Stræk ud,“ raabte kongen, „min traver god!
lad se, om du er af Sleipnes blod!“

Over isen det gaar som en kastevind;
ei agtes paa dronningens blege kind.

Men staalskoet gjest staar ei heller stil:
han farer forbi dem, saa tidt han vil.

Han slaar mangen rune i isens favn,
og Ingeborg kjører henover sit navn.

Saa stormer de frem paa banen glat;
men Rana, den falske, opvaagned brat.

Hun stødte et hul i sit sølvertag,
og hest og slæde sank ned med brag.

Og blegere end blev Ingeborgs kind;
da kommer den gjest som en hvirvelvind.

Han bored staalsko i isen fast
og greb saa i traverens man med hast.

Han bøied forover sin kjæmpekrop
og rev med et ryk hest og slæde op.

Ring sagde: „Det tag kan man kalde stort;
selv Fridtjov ei skulde det bedre gjort.“

Saa vendte de atter til kongsgaard om;
den fremmede blev der, til vaaren kom.

Es. Tegnér, ved H. Foss.

Halv og hans kjæmper.

Kong Hjorleiv havde med Hild to sönner; den ældre hed Hjorolv, den yngre Halv. De blev opfostrede hos en konge, Asmund, der egtede Hild. Da Hjorolv var atten aar gammel, rustede han sig til at fare paa sötog; han samlede alle de skibe, han kunde faa, gamle og nye, smaa og store. Ligesaa lidet udvalgt var hans hær: den bestod af frie og træle, og de fleste havde ei andre vaaben end stænger og klubber. Da han stödte paa vikinger, stolede han paa sine mænds mængde og lagde til strid, men blev slagen og maatte flygte. Overvunden kom han om hösten hjem til sit fædreland og blev siden ringeagtet, saalænge han levede; ja, det blev endog et ordsprog at kalde alt klodset og uheldigt Hjorolvsfærd.

Anderledes gik det med broderen Halv. Om vaaren efter Hjorolvs hjemkomst havde han fyldt sit tolvte aar, men overgik alle i störrelse og styrke. Det tolvte aar var i gamle dage blandt Nordmændene den alder, i hvilken kongesönnerne skulde begynde at væennes til krigen. De gjorde da gjerne sit förste tog under opsyn af en fosterfader eller en anden ældre mand af prövet klogskab og tapperhed. Halv vilde nu ogsaa betræde krigens bane; men advaret ved sin broders eksempel valgte han en ganske anden fremgangsmaade, end denne havde gjort. Halv rustede kun et skib; men det var nyt og velbygget, og kun de faa, som havde styrke til at löfte en stor sten, som laa i kongsgaarden, blev agtede værdige til at være hans ledsagere. Ingen af hans mænd maatte klage eller skifte miner ved saar, og ingen skulde være yngre end atten eller ældre end seksti aar. Vide omkring blev der sögt efter kjæmper, som kunde udholde pröven, og omsider samledes 22. Blandt disse var to brödre, der begge hed Rok, den ene kaldet den hvide, den anden den sorte, sönner af hersen Haamund. Den yngste af Halvs ledsagere var den

attenaarige Stein, sön af jarlen i Hordaland, Alv den gamle, og af Gunnlöd, Haamund herses söster. Denne Stein var kongens kjæreste ven og raadgiver. Hans yngre broder, der ogsaa hed Stein, fik ei lov at være med i Halvs fölge, da han endnu kun var tolv aar gammel. Selv 23de stak nu Halv i söen. Den förste kveld, da de i et heftigt uveir lagde i havn, vilde Stein, at de skulde tjelde*) over skibet; men Halv spurgte spottende, om han vilde have det som hjemme i stuen. Siden blev han kaldet Innstein. Om morgenen efter roede de i en sterk storm forbi et udnes. En mand raabte til dem fra neset og bad dem tage ham ombord. Halv tillod det, hvis han vilde staa paa en plet ved styret indtil aftenen. »Det er et godt tilbud,« sagde manden, »saa er jeg kongen nærmest.« Kongens plads som anförer var nemlig ved styret. Manden var den yngre Stein, som för var bortvist formedelst sin ungdom. Han blev nu tagen ombord, udförte, hvad der var blevet ham paalagt, og blev optagen blandt Halvs mænd. Han blev fra den tid kaldet Utstein til forskjel fra sin broder. Denne flok blev kaldet Halvsrekkerne eller Halvs kjæmper. De havde mange love, som viste deres djervhed. Ingen skulde have sverd længere end en alen, des nærmere maatte de gaa sine fiender; og sakssverd skulde det være, at huggene kunde blive des större**). Ingen skulde forbinde sine saar för efter et dögns forlöb. Hver maatte have tolv mands styrke. Ei maatte de rane eller fange kvinder og börn. Naar de sögte land, skulde de ei vælge den sikre havn, men ligge ved udnes. De maatte aldrig tjelde over sit skib og aldrig reve seil i storm. Deres antal skulde ei overstige 60.

Atten somre for Halv i hærfærd og vandt stedse seier; nu vilde han endelig drage hjem til sit fædreland. Paa hjemfærden reiste sig en heftig storm, saa at de ei kunde öse skibet, og det var nær ved at synke. Der skulde da kastes lod om, hvo der skulde fare overbord for at lette skibet. Men dette behövedes ei; thi alle var villige. De kappedes om at

*) Naar skibene laa i havn, brugte man at udspænde et telt (tjald) af vadmel over dem til ly for skibsfolket.

**) Saks kaldtes af de gamle Nordmænd sverd med enkelt eg, som ofte brugtes korte og brede.

springe i havet. Ved denne selvopofrelse af kjæmperne blev skibet lettet, og Halv landede ved Hordaland. Asmund, hans stedfader, kom ham imöde, svor ham troskab og indböd ham til et gjestebud med halvdelen af hans folk. Om morgenen efter lavede Halv sig til at drage fra skibene. Innstein advarede ham mod Asmund og raadede ham til at drage op med alt sit folk og brænde hans gaard; thi han havde svig isinde mod ham. Men Halv bebreidede Innstein hans mistro. »Asmund har svoret mig troskab,« sagde han, »og skulde vel en konge bryde sit ord eller svige sin ven?« Da fortalte Innstein sine ildevarslende drömme: «Jeg syntes at se ild lege om vore mænd,« sagde han, »og ei kunde de komme ud af den.« — »Det tyder guld og blanke brynjer,« svarede kongen, »som skal skjænkes mine kjæmper og skinne som en lue paa deres skuldre.« Innstein sagde ham flere drömme; men kongen kaldte det daarskab at agte paa sligt. Da bad Innstein begge Rokkerne og Utstein, sin broder, ei at agte paa kongens bud, men fölge ham med alt folket istedenfor halvdelen; de svarede, at kongen skulde raade for sine mænd. »Ofte för,« udbröd da Innstein, »har kongen lyttet til mit raad; men nu vil ingen höre mig!« Alle advarsler var forgjeves. Halv drog med halvdelen af sine folk til Asmunds gaard og blev modtagen med et prægtigt gjestebud; der blev drukket sterkt, og Halvs kjæmper sovnede fast. Da gik det, som Innstein havde forudsagt. Asmund og hans mænd lagde ild om hallen. En af kjæmperne vaagnede, merkede rögen, men sagde kun: »Nu ryger det om kjæmperne,« og sovnede atter. En anden vaagnede og saa hallen brænde: »Nu drypper vokset af vore sverd!« *) sagde han og sov ind. Da vaagnede Halv selv, reiste sig og böd sine mænd gribe til vaaben. De löb saa heftig mod hallens væg, at den styrtede ud. Innstein opmuntrede i et kvad sine staldbrödre til at trænge frem gjennem luerne, tappert fölge kongen og hevne sig paa Asmund. »For döden,« sagde han, »maa ei helten frygte; ingen kan dog leve evig.« Da Halv og hans kjæmper havde brudt sig ud af den

*) Man skulde heraf formode, at det har været skik i gamle dage at overdrage sverdene med voks, muligen for bedre at bevare dem for rust paa søen.

brændende gaard, begyndte en blodig strid; men de blev overmandede af Asmunds overlegne hær. Kong Halv faldt og döde leende; Innstein fortsatte kampen med det folk, som kom til hjælp fra skibet. Lige til aftenen stred de; da var alle kjæmperne nedlagte, og Innstein faldt selv ved sin konges hoved.

Utstein og Rok den sorte hevnede siden kong Halvs död ved at angribe og fælde den trolöse Asmund.

R. Keyser.

IV. HISTORISKE FORTÆLLINGER OG DIGTE.

Kveldulvs sønner.

Grim eller Skallagrim, som man kaldte ham, fordi han tidlig blev skaldet, og hans ældre broder Torolv var sönner af den gamle, anseede Kveldalv i Nordfjord. Torolv og Skallagrim var begge store, sterke og raske mænd; men Torolv var smuk og lystig, Skallagrim derimod styg, sortsmusket og grætten. Torolv blev derfor snart meget afholdt og drog tidlig i kjöbfærder og paa vikingstog; Skallagrim derimod blev hjemme hos faderen og hjalp ham med gaardens drift; han var udmerket haandfærdig og nævenyttig i alt slags træ- og jern-arbeide. Da Harald Haarfagre underkastede sig Nordfjord og Söndfjord, sendte han bud til Kveldulv og opfordrede ham til at gaa i hans tjeneste. Kveldulv svarede, at han var for gammel dertil. Sendebudene spurgte nu Skallagrim, om ikke han havde lyst; men han sagde ogsaa nei. Kongen blev ærgerlig ved denne efterretning, da han tydelig kunde skjönne, at begge, baade fader og sön, var for stolte til at ville blive hans undermænd. Dog fandt han sig for det förste heri, da Kveldulvs venner lovede, at de nok skulde bringe den gamle

til at sende sin ældste sön Torolv, naar denne kom hjem fra vikingstog. Det gik ogsaa, som de ventede. Torolv havde selv den störste lyst til at gaa i kongens hirdtjeneste, begav sig til ham og blev vel modtagen. Snart udmerkede han sig fremfor de övrige og blev meget afgjort af kongen. I slaget i Havrsfjorden stred han tappert og blev saa haardt saaret, at han laa længe syg. Da han kom sig igjen, belönnede kongen ham ved at gjöre ham til lendermand, den fornemste titel næst efter jarleværdigheden, og overdrog ham den indbringende handel med Finnerne, der ene tilkom kongen, men som han pleiede at bortforlene til lendermanden paa Helgeland mod en aarlig afgift. Torolv egtede den smukke og rige Sigrid og fik med hende gaardene Torge ved Brönö og Sandnes paa Alsten tilligemed store rigdomme. Her holdt han et prægtigt hus og havde mange dygtige folk omkring sig. Af Finnerne fik han ved sin klogskab og raskhed langt flere kostbarheder i pelsverk og deslige varer, end hans forgjængere havde drevet det til, og kunde saaledes sende kongen meget större afgift. Ogsaa holdt han mange folk ude paa fiskeri, i sildfiske og skreidfiske, lod samle og fange sælhunde og blev saaledes snart overvættes rig. Da kongen kom til Helgeland, holdt Torolv et prægtigt gilde for ham; kongen havde 300 mand med sig, og Torolvs mænd tilligemed de indbudne gjester var 500; alle disse 800 bevertede han i tre dage og forærede kongen ved afreisen et prægtigt langskib, som han havde ladet bygge.

Men Torolv havde fiender, der sværtede ham hos kongen. Dette var især to brödre, der boede paa Lekö, og som troede at have arveret til gaarden Torge. De indbildte kongen, at Torolv efterstræbte hans liv og bedrog ham i skatte-afgiften. Torolvs venner lagde sig imellem, men til liden nytte. Heller ikke hjalp det stort, at Torolv sendte de största kostbarheder, hvis mage man hidtil ei havde seet; kongen havde nu engang fattet mistanke til ham og lod sig kun saavidt formilde, at han tilböd Torolv at blive hans merkesmand eller bannerförer; som saadan maatte han altid være om kongens person, og denne kunde da altid have opsigt med ham. Dette tilbud gjorde kongen Torolv selv, da denne sidste gang var nede hos ham med skatten. Men Torolv var nu altfor meget vant til at være herre selv, til at dette forslag skulde smage ham.

Han saa sig om til begge sider, hvor hans tro mænd og huskarle stod, og svarede, at han ei kunde nenne at skille sig ved dem, der saa længe troligen havde fulgt ham, og at kongen fik gjöre med forleningen, hvad han vilde; dog indböd han endnu engang kongen til sig, forat denne, som han sagde, kunde se med egne öine, at ingen fare var paafærde. Men kongen svarede vredeligen, at han havde havt nok med det forrige gilde, hvor Torolv havde 500 mand mod hans 300. Han fratog ham forleningen og erklærede ligeledes gaarden Torge med alt tilbehör for sin eiendom. Forleningen overdrog kongen til brödrene paa Lekö; men Torolv tog nu sin bolig paa Sandnes, hvor han levede med ligesaa megen glans som för. Med brödrenes skatte-indkrævning gik det daarlig; thi Finnerne havde ingen agtelse eller frygt for dem, og de kunde det förste aar ikke paa langt nær bringe kongen saa stor en skat som Torolv. De skjöd skylden paa ham og paastod, at han drog om i Finmarken paa egen haand og samlede kostbarheder. Til bevis anförte de, at Torolv ganske nylig havde sendt over til England et helt skib ladet med pelsverk. Dette var nu vistnok saa; men pelsverket var af det forraad, Torolv havde samlet fra tidligere dage, og han havde sendt det til England for at lade det forhandle og for de ved salget erhvervede penge at indkjöbe fint klæde, vin, honning og hvede.

Kongen troede straks, at det ei forholdt sig rigtig med denne sag, og at den kostbare ladning, Torolvs skib bragte hjem, medrette tilhörte ham. Han gav straks to paalidelige hirdmænd, Halvard og Sigtrygg, befaling at krydse udenfor kysten mellem Söndfjord og Helgeland og passe paa, naar Torolvs skib kom hjem for da straks at tage det. De traf virklig skibet i Furusund og kom saa uforvarende over besætningen, at der ei var at tænke paa noget forsvar. Folkene blev satte i land, og skibet med ladning og alt tilbehör förtes til kongen, som herved var meget tilfreds. Torolvs folk begav sig til Kveldulv, der ikke boede saa langt borte, og han skaffede dem det nödvendige til at fortsætte reisen nordefter, men bad dem hilse Torolv, at det nu saa farlig ud for ham, og at han vist gjorde rettest i at flytte bort, til Danmark, Sverige eller England. Torolv hörte efterretningen om sit store tab med rolighed og sagde for spög, at han kunde ikke

have bedre handelsfællig end med kongen selv; han bad sine huskarle ei regne det saa nöie, om de ikke fik saa prægtige klæder, som han havde tiltænkt dem.

Men om vaaren gjorde han sit langskib istand, drog först til Østersöen og herjede der og vendte om paa samme tid, som kjöbmandsskibene pleiede at vende tilbage fra det store aarlige marked ved Halöre eller Helsingör. Der havde ogsaa mange norske skibe, som sedvanligt, indfundet sig, og et af dem tilhörte en af kongens gaardsfogder, som for kongens penge havde gjort et stort indkjöb af kornvarer og andre nödvendigheder. Torolv passede i stilhed paa ham og overraskede ham paa kysten af Halland, hvor det da gik ham ligesom forhen Torolvs folk; han maatte give slip paa skib og ladning. Paa veien nordefter anfaldt Torolv Halvards og Sigtryggs gaard paa öen Hisingen, dræbte deres yngre broder, rövede godset og satte ild paa husene; siden tog han og et rigt ladet kjöbmandsskib, der tilhörte Vikværingerne, og drog med dette bytte hjemad. Paa veien saa han ind til sin fader Kveldulv, som gjentog sin advarsel og spaaede ham, at han vilde komme tilkort, dersom han vovede at maale sig med kongen.

Det gik, som han forudsagde. Vaaren efter, förend Torolv var bleven reisefærdig, drog kongen selv imod ham og kom en aften til Sandnes, just som Torolv havde faaet reiseöllet bragt ombord paa sit langskib, der laa seilfærdigt ved bryggen. Ingen ventede nogen fiende, og kongens folk omringede i stilhed stuen, hvor Torolv og hans mænd sad og drak. Da löd med et krigsraab og kongens lur udenfor, og Torolvs mænd greb i hast til sine vaaben, der hang bagved hvers sæde. Men de var ikke paa langt nær mandsterke nok, og kongen kunde derfor raade, som han vilde. Kvinder, börn, oldinger og træle fik lov til at gaa ud, og kongen lod tilspörge Torolv, om han vilde give sig paa naade og unaade; da skulde han slippe uden livs og lemmers fortabelse, og blot hans mænd blive straffede. Men Torolv vilde ikke i nöden svigte sine tro mænd og sagde nei. Da lod kongen sætte ild paa stuen. Torolv og hans mænd tog fat i bjelkerne og fik den ene væg brudt ned, saa at de kunde komme ud; da begyndte den heftigste kamp; thi Torolv og hans mænd vergede sig til det yderste. Tilsidst blev de overmandede; men Torolv

havde hugget sig frem lige til kongen selv og faldt först, gjennemboret af mange spyd, ved hans födder.

Ved efterretningen om sönnens död blev den gamle Kveldulv saa bedrövet, at han lagde sig tilsengs. Skallagrim sögte at opmuntre ham og bad ham heller tænke paa, hvorledes de skulde tage hevn; men Kveldulv svarede, at han var for gammel til at stride. Men kort efter kom kongen til Vors og opholdt sig der en stund. En af de fornemste skalde, ved navn Olve, Kveldulvs frænde og ven, benyttede sig af opholdet til at besöge den gamle og fortælle ham, at kongen nok ikke var saa utilböielig til at yde bod for Torolvs drab, naar Kveldulv selv eller Skallagrim vilde personligen indfinde sig hos ham. Kveldulv spurgte ham nöie, hvorledes det var tilgaaet med Torolvs drab, om han havde verget sig vel, og hvad saar han havde faaet. Olve fortalte det hele saa nöiagtig som muligt og sagde, at kongen selv havde givet Torolv det egentlige banesaar, og at han var falden paa gruve ved kongens födder. »Det var vel,« sagde Kveldulv; »thi det er et gammelt sagn, at de, som falder paa gruve, vil blive hevnede; dog kan jeg selv ikke begive mig til kongen; jeg er for gammel dertil.« Olve bad nu Skallagrim fölge med. Han vilde ogsaa nödig til, men lod sig dog endelig overtale; dog skulde Olve först drage afsted og Skallagrim siden fölge efter. Han tog med sig elleve af de sterkeste og haandfasteste blandt naboerne. De roede sydefter og ind ad Osterfjorden og gik derfra tillands op til Evangervandet. Her fik de sig en baad og satte over til den anden ende, hvor de endnu havde et langt stykke at gaa, indtil de naaede den gaard, hvor kongen var. Her lod han en tjener kalde Olve ud. Da tjeneren meldte Olve, at der var tolv mand ude i gaarden, ligere trolde i vekst og udseende end mennesker, skjönnede han straks, at det maatte være Skallagrim, gik ud til ham og bad ham fölge ind med. Enhver, som vilde stedes for kongen, maatte ingen vaaben bære; seks blev derfor staaende udenfor for at passe paa vaabnene, medens Grim og de andre fem fulgte ind med Olve. Denne förte straks Skallagrim frem for kongen og talte hans sag paa det bedste. Kongen saa forbauset paa den store mand, der var et hoved höiere end alle de andre, med et barskt og trodsigt blik. »Bod skal du faa

for Torolv,« sagde kongen, »paa den betingelse, at du gaar i min tjeneste og bliver min hirdmand.« — »Nei tak,« sagde Skallagrim; »naar Torolv ikke kunde komme afsted dermed, lykkes det mig endnu langt mindre.« Kongen taug, men blev blodröd i ansigtet. Olve bad Skallagrim skynde sig ud og fulgte ham ned til vandet, bad ham at passe sig vel for kongen og hans mænd og sagde ham farvel. Der laa endel andre baade ved vandet; dem lod Olve i hast hugge hul i, og neppe var de færdige hermed, förend en stor skare væbnede kampmænd kom ned fra gaarden for at sætte efter Skallagrim. Men da de skulde stige i baadene, fossede vandet ind, og de kunde ingen vei komme. Skallagrim kom velbeholden hjem, og Kveldulv blev glad ved at höre, at han ikke havde modtaget kongens tilbud. De maatte dog nu være betænkt paa, hvorledes de skulde redde sig for kongens efterstræbelser, og besluttede at drage til Island, hvor de kunde tage sig land, saa meget de vilde, for intet. De gjorde to store skibe istand og gik tidlig om vaaren ombord med alle sine folk, kvinder og börn, lösöre og alle eiendomme, der kunde flyttes. Derpaa satte de tilhavs. Kveldulv havde anstrengt sig over evne og blev saa syg, at han fölte döden nærme sig. Han bad skibsfolkene, hvis han skulde dö, inden de kom til Island, at de skulde lægge ham i en kiste og kaste den overbord, og at de skulde melde Skallagrim, der styrede det andet skib, at han maatte tage bopæl der, hvor kisten drev i land. Saaledes skede det ogsaa. Kisten drev i land i Borgarfjorden, og her byggede Skallagrim gaarden Borg, hvor han og hans mægtige slegt i flere aarhundreder havde sit hovedsæde. Skallagrim gav sine mænd store landstrækninger og blev deres hövding. Selv drev han meget paa fiskeri, skibsbyggeri, andet bygnings- og smede-arbeide. I förstningen kunde han ikke faa saa stor sten, som han önskede, til underlag for sin ambolt; men en nat stod han op, gik ned til stranden, roede ud til nogle öer, gik overbord og dukkede ned til bunden, tog op en uhyre sten, lagde den i baaden, roede hjem og bar stenen til sin smedje, hvor den laa i flere hundrede aar; den skal have været saa stor, at fire mænd af almindelig styrke ei kunde löfte den.

Skallagrim fik to sönner, af hvilke den ældste blev op-

kaldt efter Torolv og slegtede ham paa, den anden, Egil, lignede sin fader, men var endnu mere uvorren og voldsom. Torolv drog tidlig i besög over til Norge hos faderens gamle venner. Det var just paa den tid, at kong Harald nedlagde regjeringen og gjorde Erik til overkonge. Denne gjorde meget af Torolv, der ledsagede ham paa det tog til Bjarmeland og Finmarken, hvor han fik den bekjendte Gunnhild til dronning, og Torolv var snart ligesaa höit i hendes gunst som i kongens. Da han skulde reise hjem til Island, forærede Erik ham endog en prægtig sölv- og guldbeslagen ökse til hans fader Skallagrim. Denne satte just ikke videre pris paa gaven. Han prövede den paa to okser, som han stillede ved siden af hinanden, med halsene hvilende paa kanten af en stor opreist helle. Vistnok hug han hovederne af dem begge i et eneste hug; men da eggen mödte stenen, brast den i store skaar, og Skallagrim slængte den op paa en hylde i ildhuset, hvor den laa og blev ganske sort, tilröget og rusten. Ud paa vaaren reiste Torolv atter til Norge, og hans broder Egil fulgte med ham. För afreisen bad Skallagrim Torolv bringe kong Erik öksen tilbage; Torolv vovede ikke at sige nei, men slap öksen i havet, saasnart han var kommen ud af havnen.

Fra Norge begav brödrene sig til kong Adelsten i England, i hvis tjeneste de traadte. De hjalp ham trolig i et stort slag, han holdt med Skotterne, og seiren skyldtes væsentlig dem; men de vovede sig ogsaa saaledes frem, at Torolv faldt, og Egil blev haardt saaret. Adelsten overöste Egil med kostbare gaver og forærede ham dertil to store kister, fulde af sölvpenge, for at dele dem mellem sin fader og sine frænder i erstatning for Torolvs fald. Han tilböd Egil store værdigheder, hvis han vilde blive hos ham fremdeles. Men Egil undskyldte sig for det förste og forbeholdt sig at nyde godt af kongens venlige tilbud ved en anden leilighed. Han satte derpaa ud tilhavs, kom lykkelig over til Island og tog ved gaarden, som Skallagrim nu blev for gammel til at bestyre.

Engang blev Egil buden til et gjestebud i nærheden. Skallagrim fulgte ham ud paa gaarden, da han skulde stige til hest, og begyndte med at spörge, hvor der blev af de penge, kong Adelsten havde sendt. »Jeg troede, fader,« sagde Egil, »at du havde penge nok, idetmindste en eller to

kister, fulde af sölv; men behöver du mere, skal du straks faa.« — »Skifter du saaledes paa egen haand mellem dig og mig,« sagde Skallagrim, »faar du og finde dig i, at jeg gjör med mit, hvad jeg vil.« — »Dertil behöver du visselig ikke at spörge mig om lov,« svarede Egil og red bort. Samme aften, da folk gik tilsengs, tog Skallagrim en hest, satte sig op med en stor kiste foran paa sadelknappen og en kobberkjedel under armen og skyndte sig afsted. Ved midnatstid kom han tomhændet tilbage og lagde sig med klæderne i sin seng. Hvor han havde været, vidste man ei; men man antog det rimeligt, at han havde styrtet kisten og kjedlen ned i et tjern i nærheden og kastet en stor sten over dem. Om morgenen, da folk stod op, sad Skallagrim fremme paa sengkanten ganske stiv og var död. Alt blev ordnet til begravelsen og liget siden baaret ud igjennem en aabning, Egil lod bryde paa væggen. Skallagrim lagdes i haug med sin hest, sine vaaben og sine smederedskaber.

P. A. Munch

Hauk Haabroks Englands-færd.

Da Harald Haarfagre var nær 70 aar, fik han en sön med Tora Mosterstang; hun var af god æt, men i kongens tjeneste. Navnet Mosterstang havde hun faaet, fordi hun var fra öen Moster og var höi af vekst. Sigurd Lade-jarl öste vand paa gutten og kaldte ham Haakon efter sin fader Haakon Grjotgardssön. Paa den tid var Adelsten bleven konge i England; han sendte mænd til Norge til kong Harald, som skulde give ham et kosteligt sverd. Sendemændene vendte sverdgrebet til kong Harald og sagde: »Her er et sverd, som kong Adelsten sender dig og beder dig tage imod.« — Kongen tog i haandtaget, og straks sagde sendemændene: »Nu tog du ved sverdet, som vor konge vilde, og nu skal du være hans undermand, siden du tog ved hans sverd.« — Kong Harald skjönte nu, at dette var gjort for at spotte ham. Ingen mands undermand vilde han være; ligevel sagde han intet straks, styrede sin vrede og talte med sine venner om sagen. De fandt alle det raad bedst for det förste at lade sendemændene

fare uskadte hjem. Sommeren efter sendte kong Harald et skib vester til England til kong Adelsten og satte Hauk Haabrok (Höibukse) til styrmand; han var en stor kjæmpe og meget elsket af kongen. Harald sendte sin sön Haakon med ham. Hauk drog da vester til England og fandt kongen i London, og der var det da et gildt gjestebud. Hauk sagde til sine mænd, da de kom til kongens hal, hvorledes de skulde bære sig ad. »Den,« sagde han, »skal sidst gaa ud, som först gaar ind; enhver af eder skal have sverd ved den venstre side og fæste kappen saaledes, at man ikke ser sverdet.« — Derpaa gik de ind i hallen; de var 30 mand. Hauk gik for kongen og hilsede ham. Kong Adelsten böd ham velkommen. Da tog Hauk gutten Haakon og satte ham paa kongens knæ. Adelsten saa paa gutten og spurgte Hauk, hvorfor han gjorde saa. Hauk svarede: »Kong Harald beder dig at fostre hans tjenestekvindes sön.« — Kongen blev meget vred, greb til sverdet, som han havde hos sig, og drog det, som om han vilde dræbe gutten. Hauk sagde: »Knæsat ham har du nu, og du maa gjerne myrde ham, om du vil; men ikke har du dermed ödet alle Haralds sönner.« — Hauk gik siden ud, og alle hans mænd drog til skibene, satte tilhavs og kom tilbage til Norge til kong Harald. Han blev vel tilfreds; thi i den tid holdtes den, som fostrede et barn for en anden, for at være den ringere. Kong Adelsten lod Haakon döbe og lære op i den rette tro, gode seder og alskens idrætter, og Haakon blev i England, indtil han spurgte sin fader kong Haralds död.

Siegw. Petersen.

Haakon den godes død.

Da kong Haakon Adelstensfostre havde været konge i Norge 26 aar, hændte det sig, at han var paa Hordaland og tog veitsler i Stord paa Fitje; han havde da sin hird og mange bönder i sit gjestebud. Da kongen sad over dagverdbord, saa de vagtmænd, som var ude, at mange skibe kom seilende söndenfra og havde ikke langt til öen. De sagde nu til hinanden, at man burde sige kongen, at de troede, en hær kom imod dem; men ingen tyktes det godt at sige hærsagn;

thi han havde sat haard straf for at gjöre det, naar man ei var vis i sin sag; og paa den anden side tyktes det utilbörligt, om kongen ei skulde faa det at vide. Da gik en af dem ind i stuen og bad Eivind Finnssön Skaldaspilder hurtig at komme ud til dem, sigende, at det var den höieste nödvendighed. Eivind gik straks did, hvorfra man kunde se til skibene, og straks saa han, at der kom en stor krigshær seilende. Han gik da fluks tilbage i stuen, tren frem for kongen og sagde: »Liden er den lidende stund, men lang maaltids stund!« Kongen saa til ham og spurgte: »Hvad er paafærde?« Eivind kvad:

„Blodøkses sønner straks nu
sverde-stevnet begjærer;
sikkert de os kun stakket
stund til at sidde vil unde.

Hær-sagn dig at sige
slemt nok kan være; men æren
først maa reddes, fyrste;
fluks da til vaaben! til vaaben!"

Kongen siger: »Saa brav en gut er du, Eivind, at du ikke siger hærsagn, uden at det er sandt.« Da sagde mange, at det virkelig var sandt. Kongen lod da bordene tage bort, gik ud og saa til skibene; han kjendte straks, at det var hærskibe. Kongen spurgte nu sine mænd, hvad raad de skulde tage, om man skulde stride med det folk, som de havde, eller gaa til skibene og seile bort nordefter. »Det er let at se,« siger han, »at vi nu kommer til at stride med en langt större folkemon end nogensinde för, saa stor forskjel paa folketal det end stedse har tykkets os at være, naar vi har havt slag med Gunnhilds sønner.« Man gav ikke hastig noget svar herpaa, Da svarer Eivind paa kongens ord:

„Skibene nord at styre
skikker sig visselig ikke
for den helt, der saa freidig
fordum med fienden kjæmped.

Sydfra med vældig flaade
farer nu Harald mod os
over det brusende hav bredt.
Brat lad os skjoldene fatte!"

Kongen svarer: »Mandig er dette talt, Eivind, og nær mit sind; dog vil jeg höre flere mænds tanker herom.« Men da man tyktes skjönne, hvorledes kongen vilde have det, svarede mange, at de heller vilde falde med mandighed end fly for Danerne uprövet; de sagde, at ofte havde de faaet seier, naar de havde stredet med endnu mindre folk. Kongen takkede dem meget for deres ord og bad dem væbne sig; saa gjorde de. Kongen kaster brynjen paa sig og væbner sig med sver-

det Kvernbit. sætter paa sit hoved en guldlagt hjelm, tager et spyd i haanden og skjold ved siden. Derpaa stiller han hirden i en fylking tilligemed bönderne og sætter op sine merker.

Kong Harald Erikssön var nu hövding over brödrene. Brödrene havde en stor hær med sig sönden fra Danmark. Iblandt deres folk var dengang deres morbrödre, Eivind Skröia og Alv Askmand; de var sterke og mandige og de störste manddrabere. Erikssönnerne holdt med sine skibe til öen, gik op paa land og fylkede, og er det sagt, at der ikke var mindre folkemon, end at seks mand var imod en, saa meget mandsterkere var Erikssönnerne. Kong Haakon havde da fylket sit folk, og siger man, at han kastede brynjen af sig, för slaget begyndte.

Kong Haakon udvalgte omhyggelig mænd til sin hird efter deres styrke og mandighed, saaledes som og hans fader kong Harald havde gjort. Toralv Skolmssön den sterke var deriblandt og gik ved siden af kongen; han havde hjelm og skjold, spyd og et sverd, som kaldes Fetbreid. Man sagde, at Haakon og han var jevnsterke. Da fylkingerne gik sammen, blev der en haard og blodig strid. Da man havde skudt med spydene, drog man sverdene, og gik da Haakon og med ham Toralv frem for merkerne og hug til begge sider.

Kong Haakon var let at kjende, mere end andre mænd; derhos lyste det og af hjelmen, som solen skinnede paa; derfor rettedes ogsaa alle vaaben mod ham. Da tog Eivind Finnssön en hætte og satte den over kongens hjelm. Eivind Skröia raabte da höit: »Skjuler nu Nordmændenes konge sig, eller har han flygtet, eller hvor er guldhjelmen?« Eivind gik i det samme frem og Alv, hans broder, med ham; de hug til begge sider og bar sig, som de var rasende eller galne. Kong Haakon sagde höit til Eivind: »Hold saaledes frem, som du stevner, om du vil finde Nordmændenes konge.« Længe var det da ei at bie, inden Eivind kom did, löftede sverdet og hug til kongen. Toralv skjöd skjoldet for ham, saa at Eivind ravede derimod; men kongen tog sverdet Kvernbit med begge hænder, hug til Eivind oven i hjelmen og klövede hjelmen og hovedet alt ned i herderne. I det samme dræbte Toralv Alv Askmand. Efter brödrenes fald gik kong Haakon saa haardt frem, at alt folket veg for ham. Frygt og flugt kom nu i

Erikssönnernes flok; men kong Haakon var i spidsen for sin fylking, fulgte fast efter de flygtende og hug tidt og haardt. Da kom en pil flyvende af det slags, som kaldes flein, og kom i armen paa kong Haakon op i musklen, nedenfor akslen; mange mænd siger, at Gunnhilds skosvend, som hed Kisping, löb frem i tummelen og raabte: »Giv rum for kongebanen!« og skjöd med det samme fleinen til kong Haakon. Men andre siger, at ingen ved, hvo der skjöd, og kan det og vel være; thi pile og spyd og alskens skudvaaben flöi saa tykt som snedriv. En mængde mænd faldt for Eriks sönner, baade paa valpladsen og paa veien til skibene og ligeledes paa fjæren; en mængde löb ogsaa ud i vandet og druknede. Mange fik bjerget sig paa skibene og blandt dem alle Eriks sönner; de roede straks bort, men Haakons mænd efter dem.

Kong Haakon gik ud paa sit skib og lod der binde sit saar; men der randt saa meget blod, at man ei fik det stanset, og da det led ud paa dagen, tabte kongen kræfterne. Han siger da til sine mænd, at han vil drage nord til sin gaard Alreksstad. Men allerede da de kom nord til Haakonshellen, lagde de i land; thi kongen var da nær ved at lade sit liv. Han kalder da sine venner til sig og siger dem, hvorledes han vil have riget beskikket. Han havde kun en datter, ved navn Tora, og ingen sön. Han bad dem sende bud til Eriks sönner, at de skulde være konger over landet, men anbefalede dem sine kjæreste venner og frænder. »Om end livet vorder mig forundt,« siger han, »vil jeg dog drage af landet til kristne mænd og böde det, som jeg har forbrudt mod Gud; men dör jeg her i hedenskabet, saa giv mig en begravelse, som eder selv synes.« Lidt efter döde kong Haakon der paa hellen, hvor han havde været födt. Kong Haakon sörgede man saa meget over, at baade hans venner og uvenner græd over hans död og sagde, at saa god konge vilde man vist aldrig faa igjen i Norge. Hans venner flyttede hans lig nord til Sæheim paa Nordhordaland, opkastede der en stor haug og lagde deri kongen med al hans rustning og bedste klæder, men intet andet gods. De talede saaledes over hans grav, som hedenske mænds skik var, og viste ham til Valhal.

Snorre Sturlassøn, ved P. A. Munch.

Ved Stord.

(Et reisedigt).

Vor lille jagt arbeider
med djerve slag sig frem
saa kjæk, som om den følte
sig nær et heltehjem.
Paa disse høider mødtes
de bedste mænd i Nord;
thi landet hist i taagen
til venstre — det er Stord.

Mon Haakons aand ei stundom
forlader Odins sal
og færdes med sin fylking
paa denne vide val?
Ved midnat høres klangen
af harper og af lur
med gjenlyd over havet
fra fjerne fjeld og ur.

Hist aabner Fitjesundet
sit skjebnesvangre skjød,
hvor heksens yngel voldte
den frøkne frændes død.
Se, solen splitter taagen!
I dette tegn er sagt:
kong Haakons minde lever
trods alle troldes magt.

Saalænge bølgen pløies,
og sverdet er i pris,
saalænge skald kan sjunge
paa Skaldaspilders vis, —
saalænge Norden eier
en egekrans til løn,
skal ingen slegt forglemme
Haarfagers bedste søn.

P. A. Jensen.

Gunnar paa Lidarende.

Omtrent aar 970 holdt Gunnar paa Lidarende, en gaard i den sydöstlige del af Island, bryllup med den fagre, men onde Hallgerd Höskuldsdatter. Gunnar var sterk og vakker og en stor idrætsmand; han hug og skjöd lige godt med begge hænder, svömmede som en sæl, traf med sine skud alt, hvad han sigtede efter, og kunde i fuld rustning hoppe lige saa höit som han selv var. Derhos var han fredelig, venlig, vennesæl og gavmild. Hallgerd eggede den fredelige Gunnar til at öve flere manddrab. Ved hans lovkyndige ven Njaals gode raad blev i lang tid sagerne forligte; men endelig blev Gunnar og hans broder Kolskjeg paa tinget dömte fredlöse i tre aar; reiste de ikke fra Island i denne tid, skulde de ustraffet kunne dræbes.

Gunnar red fra tinget sammen med Njaal. »Lad mig se, ven,« sagde Njaal, »at du holder dette forlig; du vil komme tilbage æret og navnkundig og vorde en gammel mand. Ingen mand her i landet vil blive din lige. Men bryder du forliget og tager du ikke udenlands, da vil du blive dræbt her i lan-

det, og det vil falde dine venner tungt.« — Gunnar lovede at holde forliget, red hjem og fortalte det hele. Derpaa sagde han sin moder og sine venner farvel, steg tilhest, og alle fulgte ham ud. De red langs med elven Markarfljot. Da snublede hesten, saa han faldt af, og derved kom han til at se sig tilbage. »Fager er lien,« sagde han, »saa at den aldrig har syntes mig fagrere; agrene er blege og tunet slaaet; jeg maa hjem igjen, jeg kan ikke reise.« — »Gjör ikke dine uvenner den glæde at bryde forliget,« sagde hans broder; »du kan lide paa, at alt vil gaa, som Njaal har sagt.« — »Jeg kan ikke reise,« sagde Gunnar; »bliv du ogsaa!« — »Nei,« sagde broderen; »jeg vil aldrig bryde mit ord; vi faar skilles. Hils min moder og mine frænder, at jeg ikke kommer til at se Island igjen; thi jeg kommer til at spörge din död, broder, og da har jeg ingen lyst til at drage tilbage.« — De skiltes; Gunnar red hjem til Lidarende, og hans broder red til skibet. Den fölgende sommer paa altinget lyste Gissur Hvite Gunnar fredlös og samlede alle hans fiender om sig; de var firti i tallet og aftalte et overfald paa Gunnar. Den snedige og ondskabsfulde Mord Valgardssön, der boede Gunnar nærmest, lovede at sende de övrige sammensvorne bud, naar det var bedst leilighed til at angribe ham. Dermed skiltes de ad for det förste. Njaal, som havde været paa tinget, fortalte Gunnar ved sin hjemkomst, at han var lyst fredlös, og om overfaldet, som var bestemt imod ham; Njaal advarede Gunnar og tilböd ham at lade sine sterke og stridbare sönner Skarphedin og Höskuld flytte til ham for at være ham til hjælp. Men dette tilbud vilde han ikke modtage, da han var for ædelmodig til at kunne tillade, at vennens sönner skulde opofre sig for hans skyld.

En höstdag, da alle Gunnars folk syslede med hö-aannen langt fra gaarden, og han var eneste Mand hjemme, sendte Mord bud til de sammensvorne. De drog da afsted til Lidarende. For nu at faa sikkerhed for, at Gunnar var hjemme, sendte de sammensvorne en op til gaarden, medens de satte sig paa sletten. Han kröb op paa huset; men Gunnar, som saa en röd kjortel ligefor gluggen, stak ud med atgeiren (hellebarden) og traf ham midt paa livet. Han gled ned fra taget og gik did, hvor de andre sad. Gissur spurgte: »Er

han hjemme?« — »Det ved jeg ikke,« sagde han; »men det ved jeg, at atgeiren er hjemme,« og han faldt död ned. Nu sögte de hen til husene; men Gunnar skjöd ud efter dem og vergede sig saa vel, at de tre gange maatte drage sig tilbage. Da sagde Gunnar: »Der ligger en af deres pile her ude paa taget; den skal jeg skyde til dem, og det er en stor skam for dem af faa skade af sine egne vaaben.« — »Gjör ikke det, min sön,« sagde Gunnars moder Ranveig; »eg dem ikke igjen, siden de har draget sig tilbage.« — Gunnar gjorde det dog og saarede en af dem. »Der kom en haand ud med en guldring om,« sagde Gissur, »og tog en pil fra taget; han vilde ikke have sögt vaaben ude, hvis der var nok derinde; lad os angribe paany.« — »Lad os brænde ham inde,« sagde den onde Mord. — »Det skal aldrig ske, om det saa gjælder mit liv,« svarede Gissur; »men du, som er saa slu en mand, kunde vel finde paa et andet raad.« — Der laa nogle tauge paa marken, som blev brugte til at fæste hus med i stormveir. »Lad os tage taugene,« sagde Mord, »slaa den ene ende om aasenderne og og fæste den anden ende om nogle store stene og saaledes vinde taget af huset.« — Dette skede, og Gunnar kunde intet merke, förend de havde vundet taget af huset. Han vergede sig fremdeles med sine pile, og ingen kunde komme ham nær. Da lykkedes det en at springe op og hugge Gunnars buestreng over; Gunnar stak ham med atgeiren. Da havde han saaret otte og fældet to mand. Nu fik han selv to saar; men alle sagde, at han agtede hverken saar eller bane. Da sagde Gunnar til sin hustru Hallgerd: »Giv mig to lokker af dit haar og sno deraf en buestreng til mig, du og min moder.« — »Er det dig meget om at gjöre?« spurgte hun. — »Det gjælder mit liv,« svarede han; »thi saalænge jeg kan bruge min bue, skal de ikke faa vinde over mig.« — »Da skal jeg huske dig den kindhest, du engang gav mig,« sagde hun, »og mig er det det samme, om du verger dig længe eller kort.« — »Enhver har sit at gjöre sig navnkundig af,« sagde Gunnar; »og ikke skal jeg længe bede dig om saa lidet.« — »Du bærer dig ilde ad, Hallgerd,« sagde Ranveig, »og din skam vil længe mindes.« — Gunnar vergede sig endnu vel og mandigen og saarede otte mand til med store saar; men tilsidst faldt han om af træthed og fik banesaar. Da sagde

Gissur: »Vi har fældet en stor kjæmpe her, og hans forsvar vil mindes, saalænge landet bygges.« — Derpaa gik han ind i huset og bad Ranveig, om hun vilde unde deres to mænd jord, som var faldne, saa de kunde blive hauglagte der. Hun svarede: »Saameget heller, som jeg gjerne vilde unde eder den allesammen.« — »Rimeligt er det, at du taler saa,« svarede Gissur; »thi du har mistet meget.«

Gunnar blev dræbt 986, i det samme aar, som Jomsvikinge-slaget stod i Hjörungavaag. Mange sörgede over Gunnars död, især Njaal. Gunnar blev hauglagt saaledes, at han sad opreist i haugen; men atgeiren vilde Ranveig ikke lade fölge med i haugen og sagde, at ingen skulde röre den uden den, som vilde hevne hans död. Hun var saa haard mod Hallgerd, at denne med sin yngre sön maatte flytte hort; Gunnars og Hallgerds ældste sön Hogne beholdt Lidarende. Skarphedin, Njaals ældste og stridbareste sön, kom kort efter til Hogne for at hjælpe ham med at tage hevn over hans fader. Endnu samme nat drog de afsted. Hogne tog atgeiren; det klang i den, saa Ranveig vaagnede og spurgte, hvo der vovede at röre atgeiren, som hun havde forbudt alle at komme nær. Hogne sagde, at han vilde bringe den til sin fader Gunnar, forat han kunde have den med til Valhal og vise den frem der paa vaabenting. — »Bær den först selv og hevn din fader med den!« svarede Ranveig. — Skarphedin og Hogne fór först til gaarden Odde; her dræbte de Roald Geirssön, der roste sig af at have givet Gunnar banesaar, og en anden af de sammensvorne. Derfra drog de til gaarden Trihyrning, hvor de dræbte Torgeir Starkadssön, der ogsaa havde gjort sig til af at have givet Gunnar saar, og hans fader Starkad. Endelig kom de til Mord Valgardssön paa Hov; Mord var ude paa marken; han bad om fred og forlig for enhver pris. Skarphedin meldte Mord de fires drab, »og samme vei skal du fare,« sagde han, »eller overgive Hogne selvdömme, hvis han vil tage derimod.« Hogne svarede, at han havde bestemt sig til ikke at forlige sig med sin faders banemand; men omsider tog han dog imod selvdömme.

Siegw. Petersen.

Haakon jarls død.

De nætter ruger saa lange, saa sorte,
syvstjernen glimter saa mat,
ud stormer vinden af himmelens porte,
fælt knager granen i kolde nat.
I offerlundene blæsten tuder
om mosgroede støtter af Valhals guder.
„Vor tid er forbi,
snart synker vi!“
Den rasler og styrter, den blodige sten
og knuser omliggende offerben.

De gothiske stenmure kneiser
vemodig, rødlig i maaneglans,
i mørkeblaa luft deres taarn de reiser,
om muren skyggerne svæver i dans.
Fra lange blyvindve straalen iler
til alterets krucifix og smiler:
„Du seirer vist,
du hvide Krist!
Snart skal de nordlige klipper og høie
sig for din tornekrone bøie.“

Olav Tryggvessøn lander i Norge.
Brat synger han messer paa hviden strand.
Fra fjerne, sydlige borge
bringer han munke til klippeland.
Alt mere den kristne tro sig udbreder;
men mægtige Haakon bønderne leder.
For gamle tro
i fædrebo
de møder kong Olav med tapper ære;
men konningen splitter de samlede hære.

Høit galer hanen ved midnatstide;
jarl Haakon slagter sin søn.
Han drager den rygende kniv af hans side,
synker i lunden og gjør en bøn:
„Kriste! forstyr ei de straalende Aser!
tag dette offer, mit hjerte raser,
og giv os held!
forlad vort fjeld!“
Men uglen flagrer paa nornens bryst
og tuder med dæmpet, varslende røst.

Korsbannerne hen i luftstrømmen velte.
De lyner, de lyner afsted!
Høit opflammer luren de kristne helte;
hvor Olav stevner, er lykken med.
Foran ham bæres verdens befrier,
rundt om lyder salmer og litanier;
med korsdannet sverd
han fører sin hær.
Foran ham iler de seirende rygter, —
forladte Haakon fnyser og flygter.

Afsted paa den vrinskende ganger han traver.
Ved Gaulaa den stanser, med skum bedækt.
„Blev alle Nordmænd end feige slaver,
jeg skjender dog ei min ældgamle slegt."
Med taarer sin sidste ven han dræber,
i gangerens blod sin kjortel klæber.
„Nu tror du mig død,
at mit blod her flød;
men Olav, bi! der er kjæmper i Nord,
og paa min side strider Tyr og Tor."

Saa knitrende vrede hans öine skule;
han iler til grantakte fjeld
og skjuler sig i en skummel hule
med Tormod Karker, sin frigivne træl.
En rygende furuspaan hulen oplyser.
Der sidder de tause; trælen gyser.
Den ene tror
ei den andens ord;
fælt stirrer trælen paa jarlen hvid;
dog slumrer han ind ved midnatstid.

Da hvisler det hisset i hulens mørke,
og Aasa-Hermod for Haakon staar.
„Guderne sætter lid til din styrke,
giv Olav kristne sit banesaar!
Guldtaarer den yndige Frøia græder.
Ha, skal en sydlig korsfæstet misdæder
forstyrre vor færd?
Op! sving dit sverd!
med Olavs blod vore stene bestænk!
da skal du sidde paa Valhals bænk."

Saa taler skyggen og brat forsvinder;
men trælen vaagner forfærdet op:
„Jesus stod for mig med smilende kinder
og pegede paa din blodige krop!“ —
„Ha, usle træl! frygt tordnerens torden!
hvi vorder du bleg og svart som jorden?
Formaster du dig
at forraade mig?“ —
„Nei!“ gyste trælen med frygsomt sind;
og udmattet slumrede jarlen ind.

Men underlig fælt han smiler i drømme.
Da ræddes Karker ved dette syn.
„Hvi saa jeg ham nylig i blod at svømme?
Hvi trækker han saa med det høire bryn?
Han er dog en røver, som Norrige skjender.
Velan, i hans blod jeg tor mine hænder.
Til Olav jeg gaar,
en guldkjæde faar!“
Saa hvisker han bleg i sorten grube
og skjælver — og udskjærer jarlens strube.

Høit lurene skralder fra nærmeste fjelde.
„Her er han! her flygted han hen!“
Som fossen med brusende, knusende vælde
indbryder Olav med sine mænd.
Brat Haakons træl hellebarderne dræbe.
Men Olav skuer med smilende læbe
brat for sin fod
Haakon jarl i blod.
„Den ypperste hedning faldt! jeg er hevnet.
Ved hans død er vankundigheds forhæng revnet!“

Det ruller i bjergenes fjerne himmel,
og sagtelig skjælver hav og jord.
De gamle guders kraftige vrimmel
forsvinder og kommer ei mer til Nord.
Istedenfor lundenes kraftige minder
man idel kirker og klostre finder.
Kun hist og her
man fjern og nær
en høi og en uhyre kampesten skuer,
som minder om oldtidens slukte luer.

A. Oehlenschläger.

Torvald Vidførle.

Svend Tveskjeg havde sig en mand,
som Torvald hed;
i leding rask og bold var han,
men blid i fred.
Hans snekker seiled vide om
fra havn til havn
og gjorde, hvorsomhelst de kom,
berømt hans navn.
Men Torvald har reddet sin konge.

Han kjøbte fanger, gav dem fri
og klædte dem
og sendte mænd fra slaveri
til hus og hjem,
og mangen olding fik sin søn,
sin alders trøst,
og mangen mø sin beiler skjøn,
sin ungdoms lyst.

En ærlig kamp var Torvalds fryd,
høit var hans mod;
men aldrig dypped han sit spyd
i svages blod.
Han fulgte Svend paa mangt et tog
med herreskjold,
og hans nærværelse forjog
al grusom vold.

De heised seil i høien raa,
det var kong Svend,
han seiled over bølgen blaa
med sine mænd.
At gjeste Bretland var hans agt,
i land han steg,
og alting for hans overmagt
tilbage veg.

Men Bretlands hertug ikke sov,
han samlede
en talrig hær i mørken skov
af ryttere.

Den danske trop kom ilde an
ved denne list,
de bleve fangne mand for mand,
og Svend tilsidst.

„Og hør, du fangefoged fin!
og merk mit bud:
du skynde dig i taarnet ind!
før Torvald ud!
Ei sømmer bolt og fængsel den,
hvis tapre haand
har løst saa mangen fager svend
af trældoms baand.“

Straks kom til taarnets dør en mand
med dette bud;
men Torvald svor en ed paastand:
„Jeg gaar ei ud!
Jeg fri, og kongen blive her
i fremmed vold! —
Nei, da var Torvald aldrig værd
at løfte skjold!“

Saa stor er ædle sjæles magt:
enhver blev fri
paa Torvalds bøn og for den agt,
han var udi.
Og aldrig glemte siden Svend
at vise sig
imod sin ungdoms brave ven
taknemmelig.

Svend Tveskjeg sad hos øl og mjød
med konger fler
og klappede paa hynde blød:
„Sid, Torvald, her!
Din fader styred aldrig land,
som en af os;
men den er jarl og adelsmand,
der naar din ros.“
Thi Torvald har reddet sin konge.

Edv. Storm.

Olav Tryggvessøn.

Guldet lutres maa i ilden,
før det bliver rent og skjert;
staalet dyppes maa i kilden,
før det bliver kjæmpen kjært;
modet prøves maa i fare,
heltekraft i helteskare.

Da kong Tryggve sank i tue,
Olav laa i moders liv,
fødtes i en bondestue,
skjultes mellem tang og siv,
medens Gunhilds rappe hunde
snused om i alle lunde.

Astrid maa med Olav rømme
for at undgaa morderkniv;
men paa Østersaltets strømme
fristed han sit unge liv,
fangedes blandt sverdhug tunge,
solgtes som en træleunge.

Men den unge ørn ei taalte
trælelivets trange baand,
høit han hæved sig og straalte
fri og frank med sverd i haand.
Ei han fandt i kamp sin lige
i det hele Gardarike.

Og som ørnen vidt han svæved
rundt kring jorden, kyst til kyst,
svang sit sverd, og fiender bæved,
hvor hans glavind gjorde lyst.
Adel lyste af hans øie,
derfor kjæmper maa sig bøie.

Haakon jarl, den listig snilde,
syntes, flugten var for høi,
vilde ham i snare hilde —
konge-ørnen fri dog fløi.
Olav gik med sverd og fane
vei til kongestol at bane.

Kronen han med kraft mon bære,
bonden gav han strenge kaar:
„Enten tror I Kristi lære,
eller faar I ulivssaar!"
Bønderne til kors da krøbe,
valgte sig at lade døbe.

Kristne bønder leved trygge,
lov og ret i landet gjaldt.
Ved Nidelven lod han bygge
by, som Nidaros blev kaldt.
Odinstemplet sank i gruset,
gjorde plads for kirkehuset.

For at kræve Tyres lande
brat han drog ad Venden til;
men ved Svolders dybe vande
øvedes der kjæmpespil;
trende drotter, alle høie,
vil den sterke Olav bøie.

Men den drot paa enlig snekke
midt blandt fiendens overmagt
lod sig ei af vaaben skrække,
hugged djervt og uforsagt.
Blodet flød paa Ormen Lange,
helte sank med heltesange.

Men tilslut fra høie stavne
sprang kong Olav dybt i fjord;
at han svam til fjerne havne,
meldte sagnet her i Nord;
det er vist, at Norge favned
aldrig mer den drot, det savned.

H. Heyerdahl.

Olav Tryggvessøn og Islændingerne.

I det förste aar af sin regjering opholdt kong Olav sig mest i Viken og havde endnu ikke begyndt omvendelsesverket i det trondhjemske; derfor synes han ei at være kommen i synderlig berörelse med Islændinger, da disse, især de, som hörte til de fornemste familier, nu i en lang række af aar havde været vante til at söge til Trondhjem som landets fornemste del eller som det sted, hvor Haakon jarl havde sit sæde. Paa denne maade kan vi ogsaa forklare, hvorledes det gik til, at flere af de Islændinger, der i aaret 996 kom til Norge, intet havde hört om, at Olav Tryggvessön var bleven konge i Norge og forkyndte den nye tro. Blandt deres tal var skalden Hallfred Ottarssön, der allerede var bleven antagen som hirdmand hos Haakon jarl efter at have digtet et kvæde om ham. Da Hallfred om sommeren 996 kom fra Island og lagde til ved Agdenes, erfor han, at Haakon jarl var död, og at Olav Tryggvessön var bleven konge og paaböd kristendommen. Dette fandt Hallfred og hans skibskamerater saa betænkeligt, at de besluttede at gjöre löfter til guderne for at faa bör til at undkomme fra Norge til hedenske lande. De lovede Fröi baade gods og tre saald öl, hvis de kunde komme til Sverige, og Tor eller Odin lige saa meget, om de kunde komme hjem til Island. Men de fik ingen bör og maatte, saa nödig de vilde, styre ind ad fjorden for at komme i havn. Da de naaede en havn, kunde de dog ikke komme ind i skibsleiet, fordi det allerede var optaget af en del langskibe. De vidste ikke den gang, at disse skibe tilhörte kongen, som just var kommen tilbage fra sit förste tog til Haalogaland. De maatte derfor lægge sig langt ude paa et meget ubeleiligt sted, hvor hele havstormen og söen stod paa, og hvor skibet den hele nat huggede forfærdelig, saa at de hvert öieblik ventede, at ankertauget vilde springe. Men ud paa morgenen kom der en baad roende ud til dem fra langskibene; den styredes af en höi mand i en grön tröie, og denne tilböd dem meget venlig sin hjælp for at bringe dem ind i et bedre og sikrere leie. I samme öieblik sprang et af ankertaugene; men manden i den grönne tröie styrtede sig i söen, fik grebet enden af tauget og bragte den op i skibet;

de drog nu ankerne op og lodsedes derpaa af folkene i baaden ind i havn. De fik siden vide, at manden i den grönne tröie ikke var nogen anden end Olav Tryggvessön selv, og skjönt de ei endnu havde stiftet nærmere bekjendtskab med ham, havde de dog paa denne maade allerede lært at betragte ham i et elskværdigere lys end hidtil. Han fortsatte straks efter sin vei til Lade og lagde sine skibe i Nidarosen, hvor ogsaa Hallfred straks efter ankom.

Omtrent paa samme tid kom flere Islændinger af fornem æt, blandt dem Brand den gavmilde. Kongen anmodede dem straks om at lade sig döbe, og da de vægrede sig derved, nedlagde han forbud mod deres hjemreise, saa at de altsaa mod sin vilje og til sin store misfornöielse maatte blive liggende. De besluttede dog ei at lade sig tvinge med magt og indgik et forbund med hinanden om, at de alle som en vilde modsætte sig kongens kristendoms-paabud. Medens sagerne stod saaledes, ankom Kjartan, en sön af den berömte Olav Paa fra Hjardarholt. Kjartan nævnes som den skjönneste, talentfuldeste og elskværdigste af alle sine samtidige paa Island. Mellem ham og hans fætter Bolle Torleikssön, der opfostredes paa Hjardarholt, herskede det fortroligste venskab. Kjartan var tidlig kommen i en kjærlighedsforstaaelse med den skjönne, men hevngjerrige og rænkefulde Gudrun. Man ansaa hende som den fagreste og forstandigste blandt alle de kvinder, der i den tid fandtes paa Island, og det hed, at alt, hvad de övrige kvinder havde i stads, kun var ligesom barneflitter i sammenligning med hendes pragtfulde dragt. Kjartans fader spaaede sig intet godt af denne kjærlighedsforstaaelse; men hans advarsler frugtede intet, og da Kjartan nu skulde drage udenlands, blev det bestemt mellem ham og Gudrun, at hun skulde bie paa ham i tre aar, inden hun bortgav sin haand til nogen anden. Han kjöbte halvt skib med Kalv Aasgeirssön og seilede afsted, ledsaget af Bolle og flere andre venner. Ankomne til Agdenes erfor ogsaa de, at Olav Tryggvessön var bleven konge og paaböd kristendommen. De fandt dette en temmelig betænkelig sag, men lod sig dog ei deraf afholde fra at drage videre og styre ind til Nidaros, hvor de tidligere ankomne Islændinger, fornemmelig Brand, tog imod dem med stor glæde. De opfordrede Kjartan til at slutte sig

til deres forbund. Herpaa gav han for det förste intet bestemt svar, men sagde kun, at han vilde samtykke i, hvad alle fandt raadeligst.

Det var just paa den tid, da Olav havde ladet byanlægget ved Nidaros paabegynde, saa at der var mange folk tilstede, og havnen med sine omgivelser afgav et livligt skue. En godveirsdag om hösten, da flere af byfolkene fornöiede sig med at svömme, foreslog Kjartan sine landsmænd at gaa hen og se paa dem. De gjorde saa; enkelte af dem deltog ogsaa i svömningen. De bemerkede især en mand, som svömmede med större færdighed end alle de övrige. Kjartan opfordrede baade Hallfred Ottarssön og sin frænde Bolle til at maale sig med ham; men ingen af dem vovede det. »Da skal jeg selv forsöge derpaa,« sagde Kjartan, kastede klæderne af sig og sprang ned i elven. Han styrede hen til hin mand, der svömmede saa godt, greb fat i ham, dukkede under med ham og holdt ham en stund under vandet for at sætte hans dygtighed som dykker paa pröve. Efter en stund tog bymanden til gjengjæld fat paa Kjartan, dukkede under med ham og forblev nede med ham saa længe, at Kjartan syntes, det var paa höi tid, da han slap ham op igjen. Ikke længe efter dukkede han atter ned med ham og holdt ham under vandet i saa lang tid, at Kjartan ei skjönnede, hvorledes dette vilde löbe af, og tyktes aldrig forhen at have været i en saadan knibe. Endelig kom de op igjen og svömmede nu i land for at klæde sig paa. Hidtil havde de ei vekslet et eneste ord sammen. Nu spurgte bymanden, hvad Kjartan hed. Denne nævnte sit navn. »Du svömmer godt,« sagde bymanden; »er du ligesaa dygtig i andre idrætter?« — »Hjemme paa Island hed det, at jeg var den ypperste i alt saadant,« svarede Kjartan; »men nu har jo ikke dette noget at betyde.« — »Det kommer dog an paa, med hvem du har prövet din færdighed,« sagde bymanden, »hvorfor spörger du ei om mit navn?« Kjartan svarede, at det var ham det samme, hvad han hed. »Du er en dygtig mand, men ogsaa meget stolt,« sagde bymanden; »mit navn skal du dog vide: jeg er kong Olav Trygvessön, og jeg tror ikke, du vil have nogen skam af at være kommen tilkort mod mig.« Kjartan svarede intet, men gik bort i sin skarlagens-kjortel uden kappe. »Bi dog lidt,« sagde kongen, »og gaa ikke saa hur-

tig bort.« Kjartan gik tilbage, skjönt just ikke meget gjerne. Kongen tog sin kappe af og gav ham den, forat han, som han sagde, ei skulde gaa uden kappe til sine kamerater; han bad ham ogsaa betragte den kappestrid, de havde havt, kun for spög og morskab. Kjartan takkede kongen for gaven og gik hjem til sine mænd, der roste kappen som meget kostbar. Men de övrige Islændinger syntes meget ilde om, at han havde modtaget denne foræring, da han derved ligesom havde stiftet venskab med kongen og givet sig i hans vold.

Længere ud paa hösten blev der en skarp frost med haardt veir, hvilket hedningerne tilskrev gudernes vrede over, at kong Olav vilde indföre en anden tro. Dog blev veiret efter nogen tid bedre, og der kom nu mange folk til byen fra de nærmeste hereder. Islændingerne leiede sig et fælles herberge i byen til vinterophold. Kjartan betragtedes som deres formand. En dag hörte de kongen holde en tale til en del forsamlede bönder ude paa örene for at faa dem til at lade sig kristne. Han begyndte som sedvanligt med gode og venlige ord, men truede tilsidst med dödsstraf og anden haard behandling, hvis de ei adlöd ham; mange af bönderne lod sig og derved bevæge til at antage kristendommen. Da Islændingerne kom hjem til sit herberge om aftenen og havde sat sig til drikkebordet, talte de meget höiröstet om denne begivenhed. Kjartan spurgte Bolle, hvad han tyktes om den nye tro. Bolle fandt den blödagtig og daarlig. Kjartan var ikke ganske enig med ham deri, men spurgte derpaa, om de ei havde lagt merke til, at kongen fremförte trusler mod de gjenstridige. »Jo visselig,« svarede Bolle, »deraf kunde man ei tage feil.« »Min beslutning,« sagde Kjartan, »er nu den, at jeg ikke vil lade mig tvinge af nogen mand, saalænge jeg kan före vaaben; jeg finder det derhos at være en skam for en rask karl at blive dræbt eller fangen som et lam i en sti; naar man alligevel skal dö, er det dog bedst först at udföre en daad, der længe vil mindes.« — »Hvad tænker du da at gjöre?« sagde Bolle. — »Det er snart sagt,« sagde Kjartan, »at brænde kongen inde.« — »Det kan jeg kalde et stort anslag,« sagde Bolle; »men jeg tror neppe, det lykkes, da kongen altid har meget held med sig og desuden dag og nat er omgiven af sterk vagt.« — »Jeg vidste nok, at de fleste af eder vilde

finde dette forslag betænkeligt, hvor dygtige karle I end er,« sagde Kjartan, »og jeg nævnte det ogsaa mest for at sætte eder paa pröve.« Bolle mente, at det var uvist, hvo der vilde vise störst modlöshed ved et saadant foretagende, og da mange fandt denne tale hel unödig, lod man den fare. Men i herberget havde der ogsaa været udsendinger fra kongen for hemmelig at lytte til Islændingernes tale og siden at give ham beretning om, hvad ord der faldt. Morgenen efter lod han sammenkalde et ting og lod ogsaa Islændingerne tilsige at indfinde sig. Da tinget var sat, takkede han alle de tilstedeværende for deres nærværelse, hvis de vilde være hans venner og tage ved troen. Han henvendte sig særskilt til Islændingerne med den anmodning, at de skulde tro paa den sande Gud og lade sig döbe. Da ingen beredvillighed viste sig hertil, spurgte han, hvo af dem det var, som havde foreslaaet at brænde ham inde. Da sagde Kjartan: »I tror nok, herre, at den, der har sagt det, ei har mod til at staa derved; men nu kan jeg sige eder, at det er mig, som bragte det paa bane.« — »Det er ingen smaa raad, du befatter dig med,« svarede kongen; »men neppe vil det lykkes dig at faa bugt med mig; strengt taget havde du allerede gjort dig fortjent til, at jeg sörgede for, at du ei kom til at foreslaa flere kongers indebrænding; men siden du saa kjækt stod ved dine ord, og det desuden ikke er vist, at du mente dem alvorlig, skal jeg denne gang skjænke dig livet. Det er og hel rimeligt, at du siden vil komme til at overholde troen saa meget bedre, som du nu taler heftig imod den, og hvis du först lader dig döbe med din gode vilje, da vil vist mange af dine landsmænd fölge dit eksempel, ligesom ogsaa eders frænder og venner paa Island vil lytte sterkt til dine ord; jeg nærer tillige den bestemte overbevisning, at du har en bedre tro, naar du forlader Norge, end du havde, da du kom hid. Far nu alle herfra i fred; jeg skal dennesinde ikke bruge nogen tvang imod eder; thi Gud vil ei, at nogen skal komme nödtvungen til ham.« Kjartan takkede kongen paa sine egne og landsmænds vegne for hans naade og venlighed. Han undskyldte sig med, at de var ophidsede af öllet, og at Islændingerne desuden pleiede at være uvorne i ord og tale; de havde ogsaa, tilföiede han, ord for, at de heller lod sig lede med det gode end tvinge med det onde; han ytrede

tilsidst, at det nok kunde hænde, at han i Norge tog ved troen, saa at han agtede Tor lidet, naar han kom tilbage til Island. Kongen smilede og sagde: »Jeg ser tydelig paa dit hele væsen, Kjartan, at du stoler mere paa din styrke og legemsfærdighed end paa Tor eller Odin.« Derpaa hævedes tinget. Flere raadede kongen at tvinge Kjartan og Islændingerne til at antage kristendommen og advarede ham mod at taale saa mange hedninger samlede i sin nærhed; men han afviste alle slige ytringer med uvilje og sagde, at Kjartan og hans kamerater var hædersmænd og bedre end mange kristne.

Imidlertid fortsattes bygningsarbeiderne i byen med raskhed, og lidt för jul var Klemenskirken ganske færdig, saa at biskopen kunde holde messe der om julenatten. Kjartan foreslog sine landsmænd at gaa hen og höre paa, hvorledes de kristne bar sig ad. Mange samtykkede deri, hvoriblandt Bolle og Hallfred Ottarssön. De hörte nu klokkernes lyd og den smukke sang og lugtede rögelsens vellugt. Kongen holdt selv en tale, hvori han gjorde rede for julefestens betydning og sagde, at den hövding, som de alle skulde tro paa, var födt i denne nat. Islændingerne forblev der til efter höimesse. Da de kom hjem, samtalede de om, hvad de havde seet og hört, og bedömte det paa forskjellig maade. Men paa Kjartan havde kongens tale gjort et saadant indtryk, at han erklærede, at han for sin del snarest muligt vilde lade sig döbe, og haabede, at alle hans skibsfæller vilde gjöre det samme. Bolle erklærede sig straks villig; ligesaa de övrige. Hvad der afholdt dem fra at melde sig hos kongen den dag, var kun, at de vidste, at han nu sad tilbords. Men Islændingernes tale blev ham endnu samme dag berettet af hans fortrolige kundskabsmænd, og han glædede sig saare derover. Den fölgende dag, anden juledag, lod han Kjartan kalde til sig og foreslog ham at lade sig döbe. Kjartan var straks villig dertil paa den betingelse, at kongen vilde skjænke ham sit venskab. Dette tilsagde kongen ham med glæde, og nu blev han döbt tilligemed Bolle og alle sine skibsfæller. Han beholdt ham og Bolle hos sig i julegilde og skal have udnævnt ham til sin hirdmand den dag, de afförte sig de hvide daabsklæder.

Kort tid efter mödte kongen Hallfred Ottarssön paa gaden. Han spurgte ham om hans navn, og da han erfor, at han var

skalden Hallfred, anmodede han ham ligeledes om at lade sig döbe. Hallfred samtykkede deri paa den betingelse, at kongen selv vilde staa fadder til ham. Dette lovede kongen, og nu blev Hallfred döbt. Kongen lod sine morbrödre Karlshoved og Jostein lære ham Credo og Pater Noster. Ved samme leilighed blev Brand den gavmilde og flere anseede Islændinger döbte. Kjartan og Bolle opholdt sig ved kongens hird den hele vinter, og Kjartan var saa afholdt, at han ikke havde en eneste avindsmand. Skalden Hallfred Ottarssön bad kongen en dag om at höre et kvad, han havde digtet til hans ære. Kongen vægrede sig derved, sandsynligvis fordi han vidste, at dette kvad, som kvæderne i almindelighed, indeholdt mange hentydninger til den hedenske gudelære. Men Hallfred truede med, at hvis kongen ikke vilde höre ham, da vilde han til gjengjæld ogsaa söge at glemme, hvad kongen havde ladet ham lære. »Du er en vanskelig skald (vandræðaskáld),« sagde kongen, »og jeg faar da vel höre dit kvad.« Da kvadet var fremsagt, roste kongen det og tilböd Hallfred at blive hans mand. »Jeg var forhen Haakon jarls hirdmand,« svarede Hallfred, »og vil ikke gaa dig tilhaande, uden at du lover mig, hvad der end hændes, aldrig at jage mig bort.« — »Men om du nu begaar en handling, jeg ikke kan taale?« sagde kongen. »Saa dræb mig heller,« svarede Hallfred. »I sandhed du er en vanskelig skald,« sagde kongen; »men min mand skal du nu være.« — »Jeg modtager det tilnavn, du har givet mig (vandræðaskáld),« svarede Hallfred, »men hvad giver du mig i navnfæste?« Kongen gav ham et sverd, men uden skede, og bad ham digte et vers derom, saaledes at ordet »sverd« forekom i hver verslinje. Hallfred kvad:

Et sverd blandt alle sverde
sverde-rig mig gjorde:
for sverd-svingeren vorder
snart nu færd af sverde.

Sverd-mangel vil ei vorde,
værd er jeg trende sverde,
var der af træ kun i verden
værdig skede til sverdet.

»Der er jo ikke »sverd« i hver linje,« sagde kongen, idet han dog gav ham skeden. »Men der er »trende sverde« i en af dem,« svarede Hallfred, og dermed lod kongen sig nöie. Hallfred maatte ellers oftere höre ilde af kongen, fordi han som ivrig skald ei kunde overtale sig til at udelukke de gamle

guders navn af sine kvad, og fordi han ei vilde laste dem, idet han syntes, det var nok, ei at tro paa dem. Man beskyldte ham for at ofre hemmelig til et lidet Tors-billede, han bar i sin pung; hans avindsmænd, der misundte ham den yndest, hvori han stod hos kongen, bagvaskede ham, og kongen skal omsider, for at straffe ham eller sætte ham paa pröve, have sendt ham i det farlige erende til den mægtige Torleiv Spake, enten at dræbe eller blinde ham, fordi han ei vilde antage kristendommen, et erende, som Hallfred kun halvt udförte, da han efter at have stukket det ene öie ud paa Torleiv lod ham beholde det andet og isteden derfor stak öiet ud paa en af sine bagvaskere. Kongen skal dog ei have taget Hallfred dette ilde op, og Hallfred sluttede sig nu til kongen med en sværmerisk kjærlighed. Han digtede flere kvad om kongen, og hvad der af disse kvad er os opbevaret, indeholder de sikreste efterretninger, vi har om Olav Tryggvessöns livs og regjerings historie.

P. A. Münch.

Svolder-slaget.

Den danske konge Svein Tjugeskjeg var gift med Sigrid Storraade. Sigrid var den störste uven af kong Olav Tryggvessön og havde det til grund, at han havde ophævet aftalen med hende og slaaet hende i ansigtet. Hun eggede kong Svein meget til at paaföre Olav Tryggvessön krig og bragte det tilsidst dertil, at kong Svein var bestemt paa at gjöre dette. Tidlig om vaaren sendte han mænd öster i Svitjod til Olav Svia-konge og Erik jarl og lod dem sige, at Olav, Norges konge, havde leding ude og agtede om sommeren at drage til Vendland. Med Dane-kongens ordsending fulgte ogsaa den anmodning, at Svia-kongen og Erik jarl skulde have en hær ude og dermed stöde til kong Svein; de skulde da alle tilsammen lægge til strid mod Olav Tryggvessön. Til denne færd var Svia-kongen og Erik jarl hel villige; de samlede en stor skibshær fra Svitjod og drog dermed syd til Danmark; Svia-kongen og Erik jarl stevnede til möde med Dane-kongen, og de havde da alle tilsammen en utallig hær.

medens hövdingerne talte det imellem sig, som nu er sagt, saa de, at der seilede tre meget store skibe og det fjerde sidst: det var Ormen Lange. Af de store skibe, som havde seilet i forveien, og som de antog for Ormen, var det förste Tranen, det andet Ormen Skamme. Men da de saa Ormen Lange, kjendte alle den; ingen negtede da, at det jo var Olav Tryggvessön, som seilede der. De gik nu til skibene og gjorde sig rede til angreb. Det var en fast aftale mellem hövdingerne, kong Svein, kong Olav og Erik jarl, at hver skulde have sin tredjepart af Norge, hvis de fik bugt med Olav Tryggvessön; men den af dem, der först besteg Ormen, skulde faa den og alt det bytte, som gjordes paa den; ellers skulde enhver have det skib, han selv ryddede. Erik jarl havde en overhaands stor barde*), som han pleiede at bruge i viking; der var en kam överst paa begge rande og nedenfor en tyk jernplade, der var ligesaa bred som randen og naaede helt ned til vandgangen.

Da Sigvalde jarl og hans mænd roede ind under holmen, saa Torkel Dyrdil fra Tranen og de övrige skibsbefalingsmænd, der var hos ham, at jarlen dreiede sine skibe ind under holmen; da sænkede ogsaa de seilene, roede efter ham, raabte over til ham og spurgte, hvad det skulde betyde. Jarlen siger, at han vil bie paa kong Olav; »det ser ligest ud til, at der er ufred for os.« De lod nu skibene drive, indtil Torkel Nevja kom med Ormen Skamme og de tre skibe, som fulgte ham. Dem fortalte man samme tidende, og de lod nu ogsaa seilene falde og skibene drive, oppebiende kong Olav. Da kongen seilede ind til holmen, roede hele hæren ud for dem og frem paa sundet. Kongens mænd bad ham, da de saa det, at seile sin vei og ikke lægge til strid mod en saa stor hær. Kongen stod i löftingen og svarede höit: »Ned med seilet! ei skal mine mænd tænke paa flugten; jeg har aldrig flygtet i strid. Gud maa raade for mit liv; men aldrig begiver jeg mig paa flugt.« Man gjorde da saaledes, som kongen sagde.

Kong Olav lod nu blæse til sammenlægning af alle skibene. I midten laa kongens skib; paa den ene side af det Ormen Skamme og paa den anden Tranen. Da man begyndte at tenge stavnene sammen, bandt man ogsaa stavnene paa Or-

*) Et eget slags høibordet skib.

men Lange og Ormen Skamme til hinanden; men da kongen saa det, raabte han höit og bad dem lægge det store skib bedre frem og ikke lade det ligge længst tilbage af alle skibe i hele hæren. Da svarer Ulv den röde: »Skal Ormen lægges saa meget længere frem, som den er længere end andre skibe, da vil det nok blive en haard dyst om saksene*) idag.« Kongen svarer: »Jeg vidste ikke, at jeg havde en stavnbo, der baade var röd og ræd.« Ulv svarer: »Fegt du ikke mere bagfra i löftingen, end jeg i stavnen.« Kongen havde en bue i haanden; han lagde en pil paa strengen og sigtede paa Ulv. Denne sagde: »Skyd andensteds hen, konge, did hvor det bedre behöves; hvad jeg gjör, det gjör jeg for dig.«

Kong Olav stod i löftingen paa Ormen og ragede höit op; han havde et guldlagt skjold og forgyldt hjelm og var let at kjende fra andre; han bar en röd kort kjortel over brynjen. Da han saa, at flokkerne ordnede sig og merkerne opreistes foran hövdingerne, spurgte han: »Hvem er hövding for de folk, der ligger her lige over for os?« — Man sagde, at det var kong Svein Tjugeskjeg med Dane-hæren. Kongen svarer: »De uslinger ræddes jeg ikke for; i Danerne er der intet mod; men hvem raader for de folk, der ligger paa höire side af Danerne?« — Der blev svaret, at det var kong Olav med Svenske-hæren. Kongen siger: »Sviarne vilde nok synes bedre om at sidde hjemme og slikke sine blotboller end om at gaa op paa Ormen Lange og smage eders vaaben. Dog hvem eier de store skibe, som ligger derude paa bagbord af Danerne?« — »Der,« sagde man, »ligger jarlen Erik Haakonssön.« — »Han,« svarer kongen, »kan nok tykkes at have god grund til at finde os; af den flok kan vi vente os en skarp strid; thi det er Nordmænd ligesom vi.«

Nu ordnede kongerne angrebet. Kong Svein lagde sit skib mod Ormen Lange; men kong Olav Svenske lagde ud fra ham igjen og stak sine stavne mod de yderste skibe af kong Olav Tryggvessöns flaade. Paa den anden side lagde Erik jarl til, og der begyndte nu en haard strid. Sigvalde jarl lod sit skib drage til side og lagde ikke til strid. Dette slag var meget skarpt og blodigt. Frembyggerne paa Ormen Lange

*) Den smale del af forstavnen.

og Ormen Skamme kastede ankere og stavnljaaer i kong Sveins skib og kunde skyde sine vaaben ovenfra nedad paa fienden; derved ryddede de alle de skibe, som de fik holdt fast. Men kong Svein og de, der undkom, flygtede over paa de andre skibe og lagde bort ud af skudmaal. Det gik da ganske saaledes med denne hær, som kong Olav Tryggvessön havde spaaet. Olav Svia-konge lagde til isteden; men saasnart de kom nær storskibene, gik det dem som de forrige, at de tabte mange folk og endel skibe og maatte med saa forrettet sag lægge bort igjen. Men Erik jarl lagde sin barde sibordes ved kong Olavs yderste skib, ryddede det og hug det straks lös fra tengslerne; derpaa lagde han hen til det, som var dernæst, og stred, indtil det var ryddet. Nu begyndte mandskabet at löbe fra de mindre skibe og op paa de store; men efterhaanden som hvert skib blev ryddet, hug jarlen det löst. Danerne og Sviarne lagde nu til paa alle kanter af Olavs skibe i skudmaal; men Erik jarl laa stedse sibordes ved skibene og stred med hugvaaben. Saasnart der faldt folk paa hans skibe, gik andre op isteden, Daner og Sviar. Da var striden meget hidsig, og folket faldt tæt; tilsidst kom det dertil, at alle kong Olav Tryggvessöns skibe var ryddede undtagen Ormen Lange; paa den var nu alle de af hans mænd komne, som var istand til at stride. Erik jarl lagde barden sibordes med Ormen, og der blev der endnu en ny huggestrid. Erik jarl var i forrummet paa sit skib, hvor der var fylket med en skjoldborg; der blev nu kjæmpet baade med hugvaaben og spyd, og alle de vaaben, man kunde faa, blev kastede; nogle skjöd med bueskud eller haandskud. Da blev der saa stor en vaabenregn paa Ormen, at man neppe kunde verge sig med skjoldet, saa tykt flöi spyd og pile; thi rundt om Ormen laa der nu hærskibe. Kong Olavs mænd var nu saa rasende, at de löb op paa randen af skibet for at kunne naa fienderne med sverdet og dræbe dem; men det var ikke mange af fienderne, som havde lagt sig saa nær under Ormen, at de kunde stride med hugvaaben. De fleste af kong Olavs mænd gik derfor overbord, idet de ei hugsede paa andet, end at de sloges paa en slet vold, og sank saa ned med sine vaaben. Einar Tambarskjælver var i krapperummet agter paa Ormen; han skjöd med bue og skjöd haardere skud end andre. Han skjöd til Erik jarl, men traf rorknappen ovenfor

jarlens hoved, saa at pilen gik ind lige til rorbaandene. Jarlen saa efter den og spurgte, om nogen vidste, hvo der skjöd; men i det samme kom en anden pil saa nær jarlen, at den flöi mellem siden og armen paa ham, og ind i hovedfjelen, saa at spidsen stod langt ud. Jarlen sagde nu til en, som nogle kalder Finn, men andre siger var af finsk herkomst, en ypperlig bueskytte: »Skyd du den store mand der i krapperummet!« Finn skjöd, og pilen kom midt paa Einars bue i samme öieblik, som han tredje gang spændte den. Buen brast da i to stykker. Da sagde kong Olav: »Hvad brast der saa höit?« — »Norge af din haand, konge,« svarer Einar. — »Saa stor brist er vist endnu ikke skeet,« siger kongen, »tag min bue og skyd med!« I det samme kastede han buen til ham: Einar tog buen, men drog den straks frem foran odden af pilen og sagde: »For veg, for veg er kongens bue!« kastede buen tilbage, men tog sit skjold og sverd og stred mandeligen.

Kong Olav Tryggvessön stod i löftingen paa Ormen og skjöd stundom med bue og stundom med gavlaker (kastespyd), altid to ad gangen. Kongen saa frem i skibet og lagde merke til, at hans mænd löftede sverdene og hug tidt og ofte, men at de bed daarlig. Han raabte da höit: »Löfter I eders sverd med saa liden kraft, siden jeg ser, de ikke bider for eder?« En svarede: »Vore sverd er slövede og meget brudte.« Da gik kongen ned i forrummet og lukkede höisædekisten op; deraf fremtog han mange hvasse sverd og gav sine mænd dem; men da han strakte den höire arm ned, saa flere, at der randt blod ned under armskinnen; men ingen vidste, hvor han var saaret.

Paa Ormen skede det bedste og for fienden farligste forsvar af forrums-mændene og stavnboerne; begge steder var mandskabet mest udsögt og skibsbordet höiest. Paa midten af skibet begyndte folket först af falde. Da der kun stod faa mænd tilbage rundt om masten, begyndte Erik jarl at bestige Ormen og kom selv femtende op. Der kom Hyrning, kong Olavs maag, med en flok imod ham, og efter den haardeste strid maatte jarlen vige tilbage og ned igjen paa Barden; men de, som havde fulgt ham, blev dels dræbte dels saarede. Nu begyndte atter den skarpeste strid, og da faldt der mange mænd paa Ormen. Da mandskabet, som skulde forsvare Or-

men, begyndte at tyndes, sögte Erik jarl anden gang at bestige den, og endnu en gang fandt han haard modtagelse. Da stavnboerne paa Ormen saa dette, gik de agter i skibet, satte sig til verge mod jarlen og gjorde ham sterk modstand. Men da mandskabet paa Ormen nu var faldet i saadan mængde, at skibsbordene paa mange steder stod tomme, begyndte jarlsmændene at gaa op paa mange kanter. Alle de, som endnu stod paa Ormen til dens forsvar, sögte agter i skibet, der hvor kongen var, og prövede endnu paa at gjöre modstand. Kolbjörn stallare gik op i löftingen til kongen; de var meget lige i klæder og vaaben. Kolbjörn var stor og smuk fremfor andre. Endnu blev der en saare skarp strid i forrummet. Da var saa mange af jarlens folk komne op paa Ormen, som kunde rummes der; hans skibe lagde allevegne til mod Ormen, og faa folk var der til at forsvare den mod saa stor en hær; derfor faldt de fleste paa en kort tid, skjönt de var baade sterke og modige. Kong Olav selv og Kolbjörn stallare med ham löb overbord, hver paa sin kant; jarlens mænd havde lagt smaaskuder udentil og dræbte dem, som styrtede sig i vandet. Da kongen selv var sprungen ud, vilde de fange ham og bringe ham til Erik jarl. Men Olav holdt skjoldet over sig, idet han styrtede sig ned; Kolbjörn stallare derimod skjöd skjoldet under sig for at beskytte sig mod de spyd, der blev stukne ud fra skibene, som laa nedenunder. Han faldt derfor paa söen saaledes, at skjoldet kom under ham, og han kunde derfor ikke hurtig nok komme til at dukke ned, men blev fangen og dragen op i skuden, hvor man troede at have faaet fat paa kongen selv. Han blev nu fört frem for jarlen; men da denne saa, at det var Kolbjörn, ikke kong Olav, gav han ham grid. I denne vending löb alle kong Olavs mænd, som end var ilive, overbord fra Ormen; Torkel Nevja, kongens broder, var den allersidste, som löb overbord.

Da kong Olav havde löbet overbord, raabte hele hæren seiersraab; da tog Sigvalde jarl og hans mænd til aarerne og roede til striden. Men den Vende-snekke, hvorpaa Astrids mænd var, roede bort og tilbage under Vendland; og det var manges sagn, at kong Olav skulde have draget brynjen af under vandet, derpaa dukket ned under langskibene, siden lagt hen til Vende-snekken og af Astrids mænd være bleven fört

til Vendland. Der er siden af flere gjort mange frasagn om kong Olavs reiser.

Men hvorledes det end har sig, saa kom Olav Tryggvessön aldrig siden til at styre Norge.

Snorre Sturlassøn, ved P. A. Munch.

Olav den hellige og kong Rørek.

I aaret 1017 reiste kong Olav den hellige om i det sydlige Norge. Overalt ransagede han paa det strengeste, hvorledes folk iagttog sin kristendom, og dem, som havde forsaget den, straffede han haardt, endog ofte med döden. Jo længere han kom nordefter, desto daarligere var det bevendt med kristendommen, og desto hyppigere gik det paa med straffene. Dette rygtedes snart til Oplandene, og kongen af Romerike, der först kunde vente sig Olavs besög, skyndte sig op til kong Rörek paa Hedemarken for at overlægge med ham om, hvad der var at gjöre; thi han ansaaes som den viseste. De blev her enige om at sende bud efter de övrige smaakonger, som ogsaa indfandt sig, og deres sammenkomst holdtes paa Ringsaker, hvor saaledes alle fem Oplands-konger paa en gang var tilstede. Kongen af Romerike fortalte nu, hvilken fare der truede dem alle, og bad dem hitte paa raad. De opfordrede nu Rörek som den klogeste til at sige sin mening. Han sagde, at det nu var indtruffet, hvad han havde forudseet, at Olav nemlig vilde blive dem en haard og streng overherre. »Nu,« sagde han, »er der blot to vilkaar at vælge imellem, enten at vi drager til kong Olav, giver os i hans vold og lader ham raade eller skynder os at samle alle de folk, vi i hast kan opdrive, for at angribe ham, medens han endnu blot har en liden skare omkring sig.« Kongen af Gudbrandsdalen valgte straks det sidste og sagde, at der ei var mod og mands hjerte i den, som ei vovede at pröve sin lykke mod Olav; thi ingen, sagde han, vilde kunne reise hovedet frit i veiret, saalænge denne Olav var ilive. Dette raad behagede de andre bedst, og saaledes besluttede de at samle folk for at angribe Olav. De sendte speidere sydefter for at under-

12*

rette dem om, hvor langt Olav var kommen; de kaldte alle lendermænd og de fornemste bönder af sine fylker sammen til et möde paa Ringsaker, sagde dem, hvad beslutning de havde fattet, og befalede dem at drage hjem for at samle folk, hver paa sin kant. Enhver af kongerne skulde have 400 mand. Indtil hæren samledes, vilde kongerne forblive paa Ringsaker, hvor de gjorde store gilder.

En af de mænd, der havde indfundet sig til dette möde, var den anseede Ketil paa Ringunes; denne gaard ligger midt paa Hedemarken i det frugtbare Stange sogn. Han havde gjort kong Olav stor nytte i slaget ved Nesje mod Svein jarl, og Olav havde til belönning skjænket ham en karve eller et hurtigseilende lidet fartöi; dette fik Ketil bragt helt op i Mjösen ved at lade det drage op efter Glommen og Vormen. Aldrig saasnart var han kommen hjem til sin gaard om aftenen, förend han gjorde sig reisefærdig, gik ombord paa karven med 40 velvæbnede mænd og satte nu afsted sydefter, alt hvad han kunde. Kong Olavs reise gjennem Romerike var gaaet hurtigere, end smaakongerne havde tænkt, og han var allerede kommen til Eidsvoll. Ketil ankom den næste morgen, da kongen gik fra ottesang, tog ham straks afsides og fortalte ham smaakongernes beslutning. Kongen sammenkaldte straks sine mænd og befalede dem at ruste sig; nogle sendte han om i bygden for at tilsige heste, andre op til Mjösen for at skaffe baade og bringe dem ned til ham, saa mange de kunde faa fat paa. Imidlertid hörte han höimessen og spiste til middag; da han var færdig, skyndte han sig op imod Mjösen, hvor hans folk mödte ham med fartöierne. Han gik selv paa karven med Ketil og saa mange, den kunde rumme; de övrige fordelte sig paa baadene; i alt udgjorde kongens trop henved 400 mand. Det var bleven aften, inden de satte fra land; de roede hele natten; veiret var stille og roligt, og ingen merkede til dem. Endnu för dag naaede de Ringsaker, skyndte sig op og omringede de huse, hvor kongerne var, og som Ketil og hans mænd udpegede. Saaledes ventede de, til det blev lyst; ingen kunde komme ud, da kongerne blot havde faa folk om sig. De blev derfor med lethed grebne og förte frem for kongen. Denne lod Ring, Röreks broder, og kongerne af Romerike og Valdres slippe med at aflægge ed paa, at de skulde

forlade Norge og aldrig komme tilbage. Paa kongen i Gudbrandsdalen lod han derimod tungen udskjære, og Rörek, som han ansaa for den farligste, lod han blinde og beholdt ham hos sig. De oprörske lendermænd og bönder blev haardt straffede.

Rörek pönsede bestandig paa hevn. Mörk og faatalende sad han stedse blandt hoffolkene; naar nogen talte til ham, svarede han but og tvert. Kongen holdt ham særdeles vel, behandlede ham næsten som sin ligemand, gav ham rigelig penge til underholdning, lod ham sidde i höisædet hos sig og satte to mænd til at opvarte ham. Disse ansaa Rörek dog mest som paapassere og stræbte af alle kræfter efter at blive dem kvit. Han fandt derfor paa hver dag at gaa ud paa lange vandringer afsides fra andre, snart med den ene, snart med den anden af dem; naar han da var kommen langt nok bort, pryglede han drengen. Derför vilde snart ingen være i hans tjeneste; den ene efter den anden löb fra ham. Omsider fik han den, han önskede, nemlig en vis Svein, der var noget beslegtet med ham og i tidligere dage havde tjent ham. Ogsaa med ham vandrede han afsides ud, og de talte da om den gode gamle tid, da han endnu havde kongemagt, og mindedes gamle tildragelser. Rörek aabnede hele sit hjerte for ham, klagede over kongens haardhed og eggede Svein til at hjælpe ham i at tage hevn, siden han formedelst sin blindhed ikke selv formaaede det. Han forestillede Svein, at hvis Olav blev dræbt, vilde ingen være nærmere til riget end han selv, og da skulde Svein blive hans jarl. Omsider lovede virkelig Svein at gjöre et forsög. Med draget sverd under kappen stillede Svein sig i en svalegang, gjennem hvilken kongen maatte komme, naar han skulde til kirken i aftensang. Kongen kom ogsaa, men gik raskere, end Svein havde ventet; denne tabte fatningen, blev ganske bleg og lod armene falde. Kongen saa hans rædsel og spurgte forundret: »Hvad feiler dig? vil du svige mig?« Svein kastede baade kappe og sverd, faldt paa knæ, tilstod det hele og bad kongen om naade. Kongen skjænkede ham livet og lod ham drage bort af landet. Men med Rörek var han forsigtigere end för; han lod ham ikke længer sidde tilbords ved sin side som forhen; ogsaa maatte han nu sove i et andet kammer, hvor der laa flere

hirdmænd; tvende paalidelige hirdmænd af prövet troskab satte han til at passe paa ham nat og dag.

Rörek var endnu stur og taus i nogle dage, men begyndte da pludselig at blive meget lystig, dog kun rykkevis. Naar det lystige lune kom over ham, var det stor fornöielse at höre paa ham, saa morsomt kunde han tale for sig; da kunde det og hænde, at han drak omkap med de andre og fik da almindeligvis drukket alle under bordet. Ofte pleiede han og, naar han skulde gaa tilsengs, först at lade mjöd bringe ind og skjænke rigeligen for alle, der var i stuen; thi Olav gav ham haandpenge i overflod, saa at han havde nok at traktere med. Det traf sig just, at kongen skulde drage fra Hordaland til grænsen ved Göta-elven for her at holde bryllup med den svenske kongedatter Ingegerd. Han reiste med mange folk og megen pragt, som det sömmede sig en brudefærd. Rörek var ogsaa med og bevogtedes vel. Paa reisen kom der en Oplænding ved navn Finn Litle og slog sig i fölge med tjenestefolkene; han var en liden mand, overvættes hurtig tilfods, kjendte hver krog og hver sti paa Oplandene og var godt kjendt med de fornemste mænd paa den kant. Han havde för været i tjeneste hos Rörek og udrettet mangt et fortroligt erende for ham. Paa reisen sögte han nu enhver leilighed til at nærme sig Rörek og komme i tale med ham. Undertiden blev han borte fra fölget i flere dage, saa kom han tilbage igjen, og saaledes gik det den hele tid. Ingen lagde merke til ham; thi der var mange andre omlöbere, som nu og da slog sig til fölget. Noget för paaske kom de til Tunsberg, som da var saagodtsom den eneste handelsstad i Norge; der kom flere skibe fra Nord-Tyskland og Danmark; mange folk var samlede, og der var stort liv og lystighed i byen. Ogsaa Rörek var i sit lystige lune, og det gik höit til i hans aften-drikkelag. En aften sildig, da man allerede havde drukket sterkt, lod han Finn Litle endnu bringe en bytte med mjöd ind og skjænke om til alle, som var inde. Denne mjöd var paasat med urter og overmaade sterk, saa at allesammen paa Rörek nær snart faldt i dyb sövn der, hvor de sad. Finn gik imidlertid bort. En stund efter vakte Rörek de to hirdmænd, der skulde passe paa ham, og bad dem fölge ham ud. De fulgte ham med lygte; thi det var

belgmörkt. Paa veien hörte de en et stykke borte sige: »Hug ham, den djevel!« I det samme hörte de ligesom et hug og et fald. Rörek sagde straks: »De derhenne har vist drukket formeget og er komne i slagsmaal; skynd eder dog ned og skil dem ad!« Hirdmændene tænkte ikke paa nogen fare og skyndte sig derhen, hvorfra lyden kom; men da de kom did, blev de begge dræbte af nogle folk, som der stod: det var Röreks forrige merkesmand Sigurd, som var kommen did tilligemed Finn Litle og tretten andre mænd; de havde sagt hine ord og hugget i en kubbe for at narre hirdmændene, altsammen efter overlæg med Rörek, som de nu tog med sig. De bragte ham ombord paa et fartöi, de havde liggende færdigt, og roede bort saa hurtig, de kunde.

En liden stund efter kom kongens tro hirdmand Sighvat skald den samme vei. Med et gled han, tog for sig med hænderne og fölte noget vaadt, men tænkte ikke videre derover og lo, sigende, at kongen nok havde gjort mange af sine mænd usikre paa foden. Men da han igjen kom ind i stuen, hvor der brandt lys, saa hans skosvend med forundring, at Sighvat var ganske blodig paa hænder og knæ, og spurgte ham, om han havde skubbet sig tilblods i faldet. »Nei,« sagde Sighvat; »men her maa nok have tildraget sig noget besynderligt.« Han vakte straks merkesmanden Tord Folessön, der laa ved siden af ham; de gik begge ud med lygte, fandt blodet og efter nogen sögning ogsaa ligene, som morderne havde gjemt i en krog mellem husene. Ogsaa fandt de kubben med huggene i og kunde allerede heraf nogenledes skjönne, hvorledes det hele var gaaet til. For sikkerheds skyld sendte de dog skosvenden til Röreks sovekammer for at se, om han virkelig var borte, og saaledes forholdt det sig da ogsaa. Han vakte alle de andre i samme stue; de gik ogsaa ud for at se paa ligene; men ingen vovede at vække kongen. Sighvat fandt nu paa at gaa til kirken og bede klokkeren ringe for de dræbte hirdmænds sjæle. Han gjorde saa; deraf vaagnede kongen, spurgte Tord, hvad det skulde betyde, og fik altsammen at vide. Straks lod han blæse til hirdstevne (d. e. at alle hirdmænd skulde samles) og sendte dem, da de var komne sammen, ud fra byen i alle retninger for at lede efter Rörek. En af dem ved navn Tore Lange, der var roet ud med 30

mand, opdagede i graalysningen 2 smaaskuder og forfulgte dem; de sögte at undgaa ham, men forgjeves; thi hans skib gik hurtigere. Det var virkelig kong Rörek, der snart merkede, at han ikke kunde undgaa sine forfölgere. For at redde sine mænd, der havde vovet sit liv for ham, lod han ro mod land og naaede dette netop saa vidt betimelig, at hans folk kunde forlade skibet; selv satte han sig agter i löftingen, sagde dem farvel og ventede rolig paa forfölgerne. Disse kom og straks efter; men i det samme skjöd Finn Litle en pil mod Tore og traf ham i brystet, saa at han styrtede död ned. Derpaa skyndte han sig med de övrige ind i skoven. Tores mænd tog liget og bragte Rörek tilbage til Tunsberg. Kong Olav lod ham nu endnu strengere bevogte end för; men Rörek var selv lystigere end nogensinde.

Himmelfartsdagen (15de mai) var der stor stads i kirken. Kongen gik med biskopen og sine mænd i procession til höimesse; Rörek ledsagede ham og fik plads ved hans side i koret. Da kongen havde sat sig, fölte Rörek paa ham ved akslen og sagde: »Du er jo silkeklædt idag, frænde!« — »Ja,« sagde Olav, »der er idag stor kirkefest i anledning af Kristi himmelfart.« — »Jeg erindrer ikke saa nöie alt, hvad I fortæller om eders Kristus,« sagde Rörek; »meget forekommer mig og utroligt; men i gammel tid har dog mange underlige ting tildraget sig.« Nu begyndte messen. Kongen reiste sig og böiede sig mod alteret. Herpaa havde Rörek ventet; han havde fölt paa kongen for at forvisse sig om, at han ingen brynje havde under klæderne; han for op og stak efter ham med en dolk; men stikket traf kun kappen, der ved kongens bevægelse var gleden ned, og han blev ikke saaret. Kongen sprang frem paa gulvet, og Rörek stak endnu engang efter ham og raabte, da han ikke traf ham: »Flygter du, Olav Digre, for mig blinde mand?« Olav lod ham nu bringe ud af kirken. Kongens mænd bad ham nu indstændigen at lade Rörek dræbe; men dette vilde han paa ingen maade; han kunde ikke overtale sig til at besmitte den lette seier, han havde vundet over Oplændings-kongerne, ved at lade nogen af dem dræbe: de var jo dog hans frænder. Derimod vilde han gjerne faa ham bragt hen til et afsides sted, hvor han kunde være sikker for ham.

I Tunsberg opholdt sig paa denne tid en meget bereist Islænding, Torarin Nevjolvssön, forstandig og yndet overalt, hvor han kom, men overmaade styg, især af lemmer. Han gjorde sig just reisefærdig til Island. Kongen, som syntes godt om ham, indböd ham til sig paa flere dage og lod ham sove i sit eget kammer. En morgen, da alle endnu laa, havde Torarin tilfældigvis stukket den ene fod frem under teppet. Kongen saa paa den og udbröd endelig: »Mon der vel i hele byen skulde findes saa styg en fod som den derhenne?« Han bad de andre se paa den, og de mente med ham, at det vist var umuligt at finde magen. Torarin mente jo, og kongen tilböd at vedde derom. Torarin modtog veddemaalet saaledes, at den, som tabte, skulde opfylde den bön, som den vindende fremsatte. Torarin stak nu ogsaa den anden fod frem med de ord: »Denne er dog endnu styggere; thi den er i sig selv ligesaa styg og mangler desuden stortaaen.« — »Nei,« sagde kongen, »paa den förste var der fem stygge tær og her blot fire; jeg har derfor vundet.« — »Man pleier dog ellers,« sagde Torarin, »at anse det for styggest, der ei er saaledes, som Vorherre fra begyndelsen af har skabt det; men her hjælper vel ingen modsigelse, og jeg er rede til at opfylde eders bön.« Kongen bad ham nu tage Rörek med sig og bringe ham til Leiv Erikssön i Brattalid paa Grönland. Torarin indvendte, at han aldrig havde været i Grönland og ei var kjendt i farvandet. »Slig seilingsmand som du er,« siger kongen, »maa dog ogsaa kunne sige, at du har været der, og derfor træffer dette sig beleilig.« — »Ja,« svarede Torarin, »naar jeg endda havde kunnet opnaa, hvad jeg havde tænkt at bede om, ifald jeg havde vundet, nemlig at blive eders hirdmand, da var jeg saa meget mere pligtig at udrette eders befaling.« Kongen tilstod ham denne bön og gjorde ham til sin hirdmand. Nu lovede Torarin og at bringe Rörek af landet. Da han var reisefærdig, spurgte han kongen, hvorledes han skulde bære sig ad, hvis modvind og isgang, som ofte sker, hindrede ham fra at komme til Grönland, hvor han da skulde gjöre af Rörek. »Kommer du til Island,« sagde kongen, »saa bring ham til en eller anden af hövdingerne, der af venskab for mig vil tage imod ham; kommer du andensteds, saa se til, at Rörek blot ikke kommer tilbage hid til Norge.« Torarin seilede afsted,

ud forbi Lindesnes, men fik modvind; han forsögte at naa Grönland, men forgjeves, laa ude hele sommeren og maatte om hösten lande i Breidefjorden paa Island. Her fik han hövdingen Torgils Aressön paa Röikjahole til at tage imod Rörek. Men denne likte sig ikke der og bad Torgils om vaaren at lade ham bringe til Gudmund den mægtige paa Madrevoll nord i landet. Torgils gjorde saa, og Gudmund tog imod ham for kong Olavs skyld. Men heller ikke her holdt Rörek det ud længere end vinteren over; da satte Gudmund ham i kost paa en liden gaard ved navn Kalvskinn, hvor der kun var faa folk, og her fandt han sig bedst, ja sagde endog, at han ingensteds havde fundet sig bedre end her, siden han mistede kongedömmet; thi her gjorde alle mest af ham. Han blev her i tre aar; da blev han syg og döde.

P. A. Munch.

Konge og bonde.

(Den svenske konge Olav Skjötkonung var vred paa den norske konge Olav Haraldssön, som han for spot kaldte den digre. Men denne önskede fred med Svenskerne og beilede til Olav Skjötkonungs datter Ingegerd, som heller ikke var uvillig til at egte Norges konge. Over Gautland herskede en jarl, som hed Ragnvald; han var den norske konges ven og vilde, ligesom almuen i Sverige, at der skulde være fred mellem de to riger. Kong Olav Haraldssön havde sendt sin mand Björn stallare til Ragnvald jarl, og denne havde paataget sig at faa et forlig bragt istand. Men han vovede ikke at bringe sagen for sin herre, den svenske konge, för han var vis paa, at han havde bönderne i Sverige med sig. Derfor besluttede han at söge raad og hjælp hos den gamle, anseede bonde Torgny, der var lagmand i Upland; en lagmand var det samme som en formand for bönderne i en vis provins, og især skulde han före ordet for dem paa tinge, naar kongen og bönderne havde noget at forhandle. Vi skal nu höre, hvorledes det gik Ragnvald jarl hos Torgny, og hvorledes denne talte med kong Olav Skjötkonung paa tinget ved Upsala).

En dag om kvelden kom Ragnvald jarl til Torgny lagmands bolig, der var en stor og prægtig gaard. Mange mænd stod ude. De modtog jarlen og tog mod hestene og de övrige sager. Jarlen gik ind i stuen. Derinde var en stor sværm af mennesker. I höisædet sad en gammel mand, hvis lige i storhed Björn og hans fölge aldrig havde seet; skjegget var saa sidt, at det laa i hans knæ og udbredte sig over hele bringen; han var en væn mand af et værdigt udseende. Jarlen gik hen for ham og hilste ham. Torgny böd ham hjertelig velkommen og bad ham gaa til det sæde, hvor han selv ellers pleiede at sidde. Jarlen satte sig paa den anden side ligeoverfor Torgny. De var der i nogle nætter, förend jarlen kom frem med sit erende og bad, at Torgny skulde gaa ind i maalstuen med ham. Björn og hans fölge gik didhen med jarlen. Da tog jarlen tilorde og fortalte, hvorledes Olav, Norges konge, havde sendt mænd öster til ham for at faa fred istand; han talte ogsaa vidtlöftig om, hvor slemt det var for Vestgauterne, at der var ufred mellem dem og Norge; han sagde ligeledes, hvorledes Olav, Norges konge, nu havde sendt mænd helt did, og at disse sendemænd nu var der tilstede, og at han havde lovet at fölge dem til Svea-kongen, men lagde til, at Svea-kongen tog denne sag saa tungt, at han truede enhver med, at det ikke skulde blive ham til baade, om han befattede sig dermed. »Nu er det saa, fosterfader,« siger jarlen, »at jeg alene ikke er denne sag voksen; derfor har jeg begivet mig til dig og venter nu af dig gode raad og bistand.« Da jarlen holdt op at tale, taug Torgny en stund; men da han tog tilorde, sagde han: »Underlig bærer I eder ad; I attraar at bære hædersnavn, men kan ikke raade eller overlægge for eder selv, saasnart I kommer i nogen knibe; hvorfor betænkte du ikke i forveien, förend du lovede denne færd, at du ei er mægtig nok til at tale med Olav? Da synes det mig ligesaa hæderligt at være i böndernes tal, men have fri raadighed over sine ord til at tale, hvad man vil, om endog kongen er tilstede. Men jeg skal komme til Upsala-ting og staa dig bi, saa at du uræd kan tale for kongen, hvad du lyster.« Jarlen takkede ham venlig for dette löfte, blev hos Torgny og red med ham til Upsala-ting. Der var en mængde folk; kong Olav var ogsaa tilstede med sin hird.

Den förste dag, da tinget var sat, sad kong Olav paa sin stol, og hans hird rundt om ham. Paa den anden side af tinget sad Ragnvald jarl og Torgny paa en stol; foran dem sad jarlens hird og Torgnys huskarle-skare; bag stolen og rundt om paa alle kanter stod hele bondemængden. Nogle gik op paa höider og hauger for derfra at höre til. Da kongens erender, som pleiede at tales paa tingene, var behandlede, og man var færdig dermed, stod Björn stallare op ved jarlens stol og sagde höit: »Kong Olav sendte mig hid i det erende, at han vil byde Svea-kongen forlig og det landeskifte, som fra gammel tid har været mellem Norge og Svitjod.« Han talte höit, saa at Svea-kongen grant hörte det. I förstningen, da denne hörte kong Olav nævne, troede han, at manden havde et eller andet erende hos ham selv at udrette; men da han hörte tale om forlig og landeskifte mellem Svitjod og Norge, skjönnede han, hvorfra det kom; da for han straks op, raabte höit, at den mand skulde tie, og at slig tale intet nyttede. Björn satte sig da ned. Saasnart det blev stille igjen, stod Ragnvald jarl op og talte. Han nævnte om Olav Digres sendebud og forligstilbud til Svea-kongen og om, at Vestgauterne sendte kong Olav den indstændige begjæring, at han skulde slutte forlig med Norges konge; han opregnede alt det afbræk, Vestgauterne led ved at savne alt det fra Norge, som de behövede til sit underhold, og paa den anden side ved at være udsatte for de norskes angreb og herjen, hvis deres konge samlede en hær og herjede hos dem. Jarlen sagde ogsaa, at Olav, Norges konge, havde sendt mænd derhen i det erende at beile til hans datter Ingegerd. Da jarlen endte sin tale, stod Olav Svea-konge op. Han svarede helt uvillig paa forligstilbudet og gav jarlen haarde og store bebreidelser for hans djervhed, at han havde vovet at slutte stilstand og fred med den digre mand og stiftet venskab med ham; han kaldte ham en sand landsforræder mod sin konge, erklærede det billigt, at Ragnvald jarl blev jagen ud af riget, og sagde, at alt sligt kom af hans kone Ingeborgs opeggelser, og at det var det uklogeste raad, at han skulde have faaet lyst til at egte slig en kone. Han talte længe og haardt og sluttede atter med udfald mod Olav Digre.

Da han satte sig, var der först en stilhed. Derpaa stod Torgny op. Da han reiste sig, stod ogsaa alle de bönder op, som forhen havde siddet, og alle de, som forhen havde været paa andre kanter, flokkede sig til for at höre efter, hvad han sagde. Der var da först et stort gny af mennesker og vaaben; men da det blev stille, sagde Torgny: »Anderledes er nu Svea-kongerne tilsinds end för i tiden. Torgny, min farfader, kunde erindre Upsala-kongen Erik Emundssön og fortalte om ham, at saalænge han var i den raskeste alder, havde han hver sommer leding ude, drog til forskjellige lande og underlagde sig Finland og Karelen, Estland og Kurland og mange stykker af österlandene; man kan jo endnu se de jordborge og andre storverker, han gjorde; men dog var han ikke saa overmodig, at han ei vilde höre paa folk, der havde nödvendigt at tale med ham. Torgny, min fader, var lang tid hos kong Björn og kjendte hans maade at være paa; i Björns tid stod hans rige med stor kraft og led intet tab; han var god at komme tilrette med for sine venner. Jeg selv kan erindre kong Erik Seiersæle og var med ham paa mangt et tog; han ögede Svearnes rige og vergede det tappert; ogsaa han tog imod raad af os. Men denne konge, vi nu har, tillader ingen mand at tale med sig, uden alene det, han selv vil have; herpaa driver han af al sin magt, men lader sine skatlande gaa fra sig af mangel paa raskhed og driftighed. Han attraar at have Norges rige under sig, noget, som ingen Svea-konge forhen har attraaet, og det forvolder mangen mand uro. Nu er det vor, böndernes, vilje, at du, kong Olav, slutter forlig med Olav Digre, Norges konge, og giver ham din datter Ingegerd tilegte. Men hvis du atter vil underkaste dig de lande i Austerveg, som dine frænder og forfædre der har eiet, da vil vi alle staa dig bi deri. Vil du ikke samtykke i, hvad vi siger, da vil vi angribe og dræbe dig og ikke taale ufred og ulov af dig. Saaledes har vore forfædre gjort i fordums dage; de styrtede fem konger ned i en kilde paa Mula-ting, fordi de var altfor opblæste af overmod ligesom du mod os. Sig os nu paa timen, hvad du vælger af disse to vilkaar!« Straks gjorde mængden vaabenbrag og stort gny. Kongen staar da op og siger, at han i alt vil rette sig efter bönder-

nes vilje; saaledes havde alle Svea-konger gjort, at de lod bönderne raade med sig i alt, hvad de vilde. Da stansede bönderne knurren. Derpaa talte hövdingerne, kongen, jarlen og Torgny sammen og sluttede fred og forlig fra Svea-kongens side, eftersom Norges konge havde sendt bud om. Paa det ting blev det aftalt, at Ingegerd, kong Olavs datter, skulde giftes med kong Olav Haraldssön. Kongen haandgav jarlen hendes fæstemaal og overdrog ham sit hele ombud i dette anliggende. Efter saa forrettet sag skiltes de ad paa tinget. Da jarlen drog hjemover, kom han sammen med Ingegerd kongedatter, og de talede med hinanden om denne sag. Hun sendte kong Olav en kaabe af pell med silkebaand. Jarlen drog tilbage til Gautland og Björn med ham. Björn blev en liden stund hos ham og drog derpaa tilbage til Norge med sit fölge. Da han kom til kong Olav og sagde ham, hvorledes erendet var löbet af, takkede kongen ham meget for hans færd og sagde, som sandt var, at Björn havde havt lykke med sig, som i denne ufred kunde faa sit erende udrettet.

Snorre Sturlassøn, ved P. A. Munch.

St. Olavs mildhed.

Med sin hær, den seiersæle,
drog Sankt Olav over heien;
da bød aanden ham at dvæle,
hvor et kors stod høit ved veien.
Op til korset gik en sti;
der han stansede sin ganger,
mens hans hær med klerk og sanger
drog i sluttet tog forbi.

Over korset laa den rene
sommerhimmels aftenrøde;
Olav bad sin Gud forlene
mark og helligdom med grøde.
Fromt han sukked: „Kron mit haab!
Hold din kirke trygt omgjerdet
og lad saa min daab med sverdet
skiftes om til fredens daab!“ —

End var himlen uformørket,
tyst og stille egnen blunded,
da Sankt Olav glad og styrket
atter til sin skare stunded.
Kun den lette taage gled
over myr og elveleie,
medens han paa øde veie
kom til hærens hvilested.

Der var freden slet bevaret,
der var herjet eng og ager;
ingen dyrket plet var sparet,
og til spot var bondens klager.
Gjennem kløverengens pragt
havde Olavs kjæmper vadet;
sæd og urt, af duggen badet,
under hestens hov var lagt.

Olav rev sit sverd af skede
for den brudte fred at hevne;
men med et han tvang sin vrede
med sin fromheds milde evne.
I de vilde kjæmpers spor
vandred han i bønnen længe,
over agre, over enge
strøede han de stille ord.

Og da morgnens svale vinde
aanded sagte over vangen,
kunde intet øie finde
sporet af berserkergangen.

Mellem kveld og morgengry
havde Olavs sukke svævet
i den stille dal og hævet
hvert et knækket straa paany.

Denne daad har sagnet kaaret
til en hellig sommergave;
derfor er dens merke skaaret
i de gamle runestave:
til et tegn for Olavs liv
er hos kjæmpebilen stillet
som det rette fredens billed
høstbedriftens krumme kniv.

Hellig Olav takket være
for de fromme sommerbønner!
Nu er vangen til hans ære
hegnet ind af Norges sønner;
nu skal onde tiders spor,
hvorved dalen er lagt øde,
dækkes til af fredens grøde,
vorde skjult i landets flor.

J. S. Welhaven.

Kong Olav og hans stallar.

Konning Olav sidder i Gardarik med sine gode hofmænd.
I Norge sidder den gamle Bjørn med sverdet ved sin lend.

I Norge sidder den gamle Bjørn, han speider fra borgens tind:
„Krist give, jeg maatte det spørge, vi finge bedre vind!“

Han speider fra borgens tinde, han ganger ind og ud:
„At Olav kom til Norrig iaar, det give den øverste Gud!

Jarl Hakon og Englands konning de raader for land og rige!
Krist give jeg maatte leve den dag, jeg saa dem af Norrig at vige!“

Jarl Haakon lader bud udgaa de norske kjæmper at vinde:
„Da først skal vi nyde landet med ære, naar vi kan Bjørnen binde.“

Ind da træder de sendebud, de stedes for egebord:
„Olav Digre sidder i Holmgaard; nu hersker kong Knut i nord.

Konning Knut og Haakon jarl de byder jer fred og leide,
hvis I vil komme til Nidaros og ende den lange feide."

— „Saa tidt har jeg jaget den vilde los og ulven igjennem tjørn;
den skal ei tjene den griske høg, der kan tjene den kongelig' ørn."

— „Kong Knut han er en herre saa gjev, I kjender ham vel af ry;
og vil du ham ikke med æren tjene, da skal du med skam bortfly." —

Hr. Bjørn rasler med brynjen blaa og med sin panserserk:
„Og skulde jeg svige kong Olav, da blev det et nidingsverk."

Hr. Bjørn griber sit lange spyd og sit forgyldte skjold:
„Og det skal koste jert røde blod, før I mig fanger i vold."

— „Hr. Bjørn, I bær jert navn med ret, I er i talen hvas,
I viser gjerne jer huggetand, alt som den vilde bas."

Saa listelig lo de sendebud: „I stanse jer vilde færd!
Den leger ei godt med tunge, der straks vil lege med sverd."

Saa rysted de paa egebord de sølvpenninger hvide:
„Dem skjænker dig alle den rige Knut, hvis han paa dig kan lide."

Da Bjørnen saa det hvide sølv, begyndte den at skule;
„Saamænd," da meldte den liden smaadreng, „nu fanger ei skjol-
det bule."

„Saamænd," da meldte den gamle Bjørn, „hr. Knut er en drot
med ære.
Ret aldrig saa jag saa meget sølv, som her monne sammen være.

Ret aldrig saa jeg saa meget sølv i dette fattige land." —
Saa drog han op til Nidaros, der blev han jarlens mand.

Og det stod hen i uger, ja vel i maaneder fem,
ret aldrig mæled hr. Bjørn et ord i alle dem.

Og det stod hen i maaneder ni, da spørges det over ø:
kong Olav samler en vældig hær, og jarlen er sunken i sø.

Hr. Bjørn sadler sin høie hest og tager sit panser paa:
„Krist give, vi maatte i Norrig vor rette høvding faa!"

Saa rider han til Gardarik, der aksler han sit skind,
saa træder han i høienloft for konning Olav ind.

„Hr. Bjørn, velkommen til Gardarik! I sige mig for sand,
om munkene læser messer endnu ved Norrigs strand,

om munkene læser messer endnu i Herrens hus,
om end i koret brænder de høie alterljus.

om end i lunden du hørte de klosterklokker at gaa
og jomfruer, der synger, som nattergale slaa."

— „End hørte jeg i lunden de klosterklokker at gaa
og jomfruer, der synger, som nattergale slaa.

End læser de skaldede munke messer ved Norges strande,
end skued jeg paa alteret de hvide lys at stande."

— „Dernæst, min gode stallar, du sige mig besked,
om end den norske bonde vil holde mig sin ed."

— „Saadan den norske bonde vil holde dig sin ed,
at fremmer han sin vilje, da fanger du evig fred."

— „Gud raader for held og seier; det gaa da, som han vil!
Dog hvi vil Norges bønder begynde dette spil?"

— Da blev den gamle Bjørn saa tankefuld i sind:
„Naar ror og anker glipper, da driver det skib for vind."

— „Og hør, min gode stallar! du talte, som bedst du kunde;
men aldrig mindes jeg før den dag, da dine øine de runde.

Og aldrig mindes jeg før den dag, da Bjørnens læber var hvide,
og aldrig forhen skalv dens ben, naar vi drog ud at stride."

Da synker den gamle hirdmand til konningens fod:
„Krist give, jeg din vrede maa sone med mit blod!

Jarl Haakon jeg gik tilhaande; det blev med guld betalt;
men var han ikke druknet iaar, da havde mig sorgen kvalt."

— Kong Olav strækker sin hvide haand mod Bjørn foruden svig:
„Stat op, min gode stallar! bed Gud tilgive dig!

Stat op, min gode stallar, og sæt dig ved min side!
Svigter den boldeste kjæmpe, paa hvem kan man da lide?"

Det var den høie konning, han spænder sverd ved belte,
hannem følger i plade tolvhundrede raske helte.

Og da de kom til Stiklestad, begyndte saa blodig en trætte;
saa glad da vorder den gamle ravn, han venter sig nu at mætte.

I midten ginge de spillemænd, de leger paa lur og horn;
de pile flyver saa tykt i flok som haglen i bondens korn.

I skoven løber den sultne ulv, den tager til at tude;
de pile flyver saa tykt i sky som sneen paa bondens rude.

Hr. Bjørn stander sin konge nær, han leger med spyd og stang;
alle de kjæmper, ham turde bie, de sank i grønnen vang.

Hr. Bjørn stander sin konge nær, han er en kjæmpe bold;
alle de pile, som Olav trued, dem fanger han i sit skjold.

Alle de mænd, der mod Olav stevned, han monne til jorden slaa;
„Hr. konge, de er for mange, og vi er altfor faa!

De kjæmper leger med buer og spyd, det er mig ei mer til lyst:
det sidste sverd, dig trued, opfanged jeg i mit bryst.

Brudt er mit skjold og min gode stang; ei mer skal jeg jernet slide;
Gud signe dig, du ædling! jeg lægger mig ved din side.“

— Da nikked kongen venlig, han stod i eget blod;
saa sank han til jorden; hr. Bjørn laa ved hans fod.

Hr. Bjørn sig valgte den bedste plads, han vilde hos konningen være;
de skal ei skilles i døden ad, der vandred sammen med ære.

Der vokser fagre blomster paa fjeldet.

Knut den store.

Kong Knut sad stor og mægtig paa sin trone,
en herre drabelig og sterk og huld.
Den danske, britiske, den norske krone
var smeltet sammen i hans krones guld.
Høit i hans høie hal klang harpens tone;
thi skaldens barm var af hans idræt fuld.
I kirken selv lød hymner til hans ære;
thi han udbredte Jesu sande lære.

Men Knut sad taus og tankefuld i sind,
ei blussed læben som hans purpurklæde;
sørgmodelig han støtted haand til kind,
og ingen del han tog i hoffets glæde.
De svundne dages idræt faldt ham ind;
da monne bitre taarer øiet væde.
„Ak!“ sukked han, „min Gud, kan du forgjette
min synd? Kan du mit regnebret udslette?

Min ungdom svandt i stolthed og foragt,
kjækt frem jeg gik; men nu jeg modløs græder.
For at forsterke min den stolte magt
forbandt jeg mig med Edrik, den forræder;

den djerve Ulv i kirken blev ombragt,
hans røde blod end altertavlen væder;
ei blot med sverdet, tidt med mørke rænker
jeg vandred frem; — nu det mit hjerte krænker.

Men oftest dog med manddom og med sverd
min raske ungdom blot sit verk begyndte;
at blive Danmarks gamle krone værd,
det var den tanke dog, som frem mig skyndte.
Og derfor stormed jeg i herrefærd,
og derfor heltens syssel, kamp, jeg yndte.
Da aabned sig mit hjerte for din stemme.
Ak, hulde Jesus! kan du alt forglemme?“

Som kongen nu saaledes trøstløs sad
med blege kinder og med graad i øiet,
mens henad bænken i den lange rad
guldhornet gik og hver mand var fornøiet,
da tren en skald for kongen frem og kvad:
„Min konning! hvo er vel som du ophøiet?
Du tvang det stolte Nords udstrakte lande;
ustraffet ingen tør dit bud modstande.“

Taalmodig, uden harme hørte Knut
paa denne daarlige, forvovne tale.
Hvad skalden kvad, det raabtes snarlig ud
af hver en ridder i de blanke sale.
Da blev den gyldne stol paa kongens bud
ført ned fra borgen gjennem grønne dale
til hviden strand, hvor stolt og langsomt vandet
høit skylled sine bølger op paa landet.

Derpaa han lod med stenbesatte baand
det tunge glavind ved sit belte spænde.
Med kronen paa, med sceptret i sin haand
han monne sine fjed mod havet vende.
Hvad tanke der besjælte kongens aand,
hver hofmand ønskte nu med higen kjende;
men kongen taug og vandred med sit følge
i purpurkaaben mod den hvide bølge

og satte sig saa i det gyldne sæde
blandt runde stene paa den bløde sand,
ei, hvor bestandig bølgens brud mon væde
den ramme tang med sit skumklædte vand,

ei heller der, hvor ei den kunde træde
paa den for fjerne, den for høie strand,
men dèr, hvor pilen med sit hoved hængte,
hvor nu og da kun bølgen op sig slængte.

Der kongen sad og talte saa til havet:
„Det land, jeg sidder paa, tilhører mig;
med dig, o sø! min vælde er begavet;
thi lyd din herre! ei du nærme dig!
Din bølge kræver jeg saaledes avet,
at til min fod den aldrig vover sig;
thi jeg behersker Nordens stolte lande,
ustraffet ingen tør mit bud modstande.“

Men som sedvanligt gik den stille bølge,
sin vante vei den end bestandig tog,
af sin natur den intet mon fordølge,
det ene bølgeslag det andet jog.
Med otte kom den niende i følge,
der sterk og svanger op paa kongen slog;
ei til hans fødder blot den op sig trængte,
hans scepter og hans krone den besprængte.

Da reiste kongen sig, saa til hver side
og brød med taarer høit saaledes ud:
„I sandhed! hver en kristen burde vide,
at der er ingen mægtig uden Gud!
Han grunded jorden, han lod havet glide
i evig veksel ved sit sterke bud;
han ene mægter jord og hav at tvinge,
mod hans er al min vælde saare ringe.“

Med disse ord han af sin krone spændte,
af guld og ædelstene stor og svar;
derpaa han sine fjed fra havet vendte
og ydmygt kronen hen i kirken bar.
Der knælte han og hver sin synd bekjendte,
mens angerstaaren trilled hed og klar.
Paa den korsfæstede i martyrkviden
han kronen satte, bar den aldrig siden.

A. Oehlenschläger.

Væringernes drapa.

Sterke vi stande,
stridende gange,
gjerne det gnistrende
glavind svinge,
brødre fra Beltet,
Bretlands hirdmænd,
drenge fra Dovres
dale voksne.

Svitjods sønner,
fra Skaanes marker,
helte fra Heklas
hal og jøkler,
hylde vi Harald
Haarderaade:
rædsel for rædde
riser alle.

Sverdet du svang paa
Sikiløen,
kjæmped med kraft for
Krist hin hvide.
Lig da i lynget
laa for høgen.
Blødhjertet barm sit
banner svigter.

Før os i faren,
fagre konge!
Det er som vin med
ven at drikke.
Det er som kvinders
kys at smage.
Leende lader
helten livet.

A. Oehlenschläger.

Kong Harald og Islændingen.

Kong Harald sad i Oslo
og drak med sine mænd
og talte om sin feide
med Dannemarks Svend;
thi de var haarde halse,
de drotter begge to,
og undte ei hinanden
den ringeste ro.

Da nu tilgavns var drøftet
den sidste hede dyst,
og hvor man skulde herje
iaar den danske kyst,
om tidender der spurgtes:
en meldte da, der var
i morgenstunden landet
et underligt par.

„Den ene er en Islænding
freidig og frels,
den anden er en bamse
udi sin tykke pels;
i Vinland har han kjøbt den
for al sin eiendom
og avet den med møie,
saa den er ganske from.“

Kong Harald lod dem hente;
det gottede hans sind,
da bjørnen han saa træde
i hallen høvisk ind.
Ei mindre godt ham hued
den unge raske mand,
hvis klare øine lyste
af mod og forstand.

Kong Harald hilsed venlig
og spurgte bygd og navn.
Sig nævnede han Audun
og Øfjord sin stavn.
Saa vilde kongen ogsaa
besked om dyret ha',
om det var hans eie,
og Audun svared: „Ja."

Da roser kongen bjørnen,
saa vældig og saa tam,
og spørger, om ei Audun
vil sælge den til ham;
og tinge som en kræmmer
om prisen vil han ei:
dens fulde værd han byder. —
Men Audun svarer: „Nei."

„Ei heller det mig undrer,"
— kong Harald gav til svar —
„naar alt, hvad du har eiet,
for den du givet har;
men om jeg byder dobbelt,
ei sandt, saa slaar du til?"
— Men Audun svared atter:
„Ei heller det jeg vil."

„Nu siden til at kjøbslaa
du føler dig for stolt,
du sagtens har som gave
mig bjørnen forbeholdt
og venter, at mit høisind
skal maale sig med dit?"
— „Nei, herre," svared Audun,
„der feiler du dog vidt."

„Saa sig, hvi du den kjøbte,
og hvi du tæmmed den,
og hvorhen da du agter
dig med din lodne ven."
— „Nu hvad min agt mon være,
det kan jeg sige nemt;
thi til kong Svend i Danmark
min gave er bestemt."

— „Er du da slig en taabe,
at du erfared ei,
at mellem Svend og Harald
gaar kun en blodig vei?
Og tror du, jeg vil taale,
du drager fri afsted
med gave til en fiende,
jeg ønsker kun fortræd?"

— „Det raader du for, herre,
om jeg maa reise frit;
men mens jeg har min vilje,
saa raader jeg for mit.
Og det er nu en vane,
som jeg har med mig bragt,
at jeg gjør aldrig andet,
end hvad der er min agt."

Da smilede kong Harald
og strøg sin brune kind.
„Saamænd, det maa jeg like;
følg da dit eget sind!
Reis med din bjørn til Danmark
og giv den til kong Svend;
men kom saa hid og sig mig,
hvad han dig gav igjen!"

Det loved Audun kongen
og drog med fred sin vei,
og løftet, som han sagde,
han glemte heller ei.
Da aaret var forganget,
saa tren han ind igjen
i hallen udi Oslo
til Harald og hans mænd.

Og kongen fluks ham kjendte
og ham at sidde bød
og gjøre sig tilgode
med saltmad og mjød
og derpaa at fortælle
om sine eventyr,
men først, hvad kong Svend gav
til gjengjæld for hans dyr.

„Først gav han dette, herre!“
— tilorde Audun tog —
„at kongen ei hovmodig
vrag paa min gave slog.“
— „Ja,“ svarede kong Harald,
„det var dog saare lidt;
jeg havde givet mere,
var dyret blevet mit.“

„Saa gav han ogsaa penge
mig til en pilgrimsfart.“
— „Ja, derpaa,“ svared Harald,
„har Svend jo aldrig spart.
Det gav han alt saa mangen,
der tomhændet kom.
Men hvad gav han dig mere
end reisekost til Rom?“

„Hver dag i kongens bæger
at skjænke øl og mjød,
den gjerning og den ære
han dernæst mig bød.“
— „Nu, det var smukt; men æren,
han bød dig, vared kort.
Gav han dig ei andet,
da snart du drog bort?“

„Jo“ — mæled Audun atter —
„han skjænked mig en knor,
vel rustet og vel taklet,
med ladning ombord.“ —
„Ja, det var ædelmodigt
og kongeligt og stort;
men Harald ikke mindre
end Svend vilde gjort.“ —

„Saa gav han mig en pose
af sølvpenge stram,
at ei jeg skulde leve
i armod og skam,
ifald mit skib blev sænket
i brændingens grav,
og ladningen blev slugt af
det graadige hav.“

„Det“ — udbrød kong Harald —
„var saare vel betænkt,
og det var ogsaa mere,
end jeg vilde skjænkt;
med skib og med ladning
jeg vilde troet os kvit.
Men var der endnu mere,
som Svend kaldte dit?“ —

„Jo, herre,“ — svared Audun —
„da jeg farvel ham bød,
kong Svend mig denne guldring
op over haanden skjød,
paa det den skulde vidne
om kongens gavmildhed,
hvis posen sank med skibet
i havdybet ned.

Han bød mig aldrig skilles
ved dette gyldne pant,
medmindre paa min vandring
jeg nogen høvding fandt,
hvis høie sind jeg skyldte
tak for saa meget godt,
at jeg ham undte gaven
fra Dannemarks drot.

Men denne høvding fandt jeg
ifjor paa dette sted.
Du kunde taget livet
fra mig og bjørnen med,
og dog du lod os drage
herfra med fred vor vei;
derfor, kong Harald, rækker
jeg ringen til dig.“

Da fór det hede blod op
i kongens brune kind,
og hædret han sig tyktes,
som han ei blev det end.
Og Audnns knor den sommer
laa kvær i Oslo vig;
saa seiled han til Island,
paa gaver dobbelt rig.

C. Ploug.

sag med ham; da bliver der ofte lempet og midlet, forat begge skal finde sig tilfredse. Ofte kan det og hænde, at jeg lover det, man beder mig om, fordi jeg gjerne vil, at alle skal fare glade fra mig. Jeg kunde gjerne, om jeg vilde, gjöre som du, at give alle ilde löfter; men jeg hörte ingen bebreide dig, at du ei opfyldte dem.« Kong Sigurd svarer: »Det har været almindelig tale, at den færd, jeg for af landet, var yderst hövdinglig; men du sad imidlertid hjemme som en datter i din faders hus.« — »Nu,« svarede kong Øistein, »greb du paa bylden; jeg vilde ikke indlade mig derpaa, hvis jeg ei kunde svare noget dertil. Det tykkes mig næsten, som om jeg udstyrede dig hjemmefra ligesom en söster, förend du blev færdig til toget.« Kong Sigurd svarer: »Du har vel hört, at jeg holdt en mængde slag i Serkland og fik seier i dem alle og mangeslags kosteligt bytte, hvis mage ikke hidtil er kommen til landet. Jeg tyktes at være mest værd, hvor jeg traf de ypperste mænd; men jeg tror, at du endnu ikke har fralagt dig hjemfödnings-navnet. Jeg for til Jorsale og kom til Apulien og saa dig ikke der, broder. Jeg gav Rodgeir jarl den mægtige kongenavn og vandt otte slag; men du var ikke i nogen af dem. Jeg for til Herrens grav og saa dig ei der, broder. Jeg for i denne færd helt ud til Jordan, der hvor Herren blev döbt, og svömmede ud over aaen og saa dig ikke der; men udenfor aaen paa aabakken var der et kjær; der knyttede jeg dig en knude i kjæret, der endnu venter paa dig; jeg sagde da, at du skulde löse den eller ogsaa bære den eftertale, som derom lagdes.« Da sagde kong Øistein: »Det er smaat, hvad jeg kan stille herimod. Spurgt har jeg, at du holdt nogle slag udenlands; men nyttigere var det dog for landet, hvad jeg imidlertid gjorde. Nord i Vaagen satte jeg fiskemands-boder, forat fattige mænd kunde finde livsnæring og hjælp; der ansatte jeg en prest og lagde gods til den derværende kirke, istedenfor at altsammen forhen var næsten hedensk. De mænd vil nok mindes, at kong Øistein har været i Norge. Over Dovrefjeld var der megen færdsel fra Trondhjem; der kom folk ofte til at ligge ude og lide ondt; men jeg lod gjöre et sælehus og lægge gods til; de folk vil nok vide, at Øistein har været konge i Norge. Foran Agdenes var en farlig, havnlös kyst, hvor mange skibe forliste; der

er der nu gjort en havn og et godt skibaleie samt en kirke. Siden lod jeg gjöre veter eller varder paa höjfjeldene; deraf nyder nu alle mænd indenlands godt. Jeg lod gjöre hallen i Bergen og Apostelkirken og en trappegang imellem. De efterfölgende konger vil nok mindes mit navn. Jeg lod gjöre Mikkelskirken og klostret. Jeg ordnede lovene, broder, saa at enhver kan nyde ret og skjel af den anden; og, overholdes de, gaar det bedre med landsstyrelsen. Jeg lod gjöre stöpelen i Sensholmssund med jernringe.*) Jamterne har vi og faaet til at underkaste sig dette rige, mere med blide ord og vid end med paagang og ufred. Nu er dette kun smaat at omtale; men jeg ved dog ikke for vist, om dette skulde være mindre gavnligt for landets mænd, end at du gjorde Blaamænd til bytte for den onde i Serkland. Og naar du roser dig af dine gode gjerninger, tror jeg, det ikke tjener mig mindre til sælebod, at jeg lod stifte klostre for renlivesmænd. Men naar du slog mig en knude, som jeg ei kan löse, da kunde jeg have slaaet dig en saadan knude, at du aldrig blev konge i Norge, nemlig da du seilede med et skib ind i min hær, da du kom hjem til landet. Betænke nu forstandige mænd, hvad du har forud! og vide skal I, guldhalsene, at der endnu er mænd i Norge, som altid tör jevne sig med eder.« Derpaa taug begge stille.

Snorre Sturlassøn, ved P. A. Munch.

Ottar Birting.

Sigurd Jorsalafarer blev med aarene mere og mere egensindig og tyrannisk, ja var endog til enkelte tider ligesom vanvittig. Han var nemlig engang i et karbad bleven saa forskrækket over en fisk, der var kommen med i vandet, at han siden den tid havde skade paa forstanden.

Saaledes traf det sig engang i et stort gilde ved hoffet, at raseriet kom over ham. Han sad först ganske stur og saa taus om sig, uden at nogen vovede at tale til ham. Ved siden

*) Denne støpel (taarnlignende bygning) var vistnok et sømærke, der tillige kunde anvendes til skibenes fortøining.

af ham sad dronningen, og i haanden holdt han en prægtig med guldbogstaver skreven bog, som han havde faaet i Konstantinopel. Med et udbröd han: »Hvor alt dog kan forandres! Da jeg kom hjem fra min reise, syntes jeg, at dronningen og denne bog var mine herligste skatte; nu finder jeg dem begge afskyelige; dronningen ser jo ud som et uhyre med bukkehorn paa hovedet, og bogen duer til intet.« I det samme kastede han bogen paa ilden og slog dronningen paa kinden, saa hun græd. Ingen af de nærmest siddende fornemste mænd vovede at mæle et ord; men den unge raske kjertesvend Ottar Birting, der stod foran kongen, löb til, tog bogen fra ilden, traadte frem for kongen med den og sagde: »Ja i sandhed, herre! hine dage, da I seilede fra landet med pragt og glans og kom tilbage med glæde, det var andre dage end disse, hvor I sidder med harm og tungsindighed mellem eders bedste venner. Glæd eder dog med dem og modtag mit raad, herre konge: bed dronningen om forladelse og vis hende venlighed!« — »Hvad,« svarede Sigurd; »vover du elendige bondesön at give mig raad?« Han drog sverdet og hævede det som til hug imod ham; men Ottar stod ubevægelig og uden at blinke. Da lod kongen sverdet ganske sagte synke fladt ned paa Ottars skulder, satte sig i höisædet og tiede en stund og saa sig om. Endelig udbröd han: »Hvor sent en dog faar prövet sine folk! Her sidder mine venner og fornemste mænd, ja de bedste mænd i landet; men ingen viste mig dog saa meget venskab som denne unge svend, hvilken I anser langt under eder i stand og værdighed. Jeg bar mig ad som en afsindig og vilde ödelægge mit bedste klenodie; men han hindrede mig derfra, talte viseligen for mig og viste siden det mest uforfærdede mod, da jeg i raseri for op og vilde hugge ham. Nu skal I vide, hvorledes jeg vil lönne ham: forhen var han kjertesvend; nu skal han være lendermand, ja den fornemste blandt mine lendermænd. Gak nu til sæde hos lendermændene, Ottar, og gjör ikke længer opvartning!« — Ottar blev siden en anseet og ypperlig mand.

P. A. Munch.

De tvende kirketaarne.

Det var sig hr. Asger Ryg,
hannem lyster i leding at gange;
først træder han ind i den kirke liden
at høre de ottesange.

Murene var af det gule ler
og taget hint sorte straa;
det var sig hr. Asger Ryg,
misnøiet han saa derpaa.

Det var sig hr. Asger Ryg,
sit hoved maatte han bøie;
loftet det var saa saare lavt,
og kjæmperne var saa høie.

Væggen var baade muggen og grøn,
den havde saa dyb en revne;
tiden æder med skarpen tand,
saa lidet monne hun levne.

Fort hun gnaver med skarpen tand,
dertil hun haver stort drift;
alt da vokste den liden smaablomst
udi den kirkerift.

Alt da snoede den grønne humle
sig ad den kirkeside.
Storken sidder udi reden strunk,
og ser hun ud saa vide. —

„Og hør du, kjære fru Inge!
Du est en kvinde saa pur;
ei sømmer det sig at bede til Gud
i sligt brøstfældigt skur.

Vinden blæser udi kirken ind,
og regnen ned monne dryppe.
Kristus er stegen til himlens sal;
han nøies ei mer med en krybbe.

Hør du, allerkjæreste hustru min,
jeg siger dig det forsand:
op skal du bygge kirken af ny,
mens jeg er dragen af land.

Taget du dække med røden tegl,
af sten du bygge den mur!
ned da skal du rive saa brat
det uselig kirkeskur.

Tage du mit skarlagenskind,
af fløiel det vel maa være;
alt til et alterklæde skjønt
du snildelig saa det skjære.“ —

Det var sig fru Inge,
hun svared sin husbond med ære:
„Som I siger, min ædelig herre!
saa bør det sig vel være.“

„Hør du, kjære fru Inge!
Gud haver velsignet dit liv;
føder du mig en søn saa bold,
da est du en danneviv.

Føder du mig saa bold en søn,
da gjør du mig tankerne glade;
føder du mig en datter skjøn —
jeg vil hende ikke hade.

Hør du, kjære fru Inge!
du est en kvinde velbaarn.
Føder du mig en søn saa bold,
da bygge du kirken et taarn.

Føder du mig en datterlil,
da sætte du kun et spir;
ridderen kneiser saa strunk og stolt,
men for kvinden er ydmyghed sir.“ —

Det var sig hr. Asger Ryg,
han beder sadle sin hest;
saa rider han udi den ledingsfærd
som til en bryllupsfest.

Tredive var hans svende,
og alle med brynjer nye;
hvor han stedtes i kampen hen,
de fiender brat monne fly.

Det stod paa udi uger,
ja vel udi maaneder ni;
det var sig hr. Asger Ryg,
han seired i alle di.

Det var sig den gjevelig helt,
hannem lyster nu hjem at fare;
hjelmene var af hint røde guld,
ham fulgte saa fager en skare.

Der han drog igjennem den skov,
da fulgte ham tredive svende;
der han kom til Finnesløvlille,
da red den herre alene.

Solen skinner om morgenen rød,
og røgen falder paa græs;
det var sig hr. Asger Ryg,
han spored saa vel sin hest.

Satte den herre guldkringlen
alt udi sin gangers side;
det vil jeg for sandingen sige,
hans tanker løbe saa vide.

Over dén gule hvedemark
der kneiser en bakke grøn;
bag ved ligger Finnesløvlil,
en by vel stor og skjøn.

Det var sig hr. Asger Ryg,
han bad vel ved vor frue:
„Give det Gud i himmerig,
at jeg et taarn maatte skue!"

Det var sig hr. Asger Ryg,
saa listelig da han lo;
der han kom paa den grønne bakke,
da skued han taarne to.

Over den kirke saa stoltelig
de kneised i luften blaa;
lerken sang i den hvedemark,
mens solen skinned derpaa.

Tak have stolten fru Inge!
hun var sig en danneviv;
hun skjænked sin husbond sønner to
til gammen og tidsfordriv.

Den første af de sønner to,
ham kaldte han Esbern Snare;
han blev saa sterk som den vilde bas
og mere snel end en hare.

Den anden kaldte han Aksel,
han blev en biskop from;
han brugte sit gode danske sverd
som paven sin stav i Rom.

Faldet nu er det ene taarn,
og krattet vokser af grus;
Aksel og Esbern Snare
de taarner det danske hus.

Mosen dækker den gamle sten
alt over hin sorte jord;
Aksel og Esbern Snare
de hæver sig høit i nord.

Styrte vil snart det andet taarn
udi den kirkeby;
Aksel og Esbern Snare
de kneiser i evigt ry.

Krist signe hin ædelig dannekvinde!
hun hviler for altret i kirke,
hun satte tvende mægtige taarn
paa Dannemarks Danevirke.

Hil være den kjæmpe, som seierrig
hjemdrager med stolten skare
og finder i vuggen tvillinger to
som Aksel og Esbern Snare!

A. Oehlenschläger.

Sverres tale til Birkebeinerne før slaget paa Ilevollene.

Her er en stor og skjön hær samlet; og det ser ud til, at vi skal kjæmpe mod en betydelig overmagt. Kong Magnus's fylking bedække fast den hele slagmark med forgyldte vaaben og kostbare klæder; da vilde vor dont være vel forrettet, hvis I bragte begge dele til byen ikveld. Man viser eder jo ikke i skov for at hugge ved, men for at veksle hug med kong Magnus's adelsmænd; der er det uden skam at give og tage store slag. Thi der er forskjel paa at klöve jarler og klöve ved. Dernæst, kamerater! er det godt at have de to ting at vælge imellem: enten at seire eller at falde med ære. Saalunde raadede en bonde sin sön, da han fulgte ham tilskibs: »Vær haardför og kjæk i kamp,« sagde han; »thi efter os lever eftermælet. Eller hvorledes vilde du handle, hvis du kom i slag og vidste forud, at du skulde falde?« Sönnen svarede: »Der var da ingen grund til at spare paa kræfterne.« — »Men om om du vidste forud, at du ikke skulde falde?« spurgte faderen. Sönnen svarede: »Da kunde man jo rolig gjöre sit bedste.« Faderen sagde: »Vel! i ethvert slag, hvor du kommer, vil et af to ske: enten skal du falde, eller du skal undkomme. Vær derfor kjæk; thi alt er forud bestemt; intet formaar at fælde den, hvis time endnu ikke er slaaet, og intet mægter at redde den, hvis time er kommen; men paa flugt er fald værst.« Dertil kommer, Birkebeiner! at det vil ei være godt at söge skaansel hos Heklungerne; derfor er der ikke andet for end staa fast og pröve sverdene paa mjödmaverne fra Viken. Vor hær er vakker og talrig. Deres er talrigere, men kan ikke komme til anvendelse i sin helhed. Desuden passer den störste del deraf bedre til dans end til kamp, og er de mere fortrolige med ölkruset end med hjelm og sverd. Min hird og mit merke stiller jeg imod kong Magnus's; thi af hans omgivelser kan vi vente os det skarpeste angreb, hvorimod hans lendermænd snarere vil skaane sig selv. Bondemassen, som de har tvunget til fölge med sig, vil derimod være ligegyldig ved, hvo der falder, naar de blot selv slipper uden saar. Om Tronderne i det mindste ved jeg, at det gjælder, hvad skalden sagde: »Jeg forbeholder mig den

yndige, mundfagre mö, hvor det saa gaar mellem de to, Sverre og Magnus.»

Gaa nu rask frem, gode venner, og med Guds hjælp!

Eft. Karl Abbed, ved G. Thomsen.

Birkebeinssang.

Melken sød at drikke,
sirupskrukken slikke
var ei Nordmands vis;
drikke elv og kolde vande,
drikke drik, som varmed pande,
det var Nordmands vis.

Sukkerklump at smelte,
mandeldeig at elte
var ei Nordmands vis;
faare-ribber, bukke-rygge,
speget okse-laar at tygge,
det var Nordmands vis.

Svøbe sig i silke,
kniplingstraad at pilke
var ei Nordmands vis;
bast til baand at sammentvinde,
birkebark om ben at binde,
det var Nordmands vis.

Under dun at varme
fine, bløde arme
var ei Nordmands vis;
bruge sten til hovedpude,
naar han var i marken ude,
det var Nordmands vis.

Ja og haand at give
og ei tro at blive
var ei Nordmands vis;
hjerte frem med haand at bære,
ven og konge tro at være,
det var Nordmands vis.

C. Frimann.

Dronning Dagmar.

Ingen dansk dronning har efterladt sig et saa herligt minde som Valdemar Seiers förste gemalinde, den fromme, elskelige Dagmar. Mere end seks aarhundreder er henrundne siden hendes död; men de har ikke formaaet at afblege dette minde. Endnu lever de gamle, rörende sange om Dagmar paa folkets læber og fylder dets hjerter med vemod.

Det er nemlig de gamle folkeviser, der giver os et levende billede af den herlige dronning, og ikke den tids magre kröniker og annaler, der saa godt som intet fortæller om hende. Af disse ved vi kun, at hendes egentlige navn var Margrete, at hun var en datter af kong Premysl Ottokar den förste af Böhmen og 1205 blev gift med kong Valdemar.

Hun blev 1209 moder til den unge Valdemar, men döde allerede den 24 mai 1212, omtrent 26 aar gammel, og blev begraven i Ringsted kirke, hvor hendes ligsten, en simpel, graa marmorsten, findes ved venstre side af kong Valdemars. Hendes vænhed og ynde vandt saaledes det danske folks kjærlighed, at det kaldte hende Dagmor eller Dagmar, hvilket uden tvivl betyder dagens maar eller mö, yndig og skjön som dagslyset.

Indbegrebet af alt, hvad der danner den reneste kvindelighed, er i fuldeste maal forenet i hendes personlighed. Skjönhed, mildhed, ynde og inderlig fromhed er uadskillelige fra Dagmars navn. Helt rörende fremtræder disse dyder i de fire viser, hvori folket har foreviget hendes minde; de hörer til de herligste sange, der er bevarede fra middelalderen.

I den förste skildres, hvorledes den unge hr. Strange Ebbesen drager med et glimrende fölge til Böhmerland og anholder om hendes haand for sin herre. Han modtages venlig og vies paa kongens vegne til hende. Da de seiler paa drageskibet forbi Mandö op mod Ribe strand, ser Dagmar förste gang kong Valdemar, der tumler sin ganger paa hviden sand. Hun spörger om navnet paa hin dristige svend, og junker Strange griber leiligheden til at forkynde sin herres ros:

Hør I det, min skjønne jomfru,
han er en orlogsmand,
han haver vundet til Dannemark
igjen alt Nordenelvs land.

Han er en mand og dertil fyrste vis
og tør paa sine fiender se;
de flyr for hannem baade øster og vester,
naar han i hugen er vred.

Bryllupsfesten holdtes paa Ribehus, hvor kong Valdemar pleiede at opholde sig, og hvortil ogsaa viserne knytter de övrige begivenheder i dronning Dagmars liv. Der var stor jubel over hele landet, og lydelig forkyndtes hendes pris:

Der glædtes ved baade store og smaa,
den fattige med den rige;
der glædtes bonde og borger mest
af hjertens grund tillige.

Hun kom uden tynge, hun kom med fred,
hun kom goden bonde til lise;
havde Danmark altid saadanne blomster,
man skulde dem ære og prise.

I den anden vise fortælles, hvorledes hun bad kongen til morgengave om, at han vilde frigive den fangne biskop Valdemar, at han vilde eftergive plogpenningerne og lade fangerne lös af jern: bönner, som kongen ogsaa tilstod hende, skjönt ikke uden modstræben med hensyn til biskopens frigivelse:

Kommer han ud, biskop Valdemar,
han gjør eder enke iaar.

I den tredje spaar en fangen havfrue hende, at hun snart skal lade sit unge liv. Hun gjör dog ikke havfruen noget ondt, men fölger hende til stranden med alle sine möer og sætter hende i de blaa bölger.

Den fjerde vise skildrer i simple, men vemodige, gribende træk dronningens död. Hun ligger syg i Ribe, og da hun merker, at döden nærmer sig, sender hun ilbud til Skanderborg, hvor kongen opholder sig. Den liden smaadreng, heder det, kaster sig paa gangeren röd og rider hurtigere frem, end snaren falk kan flyve. Da kongen, staaende paa höienloftsbro, ser ham komme saa skyndsomt, aner han den forestaaende ulykke. Ved at höre budskabet gribes han af en heftig bevægelse; han slaar det tavlbord sammen, at alle de terninger sjunge, og iler afsted. Frygt og længsel driver ham frem, langt foran alle hans fölgesvende. Visen udtrykker dette höist gribende i de simple ord:

Der kongen drog af Skanderborg,
da fulgte ham hundrede svende;
men der han kom til Gridstedbro,
fulgte hannem kun Dagmars dreng.

Da han red over Randbøl hede,
da fulgte ham femten svende;
der han kom over Ribebro,
da var den herre alene.

Dronningen döde, da kongen red opad stræde; men kongens og alle de tilstedeværende fruers bönner kaldte hendes bortflygtende aand end for et öieblik tilbage til livet. Hendes sidste ord er en bön for fangerne og de fredlöse, önsker for kongens og landets vel og bekjendelsen af den eneste synd, som nager hendes samvittighed, at hun om söndagen havde snört sine ærmer og sat striger paa dem; og derpaa henslumrer den fromme kvinde med de ord:

Der sidder Guds engle i himmerig,
de monne fast efter mig lide.

Nu er det tid, jeg farer herfra,
jeg maa ikke længere dvæle;
himmerigs klokker de ringer efter mig,
mig længes hen til de sjæle.

Saa skjönt lever Dagmars minde i folkets sange.

Merkelig nok er netop det mindesmerke, vi endnu har tilbage om den fromme dronning, et guldkors af fortrinligt byzantisk arbeide, der skal være fundet i hendes grav i Ringsted. Det har udentvivl tjent til relikviegjemme. Den ene side forestiller den korsfæstede Kristus, af hvis side en blodström udvælder; paa den anden sees fem smaa brystbilleder, nemlig Kristus i midten med Maria paa venstre og Johannes paa höire side, der begge strækker hænderne ud mod frelseren; den överste og den nederste figur forestiller uden tvivl de græske helgener St. Basilius og Johannes Krysostomus.

Et andet synligt minde om hende har vi i en kilde, der findes i en skov nærved landsbyen Vithen, nordvest for Aarhus, og kaldes Dagmars kilde. Der fortælles, at dronningen engang paa en reise skal have stanset her og læsket sin törst ved kildens klare vand. Af det slot derimod, som kong Valdemar skal have ladet bygge ved Anderöd by i Kregome sogn i Sjælland og til ære for Dagmar kaldet Dronningholm, er der nu neppe synlige spor tilbage.

A. Fabricius.

Haakon Haakonssøns barndom.

I kong Sverres sidste tid stiftedes et farligt parti imod ham af biskop Nikolaus. Dette parti, som kaldtes Baglerne, lykkedes det ikke Sverre at betvinge, og det förte endnu i en række af aar en ödelæggende krig med Birkebeinerne. Sverres sön, den brave kong Haakon, overlevede ham ikke længe, og nu udbröd der endog tvist mellem Birkebeinernes hövdinger indbyrdes, idet kong Sverres to söstersönner, Haakon Galen og Inge, begge vilde have regjeringen. De var begge sönner af Sverres söster Cecilia, men födte i forskjellige egteskaber. Omsider forligtes de saaledes, at Inge skulde blive konge, men Haakon Galen være jarl og i grunden den egentlige regent.

Men den rette tronarving var dog kong Haakon Sverressöns sön, der noget efter hans död födtes paa gaarden Folkesborg i Eidsberg paa Heggen og fik navnet Haakon. Her opfostredes han en kort tid hemmelig, da hans venner af frygt for Baglerne ikke vovede at röbe, hvor han var. En mand i nabolaget, Erlend paa Husaby, og presten Trond til Folkesborg paatog sig nu i al stilhed at före det aarsgamle kongebarn og moderen til Hedemarken. De ankom juleaften til byen Hamar, hvor biskop Ivar snart fik höre om deres ankomst og indböd hans moder med barnet til sig i julen. Men Birkebeinerne vidste, at bispen var dem og hele Sverres æt fiendtlig sindet, og at indbydelsen blot var skeet, forat han kunde faa fat paa barnet. Derfor besluttede de to birkebeinske sysselmænd paa Hedemarken i forening med barnets ledsagere saa hurtigt som muligt at sende moder og sön videre. Til bispen svarede man, at moderen endnu var træt af reisen, men skulde indfinde sig straks efter julen. Imidlertid blev flygtningerne förte til Lillehammer og derfra mod slutningen af julen til Østerdalen. Her vilde de over fjeldet til Trondhjem, men döiede i hine höitliggende og dengang saa udyrkede egne saare ondt. Ofte maatte de overnatte under aaben himmel; engang vidste de ikke for uveir, hvor de var, og maatte betro barnet til to raske skilöbere, der drog afsted og först langt om længe fandt en lade i Naverdalen, hvor de gjorde ild paa, varmede barnet og sögte at holde liv i ham med smeltet sne. Hvor de ellers traf bygder, viste bönderne sig

meget hjælpsomme med at skaffe heste, veivisere o. s. v. Bagler-hövdingerne, der sad i Tunsberg, sendte folk til Oplandene for at faa fat paa barnet; men heldigvis kom de for silde. Eftersom flygtningerne nærmede sig Gauldalen, kom flere skarer af Birkebeiner dem imöde og sluttede sig til dem. Ved efterretningen om, at en skare nærmede sig byen og havde en kongesön med, samlede Inge förat sit mandskab og gjorde sig færdig til forsvar, hvis han skulde blive angreben; men snart fik han den sande sammenhæng at vide og takkede nu Gud, som saa vidunderlig havde frelst barnet fra fare. Han biede med sin hird, indtil skaren ankom, tog selv barnet paa sine arme, kyssede det og önskede det velkommen. Moderen og barnet forblev ved hans hof til Birkebeinernes store glæde, og alle de gamle Birkebeiner, der boede udenfor byen, gjorde sig jevnligen erende ind for at se paa ham og kjærtegne ham. Da Haakon jarl siden kom til Nidaros, tog han barnet og moderen til sig og erklærede jevnligen, at baade han og Inge sad i Haakons arv.

Da han var tre aar gammel, tog kongen og jarlen ham med sig lige til Viken og derfra til Bergen, hvor jarlen lod ham, hans moder og sin hustru fru Kristina blive tilbage i borgen. Denne blev siden beleiret af Baglerne og maatte overgive sig, hvorved Haakon faldt i Baglernes vold; dog tilföiede de ham intet ondt. En dag viste Baglerne ham langskibene udenfor bryggen og spurgte ham, hvem han troede de tilhörte. »Min herre,« sagde Haakon. »Ja vor konge Filip, det er jo din herre,« svarede de. »Nei Haakon jarl, han er min herre,« sagde Haakon. Da lo de og sagde: »Han bliver os nok ikke tro.« Den anseede Bagler-hövding Reidar Sendemand foreslog endog, at de skulde tage Haakon til konge og gjöre Filip til jarl; men de andre fandt det dog upassende. Paa erkebiskop Tores anmodning overgav de Haakon til denne, og han overleverede ham igjen til jarlen, som takkede Gud, at han var sluppen ud af Baglernes vold.

Den næste vinter var meget kold. Da var Haakon kun fire aar gammel, liden af vekst, men rask, munter og pudsig. I denne kolde vinter maatte Birkebeinerne ligge længe udenfor Selö, og alt drikke frös ombord; smöret lod sig ikke smöre paa brödet for Haakon, der uagtet frosten endelig vilde være

oppe blandt hirdmændene. »Lad os da binde smöret paa,« sagde han. Da lo alle, og dette blev et mundheld over den hele hær. Undertiden tog nogle Birkebeiner ham ved armene, andre ved benene og trak i ham, sigende for spög, at de vilde hjælpe ham til at vokse hurtigere; thi det varede forlænge, til han blev stor.

Da han var 7 aar gammel, lod jarlen ham gaa i skole for at lære at læse. En tid efter spurgte jarlen ham, hvad han lærte. »At synge,« svarede Haakon. »Det skal du ikke lære,« sagde jarlen; »thi hverken skal du blive prest eller bisp.« Han og hans hustru viste Haakon megen venlighed. Undertiden kunde hun rigtignok skjende paa ham og lade, som om hun ikke vidste, hvis sön han var; men da irettesatte jarlen hende og sagde: »Hver mand ved dog, at jeg og min broder sidder i hans arv.« Imidlertid kunde Haakon og Inge ikke fornegte sin lyst til herredömmet saameget, at de jo tilsidst sluttede et forlig om, at den af dem, der levede længst, skulde tage arv efter den anden, hvis ingen af dem efterlod nogen egtefödt sön; isaafald skulde denne, naar han overlevede dem begge, arve riget. Da dette blev lyst paa Øretinget, havde Haakon været i besög over paa Bakke, men kom hjem igjen om aftenen. I jarlens hird var en gammel Birkebeiner ved navn Helge Hvasse, der elskede drengen saare höit. Haakon gik, som han pleiede, til ham; men nu stödte Helge ham fra sig. Haakon spurgte forundret, hvad det skulde betyde. »Jeg bryder mig nu ikke mere om dig,« svarede Helge; »thi idag blev du dömt fra din fædrenearv.« — »Hvor skede dette, og hvem gjorde det?« spurgte Haakon. »Det skede idag paa Øreting,« sagde Helge; »det var kong Inge og Haakon jarl, som gjorde det.« — »Bryd dig ei herom, kjære Helge,« sagde drengen; »det kan jo ikke gjælde, saa længe ikke mine ombudsmænd var tilstede og samtykkede paa mine vegne.« »Hvem er da dine ombudsmænd?« spurgte Helge. »Det er Gud, den hellige jomfru Maria og den hellige kong Olav,« sagde Haakon; i deres hænder har jeg lagt min sag, og de vil nok staa mig bi.« Da tog Helge ham i sine arme, kyssede ham og sagde: »Jeg vilde ikke for meget, at dette skulde være utalt.« — Jarlen fik denne samtale at vide og sagde ikke stort derom; men Kristina blev ærgerlig og skjendte paa

ham. Kort efter tilböd en af jarlens hirdmænd ved navn Hide sig, at han nok skulde sörge for at faa barnet afveien, saa at jarlen ingen fare skulde have at befrygte for sin sön. »Det forbyde Gud,« sagde jarlen, »at jeg skulde begaa saadan nidingsstreg, at rydde min bedste velgjörers sön afveien.« Han var siden den tid aldrig venlig mod Hide.

Da Haakon var 10 aar gammel, döde jarlen. Da kom han igjen til Inges hof og gik i skole sammen med hans sön Guttorm. De gik lige klædte og blev holdte aldeles ens. Ofte var der strid imellem dem, da Guttorm var meget hidsig.

Engang, da Inge paa grund af et oprör i Tröndelagen havde samlet de fleste Birkebeiner-hövdinger om sig, benyttede disse sig af leiligheden til at bede Inge om et lén for Haakon. Inge vilde intet höre herom og sagde, at landet endda var beklippet nok. Da blev de ærgerlige og opmuntrede nu Haakon til at sætte sig i spidsen for dem og stöde Inge fra tronen. Men Haakon sagde nei. »Jeg er for ung til sligt,« sagde han, »og vil ikke, at Birkebeiner skal stride mod Birkebeiner. Naar tiden kommer, giver nok Gud mig, hvad der tilkommer mig af min fædrenearv.«

Omtrent halvtredje aar efter jarlens död döde ogsaa kong Inge. Da blev Haakon, uagtet han kun var 13 aar, kaaret til Norges konge og herskede med hæder og berömmelse i 46 aar lige til sin död.

P. A. Munch.

Haakon Haakonssøn som konge.

Haakon Haakonssön blev Norges konge paa en tid, da dette rige söndersledes af indvortes uroligheder; han maatte længe kjæmpe mod mægtige og rænkefulde fiender, som snart aabenbart, snart hemmeligen sögte at styrte ham fra hans kongestol; men han gik seierrig ud af kampen, han skaffede sit fædreneland fred i dets indre og saa det för sin död blomstre i fornyet kraft. Nordmændene elskede ham, medens naborigerne hædrede ham som en voldgiftsmand, og Europas konger fjernt og nær sögte hans venskab. Dette var ei heller

ufortjent: faa konger har besiddet större og elskværdigere egenskaber end Haakon. Kraft og klogskab var hos ham parret med mildhed, forsonlighed og sjelden ordholdenhed. Han var skjön, velskabt, rask og smidig, veltalende tiltinge og munter blandt sine venner. Mod den fattige var han stedse blid og nedladende; men sad han blandt hövdinger, var hans væsen fuldt af værdighed. Fremmede, der besögte ham, sagde, at de aldrig havde seet nogen, som bedre end han forstod paa en gang at være kamerat og herre. Den smag for videnskaberne, der udmerkede flere af den tids fyrster — som en keiser Fredrik II, en Alfons X af Kastilien, — synes ikke heller at have været Haakon fremmed. Han forstod latin, han lod flere skrifter oversætte fra fremmede sprog paa norsk, og han yndede sit fædrelands historie. I hans sidste sygdom var det hans tidsfordriv at höre de norske kongesagaer forelæse. Han kjendte nöie sit lands love, overholdt dem strengt og gjorde sit til at forbedre dem. Vold, drab og blodhevn, som under de indvortes uroligheder havde taget overhaand, lykkedes det Haakon betydelig at hemme. Han viste sin iver for kristendommen ved at stifte hospitaler og klostre, ved at bygge herlige kirker og ved at omvende en del hedenske Bjarmer, hvem han havde givet boliger i Malangen i det nordligste Norge, da de var flygtede fra östen for de i Rusland indtrængende Mongoler. I det hele agtede han geistligheden, skjönt han sögte at sætte skranker for dens overmod. At endelig folkets velstand og sikkerhed laa ham paa hjerte, derom vidner de havne, han forbedrede, og de mange faste borge, han opförte rundt omkring i landet.

R. Keyser.

Glad fik Norge snart at merke,
at den unge kongemand
havde valgt sig verger sterke,
Gud og Olav da paastand;
thi hans krone stod i gløden,
da han steg paa kongestol;
dobbelt straaled morgenrøden,
dobbelt lued himlens sol!

Aldrig saa man slig en sommer:
to gang' lagde svanen eg,
to gang' knopped markens blommer,
to gang' blomstred rogn og heg.
Havet sig ved kysten hvilte,
spøgte med dens fulde barm,
blommen lo, og himlen smilte
som en viv med barn i arm.

Høit med sine klippeborge,
straalende som Nordens sol,
stod det gamle, gjeve Norge
med den drot paa kongestol.
Tysklands keiser, Romas pave,
Serklands sultan fra sit slot
sendte mangen vennegave
da til Norges sterke drot.

End han vilde Norge gavne:
gammel skjønt og træt af aar,
ud han red paa gyldne stavne,
giver Skotten dybe saar.

Hvad det vandt ved Magni seier,
havde alt sig revet løs;
Haakon snart igjen det eier,
om end Skotte-kongen fnøs.

Der han saa sin kveld med glæde,
lyttende til Sagas røst;
til de gamle skaldes kvæde
aanded sidste gang hans bryst.
Liget førtes over fjorden,
hviler nu i Bjørgvins stad,
men hans drapa blev i Norden
til et gyldent sagakvad.

H. Heyerdahl.

Marsk Stigs døtre.

Marsk Stig havde blodige daad fuldbragt,
som aldrig vil gange af minde;
han havde sin herre og konning undsagt
og dræbt sin lyksaligheds fiende.
Nu var han vandret til fædres hjem
for Gud at lægge sit regnskab frem;
to døtre bleve tilbage,
de maatte af Danmark drage.

De havde ei fader, ei moder mer,
de havde ei ven eller frænde;
sørgmodig de ser paa hinanden ser:
„Hvorhen skal vi arme os vende?
mon nogen os huser i fremmede land?"
Og saa tog den ældste den yngste ved hand,
paa kind runde taarerne stride,
de drog ud i verden den vide.

Saa ginge de piger til Sveriges land,
de græd og sørged saa saare.
Kong Byrge han var saa haard en mand,
han rørtes ei ved deres taare:
„Marsk Stig haver fældet min frænde kjær;
hvorlunde kommer hans börn nu her?
Tænk aldrig husly at finde,
hvor Eriks venner er inde!"

„Hvad kunne vi for kong Eriks død,
vi arme, uskyldige piger!
forladte vi flygter og søger vort brød
i fremmede lande og riger.
Men ingen os huser i fremmede land!“
Saa tog den ældste den yngste ved hand,
paa kind runde taarerne stride,
de gik ud i verden saa vide.

Som maager flyr over vildene strand
og hviler paa skaldede stene,
saa gik de piger til klippernes land
den Nordmanna-konning at tjene.
Og kongen ser paa de piger smaa:
„To vænere møer jeg aldrig saa;
I kan dog ei brygge og bage
med hænder saa hvide, saa svage?“

„Nei, væve vi kunne i rør og lad
og spinde dig guldet hint røde;
men aldrig bliver vort hjerte glad,
siden fader og moder os døde.
I Dannemark er vi baaren og fød,
Marsk Stig, vor fader, er bleg i død;
men vi fælder taarer saa stride
og gaar ud i verden den vide.“

Og kongen dem klapper paa blegen kind,
han bad dem ei sørge, ei græde;
han monne dem klæde i skarlagenskind
og i fruerstuen indlede:
„Jeg kjendte jer fader, den dannemand,
han var en herre til mund og til hand:
velkomne hans børn mig ere,
nu jeg eders fader vil være.“

Taus sad de piger ved væverlist
og vov med guldet hint røde
først jomfru Maria, saa Jesum Krist
og fader og moder, som døde;
saa vov de hjort, og saa vov de hind,
saa vov de sig selv med hviden kind,
saa vov de med fingre snare
Guds hellige engleskare.

Og der de havde det verk fuldbragt,
da var deres sorrig forsvunden;
men øiet tindred saa blegt, saa svagt
som lampen mod morgenstunden.
Den ældste trykte den yngste i hand,
saa ginge de til hint bedre land,
hvor uskyldstaarer, de stride,
aftørres af englene blide.

B. S. Ingemann.

Nils Ebbesen.

De fremmede herrer udsugede folket ubarmhjertig, og der var i lang tid ingen dansk mand, der vilde anföre de ulykkelige bönder mod deres undertrykkere. Derfor blev ogsaa Sjællænderne, da de havde grebet til vaaben mod grev Johan, nedhugne forfode af hans tyske ryttere. Men Jyderne led dog mest. Den holstenske grev Gert, hvem Holstenerne kaldte den store, men Jyderne den kullede (ɔ: skaldede), var deres herre; hans tyske krigsfolk drog omkring i landet, plyndrede og brændte allevegne og udövede mange umenneskelige grusomheder. Da gjorde bönderne opstand, adelsmændene stillede sig i spidsen for dem og fordrev grev Gert og hans krigsfolk. Men greven samlede en stor hær, rykkede med den ind i Nörre-Jylland og adspredte de væbnede Jyder. Da besluttede Nils Ebbesen, en jydsk adelsmand, at vove sit liv for at redde landet. Men dette var ingen let sag; thi greven laa med fire tusend krigsfolk i Randers, og Nils havde ikke flere end seksti mand.

Nils Ebbesen boede paa sin gaard Nörre-Ris, der laa i Folby sogn, to mile söndenfor Randers, paa veien til Skanderborg. Som han nu en dag stod og tænkte paa, hvorledes han bedst kunde udföre sit forsæt, kom der en mand ridende med grev Gerts bud til Nils Ebbesen, om denne vilde komme til ham i Randers, imod at han frit og uhindret kunde drage bort igjen. Nils Ebbesen tænkte paa at komme. Da budet var redet bort, sagde Ebbesens hustru, der havde hört hans erende: »Mig tykkes, du gjorde bedre i at blive hjemme; thi Gert har sikkert svig isinde. Hans ord kan ingen mand

ved larmen, og de angreb nu Nils Ebbesen; men da fienderne kjæmpede uden orden og blev end mere forvirrede, da de hörte, at greven var dræbt, saa lykkedes det Nils med sin lille hob at kjæmpe sig frem til broen. Da de var komne over denne, blev fjælene kastede i aaen, saa fienderne ikke straks kunde forfölge dem. Derpaa gik de til lunden, hvor deres heste stod bundne, sad op og red ind i landet. Dette skede aar 1340.

Da det spurgtes, at Nils Ebbesen havde fældet grev Gert, ringedes der med kirkeklokkerne over hele Nörre-Jylland. Alle Jyder greb til vaaben for at jage Tyskerne ud af landet. Det fortælles, at da Nils Ebbesen en dag havde forfulgt fienderne, kom han om aftenen træt og hungrig til et lidet hus, hvor der boede en fattig gammel kone. Hun havde kun to smaa bröd; men da hun hörte, at hendes gjest var Nils Ebbesen, der havde dræbt den kullede greve, delte hun sit ringe forraad med ham og gav ham det ene bröd.

„Nils Ebbesen gjested en kjærling god,
hun havde ikkun to leve.
Den ene gav hun Nils Ebbesen,
— han slog den kullede greve.“

Saa höit var Ebbesen elsket, selv af de ringeste og fattigste, fordi han havde reddet landet.

A. Fibiger.

Om Dannemarks kvide der lød en sang
saa sørgelig;
der var ingen konning i Danevang,
men borgerkrig;
Dansken var fredløs i skov og paa hede,
herrer vi havde af himmelens vrede,
for Tyskerne reves om Danmark.

Det voldte en konning saa svigefuld
som skum paa vand;
det voldte to grever af jætte-kuld
i Holsterland;
mange om skylden og flere om skaden,
fienden paa borgen og falskhed paa gaden,
og Tyskerne reves om Danmark.

Grev Gert var en kjæmpe, en hals fuldhaard,
som staal og jern,
og krigsmænd der strømmede til hans gaard
fra nær og fjern;
alting han voved for lidet at vinde,
spared som neslen ei ven eller fiende,
og Tyskerne reves om Danmark.

Grev Hans var en kræmmer, holdt hus i Kiel
med høg og hund,
han kaldtes den milde, for evigt smil
var om hans mund;
ræven i skoven og ulven paa hede,
herrer vi havde af himmelens vrede,
da Tyskerne reves om Danmark.

Nils Ebbesen var sig en riddersmand
fra Nørre-Ris,
og aldrig forstummer i hedeland
den herres pris;
han tog af dage den kullede greve,
fri vilde han enten dø eller leve,
da Tyskerne reves om Danmark.

Den kullede greve drog op i nør
i herrefærd;
han rykkede frem, som han pleied før,
med ild og sverd.
Jyderne alle fra Randers til Ribe
danse han bød efter Holsternes pibe,
for Tyskerne reves om Danmark.

„Nils Ebbesen", sagde grev Gert paa jydsk,
„din frist er kort;
vil ikke i galgen du lære tysk,
saa pak dig bort!
Skam skal du faa med hr. Bugge paa Halden,
hvormange heste I saa har paa stalden,
for nu raader Tysken i Danmark."

Nils Ebbesen svared et ord i hast:
„Hæng tyven og skjelm,
men hæng ingen ridder, før sverdet brast,
med skjold og hjelm!
Vogt dig for, hvem du til fredløshed dømmer,
langt ei fra børn og fra hustru jeg rømmer,
mens Tyskerne rives om Danmark."

Med Tyskerne vrede i tusendtal,
i kammen kry,
den kullede greve drog ind med pral
i Randers by;
ilde han tured, og værre det tegned,
kvinderne bæved, og børnene blegned,
for Tyskerne reves om Danmark.

Nils Ebbesen for da i harnisk brat
for landefred,
han gjestede greven en foraars-nat,
og sverdet bed;
fri vilde han enten dø eller leve,
livet han tog af den kullede greve,
da Tyskerne reves om Danmark.

Sig hevned de Holster ved Skanderborg,
der faldt vor helt,
og sunget der blev om Jyllands sorg
ved sund og ved belt;
aldrig hans minde dog lægges i mulde,
han stod i spidsen for Jyderne hulde,
da Tyskerne reves om Danmark.

Forgangne er siden femhundred aar
i lyst og nød;
end Danebrog vaier, og Danmark staar
i aften rød;
kappes nu, alle smaafugle i lunden,
nu er til sang om Nils Ebbesen stunden,
lad Tyskerne græde for Danmark!

N. F. S. Grundtvig.

Herlog Høvudfat og biskop Karl.

Den udvalgte kong Kristjern, der senere som Kristjern den anden besteg de nordiske rigers trone, kom om hösten 1507 til Oslo. Vinteren syntes at ville henlöbe rolig, og Kristjern var endnu i begyndelsen af januar 1508 sysselsat med fredelige forretninger, navnlig med en vigtig og heldbringende omdannelse af handelsforholdene i Oslo. Men ved midten af denne maaned kom pludselig tidende, at opstand var udbrudt paa Hedemarken. Den længe gjærende mis-

fornöielse, som stadig næredes fra svensk side, og som i den sidste tid havde faaet tilvekst ved en omstændighed, der i unionstiden har fremkaldt saa mangen bonde-opstand i Norge og Sverige, paalæg af nye skatter og afgifter og indsættelse af strenge og forhadte fremmede fogder, var omsider kommen til udbrud. Forat Akershus og andre slotte og kongelige gaarde i paakommende tilfælde kunde være vel forsynede med alle fornödenheder, havde kong Kristjern i den nærmest foregaaende tid paalagt bönderne flere ydelser end vanligt og tillige sat afgifterne höiere, end de pleiede at være. Til foged paa Hedemarken var nylig beskikket Sören Skaaning. Der kunde ikke let findes en mand, der var mere forhadt for bönderne paa Hedemarken end han. Han havde i de tidligere uroligheder tjent de svensksindede adelsmænd Knut Alvssön og Nils Ragvaldssön og været anförer for en del af dennes svende; men han havde forraadt Knut Alvssön og ligeledes övet forræderi mod Nils Ragvaldssöns hustru, den storættede og mandige Ottilia Römer. Han har desuden, efter hans tidligere færd at dömme, uden tvivl været en raa og voldsom krigssvend, som ingen kny eller gjenstridighed taalte af en bonde uden straks eftertrykkelig at revse det. Dette har maaske hos kong Kristjern under de stedfindende forhold netop anbefalet ham til denne post; men Hedemarkens bönder behagede det ilde. Disse bönder var et djervt og kjækt folkefærd, rige og velstaaende; deres land langs Mjösens skjönne bredder var paa en gang en af de frugtbareste, bedst dyrkede og bedst befolkede egne af Norge söndenfjelds. Der var i disse egne en anden foged, Morten Tuesen, som af almuen betragtedes med ikke synderlig gunstige öine. Begge disse fogder var tillige, saavidt man kan dömme af navnene, fremmede, danske af födsel, og dette var en ny grund til ugunst hos almuen.

Opstanden begyndte med gjenstridighed mod fogderne og negtelse af at betale skatter. Da fogderne beredte sig til at bruge magt, samlede bönderne sig, overfaldt og dræbte Morten Tuesen, tvang Sören Skaaning til at flygte og ihjelslog de fleste af de folk, han havde hos sig. Bönderne forsterkede sig nu fra hele Hedemarken og Solör og ordnede sig under anförsel af Herlog Hövudfat eller, som hans navn almindelig

skrives, Hyddefad, en mand, som man forövrigt ikke kjende nærmere til, og som synes blot at have været en anseet bonde og i alle fald ikke har tilhört nogen af de fornemmere adelige slegter. Da Kristjern fik disse tidender, bröd han uopholde lig op fra Akershus, medtagende alle de tropper, han i en hast kunde samle — ogsaa biskop Karl af Hamar maatte lade sine svende stöde til hans folk — og drog imod bön derne. Disse traf de bedste forsvarsanstalter, de vidste: de hug braater i den skov, gjennem hvilken de antog han maatte komme, idet de fældede trærne paa begge sider af den snevre skovvei og lagde sig i baghold ved den, efterat de tillige havde sperret udmundingen af veien ved forhugninger og besat den med en sterk afdeling. De tænkte, de skulde tage kongen i denne fælde. Men Kristjern var fra sine tidligere felttog altfor vel bekjendt med de svenske og norske bönders maade at före krig paa i skovegne, til at han saaledes skulde lade sig lokke i baghold. Han omgik braaten og kom over bönderne paa et aabent sted. Der blev en haardnakket kamp; men efterat anföreren Herlog Hövudfat selv var falden tilligemed flere af sine bedste folk, maatte bönderne vige; mange blev tagne tilfange. Dette forefaldt paa den östre side af Mjösen omtrent i den förste uge af februar 1508. Derpaa drog kongen, efter at have hjemskikket biskop Karls folk, over til den vestre side af Mjösen for at indgyde disse egnes beboere, der let kunde smittes af eksemplet fra Hedemarken, en gavnlig skræk, og vendte gjennem Toten, Hadeland og Ringerike tilbage til Akershus. Men han fik ikke lov at blive længe her, da nye uroligheder snart udbröd i Telemarken, hvor ogsaa nogle fogder skal være blevne et offer for almuens forbitrelse. En mand, der stod paa almuens side, beretter, at kongen i en træfning med bönderne blev slagen tilbage, mistede mange af sine folk og med nöd og neppe selv undkom. Imidlertid maa kongen dog snart have faaet overmagten, siden man senere ikke hörer videre om uroligheder paa denne kant.

Oprörerne blev strengt straffede. De mindre skyldige maatte betale haarde böder; de, der havde været ledere, henrettedes med öksen, og deres hoveder sattes paa stage. Den lybske krönikeskriver Reimer Kock saa, da han 1532 var

Oslo, udenfor Akershus en stendynge, opkastet til mandshöide; paa den havde indtil for kort siden staaet en kreds af pæle, paa hvilke forbrydernes hoved havde siddet, i midten Herlog Hövudfats med en jernkrone paa og rundt om ham de vigtigste deltageres.

Der var ogsaa en höitstaaende mand, som opstanden i sine fölger neddrog i en malström, hvoraf han ikke slap ud, om han end ikke blev gjenstand for nogen blodig dom: det var bisp Karl af Hamar. Allerede ved sin födsel og opdragelse og sine slegtskabs-forbindelser i Sverige maatte denne bisp i et norsk grænselandskab befinde sig i en tvetydig og mislig stilling. En saadan stilling burde have opfordret ham til megen forsigtighed og tilbageholdenhed; men det var saa langt fra, at han var forsigtig, at han endog gav sig selv blot og vakte grundet mistanke om, at han havde sterke svenske sympathier, og at de urolige bönder paa Hedemarken i ham havde en overhyrde, som ikke vilde være meget ivrig i at indskjærpe dem deres pligt mod sin konge. At han paa sin gaard modtog besög af sin svenske svoger, kunde saa være; men at han havde forbindelser med presten i Mora, Arvid Siggeson, den svenske rigsforstander Svante Stures speider og raadgiver, ser meget ilde ud. Forholdet mellem begge var allerede i aaret 1506 saadant, at da Arvid Siggeson efter Svante Stures begjæring sendte en speider ind i Norge for at udforske tilstanden, var bisp Karl af Hamar en af dem, til hvem speideren skulde henvende sig. Speideren traf den gang ikke bispen hjemme og kunde derfor ikke bringe besked fra ham personlig; men Arvid Siggeson troede dog at kunne forsikre Svante Sture om, at bispen vilde befordre freden (som han fint udtrykker sig) med Sverige og gjöre, hvad han kunde, alt eftersom leiligheden gav sig; han tilföiede, at bispen havde tvist med kongens befalingsmand paa Akershus, at almuen var misfornöiet og sluttede sig til bispen. Senere, medens opstanden paa Hedemarken stod paa, og ikke længe efter dens udbrud kom bispens svenske svoger, Peder Kjæmpe, tilligemed sösteren til Hamar. De kom sidst fra presten i Mora, Svante Stures fortrolige.

Straks da Kristjern efter sit ophold i Viken i begyndelsen af aaret 1507 kom til Oslo, og bisp Karl ligesom de

andre rigsraader indfandt sig hos ham, skal han hos kongen kun have mödt kold höflighed og ringe opmerksomhed for de raad, han kom frem med. Denne tilsidesættelse forstaar man let af det foregaaende, da det for denne skarpsynte og tillige mistænksomme fyrste vel snart er gaaet op, hvorledes det havde sig med bispen af Hamar, og han muligens af tjenstvillige meddelere har faaet mere at vide, end vi nu kjender. Enhver tvivl hos kongen blev hævet, da han efter træfningen paa Hedemarken kom tilbage til Akershus. De fangne oprörere udlagde nemlig i forhöret bisp Karl af Hamar som hovedmand for opstanden og bekjendte, at han havde staaet bagved og hemmelig ophidset dem til oprör. Her maatte nu bruges baade hast og forsigtighed; thi fik bisp Karl nogen mistanke og tid og leilighed til at overgive sit faste slot til de svenske, kunde dette have de betænkeligste fölger for rigets rolighed. Kristjern skrev derfor straks et brev til bispen, affattet i venlige udtryk, hvori han bad ham at komme ned til sig i Borgesyssel, da han behövede hans raad og hjælp paa tinget, som han der vilde holde. Da bispen nölede, skrev han ham anden gang til; men först, da han fik det tredje brev, begav bispen sig paa reisen, sigende til sin svoger og söster, at han haabede at komme tilbage om otte dage. Underveis merkede han imidlertid uraad og försögte at flygte til Sverige, men blev greben og fört til Akershus. Nu samlede Kristjern sine krigsfolk og drog op til Hamar. Han havde omtrent 500 mand, hvoriblandt dog kun var 60 hofmænd eller ryttere; kansler Erik Valkendorf og bisp Anders Mus af Oslo var i hans fölge. Men Hamars bispegaard var et meget sterkt slot, liggende paa en fremspringende pynt af landet tæt ud imod Mjösen, med svære mure og et höit, massivt taarn; taarnet var jevnhöit med domkirkens taarn, der laa saa nær, at man fra taarnene kunde tale sammen, naar man talede noget höit. Det kunde derfor ikke tages med magt i en haandvending. Kristjern havde intet skyts med sig, og det havde heller ikke hjulpet stort, da det paa grund af domkirkens nærhed og beliggenheden ved söen var meget vanskeligt at beskyde slottet. Kristjern brugte derfor list. Han kom just ottende dagen, som man paa slottet ventede bispen tilbage. Da han var saa nær, at man fra slottet kunde se ham og hans folk, satte han

sig i bevægelse og sprengte med sine ryttere i flyvende fart og med buen spændt henimod porten og raabte, man skulde lukke op for ham og bispen, de svenske var efter dem, vilde tage dem tilfange og overrumple bispegaarden. Porten aabnedes i en hast, og Kristjern var herre paa slottet. Den förste, han spurgte efter, var Peder Kjæmpe; men denne havde aftenen forud begivet sig bort og var undkommen til Sverige. Krigsfolket skal have huseret vildt paa bispegaarden og hos omegnens bönder, og selv kannikerne skal ikke have sluppet for overlast; bispens folk og mange af de mistænkte bönder blev kastede i fængsel. Dette skede i den sidste uge af februar 1508. Paa gaarden lagde kongen en sterk besætning, over hvilken Knut Knutssön Baat, der tidligere som slotsherre paa Akershus havde havt strid med bispen, fik befalingen. Ham overdroges indtil videre bestyrelsen af bispegodset med samtykke, som det siden hed, af domkapitlet; men dette samtykke har sikkert ikke været meget frivilligt. Medens Kristjern gik igjennem slottet og gjorde sine anordninger, henkastede han de ord: »Kommer her igjen en bisp, saa kan han bo i ladegaarden, om han vil; men slotte og murede gaarde skal de herefter ikke sidde paa.« — Bispens söster fik ved Erik Valkendorfs hjælp lov til at drage hjem. Hun begav sig atter til presten i Mora og fortalte ham, hvorledes det hele var gaaet til, hvorefter han igjen gjorde sin beretning til Svante Sture baade om denne begivenhed og om hele tilstanden i Norge.

For at borttage det værste anstöd og bevare skinnet af ærbödighed for kirken sammenkaldte Kristjern straks efter bispens fængsling en herredag, fremsatte sine beskyldninger mod Karl af Hamar og bad, siden det ikke var tilladt, at en geistlig mand holdtes i verdsligt fængsel, at en eller anden af bisperne, indtil sagen ad rettens vei kunde afgjöres, vilde tage den anklagede i forvaring og indestaa for ham. Men de norske bisper bad sig forskaanede for et saa misligt hverv. Hvad enten kong Kristjern ikke troede sig sikker nok paa sin fange paa Akershus, eller han önskede at have ham nærmere ved haanden, da det var hans agt ogsaa at forelægge de danske prester sagen, lod han ham, da han selv forlod Akershus, före ned til Baahus i Viken og overgive Nils Bild til bevogtning.

I löbet af sommeren 1508 gjorde bispen et forsög paa at flygte. Han sad formodentlig paa det faste og höie taarn i Baahus, »Faders Hat«, af hvilket endnu mægtige ruiner findes, og som i hin tid oftere blev brugt som statsfængsel. Efter fortællingen kom han ud af taarnet paa fölgende maade: han skar sine lagener og andet linned sönder og snoede deraf to sterke liner, som han fastgjorde i taarnvinduets jernstænger. Da alt om natten var blevet stille paa slottet, firede han sig ned ved hjælp af linerne; men da han var kommen ned noget over halvveien, brast linerne, og han styrtede til jorden og brak sit ene ben. Frygten for at blive opdaget og greben igjen gav ham imidlertid styrke til at krybe hen til et nærliggende buskads, hvor han fandt et hult træ, i hvilket han skjulte sig. Om morgenen opdagedes det straks paa slottet, at bispen var flygtet, og folk blev i hast udsendte til alle sider for at opdage ham, da man antog, han ikke kunde være langt borte. Kong Kristjern, som da befandt sig paa Baahus, steg selv tilhest for at forfölge den bortrömte; han lod tillige en jæger komme med sine hunde for at efterspore flygtningen som et stykke vildt. Hundene samlede sig snart gjöende om træet, hvori han laa skjult. Kongen kom nu til og tiltalte den ulykkelige bisp, som kröb frem i sin ynkelige forfatning, med de haardeste ord. Han sagde, at hvis han ikke agtede sin kongelige værdighed for höit dertil, skulde han straks med egen haand tage den straf over ham, som han fortjente. Bispen svarede, at han var i hans vold, og at han maatte handle med ham, som han vilde, og som han kunde forsvare for Gud. Derpaa blev han igjen fört ind paa slottet og holdt i strengere forvaring end för.

Den ulykkelige bisp sad flere aar i fængsel, uden at der i den anledning fra det romerske hofs side gjordes noget virksomt skridt eller vederfores kong Kristjern nogensomhelst ulempe. Det synkende pavevælde og den stigende fyrstemagt gjorde det i disse dage meget lettere for kongerne end i ældre tider at faa bugt med en gjenstridig eller farlig prælat. Rollerne var byttede: kongerne var nu de mægtige, næsten altid visse paa seiren, prælaterne de svagere, der ængstelig saa hen til Rom med tvivlsomt haab, om derfra vilde komme nogen hjælp.

Först da kong Kristjern efter erkebisp Gautes död havde faaet paa erkestolen i Trondhjem en mand, som han fuldkommen kunde forlade sig paa, sin hidtilværende kansler og fortrolige raadgiver Erik Valkendorf, ansaa han det for mindre nödvendigt at beholde bisp Karl i sit eget verge. Han samtykkede efter nogen tids forlöb i at overgive ham i erkebispens varetægt; men paa reisen til Trondhjem döde den fangne bisp i Oslo hos bisp Anders Mus. Hans dödsfald synes at være indtruffet sidst i aaret 1512, og han havde saaledes siddet paa femte aar i fængsel uden nogensinde at være forhört eller have havt leilighed til at forsvare sig enten for geistlige eller verdslige dommere.

C. F. Allen.

Kristjern den andens vise.

Alle smaa fugle, i skoven var, de gav paa høgen stor klage:
han rev dem af baade fjær og dun og vilde dem af skoven jage.
Men ørnen bygger i fjeldet.

Saa fløi de hen i en egetop, et raad at lægge paany,
hvordan en konge de skulde faa, som kunde fra høgen dem fri.

Frem for flokken en liden fugl traad, hun var saa sorrigfuld:
„Og lad os keise den gamle ørn, jeg haaber, han vorder os huld!"

Alle de andre fugle smaa, de svared straks ja dertil:
„Nu ørnen vor konge vorden er, saa længe som Gud han vil!"

Det da svared den stolte høg: „Det steder jeg ingenlund!
naar ørnen fuglenes konge blir, vi ødes i bund og grund!"

Den gamle ørn han hørte det, han hverken smilte eller lo;
saa slog han ned den frække høg alt med sin skarpe klo.

Derved glædtes de andre smaafugle, de sunge, hver med sin stemme;
i lunden var fryd og deilig sang, saalænge ørnen var hjemme.

Sankedes da den høgehær, den skjulede skog og kjær:
„Og lad os kun til lunden fare, vi gjør vel den ørn ufærd!"

Men sagt det er med sandingen, og syntes det nu desværre,
at eg kan lege med mangen storm, tilsidst blir dog stormen dens herre.

Thi jog de bort den gamle ørn alt med hans unger smaa;
de andre fugle de blev saa vilde, slet ingen raad de saa.

Nu sidder høgen i egetop, nu breder han ud sin vinge;
de andre smaa fugle, i skoven er, dem maa vel jammeren tvinge.

Nu sidder kragen paa baren kvist, hun svælter over sin klo,
og uglen sig skjuler i elletrunte*), hun haver saa stor uro.

Og viben løber i ager-ren alt med sin høie top;
naar høgen han kommer flyvende frem, han vil hende æde op.

Nu er der sorg i den hele lund, hvor før der var fuglesang.
Og hver maa vel ynkes over de smaa; den tid er dem nu saa trang.

Gud hjælpe og ham, den gamle ørn, som flyver paa vildene hede!
Han ved sig hverken læ eller ly, hvor han kan bygge sit rede.

Den vise den er ikke lagt om fugle, den lagdes om Danmarks eg:
kong Kristjern var den kongelig ørn, saa ilde ham adelen sveg.
Men ørnen bygger i fjeldet.

Gammel folkevise.

Luthers minde.

I Wittenberg i Saksenland
der er en grav tilskue,
der hviler sig en from guds mand
alt under kirkebue.
Hvad her han hed, det ved enhver,
som har sin Gud og bibel kjær;
men hvad han heder nu hos Gud,
skal engle for os sjunge ud,
naar vi med ham forsamles.

Han lukked op den bibelbog,
som var saa fast forseglet;
han saa, paa Herrens syner klog,
Guds herlighed i speilet;

*) Norsk: ore holt.

han laante biblen folkets maal,
han trodsed ban og staal og baal,
og hvad der stred mod Herrens ord,
det sank paa baal, det sank i jord;
thi Herrens ord har kræfter.

Trods list og vold, trods ban og baal
gik ordet vidt om lande;
det talte folkets tungemaal
alt op til nørre-strande,
det lød ved Donaus kildevæld,
det høit gjenlød fra Dovrefjeld;
ved Bloksbjerg og ved Hekla klang
det liflig sødt i kirkesang;
da var det lyst at leve.

Der han gik hjem, den fromme mand,
til fader i det høie,
da sørged kristne vidt om land
med suk, med graad i øie.
Han fulgtes til sit hvilested
af læge og af lærde med;
ja mangen ridder, gjev og bold,
med taarer salvede sit skjold;
men Herrens ord dem trøsted.

N. F. S. Grundtvig.

Gustav Vasas eventyr i Dalarne.

Saasnart Gustav Erikson Vasa var kommen til Dalarne, tog han ind hos en bonde og ombyttede sine herreklæder med en dragt, som Dalekarlene pleiede at gaa med, lange bukser, en kofte og en rund hat, dertil en økse paa skulderen. Saaledes vandrede han frem og fik tjeneste som dagleier hos Anders Pederson paa Rankhyttan, en rig og anseet mand, og arbeidede i laden med de andre karle. Men en tjenestepige havde lagt merke til hans guldindvirkede skjortekrave, der stak frem over koften, hvoraf hun sluttede, at han ikke var den, han udgav sig for, og meddelte sin herre sin mistanke. Denne kaldte den formentlige arbeidskarl for sig. Gustav Erikson aabenbarede ham sin stilling og den vaande, hvori han befandt sig, og nu gjenkjendte Anders Pederson ham; thi

de havde studeret sammen i Upsala. Han modtog ham nu med al venlighed og hjertelighed, men gav ham tillige det fornuftige raad, at han for at undgaa opdagelse ikke skulde opholde sig længe paa et sted ad gangen.

Efter nogen tids ophold paa Rankhyttan begav Gustav sig paa veien til herregaarden Ornes paa den anden side af Runnsjöen. Paa veien didhen var det kostbare liv, hvorpaa Sveriges fremtid beroede, nær blevet udslukt. Han vilde gaa over Lille-Elven, som sydfra flyder ud i söen; men han lagde ikke merke til, at isen over det rindende vand kun var tyndt frossen. Han sank i; men ung og sterk frelste han sig ved egen anstrengelse. Det var hans förste livsfare paa denne vandring, men blev ikke den sidste. Ankommen paa Ornes blev han af eieren, en adelsmand Arend Pederson, der ogsaa var hans universitetsven, modtagen paa det bedste og fik tilsagn om tryghed og al den hjælp og understöttelse, han i sin stilling trængte til. Men bag ved de venlige miner skjulte sig lumskt forræderi. Under et paaskud forlod han gaarden og begav sig paa reisen til den kongelige foged, som boede flere mile borte. Han underrettede denne om, hvilken gjest han havde i sit hus, og hvor skjön leiligheden var til at gribe den fredlöse mand og indlægge sig fortjeneste hos kongen. Fogden var naturligvis straks villig, og de begav sig, ledsagede af 20 mand, til Ornes for at gribe Gustav Erikson. Men da de kom her, var fuglen, som de vilde fange, bortflöien. Arend Pedersons ædle hustru havde fattet mistanke om sin mands onde hensigter, og bevæget af medlidenhed besluttede hun at frelse den unge herre fra den truende undergang. Hun skaffede ham en slæde og hest og veiviser, der förte ham til presten Jon i Sverdsjö. Arend Pederson kunde hverken med det gode eller onde faa ud af sin hustru, hvad der var blevet af den fremmede; men hun havde fra den tid aldrig en god dag med ham.

Det er især fra opholdet hos presten Jon i Sverdsjö, at fortællingerne hober sig om de farer og eventyr, Gustav Vasa havde at bestaa. Sagnet har fulgt Sveriges befrier skridt for skridt under hans vandring i Dalarne og smykket hver plet, hvor han har hvilet og stanset, med fortællinger om eventyr og overstandne farer; og Dalfolket bevarer dem endnu den

dag idag i trofast minde. Vi nöies med at anföre et par fra hans ophold i Isalaby. Hertil kom Gustav fra presten Jon og fandt tilhold hos Svend Elfson. Denne flinke karl og hans snilde hustru frelste to gange Gustavs liv. Da han en dag stod ledig og varmede sig ved ovnen, traadte uventet nogle af fogdens udsendinger ind og spurgte ivrig, om flygtningen Gustav Erikson ikke havde sögt derhen. Hun benegtede det, men sagde i det samme til den overraskede Gustav: »Hvad staar du her og maaber for? Har du aldrig för seet folk? Pak dig ud i laden!« Gustav gik ud i laden og gav sig til at terske og undgik saaledes opdagelse. Noget efter förte Svend Elfson ham til en anden grænd, og til större sikkerhed havde han skjult ham i et halmlæs. Men fogdens betjente mödte slæden, og for at forvisse sig om, at der intet var skjult i læsset, stak de derind med sine spyd; Gustav blev rammet, men betvang sin smerte. Han vilde alligevel være bleven röbet, da blodet dryppede fra halmen, hvis ikke Svend Elfson, snarraadig og snild, havde fremtaget sin kniv og uformerket givet hesten et snit i foden, saa den blödte, og opmerksomheden afledes. Paa hele sin vei igjennem Dalarne blev Gustav Erikson forfulgt og eftersporet af fogderne og deres udsendinger. Ikke altid gik det dog disse sporhunde godt. En af dem ved navn Nils Vestgöte, der selv anden var kommen op i Dalarne, faldt paa sine gjerninger. Han vilde dræbe Gustav Erikson, men blev selv dræbt.

Omsider var Gustav Vasa kommen op i hjertet af Dalarne, egnen omkring Siljansjöen. Först optraadte han i Retvik sogn ved söens östlige bred. Han sögte ved en rystende skildring af det forfærdelige blodbad i Stokholm at vække almuen til opstand mod den grusomme konge. Men Retvikboerne og Dalfolket i det hele var trætte af den vilde kamp, som nys var endt, og i hvilken de havde udöst strömme af blod og udholdt en törning saa haard som intet andet landskabs indbyggere. De trængte nu til en smule hvile. Gustavs ord fandt derfor ingen synderlig gjenklang. De erklærede, at de i en saa vigtig sag ikke turde handle paa egen haand; de maatte först vide, hvad de andre sognes mening var. Lidet opbygget begav Gustav sig til det store og anseede Mora sogn ved Siljansjöens nordlige bred, haabende paa, at naar han fik dette

med sig, vilde vel flere sogne slutte sig til ham. Det var i julens hellige tid, han færdedes her. Han fik almuen samlet om sig og talte til dem, idet han gjennemgik Sveriges historie fra Erik af Pommerns dage til blodbadet i Stokholm og med glödende farver afmalede alle de ulykker, Sverige havde havt af det danske herredömme. Men selv den indtrængende og henrivende veltalenhed, som Gustav Vasa besad, gjorde for öieblikket intet indtryk paa Mora-mændene. Hans navn var ogsaa temmelig fremmed for dem. De svarede ham koldt og afvisende. De havde endnu ikke, sagde de, glemt den blodige langfredag ved Upsala; de vilde blive ved den huldskab og troskab, de havde lovet kong Kristjern; han maatte se sig om efter et andet tilholdsted, hvor han selv kunde.

Mismodig og mistvivlende forlod Gustav Vasa Mora og begav sig vesterud gjennem de store skove til Lima sogn ved den norske grænse. Der syntes intet mere at gjöre for ham i Sverige. Han havde under bestandig livsfare som en fredlös mand vandret den lange vei fra Kalmar til Mora, forsögende paa at vække folket af dets tryghed og kalde det til vaaben mod den haarde undertrykker; men hans röst havde været en röst i örkenen. Selv Dalfolket, ellers saa krigsdjervt og saa villigt til at fölge den modige, der reiste fædrelandets fane, svigtede nu. Da saaledes alt bristede, synes Gustav at have besluttet at gaa over fjeldene til Norge og for stedse at sige farvel til et fædreland, der forsmaaede hans tjeneste. Om det var skeet, vilde Sveriges historie have faaet en anden skikkelse. Men pludselig indtraadte en uventet vending. I januar maaned 1521, omtrent otte dage efterat Gustav havde forladt Mora, ankom hertil en anseet og velforsögt krigsmand ved navn Lars Olofson, der tidligere havde tjent Sten Sture. Han bragte nye tidender om kong Kristjerns færd. Han fortalte, at kongen nu havde begyndt at ride sin Eriksgata, at han havde befalet at opreise galger ikke blot i kjöbstæderne, men overalt paa landet ved hver bondefogeds gaard; de kunde snart vente ham; thi han vilde udstrække sin Eriksgata herop, og de vilde snart faa brev om udskrivning af levnetsmidler til underhold for kongen og hans krigsfölge. Over dette blev Mora-mændene meget forskrækkede og ilde tilfredse. Lars Olofson lod til at kjende Gustav Erikson; thi han spurgte

ivrig efter ham, og da han hörte, han var dragen bort, beklagede han det meget; thi han sagde, at saadan en herre trængte de just til, hvis de ikke med rigets övrige indbyggere skulde blive aldeles undertrykte og fordærvede. Mora-mændene begyndte at angre, at de havde ladet Gustav gaa fra sig, og Lars Olofson raadede dem til om muligt at kalde ham tilbage. Ikke længe efter kom en anden svensk herre, en adelsmand fra Upland ved navn Jon Mikkelson, til Mora. Han gav en omstændig beretning om blodbadet og gjorde det saa bevægelig og med saa mange rystende enkeltheder, at hans tilhörere brast i graad. Han tilföiede, at der rundt omkring i Sverige fandtes mange adelsmænd og andre krigsmænd, af hvilke en del for öieblikket maatte söge skjul og sikkerhed i skovene, og som kun ventede paa en god hövedsmand for at reise sig og gribe til vaaben mod undertrykkerne. Nu blev det Mora-mændenes eneste bekymring, at Gustav maaske allerede var gaaet over fjeldet til Norge. De afsendte straks nogle mænd, som skulde opsöge ham og opfordre ham til at vende tilbage. Disse fulgte hans spor saa hurtig, som skierne kunde före dem frem, og traf ham höit oppe mod nord i Sælen. Han fulgte villig det uventede kald. I Mora samlede sig efter hans tilbagekomst udsendinger fra flere af de nærmeste sogne og valgte ham til sin hövedsmand og svor ham troskab og lydighed. Dette var begyndelsen til Gustav Vasas regimente.

C. F. Allen.

Træk af Kristian den fjerdes liv.

Kristian den fjerde er födt paa det ældre Fredriksborgs slot den 12te april 1577. Historien om den gamle bonde fra Samsö, der kom tilhove og spaaede, at en »ypperlig herre og konge i disse nörre lande« skulde födes, er bekjendt nok. Tyge Brahe stillede hans horoskop og forudsagde hans skjebne, skjönt det ikke gik saa ganske efter forudsigelsen. Den smukke, muntre, fremlige dreng havde arvet de bedste sider af faderens og moderens natur, hans opdragelse var saa god,

den kunde være det efter tidens vilkaar, og kommer baade kongen, dronningen og formynderregjeringen til stor ære. Til tugtemester beskikkedes slotspresten, mester Hans Mikkelsen, der havde god övelse i at opdrage fornemme folks börn. Henrik Rammel blev hovmester, en tyskfödt, meget dannet og i höi grad praktisk herre, der stod i udbredte handelsforbindelser med Middelhavet og Østersöen; en kjender bemerkede med föie om ham: »Han forstod sig paa verdens regimente og tilstand langt bedre end de andre raader alle tilsammen.« Imidlertid fordrede adelen under formynderregjeringen en indfödt hovmester, og Rammel blev aflöst af Hak Holgersen Ulfstand, en af syvaarskrigens helte. Opdragerne havde befaling til at vise den tilbörlige alvor og ikke lade den unge herre have sin egen vilje, at passe paa, hvem han omgikkes med, og ikke tilstede nogen uvedkommende adgang, samt sörge for forsvarlig god levemaade, »saa retterne blev synderlig vel tilflyede.« Kristian den fjerde, der i begyndelsen opdroges sammen med sin broder hertug Ulrik og nogle adelige drengebörn, blev alvorlig holdt til gudsfrygt; morgen og aften holdt han sin bön og læste et stykke i bibelen, og allerede som barn havde han taget til valgsprog: regnum firmat pietas (gudsfrygt er rigets styrke). Man tænkte at faa en lærd konge af ham, hvortil Arild Hvitfeldt i sin krönike udtrykkelig peger hen, og man lod ham derfor skrive en mængde latinske stile op, lære grammatik, logik, rhetorik, mathematik, sprog, kort indbegrebet af tidens visdom. Han gjorde ogsaa store fremskridt; med latinen blev han saa fortrolig, at han talte sproget med lethed, saavelsom italiensk og tysk; fransk og spansk kunde han forstaa. Men han blev alligevel ikke nogen lærd; det praktiske liv havde for stor tillokkelse for ham. Dette blev heller ingenlunde forsömt. Ligesom Jörgen Rosenkrands jevnlig priste lærdommens betydning, talte Nils Kaas til ham om lov og ret, Kristoffer Valkendorf om fabrikker og næringsvæsenet, Peder Munk om flaaden, og dronningen indprentede ham först og sidst at blive en god husholder. Han blev oplært til at forstaa sig paa maleri, musik, krigskunst, alle kunster og haandverk, og kunde som ældre tale med som mand af faget. Fra barnsben af viste han en sand lidenskab for söen, og den blev forstandig ledet, saa han paa en gang kunde lege og lære

noget ved sin leg. Paa Skanderborg sö saa man drengen staa tilrors paa en som orlogsmand taklet stor baad og selv udstede befaling til allehaande manövrer. I ridekunst, ringrenden, dystlöb og fegtning bragte han det saavidt, at han sögte sin lige i hele riget. Under stadigt tilsyn af stormænd med levende sans for dansk folkelighed blev hans egte nordiske natur pleiet og fredet, og det eneste, der med föie kunde klages over, var, at man ved hver leilighed indgjöd ham ærbödighed for adelen og dens fortjenester; til lykke baadede det alligevel ikke stort, og hans forkjærlighed for de lavere stænder var umiskjendelig. Efterhaanden som han vokste til, veiledede han til at varetage rigets sager og viste sig paa rettertinget og i raadssalen, hvor han tidlig forbausede alle og vakte forventning om, at en ny Salomon vilde opstaa i ham.

Den flersidighed, der viste sig i drengens evner, gjorde ham det vanskeligt som voksen at bringe det til det udmerkede i nogen enkelt retning. Han var begavet baade som bygmester, kunstkjender, statsmand, ingeniör, general og admiral, i hvilken henseende han staar ene i sit slags; ingen uden han har forenet kongen og admiralen i en person. Som hærförer viste han et koldblodigt, urokkeligt mod, hans feltherre-evner var betydelige, og hvad han mest kunde klage over, var, at lykken blev ham utro i det afgjörende öieblik. Som regjeringsmand vilde han, uden at være erobrer, hævde sin krones værdighed udadtil, sörge for finanserne og forsvarsvæsenet, retspleien, gode love og oplysningen, tæmme adelen, ophjælpe det saa rent forsömte Norge og hæve bonden og fornemmelig borgeren ved at fremme handel og alle næringsveie. Det var Kristjern den andens planer, der nu gjennem hans idræt ligesom vaagnede af den dvale, hvori de havde ligget gjennem to menneske-aldre, og begge kongers sidste maal var ogsaa det samme: forögelse af den kongelige magtfuldkommenhed. Han besad evner og indsigter, ligesaa fuldt som lyst, til selv at raade, et klart blik for, hvad tiden trængte til, dristighed til at vove en dyst, naar det gjaldt; der var ogsaa kraft, mandig kraft i hans vilje; hvad det skortede paa, var det store overblik, den forsynlige, jevne, sindige beregning af tid og omstændigheder og den nödvendige snildhed i at gjennemföre en plan. Derfor indlod han sig stundom paa mere, end han

den kommer henad kirkegaarden, uanseet at, Gud være lovet, end omstund derude ingen pest grasserer;« et andet sted: »Jeg eragter endnu ingen mangel at være paa skalke i Danmark, saa man en stund endnu er utrængt til de norske.«

Vi har i forbigaaende af ordrerne kunnet bemerke kongens sparsommelighed; den viser sig i alle retninger. Som han skaffede sine forslidte klæder god anvendelse hos börnene, saaledes levede han til dagligt brug yderst tarvelig; næsten kun naar der kom fremmede sendebud, tillod han sig at gjöre en hoffest; reiste han, brugte han sjelden mere end en eller to vogne og lagde sig underveis ind paa kroer eller hos bönder. Hans heste, kvæg, korn og hö, ja selv hans vildt og fiske blev, om muligt, gjorte i penge; hans bönder maatte svare ham al skyldighed uden at turde vente stor eftergivelse; han holdt meget af at have udestaaende paa gode renter og förte baade over den egne kasse, han synes at have havt, og over rigets et regnskab, der var nöiagtigt indtil smaalighed, og hvor selv den daler, ja mark, han gav en fattig, ikke blev oversprungen. Da han ikke var rundhaandet i de fleste henseender, var det kun kortene og boldspillet, som han satte pris paa, der undertiden kom til at koste ham penge. Dog var hans sparsommelighed paa ingen maade udsprungen af gjerrighed; naar statens vel eller værdighed krævede det, naar han kunde tilfredsstille sin kunstsans, naar der skulde bygges et slot eller kjöbes et maleri eller smykke eller gjöres udgifter til det betydelige kapelpersonale, han holdt, da blev pungen sandelig ikke lukket til. Hans danske sindelag var hver mand bekjendt i landet og viste sig i det store som det smaa; han befalede sine sendebud baade i England og Rusland ikke at bruge andet sprog end modersmaalet, og hvis der begjæredes tysk, da at gjöre en höflig undskyldning, »at de ikke var det sprog mægtige.« Ogsaa hans retfærdighed var vitterlig, saa folket altid med glæde saa ham i rettertinget, og som den var det, var hans sjelden skarpe syn til at opdage bröden det ikke mindre. Havde han lovet noget, kunde man trygt forlade sig derpaa. Hans dör holdtes ikke lukket for folk, der havde noget at klage over eller söge om; han viste sig jevnlig offentlig, modtog bönskrifter, indlod sig venlig med alle, stödte ingen bort, skattede dygtigheden, hvor den fandtes, drog de borger-

lige frem og ansaa ikke sit bord beskjemmet, fordi en jevn, simpel mand tog plads ved det, som af og til skede, navnlig naar »der skjödes om oksen« i Rosenborghave. Hvor naturligt, at folket fölte sig tiltalt af den uslebne, men ærlige djervhed, der lyste frem af al hans færd, af denne folkelige, trohjertige, saa höit stillede husfaders personlighed! Sandhed var det, naar han udbröd: »Han kunde trygt lægge sig til at sove i enhver hytte i landet.« Det var det folkelige hos Kristian den fjerde, der bidrog til saa udelukkende at gjöre ham til folkets mand, og det er grunden til, at ingen dansk konge förer et rigere liv i sagnet, og at den samtidige, som i aandelig henseende overrager ham, Gustav Adolf, dog paa ingen maade kan maale sig med ham i folke-yndest.

Hvad der maatte forsterke det indtryk, kongens aandelige personlighed gjorde, var hans mægtige, före kongeskikkelse, der i höide næsten naaede til stamfaderens, Kristian den förstes, maal. Hans holdning, hans ansigt, de glimrende öine, der vidnede om kraft og mod, denne örnenæse, disse bestemte træk, denne smukke mandige röst gjorde tilsammen sit indtryk. Det skjemmede ikke, at han ved et skud havde mistet to tænder; det vidnede jo om krigersk tapperhed. Heller ikke var det til hans skade, at det oprindelig brune, svære haar og marelokkerne allerede hos den midaldrende sterkt var isprængt med graat. Hans legeme var smukt, som det var kraftigt at se til; det havde overstaaet de haardeste sygdomme og hærdedes ved stadig færd under aaben himmel, ikke mindre end ved ridderlige övelser. Daglig foretog han disse, med eller uden sine sönner, med eller uden veddemaal; engang red han ifölge et saadant veddemaal med Anders Sinklar i to timer paa en norbagge fra Fredriksborg til Kjöbenhavn, hvorimod Sinklar ikke gjorde det i ringere end tre. Men et saa kraftfuldt legeme, slig en gammelnordisk kongenatur hörte der ogsaa til for at holde det ud, han maatte holde ud, og leve saa lystig, som han i mange henseender gjorde.

Kristian den fjerdes rastlöse virkelyst drev ham til at tilbringe sin meste tid paa reiser. Han besögte jevnlig sine egne lande, selv de mest fraliggende, Øsel, Gotland og Finmarken; til Norge kom han i förstningen to gange aarlig; i det hele har han været der nogle og tyve gange; af fremmede

lande var det Tyskland og England, hvorhen forholdene bragte ham. Var der ingen længere reiser at gjöre, laa han dog idetmindste sommer som vinter paa farten mellem Kjöbenhavn, Fredriksborg og Kronborg. Vi vil fortælle om et par af de vigtigste reiser. — Flere omstændigheder gjorde ham det saare önskeligt at stifte bekjendtskab med det nordligste punkt i hans besiddelser; grænsetvisten med Sverige om Finmarken vilde ikke höre op, havfiskeriet og handelen paa Arkangel, som de fremmede drev, fremkaldte ubehagelige berörelser med disse, og endelig fik Finmarken forhöiet vigtighed, da man ventede at finde en vei til Indien nordom Norge og Rusland. Hans reise maatte imidlertid helst holdes hemmelig, hvorfor han under livsstraf forböd at röbe den og ombord ikke vilde bære andet navn end kaptein Kristian Fredriksen. Hans broder, hertug Ulrik, gik med som mat. Midt i april 1599 lettede en hel liden flaade af orlogsmænd og lastskibe anker paa Kjöbenhavns red; dog var den bestemt til at dele sig i to afdelinger: 5 skibe, der skulde gjöre et eget kryds under Erik Urne, og de övrige, til hvilke Viktor hörte, det fartöi, kongen for med. Den 13de mai lagde skibene Nordkap forbi, en nögen, enestaaende, brat nedludende klippe i den vilde sö. Hvaler og isbjerge kom tilsyne forud, agterud, til siderne, overalt, medens de styrede til Vardöhus og derpaa videre til Olin; det var förste gang, disse afkroge af den beboede verden saa en europæisk fyrste. Underveis opbragtes Englændere, naar söpassene ikke fandtes i behörig orden; thi kongen hævdede som hans fader höihedsretten over de danske og norske farvande, og England kunde endnu ikke skaffe sin grundsætning gyldighed om havenes frihed, en grundsætning, der iövrigt ikke var ubeskeden. Skibene jagede netop to saadanne fartöier ved indlöbet til Olins havn, da Viktor ved aftenstid stödte paa en blind klippe; stödet var voldsomt, hveranden af mandskabet faldt omkuld, man saa splinter flyve rundt paa söen og ventede straks at synke. Omsider, efter en ængstelig times forlöb, fik man lækken nogenlunde stoppet med vikkeposer og blaa-ler og skibet flot ved hjælp af tauge; Englænderne havde man trods uheldet ikke sluppet afsyne, men med skud og folk i baade tvunget dem til overgivelse. Kristi himmelfartsdag saa veiret nok helt bistert ud med storm og

snefog; alligevel vovede skibene henimod aften at lette fra Olins havn, ved hvilken leilighed straks en af Engelskmændene paaseilede Viktor og derfor maatte kappe sin mesanmast. Men stormen tog til med mörket og kastede dem ind under fjeldene, saa de löb den störste fare for at gaa under i de sydende, brölende brændinger. Da kaldtes to engelske skippere op, som sad i rummet i jernböiler; de kjendte löbet, fik mersseilene til at flyve, lagde om og lodsede skibene lykkelig ind i en ny havn; der var der nu ogsaa leilighed til at kjölhale og udbedre Viktor. Imidlertid havde kongen her og andensteds paa kysten sin morskab med de indfödte, fik dem til at kaste klæderne, indsmöre legemerne med fedt og brydes, hvorpaa de blev bevertede. Ensteds betalte herrerne en Ganfin for at sige, hvorledes det stod til i Kjöbenhavn; han skulde, efter landets skikke, til at træffe sine forberedelser og tumle og springe rundt, indtil han daanede, som om aanden var gaaet fra ham; men der kom befaling til at lette anker, og de maatte fölgelig reise bort fra Finnen og hans kunster. Da fartöierne paa hjemveien opholdtes af storm og uveir, skyldte styrmand Aanund fra det trondhjemske en sort langhaaret kat derfor, som en af mandskabet havde taget fra en Finne-kone; den skræk greb om sig, og man begjærede katten kastet overbord. Kongen holdt imidlertid af den, fordi den var saa vever, entrede omkring i takkelagen og snappede fugle, og den blev fölgelig en tidlang skaanet, indtil den en dag under gudstjenesten ved sine krumspring havde faaet mandskabet til at le. Nu hjalp ingen bönner mere; man saa jo, der var troldskab i den, og det höieste, kongen drev det til, var, at den, istedenfor simpeltvæk at kastes i söen, blev surret fast i en balje med levnetsmidler for en maaned. Sidst i juni naaede skibene endelig til Bergen. Kongen gik her iland, sad i retterting, var tilstede ved en henrettelse, besaa bryggen og de lybskes lege der og slog iövrigt selv gjækken lös i ungdommelig overgivenhed. Han var tilstede ved et meget lystigt bal paa apotheket, der endte med, at vinduerne blev slaaede ud og hans vaaben sat ind istedenfor; en anden gang lod han en af sine junkere sætte sig bag ham paa hesten; ogsaa bönderne besögte han, sad et sted ved bryllupsbordet og tömte bægeret med dem efter sed for St. Olav og andre og til syvende og sidst for sig selv.

I juni maaned syv aar senere gjorde han med en liden flaade sin navnkundige reise til England, ledsaget af statsmænd og lærde, Kristen Fris, Peder Munk, Gert Rantzau, Henrik Rammel, dr. Hans Paulsen Resen og mester Jonas Venusin; thi han vilde vise nogle af sine dygtigste folk. Reisens egentlige öiemed var politisk. Modtagelsen hos svoger og söster, kong Jakob og dronning Anna, var naturligvis fortræffelig. Kongens prægtige admiralskib, der skinnede af forgyldning og var bedækket med flag fra överst til nederst, blev beundret; hans lærde mænd ligesaa; han selv, da han ved Jakobs side holdt indtog i London gjennem række af soldater, laug og samfund med faner, hilstes med jubel: »Lykkeligt det land,« raabtes der, »som har saadan en konge!« Saaledes gik en maaneds tid saare behagelig under bestandig nye forlystelser. Kong Kristian var ogsaa en mand for Englænderne, djerv, klog og praktisk dygtig. Kun stödte hans og fölgesvendes lyst til at tömme et bæger over törsten den mere forfinede Engelskmand, og de kunde dog ikke verge sig mod fristelsen, skjönt det ved ankomsten til England paany var indskjærpet, med trusel, at hvo der forsyndede sig, skulde til straf med tommelfingeren surres fast til masten.

Livet ved det danske hof, som overalt i Norden, vakte ikke sjelden stor forargelse hos de fremmede. »Egregie bibimus« (vi drak ypperlig), er et stadigt udbrud i den dagbog, en af hofsinderne, en Sigvard Grubbe, har holdt; men det var dog ikke altid, det gik over sömmelighedens grænser, og da kunde kongen ret være elskværdig. Han holdt meget af at före sine gjester om paa slottene, af deres egen mund höre lovtaler over disse stolte bygninger og være vidne til den overraskelse, han af og til kunde berede dem, f. eks. da franske sendebud kom ind i et kammer, hvor et skjult kor opförte den herligste musik. Ved hoffester var anretningen sirlig, retterne baade lækre og nærende, og samtalen utvungen, hvad kongen satte pris paa. Vi har den udförlige beskrivelse af en saadan fest, forfattet af den svenske friherre Johan Skytte, som engang havde erende i Kjöbenhavn. För bordet, da maden var baaren frem, vaskede kongen sig; maden kom ind i fire anretninger, en snes retter hver gang. Förste anretning bestod af stege, vinsuppe, posteier og terter; blandt posteierne fandtes

der to gribbe med det danske vaaben paa brystet og udstrakte vinger, malte og forgyldte og artig stafferede med buksbom rundt omkring. Til næste anretning hörte blandt andet to broget malede basilisker (?), to stegte grise med röde æbler i munden og to »gallerier« af store gjedder; i fadet foran kongen stod et gjeddehoved overende med leveren i munden; stykker, beströede med buksbom, laa rundt omkring; midt paa bordet stod gjeddens hale opreist. I tredje anretning var der karper, bagverk og deriblandt to löver, som bar det danske vaaben. Til fjerde anretning hörte 27 fade konfekt, som syltede pærer og kirsebær og andre lækkerier. Under maaltidet gaves der musiknummere. »Den kan man ikke holde meget af,« sagde den svenske friherre, »som ikke har lyst til musica.« — »Ja saamænd er det saa,« sagde kongen; »derfor lader jeg ogsaa mine börn daglig opföde udi musica instrumentali saavelsom vocali.« — »Derudi gjör eders majestæt berömmeligen,« löd svaret, »saadanne ingenia maa altid være in actione.« — »Ja saamænd,« sagde kongen; »gjör de ei det, som godt er, gjör de ondt.« Den svenske herre vendte sig nu til rigsadmiral Mogens Ulfeld med de ord: »Jeg tror, I heller hörer den musicam, som sker, naar store kartover gaar lös, end denne.« Ulfeld lo og svarede: »Jeg liker vel begge dele, hver til sin tid.« Efter denne samtale gav man sig til at drikke broderskabs-skaaler, udbragte paa dansk og latin; men denne gang gik det ikke som ellers, og gjesterne var ved sin fulde samling, da de skiltes ad.

Fr. Hammerich.

Sinklarsvisen.

Hr. Sinklar drog over salten hav,
til Norrig hans kurs monne stande;
blandt Gudbrands klipper han fandt sin grav,
der vanked saa blodig en pande.

Hr. Sinklar drog over bølgen blaa
for svenske penge at stride.
Hjælpe dig Gud! du visselig maa
i græsset for Nordmanden bide.

Maanen skinner om natten bleg,
de vover saa sagtelig trille;
en havfru op af vandet steg,
hun spaaede hr. Sinklar ilde:

„Vend om, vend om, du skotske mand!
det gjælder dit liv saa fage.
Kommer du til Norrig, jeg siger forsand,
ret aldrig du kommer tilbage.“

„Led er din sang, du giftige trold!
altidens du spaar om ulykker.
Fanger jeg dig engang i vold,
jeg lader dig hugge i stykker.“

Han seiled i dage, han seiled i tre
med alt sit hyrede-følge.
Den fjerde morgen han Norrig mon se,
jeg vil det ikke fordølge.

Ved Romsdals kyster han styred til land,
erklæred sig for en fiende,
ham fulgte fjorten hundrede mand,
som alle havde ondt isinde.

De skjendte og brændte, hvor de drog frem,
al folkeret monne de krænke;
oldingens afmagt rørte ei dem,
de spotted den grædende enke.

Barnet blev dræbt i moderens skjød,
saa mildelig det end smiled;
men rygtet om denne jammer og nød
til kjernen af landet iled.

Baunen lyste og budstikken løb
fra grande til nærmeste grande;
dalens sønner i skjul ei krøb,
det maatte hr. Sinklar sande.

„Soldaten er ude paa kongens tog,
vi maa selv landet forsvare;
forbandet være det nidings-drog,
som nu sit blod vilde spare!“

De bønder fra Vaage, Lesje og Lom
med skarpen økse paa nakke
i Bredebygd tilsammen kom;
med Skotten vilde de snakke.

Tæt under lide der løber en sti,
som man monne Kringen kalde;
Laagen skynder sig der forbi, —
i den skal fienderne falde.

Riflen hænger ei mer paa væg,
hist sigter graahærdede skytte;
nøkken opløfter sit vaade skjeg
og venter med længsel sit bytte.

Det første skud hr. Sinklar gjaldt,
han brøled og opgav sin aande;
hver Skotte raabte, da obersten faldt:
„Gud fri os af denne vaande!“

„Frem bønder! frem, I norske mænd!
slaa ned, slaa ned forfode!“
Da ønsked sig Skotten hjem igien,
han var ei ret lystig tilmode.

Med døde kroppe blev Kringen strød,
de ravne fik nok at æde;
det ungdomsblod, som her udflød,
de skotske piger begræde.

Ei nogen levende sjæl kom hjem,
som kunde sin landsmand fortælle,
hvor farligt det er at besøge dem,
som bor blandt Norriges fjelde.

End kneiser en støtte paa samme sted,
som Norges uvenner mon true.
Ve hver en Nordmand, som ei bliver hed,
saa tidt hans øine den skue!

Edv. Storm.

Gustav Adolf i Sydtyskland.

Gustav Adolf forenede sig med Gustav Horn og Johan Banér, og i spidsen for 40,000 mand skyndte han sig at naa Tilly, som af kurfyrsten af Bayern havde faaet befaling til at trække sig tilbage og indtage sin stilling bag floderne Donau og Lech, der som brede grave omgav og beskyttede Bayern. Tilly maatte adlyde, gik over Donau og afbröd alle

broerne ved denne flod med undtagelse af broen ved Donauwörth, i hvilken stad han indlagde en sterk besætning under hertug Rudolf af Lauenborg.

Paa dette tog kom Gustav Adolf til Nürnberg, en af Tysklands fornemste stæder. Indbyggerne var her, ligesom i de fleste frie rigsstæder, ivrige Lutheranere; men med stigende angst havde de nu i flere aar seet, hvorledes den lutherske lære hos naboerne var bleven udryddet. Hidtil var Nürnberg sluppen fri; men indbyggerne ventede hvert aar det truende slag. Da Gustav Adolf optraadte paa Tysklands jord, opgik ogsaa for dem en ny morgenröde, hvis löfte om bedre tider med hvert nyt seiersbudskab mere og mere bekræftedes, og eftersom befrieren nærmede sig, blev deres glæde stedse mere levende. Nu kom han i egen person til deres stad, og det ikke i spidsen for en truende hær, thi denne lod han drage forbi, men alene, ligesom paa et besög, omgiven af sine hövdinger og Tysklands befriede fyrster. Raadet og de fornemste af indbyggerne gik ham imöde for at bringe ham stadens nögler, gaderne vrimlede af jublende skarer, vinduerne af tilskuere med viftende törklæder og klappende i hænderne. Alles blik var fæstet paa den seirende helt, som venlig hilsende red frem gjennem folkeskaren. Nu endelig, da han stod midt iblandt dem, ansaa de sig sikre. Klokkernes og kanonernes lyd samt mængdens glædesskrig hilste kongen ved hans indtog, medens mangt et öie under tause taarer takkede kongernes konge for den vundne frelse.

Da Gustav Adolf var stegen af i det ham anviste pallads, indtraadte raadet og frembar kostbare gaver, bestaaende i betydelige pengesummer og rige forraad til hæren, desuden to af sölv særdeles smukt arbeidede himmel- og jordglober til »forsvareren af jordens frihed og himmelens lys.« De gamle raadsherrer var rörte og ikke mindre kongen selv. »Jeg takker eder,« sagde han, »eder og hele eders stad for disse rige gaver. De skal altid blive mig kjære, ikke blot som kostbare, men endnu mere som minder om eders kjærlighed. Dog kan I ikke give eller love mig noget bedre end troskab mod vor retfærdige sag og standhaftighed i vor hellige lære. Lad eder aldrig ledes bort derfra hverken ved trusler eller löfter! I har skjænket mig billeder af himlen og jorden;

maatte jorden med dens rigdomme og herlighed ikke lokke os bort fra himmelens endnu herligere gaver! — Gud har sat eder, gode herrer, til styrere af denne stad, hvis mage i rigdom og störrelse jeg neppe har seet. Eders kald er vigtigt, og mange tusende menneskers ve og vel ligger i eders haand. Fra værdige forfædre har I arvet ikke blot deres værdighed, men ogsaa, som jeg haaber, deres tænkesæt, saa at I er baade gode patriciere og gode patrioter og engang for Guds höieste domstol frimodig kan gjöre regnskab for eders vigtige kald. — Vidunderlig har Gud hidtil midt under farer og ödelæggelser beskjermet og bevaret eders stad. Vidunderlig har han ogsaa til eders frelse skikket mig til disse egne, da jeg dog snarere skulde ventet mig at faa se den yderste dag end at komme til eders stad. Men ved siden heraf har han ogsaa i den skjebne, som er overgaaet mange af eders trosfæller, vidnet for eder om sin straffende vrede til advarsel og vækkelse for eder. — Ikke hver dag sender Gud eder en saadan prædikant som idag, en, der ikke alene kan tröste med ord, men ogsaa hjælpe med gjerning. Derfor hör mine ord og læg dem paa hjerte. Langt fra min kolde, men rolige fædrebygd er jeg kommen hid til eders urolige lande, og det for eders skyld og for vor fælles hellige lære. For den har jeg ofret min egen rolighed, mine fattige undersaatters gods, deres blod, deres liv, ja mit eget liv, om saa skulde være Guds vilje. Saavidt det beror paa mig, skal jeg med Guds hjælp stride og lide. Men saa besværger jeg og eder ved Guds barmhjertighed: gjör, hvad eder tilkommer, for den store gjerning! Vær standhaftige, udholdende! Strid den gode strid og bevar troen, saa skal ogsaa Guds haand opholde og beskytte eders stad, eder til udödelig ære baade i livet og efter döden, og endelig skjænke eder salighedens uforvisnelige krans.«

Efter middagen forlod kongen staden; men hans ædle skikkelse, hans hele optræden, hans varme ord havde vundet alles hjerter. Hans tale til raadsherrerne blev straks optegnet efter hukommelsen og læstes snart i tusende afskrifter med henrykkelse og taarer. Rundt omkring i stadens mangfoldige verksteder maltes, tryktes, pressedes, stöbtes, indvævedes hans brystbillede paa tusende forskjellige maader, men altid med udtryk af samme beundring, samme kjærlighed, og en af

stadens lærde havde snart færdig en lang og vidtlöftig stamtavle, hvorigjennem han vilde bevise, at Gustav Adolf nedstammede fra en af Nürnbergs gamle borggrever.

Fra Nürnberg vendte kongen sig mod Donauwörth. Hertug Rudolf havde begyndt at udbedre stadens fæstningsverker; men kongen kom for hurtig over ham. Efter to dages beleiring maatte hertugen tage flugten. Kongen bemægtigede sig staden og gik derpaa over den derværende bro ind i den schwabiske kreds, hvor han uden modstand udbredte sine seierrige vaaben.

Imidlertid havde Tilly forenet sig med kurfyrst Maximilian og forlagt sine tropper i det ene hjörne af Bayern, som dannes af floderne Lech og Donau. I denne sterke stilling og med en hær af 22,000 mand haabede kurfyrsten at kunne stænge fienden ude, i alle fald fra de bayerske arvelande. — Gustav Adolf sammenkaldte sine hövdinger til et krigsraad og forelagde dem det spörgsmaal, om man trods Tillys fordelagtige stilling skulde forsöge at trænge frem over floden eller vælge en anden vei. Meningerne var delte. Gustav Horn holdt paa, at »kongen burde forlade baade Tilly og Bayern, men derimod drage til Böhmen for at adsplitte de tropper, som Wallenstein der havde samlet til keiserens tjeneste, og derpaa gjennem Mähren trænge ind i Østerrige; dette vilde være det sikreste middel til at tvinge keiseren til at give efter. Derimod at gaa over den dybe og stride Lech og det lige for öinene af en sterk og dygtig fiende vilde altid koste meget folk, selv om det lykkedes.« — Denne mening tiltraadtes af de ældste og fleste af hövdingerne, men ikke af kongen. Han paastod derimod, »at man burde benytte sig af den forskrækkelse, som havde grebet hele den bayerske hær, men ikke selv lade sig forskrække af dens store antal, saameget mere som denne hær mestendels bestod af bönder, tagne lige fra plogen. Donauwörth var et godt stöttepunkt, om overgangen skulde mislykkes; dog haabede han, at dette ikke skulde behöves; lykken staar den djerve bi.« Horn vedblev at forsvare sin mening. »Hvad!« raabte kongen, »vi, som har passeret Oderen, Elben og Rhinen, ja selve Østersöen, skulde vi staa forsagte her ved Lech! Husk paa,« tillagde han, »at ofte lykkes de vanskeligste foretagender, just fordi modstanderen

holder dem for umulige.« Horn taug, de övrige ligesaa, og overgangen blev besluttet.

Fulgt af en liden ryttertrop red kongen ud for at vælge stedet for overgangen. Han fulgte bredden, dog i nogen afstand, da Tillys kanoner fra den anden side ofte tversover strömmen skikkede kugler efter de Svensker, som viste sig. Længe red kongen forgjeves; thi floden, som flöd lige frem mellem sumpige bredder, fremböd ingen gunstig leilighed til overgangen. Endelig kom han til et sted, hvor strömmen gjorde en böining, saa der paa den modsatte side dannedes en odde eller halvö, medens den vestlige flodbred var omtrent 11 fod höiere end den östlige. Disse fordele vilde kongen benytte, men fandt snart, at Tilly, som havde forudseet dette, allerede havde besat den ligeoverfor liggende bred. Dette ærgrede Gustav Adolf, men afskrækkede ham ikke. »Hör her, gutter,« raabte han til nogle af sine ryttere, »femti rigsdaler til den, som skaffer mig sikker underretning om, hvor dyb floden er der borte ved böiningen!« Rytterne red derhen, men kunde ikke komme stranden nær for fiendens ild. Da traadte en dragon frem og bad om lov til, forklædt som bonde, at gaa derhen og undersöge sagen. Kongen samtykkede, red bort og skjulte sine ryttere og stillede sig selv paa en afsides bakke for i kikkerten at iagttage, hvad der vilde ske. Om en stund kom dragonen ud fra en gaard i nærheden, klædt som bonde og med en lang stang paa skulderen. Han gik lige frem til det omtalte sted og raabte over til de bayerske soldater og bad dem at hjælpe ham over. Da de ikke kunde opfylde hans önske, forsögte han selv at vade over og gik ud i strömmen, indtil vandet stod ham til midt paa livet, nu og da prövende dybden foran sig med stangen. Da tilsidst strömmen blev for dyb, stansede han, rystede betænkelig paa hovedet og gik tilbage igjen. De bayerske soldater lo ad hans forsög, og en af dem spurgte ham, om han kunde svömme. »Nei, landsmand,« svarede bonden. — »Men er du da bindegal, som kan tænke paa at gaa over?« sagde Bayreren, »floden er 22 fod dyb.« — »Hvoraf ved du det saa vist?« spurgte bonden. — »Jo,« svarede den anden, »for vore officerer maalte den just igaar.« — »Ak,« sagde bonden, »kan ikke nogen af jer, landsmænd, gaa imod mig ud i strömmen og siden med stangen drage mig

over dybet? jeg skulde gjerne give ham en halv dukat for bryderiet.« En soldat kastede klæderne og vadede ud i vandet og bonden ligesaa, saa at man deraf let kunde se, hvormeget bunden skraanede paa begge siderne. Men da bonden af forstilt frygt og uvet bar sig rent dumt ad, svömmede Bayreren over for at hjælpe ham. Nu begyndte bonden at ramse op lange historier om sine ulykker, om hvorledes de slemme Svensker havde ödelagt alle hans marker o. s. v. Men da han ikke vovede for anden gang at begive sig ud paa dybet, og den nögne Bayrer begyndte at fryse, svömmede den sidste tilbage igjen og overlod bonden til sin skjebne. Denne vendte tilbage, som det lod til, ganske fortvivlet; men snart efter opsögte han kongen og gav ham de fuldstændige underretninger. Gustav Adolf gjorde ham paa stedet til kvartermester ved rytteriet og skjænkede ham desuden 100 rdlr. til sit udstyr som saadan.

Nu begyndte man straks paa de forberedende arbeider. Flere omliggende bondehuse blev nedrevne, og af tömmeret sammensattes en mængde sterke bukke med benenes höide lempet efter vandets dybde. Meningen var at sætte dem ned i floden, belægge dem med planker og saaledes danne en bro. Inde ved stranden var paa den bayerske side en lav sandbanke. Kongen lod afpasse höiden af bukkene saaledes, at de netop naaede til overfladen af vandet, hvorved hele broen vilde komme til at ligge saa lavt, at sandbanken beskyttede den mod kuglerne fra Tillys længere borte liggende kanoner. Disse tömmerarbeider foretoges i nogen afstand fra floden for ikke forud at vække fiendens opmerksomhed.

Da alle tilberedelser var færdige, förte Gustav Adolf hele sin hær til det bestemte sted, og Tilly, som nöie fulgte alle hans bevægelser, indfandt sig ogsaa paa den modsatte side. Nede ved floden bag sandbanken var den bayerske strand, med undtagelse af en smal landtunge, meget dyb og sumpig, længere borte höinede den lidt efter lidt. I denne skraaning opkastede Tilly först en lang grav, som opfyldtes af musketerer; bag samme höiere oppe fik artilleriet plads, og överst paa höiden i en tæt skov stod hele den bayerske hær.

Lige mod ilden fra alle disse forskansninger rykkede Svenskerne frem, dog noget beskyttede af stranden, der paa deres

side var noget höiere. Her opkastedes jordvolde med indskjæringer for fire batterier med tilsammen 72 kanoner, og mellem dem opstilledes musketerer i löbegrave langs hele stranden. Fra disse verker begyndte snart en saa ödelæggende krydsild over den ligeoverfor liggende halvö, at ikke en eneste Bayrer vovede der at vise sig. Alt dette blev færdigt den 3dje april, og straks derpaa begyndte arbeidet med broen. For saalænge som muligt at dölge sit forehavende lod kongen ved stranden opstable og antænde en mængde raa ved, beg og fugtig halm, saa at rögen deraf og krudtrögen indhyllede stedet i et næsten ugjennemtrængeligt mörke. Desuagtet opdagede Tilly snart kongens hensigt og rettede sit skyts derimod; men den för omtalte sandbanke og broens vel beregnede lavhed hindrede kuglerne fra at gjöre nogen skade. Tilly anlagde derfor paa siderne nærmere floden to batterier for derfra at kunne ramme broarbeidet og arbeidede desuden paa at forsterke sine andre forskansninger for saa meget sikrere at kunne drive fienden tilbage, om det skulde lykkes ham at komme over. Alt dette medtog hele den fölgende dag.

Endelig den 5te april blev broen færdig. Tre hundrede Finner var de förste, som sendtes over; de skulde paa den modsatte side opkaste en forskansning til broens forsvar, og hver enkelt af dem lovedes en belönning af 10 rdl. Ikkun forsynede med hakker og spader sprang de over broen, i samme öieblik den var færdig, og gav sig straks ifærd med arbeidet. Tilly, som i det længste vilde undgaa at sende sine folk ned i den ödelæggende kugleregn, fordoblede ilden fra kanonerne og besvaredes paa samme vis af Svenskerne, som dog i det hele skjöd baade hurtigere og bedre. Gustav Adolf gik selv til kanonerne, rettede og afskjöd med egen haand over 60 skud. Drönet af denne forfærdelige skydning var saa sterkt, at hele jorden skalv, og kanontordenen hörtes mange mil ind i Bayern. Svenskerne rettede sine skud ikke blot mod fiendens forskansninger, men ogsaa mod den för omtalte skov, og det ikke uden frugt. Grene, toppe, ja endog tykke stammer styrtede hvert öieblik ned og afstedkom stor forvirring og skade blandt de der staaende tropper. Imidlertid havde Finnerne faaet sin skanse færdig og fik nu forsterkning af 300 landsmænd under Karl Gustav Wrangel, som her udförte

sin förste vaabendaad. Paa samme tid havde ogsaa hertug Bernhard af Weimar lidt höiere oppe fundet et vadested, hvor han, fulgt af en skare finske ryttere, sprængte over og angreb fienden fra siden, medens fodfolket begyndte at marschere over broen. Nu sendte Tilly Altringer ned for at drive fienden tilbage. Men saasnart Bayrerne nærmede sig stranden og ilden fra kongens kanoner og Wrangels Finner, stansede de og trak sig tilbage. Altringer sprang frem og förte dem atter mod fienden; men i samme öieblik for en kanonkugle saa tæt forbi hans hoved, at han ved lufttrykket sanseslös styrtede til jorden, og Bayrerne veg atter tilbage. Nu traadte Tilly selv ud fra skanserne, fulgt af sine gamle Walloner. Men selv disse studsede og drog sig tilbage for den ödelæggende kugleregn. Da styrtede Tilly frem, greb selv en af fanerne og gik lige mod fienden. Wallonerne fulgte; men faa minuter efter rammedes den gamle feltherre af en kugle, som knuste hans ene ben og kastede ham til jorden. Wallonerne drog sig tilbage, men bar dog sin elskede anförer med sig ud af ilden. Denne begivenhed fremkaldte fuldstændig forvirring i hele hæren. Tilly og Altringer laa saarede og uden samling, og ingen, ikke engang kurfyrsten, vidste, hvad der nu var at gjöre. Til lykke for dem var det snart blevet mörkt, og begunstiget heraf drog kurfyrsten sig bort med hele hæren, efterladende henved 2000 döde paa slagmarken.

Svenskerne forblev hele natten ubevægelige hver paa sin plads; men tidlig næste morgen sendtes Nils Brahe med »de gule« for at undersöge fiendens stilling. Han fandt leiren tom. Kongen skyndte sig derhen og udraabte ved synet af Tillys faste forskansninger og fordelagtige stilling: »Havde jeg været hertug af Bayern, aldrig havde jeg forladt en saadan stilling og aabnet mit land for fienden, nei ikke engang om en kanonkugle havde taget væk skjegget og halvdelen af hagen med.«

Dette var den gamle Tillys sidste kamp. Fra slagmarken förtes han i kurfyrstens egen vogn under ubeskrivelige smerter til Ingolstadt, hvor han efter femten dögns aandelige og legemlige lidelser endte sine dage.

Eft. A. Fryxell.

Kjeld Stub.

Med fløiels hue, med sølvgraat skjeg
og lange sorte kappe
for folket, som sad inden kirkevæg,
opover den høie trappe
der gik hr. Kjeld, af hellig bog
de tekster at forklare;
med hellig iver i stol han slog,
de synder ei vilde han spare.

I Frankers land og Gange-Rolvs egn
hr. Kjeld havde baaret sverdet.
Hans pande bar endnu merketegn,
fra ungdoms tid saa hærdet.
Hr. Kjeld var ei at spøge med;
hr. Hannibal*) manden kjendte;
thi kaldte han Kjeld af kirken ned
og saa til manden sig vendte:

„Hr. Kjeld! I ser, hvad tid her er,
at Svensken er rundt om paafærde;
vel har vi samlet en bonde-hær;
men faa den at före er lærde —
i kongens navn! for fødeland,
hr. Kjeld, I sverdet gjentage!
I være for grænserne tilsynsmand!
hr. Gunde**) skal med eder drage.“ —

Hvor brand har været, i aske varm
tidt ligger en gnist tilbage;
saa lumrer der noget hr. Kjeld om barm,
og stryger han sig om hage: —
„Hr. Hannibal! — da jeg var ung“ —
(nu pegte han paa sin skramme)
„men nu er haanden for sverdet tung,
og borte er ungdoms flamme.

Dog nøden raaber — og ve den mand,
som hjælp i nøden negter!“ —
saa taler hr. Kjeld, og straks paastand
op kappen fra skuldren han hegter;

*) Hannibal Sehested, Norges statholder 1642—51.
**) Gunde Lange, en i Norge bosat danskfødt adelsmand.

saa lader han sadle sin ganger graa,
tolv svende ved sin side,
tolv svende, som var at forlade sig paa,
dem byder han hos sig ride.

Med disse ved side og følgende trop
de usikre landets grænser
fra Baahus til øverste Trøndelag op
for fremmede skovtrold han renser.
Der var paa den strækning intet fjeld,
den tordnende prest jo besøgte;
til kjernen af Sverig om norske hr. Kjeld
gik rundt om i dalene rygte.

Den feide endes, sin rytterhest
nu lader hr. Kjeld afsadle,
sin kappe gjentager den kjække prest —
lad høre, ham nogen tør dadle!
Sig nu, den norske prest kun staar
for alter sit offer at tage!
Nei, kaster han kappen, forvist jeg spaar
dig ingen hellige dage.

C. Frimann.

Kort Adeler.

Kort Adeler var sig en helt saa sterk,
hans ry for saa vide om lande;
han øved saa mangt et kjæmpeverk
alt ved de fremmede strande.

I Miklegard hørtes hans navn med skræk,
de Tyrker kun lidet ham hued;
han slog saa mange med sverdet kjæk,
fem tusend med lænker han kued.

Ved Tenedos toned hans seierssang,
mens enlige snekke han bøded;
da kom hr. Ibrahim, sterk og lang,
af harme den muselman gløded.

Med tusende mænd han mod helten for,
ham tyktes seiren alt vunden;
paa søndrede snekke de sprang ombord
og raabte paa „kristenhunden".

Paa dækket der øves saa haard en færd,
saa mangen kristenhelt bløder;
Kort Adeler svinged sit gode sverd,
han fluks den muselman møder.

Hr. Ibrahim efter hans hoved slog;
men det vilde helten ei slippe.
Med høire haand han det slag modtog;
men nu vilde styrken ham glippe.

Med venstre haand tog han sverdet fat,
og nu for han ikke med lempe;
paa dækket der faldt et hoved saa brat,
det tabte den tyrkiske kjæmpe.

Nu faldt hver muselmans sverd og mod,
som dyr de lode sig binde;
fra Tenedos seiled den kjæmpe god
med seier for flyvende vinde.

Kort Adeler frem for sin konge stod;
ei heltens hæder var ringe:
et banner han lagde for kongens fod
og Ibrahims vældige klinge.

Nu ligger helten i sorten muld,
han kløver ei flere pander;
men Danmark gjemmer end tro som guld
hans navn, hans sverd og hans banner.

B. S. Ingemann.

En liden herre er lykkeligere end en stor tjener.

Under kong Fredrik den tredjes regjering levede i Kjöbenhavn to studenter, der var saa trofaste venner, at de var som et liv og en sjæl. Den ene hed Peter Schumaker og var en vintappers sön, og den anden hed Dreyer. Begge havde ypperlige aandsevner, og, som det gjerne er tilfældet med ungdommen, begge var begjærlige efter ære og udmerkelse. Da de engang sad og talte om sine forhaabninger og ærgjerrighedsdrömme, afgjorde de med hinanden, at den af dem, som kom höiest paa lykkens stige, skulde af alle kræfter drage den anden efter sig. De adskiltes, og hver gik sin forskjellige vei for at komme til lykkens tempel. Schumaker gjorde sig

imidlertid snart bemerket af de store, da han var begavet med en yderst sjelden forstand. Han kom först i tjeneste hos den berömte biskop Brochmand, hvor kongen ved et tilfælde lærte at kjende hans overlegne aand. Han skal nemlig engang være gaaet til kongen med en vigtig erklæring, som Brochmand havde afgivet. Da kongen havde læst den, spurgte Schumaker: »Nu, hvad synes Deres majestæt om den?« Kongen svarede: «Ikke ret godt.« »Nei, jeg heller ikke,« gjentog det unge menneske med dristighed. »Du?« sagde kongen med halv foragt, idet han maalte ham med öinene. «Vil Deres majestæt give mig en halv time til en erklæring, saa haaber jeg at kunne give den til Deres tilfredshed.« Dette blev ham tilstaaet; kongen var forundret over hans sjeldne anlæg og efterspurgte hos Brochmand, hvem og hvorledes Schumaker var. Da Brochmand gav ham det allerfordelagtigste vidnesbyrd, fik Schumaker af kongen understöttelse til i nogle aar at reise udenlands. Da han kom tilbage, ansatte kongen ham ved regjeringen; han steg hurtig fra trin til trin, indtil han blev minister. Som han en dag sad med nogle forretninger i sit palads, blev der banket paa dören, og ind traadte en simpelt klædt ung mand. Schumaker saa stivt paa den fremmede, kjendte ham omsider og raabte overrasket: »Dreyer! min ven! Du kommer vel for at minde mig om vor akkord? Nu, hvad forlanger du?« »At blive lagmand i Trondhjem,« svarede Dreyer. »Intet höiere?« spurgte Schumaker. »Nei,« var svaret. »Lagmand skal du blive,« endte denne med et fornemt buk samtalen; »men saa er ogsaa vort kameratskab ude.« Schumaker steg fremdeles; under navn af Griffenfeldt blev han adlet til greve, blev storkansler og opnaaede under Kristian den femte den for en undersaat störst mulige ære. Imidlertid maatte der en uhyre klogskab og aarvaagenhed til for at vedligeholde sig i kongens gunst, og uagtet hans bryst var bedækket med guld, slog dog vist hans hjerte tidt ængstelig derunder, og skjönt han havde magt til at raade over andres gods og liv, saa var han dog selv en slave af kongens mindste vink og maatte tage hensyn til tusende forskjellige omstændigheder. Han var vel en retskaffen mand og i duelighed uden lige; men hans stolthed paadrog ham uvenner, og disse bevirkede hans fald. Han blev dömt til döden. En prest kom, dagen för

han skulde henrettes, for at berede ham til döden. Griffenfeldt hörte opmerksom og rolig paa ham, men sagde, da han en stund havde talt med ham om hans nær forestaaende endeligt: »Jeg vil gjerne være beredt til döden; men det er længe til min dödsdag.« Denne samme forsikring gjentog han dagen efter, da han gik til retterstedet. Presten viste ham de sörgelige anstalter til hans henrettelse og bad ham nu at tænke paa sin ende og ikke lade sig bedaare af noget falsk haab om benaadning; men Griffenfeldt vedblev: »Det er længe til min dödsdag.« Da han alt havde nedknælet for at modtage dödshugget, kom et kongeligt bud ridende og raabte: »Naade!«

Han sad först nogen tid i fængsel i Kjöbenhavn, men blev senere forflyttet til fæstningen Munkholmen ved Trondhjem, hvor han opholdt sig i 18 aar. En dag, da han havde faaet lov til under vagt at gaa i land, gik han Dreyers hus forbi og slog med sin stok paa dören, sigende: »Du Dreyer! du Dreyer! du var klogere end jeg.« Dreyer, der dengang levede som en anseet og lykkelig mand, kom ofte til ham og tröstede sin faldne ven.

N. Dahl.

Nils Juel.

Dankongen Kristian stod i sin hal med et faderligt øie,
vendt imod Kjøgebugt, stunden var vigtig og stor.
Juel var gjordet til strid, høit blussed den dristige kjæmpe,
lokken ham flagrede vildt, tapperhed ildned hans blik.
„Nils!“ Dankongen befol med sin haand paa den herliges tinding,
„gak du med Gud, min søn! rust dig, og vent paa mit vink!“
Og nu stod Dankonning og saa og beregned og pønsed;
fienden ei laa ham tilpas; Juel endnu vinket ei fik.
Pludselig dundred kartoverne dumpt i den svulmende havbugt,
og over oprørte vand slynged sig skyen af røg.
Harmfuld konningen stod i sin borg med vredeligt aasyn,
opbragt skjælved hans haand under det speidende glar.
Dannerflaaden tog flugt (saa syntes det), kuglerne dundred,
egenraadig og frækt hist af en tjener udsendt.
Da skjoldungen ham svor i usigelig harme ved himlen:
„Slagen paa flugt, skal Juel hænges i galgen med jern!“

Men, som det pleier at gaa (hvert land udklækker sit væsen),
Dansken fra Lodbroks tid husvant plasker tilsøs;
saadan gik det saatidt, og saa gik det her, og vor Juel kun
flygted paa skrømt for at slaa fienden alvorlig paa flugt.
Og da bedækt nu med støv, med sved og blod han paa land steg,
knælende ned for sin drot, fuldelig brøden bevidst,
se, da græd Dankonning; thi lig en misdæder knælte
ydmyg den herlige helt, vented sin dristigheds løn.
Kjærlig som fader han tog ham i favn og løfted sin finger:
„Nils! Nils!“ raabte han rørt, „nys jeg en lænke dig svor;
den skal du faa!“ Men fluks af sit bryst tog kongen en kjæde,
tung af hint rødeste guld, rigt med karfunkler besat,
hængte den trindt om heltens hals, og det blomstrende Torseng
blev den galge, hvori herlig forbryderen hang.

A. Oehlenschläger.

Ivar Huitfeldt.

Der flammer et navn over Kjøgebugt
i halvandethundrede aar:
saa mangen en helt har bølgerne slugt,
saa mange i kampen har segnet smukt,
en valgte en himmelstræbende flugt
for livets uhædrede kaar.

Det navn ved alle de danske mænd,
som færdes paa gyngende sø;
saa mangen vist gjerne sit liv gav hen
for evig at leve med æren igjen;
end leder dog Saga forgjeves om den,
der vidste som Huitfeldt at dø.

For anker er Guldenlews flaade lagt,
den herjes af sult og af sot.
Da nærmer sig Sverigs svømmende magt,
at plukke den stækkede flok er dens agt;
men forrest i rækken den farligste vagt
er flaggets navne betroet.

Selv lægger sig Wachtmeister foran dens baug,
en fiende for hvert af dens bord;
og „Lejonet“*) brøler imøde sit rov,

*) „Götha Lejon,“ Grev Wachtmeisters admiralskib.

og kuglerne slaar gjennem takkel og taug;
men „Danebrog“ svarer paa tiltale grov
med ligesaa fyndige ord.

Af seil og af stænger den har kun en rest;
thi stormen har raset igaar;
det halve af mandskabet ligger af pest,
men halvten er lystig og glad som til fest,
og alle slaar fra sig, som de kunne bedst;
sit bytte ei „Lejonet“ naar.

Men under den korte, forbitrede kamp
kanonerne gløder af brug:
snart fænger de ældede planker som svamp,
og ilden faar næring af tjære og hamp
og indhyller stavnen i kvælende damp
og æder sig ind i dens bug.

Da styrter de op paa det øverste dæk,
enhver som kan flytte et ben;
da maler sig dødsfarens lammende skræk
i gutternes haarde, barkede træk;
kun chefen alene staar rolig og kjæk,
som om han var huggen af sten.

Og høiere stiger den knitrende brand;
den klatrer i vanter og mers,
og skrækken faar lyd, og de raaber hver mand:
„Lad ankeret kappe og styr imod land!
saa bjerger enhver sig, som røre sig kan;
hvis ei, gaar vi alle tilveirs.“

Men vei gjennem larmen hans stemme sig brød:
„Nei, børn! jeg til land ikke flyr.
Befal jer til Gud! Vi maa lide vor død.
Hvis ind gjennem bugten vi brændende flød,
da tændte vi Dannemarks flaade i glød;
den pris for vort liv er for dyr.“

Saa folded han hænderne over sit sverd
og bad af sin ærlige sjæl.
Og tause blev gutterne, alle og hver,
og trængte den trofaste hövding sig nær,
mens solen brød frem gjennem skyernes hær
og sendte dem livets farvel.

Thi hurtig sig nærmer den dødssvangre stund:
da lyder et drønnende brag,
da løfter sig dækket fra sider og bund,
og ildsøilen hvirvler mod himmelens rund,
og havet oplader sin gabende mund
og sluger det splintrede vrag.

Saadan var hans død. Med syvhundrede mand
han sank i den graadige sø;
kun seks af dem alle slap rædde til land
og meldte den undrende flaade, hvi han
mod egen som fiendernes ild har holdt stand
og valgt fremfor livet at dø.

Men over hans grav svang hans evige ry
sig paa vingen luende rød;
det fløi med vort flag mod himmelens sky
og farved dets dug med hæder ny;
og hjerter skal flamme, mens tiderne fly,
ved mindet om Huitfeldts død.

C. Ploug.

Oberst Kruse.

Oberst Kruse havde med 150 mand besat en vintervei til Hölands prestegjæld, da Karl den tolvte förste gang bröd ind i Norge. Fortropperne af den svenske hær, 600 mand sterke, stödte her paa ham. Prinsen af Hessen anförte dem, og Karl den tolvte var selv tilstede. Kruse agtede hverken mængde eller anförere. Sin post vilde han forsvare, og derfor angreb han fienden, saasnart den nærmede sig, ligesaa modig, som om han havde havt mængden paa sin side. Tre gange anfaldt de, og alle tre gange drev han dem tilbage, saa at, havde de ei efterhaanden faaet forsterkning fra hovedarmeen, som laa bag dem, havde de neppe vovet at blive ved sit forsæt. Kruse var selv stedse blandt de forreste. Han nedlagde med egen haand syv fiender og saarede prinsen af Hessen selv; men tilsidst blev han overmandet, fik tre saar i armen, saa han ei længere kunde före sit sverd, og maatte da lade sig tage til fange. Karl den tolvte, som allerede i slaget havde beundret den tapre mand, lod ham straks bringe

for sig og spurgte ham, hvorledes han med saa faa folk havde turdet sætte sig mod saa mange. Kruse svarede da, at det var skade, at han havde havt saa faa; thi med nogle hundrede mand mere skulde man ei have faaet ham fangen saa let. Han skal da endvidere være bleven spurgt, om kongen af Danmark havde mange saadanne karle som han, og da have svaret, at han ei var af de bedste; men saavel dette, som hvad der ellers blev sagt, er uvist. Dette er vist, at kong Karl talte offentlig til hans ære og lod ham ved sin egen livlæge forbinde.

O. Malling.

Haldenserne.

Kong Karl laa med en mægtig hær
for Fredrikssten.
Men tapre Fredrikshald ham er
til megen men.
Hver borger lagde verktøi hen
og greb til sverd,
og kjække Peter Kolbjørnsen
i spidsen er.
Saa strider de Nordmænd for Norge.

Thi vendte Karl sin magt saa gram
mod Fredrikshald;
de borgere da mødte ham
i ringe tal.
Men disse slog som norske mænd
for elskte hjem,
og det var Peter Kolbjørnsen,
der førte dem.

De Nordmænd hugger tunge hug
blandt fienderne,
og Svensken sank som moden rug
for høstkarls le.
Men sterkest høstkarl trættes dog,
saa gik det her;
saa mange end de norske slog,
der kom alt fler.

Thi flyede de for overmagt,
som Nordmænd fly:
de drog kun bort for uforsagt
at slaa paany.
Kong Karl nu over sines lig
sig baned vei
og byens herre troede sig,
men var det ei.

Hans folk fandt død i hver en vraa,
hvor de drog frem;
thi allevegne Nordmænd laa
og hilste dem.
Bud sendte Karl saa lidet fro
til Fredrikssten
og bad, han jorde maa i ro
de slagnes ben.

Men kjække Nordmand ingen tid
at spilde har;
selvbuden er han kommen hid,
fik Karl til svar;
nu maa vi se, at vi igjen
ham ud kan faa!
Og det var Peter Kolbjørnsen,
der svarte saa.

At sætte egen by i brand
de iler hen;
og den, der først sit hus stak an,
var Kolbjørnsen.
At slukke ilden fienderne
vil stimle hen;
men kugler føg saa tykt som sne
fra fæstningen.

Høit blussed da mod skyerne
den lue rød,
saa Svenske-kongen ret kan se
hans heltes død.
Da sanded han hr. Peters ord,
hans folk vil hjem;
men helten Sten stod udenfor
og modtog dem.

Og herlig blussed Fredrikshald
blandt lig og blod,
oplyste stolt de svenskes fald
og sines mod.
Og aldrig brændte nogen baun
saa skjøn som den,
og aldrig uddø skal dit navn,
o Kolbjørnsen!
Saa strider de Nordmænd for
Norge.

K. L. Rahbek.

Tordenskjold.

I marts maaned 1714 gik Tordenskjold, som dengang endnu hed Peter Wessel, under seil for at skaffe videre tidende om Svenskernes rustninger, hvorom der gik mangehaande rygter. Den 25de marts laa han udenfor en liden havn i Skaane; han gik iland for at speide og tog kun ti mand med sig, da han ikke ventede at træffe fiendtlige krigsmænd. Men paa stedet laa en hel del svenske dragoner paa strandvagt, og Wessel var ikke kommen langt op i landet, för nogle svenske ryttere fik öie paa ham og satte efter ham. Matroserne blev rædde, löb sin vei og kastede sig i baaden, og Wessel, som nu var alene tilbage, maatte da ogsaa se til at frelse sig ved flugten; men för han naaede vandet, havde rytterne indhentet ham. En af dem raabte, at han skulde give sig fangen, kræved hans verge og rakte haanden ud efter det. Men i det samme hug Wessel ham med sabelen over haanden; »dengang ei!« sagde han, sprang ud i vandet, og med sabelen i munden svömmede han ud til baaden.

I mai maaned fik Wessel ordre til at krydse paa Norges vestside for at beskytte Nordlands-jegterne paa deres reise til Bergen i stevnetiden, da man havde faaet nys om, at svenske kapere skulde ligge ude og vente paa dem. Efterat han i juni maaned havde krydset mellem Bergen og Trondhjem uden at stöde paa nogen fiende, mödte han den 26de juli 1714

udenfor Lindesnes en fregat, der seilede forbi ham under engelsk flag; men saasnart fregatten var kommen i hans kjölvand, vendte han efter ham og skjöd to skarpe skud. »Lövendahls Gallei,« Wessels skib, satte dansk flag til, da fregatten kom paa siden af den; men med det samme strög fregatten det engelske flag, satte svensk gjös til og gav »Lövendahls Gallei« sit glatte lag. Fregatten, der havde 28 kanoner og en besætning af 150 mand, var for svensk regning kjöbt i England og bestemt til at krydse som kaper i Nordsöen; den förtes af en engelsk kaptein og var for störstedelen bemandet med Engelskmænd. Wessel var ikke sen til at give fregatten det glatte lag igjen, og en heftig kamp begyndte. Först sloges de om aftenen fra klokken seks til halv ti, da fregatten satte seil til for at komme unda; men klokken ti var de atter paa siden af hinanden, og saa fyrede de lös igjen til henimod midnat. Fregatten havde da mistet sin storstang, og begge skibe havde faaet taugverket ilde tilredt. Hele natten seilede Wessel efter fregatten og lod imidlertid sin skade efterse og udbedre saa godt, som det var gjörligt. Næste dag klokken seks kom de igjen paa siden af hinanden, og »saasnart det var skeet,« siger Rothe, Tordenskjolds biograf, »önskede de hinanden en knagende og blodig godmorgen, hvilken komplimentering med al iver blev fortsat til klokken halvgaaen ti udi halvfjerde time.« Det blev da atter en liden stans; »Lövendahls Gallei« havde nu faaet tre grundskud, og stænger, master og seil paa begge skibe var rent forskudte. Fregatten sögte igjen at undfly; men klokken ti var de atter tæt ved hinanden, og for fjerde gang begyndte kampen, der varede til klokken to om eftermiddagen. Ombord paa fregatten vilde nu den svenske del af besætningen to gange stryge flaget; men den engelske kaptein og det engelske mandskab satte sig derimod, og Wessel har vel ret, naar han i sin beretning til kongen om denne kamp skriver: »Havde fregatten været ekviperet fra Göteborg, skulde jeg næst Guds bistand have opbragt hannem; men man ved, at de engelske har renommé for at fegte vel tilsös med kanoner, hvorudi de i denne lange orlog, de har havt, alle ere eksercerede.« Da klokken var to, meldte Wessels konstabel, at der kun var fire skud krudt tilbage til hver kanon, og da sögangen var for sterk til, at man kunde

entre, hvortil imidlertid alt var gjort klart paa »Lövendahls Gallei«, maatte Wessel holde inde med skydningen og lade fregatten fare. Men först lod han en jolle sætte ud og sendte en trompeter ombord paa den fiendtlige orlogsmand med den hilsen til kapteinen: »At det gjorde Peter Wessel ondt, at han for denne gang maatte lade ham passere, eftersom hans krudt var mestendels bortskudt; men siden kapteinen havde verget sig som en brav karl, vilde det være Wessel en glæde, om han vilde komme ombord paa »Lövendahls Gallei« og drikke et glas vin, förend de skiltes.« Kapteinen afslog indbydelsen; men paa hans forslag gik nu skibene saa nær ind til hinanden, at en samtale kunde höres. »Hr. kapteinen skulde vel ikke have lidt krud at laane mig?« spurgte Wessel. »Jeg har neppe nok til mig selv,« svarede Engelskmanden. »Vær saa god at hilse gode venner i Göteborg!« raabte Wessel. »Skal ske; jeg beder at hilse gode venner i Kjöbenhavn,« svarede den engelske kaptein, som derpaa skjænkte i et glas vin og raabte: »Jeg drikker hr. Wessels sundhed! Hurra gutter!« og mandskabet paa fregatten stemmede i et syvdobbelt hurra. Nu fik ogsaa Wessel vin frem og drak sin modstanders sundhed igjen med tre gange hurra, hvorpaa de skiltes.

Denne begivenhed havde nær havt farlige fölger for Wessel, hvis avindsmænd i admiralitetet mente, at han atter havde været for dumdristig, og han blev ved en kongelig ordre nedkaldt til Kjöbenhavn, hvor han »for sin udviste konduite skulde tiltales.« Wessel havde vel forudseet noget lignende; thi han havde straks til kongen indsendt en omstændelig beretning om det forefaldne. Beretningen endte med fölgende ord: »Jeg tror, jeg er den förste, der med saa ringe magt (thi min komplettering af mandskab er hundrede og nogle) og 18 kanoner har kujoneret saadan en overmagt af skib, kanoner og mandskab. Jeg anbefaler mig som altid tilforn udi Deres majestæts höie naade som en fattig norsk gut og lever til min död min allernaadigste konges til döden hengivne, tro knegt.« I november maaned kom Wessel med »Lövendahls Gallei« til Kjöbenhavn. Nogle dage efter holdtes krigsforhör ombord paa galleien. Wessels skibsjournal blev oplæst, han selv, hans officerer og elleve af mandskabet blev edelig afhörte, og uagtet det blev klarligen bevist, at »Lövendahls Gallei« först

var bleven angreben, og at hver mand ombord havde gjort sin pligt, gik dog fiskalens paastand ud paa, »at kapteinlöitnant Wessel iflölge sökrigsartiklerne skulde betale mulkt og processens omkostninger samt degraderes, indtil han lærte at bruge bedre sömandskab, fordi han med utidig kourage havde sakrificeret sig selv og indehavende mandskab samt været aarsag i, at hans kongelige majestæt af fiendens kanoner havde lidt ei ringe skade paa sin korvet, og fordi han havde löbet sin fiende paa siden, gjort ligesom fred med ham og drukket et glas vin paa hans sundhed o. s. v.« To dage efter besvarede Wessel fiskalens klage i det djerve og frimodige sprog, som han pleiede at bruge. Han skrev blandt andet: »Jeg skulde formode, at det ei kan komme min konduite noget til miskredit, at jeg besvarede min modstander med tre gange hurra, da han drak min skaal med syv gange hurra; thi ære mod ære er brug over al verden; af forhöret kan det ellers klart nok sees, at jeg i alt trakterede ham som en fiende. At fiendens kanoner tilföiede mit skib skade, kan jeg ikke negte; thi man ved, at kanonen er et instrument, som temmelig lader se sin effekt, hvor den rammer, og det var mig umuligt at forbyde fienden at beskadige min gallei og mit mandskab, med mindre jeg som en kujon straksen vilde have ströget for det förste glatte lag, da hans majestæt intet vilde have faaet tilbage af korvetten, og mit renommé da alletider skulde kaldes en poltron (kujon).« Forhöret blev indsendt til admiralitetet, og det vilde vel have lykkedes Wessels modstandere at faa ham styrtet, hvis ikke Gyldenlöve uden at oppebie krigsrettens dom havde henvendt sig til kongen. Nu var Wessel frelst, og istedenfor at lide dom blev han den 28de december 1714 udenfor sin tur forfremmet til kaptein.

Siegw. Petersen.

Marstrand indtog Tordenskjold (1719) især ved list og snildhed. I tillid til sin fuldkomne færdighed i det svenske sprog forklædte han sig som fisker, lod sig en morgen ro i land tæt udenfor byen, tog en kurv med fisk paa armen og gik ind i husene. Sine fisk falböd han til saa höi en pris, at ingen vilde kjöbe dem, men fik just derved leilighed til at gaa fra hus til hus og indhente de fornödne efterretninger. Tilsidst

vovede han sig endog ombord paa orlogsskibene i havnen, hvor man dog ligeledes fandt, at han var for dyr med sine varer. Efter at have udspeidet alt gik han saa uhindret bort, som han var kommen. Da han senere ved et raskt angreb havde taget byen og skibene, tog han selve fæstningen ved en forening af velberegnet list og dristigt mod. Han forskrækkede den lettroende kommandant ved sine trusler og fik ham til at sende en kaptein ned i byen, der med egne öine kunde overbevise sig om hans stridskræfters styrke. Tordenskjold drak denne fuld og opstillede saa sine 6—700 mand först i en gade og siden i andre; men kapteinen troede i hver ny gaade at træffe paa en ny afdeling af den frygtelige beleiringshær, hvis störrelse han angav for kommandanten til flere tusende mand. Denne kapitulerede derfor, men nölede med overgivelsen, hvorfor Tordenskjold gik ene op paa fæstningen og raabte gjennem vinduet til kommandanten: »Hvad nöler I efter? ved I ikke, at tiden er udlöben?« og fæstningen römmedes ham öieblikkelig.

Fr. Barfod.

Rul henover fjeld og belt,
kjæmpesang om Nordens helt!
Sjung med et aarhundreds røst
heltens navn fra kyst til kyst!
Tordenskjold! dit kjæmpery
lysner stolt som lyn i sky; —
navn, som trodser mulm og grav,
rul som torden over hav!

Rask han fløi paa ørnen hvid;
fjerde Fredrik saa hans id.
Lystig, naar han sverdet svang,
lykken sang hans seierssang.
Hist med hæderssverd i mund
svømmed han som hval i sund;
her gjenlød i fiendehavn
under flammebrag hans navn.

Danmark, glem ei stolte syn!
Over hav for lyn paa lyn;
torden lød om Danebrog, —
det var Tordenskjold, der slog!

Ton fra Marstrands gamle vold,
snilde sagn om Tordenskjold!
Kjæmpen sprang som fisker ind,
stod som helt paa Borgens tind.

Ton fra Dynekilens havn,
store, seiersstolte navn!
Her med ild og blod han skrev,
klippeland, dit frihedsbrev! —
Norge, stolt du vidne kan,
han har frelst sit fædreland!
Tolvte Karl, du saa med gru,
Tordenskjold var stor som du!

Norge, pris din kjæmpe bold!
Danmark, pris din Tordenskjold!
Sverigs stolte kjæmpedrot,
favn ham høit i himmelslot!
Ven med fiende bandt hans krans:
trende riger saa hans glans; —
navn, som trodser mulm og grav,
rul som torden over hav!

B. S. Ingemann.

Heltene fra 2den april 1801.

Være fred med eder alle,
dem vi saa i kampen falde!
Hver saa uforsagt og glad
stred for konge, land og stad.
I det rædselsfulde møde
kjækt I stod og faldt og døde.

Vesterhavets bølger bare
overmægtig fiendeskare;
myndig os vor uven bød
vælge mellem haan og død.
Da, da gik I ham imøde,
stod og stred og faldt og døde.

Tusende kartover brølte,
ikke skræk og frygt I følte,
men kun hørte ærens bud,
rask ham svarte skud for skud;
hver stod fast og ufortrøden,
stod og stred og favned døden.

Kampensild blev ved at brænde,
rundt omkring faldt ven og frænde,
skarer styrtede for fod,
strømme flød af helteblod;
hver saa sig og broder bløde,
men stod fast og stred og døde.

Være fred med eder alle!
vi jer ei tilbagekalde,
græder ei ved eders grav,
hvor den er, i jord og hav;
men med tak og pris og hæder
broderlig vi mindes eder.

Ja med takkesang vi møde;
thi det var for os, I døde.
Tak for eders heltemod!
tak for hver en draabe blod!
tak, I dyrebare sjæle!
evigt er jert eftermæle!

W. Abrahamson.

Matrosen.

Ved toldboden steg en matros i land,
hans haar de var saa hvide,
han havde ei seet sin fædrestrand
i mange Herrens tide.

Han havde ei seet, at byen faldt
for engelske blus og brande;
ham skjebnen havde fra hjemmet kaldt
langt bort til fremmede lande.

Der stod han da med haanden i barm
og øiet saa mørkt med vrede
og stirrede med vemodig harm
paa den tomme svanerede.

Da tørrer han sig om skjegget brat,
mens taaren paa kinden brænder;
han knuger den gamle, begede hat
imellem de sitrende hænder.

„Hvor er I henne, store og smaa,
I havets sterke svaner,
som smykkede her i dammen laa
med Danebrogs røde faner?

Søger I end den gamle færd
paa fjerne, fiendtlige kyster?
viser I fienden, hvor stolt I bær
de egeplankede bryster?

Nei! — I har glemt den gamle sang,
de danske, jublende toner;
nu stemmer I op den seiersklang,
der tordner fra Brittens kanoner.

Vel har jeg tømt saamangen skaal,
men ingen besk som den sidste;
den var iskjænket til bredfuldt maal,
nu vil mit hjerte briste!

Naar snart, kamerater! mit gamle skrog
jeg i sidste havn skal fortøie,
I svøbe en flig af Danebrog
omkring min snevre køie!

Naar da den store baadsmandsmat
paa dækket kalder de døde,
da skal jeg ogsaa være parat
til mønstring hisset at møde.

Og chefen selv, kan I tro mig, børn!
mig beder frem for sig træde:
„Naa, er du der, du gamle ørn!
gak ind til din herres glæde!“

Saa faar jeg lov at gaa agterud
til chefens kahyt, den høie;
der møder jeg Wessel, Juel og Rud
og ham med det ene øie.“

Saa talte han og lagde sig træt, —
de troede, han faldt i tanker;
da var han død, — hans død var let,
hans hoved laa paa et anker.

Chr. Winther.

Kristian August.

Aldrig lykkedes det nogen statsmand i kortere tid at erhverve sig folkets höiagtelse og kjærlighed end prins Kristian August. Han havde aabne øren og venlige ord for enhver, der i denne ulykkessvangre tid nærmede sig ham for at søge hjælp og raad. Hans förste tiltale, naar man traadte ind i hans simple audiens-gemak, hvortil stedse var let adgang, var alvorlig, ja streng, og man kunde skræmmes for det markerede ansigt. Det var hans vane med raske skridt at gaa hen mod den indtrædende og tiltale ham i en vis barsk tone med det spörgsmaal: »Hvad staar til tjeneste?« Men naar samtalens gjenstand var aabnet, formildedes hans væsen, og med den störste venlighed, simpelhed og deltagelse gik han ind i den omhandlede materie og gav det raad og den hjælp, som stod ham tilrede. Sedvanligen foregik samtalen under en hurtig gang op og ned i værelset. Hans indtægter som general tillod ham ikke at före nogen stor pragt i hin for landets embedsmænd i almindelighed kummerfulde tid; med sin ringe appanage af fyrstendömmet Augustenborg og forholdsmæssigen ubetydelige arvemidler kunde han ei omgive sig med fyrstelig glans; men ved ædlere midler understöttede han sin ophöiede stilling og banede sig vei til folkets kjærlighed. Prins Kristian Augusts nærværelse i Norge ved krigens udbrud maa betragtes som en stor lykke for det norske folk. Ikke alene havde det i ham en erfaren og dygtig krigsmand, som ledede hærens seiersdaad i den straks paafölgende krig med Sverige; men det havde og i ham en i flere henseender udmerket personlighed, der i de förste krigens aar levede og virkede alene for Norges vel, og i hvem nationens kjærlighed og höiagtelse koncentrerede sig i en udmerket grad. Nationens begeistring for prins Kristian August var af en anden art og havde en dybere rod end den, som siden föltes i saa höi grad for prins Kristian Fredrik. Ingen udvortes glans eller kongedömmets ligesom usynlige indflydelse endog paa den mest frisindede mand frembragte eller understöttede denne nationens kjærlighed for prins Kristian August. Den tolkedes ikke i saa mange taler og sange i templer og festiviteter; men den udbredtes i stilhed og trængte dybere til hjertet. Denne hengivenhed fremkaldte

ikke alene mangen ædel patriotisk daad; men under disse varme fölelser for den norske regjerings elskede formand skabtes tanken om en lykkelig forfatning, bygget paa en större nationalselvstændigheds grundvold, og Norges forhold til prins Kristian August udgjorde, ligesom nationen uafvidende og visseligen uden prinsens personlige medvirkning, det förste afsondringselement fra det gamle dynasti. Norge havde i sine forskjellige kritiske stillinger under og efter den sidste krig det held, at höit begavede og fædrelandssindede mænd stod tilrede for at understötte fædrelandets sag og lede den til et önskeligt resultat. Det er derhos en erfaring, som alle landes historie giver os ihænde, at store mænd skabes under store statsomveltninger; thi det slumrende geni og mod vækkes under fædrelandets farer. Da prins Kristian August, kaldet til en höiere stilling, forlod Norge, traadte andre udmerkede mænd frem paa skuepladsen, der med hensyn til rigets indvortes bestyrelse kunde siges at erstatte hans savn. Elsket paa samme maade som han er aldrig nogen siden bleven i Norge.

Jakob Aall.

Slaget i Trangen.

Da den svenske hær i vaaren 1808 gjorde indfald over den norske grænse, var de norske tropper under Kristian Augusts overkommando spredte langs grænsen og hovedsagelig samlede i Smaalenene, ved Kongsvinger og oppe i Aasnes, hvor de forskjellige anfald kunde ventes. Krigen var ogsaa allerede i fuld gang; men vi skal kun beskjæftige os med den nordligste angrebslinje. Den 24de april kl. 11 om aftenen bröd oberst Gahn op fra den svenske grænse med omtrent 500 mand og holdt sig paa den venstre bred af Flisen elv, idet han benyttede vinterveien gjennem de tætte skove langs elven, som dog var saa smal og ujevn, at den lidet egnede sig til at befares af et troppekorps. Ud paa natten naaede han den norske forpost, som trak sig tilbage for overmagten og straks rapporterede til hovedkvarteret Björneby det svenske anfald. Gahn fortsatte imidlertid sin marsch langs elven, men forsömte at udsende patruljer paa den anden elvbred, dels

fordi han ikke ventede modstand för længere nede i bygden, og dels vel ogsaa fordi han ikke vilde dele sine kræfter.

Saasnart rapporten kom til hovedkvarteret, lod den norske överstkommanderende, oberst Staffeldt, straks blæse allarm og forsamlede tropperne, som tilsammen udgjorde omtrent 800 mand. Kaptein Nægler med en division af de raske Trondhjemmere blev posteret i det trange pas paa venstre elvbred, hvor der var gjort forhugninger og andre anstalter til at modtage fienden, og med resten af tropperne undtagen det hofske kompagni, skilöberne, som först senere blev samlet, marscherede Staffeldt langs hovedveien paa den höire flodbred fra Sönstrud til Nyen. Her blev gjort holdt, og af de norske feltvagter erfaredes, at fienden allerede var naaet frem til samme sted paa den anden side af elven.

De norske officerer traadte sammen i et krigsraad, og de fleste stemmede for, at man straks skulde marschere over elven og gjöre anfald. Staffeldt vilde, at man skulde bie med angrebet, indtil fienden var naaet frem til de forhugninger, hvor Nægler var posteret, og Dreier foreslog, at man skulde vente, til skilöberne ankom. Pluralitetens mening blev fulgt efter en varm ordstrid, hvorunder Staffeldt til den kjække kaptein Dreier lod falde nogle ord om, at han var feig. »Feig!« raabte Dreier; »jeg skal vise obersten, at jeg ikke er feig. Lad os straks gjöre anfald, og obersten fölger vel med?« spurgte han haanlig. »Det sömmer sig ikke for den höistkommanderende at blande sig i haandgemænget,« svarede Staffeldt med værdighed. »Afsted, mine herrer, siden I saa vil; jeg skal herfra lede bevægelserne.«

Et spottende smil gled over samtlige officerers læber*); men de böiede sig for sin chef og samlede hver sine afdelinger under overbefaling af major Ræder. Raskt gik det nedover bakken mod Flisen og op igjen paa den anden side, og snart löd skud og kamptummel fra aas til aas, idet den norske afdeling angreb de svenske i ryggen.

*) Der faldt ofte knubbede ord mellem Staffeldt og hans officerer, som tvivlede om hans personlige mod, da han aldrig deltog i nogen fegtning, men vistnok med dygtighed forstod at lægge planer til slag og lede bevægelserne.

Nægler laa imidlertid i sin forhugning og ventede med utaalmodighed fienden. Men pludselig hörte han skud paa skud en fjerdingvei borte, og snart blev det ham klart, at den norske hovedkolonne var i engagement med fienden. »Gutter,« raabte han, »skal vi blive liggende her og lade vore kamerater slaas alene?« — »Nei, nei,« raabte mandskabet, »afsted efter skuddene!« og hele divisionen myldrede over forhugningerne og satte afsted i fuldt löb bortefter vinterveien, indtil de naaede fienden og med et lystigt hurra angreb ham i fronten.

Kaptein Arntzen havde samlet sine skilöbere af hofske kompagni, som laa en mils vei borte paa venstre side af Gjesaassjöen, og i lynende fart gled de kjække Solunger igjennem skov og ulænde forbi Sönstrud imod kamppladsen. De kom forbi pladsen Skjöthaugen, hvor husmanden Ole stod og pudsede sin björnestudser. »Idag er der stor björnejagt,« raabte kapteinen, »fölger du med, Ole?« »Hvor meget faar jeg for at være med?« spurgte Ole og trykkede kuglen ned i löbet. »Död eller Danebrog,« sagde kapteinen, »rap dig, om du vil være med!« »Nu kommer jeg,« svarede skytten og spændte skierne paa; «men her er veien for skilöbere, kaptein!« og med Ole i spidsen strög kompagniet afsted igjennem det værste ulænde og nedover den bratte styrtning i Flisbakken paa elvens venstre bred. Det ljomede igjennem Flisdalen af hornenes klang, trommernes lyd og riflernes knald, og kaptein Arntzen maatte flere gange gjöre holdt for at samle sin trop, der hastede hverandre forbi for at naa kamppladsen. De var nu over Flisen, og med et raskt angreb kastede de sig mod fiendens höire flanke. Arntzen selv, opildnet af mod og kamplyst, styrtede sig midt ind i haandgemænget, og hans folk fulgte efter. Men björneskytten tog kapteinen om livet og bar ham ligesom et lidet barn ud af den værste tummel. Kapteinen skreg og bandte; men Ole satte ham rolig ned et par bösseskud borte og sagde: »Jeg mener, du er gal, kaptein; ser du ikke, at björnen har klör? Kapteinen skal altid være bag troppen, stod der i det gamle reglement, som jeg læste, den tid jeg var soldat.«

Nu var Gahn omringet paa tre sider, og hans tropper var sammentrængte paa den smale vintervei, medens de norske rifler knaldede bag hver busk. Svenskerne forsvarede sig

tappert, gang efter gang rykkede de frem i samlet trop med fældet bajonet for at aabne sig en udvei; men bestandig blev de kastede tilbage af de fremmyldrende norske.

Kaptein Dreier posterede sig foran den norske blænkerkjæde; han steg op paa en stubbe efter et gammelt mastetræ, og medens to jægere laa bag stubben og ladede hans rifler, fyrede han selv paa fienden og opmuntrede sine folk til at gaa paa, naar Svensken rykkede frem til bajonetanfald. Men den tapre mand sögte döden; han stod fremstillet som en skive for alle de svenske kugler, og til slutning sank han tilbage, dödelig saaret og gjennemboret af 7 kugler, idet han mumlede: »Jeg har vist Staffeldt, at jeg ikke er feig.«

Kampen fortsattes imidlertid; men fienden blev mere og mere udmattet og trykket af overmagten, og da de endelig efter 3½ times kamp næsten havde bortskudt alle sine patroner, og den störste del af folkene og næsten alle officererne var saarede, maatte Gahn give signal til overgivelse. Kampen ophörte derved i midten; men blænkerkjæderne hörte ikke signalet og fortsatte endnu med skydningen. En liden svensk tambur blev kaldt frem og kommanderet til at gaa linjerne rundt og tromme signalet. »Baggen skjuter mig,« græd gutten. »Jeg skal fölge dig,« sagde Ole Johannesen Aasnes, greb gutten i nakken og marscherede afsted. Gutten græd og trommede, og Ole Aasnes lo og skreg alle linjerne rundt, og fast kuglerne peb dem om örene, naaede de i god behold tilbage, og Ole Aasnes hed fra den dag »attenhundrede og otte« lige til sin dödsdag. De svenske maatte nu overlevere sine vaaben, og mange fanger blev indbragte, som forsögte at stikke sig bort i skovene. Kun 40 mand og 2 officerer, som var detacherede paa Svenskernes venstre flöi, lykkedes det at undkomme.

Oberst Gahn selv, som var syg og maatte fragtes paa en langslæde, sögte at undkomme ved at kjöre hesten bort i et skovsnar. Syver Velten opdagede dem der og saa, at en höi officer i en lang frak stod ved slæden og havde en væske om halsen. »Her er krigskassen,« tænkte Syver og greb efter væsken; men en lang, morsk karl reiste sig op af slæden og sagde: »Du är skidlöpare?« »Ja.« »Af hvilket kompani?« »Hofske.« »Af Arntzens. Honom känner jag, och du låter

väskan vara, annars anmäler jag dig för din chef.« Og Syver slap forskrækket væsken, men gjorde dog anskrig, og Gahn og hans ledsager blev fangne. »Men det har jeg angret mange gange,« siger Syver endnu den dag idag, for krigskassen kunde været god at have. Og havde jeg vidst, at det var selve obersten, saa skulde jeg nok selv fanget ham, saa var ogsaa jeg bleven danebrogsmand, ligesom björneskytten og mange andre.«

De svenske havde 25 döde og de norske 15, som faa dage efter blev jordede i broderlig forening paa Aasnes kirkegaard. De fangne officerer blev bragte til hovedkvarteret Björneby, og saamegen velvilje og brodersind var der allerede da mellem de norske og svenske, naar just ikke kampen rasede, at de norske officerer overlod sine senge til fangerne og leirede sig selv paa gulvene paa halm. De svenske menige blev indkvarterede i Aasnes kirke; men sultne og forkomne af kulde og anstrængelser, som de var, tilbragte de en haard nat, og ved en reparation i kirken for nogle aar siden fandtes en inskription bag alteret, hvor en underofficer fortalte om slaget, antallet af de svenske tropper og opholdet i kirken og endte med: »Gud lade aldrig noget menneske faa en saa haard nat.« Der blev dog gjort alt fra de norskes side for at lette fangernes haarde vilkaar, og de gamle folk fortæller endnu som en kuriositet, at de var med at kjöre velling og ertesuppe til Svenskerne i kirken, som blev kogt i den store bryggepande paa Björneby.

Tiderne var knappe og födevarerne sjeldne; men folket var raskt og djervt, og det kunde med sandhed siges om vore folk, som Runeberg har sunget om sine Finlændere: »Det var ett folk, som frös och svallt, men slogs ändå.«

H. Schulze.

Menigmands juleønske for Karl Johan.

Blandt dine venner, kong Karl Johan,
en sterk og trofast er menigmand.
Du sov vel knapt i min hytte godt,
men ikke tryggere i dit slot.
Dit hoved gav i mit skjød jeg læ,
og rundtom laa mine börn paa knæ.
Jeg kalder dig, hvad dit aasyn lærte:
„Karl Ørneøie, Karl Ædelhjerte!“

og ønsker af et oprigtigt sind
en skaal, som gjør mig mit øl til vin:
Gud signe kongen, den folkeven,
fra denne jul og til jul igjen!
Gud signe kongen til krop og sjæl!
gid her hos os stod hans julekveld!
gid hver velgjerning, du Norge skjænkte,
gid hver en tanke, for det du tænkte,
en engel blive for dig! da vrimle
din høisal vilde som Herrens himle.
Og gid enhver af dem dig berede
en sundhedsdrik i din juleglæde!
Ja vidste jeg, at du da var glad,
da sad og glæden ved armods fad.

Henr. Wergeland.

Til Herman Foss. *)

Nu hvil dig, borger! det er fortjent.
Nu løst er flaget. Dit verk er endt.
Ak, Norge eier ei laurbærskov.
Derinde vilde jeg at du sov.

Dens søde mørke den natterad
dog ei betalte, du vaagen sad.
Dens frugt ei læsked med nok behag
den mund, hvis aande slog ud vort flag.

Dens blades glimmer, mens duggen ved
sin egen vegtighed skalv og gled,
kun minded mat om, hvor tidt og tæt
de stjerner faldt, mens du skrev dig træt.

Dens vellugt skulde dog aande ind
en kvægsom drøm i dit trætte sind.
Og hvis mit hjerte for haardt ei slog,
at drømme der jeg til det dig drog.

Nu har du levet en virksom dag,
en dag af nætter: befriede flag
er aftenrøden, som den har endt.
Nu hvil dig, borger! det er fortjent.

Henr. Wergeland.

*) Efter et møde i stortinget, der varede til kl. 8 om aftenen, gav Foss sig til at skrive den indstilling, der gav stødet til vort koffardiflags frigjørelse. Han holdt paa dermed til næste morgen og indtog saa atter sin plads i tinget.

4de juli 1859.

(Kong Oskar den förstes fødselsdag).

Unge Norge, sænk dit flag,
lad det foldes tungt om stangen!
der er sorg i glædens lag,
graaveirs-tyngsel over sangen.
Sommersol i li og lund
bær ei smil til folkemund:
Helbud over landet rider,
melder, at kong Oskar lider.

Ja, han lider langt herfra,
har ei syn for sol og sommer.
Unge Norge, ræk ham da
folkehjertets fagre blommer!
Luft fra livets friske væld
tør ham lindre for en kveld.
Sæt dig stille ved hans leie,
skjænk ham, hvad du har i eie!

Han for dig har stridt og tænkt,
from og folkekjær i lande.
Nu har fulest sot sig sænkt
som et slør om kongens pande:
gjest ham nu med vuggesang,
tag ham som dit barn i fang,
lad mod drømmens strand ham stevne, —
fager drøm har lægdoms-evne.

Kongen lider. Høit og hult
gaar hans bryst som sjø for stormen;
kongens bryst, saa rigt og fuldt,
er nu hjem for helsots-ormen.
Unge Norge, hvert dens hug
svale du med sangens dug; —
folkets kvad for kongens helse
lindring har, om end ei frelse.

Sænk dig, konge, sødt i blund!
folket om dit leie sidder: —
gjest i drømme Norges lund,
furumo og fjeldets vidder.
Langs med led i hver en bugt
er der søndagsligt og smukt;
kvæg dig, konge! — fromt og stille
feires folkesorgens gilde.

Did i drøm, hvor elvesus
under ur og høifjeldsrygge
dugger bondens bjelkehus,
mellem liens løv i skygge!
Gubben med det hvide skjeg
staar paa hellen udfor væg,
stanser mænd, som opad rider,
spør, om kongen endnu lider.

Styr din flugt udover vig!
Ser du guttens leg i haven?
Se, hvor han den røde flig
fæster høit paa gjerdestaven!
Han har hørt af far en dag:
Flaget er kong Oskars flag; —
derfor han fra lysthus-taget
leger konge, — frigjør flaget.

Svanevinget under seil
kløver briggen bølgetoppe.
Konge, læs dit navn i speil!
Konge, hils, — dit flag er oppe!
Skuden træder, let og kjæk,
havfrudans med krænget dæk; —
Norges seiler evig bære
Norges flag til Oskars ære!

Ak, min konge, stakket drøm
folkets vuggesang dig skjænker;
ormens helbid, smertens strøm,
magtløs dig til leiet lænker.
Men saa tidt en lindring sval
vifter over al din kval, —
tag det for en bøn, som svinger
sig mod Gud fra folkets bringer!

Henr. Ibsen.

Norges storting.

Norges høitidsstund er kommen,
aabnet har sig tingets hal.
Høit og lydt i helligdommen
røster nu hver Norges dal.
Agdesid og Trøndelagen
sammen nu kan veksle ord;
Dovre i sin døl dragen
nu tiltinge for sit Nord.

Se, der sidder Gudbrandsdalen
i en gammel gubbe graa!
Naar han reiser sig i salen,
hører alle fylker paa.
Blaa som sine egne fjorde
sidder de der vesterfra;
høie Opland tar tilorde
som paa sit Eidsivia.

Der er Horden og Haalogen;
dølen taler landets ret.
Som den klare øks i skogen
dybt og hjemligt klinger det.

Norge hører gamle stemmer,
Asbjørns røst fra Medalhus;
onde tiders flugt forglemmer
det erindring i sin rus.

Nidaros og Bjørgvin sidder
der i gjeve borgermænd.
I en dommer og en ridder
triner Oslo frem igjen.
O, hvad fryd for dine taarne,
Akershus i hviden sky!
herredag af odelsbaarne
samles atter i dit ly.

Haakons hal og Olavs kirke
reise ville de af grus.
Ha, det var Nordmannavirke;
var det ikke, Akershus?
Og, hvad fryd for dine taarne,
saa du Haakons tid igjen!
Det beror paa Norges kaarne:
tidens guder er dens mænd.

Henr. Wergeland.

Norsk bjarkemaal.

Dagen er kommen og solen oprunden,
oldtidens dyreste ed er vunden,
brudt er aarhundreders magt.
Norge er frit, og dets fremtid sig tænder;
men kun ved kraftige, signende hænder
styrkes den hellige pagt.

Frihed ei vindes ved ledige drømme,
vindes ved kamp mod de mødende strømme,
ikke ved tvivl og ved flugt.
Kun over furen, som plogjernet drager,
bølger den rige, den glinsende ager,
modnes den saftige frugt.

Aldrig fortvivle, aldrig forsage!
Efter de tunge, de mørkeste dage
stiger dog morgen engang.
Se, den er kommen! Sol er oprunden,
frihedens fugl alt sidder i lunden,
synger sin freidige sang!

A. Munch.

V. FOLKESAGN.

Tvester.

Trondhjems domkirke er bekjendt vidt og bredt som en af kristenhedens merkeligste kirker; især var den herlig i gamle dage, da den havde sit skyhöie spir. At bygge kirken formaaede nok St. Olav; men at sætte spiret paa oversteg hans kræfter. I sin forlegenhed udlovede han solen til den, der vilde paatage sig at opreise det. Da ingen turde eller kunde, saa lovede et trold, som boede i den nærliggende Ladehammer, at paatage sig arbeidet mod at erholde, hvad St. Olav havde lovet. Derhos betingede han sig ogsaa, at St. Olav ei maatte nævne ham ved navn, om han kunde faa det at vide. Da St. Olav nu kom i knibe med hensyn til sit löfte, sögte han at komme paa spor efter troldets navn. Ved midnatstid seilede han derfor ud langs Ladehammeren, og da han kom til det sted, som endnu kaldes Kjærringen, hörte han et barn inde i fjeldet græde og moderen stille det tilfréds ved at love det himmelens guld, naar Tvester kom hjem. Glad ilede Olav tilbage til staden og kom just i rette tid; thi spiret kneisede allerede, og troldet var netop ifærd med at sætte den sidste gyldne knap paa flöien. St. Olav raabte nu: »Tvester! du sætter flöien for langt i vester!« I det samme troldet hörte sit navn, styrtede det död ned.

A. Faye.

En jutul.

En jutul havde engang faaet noget i öiet, som stak. Han vilde gnide det ud med fingeren; men den var for grov til det brug; saa tog han et korn-neg, og dermed fik han det ogsaa lykkelig frem. Det var en grankongle. Jutulen klemte den mellem fingrene. »Hvem skulde troet,« sagde han, »at saa lidet kunde gjöre saa vondt.«

M. Hammerich.

Dyre Vaa.

Den gjeveste bonde i Vinje gjæld
var Dyre fra Vaa at nævne.
Han var saa sikker og stø som et fjeld
og eiede tolv mands evne.
Hans grander sagde saa stort et ord;
„Du turde vel prøve en leg, som Tor,
med trold og med bjerguhyre?“
„Ja, om det var mørkt,“ sagde Dyre.

Saa skulde det hænde, at Dyre Vaa
sad lunt i julekvelds-gilde.
Mens øllet gik rundt, og natten faldt paa,
de drukke saa meget, de vilde.
Med et blev der tyst i det lystige lag;
der hørtes fra fjeldet et grueligt brag
og et brøl som af hundrede tyre.
„Nu er det vel mørkt,“ sagde Dyre.

Og Dyre gik fluks til Totak-vand
og løste sin baad behændig;
men da han kom nær til den anden strand,
det raabte han an ubændig:
„Hvem er det, som pusler i tjernet nu?“ —
„Det er nok Dyre fra Vaa! — End du,
der rusler i urer og myre,
saa mørkt som det er?“ spurgte Dyre.

„Jeg er fra Aashaug og skal afsted
til Glomshaug-møerne mine;
læg hid til stranden og tag mig med
og brug saa kræfterne dine!“ —
„Ja let dig først,“ gav Dyre til svar,
„for prammen er klein, og jeg tænker, du har
en krop som de sværeste fyre,
og husk, det er mørkt!“ sagde Dyre.

Saa skrumpede troldet sig dygtig ind
og sad som en dverg paa tilje;
men da fik Dyre et andet sind
og meldte paa stand sin vilje:
„Aa, syn mig nu, hvad rise du er!“
Men troldet brummede studs og tvær:
„Nei stop, den lyst faar du styre!“ —
„Ja, mørkt er det og,“ sagde Dyre.

Men troldet gjorde sig blid om lidt
og sagde ved fartens ende:
„Jeg lægger et merke i truget dit,
hvoraf du mit maal kan kjende.
Se vel under toften, naar det er dag,
og tag, hvad du finder, for din umag;
det er din færgemandshyre!“
„For nu er det mørkt,“ sagde Dyre.

Det var en vantefinger af uld,
der laa under Dyres tofte;
med fire skjepper den maaltes fuld,
og Dyre har maalt den ofte.
Da blev det for alvor et stadigt ord,
at Dyre var karl for at gaa, som Tor,
mod trold og mod bjerguhyre.
„Helst, naar det er mørkt,“ tænkte Dyre.

J. S. Welhaven.

Aasgardsreien.

Lydt gjennem luften i natten farer
et tog paa skummende, sorte heste.
I stormgang drager de vilde skarer;
de har kun skyer til fodefæste.
Det gaar over dal, over vang og hei,
gjennem mulm og veir; de ænser det ei.
Vandreren kaster sig ræd paa veien.
Hør hvilket gny! — det er Aasgardsreien.

Tor, den sterke, med løftet hammer
staar høit i sin karm, er forrest i laget;
han slaar paa skjoldet, og røde flammer
belyser det natlige tog ved slaget.
Da klinger lurer, da er der en støi
af bjelder og ringlende ridetøi,
da hyler sværmen, og folket lytter
med stigende angst i de dirrende hytter.

Aasgardsreien i fylking rider
ved høst og vinter i barske nætter;
men helst den færdes ved juletider;
da holder den fest hos trolde og jetter,
da stryger den lavt over eng og sti
og farer den larmende bygd forbi; —
da vogt dig, bonde, hold skik og orden!
thi Aasgardsreien er snart ved gaarden.

Naar øllet virker i bjelkestuen
og vækker de hedenske juleskikke,
og ilden kaster sit skin fra gruen
paa svungne knive og vilde blikke, —
da gaar der et gys gjennem tumlen tidt,
da høres de natlige skarers ridt,
da knager væggen, da danser kruset;
thi Aasgardsreien slaar kreds om huset. —

Der holdtes et bryllup paa Øvre-Flage
tre hellige juledage til ende;
blandt terner fandtes ei brudens mage,
og brudgommens ei mellem ungersvende.
Der stod en glans i den bonede hal
af dækkede borde og dyrt metal;
der fandtes en skat, som er kommen for orde,
af kobber paa væg og af sølv paa borde.

Og lystig durede trommer og giger,
og brudgommen traadte sin dans mandhaftig;
han førte sin brud mellem svende og piger, —
da gik vel hallingen let og kraftig!
Til dansernes vældige kast og hop
fløi ternen om som en surrende top;
da strømmede larmen og spillet sammen,
da drønnede hallen af liv og gammen.

Den tredje kveld, da øllet var drukket
gjennem al den helg af gamle og unge,
da var vel tørsten i laget slukket;
men karlene vare drukne og tunge.
Vor brud havde atter sin krone paa;
thi nu skulde skaalen rundt bordet gaa.
Og nu tog kjøgemesteren ordet
og krævede stilhed med slag i bordet.

Da styrtede ind i det bænkede gilde
de vidt berygtede Seims-berserker;
øinene rullede mørke og vilde,
paa panderne havde de slagsmaals-merker.
De gjorde et sprang over hallens gulv, —
ja, det var brødrene Grim og Ulv:
Grim, der nys var forskudt af bruden,
kom nu selv anden og var ei buden.

De døsige gjester for op med bæven
og havde kun liden hu til at stride.

Hver ravende mand, der knyttede næven,
blev greben i bringen og kastet tilside.
Brudgommen satte sit bæger ned,
steg op paa bænken og bad om fred;
men brødrene rev alt kniv af belte;
det var just brudgommens liv, det gjældte.

Da stimlede kvinderne sammen i klynge
og danned en vagt om den haardt betrængte;
bag borde og bænke, der laa i en dynge,
de stod ved høisædet indestængte.
Den ældste kvinde i deres flok
blottede nu sin graanede lok
og gav saa brudgommen sønnenavnet
og tog ham paa skjødet og holdt ham favnet.

Men brødrene ænsed ei kvindemildhed,
de stormede frem over borde og bænke
og splittede kvindernes flok med vildhed —
da var der ei længer paa fred at tænke.
De greb sit offer og slæbte ham hen
til hallens dør og ud gjennem den.
Da blev der en rasende kamp i gaarden,
og gjesterne fulgte i vild uorden.

De styrtede ud med blus og med brande;
thi over egnen rugede mørket.
Da saa de brudgommen opreist stande;
nu var han af vinterens luftning styrket.
Han brugte sin kniv til snit og til stød;
saa gav han igjen, hvad de andre bød.
De trende danned et rædsomt knippe,
og ingen af dem vilde taget slippe.

Da tumlede Grim med et overende,
og blodet strømmed ham bredt af brystet;
des haardere brødes de andre tvende
og holdt hinanden i rygtag krystet.
Tilsidst blev brudgommen sat mod jord,
og kniven alt mod hans strube for;
men Ulv holdt inde og stod bedøvet
og skalv og bæved som aspeløvet.

Thi gjennem luften i mulmet sused
et hujende tog paa fnysende heste;
det for over skoven mod brudehuset
og vilde det blodige gilde gjeste.

Da klang der lurer, da blev der en støi
af bjelder og ringlende ridetøi.
Nu var det nær, — det kom over heien, —
der hørtes et skrig: „Det er Aasgardsreien!“

Da blev der et veir mellem jord og himmel,
der kastede rædsel i alle barme;
det hvirvled afsted i voksende stimmel,
det slog med vinger, det greb med arme.
Da var det, Ulv blev dragen i haar
og slynget i luften og ført af gaard,
ja ført over skov, over fjeldetinde —
han spurgtes ei mer, han var ei at finde.

Da larmen stilned om rædselsstedet,
laa Grim af dødskampen sammenkrummet;
men brudgommen blev over sneen ledet
og sattes paa hyndet i gjesterummet.
Hans hoved yakled, hans blodstrøm fløð,
han svæved en tid mellem liv og død;
men han blev pleiet og vel forbundet,
om vaaren havde han alt forvundet.

Nu sidder han bøiet og høit bedaget
og kan sin æt omkring arnen samle,
nu sidder han ofte med sagn i laget
og korter tiden for unge og gamle.
Saa var det seneste julekveld,
da ungdommen raabte: „Fortæl, fortæl!“ —
da flammed hans blik, da saa han tilbage,
da maned han frem sine bryllupsdage.

J. S. Welhaven.

Underjordiske.

Det var en sommer for lang, lang tid siden, de laa tilsæters med kreaturerne fra Melbustad oppe paa Hadeland. Men de havde ikke længe ligget der, förend kreaturerne tog til at blive saa urolige, at det var rent umuligt at styre dem. Der var mange gjenter, som prövede at gjæte; men det blev ikke bedre, förend der kom en fæstepige, og hendes fæsteröl havde de nylig drukket. Da blev de rolige med et, og det var ingen sag at gjæte længer. Hun blev deroppe alene og havde ikke noget andet liv hos sig end en hund. Som hun

sad i sætren en eftermiddag, tyktes det hende, at kjæresten hendes kom og satte sig ved siden af hende og begyndte at tale om, at nu skulde de til at holde bryllup. Men hun sad ganske stille og svarede ingenting; for hun syntes, hun blev saa rar af sig. Lidt om lidt kom der flere og flere folk ind, og de begyndte at dække op borde med sölvtöi og mad, og brudepiger bar ind krone og stads og en gjild brudekjole, som de klædte paa hende, og kronen satte de paa hovedet, som de brugte dengang, og ringe fik hun paa fingrene.

Alle de folkene, som var der, syntes hun ogsaa, hun kjendte; det var gaardkjærringer, og det var gjenter, som var jevningerne hendes. Men hunden havde nok merket, der var noget galt paafærde. Den satte afsted ned til Melbustad, og der knistrede og gjöede den og lod dem ikke have fred, förend de fulgte den tilbage igjen.

Gutten, som var kjæresten hendes, tog da riflen sin og gik opover til sætren; da han kom paa volden, saa stod der fuldt af opsadlede heste rundt omkring. Han listede sig bort og tittede gjennem en glytte paa dören og saa, de sad derinde allesammen. Det var greit at skjönne, at det var troldskab og underjordiske, og derfor fyrede han bössen af over taget. I det samme flöi dören op, og det ene graa garnnöste större end det andet kom farende ud og surrede om benene paa ham. Da han kom ind, sad hun der i fuld brudepynt, og saa nær var det, at det bare manglede en ring paa lillefingeren, förend hun havde været fuldfærdig. »Men i Jesu navn, hvad er her paafærde?« spurgte han, da han saa sig om. Alt sölvtöiet stod paa bordet endda; men al den deilige maden var bleven til mose og sop og komög og padder og loppetudser og andet sligt. »Hvad betyder alt dette?« sagde han, »du sidder jo pyntet her som en brud?« — »Kan du spörge om det?« sagde gjenten. »Du har jo siddet her og talt til mig om bryllup i hele eftermiddag?« — »Nei nu kom jeg,« sagde han; »men det maa vel have været nogen, som har paataget sig min lignelse.«

Da begyndte hun ogsaa at komme til sig selv igjen; men hun blev ikke ganske rigtig för end lang tid efter, og hun fortalte, at hun syntes grangivelig, at baade han og hele slegtskabet og grandeskabet havde været der. Han tog hende straks

med ned til bygden, og forat der ikke skulde komme mere fanteri til hende, holdt de bryllup med det samme, og medens hun endnu havde brudestadsen til de underjordiske paa. Kronen og hele stadsen blev hængt op paa Melbustad, og den skal være der den dag idag er. P. Chr. Asbjørnsen.

Troldkjærringen i Ringebu.

Paa en gaard i Ringebu var det en troldkjærring, som var fælt slem. Men det var en, som vidste om, at hun var troldkjærring; han gik did og bad om hus en helgekveld, og det fik han ogsaa. »Du faar ikke blive ræd, om du ser, jeg sover med aabne öine,« sagde han; »jeg har den vanen; men jeg kan ikke for det.« Aa nei, det skulde hun ikke blive ræd for, sagde hun. Ret som det var, saa snorkede han og sov saa fælt med öinene aabne, og bedst han laa saaledes, tog kjærringen frem et stort smörjehorn under en sten i peisen og smurte sopelimen. »Herop og herned til Jönsaas,« sagde hun og for afsted op igjennem piben til Jönsaas, som er et stort sæterfjeld. Gutten syntes, det skulde være löierligt at komme efter og se, hvad hun havde for sig der, for han syntes, hun sagde: »Herop og herned til mönsaas.« Saa tog han hornet under stenen i skorstenen og smurte en vedstikke. »Herop og herned til mönsaas,« sagde han, og saa for han op og ned imellem skorstenen og möningen paa huset hele natten og slog mest ihjel sig, fordi han havde mishört. Siden fik han tjeneste der, og om kvelden aarsdagen efter sad han og gjorde istand en slæde. Men da han blev kjed af det, saa gik han bort og lagde sig til at sove paa bænken og saa fælt frem for sig med aabne öine. Ret som det var, tog kjærringen hornet frem i skorstenen og smurte limen, og saa for hun op igjennem piben igjen. Gutten lagde merke til, hvor hun gjemte hornet, og da hun vel var reist, saa tog han det og smurte lidt paa slæden; men han sagde ikke noget. Slæden afsted, og de saa aldrig mere hverken til gutten eller slæden. Den gaarden, som dette var paa, hed Kjæstad, og Kjæstad-hornet er navngjetet den dag idag er. P. Chr. Asbjørnsen.

I Kivledal.

I Kivledal, under bjergeli,
var jevnet en vei til kirke;
men oppe i lien smutted en sti
ind under de tætte birke.
Paa veien drog folket til sang og bøn,
paa stien gik bjergets møer i løn,
og solen spilled i morgenstunden
paa kirkens tag og paa birkelunden.

Mens sangen hørtes i kirkekor,
bag løvet møerne sade,
indtil hr. Peder i Sillegjord
steg frem paa sit talerstade;
da vandred de op i den frie ur
og blæste en slaat paa horn og paa lur.
Det klang saa fuldt gjennem lundesalen,
det klang saa sødt gjennem kirken i dalen.

Hver bjergehal og hver li, der var,
gav bævende klang tilbage,
den hele dal laa tindrende klar
i toner af lyst og klage.
Da sprang der blommer af krat og tjørn,
da hviled i luften den sterke ørn,
og vinden turde ei løvet røre,
og hvert et blad var et lyttende øre!

Det var hr. Peder, den lærde prest,
han havde saa stam en tunge,
han hæved sin røst, som han kunde bedst,
da tonerne hørtes runge;
men ingen saa op, og ingen gav agt;
men alle grebes af tonernes magt,
og alle gik ud, som i kirken vare,
hr. Peder tilsidst bag sin sogneskare.

Saa stansed folket i solens glans
og stirred fortabt mod fjeldet;
med smil og taarer, med sind og sans
de lytted til toneværldet.
Og blommerne spredte saa sterk en duft,
og ørnen svam i den klare luft;
hvert blik var spændt og hver læbe bunden,
til tonernes sidste klang var svunden.

Da meldte hr. Peder sin kirkeflok,
der stod med duggede kinder:
„Nu har jeg manet i sten og stok
de koglende jettekvinder."
Men tonerne baned sig selv en vei,
og folket i dalen glemte dem ei.
Fra bjelkehus og fra lundesalen
de høres endnu gjennem kirkedalen.

J. S. Welhaven.

Kjæmpen Styrk.

I Osedal i Hardanger boede i fordums dage en kjæmpesterk mand, der hed Styrk. Han fik sag mod bispen og hug efter ham paa tingstuen i Hausum (den störste gamle rögstue, som endnu staar i Kinservik); men hugget gik i dörstolpen, og bispen undslap. Styrk forlod tinget og frygtede med grund for, at bispen vilde tage hevn. Kort efter kom ogsaa bispen med sine mænd ind i Osefjorden; men Styrk, som havde udkig paa den höie Ose-nut, blev ham itide var. Han oplagde nu raad med sin sön Tolv, og de blev enige om, at Tolv skulde fare ud imod bispen og udspeide hans sindelag, og Styrk imidlertid fra nuten give agt paa, hvorledes det gik. Styrk havde deroppe gravet sig et hul og lagt i beredskab en helle, som han kunde trække over hullet, om det blev fornödent deri at skjule eller begrave sig. Tolv var listig og sterk. Han tog en tönde öl med i baaden, og da han kom bispen nær, böd han ham velkommen og spurgte ham, om han maatte drikke ham til. Bispen sagde ja, og saa löftede Tolv hele öltönden op og drak af spundshullet. Da bispen nu saa, hvor sterk Tolv var, fandt han det ikke raadeligt saa ligefrem at binde an med mange saadanne karle, men spurgte, om Styrk havde mange slige sönner. »Han har Tolv,« svarede denne, og bispen, som troede, at han havde 12 slige sönner, blev saa bange, at han straks vendte om igjen med uforrettet sag. Styrk var imidlertid stegen ned i hullet, og da han frygtede for, at Tolv var bleven fangen, trak han hellen over sig, og under den skal han ligge den dag idag.

A. Faye.

Kvernsagn.

Langt oppe paa landet var der en kvern; men ingen kunde faa malet der, for det var saa fuldt af troldskab. Men saa var det en fattigkjærring, som var saa nödig om at faa malet lidt en kveld, og hun bad, om hun kunde faa lov til at male der om natten. »Nei Gud bevares,« sagde manden, som eiede kvernen, »det gaar ikke an, at du maler der inat; det kommer nok til at spöge baade for dig og kvernen da,« sagde han. — Men kjærringen sagde, hun var saa nödig om at faa malet, for hun havde ikke et grand vellingmel og ingen mad at give börnene sine. »Ja, tilsidst saa fik hun lov at gaa paa kvernen og male om natten. Da hun kom did, gjorde hun varme paa under en stor tjæregryde, som stod der, og fik kvernen i gang og satte sig til at binde paa en hose i skorstenen. Om en stund kom der ind et kvindfolk og hilste paa hende. »God kveld du,« sagde hun til kjærringen. »God kveld,« sagde kjærringen, og hun blev siddende og binde. Men ret som det var, begyndte den, som var kommen ind, at kare varmen ud over skorstenen. Kjærringen karede den sammen igjen, hun. »Hvad heder du?« sagde den underjordiske til kjærringen. »Aa, jeg heder Sjöl, jeg,« sagde kjærringen. Det syntes hun var et rart navn, og saa begyndte hun at kare varmen ud over skorstenen igjen. Og kjærringen blev sindt og begyndte at skjende og kare den sammen igjen. Dette holdt de paa med en lang stund; men bedst som det var, fik kjærringen xeltet tjæregryden over den underjordiske. Hun til at huje og skrige, og saa rendte hun ud og raabte: »Far, far! Sjöl har brændt mig!« — »Aa, har du sjöl gjort det, saa faar du sjöl ha' det,« sagde det borte i bjerget.

Det var en gaardmand, som havde en kvern, og den brandt for ham to pinsekvelde efter hverandre. Da det led til pinsetid det tredje aar, var det skrædder hos ham og syede helgedagsklæder. »Skal tro, hvorledes det gaar med kvernen denne gangen, mon det skal brænde inat og?« sagde manden. »Det skal ikke have nogen nöd,« sagde skrædderen, »giv mig

nöglen, saa skal jeg nok passe kvernen.« Dette syntes manden var baade vel og brav; og da det led paa kvelden, fik skrædderen nöglen og gik ned i kvernen, — den var tom endda, for den var ganske nybygget, — og saa satte han sig midt paa gulvet, tog kriddet sit og kriddede en stor ring rundt omkring sig, og rundt udenomkring den ringen skrev han fadervor, og saa var han ikke ræd, hvem der saa skulde komme. Da det var högst nattes, flöi dören op med et, og der kom ind saa tykt af svarte katter, at det yrede. De var ikke sene, förend de fik en gryde paa skorstenen og til at lægge paa under den, saa det tog til at brase og frase i gryden, som om den var fuld af kogende beg og tjære. — »Haa, haa,« tænkte skrædderen, »er det saaledes fat?« og ikke för havde han sagt det, för en af kattene skjöd labben bag gryden og vilde til at velte den. — »Scht katte, du brænder dig!« raabte skrædderen. — »Scht katte, du brænder dig! siger skrædderen til mig,« sagde katten til de andre kattene, og alle sammen bort fra skorstenen til at hoppe og danse rundt om ringen; men ret som det var, luskede katten bort til skorstenen igjen og vilde skyde gryden overende. — »Scht katte, du brænder dig!« skreg skrædderen og skræmte den fra skorstenen. — »Scht katte, du brænder dig! siger skrædderen til mig,« sagde katten til de andre kattene, og allesammen til at danse og hoppe igjen, og ret som det var, var de borte og prövede at faa veltet gryden. — »Scht katte, du brænder dig!« skreg skrædderen og tog saa i og skræmte dem, at de for den ene over den anden bort efter gulvet og til at springe og danse som för. Saa slog de kreds udenom ringen og begyndte at danse rundtomkring den, fortere og fortere, og tilsidst gik det saa fort, at skrædderen syntes, det begyndte at gaa rundt for ham; og de gloede paa ham med slige store, fæle öine, som de vilde sluge ham. Men bedst som det var, stak den katten, som havde været ifærd med at velte gryden, labben sin indenfor ringen, ligesom den havde lyst til at faa fat i skrædderen. Men da skrædderen saa det, löste han paa tælgekniven og holdt den færdig. Ret som det var, slog katten labben indenfor ringen igjen; men svint hakkede skrædderen den af — og alle kattene tilbens det ratteste de vandt, med skraal og med skrig, ud gjennem

dören. Men skrædderen lagde sig i ringen og sov, til solen stod langt ind paa gulvet til ham. Saa stod han op, læste igjen kvernen og gik op paa gaarden. Da han kom ind i stuen, laa baade manden og konen endda, for det var pinsemorgen. »God morgen,« sagde skrædderen og gav manden haanden. »God morgen,« sagde manden, og han blev baade glad og forundret, da han fik se skrædderen igjen, det kan en nok vide. »God morgen, mor,« sagde skrædderen og böd kjærringen haanden. »God morgen,« sagde kjærringen; men hun saa saa bleg og rar og forstyrret ud, og haanden sin gjemte hun under felden; men tilsidst böd hun ham den venstre. Da skjönte skrædderen, hvorledes det hang sammen; men hvad han sagde til manden, og hvorledes det gik kjærringen siden, det har jeg aldrig fornummet.

P. Chr. Asbjørnsen.

Det fredede træ.

Ved Sognefjorden paa gaarden Slinde,
der er den stolteste birk at finde.
Paa Hydneshaug over kjæmpens ben
strækker den vidt sin kraftige gren
og holdes i ære
og kan sin alder mod skyen bære.

Mens trær og lunde tyndes og ældes,
den holder sig frisk og skal aldrig fældes;
thi bonden siger: „Den har i arv
sin frodige vekst af en kjæmpes marv,
og i dens skygge
er godt at vandre og godt at bygge.“

Dens bark tør ingen rive og riste,
og ingen tør bryde dens løv eller kviste.
Hvert spirende straa, hver urt, der gror
i birkens ly paa den hellige jord,
vil bonden spare,
skjønt leen skal gjennem engen fare.

Naar birkens skinnende løv er borte,
og engen er hvid og skyerne sorte,
naar bonden har bragt sin skat under tag
og sidder ved kveld i det bænkede lag
med mad og drikke, —
han glemmer det fredede træ dog ikke.

Han fylder med mjød den vældige kande
og sender et ord fra grande til grande;
de svarer ham alle med smil og med nik
og følger ham ud med den kraftige drik
til Hydneshaugen;
da bringer de skjænk til birken og draugen.

Saa danner de kreds og slutter sig sammen,
mens mjøden gydes om birkestammen.
Da smelter sneen ved kraftens daab;
da samler sig alle de glade raab
i dette ene:
„Saa stande du karsk i rod og grene!"

Med dybe træk er i dette billed
vort Nordens liv for tankerne stillet.
Det maa ei ældes og sygne hen;
det skal fra sin rod besjæles igjen
og holdes i ære
og kjækt sin krone mod himlen bære.

J. S. Welhaven.

Jutulen og Johannes Blessom.

Over Vaage prestegaard hæver sig en furekronet aas eller et lidet bjerg med klöfter og steile vægge. Det er Jutulsberget, som Storm har viet en sang. Ved et naturspil viser der sig i en af dets glatte vægge en port. Staar man paa broen over den viltre Finna eller hinsides paa engene og ser denne port over hængebirkenes svævende guirlander og yppige lövverk og tager indbildningskraften en smule til hjælp, former den sig til en dobbeltport, oventil forenet ved en gothisk spidsbue. Gamle hvidstammede birke staar som söiler ved dens sider; men deres höie toppe naar ikke til buens begyndelse, og gik porten kun en kirkelængde ind, kunde Vaage

kirke staa under spidsbuen med tag og taarn. Det er ikke nogen almindelig dör eller port. Det er indgangen til jutulens palads. Det er »Jutulsporten«, et uhyre portal, som det störste trold med femten hoveder magelig kan gaa igjennem uden at böie sin nakke. Naar nogen i gamle dage, da det var mere samkvem mellem mennesker og trold, vilde laane hos jutulen eller tale med ham i andre forretninger, var det skik at kaste en sten i porten og sige: »Læt op, jutul!«

For et par aar siden kom jeg en eftermiddag til prestegaarden for at aflægge et besög. Familien var paa sæteren; der var ingen hjemme uden en gammel döl, som paa min begjæring fulgte mig op til Jutulsporten. Vi bankede paa; men der kom ingen og lukkede op. Det undrede mig heller ikke, at jutulen ikke vilde modtage os, eller at han nu paa sine gamle dage saa sjelden giver audiens; thi tör man dömme efter de mangfoldige spor af stenkast i porten, har han været overmaade besværet med besög.

»En af de sidste, som saa ham,« fortalte min ledsager, »det var Johannes Sörigaarden fra Blessom, nabogaarden til prestegaarden. Men han önskede vist, han aldrig havde seet ham,« föiede han til.

»Denne Johannes Blessom var nede i Kjöbenhavn og skulde have ret paa en proces, for her i landet var der ingen ret at faa ved de tider; og naar en vilde have ret, var det ingen anden raad end at reise derned. Det havde Blessommen gjort, og det gjorde sönnen hans efter ham ogsaa, for han havde og en proces. Saa var det om juleaften; Johannes havde snakket med storkarlene og gjort fra sig, og han gik paa gaden og var stur, for han var hoga him. Ret som han gik, strög der forbi ham en Vaageværing i hvid kufte med taskelaag og knapper som sölvdalere. Det var en stor, svær mand. Han syntes, han skulde kjende ham og; men han gik saa fort. »Du gaar fort, du,« sagde Johannes. »Ja, jeg faar nok skynde mig,« svarede manden, »for jeg skal til Vaage ikveld.« — »Ja gid jeg kunde komme did, jeg ogsaa!« sagde han Johannes. »Du kan faa staa paa med mig,« sagde manden, »for jeg har en hest, som træder tolv trin i milen.« De reiste, og Blessommen havde nok med at holde sig paa meierne, for det gik gjennem veir og vind, saa han hverken kunde se

himmel eller jord. Ensteds var de nede og hvilte. Hvor det var, kunde han ikke skjönne, för med det samme de satte afsted igjen, og han syntes, han saa et dödningehoved paa en stage der. Da de var komne et stykke paa veien, begyndte Johannes Blessom at fryse. »Uf, jeg glemte igjen den ene vaatten min, der vi hvilte; nu fryser jeg paa næven!« sagde han. »Du lyt taale det, Blessommen,« sagde manden, »for nu er det ikke langt igjen til Vaage, og der, vi hvilte, var halvveis.« För de kom over Finnebroen, stansede manden ved Sandbuvollen og satte han Johannes af. »Nu har du ikke langt hjem,« sagde han, »og nu skal du love mig det, at du ikke ser dig tilbage, om du hörer nogen dur eller ser noget lysskin.« Det lovede Johannes og takkede for skydsen. Manden kjörte sin vei over Finnebroen, og Johannes tog op over bakken til Blessomgaardene. Men ret som det var, hörte han en dur i Jutulsberget, og med et blev det saa lyst paa veien foran ham, at han syntes, han kunde have seet at tage op en naal. Han kom ikke ihug det, han havde lovet, men dreiede paa hovedet og skulde se, hvad det var. Da stod Jutulsporten paa vid væg, og det skinnede og lyste ud gjennem den som af mange tusende lys. Midt i aabningen saa han jutulen, og det var manden, han havde staaet paa med. Men fra den tid sad hovedet paa skakke paa Johannes Blessom, og saaledes var han, saalænge han levede.«

Fanitullen.

I hine haarde dage,
da ved øldrik og svir
Hallingdølens knivblad
sad løst i hans slir, —
da kvinderne til gilde
bar ligskjorten med,
hvori de kunde lægge
sin husbonde ned:

stod der et blodigt bryllup
i Hemsedal ensteds,
hvor leg og dans var tystnet,
og karlene slog kreds.

Thi midt paa gulvets tilje
i den mandslagne ring
stod to med dragne knive
og et belte spændt omkring.

Og som udskaarne støtter
i hvilende ro
staar endnu fire karle
i kredsen om de to.
De løfter tyrilysen
mod det sorte bjelketag,
hvor røgens hvirvler samles
til et rugende lag.

Forgjeves tvende kvinder
med hyl trænger frem
at bryde det faste gjerde,
der er stillet foran dem.
De kastes vredt tilbage
af de muskelsterke mænd, —
og spillemanden rolig
gaar til kjeldertrappen hen.

Nu skal han ned at tappe;
thi den seirende mand
kan sagtens vel behøve
at kysse bollens rand.
I beltespænding nappes
de kun med blodets tab,
saa maa vel aaren fyldes
fra tøndetudens gab.

Men da han stod i kjeldren,
han saa i et blaaligt skin
en sidde der paa tønden
og stemme felen sin.
Og karlen holdt den omvendt,
tæt op til brystet klemt,
og gav sig til at stryge,
saa snart han havde stemt.

Det var et spil, som dued:
det klang som vred mands ord,
som hug af staalsat bile
og som næveslag i bord.

Det jubled og det hulked
i den skumle kjelderhal,
da slaattens toner endte
med et rungende mandefald.

Taus spillemanden lytted
til de mægtige løb;
det var som spillets hvirvler
ned ad ryggen ham krøb.
Saa spurgte han den anden:
„Hvor lærte du den slaat?“
Han svared: „Det er det samme,
men mind dig den blot!“

Nu manden ned sig luded
og efter tappen tog —
da saa han hestehoven,
som takt mod tønden slog.
Han glemte rent at tappe,
han sprang i stuen op —
der løfted de fra gulvet
den faldne mandekrop.

Fanitullen kaldes
endnu den vilde slaat,
og dølerne den spiller
og spiller den godt.
Men lyder de grumme toner
under øldrik og svir,
da løsner atter kniven
i Hallingdølens slir.

Jørg. Moe.

En gammeldags juleaften.

Vinden peb i de gamle lönner og linde ligeoverfor mine vinduer; sneen fög ned igjennem gaden, og himlen var saa mörkladen, som en decemberhimmel kan være her i Kristiania. Mit humör var ligesaa mörkt. Det var juleaften; men det var den förste juleaften, jeg ikke skulde tilbringe ved den hjemlige arne. For nogen tid siden var jeg bleven officer og havde haabet at glæde mine gamle forældre ved min nærværelse, havde haabet at vise mig for hjembygdens damer i glans

og herlighed. Men en nervefeber bragte mig paa hospitalet, som jeg först havde forladt for en uges tid siden, og jeg befandt mig nu i den saa meget prisede rekonvalescent-tilstand. Jeg havde skrevet hjem efter storborken og min faders finmut; men brevet kunde neppe naa frem til dalen förend anden juledag, og först under nytaar kunde hesten ventes hertil. I byen havde jeg ikke en kamerat, der interesserede mig, eller som interesserede sig for mig, ikke en familie, jeg kunde hygge mig ved. De to gamle jomfruer, jeg logerede hos, var vistnok »godslige og snille« mennesker og havde med megen omhu taget sig af mig i begyndelsen af min sygdom. Men disse damers hele maade at være paa var altfor meget af den gamle verden, og undertiden fortalte de med det störste alvor historier, hvis mangehaande overnaturligheder og naive tilsnit idetmindste for byens vedkommende tilhörte en svunden tid. Der var isandhed noget korresponderende mellem mine damer og det hus, de beboede. Det var en af disse gamle gaarde i Toldbodgaden med dybe vinduer, lange, skumle gange og trapper, mörke rum og lofter, hvor man uvilkaarlig maatte tænke paa nisser og spögeri, kort netop en saadan gaard, maaske det endog var den samme, som Mauritz Hansen har skildret i sin fortælling »Den gamle med kysen.« — Dertil kom, at deres bekjendtskabskreds var meget indskrænket; thi foruden en gift söster kom der aldrig andre end et par kjedelige madamer. Det eneste oplivende var en smuk sösterdatter og nogle muntre, livlige broderbörn, som jeg altid maatte fortælle eventyr og nissehistorier.

Jeg sögte at adsprede mig i min ensomhed og min mismodige stemning ved at se paa alle de travle mennesker, der travede op og ned ad gaden i snefog og vind med rödblaa næser og halvlukkede öine. Det begyndte at more mig at iagttage den travlhed og det liv, som herskede over i apotheket: dören stod ikke et öieblik, tjenestefolk og bönder strömmede ind og ud og gav sig til at studere signaturerne, naar de kom paa gaden igjen. Tydningen syntes at lykkes for nogle; men undertiden tilkjendegav langvarig grunden og en betænkelig rysten paa hovedet, at opgaven var for svær. Det skumrede; jeg kunde ikke skjelne ansigterne længere, men stirrede over paa den gamle bygning. Saaledes som

apotheket da var, stod det med sine rödbrune, teglfarvede vægge, spidse gavle og taarne med veirhaner og blyvinduer som et minde om bygningskunsten i fjerde Kristians tider. Kun svanen var da som nu meget adstadig med guldring om halsen, ridestövler paa födderne og vingerne udspændte til flugt. Stöi og barnelatter i sideværelset og en meget jomfrunalsk banken paa dören afbröd mig i de betragtninger, jeg var ifærd med at anstille over fængslede fugle.

Paa mit »kom ind« tren den ældste af mine vertinder, jomfru Mette, ind, spurgte til mit befindende med et gammeldags kniks og bad mig med mange omsvöb at tage tiltakke hos dem om aftenen. »De har ikke godt af at sidde saa alene her i mörket, snille hr. löitnant,« tilföiede hun, »vil De ikke komme ind til os med det samme? Gamle mor Skau og min broders smaapiger er komne; det vil maaske adsprede Dem lidt; De holder jo saa meget af de glade börn?«

Jeg fulgte den venlige indbydelse. Da jeg traadte ind, spredte et baal, der blussede i en stor firkantet kasse af en kakkelovn, igjennem den vidtaabnede ovnsdör et rödt, ustadigt lys ud i værelset, som var meget dybt og möbleret i gammel stil med höiryggede stole, betrukne med forgyldt ryslæder, og en af disse kanapeer, beregnede paa fiskebensskjörter og storksnabelstilling. Væggene var prydede med oljemalerier, portrætter af stive damer med opstrammede ansigtstræk og puddrede koiffurer, af Oldenborgere og andre berömmelige personer i panser og plade eller röde kjoler.

»De maa sandelig undskylde, hr. löitnant, at vi ikke har tændt lys endnu,« sagde jomfru Cecilie, den yngre söster, der i det daglige liv almindelig nævnedes Sillemor, idet hun kom mig imöde med et kniks, mage til sösterens; »men börnene tumler sig saa gjerne ved ilden i skumringen, og mor Skau hygger sig ogsaa ved en liden passiar i ovnskrogen.«

»Passiar mig hid, passiar mig did! du koser dig selv ved en faddersladder i skrædder timen, Sillemor, og saa skal vi have skylden,« svarede den gamle, trangbrystede dame, der tituleredes mor Skau. »Nu se, god aften, far, kom og sæt Dem her og fortæl mig, hvorledes det er med Dem; De er minsandten bleven dygtig afpillet,« sagde hun til mig og kneisede over sin egen svampede trivelighed. Jeg maatte berette mine

fata og döiede til gjengjæld en meget lang og omstændelig beretning om hendes gigt og asthmatiske plager, som til al lykke blev afbrudt ved börnenes larmende ankomst fra kjökkenet, hvor de havde aflagt et besög hos det gamle husinventarium Stine.

»Faster, ved du, hvad Stine siger, du?« raabte en liden vever, brunöiet tingest. »Hun siger, at jeg skal være med paa höloftet iaften og give nissen julegröd. Men jeg vil ikke, jeg er ræd for nissen!«

»Aa, det siger Stine bare for at blive jer kvit; hun tör ikke gaa paa höloftet i mörket selv, den tosse, for hun ved nok, hun engang er bleven skræmt af nissen,« sagde jomfru Mette. »Men vil I ikke hilse paa löitnanten da, börn?«

»Aa nei, er det dig, löitnant — jeg kjendte dig ikke — hvor bleg du er — det er længe siden jeg saa dig,« raabte börnene i munden paa hverandre og flokkede sig om mig. »Nu maa du fortælle os noget morsomt — det er saa længe, siden du fortalte — aa fortæl om Smörbuk — snille dig, fortæl om Smörbuk og Guldtand!« — Jeg maatte fortælle om Smörbuk og hunden Guldtand og endda give tilbedste et par nissehistorier om Vaker-nissen og Bure-nissen, som trak hö fra hverandre og mödtes, hver med sin höbörd paa nakken og sloges, saa de blev borte i en hösky. Jeg maatte fortælle om nissen paa Hesselberg, som tirrede gaardshunden, til manden kastede ham udover laavebroen. Börnene klappede i hænderne og lo. »Det var tilpas til ham det, stygge nissen,« sagde de og fordrede mere.

»Nei, nu plager I löitnanten formeget, börn,« sagde jomfru Cecilie; »nu fortæller nok faster Mette en historie.« — »Ja, fortæl, faster Mette!« var det almindelige raab.

»Jeg ved ret ikke, hvad jeg skal fortælle,« svarede faster Mette; men siden vi er komne til at tale om nissen, saa skal jeg ogsaa fortælle lidt om ham. I husker vel gamle Kari Gausdal, börn, som var her og bagede fladbröd og lefse, og som altid havde saamange eventyr og historier at fortælle.« »Aa ja,« raabte börnene. »Nu, gamle Kari fortalte, at hun tjente paa waisenhuset her for mange aar siden. Dengang var det endda mere ensomt og trist, end det nu er, paa den kant af byen, og det er en mörk og skummel bygning, det

waisenhus. Nu, da Kari var kommen did, skulde hun være kokke, og hun var en meget flink og fiks pige. En nat skulde hun staa op og brygge, saa sagde de andre tjenere til hende: »Du maa agte dig, at du ikke staar for tidlig op; för klokken to maa du ikke lægge paa rosten.« »Hvorfor det?« spurgte hun. »Du ved da vel det, at det er en nisse her, og du kan nok vide, at han ikke vil uroes saa tidlig, og för klokken to maa du slet ikke have paa rosten,« sagde de. »Pyt, ikke værre,« sagde Kari, hun var meget frisk paa leveren, som man siger, »jeg har ikke noget at bestille med nissen, og kommer han til mig, skal jeg nok föise ham paa dören.« De andre formanede hende; men hun blev ved sit, og da klokken vel kunde være lidt over et, stod hun op og lagde under bryggekjedlen og havde paa rosten. Men hvert öieblik slukkedes ilden ud under kjedlen, og det var ligesom en kastede brandene ud over skorstenen; men hvem det var, kunde hun ikke se. Hun tog og samlede brandene den ene gang efter den anden; men det gik ikke bedre, og rosten vilde heller ikke gaa. Tilsidst blev hun kjed af dette, tog en brand og löb med baade höit og lavt, og svingede den og raabte: «Pak dig did, du er kommen fra! Tror du, du skal skræmme mig, ta'r du feil.« «Tvi vyrde dig da!« svarede det fra en af de mörkeste kroge; »jeg har faaet sju sjæler her i gaarden; jeg tænkte, jeg skulde faaet den ottende med.« Siden den tid var det ingen, som saa eller hörte til nissen paa waisenhuset, sagde Kari Gausdal.«

»Jeg bliver ræd, nei du skal fortælle, löitnant; naar du fortæller, saa bli'r jeg aldrig ræd, for du fortæller saa morsomt,« sagde en af de smaa. En anden foreslog, at jeg skulde fortælle om nissen, som dansede halling med gjenten. Det var et kapitel, jeg meget nödig gik ind paa, da det hörte sang til. Men da de paa ingen maade vilde fritage mig, begyndte jeg at hoste og römme mig for at forberede min overmaade uharmoniske stemme til at synge hallingdansen, som hörte til, da den omtalte smukke sösterdatter til börnenes glæde og min frelse traadte ind. »Ja nu, börn, nu skal jeg fortælle, hvis I kan faa kusine Lise til at synge hallingen for jer,« sagde jeg, idet hun tog plads; »thi I vil vel danse?« Kusinen be-

stormedes af de smaa, lovede at udföre dansemusiken, og jeg begyndte min fortælling.

»Det var ensteds — jeg tror næsten, det var i Hallingdal — en gjente, som skulde gaa med flödegröd til nissen; om det var en torsdagskveld eller en julekveld, det kan jeg ikke huske; men jeg tror vist, det var en julekveld. Nok var det, hun syntes, det var synd at give nissen den gode mad, spiste saa selv flödegröden, drak fedtet paa kjöbet og gik paa loven med havremelsgröd og sur melk i et grisetrug. — »Der har du truget dit, styggen!« sagde hun. Men hun havde ikke sagt det, förend nissen kom farende og tog hende og begyndte en dans med hende; det holdt han paa med, til hun laa og gispede, og da der kom folk paa laaven om morgenen, var hun mere död end levende. Men saalænge som han dansede, sang han:« her var min forretning ude; jomfru Lise overtog nissepartiet og sang i hallingtakt:

„Aa du har eti op grauten for tomten du!
Aa du skal faa danse med tomten du!

Aa har du eti op grauten for tomten du,
saa skal du faa danse med tomten du!“

Under dette hjalp jeg til ved at trampe takten med begge födder, medens börnene med stöi og jubel i de mest overgivne spring tumlede sig mellem hverandre paa gulvet. »Jeg tror, I sætter stuen paa taget med det samme, börn; I stöier, saa det verker i mit hoved,« sagde gamle mor Skau. »Vær nu rolige lidt, saa skal jeg fortælle jer nogle historier.» Det blev stille i stuen, og madamen tog tilorde:

»Folk de fortæller nu saa meget om nisser og huldrer og sligt; men jeg tror ikke stort af det. Jeg har hverken seet huldren eller nissen — jeg har nu ikke været vidt i mit liv heller, — og jeg tror, det er snak; men gamle Stine ude, hun fortæller, hun har seet nissen. Da jeg gik til presten, tjente hun hos mine forældre, og til dem kom hun fra en gammel skipper, som havde holdt op at fare. Der var det saa stilt og roligt; de var aldrig hos nogen, og aldrig kom nogen til dem, og skipperen var aldrig længere end nede paa bryggen. Altid gik de tidlig tilsengs, og det var en nisse der, sagde

de. Men saa var det engang, sagde Stine, som kokken og jeg, vi sad oppe en aften i pigekammeret og skulde stelle og sy for os selv, og det led til sengetid, for vægteren havde alt raabt ti. Det vilde ikke gaa med syningen og stoppingen, for hvert öieblik kom Jon Blund, og ret som det var, saa nikkede jeg, og ret som det var, saa nikkede hun, for vi havde været tidlig oppe og vasket om morgenen. Men som vi sad saaledes, saa hörte vi et forfærdeligt rabalder ude i kjökkenet, sagde hun; det var ligesom en slog alle tallerknerne sammen og kastede dem paa gulvet. Vi for op i forskrækkelse, sagde hun, og jeg skreg: »Gud tröste og hjælpe os, det er nissen,« og jeg var saa ræd, at jeg ikke turde sætte en fod i kjökkenet. Kokken var nok fælen, hun ogsaa; men hun skjöd hjertet op i livet, og da hun kom ud i kjökkenet, laa alle tallerknerne paa gulvet, men ikke en af dem var itu, og nissen stod i dören med röd lue paa og lo saa inderlig godt. Men nu havde hun hört sige, at nissen iblandt skulde lade sig narre til at flytte, naar en bad ham om det og sagde, at det var roligere for ham paa et andet sted, og saa havde hun længe spekuleret paa at gjöre ham et puds, sagde hun, og saa sagde hun til ham det — hun skalv lidt i mælet — at han skulde flytte over til kobberslagerens tvers over gaden, der var det mere stilt og roligt, for der gik de tilsengs klokken ni hver aften. Det var sandt nok ogsaa, sagde hun til mig; men du ved nok, sagde hun, at mesteren arbeidede og var oppe med alle, baade svende og drenge, og hamrede og stöiede fra klokken tre om morgenen hele dagen. Siden den dag, sagde hun, saa vi ikke mere til nissen over hos skipperen. Men hos kobberslageren likte han sig nok godt, endda de hamrede og bankede hele dagen, for folk sagde, at konen der satte gröd paa loftet til ham hver torsdagsaften, og da kan en ikke undres over, at de blev rige heller, for nissen gik vel og drog til dem, sagde Stine, og det er sandt, de tog sig op og blev rige folk; men om det var nissen, som hjalp dem, skal jeg ikke kunne sige,« tilföiede mor Skau og hostede og römmede sig efter anstrengelsen med denne for hende usedvanlig lange fortælling. Da hun havde taget sig en pris tobak, kviknede hun og begyndte paa en frisk:

»Min mor, det var en sanddru kone; hun fortalte en historie, som har hændt her i byen, og det paa en juledagsnat, og den ved jeg er sand, for det kom aldrig et usandt ord i hendes mund.« — »Lad os dog faa höre den, madam Skau,« sagde jeg. »Fortæl, fortæl, mor Skau,« raabte börnene.

Madamen hostede lidt, tog sig atter en pris og begyndte: »Da min mor endnu var pige, kom hun undertiden til en enke, som hun kjendte, som hed — ja hvad var det nu, hun hed da? madam — nei jeg kan ikke komme paa det — men det kan være det samme ogsaa; hun boede oppe i Möllergaden og var en kone noget over sin bedste alder. Saa var det en juleaften ligesom nu; saa tænkte hun ved sig selv, at hun skulde gaa i fropprækenen om julemorgenen, for hun var flittig til at gaa i kirken, og saa satte hun ud kaffe, forat hun kunde faa sig lidt varmt drikke, saa hun ikke skulde være fastende. Da hun vaagnede, skinnede maanen ind paa gulvet; men da hun stod op og skulde se paa klokken, havde den stanset, og viseren stod paa halv tolv. Hun vidste ikke, hvad tid det var paa natten; men saa gik hun hen til vinduet og saa over til kirken. Det lyste ud igjennem alle kirkevinduerne. Hun vækkede pigen og lod hende koge kaffe, medens hun klædte paa sig, og tog salmebogen og gik i kirken. Det var saa stilt paa gaden, og hun saa ikke et menneske paa veien. Da hun kom i kirken, satte hun sig i stolen, hvor hun pleiede sidde; men da hun saa sig om, syntes hun, folkene saa saa blege og underlige ud, akkurat som de kunde være döde allesammen. Det var ingen, hun kjendte; men det var mange, hun syntes, hun skulde have seet för; men hun kunde ikke mindes, hvor hun havde seet dem. Da presten kom paa prækestolen, var det ikke nogen af byens prester, men en höi, bleg mand, hun ogsaa syntes hun skulde kjende. Han prækede nok saa vakkert, og der var ikke saadan stöi og hosting og harking, som det pleier være ved fropræken om julemorgenen; men det var saa stille, at hun kunde hört en naal falde paa gulvet, ja det var saa stille, at hun blev ganske angest og bange. Da de begyndte at synge igjen, böiede en kone, som sad ved siden af hende, sig hen til hende og hviskede hende i öret: »Kast kaaben löst om dig og gaa,

for bier du, til det er forbi her, saa gjör de ende paa dig. Det er de döde, som holder gudstjeneste.«

»Uf, jeg bliver ræd, jeg bliver ræd, mor Skau,« sutrede en af de smaa og kröb op paa en stol.

»Tys tys, barn, hun slipper godt fra det; nu skal du bare höre,« sagde mor Skau. »Men enken blev ogsaa ræd, for da hun hörte stemmen og saa paa konen, kjendte hun hende; det var nabokonen hendes, som var död for mange aar siden, og da hun nu saa sig om i kirken, huskede hun godt, at hun havde seet baade presten og mange af menigheden, og at de var döde for lang tid siden. Det isnede i hende, saa ræd blev hun. Hun kastede kaaben löst om sig, som konen havde sagt, og gik sin vei; men da syntes hun, de vendte sig og greb efter hende allesammen, og benene skálv under hende, saa hun nær havde segnet ned paa kirkegulvet. Da hun kom ud paa kirketrappen, tog de hende i kaaben; hun slap taget, lod dem beholde den og skyndte sig hjem saa fort, hun kunde. Da hun var ved stuedören sin, slog klokken et, og da hun kom ind, var hun næsten halvdöd, saa angest var hun. Om morgenen, da folk kom til kirken, laa kaaben paa trappen; men den var reven i tusende stykker. Min moder — hun havde seet den mange gange för, og jeg tror, at hun havde seet et af stykkerne ogsaa — men det er nu det samme, det var en kort lyseröd stoffes kaabe med hareskinds-for og kanter, slig en, som var i brug i min barndom endda. Nu er det rart at se en saadan; men der er nogle gamle koner her i byen og paa stiftelsen i Gamlebyen, som jeg ser i kirken med saadanne kaaber i julehelgen.«

Börnene, som under den sidste del af fortællingen havde ytret megen frygt og ængstelse, sagde, at de ikke vilde höre flere slige fæle historier. De havde kröbet op i kanapeen og paa stolene og sagde, at de syntes, det sad nogen og tog efter dem under bordet. I det samme kom der ind lys i gamle armestager, og man opdagede med latter, at börnene sad af frygt med benene paa bordet. Lysene og julekagen, syltetöi, bakkelse og vin forjagede spögelseshistorier og frygt, oplivede gemytterne, opmuntrede samtalen og förte den over til næsten og dagens emner. Endelig gav risengröden og ribbenstegen tankerne en retning mod det solide, og man skiltes tidlig

fra hverandre med önsker om en glædelig jul. Men jeg havde en meget urolig nat. Jeg ved ikke, om det var fortællingerne, den nydte kost, min svaghedstilstand eller alt dette tilsammen, som foraarsagede det; jeg kastede mig urolig hid og did og var midt inde i nisse-, huldre- og spögelseshistorier den hele nat. Tilsidst for jeg til kirken med dombjelder gjennem luften. Kirken var oplyst, og da jeg kom ind, var det kirken hjemme i dalen. Der var ikke andre at se der end döler med röde luer, soldater i fuld puds og bondegjenter med skaut og röde kinder. Presten stod paa prækestolen; det var min bedstefader, som var död, da jeg var en liden gut. Men som han var bedst inde i sin præken, gjorde han et rundkast — han var bekjendt som en rask fyr — midt ned i kirken, saa at samarien for paa en kant og kraven paa en anden. »Der ligger presten, og her er jeg,« sagde han med et bekjendt udtryk af ham, »og lad os nu faa en springdans.« Øieblikkelig tumlede hele menigheden sig i den vildeste dans, og en stor lang döl kom hen og tog mig i skulderen og sagde: »Du lyt være med, kar.«

Jeg vidste ikke, hvad jeg skulde tro, da jeg i det samme vaagnede og fölte taget i min skulder og saa den samme, jeg havde seet i drömme, lude sig over min seng med döleluen ned over örene, en finmut paa armen og et par store, klare öine stift heftede paa mig.

»Du drömmer vist, kar,« sagde han i hjembygdens kraftige maal; »sveden staar paa panden din, og du sover tungere end en björn i hiet. Guds fred og glædelig jul siger jeg fra far din og dem i dalen. Her er brev fra skriveren og finmut til dig, og Storborken staar i gaarden.«

»Men i Guds navn er det dig, Tord?« — Det var min faders husbondskarl, en prægtig döl. — »Hvorledes i al verden er du kommen hid nu?« raabte jeg glad.

»Jo, det skal jeg sige dig,« svarede Tord; »jeg kom med Borken; men ellers saa var jeg med skriveren ude paa Nes, og saa sagde han: Tord! sagde han, nu er det ikke langt til byen, du faar tage Borken og reise ind og se til lötnan, og er han rask, og kan han være med, saa skal du tage ham med, sagde han.«

Da vi for fra byen, var det klart igjen, og vi havde det prægtigste före. Borken langede ud med sine gamle, raske ben, og en saadan jul, som jeg turede dengang, har jeg aldrig turet hverken för eller siden.

P. Chr. Asbjørnsen.

St. Olav og troldene.

Da St. Olav drog omkring fra bygd til bygd for at indföre troen paa Kristus og opbygge kirker istedenfor de hedenske gudshuse, fik han megen modstand og hinder baade af sine egne undersaatter, som slet ikke vilde döbes, og af de trold, jutuler og gygrer, som boede i mængde rundt om i fjeldene. Troldene kunde ikke fordrage St. Olav; han gjorde ofte korsets tegn, og det kunde de paa ingen maade like, og desuden byggede han mange kirker, og lyden af disses klokker fik de ingen ro for. De gjorde ham derfor al den hinder, de kunde; men nogen magt med ham fik de ikke, fordi kongen var for hellig. Naar St. Olav mödte dem, forvandlede han dem til sten, og saadanne stene, som havde været trolde, för de vovede sig i kast med St. Olav, kan man se rundt om i landet. En slig stengyger staar i nordre Krokklev, der veien gik i de dage. Som St. Olav reiste nedigjennem, sprang hun ud af fjeldvæggen med en stor börd paa ryggen og skreg:

„St. Olav med det røde skjeg!
du rider saa nær min kjeldervæg.“

St. Olav saa paa hende og sagde:

„Stat du der i stok og sten,
til jeg kommer her tilbars igjen.“

Og gygren staar der den dag idag er.

Da St. Olav kom til gaarden Sten, vilde han bygge op en kirke der, fordi hans moder, som de siger, boede der. Dette likte ikke en gyger, som havde hjem i fjeldet Gyrihaugen ligeoverfor (navnet har det efter gygren). Hun spurgte derfor kongen, om han turde vove sig i en veddepröve med hende; »inden du bliver færdig med kirken din, skal jeg have lagt en stenbro over Stensfjorden,« sagde hun. Det havde St. Olav

lyst til at pröve og svarede ja; men för hun endnu var halvfærdig med broen, hörte hun klokkerne fra St. Olavs kirke, for da var han alt færdig med den. Saa blev troldet saa rasende, at hun greb de stene, hun havde baaret sammen til brobygningen, og kastede dem fra Gyrihaugen tvertover fjorden efter kirken; men ingen af dem traf. Da blev hun saa arg, at hun sled af sig det ene laarbenet og slyngede det efter taarnet. Der er ikke nogen, som rigtig ved, hvorledes det gik til; nogle siger, at det tog taarnet med, andre, at hun sigtede for höit. Men det ved alle, at benet for ned bag kirken i en sump; for der giver det den dag idag en fæl stank fra sig, og derfor kaldes sumpen Gygerputten endnu.

A. Faye.

St. Olav og Vatnaas kirke.

I en trang dal, indesluttet af steile fjeldvægge, i Sigdal staar en liden og gammel lovekirke, hvor der kun holdes gudstjeneste en gang om aaret, nemlig söndagen efter St. Hansdag. En mængde mennesker fra de omliggende bygder samles her ved denne leilighed, og syge ofrer da i en gammel offerskaal for at faa sin tabte helbred tilbage. Kirken kaldes Vatnaas og skylder ifölge sagnet St. Olav sin oprindelse. Da kong Olav nemlig drog om i landet for at indföre den kristne tro, kom han ogsaa til Sigdal. Efter lykkeligen at have kristnet indbyggerne, gik han paa jagt med nogle af sit fölge. Paa denne jagt forvildede kongen og hans mænd sig saaledes, at de hverken vidste frem eller tilbage. Træt og törstig kom han endelig ind i en trang dal, hvor han steg af sin hest og gjorde det löfte, at hvis han her fandt vand, vilde han paa stedet lade bygge en kirke. Neppe var det sagt, saa sprang der fluks en kilde ud af den haarde klippevæg. Kongen og hans mænd, der var nær ved at vansmægte af törst, blev alle saare glade og drak af hjertenslyst. Kong Olav gjentog sit löfte og vilde vende sin hest for at ride videre, da han i et træ i nærheden fik öie paa en tiur. Han havde allerede spændt sin bue, men se! da faldt hans blik paa en liden kirke

af purt guld. Efter denne model böd nu kongen, at man just paa dette sted skulde reise en kirke og kalde den »Vatnaas kirke.« I fjeldene ved kilden ser man endnu merker af St. Olavs hest.

A. Faye.

En vise om Hellig Olav.

Hellig Olav stod ved fjorden med sin hær;
pinsefesten var forhaanden;
alskens løv og blomster artede sig der
fagert under Folgefonnen.
Kongens drage laa og speiled sig ved strand,
bispen stod med korset paa den hvide sand,
kongens kjæmperad
laa paa knæ og bad,
og der gik dem lyn i aanden.

Hellig Olavs aasyn skinned som en sol,
klar sad kronen ham om panden;
mens han knæled, laa hans rige purpurkjol
som et teppe over sanden.
Her han vilde atter i en stakket frist
bygge kirke til den sterke herre Krist;
alt paa pinsedag
skulde fra dens tag
korset lyse over stranden.

Og da verket nu var helliget med bøn,
mured hver en kjæmpe trolig;
men i fjeldet lød der underlige drøn;
dvergeslegten blev urolig.
Høit fra uren rulled grus og kampesten,
og fra lien kom der rod og bul og gren;
ilde saa det ud
for kong Olavs Gud;
ilde freded man hans bolig.

Hellig Olav med sit luerøde skjeg
kyssed hjaltet paa sin klinge,
og han holdt det høit mod dvergehallens væg,
og han korsede sin bringe.

Se, da rulled alle stene ned i mag,
og de føied sig til muren, lag ved lag,
og hver stok, der sprang,
blev en bjelke lang;
øksebruget var kun ringe.

O, hvor gram blev da den travle dvergeflok,
fjorden skalv ved deres mæle;
og de stødte til en vældig klippeblok
med de kobberskoede hæle.
Hellig Olav mæled da et lystigt ord:
„Se, der kommer dvergen med vort alterbord!"
Stenen dumped ned
just paa rette sted,
der hvor kongen pleied knæle.

Snart var kirken med sit skiferdække takt,
klar den stod paa pinsedagen;
og i koret var paa alterstenen lagt
gyldenstykke og skarlagen.
Bispen stod i bønnen, bøiet over den,
kongen gik tiloffers did med sine mænd;
altervinen klar,
guld og farvet glar
bragte han i land fra dragen.

Kirken stod ved strand i mange hundred aar;
nu er dog dens mur forsvunden;
men til Olavs ros endnu blandt løvet staar
alterbordet over grunden.
Moseteppet hviler nu paa stenen graa,
abildtræet strør sin hvide blomst derpaa,
og fra birkens top
stemmer fuglen op
pinsesalmerne i lunden.

Mangen sommerkveld, naar i den dunkle fjord
triller dug fra grønne blade,
vies dog kong Olavs faste alterbord
atter til et helligt stade.
Dalens søn har der et stevne med sin brud,
og de veksler ringe der for Olavs Gud,
og de knæler ned
trygt med haab og fred
og i sommerdrømme glade.

Derfor kan kong Olavs minderige ry
ingensinde gaa tilgrunde;
med hver dalens slegt det hæver sig paany
fagert fra de friske munde.
Hellig Olav med sit hjerterøde skjold
dækker klippen, hvor den kneiser mørk og gold,
og hans saga gaar
gjennem Norges vaar
sødt som fuglesang i lunde.

J. S. Welhaven.

Hedals kirke i Valders.

I Valders's afsidesliggende fjelddale rasede den sorte död med frygtelig vælde. Mangen gaard og enlig dal mistede alle sine beboere, voksede til med skov og blev aldeles forglemt af de tilbageblevne indbyggere og ubekjendt for de indvandrede nybyggere. Paa disse fordum beboede, men da öde steder vandrede for flere aarhundreder siden en skytter for at skyde ryper. Da han afskjöd sin pil efter en fugl, som sad i et træ, hörte han pilen stöde mod noget, der gav en forunderlig klang fra sig. Nysgjerrig nærmede han sig stedet og stödte til sin store forundring paa en gammel kirke. Ifölge den gjængse tro, at saadanne ting straks forsvinder, hvis man ei kan tilintetgjöre trolddommen ved at kaste staal over det fundne, greb han fluks sit ildjern og kastede det over kirken. Paa det sted, hvor dette faldt ned, blev siden bygget en gaard, der til minde om denne begivenhed den dag idag kaldes Eldjarnstad. Efterat denne forsigtighedsregel var anvendt, besluttede skytteren at undersöge kirken. Nöglen stod i kirkedören, som var halv aaben. Midt paa gulvet stod en stor klokke, og ved alterets fod havde en stor bamse taget sit vinterhie. Denne blev fældet af den raske skytter, og dens skind blev til minde om denne sælsomme tildragelse ophængt i kirken, hvor levninger af en stor björnefeld endnu findes. I kirken skal han blandt andre ting have fundet nogle billeder, en liden messingkirke samt fire store klokker og en liden. Mod en af disse havde skytterens pil stödt an og derved foraarsaget den klang, som gjorde ham opmerksom. Den lille klokke bruger man endnu, naar nogen har forvildet sig i

skoven; thi da tror man, at den forvildede stedse kan höre klokken og saaledes igjen komme paa ret vei. Af de övrige fire vilde man före den störste til hovedkirken; men da den skulde föres over et vand, faldt den i det, »og ei kunde andet ventes, naar man vilde skille den fra dens söskende.« I klart og stille veir kan man endnu se den i vandet; men at faa den op er fast umuligt; thi dertil udfordres 7 kjödelige brödre, der under arbeidet ei maa tale et ord. Engang gjorde 7 brödre et forsög og havde allerede faaet den op paa baadkanten, da en af dem udbröd: »Gud ske tak, nu har vi den da!« men i det samme öieblik dumpede klokken atter ud i vandet.

A. Faye.

Justedals-rypen.

Det er et gammelt sagn, at da pesten kom til Sogn i Bergens stift, var der mange af de rigeste og fornemste folk, som römte sin vei op til den ensomme, afsidesliggende Justedal. I forveien havde de gjort den aftale med sine tilbageværende slegtninger, venner og bygdefolk, at ingen af disse skulde komme op til Justedalen, saalænge pesten stod paa i Sogn. De, som vilde skrive, skulde lægge sine breve under en stor sten mellem begge bygdelag og paa samme sted finde svar. Stenen kaldes endnu »Brevsteinen«. Paa denne maade troede udflytterne at undgaa farsotten; men det blev ikke saa. Den kom op til Justedalen ligefuldt og rasede saa slemt, at alle folk i dalen döde saa nær som en liden pige paa gaarden Björkehaug. Bygdens kreaturer rendte tilskogs og for aldeles paa vildstraa, da ingen længer stelte og gjætede dem, og om en stund kom de flokkevis over til et nabosogn (Vaage eller Lom?). Her blev omsider folket yderst forundret over, at der ikke skede nogen efterspörgsel efter dette fremmede kvæg; de begyndte da at frygte for, at det stod slemt til i Justedalen, hvorpaa nogle vandrede did for at faa oplysning om sagens sammenhæng. Denne var desværre altfor sörgelig. De gaardfor næsten hele dalen; men overalt hvor de kom, fandt de husene tomme og opgav tilsidst haabet om at træffe

nogen levende sjæl. Paa hjemveien fik de imidlertid aldeles uventet öie paa et pigebarn i marken udenfor Björkehaug; hun var nemlig bleven aldeles folkeræd og havde nu rendt tilskogs af rædsel for de fremmede. De raabte til hende; men hun tog flugten ind i skogen som en vild fugl. Langt om længe fik de dog tag i pigen; men hun kunde hverken snakke noget forstaaeligt eller skjönne deres tale. For hendes vildheds skyld kaldte de hende »Rypa«. De tog hende med sig til sit hjem, hvor hun blev opfostret og skikkede sig vel. Justedalen laa öde i adskillige aar, indtil nogle Nordfjordinger kom did og opryddede paany de gamle enge og agre, först og fremst paa gaardene Faaberg og Myklemyr. Da Rypa senere var kommen til skjels aar og alder, drog hun tilbage til sin födebygd, blev gift og levede der til sin död, og fra hende nedstammede en slegt, som gjennem lange tider var bygdens bedste folk og kaldtes efter hende »Rypeslegten«. Endnu for 100 aar siden skal der have levet efterkommere af »Justedals-rypa.« O. Vig.

Presten i Hallingdalen.

Hallingdölerne skal i fortiden have været haarde og ustyrlige folk, der havde behandlet flere prester saa ilde, at ingen vilde söge did. Endelig vovede en dansk mand, der var bekjendt for sin usedvanlige styrke, at drage derop. Blandt andre oldtids-skikke havde de ogsaa den, at hver bonde mödte væbnet ved kirken, hvor han i det saakaldte vaabenhus indsatte sin ökse, medens prædikenen varede. Naar gudstjenesten var til ende, og enhver vilde tage sin ökse, opstod der som oftest klammeri, der ikke sjelden endte med drab. For at hindre saadan uorden udkom der en forordning, som forböd bönderne at komme væbnede til kirken. Ikke destomindre kom en gammel, stolt bonde til kirken med sin ökse ihænde. Da presten saa dette, gik han ham imöde med de ord: »Kjender du ikke kongens bud?« og fratog ham med et rask greb öksen i hele almuens paasyn. En saadan fornærmelse skar den stolte bonde i hjertet. Han blev syg, og paa

sit dödsleie forlangte han af sin unge sön, at han skulde fordre bod af presten for öksen. Disse faderens sidste ord lod sönnen hverken faa rist eller ro. En aften, da presten sad ene i sit studerekammer, traadte sönnen ind og blev staaende med sit gevær ved dören. »Hvad vil du, min sön?« sagde presten, da han blev ham var. »Jeg kommer for at fordre bod for min faders ökse,« svarede denne. Disse med fasthed udtalte ord slog presten, der mindedes den offentlige beskjæmmelse, han havde tilföiet faderen, og idet han gik hen til sin boghylde og udtog sin bibel, sagde han: »Den skal du faa. Se her, min sön, er det kjæreste, jeg eier i verden; tag den til bod for din faders ökse!« Ynglingen rörtes saaledes ved denne prestens höitidelige tiltale, at han faldt ham tilfode, tilstod, at det havde været hans faste beslutning at skyde ham, bad om tilgivelse og blev fra den dag prestens fortrolige ven og trofaste medhjælper.

A. Faye.

Holger Danske.

I mangfoldige tider hörtes der nu og da vaabengny under Kronborg fæstning. Ingen vidste noget derom at sige, og i det ganske land var der ikke en, som dristede sig til at stige ned igjennem de underste gange. Da blev det vilkaar givet en slave, som havde forbrudt sit liv, at han skulde være fri og have sin skyld eftergivet, om han ved at stige ned saa dybt, som gangen förte, kunde bringe beretning om, hvad han der forefandt. Da kom han omsider til en stor jerndör, som af sig selv aabnedes, idet han bankede derpaa, og nu saa han foran sig en dyb hvælving. Midt under loftet hang en næsten udbrændt lampe, og nedenunder den stod et mægtigt, stort stenbord, omkring hvilket staalklædte kjæmper sad og hvilede hovederne paa de korslagte arme. Da reiste den sig op, der sad for bordenden. Det var Holger Danske. Men idet han löftede hovedet fra armen, brast stenbordet helt igjennem; thi hans skjeg var fastvokset deri. »Ræk mig din haand!« sagde han til slaven. Men denne vovede ikke at give ham haanden

og rakte ham derfor en jernstang, hvilken Holger knugede saa, at det blev kjendeligt i den. Endelig slap han den med de ord: »Nu, det glæder mig, at der dog endnu er mænd i Danmark!« J. M. Thiele.

St. Laurentius.

Bonden beder med liden ro, naar regnet slaar paa hans hue;
naar taaen er kold og ryggen vaad, kun lidet hans tanker due.
Det var St. Laurentius, han agter en kirke at bygge;
thi ganger han ud paa den brede vei med tiggerposen paa rygge;
ganger han ud paa den brede vei alt med sin fattigmands-pose;
hans øine de var som alterlys, hans kind den var som en rose.
Det var den hellige Herrens mand, han sankede guldet røde;
hans sko var reven, hans fod var hoven, det gjorde ham megen møde.
Han samlede møgle*) guld og sølv alt paa de riges trapper;
men aldrig han eier en kjortel ny, han gaar i de gamle kapper.
Han drikker stedse det klare vand og aldrig vinen saa rød;
thi besken eddike Kristus drak i sin uskyldige død.
Og aldrig han tager ved anden mad end stodderbrød det sorte;
hunden river hans bare skind alt for de rige mænds porte.
Men da han langer til Lundeby, hans tiggerpose var fuld,
og aldrig et lem han røre kunde, saa mødig han falder omkuld.
Han tingede kunstige mestere, de skulde den kirke reise;
muren skulde være rød og tyk, med taarne skulde den kneise.
Ørnen flyver i vildene sky, han kan sine vinger strække;
det mente han, St. Laurentius, de taarne skulde ham række.
Den muldvarp kravler i dyben muld, hvor snuden den kan bunde;
der vilde han, St. Laurentius, den sten skulde kirken grunde.
De mestere murer den lange dag alt udi den bare skjorte;
men hver den sten, de murer ved dag, den var om natten borte.
Om morgenen laa baade kalk og sten vidt om paa den grønne hede;
sligt gjordes af alle de trolde smaa og alle de kjæmper lede.
Laurentius vaager ved midjenat, hans tanker løber saa vide;
det var da det sorte trold, han stander ved munkens side:
„Hør du mig, St. Laurentius! den kirke jeg bygger paa slette,
vil du mig goden murerløn med haand og mund forjætte.
Og du skal give mig sol og maane, dertil dine øine baade,
eller du skal sige mig, hvo jeg er: mit navn det være din gaade."
Det var St. Laurentius, han nikker med hovedet brat;

*) Møgle, d. e. meget.

det var da det sorte trold, han bygger en kirke ved nat.
For St. Laurentii venstre øie, tilmed for hviden maane
han bygger et langt og prægtigt taarn, det synes i hele Skaane.
For St. Laurentii høire syn og for den røde sol
han bygger et andet kjæmpetaarn, det syntes ved Nørrepol. —
Laurentius den morgenstund staar glad for gyldne alter,
der drikker han af den hellige kalk og synger en deilig psalter;
men dengang solen den gik ned, og mørket det drev paa,
da maatte den herre saa sørgendes paa marken ene gaa.
„Hvor skulde jeg hitte det troldenavn, naar jeg det aldrig vidste?
Jeg visselig maa mine øine to inat til troldene miste!
O, skade for mit gamle syn, som jeg ei kan bevare,
men allermest for sol og maane, de skinner begge saa klare!“ —
Den herre lagde sig ned og bad alt paa den grønne høi,
da hørte han i høien brat en puslen og en støi.
Det var det arge troldebarn, saa saare hans øine runde,
og moderen ganger op og ned og tysser ham, som hun kunde.
„Slaa dig tiltaals, min rare glut, du lade graaden fare!
nu kommer Finn med sol og maane, med kristmands øine klare.“
Og det var St. Laurentius, han bliver saa glad tilmode; —
frelst var sol, og frelst var maane, dertil hans øine gode;
thi da den lede troldemand ad hjemmet monne lakke,
han siger: „Du være velkommen, Finn, alt i din egen bakke!“
Og det var da det lodne trold, han skreg i høien inde,
og skrige gjorde det lille barn, tilmed den lede kvinde.
— Troldet havde saa dybt under muld de krogede lønnegange,
der tager han til med barn og viv saa skyndelig at gange.
Og da de under kirken kom, da dukker han op sin pande,
da monne han med sit barn og viv paa kirkegulvet stande.
Da griber han om den støtte sterk, og det med megen harme;
at knuse den kirke, det var hans agt, med sine helvedes arme. —
Da kunde han aldrig røre et lem og aldrig benet flytte;
han staar, en kamp, i denne stund ved Lundakirkens støtte. —
Løser hans kvinde sit lange haar, hendes lokker i gulvet rinde,
og om en stolpe tyk og sterk det baand hun monne vinde,
da blev hun sten i samme stund, og sten blev hendes unge:
der staar hun med sit hovedbaand, naar folk i kirken sjunge.

P. M. Møller.

Kong Valdemars tanke.

Engang da kong Valdemar Atterdag vilde stige tilhest, faldt han i tanker og blev staaende med venstre fod i stigböilen. Det hændte sig just, at en mand, kongen havde dömt

tildöde, blev fört forbi; han gjorde knæfald og bad for sit liv. Kongen saa op: »Kan du skaffe mig at vide, hvad tanke det var, der nu gik mig af minde, og om det vil ske, — saa skal du blive fri!« Herpaa fik manden oflov og reiste landet rundt til alle kloge folk; men ingen kunde give ham besked. En aften kom han til Bovbjerg, en steil klint vester ude ved havet, og bankede tre gange paa med den hvide stav, han havde i haanden, saa bjergmanden kom ud. Han vidste ingen ting; »men jeg har en oldefader i Dagbjerg-Daas, der er en gammel fremsynet mand, gaa du derhen!« Manden tog stav i haand og styrede til Dagbjerg; men bjergmanden her vidste heller ingen ting; »men jeg har en tipoldefar i Rödsten paa Fur; kan han ikke vide det, saa ved ingen det.« Manden slæbte sig ogsaa derhen, og det traf sig, at han just ved midnatstid stod ved hulen og bankede tre gange paa. Der kom en gammel, udlevet pusling ruggende frem. — »Ja, jeg kunde vel hjælpe; — men saa skal du först sige mig tre sandheder!« — Manden tænkte sig lidt om og sagde: »Meget har jeg reist, og vidt har jeg faret; men aldrig har jeg seet saa fast et hus, som dit er.« — »Ja, det kan jeg tro, for det er hulet af en sten!« — »Meget har jeg reist, og vidt har jeg faret; men aldrig har jeg seet saa meget guld og sölv paa en plet!« — »Det er muligt det; men saa videre!« — »Meget har jeg reist, og vidt har jeg faret; men aldrig har jeg seet saa liden en mand med saa stort et skjeg!« for det var saa stort, at den lille mand stod og traadte paa det. — »Ja,« sagde puslingen, »saa vil jeg ogsaa sige dig, hvad kongen tænkte paa, og det var: om han kunde faa Danmark, Norge Sverige smedede sammen; men det skal ikke han, det skal hans datter.« Dette svar bragte manden tilbage, og han fik da sin dödsstraf eftergiven, som kongen havde lovet.

J. M. Thiele.

Kristian den fjerde og bonden.

Engang paa en spadseretur fra Fredriksborg slot var kong Kristian den fjerde kommen saa langt frem igjennem skoven, at han, da han skulde vende tilbage, fandt det bekvem-

mere at sidde op hos en bonde, der just kom agende forbi og skulde til slottet. Han gav sig dog ikke tilkjende, men lod bonden være i den formening, at han var en af hoffets folk. Da de under alskens samtale nærmede sig slottet, ytrede bonden stor lyst til at se kongen, som han aldrig endnu havde seet. Kong Kristian ytrede dertil, at dette vel kunde ske ved denne leilighed, og til bondens bemerkning, at det vilde vel ikke være let at kjende ham iblandt de mange hoffolk, som omgav ham, gav kongen ham det raad, kun at give agt, naar de kom ind i slotsgaarden: der vilde han let kunde kjende kongen derpaa, at han var den eneste, som beholdt hatten paa, naar alle de andre tog sin af. Det næste öieblik rullede bondevognen ind; kongen stod af, og alle, som var tilstede, blottede hovederne. Da saa bonden paa kong Kristian og sagde ganske rolig: »Ja! saa maa det nok enten være ham eller mig!«

J. M. Thiele.

VI. NATURSKILDRINGER OG LIVSBILLEDER.

Dalvise.

Det er min sjæl en frydfuld trang
at gjeste Norges dale.
Den gamle fjeldkol elsker sang,
de glade hjerters tale.
Kom til den fagre Maridal!
til Kleivens svimlende portal!
kom hvorsomhelst! og Norge skal
dig i sin favn husvale.

Hvor strømmer ud berusning sød
fra dalens birkelunde!
det var en drøm i engles skjød
paa deres mos at blunde.
Hvad harpespil i denne bæk!
hvad melodi! hvor sød en skræk!
Bestandig ny den toner væk —
ak! som fra perlers munde.

Hvad tænksomt, sværmersk øie fik
du, tjernets stille vove!
hvad ord den susende musik
i aasens dybe skove!
Den mand er ei i Norge fød,
som den ei gjør om hjertet blød;
det er hans vuggesang, der lød
ifra de dybe skove.

Didind, hvor fyrren suser, ind
tør ingen niding vandre,
som har forglemt i troløst sind
sit fædreland for andre.
Ham vilde rædsel gribe, — bleg
han vilde høre, skoven skreg,
hvor klagende dens røster steg:—
did tør ei niding vandre.

Ham vilde som en dommer haard
hvert fjeld imødetræde:
„Hvad vil du i din moders gaard,
som glemt har hendes kvæde?“
Hvor tjernets blik blev kummerfuldt!
ak det, der smile kan saa huldt!
Ve den, hvis barm ei voldsomt slaar
ved hjemmets syn af glæde!

Vi nærmere i dalens favn
os føler Norges hjerte.
Dets ærlige og gamle navn
vi der af fossen lærte.
I fjeldets solbelyste tind
det blotter os sit høie sind
og derifra det speiler ind
sig selv i folkets hjerte.

Igjennem folkets aarer lad
sig Glommens styrke velte!
Som Rjukans kjække styrtebad
saa fyrige dets helte!
Lad i dets kvinder Ringerik
med bliden ynde præge sig!
Vær Gausta hver en gubbe lig,
som sig tiltinge meldte!

Hvor styrtende mod Tyris strand
fra aasen Kleiven iler!
Saa først ved maalet, idrætsmand!
din sterke vilje hviler.
Som kolven fra det spændte staal
din kraft forfølge vil sit maal:
dit vel, en daad, o fædreland!
en daad, hvortil du smiler.

Hist slanken silje, hæg og pil
og rogn sig sammenranke,
det nøgne fjeld de dække vil: —
det er en kjærlig tanke.
Saa, norske brødre! bryst ved bryst
vi ville med vemodig lyst
vor moders brøst selv hylle til, —
det er en kjærlig tanke.

Henr. Wergeland.

Brudefærden.

(Efter Gudes og Tidemands maleri).

Der aander en tindrende sommerluft
varmt over Hardangerfjords vande,
hvor høit mod himlen i blaalig duft
de mægtige fjelde stande.
Det skinner fra bræ, det grønnes fra li,
sit helligdagsskrud staar egnen klædt i —
thi se! over grönklare bølge
hjemglider et brudefølge.

Som en oldtids kongedatter saa prud
med guldkrone paa og skarlagen
i stavnen sidder den prægtige brud,
saa fager som fjorden og dagen.
Lyksalig brudgommen svinger sin hat,
nu fører han hjem sin dyreste skat
og ser i de øine milde
sit liv som et bryllupsgilde.

Alt risler det lokkende tonefald
af gangar og slaat over voven,
fra fjeld til fjeld ruller bøssens knald,
og glædesraab svarer fra skoven.
Med brudens terner drives der skjemt,
og kjøgemesteren har ikke glemt
at fylde ustanselig kruset
til ære for brudehuset.

Saa drager de frem med lysteligt spil
hen over den blinkende flade,
og baad efter baad sig slutter dertil
med bryllupsgjester saa glade.
Det blaaner fra kløft, det skinner fra bræ,
det dufter fra blomstrende abildtræ
ærværdig staar kirken paa tangen
og signer med klokkeklangen.

I dette bævende, flygtige nu,
før draaben af aaren er trillet,
har kunsten fæstet med kjærlig hu
det hele, straalende billed
og løfter det stolt for verden frem,
at alle kan kjende vort herlige hjem
og vide de eventyr klare,
som Norges fjorde bevare.

A. Munch.

Fløterne.

Tömmertrafikken er Solungens liv, og dette liv kulminerer i flötningstiden. Aldrig er Solungen kvikkere eller vittigere, aldrig er han mere letvindt, end naar han med næversko paa render fra den ene stok til den anden eller midt i gule

fossen seiler nedover paa en tömmerhaug, som han netop har löst. Det gaar paa livet mangen gang, og for den, som ikke er vant med dette arbeide, ser det farligere ud end linedansernes og beridernes halsbrækkende spring. Men flöterlivet, fuldt af afvekslinger og farer, tiltaler Solungens livlige sind. Øvelsen fra smaagut af giver ham denne koldblodighed i farer og denne ligevegt i legemet, som alene kan fri ham fra döden i fossestupet eller fra at knuses under de mægtige tömmerhauge.

Det var en vakker vaardag med lövspræt og solskin, da vi kom op til en af de större fosse i Flisen for at se paa flötningen. Elven var stor, og de gule vandmasser for dundrende udover heldingen. Midt i löbet laa nogle mægtige fjeldstykker, hvorimod tömmeret styrtede, naar det kom nedover faldet, og flere hundrede tylvter havde bundet sig fast til en eneste stor haug, der syntes saa fast som selve fjeldet. Vel et halvt hundrede mand var ifærd med at faa haugen ud. Nogle drev i baade i elven nedenfor og ovenfor for at give tömmerstokkene det rette löb, andre stod i land og kommanderede; men de fleste var paa tömmerhaugen og sögte at faa denne lös ved at overhugge eller löse de stokke, som bandt haugen. Fossen dundrede om dem og oversprötede dem med skum; men de bröd sig intet derom. De hang som fluer paa tömmerstokkene eller sprang omkring som linerler. Det hændte vel iblandt, at en eller anden mindre behændig flöter traadte feil og fik sig et koldt bad; men i et nu hævede han sig op igjen paa stokken, og en haanende skoggerlatter var al den tröst, han fik. Men haugen vilde ikke gaa. Flöter-husbonden kommanderede, og folkene arbeidede; men haugen stod lige fast. »Du faar ud du, Ola Kroken,« skreg gamle Knut oppe paa bakken til en ung gut, som med baadshagen i haanden nogle öieblik havde staaet og seet paa arbeidet. Gutten lo, det var overmod og livslyst i denne latter. Han saa et öieblik paa tömmerhaugen, og med baadshagen i den ene haand og öksen i den anden sprang han ud over tömmerstokkene, som drev gjennem den stride ström, saa sikkert, som om han gik paa stuegulvet.

Tömmerhaugen taarnede sig mange alen höit op, og Ola Kroken speidede rundt for at se, hvor den stok sad, som bandt det hele. Endelig lader han til at have fundet den,

han griber öksen, lægger inderst ind under tömmerhaugen og begynder at hugge. Samtlige flötere stansede forfærdede i sit arbeide. Havde han truffet den rette stok og tömmerhaugen gik lös, syntes det uundgaaeligt, at den maatte styrte ud over ham og knuse ham til atomer. En aandelös taushed herskede, kun afbrudt af fossens brummen, tömmerstokkenes dundren mod klipperne og guttens sikre öksehug. Pludselig hörtes et forfærdeligt brag, og alle flöterne udpressede uvilkaarlig et ængsteligt: »Pas dig!« Da dundrede tömmerhaugene udover, en forvirret masse af stokke, vand og fosseskum; men da den var kommen ud i det stillere vand, seilede gutten paa toppen af haugen med baadshagen i haanden, og et rungende hurra hilste ham velkommen tilbage til livet.

H. Schulze.

Truls og Inger.

De røde morgenstraaler
ned i sommerdalen gaa,
og husmandshyttens glar
de maler roser paa.
Hvor trøstende de gløder!
som kunde de forstaa,
at en, der stred med døden,
bag hyttevæggen laa.

Paa elvedragets luftning
svømmer herned en lyd
fra fjerne Sankthans-haug
af skud, raab, fryd;
men dæmpet kun og summende
den toner mat herhid:
den tør ei vel forstyrre
den alvorlige strid.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] om den [illegible]
[illegible] glade fest;
[illegible] heller for den sterke,
[illegible]lige gjest.

I stuen selv er feiet
for spindelvæv og støv;
paa sorte peis er stablet
et baal af birkeløv;
med nypetornsrosen,
saa blegagtig rød,
og grøn, duftende ener
er gulvbræden strød.

Men se i sengen ligger
døende gamle Truls
med klamme sved paa panden,
med mat, stivnende puls;
og hos ham paa krakken
sidder Inger, hans viv,
saa tro ham i [illegible]
som hun var det i hans liv.

Hvi staar ei barneflokken
om den døendes seng?
Ak! [illegible]
hans lod er haard og streng:
seks sønner og en datter
i bygd og fjerne by
maa tjene folk for føden,
for klæder og for ly.

Men hos ham sidder Inger,
hans hustro gamle viv,
og mygt er hendes hjerte,
lad saa ryggen være stiv!
Mer trofast havde ingen
paa den skumle nattevagt
felden og lagenet bredt
eller halmpuden lagt.

Med sit forklæde tørrer hun
det magre, skrumpne kind;
thi øiets varme graad
gjør brillen dum og blind.
Saa læser hun igjen
af den hellige bog
med dirrende stemme
de trøsterige sprog.

Hun kan ei tælle draaber,
ei pulver ryste ud —
den drik, hun ved mod døden,
hun lærte af sin Gud:
den springer af livets kilde,
den strømmer med klare ord
om ham, der gik af graven
og tilhimmels opfor.

Men tys! han drager aanden,
den sidste, tung og mat,
hans øie alt er mørknet
af dødens sorte nat;
men for hende, som hans brude-
seng
og dødsseng har redt,
det har et lyst, et kjærligt blik,
et eneste et!

— Med haand om sengestolpen
hun bøier med besvær
mod hans mund sit gamle øre —
han aander ikke mer!
Hun reiser sig, hun bryder
sagte hulkende ud:
„Naar hans hænder er foldet,
er jeg færdig, min Gud!“

Jørg. Moe.

En baadfart.

Det var pinsedags-morgen. Den klare himmel med enkelte lette, hvide skyer og det milde, sydlige lufttræk lovede os idag en egte sommerdag, uagtet det var i begyndelsen af juni, da sommeren endnu ikke pleier at være naaet frem til Østerdalens fjelddale. Allerede længe havde kirkeklokkernes höitidelige kimen forkyndt dagens betydning. Men i huset var ogsaa alting pudset og ryddet, gulvene ströede med smaat granbar, friskt, nyudsprunget birkelöv sat over kjökkenskorstenen og i rækkerne. Gjenterne gik alt i sine kridhvide linærmer og grönne helgedags-liv, og jeg selv havde forlængst faaet den blaa söndags-tröie med kugleknapperne paa og, hvad som mere var, nye benklæder til dagen. Den festlige flödegröd, som altid udgjorde frokosten paa de store höitidsmorgener, var ogsaa nydt af hele familien, og nu ventede vi blot paa, at bedstefader skulde give signalet for allesammen at

drage til kirken. Kun bedstemoder, stakkel, som var svag af alder og næsten blind, maatte blive hjemme; men saa havde man formaaet gamle jomfru Wessel til at komme og holde hende med selskab og læse prækenen for hende. Jeg tykkes endnu, jeg ser hende, den gamle kone, hvorledes hun, med den hvide stivede höllök-strimmel om de rynkede kinder, bestandig sad og ruggede frem og tilbage i sin pindestol, dreiende den slidte sölv-snusdaase mellem de knoglede fingre.

I utaalmodigheden efter at komme afsted havde jeg og min söster sat os ud paa bakken. Hvilken scene laa vel ikke der for os, medens vi stille sad i græsset og lyttede til kirkeklokkerne, hvis klang, eftersom lufttrækket gik, snart strömmede over til os i sterkeste fylde, snart hendöde i en svag enlyd, hvori man ei kunde skjelne de enkelte slag. Tjernet dernede, som ellers ikke var bredere, end at det kunde stænges tversover med et eller to fiskegarn, var idag blevet udvidet til en mægtig indsö. Af skjæftegræsset og de mange vandplanter langs bredderne var intet at se; den lave dæmning eller bro, som förte over til engen paa hin side, og hvorover fodstien til kirken gik, var ogsaa forsvunden; thi vaarflommen havde gjort et eneste stort vand af tjernet og Glommen og den mellemliggende vide, lövbegroede slette, hvoraf nu kun enkelte banker saaes at hæve sig som smaaöer i söen.

Flommen, som ellers hver vaar sætter en del af engene under vand, var iaar kommen senere, end den pleiede, og ved den pludselige optöen af fjeldenes snemasser var elven stegen til en usedvanlig höide. Det var underligt, men over al beskrivelse skjönt tillige at se hængebirkerne afspeile sine höie, lysgrönne kroner i det stille vand, medens toppene af de mindre buske syntes at svömme hist og her omkring, indtil de atter samlede sig i större lövpartier, hvorfra vandet kun i smaa glimt skinnede frem. Og til baggrund for denne store gröntsmykkede sö har vi mod nordvest den mörke, skovklædte Faastens-li med enkelte gaarde og lyse græsbakker ved foden og mod nordost Østby-liens jevne, frugtbare skraaning med sine »gardkruller« eller landsbyagtige klynger af huse; men midt i dalen mellem begge lierne skyder en höi brink sig frem, og der ligger den anselige röde kirke, hvis taarnkuppel stiger op over den dunkle aasrand i det fjerne.

Men klokkerne vedblev at kime og taug af og til i korte pauser som for at trække aande, hvorpaa de atter tonede med fornyet kraft. Og allerede begyndte det at sortne af folk derhenne paa kirke-eggen, og i veien didop saa vi menneskene bevæge sig i en uafbrudt strömning. Vi fandt det nu vor pligt at springe ind og underrette bedstefader om, at vi muligen ved at bie længer kunde komme for sent. Men de var allerede færdige til opbrud derinde; pigerne havde faaet sine sorte tröier paa, og de mörke rödkantede silke-törklæder om hovedet havde fuldendt kirkepynten; og nu skulde blot min moder efter gammel regel samle og aflevere nöglerne til bedstemoder, som endnu indbildte sig, at hun selv styrede huset.

Imidlertid skyndte jeg mig afsted iforveien ned til Kristofer, som allerede var ifærd med at öse baaden; thi idag var der ingen anden vei over til kirken end tilbaads. Og denne baadfart skulde gaa tversover engene, mellem de grönne trær — hvilken herlighed! Det var knapt, jeg fik tid til at stikke baaden ud til bedstefaders flydende fiskekiste for gjennem laaget at kige et öieblik ned paa de store, nys fangede gjedder og aborrer, som gik dernede, för gubbens kraftfulde skikkelse viste sig ved haveporten i spidsen for toget, hvilket forresten bestod af min moder og söster, tjenestepigerne samt manden og konen i den anden stue paa gaarden tilligemed deres voksne sönner. Men som bagtrop fulgte i nogen afstand to underlige væsener, hvem jeg ikke kan undlade at beskrive lidt nöiere.

Den ene var »gamle-faster,« et stakkels paa forstanden indskrænket lem af familien, som havde faaet livsbröd hos min bedstefader, i hvis hus hun havde beboet det saakaldte fasterloft i henved tredive aar. Hun havde to temperamentssvagheder, som hun beholdt til sin död, nemlig et overmaade pirreligt gemyt, der bröd ud i raseri ved mindste anledning — og saadanne anledninger mangler sjelden, hvor smaagutter findes, — og dernæst en forunderlig lyst til at gifte sig, hvilken passion uden tvivl var aarsag i, at hun anvendte en vidtdreven omhu for sit toilette ved alle anledninger, hvor hun kunde gjöre regning paa at blive bemerket af personer af det andet kjön. Ikke destomindre skulde man ingenlunde beskylde faster for, at denne omhu eller forfængelighed, om man saa

vil, forledede hende til ödselhed; thi endnu bar hun de samme klædningsstykker til stads, som havde eller ialfald burde have rört ungkarls-hjerterne i syttenhundrede og niti, ihvorvel hvert enkelt plag, lig de gamle borge, Walter Scott beskriver, ved tilsætninger gjennem forskjellige tidsaldre, havde faaet et fra det oprindelige ganske forskjelligt udseende. Men det var just fasters store kunst ved forandringer og udbedringer af det allerede tilværende og forældede at give det nyhedens interesse, og deri bandt hun sig ikke til nogen herskende mode. Hendes hovedbedækning var i den henseende især merkelig og bestod af en liden snurrig tingest af en töishat, hvis rige besætning af slöifer og fjær tillod de mest forskjellige kombinationer efter hendes egen vekslende eiendommelige smag.

Men faster — saa hed hun over hele bygden — havde ogsaa andre interessante sider. Hun besad et uudtömmeligt forraad af gamle viser, eventyr og historier, som hun, naar hun var i godt lune, ikke var prutten paa at give tilbedste, og i godt lune fik vi hende altid ved at henkaste en bemerkning om, at den og den syntes godt om hende, havde rost hendes pynt o. s. v., selv om hun öieblikket i forveien havde fundet sig foranlediget til at svinge ildtangen mod os med trusler om fortjent bank. Hvor mangen gang sad ikke vi börn hos hende paa loftet og hörte med lystblandet gru paa visen om fru Signe, der som gjenfærd besögte sine af stedmoderen mishandlede börn, idet vi især blev grebne af medynk og bedrövelse ved strofen: »Vi hungrer, vi törster, vi ligger paa straa.« Men saadanne indtryk forjoges snart, naar hun istemte sine muntre sange, saasom: »Nys fyldte skjön Sigrid sit attende aar,« eller, hvad bedre var: »I rykande ovær,« eller den gamle Hedemarkens-vise: »Kom ihau, haa je ha sagt dei.« Allerprægtigst var det dog, naar vi kunde faa et af de lange eventyr. Da glemte vi mangengang lekser og regnestykker, ja mellemmaden med.

Nu var faster over seksti aar; men uagtet hun ikke endnu havde opgivet haabet og altid paastod, at hun var ligesaa letvindt og rask som i sin ungdom, var hun dog ganske daarlig tilfods og gik bestandig med smaa, trippende skridt. Og derfor var det, at hun idag dannede bagtroppen sammen med en person, som just heller ikke havde sin force i benene.

Denne person hed Vesle-Knut eller, som det i bygdedialektens udtale löd, Velt-Knut, en pudserlig, neppe to alen lang nisse-figur, som i mange, mange aar havde været etslags tjener eller viserdreng i huset, hvor han nu allerede maatte betragtes som inventarium. Hans antræk bestod af graa knæbukser med röde strömpebaand og spændesko, graa sidtröie og blaa toplue med röd brem og dusk. Det merkværdigste ved personen var dog hans bittesmaa ben, der i sin stilling mod hinanden omtrent dannede et retvinklet parallelogram og derfor ikke syntes indrettede til fremadgaaende bevægelse. Men alligevel kom han dog altid frem paa disse ben, om det end gik smaat, og naar man sendte Knut et erende, kunde man altid med större sikkerhed beregne, paa hvad tid budet vilde komme tilbage, end naar man skikkede andre, hvis ben havde faaet en heldigere konstruktion. Altid var han fornöiet og tilfreds i sin stilling; men det mest fremtrædende karaktertræk hos ham var den haardnakkede iver, hvormed han aldrig undlod at staa paa sin husbondes og familiens bedste. Saadan var Velt-Knut, og saadan er han den dag idag; thi endnu lever han som arvegods i familien. Hans udvortes er ikke blevet synderlig forandret i de sidste tyve aar; men naar man spörger ham om hans alder, svarer han: »Aa, æi æ no över dæ fjorde tjuge« (otti). Nöiere ved han det ikke.

Endelig var da ogsaa efternölerne komne ned til stranden, og det hele kirkefölge blev derpaa fordelt i de to baade. Medens vi endnu var ifærd med indskibningen. saa vi henne i Tjönmo-bakken ogsaa endel kirkefolk, som kom fodstien udover til tjernet og skjöd baaden, der for flommens skyld var trukken höit op paa land, ud i vandet igjen. Det var gamle Arne, som med hele sit hus naturligvis ogsaa paa denne höitidsdag skulde drage til kirken. Vi undredes, om Ragnhild var med; thi vi vidste, at hun allerede var flyttet tilsæters med moderen.

Baadene stödte fra land. I bagstavnen af den forreste sad bedstefader og förte styraaren som lods og anförer; thi gubben havde bedst kjendskab til alle grunde og skjær i dette farvand, som ingen havde befaret saa ofte som han. Mig var det blot en gang för blevet forundt at gjöre denne fart med

da det kun sjelden indtraf, at vaarflommen var saa stor, at man fra tjernet af tilbaads kunde komme lige ud i elven.

Stille gled baaden frem mellem buske og trær, og ofte slog hængebirkenes löv os i ansigtet, idet vi, snart ved at ro, snart ved at stikke og skaate, tvang os vei gjennem de mangesteds snevre aabninger. Paa en opstikkende græsbanke saaes en langbenet klyvi at spadsere frem og tilbage, stundom vadende langt ud i vandet, slet ikke bange for at blive vaad. Men hvor havde hun nu sine eg? Det sted mellem tuerne ved tjernbredden, hvor hun iaar lagede sit rede, maatte dog vel nu staa under vand? Sligt lod dog ikke til at bekymre hende; lystig og vel tilmode nikkede hun med hovedet, idet hun paa vante vis uophörlig fortalte sit eget navn *). Men klyvi var dog ikke eneherskerinde i disse vande. I de videre, solvarme aabninger mellem trærne svömmede flokke af vildænder, stolte rödnakker med fjære, som glinsede i solen. Dem tyktes det nok godt at være derinde paa den nye sö med den græsklædte bund; thi snart stod de dukkende paa hovedet, snart hævede de kroppen höit op af vandet og plaskede med vingerne. Baadenes nærmelse ænsede de ei videre, end at de, naar afstanden blev altfor kort, seilede bag om en busk. Men de vidste sagtens ogsaa, at ingen her paa det fredlyste farvand gjorde dem fortræd. Paa vor vei traf vi ogsaa svömmende væsener af en anden art, idet vi ikke sjelden indhentede et og andet ulykkeligt individ af lemenslegten, som, da det saa ud til, at landjorden tilsidst skulde blive ganske borte, i ængstelig il sögte at naa den nærmeste opstikkende tue, hvorfra det dog atter styrtede sig ud og fortsatte farten, skrigende af fortvivlelse og arrighed, naar man stak efter det med aaren.

Et af de vanskeligste steder havde vi allerede lykkeligen passeret over. Det var nemlig skigarden, som gik tversover engene, og hvoraf nu kun stör-enderne var synlige over vandet.

---

*) Klyvi kaldte vi der oppe i dalen en smuk sumpfugl omtrent af en trosts størrelse, som hver vaar, saasnart isen gaar væk, indfinder sig ved stranden og jevnlig lader høre den lyd, hvoraf den har faaet navn. Den havde for os en særegen interesse derved, at dens ankomst som sikkert budskab om vaaren altid af min bedstefader med dato noteredes i almanakken.

Men straks efter stödte alligevel vor bagerste baad paa grund, og det paa et sted, hvor vi mindst ventede det. En opstaaende birkekrag havde grebet fat lige ved kjölen, og naar man stak aaren mod bunden for at komme af, dreiede baaden sig blot rundt som en kompasnaal paa sin spidse. Faster skreg höit af skræk og paastod gjentagende, at de ganske vist maatte omkomme allesammen. Dette blev dog ikke tilfældet; thi ved at læsse en del af ladningen over i den anden baad fik de snart fartöiet flot igjen.

Under det herved foraarsagede ophold saa vi Tjönmobaaden stikke frem af buskene lige i vort kjölvand. I forstavnen sad, med ryggen mod os, et fruentimmer, hvis udsyede hue tilkjendegav, at det var en gjente, stirrende saa opmerksomt ned paa vandet ved siden af baaden, som om hun sögte noget paa bunden. Endelig vendte hun hovedet mod os, og vi saa, at vi havde gjettet rigtig. Det var Ragnhild; men hun saa bleg og tankefuld ud, og kun med et svagt smil besvarede hun vort »glædelig höitid.« Hun havde vel kanske og faaet en ny grund til bekymring og miströstighed; thi efter hvad vi havde hört nys om, skulde der for et par dage siden have været en velstaaende enkemand fra Hematæ-siden over i et erende paa Tjönmoen. og man kunde nok skjönne, hvori erendet bestod.

I baaden var foruden Ragnhild, hendes fader og moder samt et par af de yngste söskende desuden en tjenestedreng, som förte aarerne.

Efterat der var vekslet nogle ord med de sidst ankomne, satte baadene sig atter i bevægelse. Vi var alt komne forbi Sandvolls-gaardene, hvor en baad endda saaes at ligge fastbunden ved stuetrappen, og nu begyndte en svag strömning i vandet at antyde, at vi nærmede os elven. Her havde vi det farligste sted. Elvebredden var nemlig for det meste noget höiere end det indenfor liggende land og kunde blot passeres ved en evje, hvor strömmen udenfor i flomtiden gik temmelig rivende.

Inden vi dog naaede dette sted, fik vi foran os se endnu en baad med kirkefolk, der just var stödt paa et skjær og arbeidede paa at komme lös igjen. Det var ogsaa endel af vor nabogrænds ungdom, hvoriblandt et par gjenter. To karle

havde trukket af sig sko og strömper og stod i vandet til knærne, medens de sögte at trække baaden over den grunding, hvorpaa den var löben op; men en tredje, som havde kastet tröien, stod i bagstavnen og hjalp til med at skaate, idet han, stemmende aaren med kraft mod bunden, ludede saaledes udover, at han næsten syntes at svæve uden fodfæste. Da ansigtet skjultes af det lange, nedfaldende haar, kjendte vi ham ikke straks. Men da vi kom nærmere og ved at tage lidt til höire gjennem et dybere stræde uden hinder gled forbi, stansede karlene i arbeidet, ærbödig lettende paa luen for bedstefader, idet de hilsede sit »glædeli högti«. Da saa vi, at han med aaren ikke var nogen anden end vor ven Bersvein. Men vi lagde merke til, at da Tjönmo-baaden kom efter og roede dem forbi, blev Ragnhild siddende som för med blikket fæstet ned paa vandet og hævede ikke hovedet. Montro hun ikke havde seet ham?

De tre baade — alle tæt efter hverandre — havde nu naaet den smale evje, gjennem hvilken man maatte sætte ud i elveströmmen. Som merke paa stedet stod yderst paa strömkanten op af vandet en gammel siljubuske, behængt med en hel del rusk og törkvist, som strömmen havde fört med sig. Her var det just, det gjaldt at styre bent og derpaa stikke op i strömmen i rette tid og med tilbörlig kraft for at faa sving nok om pynten.

Begge vore baade kom heldigen ud og for allerede med fart nedad den dybe og mægtige flod, som idag gik tyk og grumset. Men Tjönmo-folket, som havde en uvant rorskarl, satte for tvert ud af evjen, vandhvirvelen tog fat i baaden, saa at den svingede rundt og stödte med forstavnen mod den omtalte siljubuske, hvorpaa den, krængende saa sterkt, at vandet slog ind, atter tog sving og uden at kantre gled ned ad strömmen. Men Ragnhild, som sad höit i spidsen af forstavnen, var forsvunden; hun havde tabt ligevegten ved det uventede stöd og var styrtet i vandet. Der opstod et forfærdelsesskrig fra alle baadene, og öieblikkelig lod bedstefader vende og ro med al kraft mod strömmen. Men denne var for sterk; vi blev uagtet rorskarlenes yderste anstrengelse omtrent staaende paa samme plet, og imidlertid var Tjönmo-baaden, hvor de i forvirringen, idet den ene faldt over den anden, ei

straks kom til at bruge aarerne tilgavns, dreven et godt stykke længer ned, inden den var istand til at vende. Dog saa vi straks til vor usigelige glæde, at pigen havde faaet tag i en af de yderste grene af busken og saaledes holdt sig flydende paa vandet.

Bedstefader gav allerede ordre til at dreie ind paa elvebanken for paa den maade enten roende eller vadende at kunne komme den stakkels gjente tilhjælp. Men det er vel ei nogen farlig sag at falde i vandet, naar man, saaledes som her Ragnhild, har sin selvskrevne redningsmand nær. Inden vi kom ind paa grundene, saa vi spidsen af en baad stikke frem paa den nedre side af busken, en aare raktes ud, som Ragnhild greb fat i, og nu sörgede Bersveins kraftige arm for resten.

Nu gjaldt det blot, om de vel kunde komme op omkring træet igjen; thi paa nedersiden var det altfor farligt at forsöge paa at sætte ud i strömmen. Ved karlenes forenede bestræbelser lykkedes det dog omsider at faa baaden stukken saa langt op, at den kunde klare pynten, og snart var de side om side med os andre. Men forunderligt nok! paa Ragnhilds ansigt spillede et smil os imöde, muntrere end det, der havde været seet paa lange tider. Det lod ikke til, at hun ansaa det indtrufne for nogen ulykke. Et tröstende ord af Bersvein, i hvis varetægt hun nu med den frelstes glade bevidsthed fandt sig saa vel, havde vist allerede givet hende fuld erstatning for skrækken og den fordærvede helgedagspynt. Og dertil kom vel ogsaa et svagt oprindende haab, at denne begivenhed vilde danne et vendepunkt i hendes skjebne. Det var nu ikke umagen værdt at foretage nogen ombytning af plads for det lille stykke af veien, som var tilbage, og saaledes fik de to endnu nyde et par korte öieblikke ved hinandens side.

Allerede saa vi i nogen afstand broen med dens rödmalede rækverk og de otte brokar, hvoraf nu kun lidet var tilsyne, da vandet næsten gik op under bjelkelaget. Nu stod den der temmelig örkeslös og overflödig, mere lig en i söen udlöbende landgangsbrygge end en bro.

Hvor mange kjære barndomsminder knyttede sig ikke til denne gamle bro! Over den vandrede jeg saa mangen gang

ved bedstefaders side, og naar da veiret var solblankt og stille, blev jeg altid tilbage en stund for at se paa fisken, som stod dernede ved de i vandet synlige kar-fundamenter af en endnu ældre bro, den som faldt ned med prøvsten Wessels buskap. Disse fiske var mine gamle bekjendte; jeg var altid vis paa at træffe dem der paa de samme steder; thi endnu havde ikke Engelskmanden begyndt at fare deroppe i dalen med sin lumske flue. Men om vaaren under islösningen, naar den voksende elv gik strid, og isflagene optaarnede sig foran de tætstaaende brokar og truede at sprænge det skröbelige menneskeverk, — da blev der vel liv paa Neby-bro, naar kirkeklokkerne ringede og kaldte hele almuen til hjælp, og alle mödte frem med stænger, hager, ispiler og ökser for tappert at gaa lös paa og beseire den mægtige fiende. Men denne bro, som paa det sidste blev meget affældig og rystende, er nu ikke mere til. Hvis jeg ikke feiler, blev den dog först nedreven forleden vaar, efterat en ny og bedre konstrueret allerede i flere aar havde staaet ved siden og taget al færdselen fra den.

Ved bro-enden fandt vi landingspladsen saa optagen af baade med ankomne kirkefolk, at vi kun med vanskelighed formaaede at trænge os imellem. Men næsten alt folket var vandret opover til kirken, og saaledes fik da den arme Ragnhild i sin vaade habit uden at vække videre opsigt smutte ind i Neby-gaarden i haab om der at erholde tört ombytte.

Min moder havde spurgt hende, hvad hun tænkte, og om hun ikke var i dödelig angst, medens hun laa i vandet, kun hængende ved den skröbelige kvist. »Aa nei,« svarede Ragnhild, »æi va itte saa rædd hell, du. Æi tænkte bare paa, om dæ skull vaaraa stor synd aa slæppe take, för æi tökte saa, æi hadd itnaa godt lell aa laavvaa etti ti vær'n. Men saa hört æi, han Bersvein ropte: »Hald dæi bare fast, Ragnhild,« aa da laut æi freste mi ytteste magt.«

Men Tjönmo-gubben lod dog til at tage det indtrufne ganske rolig; idetmindste ytrede han ingen synlige tegn til bevægelse. Til Bersvein sagde han blot i en halv vranten tone, medens denne var ifærd med at trække baaden op: »Ja du fæ haa tak för omaken din da, Bersvein.« Og dermed var der da intet videre at tale om den sag.

N. R. Østgaard.

Gjæterguttens sang.

Hør mig, skov og mark og fjeld!
mig, som her sidder enlig og synger paa tuen.
Endnu er det ikke kveld,
endnu varmt skinner solen som luen.
Endnu, lam! I trippe maa,
endnu lidt maa I danse i frihed og springe;
ind i mørke, muret vraa
var det synd eder tidlig at tvinge.
Tvang jo kun gjør uglad og tung,
jeg, som selv endnu kun er ung,
frihed mig for alt er kjær;
danser, børn! imens jeg synger her!

Du, som hist af mørken ur
kiger frem, skuer ned fra de høieste bjerge,
lig der længe nok paa lur,
vaagen her ser du den, som skal verge.
List dig, kom kun, om du tør!
Jeg skal skrige, saa folket skal høre mig hjemme.
Riflen hænger over dør,
den og trommen dig, bamse! skal skræmme;
jaget over bjerg, over dal,
mødig tungen hænge du skal, —
ingen bygd dig give ly,
hen ad Hækkenfjeld til skal du fly!

Du, som under skyen vidt
flyver om for at finde til ungerne føde,
for din sorte klo saa tidt
maatte lammene skyldløse bløde:
hid du stirrer kun omsonst,
her kun harm du maa høre, hvor bjelderne klinge,
her forgjeves er din kunst,
sæt kun andensteds hen med din vinge!
Rævens unger — hold dig til dem! —
den har mange, fire til fem, —
lad dem dø, det lumske pak,
og med dem til dit fjeld-rede gak!

Saa skal jeg og mine faar
kunne vandre omkring her i dalene trygge;
naar i middag solen staar,
under buskene finder vi skygge.

Græsset vokser som en skov
der i skyggen, hvor draaben af løvet det feder;
markens skaber være lov,
over alt han sin godhed udbreder!
Brænder tørsten, elven er der, —
hist der vokser saftige bær,
myren staar af multer rød,
tuen sortner, med blaabær bestrød.

C. Frimann.

Mit fødeland.

Hvor i verden jeg gaar, om i syd, om i vest,
det er dog ei min hjemlige strand;
thi det fjeld, som jeg saa i min barndom, er bedst:
jeg er stolt af mit fædreneland.

Ei fordi der er pragt i den vilde natur,
ei for klippens den ensomme gru;
ei fordi der er gjenklang af oldtidens lur
mellem fjeldenes vægge endnu.

Thi det lader vel skjønt, naar den skinnende bræ
staar mod himlen i aftenens glød, —
der er deiligt i birkenes lysgrønne læ,
ak! men al denne skjønhed er død.

Og jeg elsker vel høit vore fædres bedrift,
og hvert sagn driver blod i min kind,
dog jeg ser kun dets kraft end i sten og i skrift:
den er stor, men den er ikke min.

O! men folket, som lever med mig paa en dag,
det er mit, er mit fødelands lyst, —
og naturen er skjøn kun ved hjerternes slag
som en blomst paa den elskedes bryst.

Høit paa himlen i nord har der tændt sig en sol,
frihed luer i mændenes barm;
lad det storme da kun om vor islagte pol!
her vi eier en kraft som er varm.

Der er haab i det fri, i det dristige blik,
der er magt i det levende ord;
i vort modersmaal er der en kvægende drik,
og i hjemmet alene den gror.

Ofte synger en fugl om den deilige frugt
fjernt i syd over bølgernes vei:
ak! hans stemme er sød, og han lover saa smukt —
o! men tro ham, o tro ham dog ei!

Thi jeg kjender ham godt, jeg har sværmet og drømt,
jeg har flygtet med ham mangen nat;
men der kaldte dog altid en stemme saa ømt
fra det hjem, som jeg havde forladt.

Har du hjerte dertil, prøv at gaa, prøv at gaa
for dig selv i det fremmede land!
O! hvor snart vil da taaren i øiet dig staa
for det hjem, som ei glemme du kan!

Du vil savne den jord, hvor din moder har grædt,
hvor som barn du i skovene sang;
i det land, hvor din fader til jorden er stedt,
vil du længes at hvile engang.

Hvor i verden du gaar, om i syd, om i vest,
det er dog ei den hjemlige strand;
thi det fjeld, som du saa i din barndom, er bedst,
og dit liv er dit fædreneland.

A. Munch.

Norges herlighed.

Bor jeg paa det høie fjeld,
hvor en Fin skjød en ren med sin rifle paa skien,
hvor der sprang et kildevæld,
og hvor ryperne plasked i lien,
jeg med sang vil mane frem
hver en skat, som er skjult under klippernes rifter.
Jeg er glad og rig ved dem,
kjøber vin og klarerer udgifter.
Klippens top, som granen bær,
muntre sjæles fristed er;
verdens tummel nedenfor
til min skyhøie bolig ei naar.

Bor jeg i den lave dal,
hvor en elv løber let gjennem skovrige sletter,
hvor løvhytten er min sal,
hvor den voksende grøde mig mætter,

hvor de muntre faar og lam
tripper om, nipper løv, og hvor okserne bøger,
ler jeg høit ad modens kram
og ad renter, som rigdom forøger.
Fra min lave, rolige dal
ser jeg mange mægtiges fald,
sidder paa min tue tryg
og udtømmer en glædskabs pokal.

Bor jeg paa den nøgne strand,
paa en holm, fuld af eg, mellem rullende bølger,
hvor en fuglehær paa vand
sild og brisling og morten forfølger,
trak jeg mig en fiskedræt,
fuld af rogn, saa min baad var paa vei til at synke;
naar jeg da er glad og mæt,
lad den gjerrige længe nok klynke;
en ret nok paa nøisomheds bord —
fisken svømme! — det var et ord!
derpaa drak jeg mig et glas,
sang og drak fiskeriernes flor.

Sjunger bjerg og dal og strand,
guld af bjerg, brød af dal, fuldt af fiske fra stranden!
Lad saa tossen drikke vand!
Skjænker vin udi glasset til randen!
Norges land er ingen ørk;
glæden fødes, og det udaf selve naturen:
Være, hvo som vil, en Tyrk,
sidde tørstig og vranten og sturen!
Vi drak Norges hæder og held,
sang om dal, om strand og om fjeld;
alting blomstre for enhver,
som vort land og vort selskab har kjær!

J. N. Brun.

Da droslen*) reiste.

Naa, skal du ogsaa straks afsted?
vil knap et stykke kvæde?
Ak, hvem der maatte reise med,
det blev en hjertensglæde!
Jeg gad dog gjerne se engang
de stolte, norske fjelde,
hvor, hævet over skyens gang,
de trodser tidens ælde;
gad høre, hvordan tordenskrald
imellem klipper rumler,
hvor fosse sig fra høien hald
ned udi dybet tumler;

*) Drossel (dansk) ɔ: trøst.

jeg gad bestige Skøgtuls tind,
hin hvide klippetue,
hvor dybere i himlen ind
det klare blik kan skue:
gad lytte i den mørke skov
til kjæmpende tiurer,
hvor sterke bamse gaar paa rov
og feige „graabein“ lurer;
hvor skytten flyver op og ned
ad bjergene paa skien
at æske ud til kamp saa hed
den gamle skjelm i hien;
gad se, hvor raske gutter slaar
en halling, saa det dundrer,
og gjenten med det gule haar
undselig ham beundrer;
gad se det sted, hvor Olav sad
hin morgen førend slaget,
da skalden bjarkemaalet kvad
og vakte vaabenbraget. —
Jeg gad end heller se den sten,
„som truer Norges fiender,“
hvor over tusend Skotters ben
den gamle Laagen rinder;
gad se det sterke Fredrikshald
paa gamle dage tænke,
da Karl det maatte ved sit fald
udødelighed skjænke! —
— Ak ja, jeg gad mig tumle der,
paa Dovre som ved Sarpen! —
Men jeg maa blive hjemme her,
i lynget røde harpen.
Farvel, min norske ven! far hen
paa dine lette vinger!
og har jeg der en fuldtro ven
min hilsen du ham bringer!

St. St. Blicher.

Ladegaardsøen.

Enhver Kristianiaboer er fortrolig mod dette navn; ved at höre det omtale har man straks forestillingen om landlige glæder, og man kommer gjerne, om end af forskjellige bevæggrunde, overens om dette udraab: derude er det deiligt! Javist er det deiligt paa Ladegaardsöen, saa deiligt, at man maa forundre sig over, at vort Norden kan frembringe en saa rig, saa yndig, saa henrivende plet; dog tvivler jeg höilig paa, at ret mange gjör sig et udtömmende begreb om denne deilighed, ja det turde vel hænde, at de flestes kjendskab dertil blot skriver sig fra en snartur til Oskars-Hal eller Dronningbjerget eller fra en hastig kjörsel rundt den nye kongevei gjennem skoven. Men det er ikke ved en flygtig beundring af en almindelig sögt udsigt, at Ladegaardsöens naturskjönhed lader sig fange og bevare i et trofast bryst. Dertil hörer gjentaget og flittigt besög i den stilhed og frugtbare ro, som naturen elsker, en omhyggelig og en kjærlig opfatning af de forskjellige partiers eiendommeligheder, en stadig iagttagelse af veirforandringernes

og de afvekslende belysningers virkninger, en troende indtrængen i det stille plantelivs mysterier, — alt betingelser, som ved terrænets næsten totale begrænsning af sö bliver lettere at realisere og samle end paa et ligesaa stort strög af fastlandet. Det er, ligesom de milde fjordbölgers omgivelse har indhegnet og helliget denne egn til et fredens og skjönhedens rige for sig selv, hvor naturens hele rigdom og ynde og lægende kraft uhindret kan udfolde sig for den, der fra udenverdenens larm og forviklinger træt tyr derind; medens til samme tid den lave og smale jordtange, der nu forbinder öen med fastlandet, giver den alle dettes bekvemmeligheder uden at forstyrre ökarakteren i nogen væsentlig grad.

Man tro ikke, at det först er den nærværende slegt, der har opdaget Ladegaardsöens naturfortrin eller paaskjönnet dem. De rige og mægtige blandt vore forfædre viste allerede tidlig i valget af sine boligers og landsæders beliggenhed en saadan sans for skjön omgivelse, at man kan være temmelig vis paa at finde deres herresæder eller klostre eller större gaarde anlagte paa dominerende steder eller i situationer, som naturen paa en eller anden maade har begunstiget. Intet under altsaa, at Ladegaardsöen eller Bygdö, som den för reformationen kaldtes, allerede i Norges förste middelalder var en gjenstand for de mægtiges opmerksomhed, beliggende, som den var, med al sin frugtbarhed og skjönhed i midtpunktet af et af landets mest dyrkede og civiliserede bygdelag, ligeoverfor kongestaden Oslo. Og ingen ringere faldt Bygdö tildel end Norges konger selv; ja, endog disse fandt öen for mild og for skjön til sine barske idrætter og skjænkede den derfor som livgeding til sine dronninger, hvis krones skjönneste perle den siden længe blev. Blandt disse skjönne, höibaarne fruer, der holdt sit sommerhof i Bygdös grönne lunde, nævnes Eufemia, Haakon den femtes ædle dronning, hun, som sögte at bringe riddertidens skjönne romantik og poetiske duft over i de raa norske seder og til den ende lod en varmere himmels södere blomster, hin tids ridderromaner og kjærlighedssagn og trubadurernes blöde sange oversætte i det harniskklingende oldnorsk og udbrede blandt folket, hvor de fandt megen gjenklang. Mangen sommeraften har hun da vistnok med sine fruer og jomfruer, med sine pager og belevne unge riddere, med sine digtere og forelæsere

leiret sig paa en af de mange deilige odder, der stikker ud i söen — hvorfor ikke just paa Dronningbjerget? — og der, omgiven af rig lövpragt og duftende vilde blomster, af kvidrende fugle, af blinkende, hviskende bölger, ladet sig forelæse et af sine yndlingsdigte, om Flores og om Blantseflor, om den skjönne Melusine eller om Vigoleis med guldhjulet, medens der i mellemrummene afveksledes med citharspil og sang, og medens dronningen lod sine drömmende blik glide hen over fjordens aftenrödmende speil til taarnene i Oslo og langs henad de duftige aaser, der i det fjerne omslutter den sagte höinende, frugtbargrönne Akersbygd. Naar saa en fisker eller en bonde roede foran odden i sin baad og saa de skjönne, rigtklædte skikkelser deroppe under trærne, grupperede om fyrstindens ophöiede sæde i midten, og bemerkede de gyldne bægere og de saftige frugter, der bödes omkring af sölvglinsende smaadrenge, og hörte den skjemtefulde tale og den liflige strengeleg: da maatte han vel tro at se i virkeligheden aabenbaret et af hine underfulde kjærlighedshoffer, hvorom der fortaltes saameget i de nye eventyr, som dronning Eufemia havde udbredt. — Den sidste norske dronning, der eiede Bygdö, var dronning Blanka, Magnus Smeks hustru; hun elskede stedet saa, at hun solgte alle sine eiendomme i Sverige og flyttede hid. Ved sin död testamenterede hun öen som sjælebod til Hovedöens herrekloster, i hvis besiddelse den blev, lige til alle denne rige stiftelses eiendomme ved reformationen blev sekulariserede, og Ladegaardsöen, som den nu efterhaanden kaldtes, blev lagt under kronen eller staten. Hvorledes den i tidens löb dels blev udstykket til private dels benyttet som landbrug for de danske statholdere og stiftsamtmænd, er her for nyt og bekjendt til nöiere at dvæles ved.

Med saadanne fortids-erindringer, der lægger sig som et fint slör over de grönne enge og giver landskabet et dybt relief af poesi og storhed, har jeg vandret omkring i Ladegaardsöens forskjellige partier og mere og mere maattet finde og bekræfte, at de gamle forstod, hvad de gjorde, at de kjendte den hemmelige sympathi mellem menneskenes og naturens forhold, da de helligede denne ö til Norges dronninger. Thi dens natur er i sandhed dronninglig, det vil sige, en lige blanding af ynde og majestæt, af rig pragt og ædel simpelhed, af livs-

glad klarhed og drömmende melankoli. Saaledes er det parti af öen, der strækker sig fra hovedgaarden langs med Frognerkilen, en eneste yndig og lystelig park, ret skabt for skjönne og ædle kvinder at lystvandre i, saa at de deri kan tage sig ud som de deiligste blomster blandt de andre. Her afveksler grönne, smilende enge og bölgende kornagre med tætte indfatninger af lövskov, rige lunde og smaaskove af de forskjelligste trær, fra birkens lyse grönne til egens dunklere masser, hvorover de höie graner endnu giver dybere nuancer uden dog at faa saa megen overmagt, at de kan udbrede den for naaleskoven egne sörgmodighed. Nes efter nes, tildels bevoksede med saadanne lunde, skyder ud bag hinanden i den blanke fjordbugt, og imellem hvert af disse strækker sig sedvanlig en smal dal, hvor vegetationen opnaar sin yppigste fylde, som oftest dertil ordnet og foröget ved kunsten. Saaledes gaar det frem indtil den brink mellem höie graner, hvor kysten styrter sig dyb og steil ned mod fjorden, og hvorfra den gladeste udsigt aabner sig mod Akershus og byen og mod den grönne fastlandskyst ligeoverfor med de utallige hvide landhuse langs den klare sö. Paa den anden side af hovedgaarden derimod, langs Vækkeröbugten og udenom, tager öen sin alvorlige karakter. Der hvælver den store granskov sine stille haller, der slaar vildere bölger fra den aabne fjord mod nögne klippestrande, der bygger og bor den dybe, den dunkle og dog saa hjemlige skovensomhed, hvorefter den, der engang har dvælet deri, siden længes som til en barndomserindring. Her tror man at gjennemtrænges af naturens inderste aande, stille fred drager til sindet og blid længsel og kjærlighed til hjertet, naar man her vandrer lydlöst imellem de ranke stammer paa den flöielsblöde mosgrund, hvis dunkle teppe smukt tegnes af den lyse, fine skovsyre, af anemonernes tretungede blade og af lineas tusende smaa, fintrödmende klokker, der blander sin söde mandelduft formildende i naaletrærnes skarpe og friske luft, — medens over ens hoved gaar grankronernes anelsesfulde susen, fjerne, ubestemte lyd höres inde fra tykningen, og söens store, blanke öie hist og her ser ind igjennem trærnes aabninger. Har man gjennemvandret disse skovstrækninger ud mod den aabne fjord, da optages man af en række smaa, dybt i granskov og klippegrund indrundede bugter, hvis ensomme taushed kun af-

fremmed-karl vilde höre alle hendes historier og viser, — og nu sad hun og sögte dem frem i det gamle, halvtaagede minde. Det var et ved sit ærværdighedspræg smukt ansigt, som her hvilede sig paa stokken. Fra den brede pande var haaret, blödt og skinnende hvidt, med omhu ströget op under den lille sorte hue; over de af kopperne fordærvede, af alderen rynkede og afblegede træk laa en klarhed, en mild ro, som fra den gamles indre lykke gjöd sig over hendes aasyn og gjennemtrængte hele hendes væsen. Thi skjönt Blind-Anne fra sin tidligste barndom, da hun i kopperne mistede sit syn, havde savnet solens glans, bar hun i sig et klart og varmende lys: sine barne-aars sagn og sange og en urokkelig tro. Nu var hun höit bedaget, nær henimod eller over de otti; men hun var endnu höi og rank af skikkelse og sterkbygget. Hun havde, jeg ved ikke i hvormange Herrens aar, tjent hos provst Hertzberg paa Ullensvang som barnepige, og alle hendes meddelelser fra virkeligheden begyndte og endte med: »I den tid, jeg levede under tag med salig provsten.« — Formodentlig var det i denne stilling som barnepige, hun havde udviklet sit forunderlig smukke og sande foredrag af folkets traditioner i bunden og ubunden stil. Nu boede hun hos en söster og havde fattig-understöttelse, men led, som hun gjentagende forsikrede, aldeles ingen nöd. Skjönt blind vandrede hun uden leder omkring i egnen, hvor hun vilde; thi hun kjendte i bogstavelig forstand hver sten i stien, og hun holdt, som hun selv udtrykte sig, med den venstre sin stav og med den höire vor Herres ledende haand. Da jeg i Oppedalsstuen traadte hen og hilsede paa hende, löftede hun hovedet raskt op, hendes miner spændtes, de store, graabrune öine rettedes mod den talende, og hun lyttede skarpt, som om hun vilde udforske indholdet af den stemme, der opfordrede hende til at frembære sine længe gjemte skatte. Men uagtet öinene rettedes mod mig straalende og blanke, havde de dog ikke det seende bliks fikserende magt; deres glans gled hen i et drömmende udtryk, som dannede en paafaldende modsætning til de opmerksomme ansigtstræk og legemets iagttagende stilling. Hun syntes fornöiet med den maade, hvorpaa jeg frembar min anmodning, men spurgte dog endnu forsigtig, hvad jeg vilde gjöre med hendes historier og viser. Jeg svarede, at jeg vilde nedskrive dem, forat de ikke

skulde dö med hende. »Ja, ja,« sagde hun, »det samme sagde gamle provsten, naar han skrev det op, jeg sang og fortalte. Vil du have det paa bondemaal eller paa bymaal?« spurgte hun videre. »Paa kavende bondemaal — akkurat som de her i Ullensvang taler og synger,« var mit svar. »Han vilde saa gamle provsten ogsaa,« sagde hun og nikkede tilfreds. Jeg havde bestaaet min pröve, og vi var fra den stund virkelige venner.

Nu begyndte hun at synge og fortælle, og hver gang hun merkede, at hendes tradition interesserede mig, sagde hun med en vis stolthed: »Aa jo, jeg kan noget af hvert, du!« Men skjönt hun var rask og rörig for sin alder, trættedes dog snart hendes hukommelse; jeg maatte tidt og ofte afbryde og kunde kun benytte hendes bedre og livligere öieblikke. Derfor aflagde jeg hyppige besög i hendes hytte, og disse gjengjældte hun, hver gang en ny tradition randt hende i minde. Naar hun da ved sin stav kom rokkende ned til sorenskriver-gaarden, hvor jeg i de fölgende dage boede, sagde hun: »Nu har jeg fundet paa en ny vise (eller et eventyr) til dig igjen. Det kan du tro er fint.« Altid var hun glad og tilfreds; kun en gang hörte jeg hende bittert klage; det var over den yngre slegt, som saa rent havde vendt sig bort fra de gamle viser og sagn. »I min barndom og i de dage, jeg levede under tag med salig provsten, var det ikke saaledes,« sagde hun. »Hver evige helgedags eftermiddag, vor Herre lod skabe, sad vi sammen, alle som i grænden var, baade store og smaa, og fortalte og sang til langt ud paa kvelden. Det kan du tro var morsomme stunder — var det ikke, Margit?« spurgte hun sösteren. Dertil svarede denne ja og amen.

Men det er fornemmelig fra en varm, sollys sommermorgen ude i denne fjordbreds yppige og storartede natur, at jeg har beholdt en levende erindring om Blind-Anne. Jeg gik og smaanynnede. Da hörte jeg paa engang tæt foran mig et venligt »Gud signe!« og da jeg slog öinene op, stod Blind-Anne der med sin stav. Hun föiede til sin hilsen, at hun kom lige fra skrivergaarden, for nu havde hun igjen en ny vise til mig. Jeg spurgte, hvorledes hun kunde vide, det var mig, som kom. »Jeg kjender dig paa rösten og paa gangen,« svarede hun.—

Tæt ved stien stod en mægtig, gammel hængebirk og krummede sine grene ud i dristige bugtninger; under den var en sten henkastet som til bænk. Her tog vi plads, og Blind-Anne begyndte sin sang. Men hun havde neppe sunget strofen ud, för en klynge börn fra de rundt om beskjæftigede höfolk nysgjerrige nærmede sig, först halvt frygtsomme og nölende, en for en, men snart dristigere og friere. Om lidt havde hele klyngen leiret sig ved Gamle-Annes födder. I förstningen var deres opmerksomhed delt mellem Anne og fremmedkarlen, som sad og skrev op. Men da Blind-Anne vel havde begyndt paa et eventyr, rev hun snart med sig de smaa tilhörere, der af den erfarne munds trylle-ord villige lod sig före fra den solblanke dag ind i fjelddybet til askeladden og troldet med de ni hoveder. Jeg derimod blev tilbage udenfor og glemte rent at fölge den gamles fortælling. Medens de lette, sommermilde vindpust bar til mig lugt af nyslaget hö og en dæmpet lyd af ljaaens klang under brynet og af arbeidernes spögende tale, sad jeg og saa ud i den smukke situation. Foran, under hængebirkens smidige, sölvglinsende vifte, sad gamle Blind-Anne saa fordybet i sin beretning, at de snehvide haar havde lösnet sig under huen og gled hende ned over panden; ved hendes födder de barbenede, barhovedede, skjorteærmede börn, hvis öine hang ved den gamle mund og vilde snappe ordet, för det endnu var sluppet over læben; udenfor, i den tindrende julidags lys og glans, den nedstyrtende breds yppige lövpartier, og saa Sörfjordens grönlige vandspeil, i hvis lette krusninger solstraalerne spillede og glimtede og glinsede i tusende reflekser, indtil fjorden fjernt henne böiede af og lukkede sine mægtige klöfter i duftige, mildt henblaanende fortoninger. Men paa den anden side, midt over fjorden, glitrede og blinkede Folgefonnens snekam, som böiede sig ned og kyssede fjeldets græs og löv, skinnende hvid som Blind-Annes haar, der laa over sangens og eventyrets vaarfriske tanker.

Da jeg dagen efter sagde Blind-Anne farvel, græd hun og takkede mig for de gode timer, vi havde havt sammen. »Vi sees nok ikke mer her paa jorden,« sagde hun; »naar du kommer til Harang igjen, er jeg sagtens död.« Hun havde ret. Ingen, som besöger Sörfjordens vidunderlige bredder, vil finde hende. Nu er hun atter flyttet under tag med salig

provsten; Ullensvangs kirkegaard har med sin græstorv tækket over dem begge.

Jørg. Moe.

Nordhavet.

Havet er skjønt, naar det roligen hvælver
staalblanke skjold over vikingers grav!
skjønt, naar i buen, hvor lysstraalen skjælver,
himlen og skyerne speiler sig af!
herligt, naar solen om aftenen daler,
flammer som ild over havspeilets rund!
yndigt, naar maanen om høstnatten maler
sitrende søile paa mørkeblaa grund!

Havet er skjønt, naar det skvulpende strømmer
sagte mod stranden i sommernats-stund!
Tanken i sødybet dukker og drømmer
om, hvad der bor paa dets mystiske bund.
Bølger sig smidig i bølgefavn slynger,
havfruer ser op af kjølige seng,
vinker fra dybet, imedens de synger
tryllende toner til guldsnoet streng.

Havet er frygteligt hist, hvor det bruser
tungt imod Nordpolens natlige kyst!
Svømmende isfjelde panseret knuser,
bragende høit imod klippernes bryst.
Nordlysets gravlampe skinner henover
ligsvøb af urgamle, slumrende land;
havet ei bundet af dødslænker sover,
kraftig det bryder sin bølge mod strand.

Havet er stolt, naar det egges til harme,
stormene slaar paa dets buklede skjold!
Fnysende hæver det svulmende arme
høit imod skyborges truende vold!
Tænder end lynilden ege paa jorden,
splitter selv bjergenes malmfaste slot,
havet dog ler kun af lynild og torden,
samler sig kræfter i kamplegen blot.

Havet er herligt, og herlige sønner
stedse det fostred i kraftfulde favn;
hvergang dets røst under stormene drønner,
vokser kun modet hos viking i stavn.

Kjæmpehval leger paa skummende fjelde,
skyder sin straale mod himmelens sky;
søkongen rider sin drage med vælde,
sjungende flyver om lande hans ry.

Ruller ei Nordsøen end sine vover
trindt omkring Norriges fjeldbygte kyst,
blaagrønne, hvælvede gravhøie over
helte, som segned i kampen med lyst?
Suser ei bølgen om jarlernes glavind
end over dybet i Hjørunga-vik?
Tordner ei havet om fiendernes avind
høit over Svolder og Tryggvessøns lig?

Vugges jeg, hav, paa dit fraadende dække,
stiger de kjæmper af sivdækket grav,
Fridtjov og Halv paa den susende snekke,
sverde som lynild og aasyn som hav.
Kveldsol er blod paa de kløvede skjolde;
stormen er krigsraab fra gyngende val;
maanen er nornen, som fører de bolde,
blegnende kjæmper til Valhallas sal.

Hisset jeg skuer de svømmende borge
gynge paa bølgen med dødssvangre last;
vimpelen flagrer, og løven fra Norge
luer i blod fra bevingede mast.
Lyn er dens blik og dens stemme er torden,
dødsbudet rider paa flammende sky;
Tordenskjolds Tors-vogn omdrønner vort Norden,
havfladen bæver, og fienderne fly.

Svanvinget søfugl ei mindre mig fryder,
baaden, som slynges i brændingens fos;
mod staar ved roret og dristigen byder
mægtige kræfter i dødskampen trods.
Havet strør liljer om baaden og kranser
Nordmanna-færd over Ginnungagap,
medens den flyvende snekke hendanser,
løber paa bølgen med stormen omkap.

Brus da om Norge dit stormende kvæde,
herlige Nordhav, du kraftens idol!
Sjung os et Bjarkemaal, hvergang vi træde
slagdans paa bølgende tiljer om pol!

Seierens funklende solglans om panden,
fri staa hver Nordmand i løfting og stavn,
fri som dit Megingjards-belte om stranden
vugger os hæder og rigdom i havn!

S. O. Wolff.

En Katekisation.

(Efter Tidemands maleri).

Scenen er det indre af Hiterdalskirken. I det udskaarne kapitæl paa den store træsöile, i levningerne af buen med dens snitverk og söiler ved indgangen til koret gjenkjender man den samme stil som i snitverket, der omgiver kirkens hoveddör. Man aner, at buerne engang med sine slangebugter og dyrehoveder frit har fortsat sig op i tagets hvælv, og at den hele kirke har dannet en rummelig hal. Men ved moderniserende reparationer er den bleven belemret med et trykkende kasetteloft og krybbe- eller baaslignende pulpiturer, hvis sprukne felter eller speil viser sig prydede med flere hundrede aar gamle malerier af apostler, profeter og andre bibelske personer i sölvspændte sko, pibekraver, bukkelparykker, pufærmer og korte inexpressibiles, der stramt omgiver deres stive, tynde faareben. Paa det mest iöinefaldende af disse felter ser man skinbarligen afbildet den barmhjertige Samaritan med en röd fjær i hatten. Som oljekrukke præsenterer han en almindelig brændevinsflaske, og bag ham paraderer hans asen, der ikke er meget forskjelligt fra en træ- eller ostehest.

I kirken er der katekisation. I forgrunden til venstre under den ovennævnte maleriske fremstilling af den barmhjertige Samaritan ser man en liden gruppe, der er mere beskjæftiget med sig selv indbyrdes end med, hvad der fængsler de övriges opmerksomhed; kun manden, en prægtig figur i Telebonde-dragt, der frit læner sig til stolestadet, laaner skolemesteren og katekisationen en smule opmerksomhed. Ved hans födder paa kirkegulvet sidder hans kone ved siden af den halvaabnede nistetine og söger at stagge sin lille. Veslegutten, der sidder ved siden af hende, rækker en kringle, han har faaet for at være snil og rolig i kirken, op til den ældre söster, der er saa stor, at hun staar paa gulvet. Ved den

blændende lysström, der udgyder sig over hendes ungdommelige figur, fremhæves det livsalige ansigt og den mildeste mine, hvormed hun ser ned paa den lille dreng.

Med en holdning som en konges og en sand og overlegen skolemester-mine kneiser skoleholderen blandt ungdommen paa kirkegulvet. Den, han nu katekiserer, kan ikke meget. Det er en af disse lange rækler, der er vokset forstanden ligesaameget over hovedet, som han er vokset fra skindtröien, der giver sig op fra broken og kryber op over haandledet fra de svære næver. Han ved neppe at svare ja og nei i rette tid; siger han mere, bliver det galmandssnak og passer som »ökseskaft« til »god dag, mand!« De övrige ser og lytter til med opmerksomme, skadefro eller medlidende miner. Men ved hans side staar der en liden en med guldgule, kröllede haar og spillende öine; han ved besked, han klemmer hatten mellem hænderne, hans blik hænger ved skolemesterens mund, han staar som paa naale og venter blot paa et: »Sig det du!« eller paa et opfordrende nik for at lade det strömme ud; og til overflod puffer moderen, der sidder bagenfor og endnu kan sin barnelærdom paa fingrene, ham frem. I stolen ved siden af hende sidder faderen til den lange gut, skolemesteren overhörer, og vender sig skamfuld over sönnens uvidenhed halv fra ham. Et par andre af bygdens værdige mænd, formodentlig af formandskabet eller prestens medhjælpere, ryster alvorlig paa hovedet over tossens bagvendte svar.

»Hvilken var det udi Ægypten,« spurgte nemlig skolemesteren, »der erfarede, at Herodes var död?« Gutten maabede og hang med hovedet, saa den hvide haarlug kom ham ned i öinene. »Kan du da sige mig, hvad betyder det ord: erfare?« spurgte skolemesteren videre. »Nu maa du svare mig! At erfare er at — —« föiede han opmuntrende til. »— At gjöre intet af noget og en ubekvem materie,« svarede tossen. »Hvad var det, du sagde? det var overmaade urigtigt!« udbröd skolemesteren. »Det er en skabelse; thi at skabe er at gjöre noget af intet eller af en ubekvem materie. Kan du ikke opfatte, at det er ganske det modsatte? At erfare er det samme som at erfare en ting eller faa noget at vide. Men hvilken var det nu i Ægypten, som erfarede, at Herodes var

död? Sig det du da!« henvendte han sig til den lille med de gule lokker.

»Det var Maria og Josef,« svarede han hurtig og lidt syngende. »— Og Josef, — det var rigtigt! Kan du nu faa det ud af dig, du!« — »Af sine tolv sönner elskede faderen Josef mest og gav ham en broget kjortel ligesom for at udmerke ham,« svarede den taabelige, stammende og stottende med dyb röst. »Du forstaar sandelig ikke noget efter forstaaelsen!« udbröd skolemesteren; »den, som du snakker om, var da altsaa det den samme Josef?« — ».Ja,« svarede gutten, »og kjöbmændene solgte ham i Ægypten til Potipar, överst paa kongens livvagt.«

Dette syntes skolemesteren gik for vidt, og han sagde med indignation: »Du er jo fuldkommen udenfor tænkekraften og blander den hele skrift eller bibelhistorie sammen i en röre, om jeg saa maa sige! — Hvorfor var det ikke muligt, at dette kunde være den samme Josef?« henvendte han sig med et opfordrende nik til den lille guldlokkede. »Nei, for han levede lang tid för Kristi födsel.«

»Rigtigt! Ja naturligvis, han levede i begyndelsen af det gamle testamente, — det vil sige i förste Mosebog. Men siden vi nu taler om Moses, — hvad var det, Moses gjorde paa Sinai bjerg?« — »Han — han gjorde — han gjorde —« stammede gutten i skindtröien. — »Hvad gjorde han? Nu! han gjorde — — tvende — —« »Tvende guldkalve i Dan og Bethel paa landets nordlige og sydlige græn —« plumpede taaben ud med. »Du er den största daarekiste blandt hele ungdommen,« sagde skolemesteren meget ophöiet, idet hans mund fortrak sig til et halvt medlidende og helt foragteligt grin. »Det er jo en af kongerne i Israels rige, som gjorde dette. Fortæl du om den begivenhed paa Sinai bjerg!«

»Moses skrev de ti bud paa tvende stentavler, tre bud paa den förste og syv bud paa den anden.« — »Hvorledes gik det med Moses, da han kom ned af bjerget? Hvad saa han, at folket havde tvunget Aron til at gjöre?« spurgte skolemesteren videre den lille. — »Folket havde tvunget Aron til at stöbe en guldkalv, og de holdt en fest til guldkalvens ære,« svarede denne.

»Tvende guldkalve i Dan og Be —« faldt taaben uanmodet ind, men bragtes til taushed ved et vredt: »Hold din mund, naar jeg ikke katekiserer til dig! Hvordan gik det med tavlerne?«

»Han slap dem ne, saa dei rauk sund,« svarede den lille saa ivrig, at han med en gang faldt ud af det stive, generende bogsprog. »Rigtigt! de rauk istykker; og hvad staar der, at han slap dem i? nu han slap dem i sin — i sin harme — i sin harme over det, som folket havde gjort, medens han var paa bjerget — eller folkets ugudelighed. Meget rigtigt! Og hvad gjorde han med den begangne bröde?« — »Moses straffede strengt den begangne bröde og gik atter op paa bjerget for at indgrave de ti bud paa tvende andre tavler,« svarede den lille, flinke gut. — »Tvende nye stentavler. Fuldkommen rigtigt! Men hvad opbevaredes lovens tavler i?« »I en kiste, som kaldtes Arken.« — »Ja; kan du sige mig, om der var noget mere i samme Ark?«

»Noah — og — hans — tren — de sön — ner — og — alle — de — dyr — —« faldt atter den lange gut uanmodet ind.

»Som ikke kunde leve i vandet — var det ikke saa?« afbröd skolemesteren ham ironisk. »Du burde med rigtighed selv været en af de dyr, som lever i vandet; thi du er dum som en fisk. — Hvad var der mere i Arken?« — »Arons prestestav og en krukke med manna.« — »Meget godt! Saaledes var det! Det var manna, som faldt ned fra himmelen i örken tilligemed tætte sværme af vagtler, som tjente dem til föde, hvilket var et mirakel.«

P. Chr. Asbjørnsen.

Nordfjordhesten.

De græsklædte, bakkede gaarde i Nordfjord og fjeldbeiterne der er hjemstedet for det, man kalder Nordfjord-racen. Altid kjendt for et fortrinligt dyr har »fjordingshesten« med hestehandlerne gaaet i salg saavel til södistrikterne sönden- og nordenfor som over hele Østlandet og langt ind i Sverige. I

de sidste aar, da ogsaa udlændingen har faaet öie for, hvad der bor i disse smaa, livlige heste med ben som staalfjere, er de solgte baade til keiser Napoleon og Engelskmændene; man har endog villet krydse den med de arabiske bjergheste, hvilke den i meget skal ligne. Lig andre indestængte norske begavelser har ogsaa den endelig faaet sprængt bygdens snevre mur og naaet til et videre, europæisk navn. Den har bogstavelig slidt sig til det paa landeveien, hvor den er funden som perlen i smudset.

Fjeldvante og lette, saa de aldrig snubler, kan de med benene under sig som trommestikker i strygende fart trave milevis foran kariolen, bakke op og bakke ned, uden at miste pusten. Det er disse heste, der har givet Engelskmændene smagen for deres kariolsport i Norge, hvilken de nu pröver at före over til sit eget land; deres egne höibenede blodheste skulde kun lidet due i farten udfor bakkeknækken. Det er ogsaa disse smaa heste, som har baaret den værste del af den svære skydstyngde paa det vidtstrakte Østlands befærdede veie. Billige, letholdte med foder, villige og udholdende over al maade, er de nemlig som skabte for ageskydsen.

Men er det gamle ordsprog sandt, at mennesket paa dommens dag skal möde hvert dyr, han har forurettet, — de skulde da tale og klage, — saa vil mangen skydsskaffer og mangen en, der har kjört med hans heste, faa en tung regning at opgjöre med »fjordingen,« hvis villighed og raskhed er bleven saa ubarmhjertig og saa uden ende misbrugt. Og dette sker tildels endnu den dag idag — saa kjærligt det norske folk ellers er mod sine husdyr — paa vore skydsveie, om det end her og der maaske kan være blevet bedre. Netop hjemkommen fra en station paa seks til syv fjerdinger — en vei, som den altsaa har gaaet dobbelt — skal den paany i sælen. En reisende venter utaalmodig paa skyds og vil klage i bogen. Næsten alle heste er ude, de kostbareste maa spares i uföret, og saa faar da »Vesle-Svarten,« »Vesle-Borken,« »Litle-Kviten« eller »Musa,« stakkar, saa vaad den er, igjen ivei. Det er senkvelds og koldt, eller den reisende har plagsommelig arbeidet sig frem fra station til station med svöben paa den ene næsten ubevægelige hest efter den anden; han merker med fornöielse, at han har faaet en ren undtagelse, et udmerket

dyr — og benytter leiligheden til at faa disse syv fjerdinger fra sig i hast. Den lille, magre »Graa« kan ikke tale for sig, dens gode raceblod fordrager ikke svöben, og under nervöse, skvætne tillöb, saa ofte denne blot skimtes af dens forskræmte öie eller suser truende i luften, gjör det forjagede dyr denne tur kanske endnu hurtigere end den förste paa dagen. I sneföre, med en halvdrukken mand i slæden fra eller til marked, eller en, der er for sent ude til jernbane-stationen, og nogen saadan er der hver dag, betragtes de syv fjerdinger som en traverbane, hvor det raske, lille dyr ret skal pröves; styrter det, er det, saa gammel hesten nu er, dog vanskeligt mere end ti, tolv daler vovet, om skylden skulde findes at være hans, som kjörte.

En dag bliver den »sprængt«; saa begynder den af og til at snuble, og — efter nogle aars tjeneste — skal den endelig »skydes til hösten,« fordi for mange reisende klager over, at den falder overende med kariolen, naar den ikke er stivholdt i tömmen. Tiden dertil udsættes; — over höstblöden faar den trække ogsaa denne gang for at tage af for de andre heste. Foran den skranglede, i armene sammensurrede skydskariol vader den under piskeslag i den blöde, dybe lerbakke, forsvinder ofte næsten helt under fadingen, saa tömmerne hænger som skraa fiskesnörer, hvorefter den skal drages op igjen. Endelig kommer den morgen, da skuddet falder — »Vesle-Graaens« lykkeligste dag, siden den sprang lös og ledig som föl oppe i hestehagen i Nordfjord og fik kjælenavn af börnene paa hjemgaarden.

Jonas Lie.

Strilerne.

Der er et folkefærd, som heder Striler. De bebor et stykke af Bergens stift, der kaldes Strilelandet. Denne angivelse er næsten ligesaa usikker og lös som bestemmelsen af de germaniske stammer hos Tacitus; men det er ogsaa vanskeligt at komme tingen nærmere. Der er noget gaadefuldt ved Strilenavnet. Snart vil man have det udstrakt over den hele vestkyst lige til Stat, og snart indskrænkes det til Bergens

omegn; men i begge tilfælde har det hos alle fortællere en egen klang. Tyske forfattere glemmer sjelden Strilerne, naar de taler om det höie Norden. Gamle Hübner, der ved besked om alt, sætter dem i sin geografi med udmerkede typer og beretter, at de har ligesom Vosserne en dragt, der adskiller dem fra alle andre. Med alt dette ved man endnu ikke grænserne for denne merkelige nation. I Bergen tror man helst, at den indskrænker sig til Hordeland; men hvad skal man da tænke om det almindelige östlandske sagn, hvorefter den hele Strileslegt er et indbegreb af 99 arter?

Der er grund til at tro, at udtrykket Stril er nærved at være et ögenavn; thi vedkommende bönder hörer det ikke gjerne, og man har, ei uden medhold i det oldnorske sprog, tillagt det en betydning af stivhed og stridighed. Traditionen vil ogsaa understötte denne fortolkning, saalænge folk ved at tale om de tvende oplöb i Bergen, der ligefrem kaldes Strilekrige. Naar man iövrigt vil inddele denne stamme, da slipper man lettest ved at skjelne mellem Landstriler og Havstriler. Den sidste gruppe henförer vi nærmest til den ovennævnte örække og til de nærliggende smaaöer.

Havstrilerne er merkværdige folk, og Hübner har ret, naar han kalder deres dragt særegen. Deres egentlige stadskostume er en bredskygget, sort uldhat, en blaa, rundskaaren kofte, hvorunder et ubestemmeligt antal veste, et par umaadelig vide, graalige bukser, der slutter om midjen og knæet, desuden strömper og sko. Kvinderne har ofte hat og kofte næsten ganske som mændene; skjörtet er deres pragtstykke, det er sort, sidder smukt om hoften og er lagt i smale, sirlige folder. Saaledes gaar dette folk til kirke og til gilde; men naar Havstrilen har sit rette arbeide, da er han fra top til taa svöbt i brunt skind. Han ser da ud, som om han havde været paa söbunden og hentet sig en dragt af de mægtige tangplanter. Disse öboere er almindelig af en lav, firskaaren bygning, og man har bemerket, at deres overkrop er uforholdsmæssig udviklet; men de haler ogsaa mest ud med armene og ryggen. Man maa se disse karle ved aaren for at vide, hvad det er at ro. Bergenserne har onsdag og lördag den prægtigste regatta i sin havn, naar den hele flaade af fiskere löber ind i kappestrid om den förste plads ved torvet.

Lange kister med levende fisk slæber efter de skarpe baade, kvinder og mænd ror lige rappe, söen bliver som en skummende elv. Paa skibene staar de dovne matroser med latter og grimaser; men fiskeren agter det ikke; nu vil han blot frem, der er dampkraft i hans muskler, han gjör elleve mil i vagten.

Naar Havstrilen kommer til byen, er han med et billedet af urokkeligt flegma. Medens man fra det myldrende, skraalende torv kjöbslaar med ham, farer der en hagl af de groveste eder og forsmædelser om hans ören. Men han vender fiskenaturen ud og er meget rolig; han rækker blot ösekarret frem for at modtage penge, hvergang en handel er sluttet. Naar han siden gaar op i staden, begynder der nye prövelser. Nu har han en flok hujende gadedrenge efter sig:

»Strilen med sit lange skjeg,
hvor han gaar, der verper han eg!«

Det nytter ikke, — han ser intet og hörer intet. Er det vinter, har han det endnu værre; drengene tager sigte af hans brede ryg og gjör ham til en vandrende snemand; alligevel bliver han rolig gaaende. Havstrilen i land er et underligt væsen, han vegeterer blot; thi han kjender kun faa opvækkelser paa det törre. Men man forsöge blot at haane ham, hvor han er ude paa söen med sit stel! Da er han en ganske anden. Man tirrer ham sedvanlig ved at lade, som om man hakkede muslinger, og dette forslidte middel er næsten aldrig uden virkning. Han kan slippe aaren og snöret af arrighed, og da ser man ham optræde som mimiker med de mest burleske fremstillinger.

I en storm er Havstrilen glimrende; thi hans baad er intet rigtigt söfartöi; den er tynd og rank og fornemmelig bygget til roning; men nu skal den dog holde stand i den höie sögang. Manden er da ligesom groet sammen med sin snekke. Han har et barket sprydseil af den simpleste indretning, han holder roret i den ene haand og skjödet i den anden. Saaledes jager han afsted med de rullende vandbjerge; han er inde i deres leg og forudser deres luner. Hans baad ligner en stor, sortladen fugl, der ustadig henflagrer over bölgen og dypper vingespidsen deri. Under de haarde vintermaaneder, naar silden staar til kysten, er fiskeren idelig ude

i denne prægtige og farlige dans, da har han et dagverk mellem de barske styrtninger, hvorom en landboer blot kan gjöre sig et svagt begreb. Ofte maa han seile paa liv og död og dertil tænke paa garnet og noten, hvori hans vaklende velfærd hænger. Overalt er han omgiven af det vildeste liv. Delfiner og störjer boltrer sig og springer i hans kjölvand; de fnysende hvaler krydser hans kurs; under ham myldrer det af sammenstimede fiske, og tæt over hans hoved neddaler hele skyer af skrigende söfugle. Naar havets velsignelse skal paa land, udvikler fiskerne for alvor de magelöse kræfter i sine amfibienaturer. Langt ude i stranden staar de rækkevis, ofte til beltet i vand, og trækker den bristefærdige not uden at blive trætte. Mangengang er landet kun en gold holme med en eneste skröbelig hytte; der drager de ind, naar mörket falder paa. De holder sig sammen ligesaa tæt som de indestængte sild udenfor. Det ene legeme stötter sig til det andet, og saaledes sover de natten over i sin dampende södragt.

Havstrilen er, som man kan tænke sig, kun en maadelig jordbruger. Den romerske og den engelske plog er for ham lige gode; thi han bruger ingen af dem. Hvis han har lidt jord, stanger han af og til deri med en usel spade. Han kaster alskens fiskelevninger ud til gjödsel, og forresten lader han naturen hjælpe sig selv. Der er paa disse öer nogle beboede trakter, som man har vovet at kalde bygder; de er meget stakkede i alle dimensioner. En odelsmand fra Toten eller Smaalenene vilde le dem ud; men den fattige fisker, der bor ude ved brændingen, har ogsaa paa sin maade ret, naar han anser dem som fagre og velsignede egne.

I en saadan bygd er der i det hele en ganske egen landhusholdning; man ser snart, hvorledes sölivets elementer raader ogsaa her og trænger igjennem overalt. Selv de egentlige landdyr finder sig deri og forandrer sin leveskik. De er alle formindskede udgaver af sine arter, og de lever om hverandre i et meget tættere samfund end andensteds. Hesten er dog den snurrigste figur af dem alle. Naar man ser den komme ud af sin stald, der er noget större end et almindeligt hundehus, ved man neppe, til hvad slegt den skal henföres. Den er kortbenet og plump og har ofte et rag som en björn; den er nærved at före et svins levemaade og synes derved at have

antaget meget af dette dyrs former. Koen er her let at föde; den spiser sildehoveder som en sælhund, og man kan byde den tang som græs; det er troligt, at en hvalros-unge endog vilde finde dens melk meget velsmagende. Havstrilens yndlingsdyr er svin og höns. Han har paa en maade indlemmet dem i sin familie; thi de tilbringer en stor del af sit liv i hans stue. Svinet vises dog i almindelighed ud, naar dets natur rigtig har udfoldet sig; men hönsene har et stadigt tilhold i familiens skjöd og förer saaledes et lunt stueliv den hele vinter. Bonden ved at drage nytte af denne ömhed, og ved juletider gjör han gode affærer med sine friske eg. —

Hos dette folkefærd finder man endnu friske levninger af en forlængst henrunden tids seder og leveskik, og der er vistnok kun faa norske almuer, som viser en saadan fastholden ved det gamle. Indvirkningerne fra den nære by maa engang, da borgernes skik var mere enfoldig og dröi, have været meget sterke og kjendelige; thi den rige havbonde viser i sit rette optog mangt et træk af middelalderens byliv; men man kan let forestille sig, at de fölgende tiders overdrevne modeformer ganske maa have ophævet dette slags tilnærmelser og overgange. Men öboerne synes ogsaa i sin selvudvikling at have mindre bevægelighed og foranderlighed end sine naboer paa det faste land; hos Havstrilen er saaledes alle de egenheder, der blandt bönder i almindelighed hentyder paa forældet skik, særdeles skarpe og fremstikkende.

Man ved, at bryllupsfærden med alt, hvad dertil hörer, danner et af de merkeligste, mest brogede optrin af de bergenske bonde-almuers liv. En bondepige der, som »staar brud», er i sin fulde pragt et eventyrligt væsen. Hun har en vegtig, forgyldt, med stene besat sölvkrone paa hovedet; hendes haar er udkjæmmet over ryggen. Paa brystet har hun en svær besætning af mynter og drevne sirater; fra hendes belte, der bestaar af firkantede, tæt sammenföiede smykker, nedhænger brede, velbeslagne læderremme, og al denne skinnende pragt er ligesom kronen af forgyldt sölv. Man kan ikke tvivle om, at en saadan skikkelse har sit forbillede i en meget fjern tid. Saaledes maa Margrete Fredkulle have seet ud, da Magnus Barfot fremstillede hende som sin brud og Norges dronning; eller om man ikke vil gaa saa langt tilbage, ved man dog af

magister Absalons kapitelsbog, at jomfru Brynhilde Benkestok omtrent paa denne maade viste sig brudeklædt anno 1565 i Bergen; thi det heder, at hendes haar var udredet paa spansk, og at hun var udstafferet mod en krone og med guldkjæder, der hang ned mod jorden. — Ude paa öerne vil dette forældede kostume uden tvivl holde sig længst, og allerede nu maa man være der for at se disse festligheder ret besynderlige og ublandede. En fremmed, der træffer brudebaaden paa dens höitidelige fart, maa blive forvirret og ör ved alt, hvad han da faar se og höre; man kunde tro, at dette var krigsbud og nödsignaler, eller at de onde landevætter nu skulde drives fra kysten. I forstavnen er trommeslageren höit opsat med sit larm-instrument, som han bearbeider med overnaturlig udholdenhed. Midt i baaden sidder den fabelagtige brud, stiv og blank som et udmaiet afgudsbillede. I hendes nærhed hviner og skurrer fiolinen under trommehvirvlernes pause. Men den egentlige knaldeffekt kommer fra bagstavnen. En vovehals af en skytte har der sin plads; han svinger en gammel rytterpistol og fyrer med den langskibs over selskabets hoveder. Brudehusets larm og stads passer godt til dette optog. Her udslettes Havstrilens apathi ved strömme af öl og brændevin. Han kan danse her med sine tykke sko i det snevreste, kvalmeste rum. Han begynder med matte bevægelser, hængende arme og underlig nedslagne miner; men efterhaanden bliver dansen levende. Tilsidst dreier parret sig om, tæt sammenslynget i ensformige hvirvler, men med sikkert fodskifte; og paa dette punkt har Havstrilens dans tarantellens heftighed og forcerede takt.

I enkelte sogne viser öfolkets kirkegang og kirkeskik visse antike former, der selv i tilgrænsende egne er aflagte. Fjelds kirke paa Sartor er et lidet hæsligt og skröbeligt gudshus. Alt dens udstyr er plumpt og fattigt, og paa dens ujevne vægge er kolossale billeder af hellige mænd raat henmalede. Til dette hus gaar veien fra stranden gjennem et trangt dalföre, og her ser man folket henvandre som paa en pilgrimsgang med særegne, dertil dannede »kirkestave.« Naar denne menighed er indtraadt i kirken, falder den ned med brag paa gulvet og ligger der nogle öieblikke i en katholsk, mumlende tilbedelse; derpaa gjör den korsets tegn og reiser sig for at

istemme sine forældede salmer. Men inden almuen gaar over den hellige terskel, drives kirkestavene med de skarpe jernpigger fast i kirkens bordklædning. Ved alle disse udstaaende spær faar huset et udseende som et uhyre pindsvin. Man optager uvilkaarlig dette billede i den hele betragtning af havbondens sælsomme religiöse liv. Indenfor det viede hegn ruger en dunkel, overskyet andagt, og kirken selv staar som en mystisk fetisch i den vilde, tungsindige dal.

En kirkefærd, hvorunder en rig afdöd föres til graven, giver dog maaske det merkeligste træk af disse gamle skikke; thi her anvendes stundom græde- og hyle-koner. De sidder indtil otte i tallet omkring kisten i en egen baad. Deres dragt er sort med hvide, nonneagtige hovedklæder. Man kan höre deres jammer paa afstand, medens farten gaar sagte over vandet. Naar de stiger i land, tiltager deres klagehyl. De græder virkelige taarer; thi det er deres fag, og denne embedsmæssige sorg har gode sportler. Disse gamle kvinder har en egen stil i hændervridninger og gebærder. Det er et kristeligt Eumenide-kor, der giver begravelses-ceremonien en vild, dramatisk virkning, bag hvilken sörgehusets ligegyldighed eller kummer kan unddrage sig mængdens blik. Denne pomp er dog en sjeldenhed, og man taler længe efter om den lykkelige hensovede, der havde grædekoner ved sin grav.

Men den rige Havstril söger i livet ligesaavel som i döden sælsomme, gammeldags vidnesbyrd om og aflöb for sin overflödighed. Naar han i lange aar har været heldig paa havet og tilkjæmpet sig ret meget af dets velsignelse, tænker han dog ingenlunde paa at udvide sit trange hjem eller udstyre det med midler til et större velvære. I hans husvæsen merker man kun lidet til hans gode kaar; thi han har intet begreb om, hvorledes hans levemaade skulde kunne merkelig forandres eller afvige fra den nedarvede skik; men han ved godt, hvad besiddelse er, skjönt hans forestillinger derom er ligesaa naive, som om de tilhörte saga-oldet. Hans higen gaar ud paa at samle liggendefæ, og han kjender intet i verden, der kan lignes ved forarbeidet sölv. I svære, broget malede kister indpakker han stedse nye erhvervelser af dette gods. Her er skeer med runde, skaalformige blade og tynde, snoede skafter, kander og stöb af eiendommelige former, tæt besatte

med frithængende sirater og alskens ringelrangel, og endelig den höieste gjenstand for hans stræben, en brudekrone med tilbehör, som han kan udleie og gjenkjende i kirken. En saadan rigmand i hytten har paa denne maade en af den gjerriges egenheder, uden at han derfor behöver at röbe noget hang til egentlig gjerrighed; han kommer maaske aldrig til at bruge sit sölv, og han finder sig i, at det bedækkes af smuds og spanskgrönt, uden at det derfor i hans öine taber noget af sin pragt eller merkværdighed; men hans lyst til disse skatte ligner mere en raritetssamlers glæde end en gniers törst efter eiendom. — Havstrilen er med alle disse træk en underlig isoleret skikkelse; men snart vil han ophöre at være det; thi vor tid er godt skikket til at indföre sit almindelige oplysningsvæsen i alle bugter og kroge, og dette maa man glædes ved, om ogsaa alle maleriske strög og halvskygger derved for det förste skulde gaa i löbet. Øernes beboer viser sig nu som en efternöler paa et kulturstade, der i mangen nærliggende bygd forlængst er tilbagelagt. Naar han först er kommen rigtig ind i den almindelige bevægelse, bliver han maaske mindre interessant og mere böielig; men han vil alligevel have vundet ved byttet.

J. S. Welhaven.

Stormen.

Det var ud paa eftermiddagen lördag efter helligtrekongersaften, at den forfærdelige to dages storm rög op, der af mange endnu omtales som en af de mest orkanagtige, der i mands minde er overgaaet Lofoten.

Det var en lykke, at fisket endnu ikke var begyndt. — Stormen stod med graaveir og slud og uhyre sögang sydvest, ret ind Vestfjorden, — ellers vilde der kanske været spurgt forlis efter ikke mindre maalestok end under det bekjendte uveir i 1849, da i et dögn flere hundrede baade forliste. Nu blev det med en del baade, som var paavei til fisket, og indstranding af flere jagter og et par större fartöier.

Uveiret ögede paa udover natten; vi kjendte, hvordan bygningen for hvert stormstöd gav sig og stönnede i sine

sammenföininger, og sad alle som ved en stille overenskomst oppe ved lys og vaagede. Vindueslemmer, döre og glugger blev omhyggelig tillukkede. Tagstenene ramlede larmende under vindstödene, saa at vi frygtede for, at de skulde bryde aabning i taget, og skorstens-piberne gav i blæsten en uhyggelig, dyb, brummende lyd, der under de værste tag i bygningen hörtes som en höi, fæl kjæmpetone ud i natten, undertiden næsten som et vildt nödraab.

Vi opholdt os alle i stuen under en taushed, som kun af og til afbrödes af nogle bemerkninger om veiret, eller naar en af husfolkene kom ind fra en rundtur omkring i huset for at se efter. Min fader sad i urolig angst for sjöboden og sin jagt, som laa nede i bugten, og som om eftermiddagen under den svære sjö, der trods havnens gode beliggenhed gik derind, var bleven tredobbelt fortöiet. Jeg saa ham mange gange folde hænderne, som om han bad, og derpaa en stund ligesom opmuntret gaa frem og tilbage paa gulvet, indtil angsten igjen tog ham, og han satte sig og saa mörk og bleg hen for sig som för.

Uveiret tog heller til end af. Engang hörte vi et dumpt bulder, som godt kunde være fra sjöboden. Jeg saa sveden perle fra min faders pande og grebes af en dyb smerte ved at se hans beklemthed uden at kunne lægge engang to straa ikors for at hjælpe. Lidt efter gik han med et lys ud i kontoret og kom tilbage med en gammel, storstilet salmebog, hvori han slog op en bön samt en salme at synges i havsnöd. Alle folkene samledes, uden at være tilkaldte, i stuen til husandagt. Min fader sad med salmebogen i de svære, barkede hænder, som han havde foldet foran sig paa bordet mellem de to lys. Först læste han bönnen og sang dernæst alle versene i salmen ud, medens de af os, som kunde melodien, efterhaanden hjalp til i omkvædene. Det var i alle dele, som naar der holdes gebet i en skibskahyt, medens fartöiet er i fare, og min fader havde visselig ogsaa ideen fra en saadan scene i hans möisomme ungdomsliv. Under andagten forekom det os alle, at stormen ligesom begav sig, og at den först tog paa igjen, efterat den var sluttet.

Ud paa morgentiden var det, som veiret lettede en smule,

og trætte, som vi var, gik vi tilsengs, medens et par af folkene dog fremdeles sad oppe.

Da det klokken omkring ti om formiddagen lysnede, kunde vi först overskue ödelæggelsen. Flere hundrede tagsten fra hovedbygningen laa spredte udover gaardspladsen, en del af væggepanelingen paa vindsiden var reven op, og den yderste del af bryggen laa skjævt ned i sjöen, idet et par brokar under den var forskudte af sjögangen. Sjöboden havde ogsaa lidt nogen skade. Vor jægt svævede imidlertid öiensynlig i fare. To af dens landtauge var allerede sprungne, idet den havde drevet for sine ankere, og det hele kom nu kun an paa det tredje og længste taug, der var fæstet i skibsringen paa skjæret ude i indlöbet til bugten. Ombord stod kun skibshunden, en stor, hvid puddel, med forpoterne paa skanseklædningen agterud og gjöede, uden at vi gjennem vinden kunde höre lyden, medens sjögangen vaskede over jægtens forende. Stillingen var fortvivlet; thi det lange landtaug stod saa stramt som en streng, og midten af det berörte neppe sjöen. Det blæste desuden saa haardt, at en mand ikke let kunde staa opreist, men maatte krybe langs den affeiede snemark, saa at der ikke var tanke om at hjælpe.

Jeg var kröben op paa höiden bag huset og stod i læ under en fjeldknart, hvorfra jeg kunde se baade udover havet og ned i bugten.

Vestfjorden laa i vinterdagene ligesom med en sölvgraa rög af rokket, som drev over sjöen. Ind under land gik bölgerne som svære, grönne, skumskavlede bjerge, der knustes imod kysten med tordenbrag og med et uhyre dragsug bagefter, saa at fjæren laa tör langt ude.

Ensteds i et klippeskaar, der gik brat ned mod sjöen, steg, hvergang bölgen slog derind, en bred, uhyre skumstraale ret op og dreves af vinden som en rög indover landet. Et andet sted stormede bölgegangen paa en formelig titansk maade et skraabjerg, der snart laa i skum, snart aldeles tört, og jeg saa der en stakkels udtrættet graamaage, der formodentlig fra sit fjeldskjær var kommen ud i vinden, kjæmpe og tumle i den, ofte med næsten vrængte vinger.

Min spændte opmerksomhed fulgte med angst jægten nede i bugten. Jeg saa til min forbauselse en mand ombord i den

og gjenkjendte den sterke Jens Dreng, som med en af folkene havde vovet sig derhen fra vindsiden i en sekstring. Efter et ophold ombord steg han alene med en line om livet ned i sekstringen og begyndte med det farlige arbeide at hale baaden imod sjögangen langs det stramme landtaug ud imod skjæret. Jeg ventede forfærdet paa, at baaden hvert öieblik skulde fyldes, og det forekom mig, at den flere gange tog vand ind. Medens baaden klarede sig langsomt frem, fulgte fader og alle folkene i spænding efter nede i fjæren.

Da Jens Dreng var kommen op paa skjæret, hvorover bölgerne i et væk skyllede, saa at han ofte stod tilknæs i vandet, fortöiede han baaden og gav sig saa til at hale i linen, idet han efter denne trak hen til sig gjennem vandet en tyk trosse, som manden ombord paa jægten efterhaanden gav ud. Han var netop begyndt at belægge den i skibsringen og havde kun det sidste afgjörende par stik i tauget igjen, da vi alle blev var tre forfærdelige bölgerygge, der ufeilbarlig vilde bryde sig over skjæret.

Det gjaldt klarlig baade Jens Drengs liv og jægten, der med sit ene forstrakte landtaug neppe vilde udholde trykket. Jeg saa franske Martine, hans kjæreste, vride hænderne over hovedet og löbe ud i fjæren, næsten som om hun tænkte paa at kaste sig ud i vandet til ham, og jeg tror heller ikke, at nogen af de andre, som saa paa, turde trække veiret. Det lod til, at Jens Dreng selv ogsaa havde bemerket faren; han skyndte sig ned i baaden, hvori han endnu kunde bjerge sig; men det var kun for at tage op derfra linen, som han rolig flere gange slog om sin ryg og igjennem skibsringen, da han hellerikke længer led paa sine egne kjæmpekræfter. Han var neppe færdig dermed, da den förste bölge, som han modtog med hovedet böiet imod, bröd hvid over ham og skjæret. Mellemtiden, inden den anden kom, benyttede han til at gjöre et nyt belæg paa landtauget. Atter kom bölgen, og atter stod Jens Dreng der urokket, og han fik nu gjort det sidste stik paa tauget, som frelste jægten. Han havde nu proberet, hvordan en bölge kunde trykke. Han kastede linen fra ryggen op om den runde, svære skulder, saa sig et öieblik med det sterke, blege ansigt om imod vore huse, som det nok kunde være muligt, at han nu sagde dem farvel, og böiede saa hovedet

mod den tredje og sidste bölge, der kom med skumkammen over sig, som vanligt större og sværere end de to foregaaende.

Da bölgen fraadende havde brudt sig over, stod der ingen Jens Dreng paa skjæret.

Jeg var i angsten sprunget ned til de andre. Da jeg kom, havde man fortöien baaden, der var slidt fra skjæret, ogsaa faaet indbjerget den livlöse Jens Dreng, som nu bares op til huset. Bölgen havde revet ham med sig, idet linen, som han havde om skulderen, havde gledet op over nakken paa ham og taget hud og klæder med. Han laa nu bevidstlös af trykket og vandet og med den ene arm, der var skrabet blodig af linen, i en forvreden stilling; den var slidt nögen, ensteds endog lige til benet. Fader gik bleg og stöttede under, medens de bar ham og bragte ham i seng. Da han vaagnede, spyttede han en del blod og havde ondt for at tale; men fader, som undersögte hans bryst, sagde glad, at der ikke var livsfare.

Jens Dreng blev ved denne bedrift, hvorved han reddede jægten, en helt videnom; hos min fader blev han siden den dag en betroet mand, og næste sommer stod hans bryllup med franske Martine.

Jonas Lie.

Jotunfjeldene.

Med dette navn har man sögt at betegne en klynge af fjeldtoppe mellem Lom, Sognefjord og Valders. Det er med söer og dale et vidtlöftigt höifjelds-distrikt, ukjendt, kan man sige, for den literære verden indtil Keilhaus og Boecks tur derind for en 40 aar siden, og dets enkelte dele bærer forskjellige navne, som dog ikke rækker til for det hele, saaledes Lomsfjeldene i nord, Hurungerne i vest o. s. v.

Naar man reiser Bergensveien over Filefjeld, da skjærer man ved hovedveien langs Vangsmjösen överst i Valders gjennem udkanten af disse fjeld. Rundt om Vangsmjösen kneiser höie tinder: Grinde-, Skyri-, Skjold-fjeld og det mysteriöse Skudshorn, der har sit navn deraf, at et drön eller skud höres

stundom fra en bratside under toppen. Denne dal ligner ingen anden af de mere bekjendte hoveddale; thi man er her i en klöft af Jotunfjeldene, og disse har noget eget ved sig, som staar mere eller mindre bevidst for enhver, der ved med sig selv, at »Storfjeldene,« som de ogsaa undertiden kaldes, ikke er som andre fjeld omkring.

Men ingensteds faar den sedvanlige reisende hele fjeldklyngen at se paa de almindelige reiseruter. Selv over Filefjeld er de skjulte for ham; han maatte da stige op paa Stugunöset bag Nystuen for at se dem. Ved Vangsmjösen stirrer man op imod nogle af klyngens sidste udliggere; de ser ud som store kasteller med tilskaarne sider som mure og tinder som opragende taarne. Men stiger man i en af udkanterne op paa en fritliggende höide, da har man den hele række af spidse toppe foran sig, sedvanlig kolde og blaa med blinkende pletter af sneskavl og bræ. Stugunöset i syd, Bitihorn eller bedre Skaget i sydost, Storhöpiggen i öst, Heimdalshö midt oppe iblandt dem er saadanne, taalelig let tilgjængelige höidepunkter, hvor skuet er udstrakt.

Det er som en stor leir af spettede telte; de enkelte höider i udkanterne af klyngerne ligger omkring som forposter. Skyerne velter sig gjerne om den midterste del af leiren, af og til har man et glimt af noget hvidt et hoved höiere end det övrige — det er Galdhö, Norges höieste kjendte tind, som saa lang tid var ubestegen, men hvor nu fast hvert aar nogle raske turister naar hen, aandelöse og bekymrede om veiret, for — efter et öiebliks ophold paa den hvælvede, sneklædte top over den svimlende afgrund og efter et blik udover det omliggende vilde gletscher-hav med stivnede bölgetoppe og sorte skjær af fjeld — hurtig at söge ned igjen.

De ser kolde og umulige ud i frastand, disse skarpe tinder; men kommer man længer ind, da ligger store, fiskerige söer imellem og omkring dem, og der er en og anden fredelig, græsrig strand. Der er den venlige Bygdin, den vilde Gjendin, den öde, kolde Tyen, der er Besse- og Russevand, Heimdalsvand, Vinstervandene o. s. v. Utallige dybe dalströg snor sig ind og deler hovedklyngen til mange særskilte sætstykker, og i bunden af disse dale glider rislende aaer og styrter brusende elve med samme grönlige gletschervand som

i söerne deroppe. Paa fjeldenes ryg er en eneste vild stenmark med stykker, store og smaa, af fjeldkroppen, fraspængte ved kulden, og der er renens glitrende hjem. I dalbunden derimod ligger hist og her endnu en ordentlig stöl, hvor folk trækker hen langveisfra, ikke alene fra Lom, fra Vaage, men lige fra Stange paa Hedemarken, eller der er et ensomt fælæger, hvor driftekarle ligger med slagte-kvæg, som födes op til hösten, og ved vandet har du en tarvelig fiskerbud.

Men selve fjeldrækken ligger milelang med de skarpe tinder, fulde af hvide sneskavler og bræer. I de trange tverdale, som skjærer op til tinderne, ser du bræerne först höit oppe paa dalvæggen, saa lavere og lavere ned, eftersom hoveddalens bund stiger, og tilsidst lige i dalbunden selv, og du skrider over de sidste grönne straa og de sidste nikkende blomster ind til den koldt aandende ismasse, som ligger for dig fuld af havgrönne sprækker, naar du er kommen vel over de ramlende stenmasser i moræenen foran.

Dette er Jotunfjeldene, og de fortjener navnet. Det er her jotnen eller jætten, som raader. Pludselige omslag i veiret, tyk dryssende skodde, piskende regn, hylende vind veksler med lokkende solskin og stille. Dertil hörer gamle og nye skred fra siderne, stride elve, hvorover der skal söges vadested, heste, som löber bort om natten, sult og törst og alleslags andre reisefataliteter.

Gaar det langt op i jættemarken, da er en aaben stenbud, ja en udover ludende væg, en halv grotte eller »hellar« det eneste ly, og veiret er ofte umildt. Blæser nordvestvind, og er der törke nede i dalene i Valders, som svider græsset gult og brænder ageren, saa gaar der kaveveir omkring i Jotunfjeldene. Kolde sneskvæt, piskende regnbyger, blandede med hagl, drager deromkring i tog. Det ser smukt ud et stykke ifra, især fra höiden; skyen drages som et hvidt slör over dalen; men fjeldet ligner under slöret en vred mand med rynket bryn. Er det derimod söndenveir, saa regner det baade i dalen og i fjeldene tæt og stridt, bækkene svulmer op til elve, stien over fjeldmarken eller »raaket« forvandler sig til en rislende bæk mellem stenene, tyk skodde ligger overalt, og du föler dig hel beklemt.

Kun sjelden ser du hele leiren blank og klar; da er det

et stolt og skjönt skue; men man erindrer altid jotnen ved siden.

Hele denne store fjeldstrækning mellem de sidste bebyggede dale, som stikker op fra Sognefjorden i vest, fra Lom og Vaage i nord, fra Gausdal i öst og fra Valders i syd, er kortest betegnet som en örken. Reisen gaar fra stöl til stöl, som fra den ene oase til den anden, eller fra stenbud til stenbud, fra heller til heller. De mest örkenlignende pletter af alle i denne strækning er flyerne, det er store fladestrækninger, ofte höitliggende, bestaaende af sand og sten med et teppe af mos og enkelte krybende buske.

Der hersker paa en godveirs-dag en höitidelig stilhed overalt, tanken overvældes af begrebet om det store, det mægtige, det umaalte. Her under disse kneisende fjeldstykker med taarn og spir og de ensomme dale imellem er der som den dybeste andagt, som i en stor kirke. Loftet hvælver sig höit over de brune mure, höiere end i nogen kirke; men skyen glider dog ganske nær, den kommer flyvende fra livet nedenfor, fra de store dale og de aabne sletter, hvor den ser saa skjön ud som en seilende svane, — her drysser den ind gjennem klöften, og du ser den som en rög. —

Naar man drager fra de bebyggede dale rundt omkring et trin höiere op og ind paa dette storfjeld, da er her igjen trin for trin opad forskjellige regioner. Förat er det furuskoven, som endnu paa nogle steder holder sig tæt og frodig langs med lune strög mellem de igjennemskaarne fjeld i udkanterne. Her er ly for vinden og skygge, veie efter tömmerhugsten krydser hverandre i alle retninger, man ser sjelden langt forud og farer let vild, og det er et kunststykke at finde ned til brostedet eller vadestedet over elven, der som oftest i denne region har vokset sig strid og stor ved mange tillöb.

Hvor skoven slipper, kommer endnu ofte den lysere birkeli med krogede og langskjeggede stammer, men med venlig susende tag. Her er udsigten gjerne friere, og man vinder let frem. Birkelien tynder sig ofte ud langs fjeldsiderne og paa store sletter til en aaben mark med birkeris, bustet ener og bleg vidje og mangen venlig fjeldblomst i klynger eller tuer hist og her. Her er altid et stort, aabent

syn; du lægger töilen om armen og gaar ubekymret, hvor du vil, hesten fölger efter, og ofte kan du her langs fjeldsiden korte veien betydelig, medens raaket holder sig bugtet i dalen.

Skal du derimod höiere, saa har du urden for dig, en graa strækning af lutter sammenkastede store, kantede klippeblokke, hvor passagen er yderst besværlig, bestandig i krog og sving, saa op, saa ned. Snart stöder dit skinneben mod en skarp kant, snart træder din ven og ledsager hesten sig fast med foden, og skoen bliver trykket ind i sprækken som i en klypetaug.

Er du kommen vel over den nederste urd, da ligger renens skinnende hjem for dig, en umaadelig stenmark med sne hist og her, en spruttende elv, som begynder ved bræens fod, og sorte tinder omkring, der ser ned. Og skal du op paa disse sidste, da har du atter urd, atter stenmark, atter sneflade eller bræ at overskride.

Th. Kjerulf.

Nordmandssang.

Hvor herligt er mit fødeland,
det havomkranste gamle Norge!
Sku disse stolte klippeborge,
som evig trodser tidens tand, —
urverdners gamle bautastene,
der gjennem klodens storme ene
som kjæmper end i brynjer blaa
med sølverhjelm om issen staa!

Da Ake-Tor saa Norges fjeld,
sin kongestol han der opreiste;
de kjæmper, som mod skyen kneiste,
de huede hans heltesjæl;
naar høit i sky sin vogn han kjørte,
sin hyldest han fra klippen hørte;
de kjæmpestemmer hylded Tor, —
da var der helte-old i nord!

Da ser jeg, hvor min Nordmand gik
i stormgang fast, saa jorden bæved;
ham døden var en mø, som svæved
udi hans arm med Frøias blik
og i en runddans over valen
ham hæved op til gudesalen;
og end i livets afskedsstund
et drapa kvad den blege mund.

Jeg har de gamle sagn saa kjær!
Naar luren gjennem dalen toner
vemodig mellem birkens kroner,
da drømmer jeg om blod paa sverd.
Naar fossen vildt fra klippen skummer,
sin monotone bas den brummer,
da tykkes mig, jeg hører klang
af vaabenstorm og skaldesang.

I fjeldets søn endnu jeg ser
et skud af gamle kjæmpestammen;
i øiet funkler helteflammen,
som freidig kun ad faren ler.
I pigens øine blaa jeg skuer
uskyldighed og Sjofnas luer,
og Iduns evig unge vaar
paa hendes kinder farvet staar.

Ja herligt er mit fødeland,
det gamle, klippefaste Norge
med sommerdal og vinterborge,
der evig trodser tidens tand.
Om kloden rokkes end, dets fjelde
skal stormen dog ei kunne fælde;
som bauta end de skulle staa
og vise, hvor vort Norge laa!

S. O. Wolff.

Den norske bonde.

Jeg er saa fro, jeg er saa glad,
jeg er min egen herre,
jeg fogden ei skal spørge ad,
om jeg tilfreds maa være;

jeg stræbe kan og vil, og held
skal møde mig fra dal og fjeld,
jeg gi'r min skat, gjør ret og skjel
og er min egen herre.

Mit hus er lavt; men mit det er,
min egen tomt det bærer,
og aabent staar det for enhver,
som Gud og kongen ærer.
Kom bonde, bød jeg ham min haand,
kom ridder, bød jeg ham min haand,
jeg frygter Gud, men ingen mand,
og er min egen herre.

Min kost er simpel, og min drik
nedover klippen flyder,
og mon den mere styrke fik,
som snese retter nyder?
mon den er mere glad end jeg,
som henter paa en farlig vei
sin rare vin? jeg mener nei;
vand læsker, styrker, fryder.

Mit leie ingen spotte maa,
jeg holder det i ære;
jeg ved, at søvn paa bare straa
kan tryg og kvægsom være.
Naar sol forgylder bjergetop,
jeg med fornyet sjæl og krop
til dagens arbeid stiger op,
og saadan bør det være!

Af klæder andre bryster sig
med meget mindre føie;
den hjord, jeg føder, skjænker mig
min simple vadmels-trøie;
men den er varm og hel og ren
og spunden af min datters ten, —
min kones fingre sømmed den,
kjær er mig denne trøie.

Min hustru ingen skjønhed er,
dog evig kjær mig være;
for husets dont hun omsorg bær,
og det er koners ære;

ja, jeg var utaknemmelig,
om, kone! jeg ei elskte dig,
du raske sønner skjænkte mig
og døtre, egnens ære.

Min datter! træd i moders spor,
og det kan aldrig feile,
at naar du bliver rigtig stor,
vil snese til dig beile.
Da lyd kun stemmen i din barm
og kast dig i en mages arm;
ved elskov lindres livets harm,
det kan umulig feile!

Min søn! vær fro som jeg og glad,
som jeg, din egen herre!
som jeg, du ingen spørge ad,
om du tilfreds maa være!
Stræb, som din fa'r har stræbt, og held
skal møde dig fra dal og fjeld;
betal din skat, gjør ret og skjel,
og vær din egen herre!

J. Zetlitz.

Vandring til Rjukand.

En arm af Tinnsjöen gaar mod vest ind i Vestfjorddalen i Tinns prestegjæld, uden tvivl den smukkeste dal i hele övre Telemarken. Igjennem denne dal flyder fra vest mod öst med mange krumninger den stride Maane-elv, der lidt nedenfor sit udspring fra Mjös-vandet danner den bekjendte Rjukand-fos. I begyndelsen stiger dalen næsten umerkelig; men efterhaanden som man nærmer sig gaarden Vaa, bliver veien besværligere; Maane-elven flyder her i bunden af en smal, omtrent 1,000 fod dyb, med grantrær bevokset dal, saa at man kun meget sjelden fra veien kan se den. I en afstand af omtrent $^1/_2$ mil fra fossen viser sig med et oppe i en vild fjeldegn mellem sortegraa fjelde en sterk rög eller damp, hvilken rög, ligesom af en uhyre kogende kjedel, vekselvis stiger og falder. Dette syn giver den förste imponerende idé om dette vældige vandfalds störrelse og höide.

Endelig naar man hen til **Maristiens** begyndelse, og her ser man fossen næsten lige for sig, dog i en afstand af omtrent 1/2 fjerdings vei, styrtende sig ud af en smal klipperevne ned i dybet. Dette punkt er uden tvivl det fordelagtigste standpunkt, fra hvilket fossen kan betragtes. De utallige partier, hvori det udstyrtende vand deler sig, de bevægelser og afvekslinger, som denne skummasse fremviser for öiet, lader sig vanskelig male, men aldeles ikke ved ord beskrive. Den dal, i hvilken fossen styrter ned, er en kileformig fordybning imellem to höie fjelde, hvis nögne og næsten glatte sider synes at gjöre en vinkel af 50 til 60 grader med horisonten. Den skummende elv dækker den hele smale bund i denne dal. Vil man hen til fossen selv, maa man enten stige over det höie fjeld, som indeslutter dalen paa den nordre side, hvilket er en yderst besværlig omvei af over 1/2 mil, eller gaa over den saakaldte Maristi, der slynger sig hen ad den skraa klippevæg i en 700 til 800 fods höide over elven omtrent midt imellem klippens top og dens fod. Vi valgte det sidste. For ei at glide aftog vi vore sko; og saaledes kröb vi paa hænder og födder over denne berygtede sti. Saasom jeg ei er fri for hovedsvimmel, gik min ledsager Øistein bag ved mig og greb mig ved de farligste steder med en vældig haand i den ene skulder. Da man vender ansigtet mod klippevæggen og saaledes ei ser ned i det rædsomme dyb, saa er efter min formening denne sti langt mindre farlig end dens rygte. Paa gaarden Fossum tæt ved fossen traf vi en kröbling uden födder, der endog paa knærne var gaaet over stien.

Ved siden af fossen ligger adskillige store, nedstyrtede stenmasser, paa hvilke man kan krybe ned næsten midt i fossen selv. Her ser man, naar solen skinner, under sine födder i den skummende og rygende fos en hel regnbue eller regnkreds, og man bliver ikke snart træt af at krybe om paa disse stene; thi ved hvert skridt viser sig nye scener, som fængsler opmerksomheden. Den revne, hvoraf fossen styrter ud, synes ikke at være mere end 8 fod bred, saa at man ved et dristigt spring maatte kunne hoppe derover. Desto dybere maa den være, siden en saa stor vandmasse kan trænge sig derigjennem.

At maale dette vandfalds lodrette höide er yderst vanskeligt, saasom det er næsten umuligt at komme ned til dets fod. For at komme her ned maatte man fra Maristien krybe ned ad dens steile og glatte fjeldside, hvilket synes ugjörligt. Dog fortalte Söveig, en datter af manden paa gaarden Fossum tæt ved Rjukand, at hun som liden pige var kröben derned for at optage en nedrullet melkeringe; og at en bissekræmmer, der havde tabt sin kramkiste paa Maristien, ligeledes var nedstegen for at samle sit kram. Om vinteren skal det undertiden lade sig gjöre at gaa langs op ad den frosne elv og saaledes komme tæt under fossen. De af fossen bestandig opkastede vanddraaber fryser da efterhaanden sammen og danner et stort isrör, hvorigjennem fossen falder, saa at man kan höre dens bulder uden at se den.

Chr. Hansteen.

Høifjelds-liv.

I dalen er der sommernat
med lange skyggers slør;
i høiden gaar om bjergvæg brat
en sjø for kveldens bør:
der velter skyens bølger graa,
og intet syn naar op
til jøklen, som i dagen laa
og vidt udover bygden saa,
med solguld om sin top.

Men over taagebølgers brand,
i glans af guld og rav,
der høiner sig et fredlyst land,
lig øflok, spredt i hav.
Den store fjeldfugl seiler slig
som skibet videst ud,
mens tinders rad bag jøkelflig
staar, hærklædt troldefylkinglig,
og truer vest mod Gud.

Dog se, derborte sæl og kve
i slør af fonnens bræm,
der blaaner fjeld, der glitrer sne
omkring det stille hjem.
Det er en verden for sig selv,
og folket er som den, —
fra bygden skilt ved urd og elv,
det har et større himmelhvælv
og bedre sol til ven.

Se sætergjenten lydløs staa,
i glød og skygger svøbt;
den alvors-alf, hun stirrer paa,
har intet ordlag døbt.
Hun ved ei selv, hvor langt han vil,
saa lidt hun ved hans navn;
men under lur og bjældespil
det bærer bort i solfalds ild; —
mon tro, der findes havn?

Det er saa kort, dit høilands-liv
paa sætervold ved bræ;
snart falder sneveirskaaben stiv
udover sæl og kve;
da sidder du ved ovnens kul
i vintrens vante færd;
men spind du trøstig hamp og uld,
et syn paa høifjelds-kveldens guld
er vel sin vinter værd.

Henr. Ibsen.

Finnerne.

Finnerne (i ordets indskrænkede betydning modsat Kvænerne) er og har fra gammel tid været et flyttefolk; ikke alene de egentlige Flyttefinner, som förer sine telte med sig, men ogsaa de saakaldte fastboende Finner kan kaldes saa, saasom de ikke betragter sin gamme som nogen videre eiendom eller som et blivende hjem, men altid er rede til at forlade den og sætte sig op en ny paa et andet sted. Men fordi de altsaa bestandig har været betænkte paa og rede til at flytte, saa er de blevne et folk, hvis seige styrke har bestaaet i at vige: uafladelig, i aartusender har den ene veget undaf for den andens vold eller trusel eller uvenlige mine. Medens bosatte folk og stammer har maattet være paa sin vagt med vaaben i haand for at forsvare sit hus og sit forraad, sit fæ og sine agre, saa har det været Finnens forsvar at vige undaf: Fjeldfinnen har jaget sin rappe ren-hjord foran sig og skyndt sig efter paa flygtig fod, Elve- og Söfinnen har taget sine fiskeredskaber i haanden og skyndt sig til baaden og roet afsted, — der har været vidde nok. Og for at kunne vige uden skade, ja for at kunne gjöre sig rigtig nytte af mosefjeldets og de fiskerige vandes indbydende vidde, saa er det raadeligst ikke at være belemret med meget forraad og gods, og det falder altsaa ganske naturligt for Finnen at være sorglös, saa han ikke engang bekymrer sig for den dag imorgen, at sige ikke paa samme maade, som det ellers er menneskehjertet naturligt. Hvad har en saadan Fin taget sig nær af det, at i gamle dage en norsk hövding i eget eller kongens navn kom op og krævede skat af ham? Og endnu den dag idag er nok Finnen den, som sidst klager, skjönt nu paa nogen

tid lensmændene hvert aar har krævet höiere og höiere skat. Og hvorledes Finnerne i gamle dage uden at röre en haand til modstand har veget pladsen for fremtrængende norske nybyggere, det mener jeg, man kan se for sine öine i, hvad der meget almindelig foregaar fremdeles henne i Øst-Finmarken. Er der en lun bugt, hvor der bor to-tre Finne-familier sammen, og saa en norsk fiskerfamilie kommer og sætter sig op en stue ved siden af, saa synes hine, at nu er det ikke saa hyggeligt længer, og næste aar kan det være, at deres gammer staar tomme og forfalder, saasom beboerne en vakker morgen i al stilhed satte sig i sine baade og roede bort og ikke kom igjen. Hvor liden hjemmets sans er hos disse flyttefolk, det merkes da ogsaa paa deres beklagelige og for vort sind næsten ufattelige mangel paa forsynlighed: der er saa overmaade liden tanke om at samle til hus og forbedre sine kaar. Men derfor er ogsaa nöisomhed bleven dem en dyd af nödvendighed, naar der er smal-hans i huset og fiskeriet slaar feil, eller ulven jager renen. Sorglösheden og nöisomheden har den egenskab, at den kan saa overmaade let blive glad, og dette er ogsaa at merke ved Finnens sind: han er som et barn deri, at der skal saa lidet til at glæde ham. Vistnok kan han jo bedröves, f. eks. ved en slegtnings dödsfald; men det gaar saa overmaade snart over. Dette lette sind er modtageligt for indtryk, men har ondt for at holde fast, og presterne ved da ogsaa at tale om, at skjönt kristendommen nu har bestaaet mellem dem i menneskealdere, saa maa der ligesom begyndes forfra igjen bestandig, fast som ved en mission imellem hedningerne.

De opgiver sin mening, de gaar fra sit forsæt, de forlader sin grundsætning, ligesaa let som de skifter hjem. Det ord, at vi skal blive som börn, maa de vist have let for at gaa ind paa; men de kommer ogsaa let til at tage det altfor bogstavelig, saa de vanskelig vokser op til mands modenhed. Der er en egen godmodighed og venlighed ved dette böielige, barnslige sind, som behager; men jeg kan nok tænke mig, at det i længden maa være tungt for dem, som har at arbeide for dem og indvirke paa dem; thi det ser ud, som at det monner saa lidet. Trösten faar være den, at seigheden er ligesaa stor som böieligheden i dette folks karakter, saa

dersom prester og andre kun holder ud at arbeide for dem, saa vil Finnerne ogsaa holde ud med en vis friskhed at tage imod deres paavirkning, som om der altid var noget af nyhedens interesse.

Eilert Sundt.

Missionæren og Finnerne.

Vi kom til Karasjok den 5te december*). »Vi vil ikke have dine böger!« saaledes löd fleres ord allerede dagen efter vor ankomst. »Vil I ikke have böger i eders eget sprog?« »Jo, men ikke dine, ikke dine latinske böger.« »Hvad ondt har da de smaa uskyldige latinske bogstaver gjort?« spurgte jeg ved en anden leilighed. »Intet, men vi er enfoldige folk,« löd svaret; hvortil jeg bemerkede: »Jeg har ikke för vidst, at Karasjok-folket var dummere end andre folk.« Dette svar gik i dem. »Kjender I den gamle medhjælper i Seida?» spurgte jeg. »Skulde vi ikke kjende ham, han er jo herifra Karasjok,« var svaret. »Denne gamle, hans lille fosterdatter, den sengeliggende pige, og mange flere i Seida læser latin som en student,« svarede jeg leende, tog min hue og gik, ladende dem staa igjen og se efter mig med yderst komiske ansigter. — Söndagen kom; jeg bekjendtgjorde, at jeg vilde holde höimesse, aftensang og aftenbön. Man kom til aftenbön; men til aftensang indfandt sig ingen. De sagde mig, at de ikke vilde komme til aftensang; thi de vilde ikke have noget nyt paafund. »Vil I ikke komme til aftensang, saa kan I jo lade være,« svarede jeg og lo; thi jeg kjendte jo folket og vidste, at jeg skulde faa dem i kirken, om det var endnu oftere. Et par dage efter var flere af dem inde i stuen hos mig. Jeg tog en kasse lys frem og stellede med dem. »Saamange lys brænder du vel ikke i Karasjok,« sagde en af dem. »Jo det gjör jeg,« var mit svar; »thi selv behöver jeg mange, skolen trækker dygtig og ikke mindre kirken, der hver söndag tre gange skal have fuld oplysning.«

*) I 1841. Stockfleth havde nylig i Kristiania udgivet de förste bøger i det finske sprog, trykte med latinske bogstaver.

»Tre gange?« »Ja höimesse, aftensang og aftenbön; det er jo tre gange.« »Men du har jo sagt, at der ingen aftensang skal blive.« »Nei, det har jeg ikke sagt.« »Hvad har du da sagt, kjære prest?« »Jeg har blot sagt, at hvis I ikke vil komme til aftensang, saa kan I lade være!« »Men saa bliver der jo ingen aftensang.« »Jomænd gjör der saa.« »Vil du da holde aftensang, naar ingen kommer?« »Der er e n, som har sagt, at han vil komme.« »Vil du da holde aftensang for den enes skyld?« »Ja det vil jeg.« »Hvem er da denne ene?« löd nu spörgsmaalet fra flere, hvis ansigter viste, hvorledes man gottede sig ved den tanke, at presten blot skulde have en eneste tilhörer. Uden nogen videre betoning, men i en rolig, tilfreds og glad tone svarede jeg: »Ibmel!« — Gud! — og reiste mig. Den dybeste taushed og stilhed indtraadte; ærbödighedsfuldt alvor udbredte sig mere og mere over alles ansigter; med taus forböining gik den ene efter den anden, og — aftensangen havde siden bestandig fuldt hus. Ved min afreise opfordrede de mig til at skrive til kongen og anmode ham om at befale alle prester at holde aftensang.

Mandag den 13de december begyndte jeg skolen med en skolelærer, jeg havde bragt med mig fra Alten. Foruden skole undervisningen om dagen holdt jeg hver aften bibellæsning. Allerede den paafölgende tirsdags aften maatte jeg bekjendtgjöre, at indtil videre kunde der ingen skole for börn holdes, da onsdag og lördag eftermiddag skulde staa til de voksnes tjeneste. Ønsket om at lære at læse de latinske böger i deres modersmaal blev saa levende og almindeligt, at jeg i lang tid ikke savnede voksne elever af begge kjön, der bad om veiledning. Ja en og anden af de aldrende kom kl. 6 om morgenen til mig for at lære at læse de nye böger. Indbyrdes kom de sammen, og en læste höit. En aften gik jeg hen til en af indbyggerne. Stuen var aldeles opfyldt af mennesker, gamle og unge. Konen i huset og et andet fruentimmer vekslede med at læse höit af den finske oversættelse af Mosebögerne; de hörte til med en saadan opmerksomhed, at de hverken hörte eller bemerkede mig.

Skolelæreren og kirkesangeren i det russisk-finlandske nabosogn Utsjok, en olding mellem 70 og 80 aar, kom til mig

for at lære at kjende og læse det nye alfabet og de nye böger; han forlod ikke Karasjok, förend jeg havde hört ham læse.

N. V. Stockfleth.

Familien paa Stenset.

Hist i rolige dal i det tæt bebyggede Sogn staar
bagved en vinterlig skov af rimbeblomstrede linde
Stensets huse, høit ragende frem af snehyllet slette.
Tormod Stenset er eierens navn, ærværdig ved aar og
mer ærværdig ved nordiske sind, trohjertig og simpel,
med sin hustru, den alderstegne, forstandige Sigrid.
Mindre han skiltes ved væsen og dragt fra de øvrige bønder
end ved en sjelden kultur og ved kundskab af velnyttet læsning.
Først var hans vilje vel ei, at han kaldtes hr. proprietæren
eller hans Sigrid madam eller datteren jomfru; men snart man
vantes dertil, medens lidt efter lidt sig flyttede bænken
ud med det lange bord, gjorde plads for stoppede sofa;
og da et speil blev kjøbt paa auktion efter amtmanden samt to
skjønne kommoder og stager af plet og slebne karafler,
se, da flyttedes dragkisten ud, rundlaagede kiste,
rendebommen, den støiende væv, det blommede vraaskab.
Lidt efter lidt sy'de mor sin kjole efter provstindens,
fik sig en kappe af tyl og til vinter en deilig kastorhat.
Men Augusta blev sendt til by'n paa et aar for at lære —
„skræddersøm" hed det vel; dog var det i grunden, fordi hun
skulde lære maner; „hvo ved, hvad det bliver godt for?"
Ogsaa Tormod gik nu i ungarske støvler med kraver
og med kaloscher og paraply og med sølvslagen merskum,
brugte om sommeren frak, men ulveskinds-pelsen ved vinter,
spillede boston tilnød og forsagede vellærte polskpas,
tog i Rigstidenden part med majoren, provsten og fogden,
kom som nabo til dem ubuden og saa dem ubudne.
Dog blev han ærlig og brav og saa hans kvinde og datter.
Vistnok fandtes ei det i hjørneskabet, som forhen
laa under hvælvede laag i kistens rødmalede læddik;
vistnok kneb det iblandt, naar skatterne skulde udtælles.
Da fik den prægtige skov undgjælde de trykkende tider,
saa at den lysnende blev oplysningens træffende billed.
Tormod var bygdens orakel, naar strid mellem granderne opkom,
hun Hygæa, naar trang og sygdom almuen trykked;
han Filemon og hun hans Baucis i deres samliv.

M. C. Hansen.

Slædefart.

En aften i den glade jul
vi skulde ud at kjøre.
Paa himlen seiled som et hjul
den blanke maane, stor og gul;
der var saa deiligt føre!

Mens bedstemo'r blev pakket ind
fra foden op til haanden,
strøg kulden frit min røde kind,
og ret det frydede mit sind
at se min egen aanden.

Nu kaldte fa'r, og rask jeg svang
mig baglængs op i dumpen —
hvor Blakken dansed, da i gang
den maatte gaa, mens bjelden klang,
til vi var over sumpen!

Men nu det lystig strøg afsted,
saa fort som Blakken vilde.
Og langs den hvide flade gled
vor sorte skygge op og ned —
den vilde med til gilde!

I maanens underlige glans,
mens vinden peb om øret,
det var, som gjerdets stør fik sans
og hopped os i luftig dans
forbi, at prøve føret.

Men da vi kom af gaden ned,
vi holdt ved husmands-stuen.
Af piben hvirvled tyk og bred
sig røgen op, og duftig gled
den bort i maaneluen.

De andre slæder kom nu til
langs fannerne ved laaven.
Saa bøied vi med munter il
til trende dombjeld-kranses spil
fra sletten ind i skoven.

Der stod de slanke furutrær
lig søiler smukt i rader:
sin grønne krans de strakte hver
mod aftenbuens straaleskjær —
et hvælv paa kollonader!

Man da vi kom lidt længer ind,
og tæt og sort blev skoven,
gav maanen kun et sparsomt skin;
men fantasien i mit sind
blev mer og mer forvoven.

Og hver en busk fik liv og stand,
idet vi for forbi den:
til skjegget berserk blev en gran;
den ranke fyr var riddersmand;
hans svend stod tro ved siden.

I skyggen dybt en dødning stod,
stiv i det hvide klæde.
Han udgjød sine brødres blod,
og derfor maa den muldne fod
igjen af graven træde.

Se, ludende bag stubben gaar
en heks med stav og hætte.
Hoho! dit væsen jeg forstaar:
just saadan rokker, naar hun spaar,
paa ho'det gamle Mette.

Og flygtig som vort raske trav
svandt alt bag skovens flet-ning:
ved bjeldens muntre klang begav
sig ridder, dødning, heks med stav
paa flugt i modsat retning.

Men da vi kom af skoven ud
i maanens lyse lue,
da saa de blanke stjerner ud,
som skalv enhver af fryd — min Gud,
det var et deiligt skue!

Alt sprang med liv, og hjertet sprang
omkap med hele vrimlen!
og paa den klare bjeldeklang
det let og freidig op sig svang
til stjernerne paa himlen.

Jørg. Moe.

Vinterfisket i Lofoten.

Ligefra Lofotens yderspidse og op til Rafsundet, en strækning af 8—10 mile, skraaner havbunden jevnt ned indtil en dybde af 40—60 favne, og paa denne dybde strækker sig et temmelig bredt belte langs opefter Lofotkysten. Her er fiskebanken eller eggen, som den kaldes, der for Nordlændingen er hans ager og hans krambod, hvorfra han forsyner sit hus, og uden hvilken Nordland og Finmarken ikke vilde have mange andre beboere end sælhunde og söfugle.

Straks over jul begynder allerede hjembyggerne med liner og dybsagn at undersöge, om skreien er kommen, og de förste fiske, som kommer paa land, hilses med glæde som forbud paa en lykkelig fangst; men de store fiskestimer indfinder sig ikke gjerne för i slutningen af januar.

Allerede i julehelgen er der liv og rörelse i fiskernes huse. Börnskaben[1]) skal eftersees for sidste gang, nisten skal tillaves og nedlægges, skindklæderne skal lappes, og femböringen skal flies, om en eller anden smaating skulde mangle siden sommerbruget. Endelig er det ikke andet, som mangler, end bör. Glunta'n[2]) gaar ud i den dæmrende vinterdag og »glötter i logta.« Somme vil have nordenvind og andre söndenvind, og dersom Vorherre skulde dreie vinden efter önskerne i den tid, kom den til at löbe kompasrosen rundt. Endelig dreier vinden sig saa, at de kan faa »snei« paa den. I en snoping[3]) sættes baaden i söen, alt tilbehör bringes ombord, det sidste kjærlige farvel vekles mellem fiskerne og kvindfolkene, som staar paa stranden og ser efter baaden, og nu gaar det med strygende fart ad Lofoten til.

---

[1]) Redskaber, garn osv. [2]) Gutterne. [3]) Haandvending.

Lige fra Tromsö og ned til det sydlige af Trondhjems stift söger almuen til Lofoten og trodser det vilde hav og vinterstormene paa sine aabne baade for at deltage i det store fiske. Men de haardföre Nordlændinger agter ikke en saadan fart for nogen videre bedrift. Naar kallene bliver gamle, saa at de ikke længer kan ro fisket, da hænder det vel mange gange, at de stirrer ud efter baaden med önsket om at kunne være med et aar endnu, og smaagutten paa 10—12 aar sidder nok saa kverv [1]) i skotten og glötter ud efter Urbjerget og Vaagekallen, hvorunder maaske hans fader og farfader har lagt sine ben.

Men Lofot-fiskerne er ogsaa godt udrustede til den lange fart. Disse lange, smale og elastiske baade synes skabte til at undvige og sno sig mellem söerne; den letvindte takkelage — et raaseil — lader sig med lethed regjere, naar rosserne som sorte, truende skyer danser ned fra fjeldklöfterne og, piskende havet til skum, farer hen mod baaden og synes at ville bortföre den dristige seiler i en stövsky, og disse raske, ungdommelige og uforfærdede folk, der fra barnsben har lært at tage med [2]) paa hvert skjær og hver grund paa den lange reise, byder al den sikkerhed, som erfaring og koldblodighed kan stille i kampen mod de oprörte elementer. Ikke destomindre lægger mange fiskere sine ben i havet paa de farlige fjorde langs Helgelands, Saltens og Senjens kyster, og mangen familie har der mistet sin forsörger. Sommetider spörges det da hjem fra Lofoten, at baaden, hvorpaa mand og börn var, er »gaaet for det;« men andre tider hörer familien intet för om vaaren, naar de andre baade kommer hjem. De glider da forbi, den ene efter den anden, kun denne ene kommer ikke, og ingen har hört noget om den; forgjeves gaar kvindfolkene op paa haugen og glötter efter det velkjendte seil — det er ingensteds at se, og da skjönner den trösteslöse enke og smaabörnene, at »han far blev.« Men er der saa en liden halvvoksing igjen, som ikke var med iaar, saa tröster han moderen med, at til næste aar kan han ro som halv karl og faa halv lot [3]) til underholdning for dem alle.

Den fremmede almue driver gjerne fiske paa femböringer, og kun Lofotens egne indvaanere bruger mindre baade. En

[1]) Rask, kjæk. [2]) Merke. [3]) Lod, del af udbyttet.

saadan femböring er gjort af gran eller furu og saa tynd, at en mand kan riste hele baaden, naar han tager fat i skroget. Baaden har kun en mast, og takkelagen bestaar af et eneste stort seil. Til en femböring, der driver fiske, hörer en besætning af 6 mand. Af disse benævnes styrmanden hövedsmand. Han er egentlig den eneste, som har nogen kommando ombord, og han er paa samme tid kaptein, styrmand og lods, og dertil sidder han endnu med skjödet for at fire af, naar kulingen skulde lægge for haardt i seilet. Man skulde tro, at til hövedsmand ubetinget blev taget den ældste og mest erfarne mand paa baaden; men saaledes er det ikke. Ligesom overhovedet folk, der er over de femti, ikke er anseede som dygtige fiskere, saaledes antages de slet ikke duelige til hövedsmænd. Meget kommer det nu vel deraf, at den fysiske kraft svigter oppe i de aar; men for en stor del ligger nok ogsaa aarsagen deri, at de gamle altid har större rædsel for döden og derfor i farens öieblik taber sin koldblodighed ved tanken om dens nærhed. »Kal'an er net' som nokko gamle kjærringa,« siger fiskerne, »di graat' aa di laat', allerförst i' ros' læg' ti' sigle.« Og det er heller ikke saa urimeligt; de gamle, de har seet meget for sig, de ved, hvor det kan bære hen; men ungdommen lader staa til. Sommetider gaar det vel saa galt; men langt oftere har denne uforfærdede forvovenhed frelst baad og folk.

Hvem udvælger da denne hövedsmand, i hvis hænder 6 menneskers liv og ligesaa manges velfærd beror? Det gjör fiskerne sig imellem, og de griber aldrig feil. Men de gaar ikke efter ydre merker, som formue eller sligt. Husbonden maa sidde i bagrummet, medens tjenestegutten styrer baaden, det hænder ofte. Lange, röslige karle falder jo altid meget i öinene; men ofte maa de lyde kommandoen af en ganske liden pilt, som griber roret, som om det faldt aldeles af sig selv. Det er ikke godt at vide, hvad saadanne folk ræsonnerer indvendig, naar de vælger en hövedsmand; men det ser alle folk, at den, som er betroet kommandoen, han er födt til at have den, eller han er dog i ethvert tilfælde den bedste mand paa baaden. Men saa lyder de ham ogsaa. I samme öieblik, som befalingen er udtordnet af hövedsmandens mund, er den ogsaa efterkommet, og skulde det hænde, at det gik noget langsomt

med at sætte paa seilet eller andre manövrer, fölger en reprimande ligesaa kraftig som fra nogen orlogsgast, og folkene falder aldrig paa at mukke, uagtet hövedsmanden er deres lige i alt undtagen i dygtighed.

I slutningen af januar er gjerne hele den fiskende almue samlet i Lofoten. Man antager, at omkring en 4000 baade ror fisket, og naar hver baad i gjennemsnit antages at være besat med 5 mand, udgjör det et antal af 20,000 mand, der beskjæftiger sig med denne bedrift.

Men hvorledes er det muligt, at en saa stor folkemasse kan herbergeres ude paa disse nögne holmer? vil man med rette spörge. Ja det er nu, som det kan. Næsten overalt, hvor en bugt skjærer sig ind, eller hvor der mellem holmerne er havn for baade, ligger gjerne et handelssted, og omkring dette er grupperet en hob smaahuse, som kaldes rorboder. Dette kaldes et rorvær, og handelsmændene i Lofoten er næsten altid tillige rorvær-eiere.

Disse rorboder ligner ingenting i verden saameget som et sörlandsk svinehus. De er smaa, enetages tömrede huse med törvtag og en tilbygget sval af bord, hvori garn, liner og andre redskaber hensættes. Inde i rorboden, som gjerne har jordgulv, löber langs væggene to rækker af faste sengesteder, der tarvelig forsynes med noget halm og en skindfæld, som fiskerne selv förer med sig. Midt paa gulvet staar grüen, igjennem röghullet oppe i taget ser man et firkantet stykke af himmelen, og gjennem det eneste lille vindu med blyspröiseruderne har man udsigt til den nærmeste rörbodvæg. I en saadan stue indlogeres efter omstændighederne 6 eller 12 mand; men hvorledes de alle kan rummes herinde, kan kun den begribe, som har studeret nödvendighedens ekonomi. Naar man nu tænker sig, hvilken atmosfære her maa være af de mange menneskers uddustninger og af dampen af de sölede klæder, som ophænges til törring, vil man vel forundre sig over, hvorledes det er muligt, at folk kan holde ud; men fiskeren er ikke vant bedre og er saa fornöiet som en lord paa sit slot.

Saasnart det gryr af dag, staar smaagutten op og koger kaffe. Naar denne er færdig, reiser ogsaa fiskerne sig. De river i en fart paa sig klæderne, sluger kaffeen i sig og med en kavring i lommen og en dunk vand i baaden drager de

tilsjös. Det er et herligt syn en klar morgen at se hele fiskerflaaden drage ud. Fra alle vær kommer de stikkende, den ene baad efter den anden, og snart er hele sjöen bedækket med seilere, saalangt öiet kan række. Saasnart de er komne ud til sine redskaber, lader de seilene falde, og nu ligger de i en uendelig række og vipper op og ned paa bölgerne, medens de trækker börnskaben.

Enkelte har et andet sæt garn eller liner med sig, som de lader gaa ned, naar de har trukket netsættet eller greier den gamle börnskab paa sjöen; men da det er paabudt, at havet om dagen skal være frit, forat daglinebrugerne og dybsagnfiskerne ogsaa skal knnne fiske, reiser de fleste hjem og kommer op i været ud paa formiddagen. Smaagutten har imidlertid kogt middagen, som bestaar af kraftige sager; thi enhver fisker har som niste med sig en smaleskrot og bestemte kvanta flesk, kjöd, smör og bröd, ligesom de fleste ogsaa har poteter. Naar de vel har spist, tilberedes fisken, d. v. s., hovedet skjæres af, indvoldene udtages, og lever og rogn lægges i særskilte stamper. I saadan tilstand bliver fisken enten solgt til fartöiskipperne eller straks hængt paa hjelden. Mod aftenen reiser fiskerne atter ud og sætter börnskaben, og naar de saa kommer tilbage, vandrer de op paa kramboden hos handelsmanden, hver med en raa torsk i haanden, som de slænger paa disken som kontant betaling for en dram og en kringle. Til aftens er den stadige ret fisk, saa frisk, som den kommer fra sjöen, og til duppe bruges afkogt lever, eller ogsaa laves af denne fiskernes yndlingsret, mölje, hvori opbrækkes fladbröd.

Efter fiskeloven skal i hvert vær om morgenen heises signal, naar det er saadant veir, at fiskerne kan tage paa sjöen, forat alle kan tage ud. Især i begyndelsen af fisket hænder det imidlertid ofte, at veiret er saa stormende eller ser saa farligt ud, at det ikke er raadeligt at tage ud, og paa denne tid kan man neppe paaregne to sjöveir om ugen. Naar da fiskerne maa ligge paa land, beskjæftiger de sig dels med at reparere börnskaben og dels med at tilberede den fisk, som de ikke har kunnet overkomme de foregaaende dage; men for det meste tager de sin magelighed i agt og fordriver tiden, saa godt de kan, med at sove, röge tobak eller gaa paa kaffé

(kaffehytte burde det vel hede), hvor dagens nyheder dröftes, medens de skyller i sig den ene spilkum kaffe efter den anden.

Undertiden hænder det, at veiret om morgenen ser taaleligt ud, signaler heises, og fiskerne drager paa sjöen; men ud paa dagen reiser sig en af disse storme, som koster saamange fiskere livet. I Østlofoten er det ikke saa farligt; thi fiskepladsen er næsten indelukket af öer, hvor der med hvilkensomhelst vind er havn at faa; men i Vestlofoten er det ulige farligere. Især er dette tilfældet, naar nordvesten falder ned af fjeldene. Falder denne saa sterk, at det ikke er muligt at ro sig ind under land eller krydse sig op, er det eneste middel at sætte over Vestfjorden; men en fart af 6—8 mile paa en mörk vinterdag i storm og sjö med en aaben baad er en udvei, som blot gribes i den alleryderste nöd; og det har hændt, at naar en baad vel er kommen over, er nogle af folkene allerede döde af kulde eller udmattelse.

Det gaar intet aar hen, uden at havet fordrer sine ofre under vinterfisket; men et par baades mandskab ansees kun som en ringe tribut til bölgerne. Enkelte aar indtræffer derimod större ulykker, som i lang tid bevarer sig i fiskernes erindring. I 1848 den 11te februar, saavidt jeg mindes, indtraf en saadan ulykkesdag, og selv de djerveste fiskere blegner, naar de omtaler denne dag. Hvormange folk der gik under, er ikke godt at vide, da værene staar i liden forbindelse med hverandre; men man dömte paa, at en 500 mand omkom, og alene i Buksnes sogn i Lofoten blev der 17 enker.

Efter en saadan uveirsdag er en dyster stemning udbredt over fiskernes ansigter; men de frelstes glæde overdöver snart sorgen over de döde, og fiskeriet beskjæftiger snart alles interesse; men naar det saa hænder, at et lig skylles op mellem skjærene eller et par ben med sjöstövler paa eller andre levninger af de druknede kan fölge med garnene op, da vækkes erindringen om uveirsdagen, og liget eller de rester deraf, som fiskene ikke har förtæret, stedes til jorden, fulgt af en talrig skare af fiskere, paa hvis ansigter man synes at læse den tanke: »Næste gang gjælder det dig.«

De redskaber, der benyttes under fisket, er garn og liner. Garnene er naturligvis grovt bundne, og traaden, hvoraf de bindes, er saa tyk som middels hyssing. Ethvert

garn er en 16—20 favne langt og omtrent $1^1/_2$ alen bredt. 12—16 garn föies ende til ende og danner en lænke, som udsættes i retning mod indlandet ganske nær bunden. For at garnene skal staa jevnt, er til de nederste ender fæstet stene eller blylodder og til de överste enten lette træstykker eller nu i den senere tid glaskavler d. e. runde, tilsluttede glasflasker, der formedelst den indesluttede luft vil flyde op. Ved hver ende af garnlænken er et langt taug, som kaldes ile, i hvis ene ende er en tung sten, som forhindrer garnlænken fra at flytte sig med strömmen, og i den anden en dubbel — en stor kubbe eller desl. — som viser fiskeren, hvor garnene staar. Liner — eller, som de paa sörlandet kaldes, rev — er lange, smækre taug, paa hvilke der med et vist mellemrum er fæstet fiskekroge, som agnes. En line med 400 angler kaldes en stamp, og flere stamper fæstes sammen og nedsættes ligeledes med en ile i hver ende og i retning mod indlandet, saaledes at al börnskab staar parallelt i sjöen ud fra Lofoten af. Enkelte fiskere bruger ogsaa haandsnöre eller dybsagn, men dog mest ved siden af linebruget, da dette fiskeri ikke lönner sig saa godt og derhos er temmelig besværligt, eftersom en stor vintertorsk ikke er saa let at trække paa en 40—60 favne vand. Börnskaben er heller ikke saa dyr, at ikke enhver temmelig let skulde kunne skaffe sig det nödvendige. Linerne arbeider fiskerne selv, og det nödvendige snöre og fiskekrogene er ikke saa dyre. Et torskegarn koster 12 kr.; men den væsentlige værdi ligger i det derpaa anvendte arbeide, og den driftige fisker finder altid saamange ledige timer, at han kan binde saamange, som behöves til vinterbruget.

I et godt sjöveir er den almindelige fangst 400 fiske, stort regnet; men ofte kan en baad faa mere, ja undertiden endog indtil en 12—1400 fisk; men da en femböring ikke bærer mere end ca. 800 fisk, maa der paa en saadan dag gjöres to vendinger. Hundredet af raa fisk gjælder i gjennemsnit i Lofoten 10 kr. Derhos har fisken lever og rogn, hvoraf der vel kan paaregnes en tönde af hver sort paa 4—600 fiske. Rognen betales med 8—12 kr. tönden, og af 3 tönder lever faaes 2 tönder tran, hvoraf gjennemsnitsprisen vel kan sættes til 40 kr. pr. tönde. Naar en baad altsaa gjör en god fangst,

bliver det ikke saa lidet at fordele paa mandskabet, og de kan vel have raad til at ombytte en torsk i brændevin paa kramboden.

Den meste fisk hænges paa hjeld til törring. En saadan hjeld bestaar af to lange stokke, som er opsatte parallelt ved hinanden og hviler paa solide bukke, og imellem hvilke der med behörigt mellemrum lægges smekre spirer, som kaldes raavedstænger. Over disse raavedstænger hænges fisken, to og to sammenbundne med halerne og saa langt fra hverandre, at der igjennem hele hjelden er tilbörligt lufttræk. Overalt paa holmerne, hvor saadant er muligt, er hjelder opreiste, og naar man kommer til et vær i fisketiden, behöver man ikke at spörge, om der er fisket godt; thi tomme eller fulde hjelder giver det allersikreste svar.

En stor del raafisk sælges ogsaa under fiskeriet til fartöiskipperne og andre, som befatter sig med at salte. I hundredevis udklareres fra de trondhjemske stæder og Bergen fartöier, som beskjæftiger sig med denne trafik. De fleste har ogsaa alskens varer at afhænde, og under fisket drives den livligste omtuskning, saaledes at fiskeværene i maanederne marts og april aldeles ligner markedspladse. Her er en stöi og en tummel, som er forfærdelig; men de tykke skyer af maager, som ogsaa indfinder sig i Lofoten, overdöver aldeles de tusende fiskeres snak og larm og giver det hele et ganske eiendommeligt præg. Den indkjöbte fisk saltes i binger eller ombord i fartöierne, og saasnart skipperne har faaet fuld ladning, seiler de over til Salten eller til Helgeland, og fisken udbredes paa flade skjær til törring og föres siden i handel som klipfisk.

Först i april begynder allerede fiskerne at ruste sig til afreise, og naar den 14de kommer, er der neppe en fremmed baad igjen. Men hvor her ser ud, og hvor her stinker! Omkring rorboderne er det næsten ufremkommeligt for urenlighed, og opover fjæren kan man kun med sjöstövler paa komme frem igjennem det tykke lag af fiskeindvolde og fiskehoveder. Men vanen er en anden natur. Rorværseierne har i aarrækker indaandet denne forpestede atmosfære, og har kun fisket været godt, finder de sig let i de smaa ubehageligheder, som fiskeriet medförer.

I juni maaned er vinterfiskets efterspil. Den 12te juni nedtages den törrede fisk af hjelderne, og fra alle kanter strömmer baade og jægter hid for at tage sin lot. Imidlertid har hjelderne skjöttet sig selv, og kun i ganske enkelte vær har de været underkastede et tarveligt tilsyn af fiskevær-eieren. Desuagtet er der lidet eller intet bortstjaalet, uagtet anledningen kunde være saa god. Til samme tid fremmöder her ogsaa en hel del fartöier fra Trondhjemsstæderne, som er vel forsynede med varer, og i fiskehentningstiden foregaar en ikke saa ubetydelig tuskhandel eller omsætning mod kontant, saaledes at dette sammentræf kan kaldes det andet store marked i Lofoten.

H. Schulze.

Møllergutten.

Møllergutten sad ved kvernehuset
under Haukeliens fjeld,
og han hørte der i elvesuset
hallingslaatten fra det dybe væld.
Fossegrimmen sine strenge rørte,
skummet sprang og hvirvlede dertil.
Ingen uden Møllergutten hørte,
hvordan elven gik med strengespil.

Og han kunde siden med sin bue
stryge fossegrimmens dans;
aldrig før i hytte og paa tue
var der hørt saa gjevt et spil som hans;
aldrig gik der over gulv og enge
saadan halling, som hvor han gav klang;
men han har vel og med sine strenge
gjort det stilt i laget mangen gang.

Og der kom, hvorom han aldrig drømte,
skjønt han gik saa tankefuld,
brev og bud til ham fra den berømte,
vidt bereiste mester Ole Bull.
Han, der turde selv ved kongetroner
lade slaatten over strengen gaa,
han erindred, at dens bedste toner
lød paa fjeldet i en hyttevraa.

Og da lod han Møllergutten bytte
denne hytte med en hal,
hvor vel fler end tusend kunde lytte
til de underbare toners fald.
Møllergutten sad, som naar man stirrer
overbøiet paa et elvdybs pragt;
og som broen, hvor man dvæler, dirrer,
saadan rysted sædet ved hans takt.

Men hans spil var og som fossefaldet,
der i stride hvirvler gaar,
og ved spillet blev hver tanke kaldet
did, hvor fossegrimmen harpen slaar,
kaldet fjernt hen til de grønne dale,
der har kilder fra et snedækt fjeld,
hvor vor kunst i toner som i tale
altid finde skal sit friske væld.

J. S. Welhaven.

En nat i Nordmarken.

En julidag, saa gjennemsigtig klar som en dag i september, et solstreif over Bærumsaaserne, en sjelden duft af gran vakte midt i den hede sommertid i denne kvalme by min vandrelyst og al min længsel efter skov og land. Jeg maatte og vilde ud at indaande den friske luftning fra elven og granerne. Men kun et par dage stod til min raadighed. Nogen lang vandring var der saaledes ikke leilighed til; det maatte i det höieste blive en fisketur i Nordmarken. Forberedelserne hertil var snart trufne; thi fluer og fiskeredskaber var i orden, og efter nogle timers vandring var jeg forbi Hammeren og gik paa skraaningen af aasen hen imod Kamphaug og forbi denne gaard ned imod Björnsjö-elven. Dybt nede tindrede Skjærsjöen af og til mellem trærnes stammer og aabningerne i skoven. Fuglene sang af fuldt bryst, og det var saa let og frit at aande og at vandre i den södt duftende skovluft. Fossens sus kaldte mig, og jeg var snart ved elvens udlöb i söen. Her strömmede den klar, men strid over kiselbunden; thi den er sluppen ud af den vilde dal og klöft, der ligefra dens udlöb af Björnsjöen, i en strækning af en fjerdedel

mil, danner dens dybe leie, og iler nu som bevinget i Skjærsjöens favn. Saalænge som den klemmes inde, tumler den sig voldsomt dybt nede i det mörke svælg mellem fjeldvægge og urer af optaarnede klippeblokke. Snart fosser den hvid med larm og brus, snart styrter den sig i vildhed höit ud over sorte klippesider og löser sig op i damp; snart danner den — man kunde tro, i anger over sin vildhed og ubesindighed — dybe, stille, mörke, eftertænksomme kulper. Men det er kun en stakket hvile, den söger, for med friske kræfter atter at tage fat paa den viltre leg. Og dog har al dens larm og vildhed paa denne tid af aaret intet at betyde i sammenligning med den, der vækkes i tömmerflödningens tid. Naar dæmningen aabnes, naar Björnsjöens vide vande lades ud, og tömmeret slippes i elven, overgaar dens larm og voldsomhed al forestilling; fossens drön ligner tordenbrag og styrtende laviner; trær og klippeblokke river den med, og tömmerstokke knækkes som pibestilke.

Aaserne paa elvens sider stiger steilt op med sine urer, sine sorte vægge, uendelige vindfald og sine graner, som med alvor skuer ned paa den vilde leg i dybet og indaander og forfrisker sig ved de dampskyer, fossen idelig kaster op i deres graa, ærværdige lavskjeg. Og mellem rognene og birkene, der nede ved bredden luder sig ud over elven, ser fiskeren, som færdes i dette dyb, kun en smal stribe af den blaa himmel, som oftest fordunklet ved dunster, der stiger op fra fossen og svæver langs aaserne. Den, som vil fiske og færdes her, maa ei kjende frygt for vand eller fjeld eller himmel; thi ofte er klöften saa trang, at bredderne bliver borte, og man maa vade igjennem elven; undertiden sænker bunden sig, og der dannes et svælgende dyb, en sortladen kulp med steile vægge, ved hvis övre ende elven i en skummende fos styrter fiskeren imöde. Da maa han stige op ad de bratte vægge og klatre frem mellem urene og stenene, som ofte raper ud under hans födder, saa han, om han ikke styrter ned, hænger svævende mellem himmel og vand og klynger sig fast med sine hænder, saa der staar blodige striber efter taget. Og kjender han ikke hver sten eller stubbe her, saa kommer han snart i den fortvivlede stilling, at han hverken kan komme op eller ned, »at han er gaaet i berg«, som det heder i jægersproget.

Jeg sprang fra sten til sten med fiskestangen som ballancerstok og stöttestav, jeg vadede og klatrede og var ret heldig. I de klare hvirvler og under de glasgrönne kupler, elven dannede, hvor den for frem med mindre voldsomhed, sprang smaaforellerne livlig; under fossene i de dybe kulper for större fiske frem som guldblanke lyn, snappede fluerne under vandet, rev snöret susende af snelden og ilede ned i dybet, hvorfra de dog inden kort bragtes op og iland.

Da jeg kom op af klöften til elvens udspring af Björnsjöen, hvilte jeg mig en stund paa dammen eller dæmningen. Solen stod i nedgangen, og dens lys spillede mellem skovtoppene, medens himlens dybe blaa, aftenskyernes pragt og rammen af de mörke graner, som overalt indfattede söen, afspeilede sig i dens blanke flade. Insekterne summede i luften og opförte sine alfelette danse over vandet, hvorfra stundom prægtige fiske med plask og skvulp skjöd op efter dem. Over skoven stod en mörk banke langt mod nord, og der viste sig nogle blyfarvede skyer med gulbrune rande. Lumre luftninger gjorde mit bryst næsten beklemt i denne skovensomhed; fjernt borte klang en lur, eller maaske det kun var gjenlyden af dens toner, som i aftenens stilhed naaede mit öre, svævende, hendöende, paa en gang lokkende og klagende.

Jeg gik igjennem Osskoven langs op ved vandet for fra en eller anden af de fremskydende odder, om det endnu var folk oppe, at raabe efter baad over til Bonna, det eneste sted, hvor mennesker bor ved denne indsö.

Ved Skydsskaffer-odden kom to gamle mænd ud af skoven. Den ene havde et patrialkalsk tiggerudseende og var en aldeles kjæmpemæssig figur med markeret ansigt, buskede bryn og et langt, ærværdigt graaskjeg. Paa hovedet havde han en toplue af blaat uldgarn, og over den gamle graatröie hang en lammeskinds pose i et rödt uldbaand. Den anden var en fisker, som jeg oftere havde trufet paa mine vandringer i disse ödemarker. Hans slegt havde boet og færdedes her, saalænge nogen kunde mindes, og havde i ældre tider ligget i evindelige klammerier med »Skovfinnerne«, som, efter sagn i forskjellige bygdelag, lige til midten af forrige aarhundrede spredt beboede Nordmarken og de store skovvidder, som i forbindelse med

denne strækker sig fra Lier og Holsfjorden lige op til Mjösen og Valders.

Men gamle Elias har ikke altid været fisker alene. I sin ungdom har han været en kjæk sömand, der ligesaalidet frygtede stormen som kartovernes drön. Han var med for Göteborg 1788, han var skibsmandsgast paa »Prövesten« den 2den april 1801. Han har indaandet duften af Middelhavslandenes orangelunde og har seet Indiens palmer. I Nordmarken heder han Elias fisker eller Elias svenske fra sit förste tog. Nu er han kröbling og har understöttelse af fattigkassen. Men de brede skuldre, de kraftige gestus af hans arme, det liv, som vaagner i disse öine og i det ellers slappe, skjeggede ansigt, naar ordet löser sig fra læberne, og han taler om kommandörkaptein Lassen, om havet, om 2den april og om sine fisketure i Nordmarken, vidner om, hvad han engang var for en karl. Gamle og unge lytter gjerne til hans noget i det brede gaaende fortællinger, og Elias er overalt en velkommen gjest, selv hos de smaa sjæle, der med misundelse betragter hans held i fiskeri. Thi fisker er han med sin hele sjæl, og hans færdighed og mangeaarige kjendskab til fiskens gang og levemaade i disse elve og vande lader i almindelighed hans efterstræbelser krones med en sjelden lykke. I den bedste fisketid ser man, selv nu i hans fire og ottiende aar, Elias fisker hver uge drage til byen med en uhyre vidjeskreppe fuld af fisk paa ryggen. Men en feil har han. Han söger altfor meget at udfylde klöften mellem för og nu ved den nordiske Lethe. Naar han vender hjem fra byen, er hans skridt vaklende og hans hoved tungt, og skjönt han ikke har langt til sit hjem — den lille hytte, som ligger paa en bakke til venstre for veien, straks för man kommer til Skjærvenbroen i Maridalen — skal han dog undertiden overnatte ved siden af veien.

»Vel mödt, fiskere,« sagde jeg. »God kveld,« sagde de begge og lettede paa luerne. »God aften, Elias, skal vi nu mödes her igjen?« — »Ja, jeg er som skyflokken, jeg,« sagde Elias, »den er der, naar de mindst venter den.« — »Agter I at fiske her til natten?» spurgte jeg. »Vi har nok tænkt at friste den lidt inat,« sagde Elias; »det er tidligt paa aaret endnu; men kommer det vind og regn, saa tör den nok slaa

efter.« — »Ja det tror jeg ogsaa, Elias.« — »I har vel taget den slemt i elven?« spurgte Elias med et nysgjerrigt blik til min fiskekurv. »Jeg har jo faaet en del; men det er ikke mange, som er over to merker,« sagde jeg og aabnede laaget. »Det er over halvandet pund, . . . se der er en lækker fisk, og der er flere ogsaa; . . . . jamænd var det lækkert fiske!« sagde Elias. »Han fisker vel med fly, han?« spurgte den anden. »Du kan vide det,« sagde Elias, idet han forgjeves gjorde nogle kast ud paa vandet med sin stang; »du kan vide det; jeg stod ved siden af ham og medede i Hakklo-oset ifjor, og jeg fik ikke biddet engang, mens han tog halvpundet og det radt ogsaa.«

Jeg spurgte, hvor den anden var fra, og fik den underretning, at han om sommeren holdt til paa Hadelands-aaserne. Nu skulde han til byen at kjöbe salt; men han vilde gjerne med det samme have lidt brændevin og tobak, og dertil agtede han at skaffe sig midler ved fiskeri.

Ved nattens begyndelse bröd uveiret lös; det tordnede og lynede i det fjerne, de mörke masser bredte sig ud; skyernes omrids blev mere og mere ubestemte og udvaskede, og tilsidst hang regnet og skyerne som et graat teppe nedover aaserne og mellem toppene af granernes mörke söilerader. Foran veiret og regnet for en livlig vind henover vandet. Nu var tiden der til fiskeriet. Enkelte större fiske slog efter og blev af og til fangne; men oftest slog de feil. »Den er ikke rigtig hjertet paa at bide endnu, derfor tager den saa ofte imist,« sagde Elias, der holdt paa at bringe en fisk iland.

Med de förste regndraaber sprang fisken plask i plask efter medemark og fluer; men da skuren ret bröd lös, og det begyndte at hagle og skylregne, var det aldeles forbi.

»Paa morgensiden tör den nok faa bedre hjertelag,« sagde Hallændingen.

»Hvad mener du om veiret?« spurgte jeg efter nogen tids forlöb. »Det klarner jo op over aasen?»

„Østa glætte
gi'r vaad hætte.

Det kommer mere regn; men det tör nok blive lidt ophold iblandt,« svarede Hallændingen. »Der kan I höre; den karlen spaar ogsaa om regn,« vedblev han, da det langt ude

fra landet löd et frygteligt vedholdende skrig, ret som om et menneske var i livsfare. »Er det nökken?« spurgte jeg. »Kjære væne, sig ikke det da! det var lommen,« sagde Elias.

Vi opgav fiskeriet indtil videre og besluttede at tænde et baal; thi vi var gjennemvaade. De gamle trak stokke og kviste sammen; jeg tilveiebragte ild, og snart flammede paa pynten af odden et baal, som i forening med min niste ikke undlod at ytre sin oplivende indflydelse paa mine staldbrödre i en livlig samtale om fiskeri, om örretens gang og levemaade i Nordmarken og om röiens i vandene paa Hadelands-aaserne. Elias dvælede med forkjærlighed ved de fisketure, han havde gjort til Nordmarken i yngre dage, naar han var kommen hjem af reis.

»Da var her fisk at faa,« sagde han, idet han tændte sin korte snadde; »men det var ikke saadant sjau med vandene heller, og ikke saadan fare paafærde, om det kom op et par stokker i dammen om natten, saa fisken kunde gaa ud i elven. Ja, ja, ved Sandungdammen var det godt at fiske den tid; for da stod den udenfor de to bergene og den dybe kulpen, hvor I ved den staar nu. Jeg tog otte pund der en nat, og det var ikke nogen under tre merker. Men nu ved fisken mest ikke, hvorledes det er stelt med den, for den faar aldrig have sin rigtige gang.« — »Det har været morsomt at fiske her i hin tid, Elias,« sagde jeg; »men det hændte vel den tid ogsaa, at fiskeriet slog feil for dig engang imellem.«

Hallændingen fortalte nu mangt og meget om huldretjern og vande med dobbelt bund, som det var fisk i, som hörte huldren til, og som hun kun slap op hver St. Hansdag, men afbröd sig selv midt i disse fortællinger med et udraab: »Nei kjære væne, hvad er det for et lys derborte? Det er blaat!« Mig forekom det mere rödt end blaat, og jeg formodede, hvilket senere viste sig, at det havde leiret sig et par fiskere der, som gjorde op en ild. Talen gik ved denne leilighed over paa skattegravere og skatte og om blaa lys, som brænder derover. Elias fortalte saaledes, at hans bedstefader eller oldefader — jeg mindes ikke mere, hvem af disse troværdige personer det var, men antager den förste — havde seet en sölvaare paa bunden af Blankvandet saa tyk som en tömmerstok, og dertil föiede sig flere samtaler og for

tællinger, som jeg hèr vil söge at gjengive, saa godt jeg kan erindre dem.

»Han bedstefar,« fortalte Elias, »kjörte tömmer fra Nordmarken til Sörkedalen. Det var udpaa vaarsiden, saa sneen og haalken var borte. Men han havde med sig en liden gjentunge; og da de kom mellem Vindernsæteren og Blankvandsbraaten, saa gled hun. »Nei far, jamænd er det haalke endnu da,« sagde hun. Han saa der, hvor hun havde gledet; men han saa straks, at det var sölv og ikke haalke. Saa hug han öksen i det. »Ja du har ret, barn; det er rart, at haalken kan holde sig saa længe,« sagde han og lod sig ikke merke med noget. Fra den tid kjörte han tidt og ofte til byen og tog mange penge ind. Men naar han reiste, saa reiste han ikke veien, hverken om Maridals-hammeren eller Sörkedalen; men han havde en vei for sig selv gjennem skov og mark, som gik bort over alle aaserne og kom ned mellem Frognersæteren og Ris. Engang var han i byen og havde drukket lidt, saa han var paa en kant — det var i gamle Ramstadgaarden i Grænsen, — saa sad han og kytede og var karl: »Vilde jeg bare, skulde jeg gjerne sko hestene mine med sölv,« sagde han. Det sad mange der, og nogle, som var der, tog vidner paa det og skrev det op. Men förend han farfar kom hjem, var han död, og siden den tid har ingen seet noget til sölvet, endda de baade har skjærpet og gravet borte i marken der.«

»Jeg har hört sige, at han har været haard til at lede efter skatte alle sine dage, den karlen,« bemerkede Hallændingen, idet han lagde en tör tyrirod paa baalet. — »Du kunde vist fortælle mere om ham, du Elias, naar du bare vilde,« tilföiede jeg. — »Der er nu ingen, som tror rigtig paa sligt i vore dage,« svarede Elias; »men jeg kan nok fortælle ligevel jeg.

Den tid han farfar var unggut, var han og en anden karl ude og grov engang — de havde vel seet blaa lys, kan jeg tænke, eller kanske de vidste, hvor pengene laa. — De grov i to torsdagsnætter, og det kom til dem saa mange julebukker og underlige skikkelser, at de aldrig havde troet, det fandtes saa meget stygt. Det kom baade björne og udyr og stude med store horn og alt det fæle, som til var, og vel saa

det. De var rædde og tænkte hvert öieblik at tage benene fat; men de holdt ud og tiede stille. Saa var det den tredje torsdagskvelden, da blev det meget værre end begge de forrige gange; men de grov og tiede stille, og det varede ikke længe, för spaden skrabede ned paa kobberkjedlen. Ret som det var, saa kom det kjörende en vogn forbi med seks svarte heste for, og det gik som en vind. Om en liden stund kom det en gammel kjærring efter, som agede sig frem i et traug; men kjæften hendes gik som en peberkvern. »Jeg ta'r dem nok at, jeg ta'r dem nok at,« sagde hun i et væk og gnudde sig frem i trauget. »Aa jovist ta'r du dem at!« sagde han farfar; men med det samme var kjærringen borte, og pengekjedlen sak ende ned.

En anden gang skal du tie stille, tænkte han farfar, og det varede ikke længe, skal jeg tro, för han var ude igjen. Den gangen var det en gammel kjærring, som havde seet en stor kobberkjedel fuld med penge, just som hun gik nedover jorderne ved Grefsen i Akerssogn. Tre dage för St. Hanstid staar pengene oppe, maa vide; men for hendes öine saa det ud, som der laa en stor, diger orm oppe i kjedlen og veltede sig ovenpaa pengene. Saa var der to stykker fra Kristian — den ene var endda en höker, som eiede baade gaard og grund, og den anden var en underofficer — og de slog sig sammen med han farfar om at grave op kjedlen. Ja, de grov i tre torsdagskvelder, og den tredje kvelden skrabede de ned paa hankerne, saa det skraslede i pengene, og de tænkte, de snart skulde have den. Men nu skal I vel höre spil! Saa syntes hökeren, at gaarden hans nede i byen stod i lys laage, og endda det var saa langt — en ved, det er vel en halv mil fra Grefsen — saa syntes han, at han skjellig saa, at kjærringen hans stod midt inde i laagen med en unge paa armen. »Det er nok ikke tid for mig at være her nu,« sagde han og kastede spaden og vilde afsted; men med det samme var det forbi med varmen; og det var det da med pengene ogsaa, for kjedlen den sak.

Men saa var det det, jeg vilde have fortalt först. Det var karl til mand det; han var ikke fælen han. Tilsidst saa lagde han i veien ganske alene en torsdagskveld og begyndte at grave paa et andet sted, som han vidste der laa penge.

Og det gjorde han den næste torsdagskvelden ogsaa; men han saa saa urimelig meget stygt, at de aldrig kunde faa ham til at tale om det. Men da det var högst nattes den tredje torsdagen, saa kom der en olm okse frem fra bunden af gropen, som havde store, lange horn, og dem vilde den stange tvert igjennem ham, syntes han. Men han tog oksen i hornene, og saaledes blev han staaende, til solen randt. Da var oksen bleven til en stor kobberkjedel fuld med penge, og hornene, som han holdt den i, det var hankerne paa kjedlen.«

»Efter det, du har fortalt om din bedstefader, Elias, skulde en ikke tro, at du behövede at gaa til byen hver uge for at sælge fisk,« sagde jeg. — »Aa jo,« svarede Elias. »Far min arvede ikke andet end armoden efter sin far, enten nu han farfar havde brugt op det, han havde fundet, eller de, som havde givet ham det, havde taget det tilbage igjen. Og jeg arvede akkurat en graatröie og en træske efter min far.«

»Det er, som jeg tidt siger,« sagde Hallændingen, »det er ingen lykke ved slige penge, de gaar saa fort som vandet i fossen.«

Sövnen vilde nu gjöre sin ret gjældende, og samtalen begyndte at gaa istaa. Men i den tilstand vi var — törre paa den ene side, som vendte mod ilden, og vaade paa den anden — holdt jeg det for mindre raadeligt at overgive sig til en slummer, hvoraf man ufeilbarlig skulde vaagne med hakkende tænder og stive lemmer. Jeg skjænkede derfor mine fæller en dram, tændte min pibe og opfordrede dem til at holde sig vaagne ved at fortælle noget. Elias fortalte mange historier om, hvorledes nissen havde huseret i Sandungen i gamle dage, og paastod, at der endnu var blodflekker i stalden der, efter at den en nat havde slaaet ihjel den hvide hesten til Paal Sandungen; om hvorledes de stod i vinduerne og saa, at han skrabede saltet paa hellen fra de andre heste til sit kjeledyr om gamle Jo Hakkloen, som havde tjenestegjente sammen med huldren, om Lukas Finne, som havde boet i Fortjern-braaten og kunde saa meget, at han frelste jorden sin fra alle slags udyr, saa aldrig noget kreatur blev slaaet eller revet for ham, — og meget mere, som havde tildraget sig i Nordmarken i gamle dage.

Tilsidst begyndte Hallændingen ogsaa at fortælle om, hvad der var hændt hans frænder og venner. Der var en egen pathos i hele hans maade at fortælle paa, som det skulde være forgjeves her at ville gjengive. Det var hans egen faste tro paa tilstedeværelsen af disse naturmagter, hvorom han talte, der gav hans fortællinger dette eiendommelige indtryk, som forögedes derved, at han talte i en dyb bas og i et langsomt, men vel ordnet foredrag.

»Den tid da krigsfolkene laa ude i Holsten,« begyndte han — »ja du mindes nok den tiden du, Elias? — var farbror min, som boede paa Ringerike, oppaa Krogskoven med nogle andre. De laa ved Flaksætrene söndenfor veien og hug kulleved. Ved kveldstid gjorde de op en nying i en heldbakke og roede sig der; men de havde ikke sovet længe, för de hörte ungeskrig og tralling. Han farbror saa op, og paa en bjergpynt bent imod dem fik han se der sad en hulder med en skrigende unge; den sang hun for og prövede at stagge, det bedste hun kunde. »Hvad sidder du der for, du?« spurgte han farbror. »Aa manden min er borte,« svarede hun, »og saa tykte jeg, jeg ligesaa godt kunde gaa herned og hygge mig til jer.« — »Hvor er manden din da?« spurte farbror. »Han er ude i krigen, han, der hvor de andre krigsfolkene er,« svarede huldren. Men ungen blev mer og mer grætten og skreg og bar sig og holdt et sligt hus, at det var rent umuligt at faa sövn paa öinene. Dette syntes han farbror var for galt, han blev harm og sindt og tog den ene varmebrand efter den anden og kastede op imod hende. Og saa blev hun borte; men omkring i alle aasene og haugene skrattede og lo det. »Det var hygge, du fik af de karlene, Gyri Haugen!« raabte det.«

Elias hörte ikke mere; han sov en velsignet sövn paa den haarde klippe og snorkede, saa det gav gjenlyd i skoven. »Han sover, han,« sagde Hallændingen; »men endnu skal jeg fortælle en historie, som jeg synes er underlig; men saa faar vi kurre os lidt, vi ogsaa, ellers bliver vi for tunge til morgenen.«

»Det var en bonde, som boede i Telemarken, hvor far min er kommen fra,« begyndte han sin fortælling, »og han eiede en stor gaard; men han vidste ikke af andet end naar

og skade paa kreaturene sine, og tilsidst maatte han gaa fra baade gaard og grund. Lidt havde han igjen, og for det kjöbte han sig en liden plads, som laa for sig selv, langt borte fra bygden, i vild skov og mark. En dag han gik paa gaardstunet, mödte han en mand. »God dag, grande,« sagde manden. »God dag,« sagde bonden; »er du min grande? jeg troede, jeg var alene her.« — »Der ser du gaarden min,« sagde manden, »den er ikke langt fra din.« Og der laa der en gaard ogsaa, som han aldrig havde seet för, stor og gild og i fuld stand. Da kunde han skjönne, at det var en underjordisk; men han blev ikke ræd for det; han bad granden ind at smage paa öllet hans, og granden drak baade godt og vel. »Hör nu,« sagde granden, »én ting skal du lyde mig i.« »Lad mig faa höre paa det först,« sagde bonden. »Du maa flytte fæhuset dit, for det staar i veien for mig,« svarede granden. »Nei det gjör jeg ikke,« sagde bonden. »Jeg har bygget det nyt op i sommer, og nu lider det tilvinters. Hvor skulde jeg gjöre af buskapen min da?« — »Ja, ja, du gjör, som du vil; men river du det ikke ned, er jeg ræd, du kommer til angre det,« sagde granden. Og dermed gik han.

Manden gik og undredes paa dette og vidste ikke, hvad han skulde gjöre. At give sig til at rive ned et nyt fæhus mod vinternats leite syntes han var rent uligt, og liden hjælp havde han ogsaa.

Ret som han stod i fjöset sit en dag, sank han ende ned igjennem gulvet. Der hvor han kom ned, var det saa urimelig gildt. Alting var af guld og sölv. Med det samme kom den manden, som sagde, at han var granden hans, og bad ham sidde ned. Om en stund blev der baaret ind mad paa sölvfad og öl i sölvkrus, og granden bad ham sætte sig ind til bordet og æde. Bonden turde ikke andet og flyttede sig ind til bordet; men ret som han vilde tage op i fadet med skeen, faldt der noget ned i maden fra loftet, saa han mistede madlysten med det samme. »Ja,« sagde huldrekallen, »der kan du se, hvad kjörne dine giver os. Madro faar vi aldrig, for hvergang vi sætter os tilbords, er det uraad straks, og om vi er aldrig saa sultne, saa mister vi madhugen og kan ikke æde. Men vil du nu lyde mig og flytte fjöset, saa skal du ikke mangle foder og gröde, om du bliver aldrig saa

gammel. Men vil du ikke, saa skal du ikke vide af andet end uaar, saa længe du lever.« Da manden hörte det, gav han sig straks ifærd med at rive ned fjöset og tog til at sætte det op paa et andet sted. Men han byggede ikke alene, for om natten, medens alle sov, var der lagt ligesaa mange stokkehvarv som om dagen, og det kunde han nok skjönne, at det var granden, som hjalp ham. Han angrede heller ikke paa det siden, for han havde foder og korn nok, og fæet trivedes vel. Saa blev der engang et haardt aar, og det var saa knapt for foder, at han gik og tænkte paa, at han skulde sælge og slagte halve buskapen sin. Men en morgen, budeien skulde i fjöset, var buhunden borte og alle kjörne og alt ungfæet med den. Hun til at graate og sige det til husbonden, maa tænke. Men han tænkte ved sig selv, at det var granden, som havde taget dem paa foder. Og det var det ogsaa, for da vaaren kom, og det blev grönt i skoven, saa hörte de en dag fæhunden kom gjöende og springende i skovkanten, og efter den kom alle kvigerne og alt ungfæet frem, og det var saa blankt, at det var en lyst at se.«

— I læ af ilden lagde vi os til hvile og nöd et par timers tid en kvægende sövn paa den nögne klippe. Da dagskjæret lyste over aasen, var vi ude paa söen; thi Hallændingen, som for sit eget usikre fiskeri havde foretrukket at være min fölgesvend og bære fiskekurv og haav, havde hentet gamle Kristen Bonna med baaden. Jeg drog op over Björnsjöen og fiskede i Smalström og Hakkloen. Veiret begunstigede mit fiskeri; thi det vekslede med solskin og regnbyger den hele dag. Först silde om aftenen kom jeg tilbage til byen, men med min fiskekurv fuld af örret og mit hoved fuldt af historier.

P. Chr. Asbjørnsen.

Fossekallen.

Vi stiger höiere og höiere, skoven bliver tynd og tillige mere forkröblet; vi er naaede op over aaskanten, og det förer ind over vidden gjennem de subalpinske regioners forskjellige belter og hen mod det aabne höifjeld. Vi staar ved randen

af den brusende fjeldbæk, og her, hvor fossedūren overdöver enhver anden lyd, ser vi fossekallen sidde nikkende paa sin sten midt i de brusende hvirvler, denne forunderlige fugl, der synes at udgjöre et naturligt bindeled mellem sangernes livsglade skare og de slöve, flegmatiske svömmefugle. Dens levemaade og hele væsen frembyder træk, der savner tilnærmelser hos alle andre europæiske fugle.

Den elsker og er bunden til det klare, rindende vand, og der er neppe mange af vore talrige bjergelve og bække fra Lindesnes og til Nordkap, hvor man vil söge den forgjeves. Den foretrækker de nordlige og vestlige dele af landet for de fladere og mere opdyrkede östlige, men gjör ingen forskjel paa vandfaldene i höide med havet og de skummende bække, der överst oppe paa det nögne höifjeld rinder ned fra den evige sne. Hvor vinteren altid holder strækninger for dem aabne, bebor de aar ud og aar ind det samme strög; men naar isen dækker deres hele omraade, og fossene skjules af det skinnende ishylster, da söger de stedse mere mod syd og oppebier i de aabne elvemundinger den blidere aarstid.

Enhver, der har seet fossekallen, vil mindes den. Dens störrelse er som en stær; men dens plads i systemet maa sættes i nærheden af sangerne, da nebbet som hos disse er tyndt og lige. Fjærklædningen er skifersort, undtagen brystet, der er skarpt begrænset og dækket af et blændende hvidt.

Hos fossekallen viser levemaaden paa en forunderlig maade sin store indflydelse paa udviklingen af de ydre former, og kjendte man end ikke dens tilböielighed for vandet, vilde dog alene dens ydre bestemt bringe tanken hen blandt svömmefuglene. Legemet er bredt og fladtrykt som hos en and, fjærene ligesaa korte og tætsluttende som hos denne, og dunene rigeligere udviklede end hos nogen anden af de mindre fugle. For at bevare fjærene mod væden har naturen sörget ved den store gumpkjertel, der i höiere grad end hos de övrige smaafugle afsondrer en oljet vædske, hvormed den uophörlig indgnider sig, ganske som vi ser vore tamme ænder gjöre, og herved hindres enhver draabe fra at naa dens hud.

Kalder man vandet en livsbetingelse for svömmefuglene, örkenens sand for strudsen og de dunkle granskove for tiuren, da er de brusende fosse det samme for fossekallen. Aldrig

vil man finde den fast bosat ved de aabne, stilleflydende vande; men

„hvor larm af fossevældet
kuer al anden røst,"

hvor elvene og bækkene gaar vildest og i lystig dans tumler sig i fosse og stryg, her sidder den rolig paa stene og klippeblokke, som oversprøites af det hvide skum, her udklækker den sine unger, lever sine lykkeligste dage og synger til sin egen glæde paa enhver aarstid sine friske toner, i vinterens bitreste kulde som paa den klare vaardag.

Bevægelig og munter som fossekallen altid er, udgjör den tillige den besjælende aand i det urolige element, som den bebor. Thi foruden at den er en af de smukkeste prydelser for vore stolte vandfald, naar dens skifersorte legeme med det snehvide bryst aftegner sig skarpt mod de skumomfattede stene, bringer den tillige med sin ustanselige livsglæde en oplivende afveksling ind i de aldrig hvilende fossefalds ensformige, trættende uro.

I vandet söger den helt og holdent sin næring, og det er den ligegyldigt, om denne maa hentes paa bækkens bund eller ved bredden. Speidende fra en sten efter allehaande insekter og orme, styrter den sig pludselig hovedkuls ned i de brusende hvirvler, ror sig omkring med udbredte vinger, forsvinder som et lyn under overfladen og kommer snart atter tilsyne med et vandinsekt i nebbet, medens vandet som smykkende perler ruller ned ad dens tætte pels. Den flyver og vader, svömmer og löber gjennem de strideste vandfald, dukker, hvor strömmen gaar sterkest, og det er ikke let at finde et mere tiltrækkende syn end at se den færdighed, hvormed denne lille söfugl paa landjorden svömmer og dukker som den bedste blandt havets beboere. Den er ingen svömmefugl og styrter sig dog med urokkeligt mod i de oprörte bölger; den er ingen dykker og færdes dog paa vandets bund som den dristigste dykand. Den har hjemme paa jorden, i luften og i vandet; den hersker over tre elementer, og med lige lethed over dem alle.

Dens liv begynder, henrinder og ender umiddelbart i eller ved vandet. Uden nogensinde at fjerne sig langt fra fossen, hvis dur og skum den saa höiligen synes at elske, er i den

gnave sig ind i dem tvers igjennem dören, hvilket jeg selv har havt anledning til at se paa en sæter i Sikkilsdalen og ikke saa let glemmer, da vinden gjennem dette jervehul om natten blæste ubarmhjertig koldt ind paa mig, som laa i en seng nærmest dören. Indkommen i et saadant hus gnaver den itu, tygger og æder op alt, hvad ædes kan, selv ting, som man skulde tro der ikke kunde findes mindste smag eller næring i. Men kosten er nok ofte smal for den om vinteren, og naar maven skriger som værst efter næring, tager den tiltakke med, hvad det skal være, omtrent som en gammel tobaksröger i mangel af tobak kan tage sig til at karve op et gammelt piberör og röge dette.

I fjelde, hvor jerven holder til, finder man ikke, som ellers er tilfældet andre steder, fældte renhorn liggende hist og her omkring paa marken, men kun den sidste rodstump af saadanne, da jerven har gnavet i sig det övrige.

Renjægerne er især forbitrede paa den, fordi de maa passe sig vel, naar de skal lægge kjödet af skudte rensdyr igjen i fjeldet. Jerven har god næse, god appetit og udmerket fordöielse, saa den blot paa en nat kan fortære en hel del af en rensdyrkrop; men overtroen lægger til, at den fordöier ligesaa hurtig, som den æder, og at et enkelt dyr paa et dögn kan æde op en hel ren med hud og haar. Erfarne jægere paastaar, at jerven er uhyre sterk i forhold til sin störrelse, og at den orker at velte ligesaa store heller eller stene som nogen voksen karl. Vil man derfor være sikker paa at beholde kjödet i de fjelde, hvor jerven er værst, maa man se til at finde eller selv grave en rund fordybning, hvori det kan lægges, og over samme velte, ikke flade, men runde stene. Jerven kan da ikke ligetil velte disse af, men maa rulle eller halvt löfte dem op for skraaningen i hullet, og dette Sisyphusarbeide kan den ikke klare. Man kan undertiden se, at den har gjort forsög herpaa, men har maattet opgive arbeidet. Störst skade og fortræd gjör dog jerven ved at forfölge og dræbe levende rensdyr, især kalve, samt andet smaafæ, som lam og gjedekillinger.

Saasnart der kommer sporsne i fjeldet om hösten, faar man syn for sagn eller vished for, hvem ugjerningsmanden er. Inde mellem »slagene« efter reusdyret vil man nemlig stadig

finde spor efter jerv, som har luret sig efter dem. I Skiaker og andre steder, hvor jerven især holder til, paastod renjægere, at fölgen af, at jerven saaledes stadig luskede efter rensdyrene, var den, at disse formelig skyede enkelte fjeld, hvor de för i tiden havde havt stadigt tilhold, da de nu hverken nat eller dag fik rist eller ro til at beite eller hvile. Dersom man, som ved en hændelse, blev var en flok dyr paa slige jervefjeld kunde man være sikker paa, at de altid var i bevægelse eller strög hurtig derover af frygt for jerven.

Findes der noget skadeskudt dyr i en flok, lægger jerven sig specielt efter dette, og nu i de senere aar, da næsten alle renjægere har langtskydende spidskugle-rifler og til skam for dem selv og ubodelig skade for dyrene, men til gavn og fryd for jerven, bruger disse aldeles uvorent, idet de skyder paa slump paa flokkene, ser man som fölge heraf, at der efter en större flok næsten altid fölger 1, 2, 3 skadeskudte, enten hinkende paa tre ben eller paa anden maade lemlæstede, saa de har vanskeligt for at fölge med og ofte lægger sig igjen. Disse bliver da sikkert nok jervens eller andre rovdyrs bytte.

Det er ikke ofte, at jægeren faar se dette rovdyr. Jerven har formodentlig baade fin hörelse, lugt og syn, saa den langt lettere opdager jægeren end denne ham. Dertil kommer, at den vel som oftest er ude paa jagt om natten, men selv om den er ude om dagen, har den i sine yndlingsfjeld let for straks at skjule sig i nærmeste hul i en ur.

Selv har jeg kun seet den en eneste gang og paa temmelig langt hold; men en gammel jæger i Lomsfjeldene fortalte mig, at han oftere havde seet den lure sig efter renflokke. Engang havde han været saa heldig at faa skud paa en, som forfulgte et skadeskudt dyr. Det var en ungbuk, som havde faaet en streifkugle og en stund fulgte med flokken, men saa begyndte at sakke bagud. Medens han stillede efter denne, blev han pludselig var, at der fra en ur kom listende frem noget sort, som han snart opdagede var en jerv. Hvergang bukken gik og vendte hovedet bort fra den kant, hvor jerven var, sneg denne sig forsigtig fremover paa marken som en kat, men laa stille, saasnart dyret stansede eller saa sig om. Den forstod saaledes at »stille« ligesaa godt som nogen jæger, eller i dette tilfælde endnu bedre; thi det varede ikke meget

længe, för den var saa nær ind paa dyret, at den ved at springe til naaede ind paa det og bed sig saa fast i struben, at dyret efter nogle hop og sprang tumlede overende og ikke orkede at komme op igjen. Men snart var ogsaa min mand fremme paa hold, og medens jerven laa over dyret som en igle, der har bidt sig fast, og sugede i sig blod, fik den en kugle fra renjægerens rifle. Han forsikrede, at den sprat höit i veiret med det samme, som en viskelædersbold, boltrede og kastede sig ganske forfærdelig, men kom dog ikke nogensteds hen, för han var ind paa den og fik den slaaet ihjel med en sten. Bukken var saa medtagen, at skjönt den ved skuddet og synet af jægeren reiste sig og skranglede afsted, lagde den sig dog snart igjen, og det var en let sag at stille ind paa den og give den dödsskuddet.

Det maatte rimeligvis ikke være umuligt at dræbe en hel del af disse udyr ved gift, da de er graadige og temmelig stationære eller ikke flakker saaledes omkring som ulven, men især holder til i de vildeste fjeldtrakter.

J. A. Friis.

Sne-uglen.

De aar, da der findes lemen *) i mængde paa höifjeldene, ser man ogsaa usedvanlig mange sne-ugler. De fölger lemenflokkene og lever næsten udelukkende af disse. For nogle aar siden forekom disse dyr i utallige skarer paa fjeldene lige fra Söndmöre til ned imod Lillehammer. Hvor man gik, saa sprang de op foran benene og satte sig paa disse dyrs dumdristige maner hvæsende og pibende modig op til kamp imod hvemsomhelst, enten det var hund, hest eller menneske. Enkelte steder havde kampe fundet sted mellem vandrende flokke, som stödte paa hinanden. Der laa de slagne lige ved siden af hinanden som geledder af faldne soldater, hvorover seierherrerne havde marscheret videre. Man klagede over, at de gjorde saa stor skade paa betesmarkerne i höifjeldene, at kreaturene

*) Eller lemende, lemelde, lemand, lomhund, lomældre.

langtfra ikke havde saa god hamn som ellers og derfor melkede mindre, end de pleiede. Dog, det var ikke nok hermed. Udpaa hösten og vinteren samme aar opstod der iblandt befolkningen enkelte steder feberagtige sygdomme, som man troede hidrörte fra, at man havde drukket af vand, hvori lemen havde ligget og raadnet. Der fandtes nemlig ud paa hösten neppe nogen elv, indsö eller bæk, uden at tusender af lemen var omkomne i eller ved samme og havde fordærvet vandet ved sine aadsler. Denne sygdom fik derfor ogsaa navnet »lemenfeber«, og man hörte om den baade i Sverige og Norge.

Sne-uglen derimod levede et rent herreliv og var dette aar frugtbar i den grad, at man neppe har hört om noget lignende för. Dette vil fremgaa af fölgende oplysninger, som jeg som öienvidne kan meddele.

Halvor, Hans og jeg opholdt os i Aasdalen *) i begyndelsen af juli for at pröve paa at bringe levende fisk op i to mindre, fiskelöse tjern, »Aasdalstjernene«, som vi i den hensigt har pagtet af staten. Vi haaber, at de med tiden skal blive meget fiskerige indsöer. For at bringe fisk did maa man fange den enten i Aasta nedimod Imsdalen eller i Remma eller Brettingsdalen; men i alle tilfælde har man omtrent en mils vei at bære den.

Den 4de juli drog Hans og jeg afsted for at fiske i Remma. Da vi naaede opimod »Fæhytten«, kom der en sneugle og svævede over os. Jeg agtede ikke videre paa den, da jeg ingen bösse havde med; men pludselig slog den ned efter hunden, som havde faaet lov at fölge med os. Det havde været en let sag at skyde den; men saa er det ofte. Dagen forud havde Halvor og jeg været der med bösse og uden hund, og da saa vi ingen; nu havde jeg hund, men ingen bösse. Hans og jeg gik da videre og begyndte at sætte ud garn i lonerne **) i elven. Aa ja, ved at sætte ud hist og her, plundre og jage lykkedes det os at faa fat i 10 ganske pene örret. Da vi gik længer op langs Remma, kom der nok en sne-ugle og slog ned efter hunden. At denne mente det alvorlig med sine angreb, fik jeg bevis for engang, da hunden var et par hundrede alen borte fra mig. Uglen slog nemlig ned og hug

*) Paa grænsen mellem Gudbrandsdalen og Østerdalen.
**) Lone ɔ: roligt sted i en strøm.

eller klorede hunden saaledes i ryggen, at den kvinkede. Jeg turde derfor ikke andet end lade denne gaa lige ved siden af mig og kastede efter uglen med sten og kjepper for at skræmme den. Den sigtede nemlig tilslut efter hundens hoved og vilde rimeligvis let kunne have revet et öie ud paa den, dersom jeg ikke havde skræmt den. Det paastaaes, at den dræber baade lam, killinger og renkalve. Dette er ikke saa usandsynligt endda, naar den, som det lader til, bruger den taktik först at klore öinene ud paa sit offer. Begge de, jeg saa den dag, var hanfugle, thi de var ganske kridhvide, og jeg formodede, at de maatte have rede ensteds i nærheden, siden de var saa forbitrede paa hunden. Jeg lovede mig derfor, at jeg skulde have noget ganske anderledes skarpt at tage imod dem med, dersom de vilde komme igjen næste dag, da jeg atter maatte op igjen for at bære örreten op i tjernet. Dagen blev nemlig for kort til baade at indfange og transportere den.

Paa nedturen forbi fæhytten kom sne-uglen lige hidsig igjen og slog efter hunden. Folk og andet fæ end hunde bröd den sig derimod ikke om.

Næste dag lagde Hans og jeg ivei igjen. Da vi kom op imod fæhytten, raabte Hans, som gik foran: »No kjem kvitörna!« Ja, lad den kuns komme, mente jeg og gik foran med hunden. Uglen, som allerede havde seet hunden, gjorde först en sving over dalen for ligesom at faa godt tillöb og kom saa i susende fart skraat nedover for at hugge den. Men dengang kom den hverken for sent eller for tidlig. I det samme den var omtrent en 30 alen fra hunden, sendte jeg den en ladning nr. 6, som bragte den til at braastupe saaledes, at det ordentlig sak i marken, da den faldt ned. Det var et meget smukt eksemplar af en hanugle, ganske kridhvid paa et par mörke pletter nær paa vingefjærene. Hunuglen saa vi sidde höiere oppe paa en fjeldskrænt, og da vi kom derop, fandt vi ogsaa et aldèles kunstlöst rede, hvori der foruden lemen, hvoraf der var overflod, laa ikke mindre end 9 unger og 1 eg. Men det merkeligste var, at medens 4 af ungerne var saa store, at de begyndte at faa vingefjære og allerede var komne saa meget til bevidsthed, at de kneppede med nebbet, naar vi rörte ved dem, var 2 meget mindre eller blot dunklædte og 3 saa smaa, især den ene, at de netop ganske nylig maatte

være komne ud af egget. De var nemlig næsten ganske nögne, rödagtige i huden og ikke större end en netop klækket kylling. Ved at slaa egget istykker fandtes i samme en levende unge. Ugleparret havde altsaa tydelig nok klækket flere gange efter hinanden i samme rede.

Hunnen var meget skyere end hannen; men idet den engang flöi over redet og gjorde en bue nedover mod os, lykkedes det mig med en koncentratorpatron at knække den ene vinge, saa den maatte i marken. Den var ikke lidet större end hannen og havde over hele kroppen mörke pletter paa skiddenhvid bund. Hannen var temmelig mager, medens hunnen var baade kjödfuld og fed, saa det lod til at være hannen, som især havde med fourageringen at gjöre, medens moderen forede sig selv og ungerne af udbyttet. Da jeg havde skudt forældrene, paatog Hans sig at slaa ungerne ihjel, og dette udförte han uden mindste spor af medlidenhed. Tvertimod glædede det ham höilig, at vi den dag i det hele gjorde ende paa 4 voksne og 10 unger; thi han paastaar, at »kvitörna« er ligesaa slem som »kvitræven« til om vinteren at tage ryper bort af snarerne.

Da vi kom længer op i dalen, hvor vi dagen forud havde fisket, kom hannen fra det andet par atter meget forbitret flyvende for at angribe hunden; men ogsaa den fik andet at föle end dagen forud. Den faldt for förste skud, og straks efter skjöd jeg ogsaa hunnen; men redet kunde jeg ikke finde.

Saa tog vi örreterne, 10 i tallet, bar dem langs et bækkedrag, hvor vi stadig kunde skifte vand, og slap dem levende og friske i östre Aasdalstjern. Idet jeg lod dem fare, bad jeg dem om tilgivelse for, at jeg dels med list, dels med magt havde rövet dem bort fra deres gamle hjem, fra slegt og venner, og at jeg meget mod min vilje havde foraarsaget dem ubehageligheder paa veien. Jeg forsikrede dem om, at alt var gjort i den bedste mening og i haab om, at de vilde finde den nye verden, den store indsö, hvori de nu kom, og hvori der fandtes al slags föde i overflod, som et paradis mod den gamle trange bæk, hvor de för havde fristet et kummerligt liv, især om vinteren, naar bækken var liden og kulden streng. Jeg haabede derfor, at de snart vilde forsone sig med sit nye opholdssted, formere sig og opfylde begge indsöer med talrigt

afkom, til gavn og glæde for Halvor og mig og andre, som i fremtiden maatte gjeste Aasdalstjernene.

»Dæ maa sakte bli fisk taa dei no, slik læsna som du ha helde för dei,« mente Hans.

J. A. Friis.

En stranding ved Vesterhavet.

Hin smale landstrimmel, som den danske halvö skyder frem i Nordsöen, er næsten helt overskyllet med flyvesand, opkastet af Vesterhavet og videre henfört af dets bundsforvante, stormen, — ret som om hint frygtelige element med denne golde gave vilde spotte jorden over tabet, det tilföier den ved at undergrave dens grundvold og röve dens frugtbare dele. Men endnu har fienden ikke mægtet at fordrive landtungens standhaftige beboere. Fra den selv tager de erstatning for det lidte tab, og sandets magt bekjæmper de ved hjælp af en græsart, som aldrig lader sig kvæle, men stedse vil være överst. Herved dannedes helt hen mod vestkysten höie og dale i afvekslende mangfoldighed. Seede langt fra, naar solen er bag dem, skuffer de vandreren med falske billeder af skovklædte bakker. Men længere inde er endnu nögne, vidtstrakte sandbjerge, der i en afstand ligner snetakte fjelde og aar for aar bemægtiger sig strækninger af de dyrkelige sletter, dem flid og möie aftvinger en sparsom gröde. — Herfra og helt ned ad kysten bærer landet det samme præg.

I en af disse öde egne besteg fortælleren i sin ungdom en med klittag bevokset sandhöi for förste gang at beskue det store verdenshav. — Solen var i sin nedgang. Havet var flydende ild; sandbjergene var glödende emmer. Vindene slumrede; kun dönningens dæmpede susen paa strandbredden mindede om deres sidste kamp med bölgerne. Et sörgeligere minde om vælden af stormens og storhavets forenede kræfter, et vrag, stod paa den nærmeste revle og strakte de sorte planker op gjennem sandet. — Solen skulde have dalet over min stumme henrykkelse og först mörket vakt mig af mine uudsigelige drömme, hvis ikke en skare af havgasser, bærende

sine aarer og fiskesnörer var ankomne i nærheden af det sted, hvor jeg befandt mig. Endnu för jeg saa dem, hörte jeg deres fodtrins knirken i sandet, idet de tause snoede sig ned gjennem de snevre dale. Da redskaberne var lagte i baaden, som laa i en aabning i klinten, fordelte de sig til begge sider, satte ryggene til og skjöd den ned til vandet efter takten af en kjæmpebygget fiskers hule opsang, hvis omkvæd löd helt lystig: »Jeg heiser, og du haler« — »hurra, hurra, hurra!« faldt koret ind — »jeg drikker, du betaler« — »hurra, hurra, hurra!« De muntre ord stod i synderlig modsætning til den dybe tone og den mörke alvorlighed, med hvilken de blev udsungne — med hvilken de alle paa én gang gjorde omkring, tog hattene af, knælede og satte panderne mod rælingen. Nogle öieblik dvælede de i denne stilling; men ikke en lyd hörtes fra deres læber — i stilhed bad de til vindenes og bölgernes herre. I stilhed reiste de sig, skjöd baaden helt ud i vandet, sprang ind i den og greb aarerne. Under lige drag gled det lille fartöi hen ad havfladen. Jeg fulgte det med öinene, til det forsvandt i det dunkle fjerne.

En mand blev tilbage. Det var en olding; men endnu havde alderen ikke bleget de rödbrune lokker, der beskyggede hans rynkede ansigt, hvorvel den noget havde böiet hans ryg. Da han længe ubevægelig, med hænderne i sidelommen, havde seet efter de udseilende, vendte han sig, gik langsomt hen imod mig og böd mig et oprigtigt »gudsaften!« — Jeg benyttede leiligheden til at erholde nöiere kundskab om disse menneskers möiefulde haandtering saavelsom om de paa denne farlige kyst saa ofte indtræffende strandinger. Dette gjorde han ret tilfredsstillende; især beskrev han mig det sidste skibbrud — hvis levninger stod der tæt ved os — saa klart og levende, at jeg i ungdoms letsind önskede at vorde vidne til et saa frygteligt sörgespil.

Jeg fulgte ham til hjemmet — et smukt og indvendig tillige vel forsynet hus lidt oppe i landet og ikke ret langt fra en af de störste sandmiler. Kort för vi naaede dette, stansede han, saa sig tilbage og rundt om paa himmelen og sagde, idet vi gik ned ad den sidste bakke, med en betænkelig mine: »Der er lurk i veiret.« — »Hvad vil det sige?« spurgte jeg. »Ikke andet,« löd svaret, »end at vi snart faar

forandring.« Herpaa indböd han mig til aftensmad og natteherberge. Jeg tog imod det velmente tilbud og blev virkelig af ham og hans ligealdrende hustru bevertet med en gjestfrihed, der ei findes hjerteligere under Beduinernes telte. Under den söde fölelse af ro og tryghed i modsætning til de bortseilende fiskeres möisomme og farefulde nattefærd paa det trolöse hav indsov jeg paa strandboerens blöde bolster.

Endnu för dag vaktes jeg af en blandet stöi i dagligstuen ved siden af mit soveværelse: snakken af grove og fine stemmer, klampren af træsko, klirren og knirken af op- og igaaende döre. Jeg satte mig overende og lyttede. I stillere mellemrum forekom det mig, at der udenfor löd som en hul susen eller et dybt og ensformigt drön. Jeg sprang op, klædte mig hurtig paa og gik derind. — Hele familien var paa benene og i travl bevægelse. Manden i huset sammenrinkede et taug, husmoderen syslede ved arnen, ragede ilden sammen og satte gryden til; to unge kvinder — den ene datteren, den anden sönnekonen — var, fuldt paaklædte, i færd med at binde store törklæder om hovedet, som om det gjaldt en længere reise. Min morgenhilsen blev kortelig gjengjældt; og paa mit spörgsmaal, hvad det var for en dundren, jeg havde hört, svarte den gamle ligesaa kort og hurtig: »Havet.« — »Hvor vil I hen, min kjære mand?« spurgte jeg videre. — »Ud at se efter vore folk,« svarede han, »vi faar strengt veir.« — Disse ord virkede elektrisk paa mig, og jeg besluttede i samme öieblik at fölge dem hen til den frygtelige nabo. Inden faa minuter var vi reisefærdige og forlod huset.

Solen var i sin opgang. Dens mörkeröde skive brændte dunkelt bag strimede skyer. Ingen vind var at merke; men höiere löd havets uafladelige dundren. Tause gik vi det imöde, jeg i urolig, spændt forventning.

Jeg besteg den yderste klint. Til min store forundring viste havet sig ikke i merkelig bevægelse. Kun tæt ved bredden gik en dybere undersö; den bröd sig mod havstokken og rullede dumpt langs hen med denne. Endnu var luften i rolighed; men min gamle veir-spaamand forsikrede, at det ikke vilde vare længe, inden jeg skulde fornemme vestvinden. — Han havde ret. Denne Nordsöens grumme behersker kom snart anstigende, indsvöbt i skumle taager. Nu begyndte

havet langt ude at röre sig; det fremviste allerede smaa, hvide prikker, der stedse blev flere og flere, större og större og nærmede sig, som det syntes, med vindens hastighed. Men vinden löb dem forbi. Paa én gang kom den med uheldvarslende sukke og hin skarpe hvinen i marhalmens stride totter. Ingen baad var endnu tilsyne. Men helt hen paa klitbakkerne viste sig en af strandboerne efter den anden, mest kvinder og halvvoksne drenge. De kom, ligesom vi, til udkik efter de tövende fiskere, forsvandt, stak atter frem; eller ogsaa var det andre, der traadte i deres sted.

Vindens heftighed tiltog, bölgernes tumlen ligesaa; strandbredden stod i skum. Jeg skalv for de arme stakler derude og opgav dem allerede i mine egne sörgelige tanker. — Da raabte oldingen med haanden over öinene: »Der har vi dem!« og samme raab gjentoges langs hen med kysten. Men jeg saa endnu intet, og min frygt voksede. Omsider henledte de andres fingerpeg mine öine til et mörkere punkt i det fjerne, som ofte forsvandt, men stedse kom igjen, og stedse större og nærmere. — Sterkere oprörtes havet. De hvide pletter blev flere og bredere. De trende sandrevler, der med korte mellemrum strækker sig jevnsides landet, betegnedes alt ved ligesaamange sammenhængende skumstriber, der baade til syd og nord rakte sig saa langt som öiet naaede, — disse rif, der er de söfarendes fordærvelse, men et tredobbelt vern for kysten, da de bryder de uhyre vover, der, ofte höiere end selve klinten, uden saadan modstand snart skulde nedrive de svage volde og oversvömme det lavere vestland.

Baaden skyndte sig. Alt saaes folkenes hoveder, naar den red paa bölgernes rygge. Men naar den da löb ned som ad en bakke og derpaa blev borte i bölgedalen, da tænkte jeg med bævelse: »Mon de kommer op igjen?« Et angstraab undslap mig; men den gamle mand, som stod hos med sammenslyngede arme, sagde but: »Hvad er det? de har ingen nöd endnu.«

De havde naaet den yderste revle. Her stansede de, ja roede endog af alle kræfter baglængs ud ad og klövede lykkelig flere vældige vover. Da disse var knuste i brændingen, og der blev en strækning smult vand, benyttede de dette mellemrum og skred med fuglens hurtighed ind efter. Paa samme maade overvandt de den mellemste revle. — Men nu

var den egentlige livsfare forhaanden. — Alle tilskuerne sprang ned paa havstokken, og som paa et befalingsord faldt alle paa knæ og strakte de sammenknugede hænder mod himlen. Derpaa sprang de ligesaa hurtig op og greb hverandre i hænderne. Jeg indsaa ikke straks, hvad denne kjæde havde at betyde; snart skulde jeg erfare det.

Baaden var ved den inderste revle, ikke et stenkast fra land. Den for ind i brændingen, forfulgt af en styrtesö, der krummede sin hvide kam höit over den — den indhentedes — dreiede siden til — overvældedes — kantrede. Et skrig, hvinende, hjerteskjærende, udstödtes af kvinder og börn. Det gjaldt liv eller död. — Med bölgen skylledes de skibbrudne til land; nogle kom helt op og fik straks fodfæste; men andre kom ikke saa höit — da brödes kjæden paa flere steder — den nærmeste greb med den ene haand fast paa den mod brændingen kjæmpende — resten af kjæden drog af al magt for at frarive havet sit bytte; thi samme bölge, som slyngede dem op, vilde i sit tilbagelöb have trukket dem ud igjen; og da var ingen redning mere. — Rædselfulde öieblikke; men de for saa hastig forbi, at jeg næsten ikke saa, hvorledes det gik til, för alle var frelste. — Ligesaa hurtig bjergedes baaden — den sterke bærer over afgrunden, den trofaste frelser i saa mangen nöd. Först da den med hele sin rige nattefangst var halet op paa landet i fuld sikkerhed, — först da hilstes og gjenhilstes med djerve haandslag, og en og anden af de vanddrivende sögutter omslyngedes af kjærlige arme. Og nu kom de hidtil hjemmeværende mödre, hustruer og dötre hidilende med kruse fulde af varmende drikke. Hver af de hjemkomne greb sit med begge hænder og slap det ikke, för bunden vendte mod himmelen. Derefter deltes udbyttet. Hver drog til sit, jeg med min vert og hans familie.

Et velsmagende maaltid af havets gaver blev hastig beredt; men endnu för det var tilende, stak en mand hovedet ind ad den halvaabnede dör og raabte: »En stranding!« Alle sprang op og spurgte paa en gang: »Hvor?« — »Her,« svarede manden hurtig og trak hovedet til sig for at bringe dette vigtige budskab videre omkring. — Min vert, hans sön og to andre unge karle, som ogsaa havde været med paa den natlige fiskefangst, for ud — jeg bagefter.

Blæsten var stegen til storm. Havet brölte i sin grummeste vrede. Sandet fra klitbjergene piskede os i ansigtet, og skum flöi som sneflager hen over vore hoveder. Med vidt opspilede öine for jeg ud paa havklinten, der syntes at ryste under mine födder. De mörke vande var forvandlede til fraade; en stövregn af skum fordunklede udsigten, og bölgernes torden dövede mine örer. «Hvor?« raabte jeg til min sidemand. Han udstrakte armen; nu saa jeg det ulykkelige skib, neppe et kugleskud borte. »Kan han ikke endnu bjerge sig?« spurgte jeg. »Ikke om han saa var den eneste seiler paa havet,« löd svaret, »han kan ikke længer klare sig af landet — han skal strande.«

Ravende, tumlende kom skibet nærmere. — »Nu!« skreg alle paa en gang, »nu er han ved den förste revle.« — »Han stöder!« raabte en. »Nei!« raabte en anden; »der kommer en sö, den skal hjælpe ham.« — Den kom — skibet hævedes af den vældige bölge — dalede — »han er over,« löd det: der faldt en sten fra mit hjerte; men jeg kjendte ikke den jydske kyst. Faa sekunder efter hed det: «Der staar han!« Det var den mellemste revle. Mig forekom det, som om han endnu seilede; men det var kun skibets slingring og huggen paa grunden.

Blot et bösseskud fra land stansede det; jeg haabede derfor, at folkene skulde bjerges. De firede ogsaa en baad ned; to mand sprang efter: da kom en styrtesö og rev den med sig. I stumper og stykker kastedes den ind til bredden; men folkene kom aldrig tilsyne. Besætningens skrig, da den forsvandt, trængte gjennem stormens hvinen og brændingens torden.

Nu kom derudefra indveltende en række af bölger, höiere, sværere end tilforn — ni, siger kystboerne, fölger efter hverandre, den sidste den störste af dem alle. Da den förste rammede skibet, gav dette et ryk til siden — et skrig, sterkere, vildere end det förste löd fra det ængstede mandskab. Den næste bölge dreiede skibet endnu mere og overskyllede det forreste halve dæk. Matroserne klatrede op i vanterne og surrede sig fast. — Ved enhver nu paafölgende söstyrtning svaiede skibet mere og mere, indtil det omsider vendte hele

paa en gang: dengang græd jeg; men —« — »Jeg sörger ikke over döde,« afbröd jeg, »men for den levende; tykkes hun ikke, den der er at ynkes over?« — »Ja — ja!« svarede hun og blev ved at sysle med sin bestilling: »Vor Herre lever endnu.« — Der laa noget i disse ord, som gjorde, at mine öine törredes, og mit bryst udvidedes. — Jeg forlod huset for at se til ved strandingen.

Halvveis mödte jeg nogle af bjergerne, belæssede med bytte. Da de fortalte mig, at der ved havet intet videre var at bestille, gik jeg tilbage med husets beboere. Disse, som ikke vidste noget om mit bjergegods, gjorde store öine ved at finde barnet i vuggen. Min verts sönnesön — en treaars purk — stod ved siden og keg derind med glad nysgjerrighed. — Jeg forklarede sammenhængen. — »Det er altsammen godt nok,« sagde husherren; »men hvor skal vi hen med den?« — »Den kan jo komme paa sognet,« sagde sönnen. »Det er bedst, vi straks bringer den til presten,« sagde svigersönnen; »saa kan han gjöre ved den, hvad han selv vil.« — Medens de saaledes endvidere raadslog om den forældrelöses skjebne, havde den unge kone stillet sig ved födderne af vuggen og betragtede den sovende pige med stive blik og begge hænder paa hofterne. — »Mor!« sagde den lille dreng, »er det min söster?« I det samme slog barnet öinene op, lod dem löbe omkring paa de omstaaende og tilsidst hvile paa drengen. Han rakte hende haanden — hun greb den — han skreg af glæde. »Herre Gud!« udbröd den unge kone, og taarer tindrede i hendes öine, — »ligner den ikke vor lille Marie?« — »Hvor?» spurgte jeg og saa mig omkring, »hvor er hun?« — «I Guds rige,« svarede hun sukkende; »det er nu et fjerdingaar, siden hun döde.« Derpaa skottede hun til sin mand og sagde: »Skal vi ikke beholde denne her istedenfor?« — »Hm!« svarede han langtrukket; »det raader vi ikke for.« Nu saa hun bönlig til svigerforældrene og sagde: »Hvad siger vor far og vor mor? — den ser saa venlig til os, det lille lam!« — »Hm!« svarte oldingen; »hvor ti æder, kan den ellevte æde med — tag den saa!« Barnet smilte, som om det forstod det, og rakte de smaa hænder op mod sin nye moder. Denne slog hurtig dynen tilside, tog barnet paa sine arme og kyssede det med moderlig ömhed. Den lille knös hoppede omkring, klappede

i hænderne og raabte: »Gud ha' lov, for vi har faaet Marie igjen!« — »Ja hvad heder den? hvad skal vi kalde den?« sagde den gamle mand. »Marie, Marie!« jublede den unge kone; »det siger jo bitte Jörgen.« Alle bifaldt dette. Men husets moder foldede hænderne i skjödet og sagde med en fölelse, som jeg ikke havde tiltroet hende: »I Jesu navn! det er et Guds laan fra havet.«

St. St. Blicher.

Gadefeieren i London.

Det er forunderligt, hvor folk er mere opfindsomme paa större steder end paa smaa. Hvem vilde nogensinde i en liden by falde paa at avertere paa en mands ryg eller at give ham en transparent-hat, oplyst med en lampe? Hvem vilde vel paa et lidet sted forstaa at gjöre sine udvortes skröbeligheder til kunststykker, eller hvilken lirendreier vilde der faa den idé at overvinde sine konkurrenter ved et positiv uden lyd eller tone? Hvad er vel grunden til alt dette? Det er konkurrencen. I samme forhold som adgangen til at erhverve underhold er vanskelig, i samme forhold faar opfindsomheden spillerum.

Ingen begivenhed finder sted i London, för tusender af spekulanter gjör sig den indbringende, fra »Times«, der behandler den i sine spalter, til gadedrengen, der sælger den i viseform. I tallöse udgaver gjenfinder vi den samme gjenstand, altid ny og altid frugtbringende, eftersom den i disse mange skikkelser gaar fra haand til haand. Alting er gjenstand for spekulation: private forhold, liv og död, enhver tænkelig ting i naturen fra geniets sublimeste verk til skarnet under vore födder.

Der er i London en særskilt industrigren, som i höi grad vakte min interesse, ikke fordi den forekom mig saa særdeles opfinderisk eller i virkeligheden er karakteristisk for London alene, men fordi de individer, som her driver den, er karakterer og danner typer for en egen race. Det er den industri, som drives af gadefeierne. Jeg skal fremstille for mine læsere

en speciel bekjendt af mig, stationeret paa et bestemt sted ved overskjæringen af to gader. Man tænke sig et overordentlig smudsigt og befaret strög; under skarnet findes en smal brolægning, der, naar den var ren, vilde tillade fodgjængeren at passere törskoet over. Men hvorledes kunde den vel være ren paa et sted, hvor tusender af mennesker og heste passerer i timen, hvis det ikke var for min ven Dick, der har paataget sig dette Herkules-arbeide?

Dick har et opvakt, rödmosset ansigt; han er kort og velnæret, men af et meget cynisk naturel. I fölelsen af sin vigtighed i samfundet har han lov til at vise dyb foragt for al etikette; hans benklæder, der kun række ham til lidt nedenfor knæet, mangler fuldstændig de bagre dele, der forövrigt ikke gjöres nödvendige, saasom Dick aldrig sidder, men stadig bevæger sig paa sit renfeiede felt. Dick er altid iförl tröie og ved visse leiligheder tillige vest. Han bærer derhos en hue, hvortil han tusende gange om dagen fører haanden, naar der passerer en velklædt person, af hvem han kan vente en halvpenny for sin möie.

Dick var den ældste af seks söskende. Hans fader havde fanget rotter og opdrættet rottehunde, men blev en dag selv fangen af en gentleman i Regent Street, der i en liden gul terrier med korte forben og lange ören, som vor Dicks fader böd ham til salg, troede at finde en besynderlig lighed med sin egen bortkomne lodne ledsager. Han befandt sig for nærværende paa en reise til Van Diemens land. Dicks moder var en meget respektabel kone, der ernærede sig ved vask og arbeide i husene. De fire yngre söskende gik tilhaande hjemme; rigtignok kunde lille Joe, der kom næst efter Dick, ogsaa gjöre sin nytte ude med at skjære ansigter og jamre sig for de forbigaaende, hvortil hans udseende og stemme röbede meget anlæg, hvisaarsag han ofte benyttedes af Dick som medhjælper; men den egentlige byrde og ansvaret af selve feiningen turde Dick endnu ikke overlade ham, saa der endnu mindre kunde være tale om, at Joe etablerede en anden branche af forretningen paa noget andet sted. Som sagerne nu stod, gav forretningerne en gjennemsnitlig indtægt af 1/2 krone pr. dag. Det indkomne bestod hovedsagelig i halvpence. Dette var det almindelige udbytte fra City-folk, ældre gentlemen og andre

faste kunder, af hvem der paaregnes en shilling om dagen; ni og niti af hundrede erlagde intet; men gamle damer, der förte skjödehunde, som gjorde ekstrabefordring nödvendig, kunde betale indtil et fire-pence-stykke. Dertil kom enkelte bi-indtægter, som at holde gentlemens heste, vise vei for fremmede i nabolaget og deslige, saa det hele omtrentlig kunde bære sig, skjönt det fordrede megen aktivitet, og man stadig maatte have et öie paa hver finger. Alt dette fik jeg at vide af Dick selv, som jeg tidt benyttede i smaa erender, da jeg trygt kunde stole paa hans ærlighed og diskretion. Han kom punktlig til mig for at forhöre sig, om jeg havde en job (forretning) for ham, og jeg greb da leiligheden til at slaa af en passiar med den kvikke dreng, der paa sin side syntes at have interesse for mig.

Jeg har kjendt mange drenge og specielt studeret drenge; men aldrig saa jeg, udenfor hans egen race, en dreng, magen til Dick. Uagtet neppe mere end tolv eller tretten aar gammel havde han en voksen mands erfaring i alt, hvad der angaar Londonner-livet; bevidstheden om at maatte stole paa sig selv og den stadige berörelse med det store publikum havde været ham en skole, der havde skjærpet hans vid og hurtig udviklet evner, der for de drenge, som har at gjennemgaa en almindelig opdragelse, efterhaanden afslöves, ligetil de bliver mænd. Han var med et ord, hvad en Engelskmand vilde kalde en meget sharp boy.

Jeg fandt en morgen ved frokost-bordet iblandt mine breve en billet, skreven med en lidt utydelig, skjönt forstaaelig fruentimmerhaand. Jeg aabnede den med nogen nysgjerrighed, da jeg straks saa, at skriften ikke tilhörte nogen af mine kvindelige korrespondenter, og blev ikke lidet forundret ved at læse fölgende linjer:

»Mrs. John Stephens sender sin ærbödige hilsen til mr. Dehn og vil være mr. D. forbunden, om han imorgen aften kl. 6 vil tage tiltakke hos hende med en kop the. Ingen gjester vil være tilstede uden mr. D. og en meget intim ven af familien.

8, Park Lane, Highbury Vale, Febr. 28.«

Hvem var mr. Stephens? tænkte jeg. Forgjeves gjennemgik jeg i tanken mine bekjendtskaber, jeg erindrede ingen af

navnet Stephens. Jeg opgav endelig ethvert forsög paa at opklare gaaden, bestemte mig i mit stille sind til at lade billetten ubesvaret og tog fat paa aviserne. Men ved at löbe igjennem retsspalterne faldt det mig pludselig ind: sagde ikke Dick, at hans fader, der var dömt for hundetyveriet, hed John Stephens, og bar ikke Dick selv det samme tilnavn? Alt blev mig nu klart: Dick havde fortalt sin moder om den fremmede mand, der havde vist saadan interesse for ham, og de vilde nu give mig leilighed til at se gadefeierens huslige forhold i hans eget hjem.

Til bestemt tid var jeg udenfor nr. 8, Park Lane, Highbury Vale. Jeg havde ventet at finde en elendig rönne og var vis paa, at jeg maatte have taget feil af stedet. Thi det hus, for hvilket jeg nu stod, var af et meget ordentligt udseende og saa venligt og hyggeligt ud. Det var en liden bygning af sortbrune mursten, bestod af to etager og havde kun to meget brede vinduer, et i hver etage, og omfattede af grönne rammer, medens gadedören, der for symmetriens skyld befandt sig paa den ene side i nederste etage, svarede til vinduet. Men over gadedören var intet korresponderende vindu, kun en liden halvrund glugge, saadan som vi hos os ofte ser i moderne stalde. Vinduerne, der var fuldkommen glinsende og pudsede, var forsynede med nette gardiner og grönne jalousier. Udenfor huset var en liden have med höie trær, der skyggede for vinduerne og gav stedet et venligt udseende. Sikkerlig havde jeg taget feil. Dette var ikke en gadefeiers bolig. Jeg vilde gaa bort for at faa nærmere underretning, da dören blev aabnet, og en dreng kom ud til mig. »Velkommen, mr. Dehn! Behag at træde ind!«

Var det et optisk bedrag, eller kunde den smukke dreng i pent antræk, med blændende hvidt linned, være min ven Dick? Og kunde den unge kone bag ham med det respektable udseende og den kokette enkekappe, være moder til den lasede gadefeier? Men saa var det! Under mange venlige tegn paa gjestfrihed blev jeg af mine usedvanlige verter fört ind i et pent værelse i underste etage. Vil De tro det, læser? Paa gulvet var et smukt teppe, möblerne var komfortable, en lystig ild brasede paa kaminen, og midt paa gulvet foran en velstoppet sofa stod et thebord med hvid dug, porcellæns kop-

per og en blank, poleret maskine. Der var lille Joe med rene klæder og vaskede hænder og de fire yngre söskende, som undselige stod i en klynge henne i et hjörne. Der var ogsaa en ældre mand med et öie og et stivt ben, forövrigt af et meget respektabelt udseende.

»Tillad mig at forestille Dem en intim ven af familien, mr. Dehn, mr. Jenkins! Mr. Jenkins, mr. Dehn!« — »Haaber De er vel, sir! Glæder mig at se Dem, mr. Dehn!« — »Hvordan lever De, mr. Jenkins? Smukt veir for en spadsertur.«

Med denne staaende formel for en introduktion næsten i enhver stand i England kom jeg straks komfortabelt til sæde i den stoppede sofa. Theen med ristet bröd og fuldt op af smör og karse blev serveret, og samtalen begyndte at blive meget gemytlig. »Jeg tör sige, det undrer Dem,« udbröd mr. Jenkins, »at se, hvorledes vor ven Dick tager sig ud uden sin kost.« — »Det har i sandhed forbauset mig, mr. Jenkins! Men jeg har oplevet saa meget forbausende her i London, at jeg snart kan begynde at tage ethvert særsyn som en dagligdags ting.« — »Vi Londonnere kjender intet særsyn. Ingenting forbauser os. Vi gaar forbi prinsen af Oude og hans turbanklædte ledsager uden saameget som at vende vort hoved. Alt nyt i naturen er repræsenteret i London, der först ser udstillet en pröve.« — »Hvad der synes mig paafaldende, er, at mrs. Stephens vil lade Dick drive en haandtering, der er under hendes stand.« — »Maaske under hendes, sir! men ikke under hans. Lad ham selv erhverve sig den stilling, han agter at indtage. Jeg har havt mangen varm disput med hende om dette emne, kan De tro; men jeg smigrer mig med, at det er paa mit raad, De har ladet Dick blive den dreng, han er, mr. Stephens!«

»Det er altsammen godt, mr. Jenkins! saalænge han har helsen; men De kan tro, sir!« henvendte hun til mig, »det er surt liv for den stakkels dreng at staa paa det hjörne baade sent og tidlig, i vaadt og tört. Og saadant bryderi, som det volder at faa af ham al den smuds!« — »Bryd dig aldrig om det, moder!« faldt Dick ind. »Mangen fin gentleman ernærer sig paa en smudsigere maade end som saa.« — »Det er sandt, Dick,« udbröd mr. Jenkins. »Der er klögt i det hoved, sir!«

Og mr. Jenkins ledsagede denne for Dick smigrende erklæring med et talende vink med sit ene öie.

»Der skal ikke stor klögt til at opdage det,« indvendte Dick. »Jeg har anledning til at se mangt og meget, sir! Ikke længere siden end igaar kom der en gentleman forbi min plads. Han red paa et deiligt dyr og sad som en berider. Folk vendte sig for at se paa den fine herre. Jeg satte straks min kost i bevægelse og löb et stykke foran hans hest og feiede, indtil han var nödt til at tilkaste mig en sekspence, at hesten ikke skulde blive sky. Men jeg kjendte fyren, skjönt han nok ikke erindrede mig. For et halvt aar siden stod han for en magistrat i Clerkenwell, tiltalt for at have taget en pung fra en ung dames lomme; men han slap fri, fordi jeg var det eneste vidne. Han var en swell mob, sir! men havde nu vel udvidet haandteringen i stor stil.«

»Ja her er liv, sir!« sagde mr. Jenkins, »her er anledning til at studere mennesker og ting, især for folk af vor stilling i samfundet.« — »De vil da ikke sige, at De ogsaa er gadefeier, mr. Jenkins!« — »Jeg har været det i de sidste tyve aar, sir!« — »De har vist ofte seet ham,« sagde Dick leende; »det er den vanföre mand med en arm, der er posteret udenfor Deres dör.«

»Jeg har den ære at se Dem daglig, mr. Dehn! Jeg ved, naar De flyttede ind i deres nuværende bolig, jeg ser, naar De gaar ud, og hvad tid De kommer hjem, og har for længe siden af Deres vaner sluttet mig til det liv, De förer. Ingen politikonstabel har bedre oplysning om beboerne i det kvarter, hvor han patrullierer, end vi gadefeiere. Vi lever af observation og maa tage vore kunder efter det indtryk, de bibringer os. Jeg förer et meget komfortabelt liv, sir! For mange aar siden har jeg taget min bolig i en anstændig gade, hvor ingen, ikke engang min egen vertinde, aner min egentlige bestilling. Jeg har min egen omgangs-kreds, ser ofte venner hos mig og tilbringer jevnlig aftenerne hos dem. Jeg kunde have været gift; thi mine bekjendte ved, at jeg er en holden mand, skjönt ingen spörger, hvorledes jeg har erhvervet min formue, og ingen dame af min omgang vilde falde paa, at hun ved at gifte sig med mig havde indgaaet en forbindelse under sin stand. Naar jeg om morgenen har spist frokost og

læst aviserne, tager jeg afsted med en omnibus, der sætter mig af ved Charing Cross; derfra gaar jeg til mit aftrædelsesværelse i St. Giles, hvor jeg skifter klæder, og begiver mig saa til mit daglige verk.«

Fr. Foss.

Alexandria.

Det gamle Alexandria var oldtidens Paris. Den reisende fandt her et folk, der med en fin ydre dannelse forenede megen travlhed og urolig nyhedssyge, og dette folk syntes her i jordens rigeste egne for bestandig at have indgaaet forbund med rigdom og vellevnet. Den störste del af det gamle Alexandrias beboere var Grækere, der ofte kom hid for at söge visdom; men endnu oftere blev de borgere i staden for at samle sig jordiske goder. Blandt disse boede dog ogsaa den alvorlige Ægypter, den handlende Jöde og mangehaande fremmede og handelsmænd fra jordens forskjellige egne. Men vandrer man i vore dage efter sporet af hin milelange gade i Alexandria, som efter en gammel forfatters vidnesbyrd i storartet pragt ikke kunde lignes med nogensomhelst gade i nogen anden by, da ser man kun arme Arabere og ved siden af dem den drövtyggende kamel, der synes at være mindre hungrig end sin driver; istedenfor Indiens og Nubiens kostelige varer sælges der nu bönner og dadler. Men ved havnen, paa de mest besögte torve, i de livligste gader og basarer er folkevrimlen betydelig og færdselen livlig. Her er mennesker af alle nationer og farver: driftige Europæere, der fulde af iver og foretagelsesaand og alskens paafund færdes overalt; alvorlige Tyrker, som skrider frem med afmaalte skridt, langsomme i ord, endnu langsommere i handling; livlige Grækere, der taler höit, prisende sine varer og ledsagende talen med allehaande fagter og bevægelser, og smutter igjennem, hvor andre bliver siddende; nögne Negre fra det fjerne, hede, solbestraalede indland; smukke nubiske og abyssinske slaver eller tjenere, stadselig pyntede med »fets« eller hvide turbaner og klæder af gule, röde, violette og andre lysende farver. Denne brogede mængde bevæger sig tilfods og paa de smukke, finhaarede æsler af den

ædle ægyptiske race, der, fri for artens bekjendte mangler, i sig forener alle dens fortrin; tilhest farer kun officerer, Franker og en eller anden Tyrk. Gjennem frankerkvarteret og i de mange nye brede og aabne gader, byen saavel paa sine udkanter som i det indre har faaet i den senere tid, ruller elegante gighe og vogne med utilslörede frankerkvinder eller levantiske og tyrkiske damer, saa tæt indhyllede i sort og hvidt, at kun de mörke, straalende öine glimter frem som gjennem en maske; foran gighen eller vognen render en barbenet Araber eller Fellah som löber og knalder med sin svöbe for at bane vei for herskabet. Oftest viser dog disse damer af den fornemmere klasse sig ridende paa æsler og ser besynderlig indpakkede og maskerede ud. Foran ansigtet har de et stykke hvidt eller sort töi, hvori der er skaaret aabninger for öinene som i en papirmaske; forresten er hele legemet indhyllet i et stort stykke mörkt silketöi, hvoraf kun de gule stövler stikker frem. Almindelig holder de denne kaabe sammen med hænderne fortil, men breder albuerne saa vidt ud som muligt for at blive dygtig brede; thi dette synes de er smukt og fornemt. Mig forekom det, de saa ud som en række kjæmpe-flaggermus, der drog i ligfærd. Fellah- eller Araberkvinderne af den fattige klasse, der naturligvis gaar tilfods, har et saa simpelt klædebon, at det ikke kunde være klædeligt, hvis deres vekst var mindre kraftig og skjön. Paa hovedet bærer de ofte kurve med et nögent barn i, eller krukker af ædle former, hvilket forhöier den maleriske virkning, ligesaameget som det stygge slör eller krepflor, der, udpyntet med regnepenge og messingdangel, skjuler ansigtet og hænger ned som en sort snabel, vanklæder dem. Disse kvinder med sine nögne, gustne börn og de gulbrune, halvnögne eller pjaltede Fellaher er repræsentanter for landets talrigste indbyggere. De fleste af dem lever i dette frugtbare land, hvor der kun behöves at vandes og rodes en smule i jorden, forat den i en flerdobbelt höst skal bære de rigeste fold og de herligste frugter, i armod og elendighed; thi de frugter, jorden frembringer, tilhörer ikke Fellahen; han har ikke beholdt nogen anden ret end den at arbeide som slave for utaknemmelige herrer; han lever paa en jord, hvis frugter ikke kommer ham tilgode, og hvis dyrkning alene er afhængig af paschaens uindskrænkede

vilje; han bor i en dyndhytte, overskygget af et par daddelpalmer, og hans eiendomme og nydelser er indskrænkede til disse og til piben, som han bestandig fórer i munden, og som hverken sultanen eller paschaen har kunnet beröve ham.

Til billedet af det liv, der rörer sig i Alexandrias gader, hörer ogsaa dromedarerne, der i mængde benyttes som lastdyr; de slæber omkring med uhyre vandsække, med matter af ris, bönner, ja med hele plankelæs paa ryggen, vender sine tossede faarehoveder om, glor paa alt med milde, enfoldige öine og udstöder af og til gjennemtrængende skrig eller uhyggelige bröl.

Den europæiske del af staden, det saakaldte frankerkvarter, giver indtrykket af en smuk europæisk by. Paa en stor, vid plads ser man en mængde store, anseelige huse, der tildels er opförte af Ibrahim Pascha, tildels af private, og bortleies for störste delen til de forskjellige nationers konsuler, der bor her. En stor mængde europæiske handelshuse har i den senere tid ogsaa nedsat sig i Alexandria; de har sine kontorer og bopæle i denne del af staden. Frankerkvarteret er i det hele regelmæssigt, gaderne er brede, lyse og lige. Hvis ikke undertiden palmer, kameler, æseldrivere og springharer, som Beduinerne bringer til salg i knippe med ænder, blandt hvilke man træffer kjendte former fra hjemmet, mindede om Ægypten, kunde man gjerne indbilde sig, man var i en eller anden sydeuropæisk stad, hvorhen handelen havde fört nogle flokke österlændinger; thi saagodtsom overalt var man her omgiven af Europæere og europæiske former; overalt traf man Franskmænd, Italienere, Maltesere, Englændere, Tyskere, Ungarer, og i boliger og kaffehuse, i klædning, sprog og seder var alt her som i Europa. Allerede i de gamles tider manglede Alexandria eiendommelighed; det havde ikke Ægyptens, men udlandets karakter, og saaledes viser det sig tildels endnu, idet der er en stor planteskole for fremmede. Men forlader man frankerkvarteret, faar alt et andet udseende: man kommer enten ind i de smale, trange, smudsige gader i det tyrkiske kvarter, hvor man ikke ser andet end nögne mure, med et eller andet trægitter istedenfor vinduer, eller ind i basarerne eller ud mellem grushobene af det gamle Alexandria. I basarerne, som ogsaa ligger i trange gader, har haandverkere og

handelsmænd sine verksteder og boder. Forsiden mangler i dem, og eierne handler og arbeider for alles öine saagodtsom paa den aabne gade; kunder og kjöbere kan med et blik overse deres hele forraad. De handlende sidder alvorlige og stille paa sine korslagte ben med piben i munden og har ofte sine varer saaledes ordnede i disse dukkesstue-boder, at de ikke engang behöver at reise sig for at fremtage de varer, der önskes; men til at slutte handel eller træffe overenskomst om en selv nok saa ubetydelig bestilling kræves tid; man kan gjerne sætte sig ned og lade hente en pibe og kaffe fra nærmeste kaffehus; thi haandverkeren eller kjöbmanden forlanger almindelig af den fremmede det tre eller firedobbelte af, hvad han tænker at faa, og det gaar langsamt med prutning og afslag.

P. Chr. Asbjørnsen.

Tordenveir.

De fleste forskrækkes i tordenveir mere over skraldet end over lynilden, uagtet det er denne, som gjör skaden. Lynilden kommer altid foran tordenen, ligesom glimtet af en affyret kanon foran knaldet. Naar der skydes med en kanon om natten, og man staar noget langt borte, merker man dette ret tydelig. Jo længere man er fra kanonen, desto længere varer det, fra man har seet glimtet, til man hörer knaldet. Naar man ved ret nöie, hvor langt en kanon, som affyres, er borte, og man har et ur, der viser sekunder, i haanden, behöver man ikkun at se efter, hvor lang tid der gaar hen imellem glimt og knald, for at vide, hvormange sekunder lyden har været underveis, og deraf udregne, hvor langt den gaar i et sekund.

Et sekund er den tid, som perpendikelen i de sedvanlige store stue-ure behöver for at gjöre sving fra en side til en anden. Naar man ophænger en liden nögel ved en fin traad, der er 38 tommer lang, og lader den svinge sagte frem og tilbage, bruger den omtrent et sekund til at gjöre en sving.

Man har fundet, at lyden behöver omtrent 33 sekunder for at gaa en mil, lidt mere eller mindre, alt eftersom det er

koldere eller varmere, vinden med eller imod. Den gaar da en halv mil i $16^1/_2$ sekund, en fjerding i $8^1/_4$ sekund, og i et enkelt sekund gaar lyden 545 alen. Naar man ved dette, kan man ved ethvert tordenveir udregne, hvor langt tordenskyen er borte. Hengaar der 66 sekunder imellem glimt og skrald, saa er den to mil borte; hengaar der 33 sekunder, er den 1 mil borte o. s. v. Passer man ret paa, kan man ogsaa snart merke, hvor hastig tordenskyen nærmer sig; dog kan man her let forregne sig, naar der trækker tordenskyer op fra flere sider. Naar man merker, at tordenveiret nærmer sig hurtig, bör man iagttage de forsigtighedsregler, hvorom jeg snart skal tale.

Det er lykkedes naturgranskerne at komme efter lynildens natur, saa at de kan eftergjöre den i det smaa. Rigtignok er den lynild, vi ved kunst kan frembringe, ikkun meget svag og ligner kun den, der kommer fra skyerne, som et svagt pistolskud kan ligne skuddet af den störste kanon; men til vor oplysning er det nok, at der dog er en saadan lighed. Man har kaldt den hemmelighedsfulde kraft, hvorved lynilden frembringes, elektricitet. Denne store naturkraft kan med en forunderlig hurtighed löbe igjennem guld, sölv, kobber, tin, jern, bly og andre metaller; ogsaa gjennem vand gaar den meget let; men derimod gaar den kun med megen vanskelighed igjennem sten, glas, tört træ, silke og uld. Man kalder de legemer, hvorigjennem den gaar meget hurtig, gode ledere for elektriciteten, men dem, der kun meget vanskelig lader den komme igjennem, slette ledere. Hvor lynilden træffer tilstrækkelig gjennemgang gjennem gode ledere, kan den gjennemlöbe dem uden at gjöre skade, ja uden engang at varme lederen; men er gjennemgangen den for snever, saasom i en jerntraad, saa bliver lederen glödende hed og kan enten smelte eller endog forvandles til en damp. Slette ledere splitter lynilden, naar den i mængde kan trænge ind. Lynilden söger altid helst de gode ledere, hvor den kan træffe dem. Et træ, der staar paa sin rod og altid indeholder megen fugtighed, er en temmelig god leder; derfor söger lynilden heller sin vei igjennem et træ ned i jorden end igjennem luften. Alle mennesker og dyr er bedre ledere end træet; derfor söger ogsaa lynilden hellere sin vei igjennem dem end igjennem træet.

Heraf læres, at man ikke skal söge ly under et træ, naar et tordenveir svæver over hovedet; thi först söger lynilden lettere sin vei gjennem det höiere træ end igjennem den blotte luft; men er den först i træet, og et menneske eller dyr staar nær derved, saa springer den let over derpaa fra træet. Da hö eller halm næsten altid har lidt fugtighed, er stakke og hesjer ligesaa farlige tilflugtssteder. Efterdi en mand tilhest er höiere end en mand tilfods, er han ogsaa udsat for större fare. Er man paa fri mark i et öieblik, hvor tordenen svæver over hovedet, kan man ikke sikre sig bedre end ved at lægge sig ned. Man vil iövrigt selv i paakommende tilfælde lettest finde paa de bedste midler, naar man betænker, at lynilden stedse söger den höieste leder af lige gode og den bedste af dem, der nogenlunde er lige höie, og at den paa sin vei lettelig springer over fra en slettere til en bedre leder. Befinder man sig ganske nær ved et hus under et tordenveir, maa man vogte sig for at staa tæt ved et tagdryp eller lige i en dör; thi lynilden söger let det ned ad taget strömmende vand og de fugtige vægge, men springer atter let derfra til menneskelegemet, der leder meget bedre. Hvor der er tagrender eller mange jernbolte eller andre metalliske dele, maa man holde sig vel derfra. Inde i huset maa man ikke holde sig for nær til skorstene eller kakkelovne; thi rög er en god leder, sod ogsaa, jernovne og jernrör endnu langt mere. Det er ogsaa klogest at holde sig noget fra vægge og vinduer. Da rögen er en god leder, gjör man ikke ilde i at slukke ilden paa skorstenen, naar et tordenveir kommer meget nær; kun maa man ikke slukke med vand, hvis dampe kan tiltrække lynilden sterkere end rögen. Paa steder, hvor mange huse med rygende skorstene staar nær ved hinanden, lader man heller ilden brænde, da de mange tiltrækkende punkter kan bidrage til at svække den elektricitet, som frembringer lynilden. Er man tilsös, paa et skib eller i en seilbaad, bör man ikke, uden at skibsarbeidet fordrer det, holde sig for nær til masten eller det strög, hvor lynilden kunde söge den letteste vei fra masten til vandet. Er man i en baad, hvis mast kan lægges ned, bör man benytte dette, dersom omstændighederne ellers tillader det.

Man lægge vel merke til, at disse forsigtighedsregler

ikke behöves, uden naar tordenveiret er nærved, og endda bör mon ikke ængste sig, om man hindres fra at iagttage disse regler; thi tusender af tordenveir kan trække hen over et sted, uden at et menneske træffes af lynilden. At bruge forsigtighed, hvor man kan, er fornuftigt; utidig ængstelighed strider ligemeget imod religion og fornuft.

Man ved nu, at man kan sikre enhver bygning imod lynild ved de saakaldte tordenledere eller rettere lynafledere. Man opstiller da en höi jernstang paa taget af huset og anlægger en ledning af jernstænger lige ned til jorden, eller man belægger hele rygaasen af huset og alle fremstaaende dele, især skorstene, med en strimmel kobber eller bly og anlægger ligeledes en ledning af samme metal ned til jorden. Lynilden fölger da denne og beskadiger ikke bygningen. Man kan ligeledes sikre et skib ved at give masten eller, hvor der er flere master, den höieste en afleder, hvis nederste ende er böiet saaledes, at den gaar ud i havet. Paa dampskibe behöver man ikke at anbringe afleder, fordi jern-skorstenen har en dygtig jernforbindelse med kjedelen og denne med maskineriet, hvorfra en jernaksel og jernhjul gaar ud i vandet. Kun naar masten er meget höiere end jern-skorstenen, burde der fra spidsen af masten gaa en leder ned til skorstenen.

Det er nu omtrent hundrede aar, siden lynafledere blev udtænkte. I förstningen holdt mange det for et urimeligt indfald at ville aflede lynilden; men aar for aar viste erfaringen opfindelsens store nytte. I Siena, en stad i Italien, er der en kirke, hvor lynilden i forrige tider ofte slog ned, som den da oftere rammer kirker og andre höie huse end de lave. Man gav derfor dette taarn en lynafleder. Folket, som paa dette sted er katholsk og mindre oplyst end menigmand hos os, blev derover meget forbitret, da det indbildte sig, at saadant maatte fortörne Gud. Gjerne havde de revet den ned, dersom de havde turdet og kunnet. Men nu kom et tordenveir; det var den 10de august 1777. Lynilden, som saa ofte havde beskadiget kirken, slog atter ned deri; men se, den fulgte uden noget spring aflederen. Folket flokkede sig snart omkring den og saa med forundring kirken uskadt; ja der var endog nogle, som lagde merke til, at en edderkop havde i en krog spundet sin væv op til lynaflederen, og at ikke

engang denne svage væv var bleven beskadiget af den forbifarende lynild. Man kan let tænke sig, at den, der havde lagt merke til dette, viste de andre det, saa at hele byen blev overbevist om opfindelsens ypperlighed.

H. C. Ørsted.

Vulkanske udbrud.

Naar der under jordrystelser, askeregn og udströmning af dampe og gaser veltes smeltet stenmasse, lava, ud af krateren eller af en anden aabning paa det vulkanske bjergs side, da siger man, at vulkanen har et udbrud. Efter et saadant kommer da ofte en lang tilstand af hvile. Saaledes har öen Volcano ved Sicilien ikke havt noget udbrud siden 1775. Hekla har for hver gang hvilet, engang blot i 6 aar, flere gange omkring 20 aar, omkring 50 aar, engang endog i hele 74 aar. Man har talrige eksempler paa, at vulkaner ganske har ophört med udbrud; man kalder dem da udslukkede. Midt i Frankrige ligger en hel samling af saadanne udslukkede eller döde vulkaner. Ofte er deres kratere ganske tilstyrtede og fast ukjendelige, endog fyldte med vand, som i tidens löb har samlet sig i fordybningen, og saaledes forvandlede til smaa kredsrunde söer eller sumpe. Ved Rhinen, hvor der nu ingen vulkan længer er i virksomhed, er der dog mange gamle spor. Det, der ligger os nærmest, er en ganske liden udslukket vulkan syd for staden Cöln ligeoverfor »de syv bjerge« (Siebengebirge). Her er paa en ubetydelig höide mellem de övrige smaa bjerge en gammel krater (Rodderberg), omtrent 3000 skridt i omkreds. Den danner nu en grön, kredsformig dalfordybning, i hvis midte der ligger en bondegaard med ager og eng. Ved randen af den gamle krater har man endnu lavaen paa et sted blottet. Denne lavas masse ligner i det ydre meget de slakker, som falder af ved forskjellige smeltninger, saasom ved almindelige masovne. Ogsaa finder man her stykker af hvid kisel (kvarts), som engang har været indeltede i flydende lava og endnu er omgivne med en ganske tynd skorpe efter omviklingen. Disse

kiselstykker hidrörer fra de omkringliggende fjeldlag, som blev gjennembrudte ved vulkanen.

Men der mangler heller ikke eksempler paa det modsatte tilfælde, at gamle, tilsyneladende ganske udslukkede vulkaner atter er vaagnede, eller at fjelde, hvorom man ikke vidste, at de var vulkaner, pludselig har givet sin rette natur tilkjende ved et udbrud. Enhver ved nu, at Vesuv er en vulkan; men der var en tid, da de omkringboende ikke drömte derom. I begyndelsen af vor tidsregning havde Vesuv — saa finder vi i gamle beskrivelser — en ganske forskjellig form fra den nuværende. Bjerget har nu en iöinefaldende tvedelt form. Men dengang dannede det en enkelt kegle, som var afskaaren oventil og heroppe havde et stort daldyb eller svelg (sikkert kun en krater fra en endnu fjernere tid). Bjergets sider var bedækkede höit op med skjönne haver og marker, og nedad svelgets vægge hang vilde vinranker. En hel hær af oprörere fandt ikke meget længe för udbruddet for nogen. tid tilhold i dette svelg. Men i aaret 79 efter Kristus, under den romerske keiser Titus, kom udbruddet. Massen af udslynget og omströet fin lavasand (aske) ödelagde tre blomstrende stæder ved foden af bjerget. Længe efter, i vor tid, har man begyndt at opgrave de to af disse, Pompeji og Herculanum, og derved faaet anledning til at vandre paa en længst hensvunden tidsalders gader, tage dens huslige indretninger, redskaber og kunstsager, selv bevarede spiser, i öiesyn. Vi kan i disse gader se, at indvaanerne i Pompeji netop maa have været beskjæftigede med at istandsætte staden efter lidt skade af et jordskjælv, da dette udbrud overraskede dem og for stedse stansede arbeidet. Der findes paabegyndte bygninger, der ligger halvveis fremslæbte store stenblokke, som aldrig har naaet sin bestemmelse.

Et andet bjerg, som vi alle kjender, som vi lærte at kjende för end Vesuv, viste i en langt nyere tid pludselig sin vulkanske natur, og dette udbrud kostede mange liv. Det samme bjerg Arrarat i Kaukasus, som efter Mosebog afgav det förste sikre fodfæste for Noah efter syndfloden, aabnede i juni maaned 1840 paa en skrækkelig maade sin vulkanske afgrund. Efter gjentagne sterke jordskjælv under löbet af to timer udbröd med forfærdende kraft dampe og

imellem ham og dem, som ingen kjender. Tidlig stod han vel i den aabne dör og lyttede til dem, medens kirkefolket drog i stille tog forbi nede paa veien; fader lagede sig til, men han selv »var forliden«. Han forbandt da mangen forestilling med denne tunge, sterke lyd, der regjerede mellem fjeldene en time eller to og ljomede fra det ene til det andet; men én var uadskillelig fra den: rene, nye klæder, skinnende kvinder, pudsede heste med blanke sæletöi.

Og naar de saa en söndag ringer over hans egen lykke, der han selv i splinternye, men for store klæder gaar stö ved sin faders side og skal förste gang derhen, jo, da er der vel jubel i dem! Da kan de vel slaa alle döre op for, hvad han vil faa se! Og paa tilbageveien, naar de larmer hen over hovedet, endnu tungt og vuggende paa sange, messer, prædikenord, der jager og jages af, hvad öiet paa samme tid har optaget: altertavlen, dragter, personer, — da hvælver de ogsaa engang for alle tag over dette samlede indtryk og vier ind den mindre kirke, han herefter bærer i sit eget indre.

Lidt ældre maa han gjæte tilfjelds; men naar han den vakre, dugfulde söndagsmorgen sidder paa stenen med kreaturerne nedenfor sig og hörer kirkeklokkerne over deres bjælder, da bliver han tungsindig. Thi der klinger i dem noget lyst, let, lokkende dernedefra, tanke om kjendinger ved kirken, glæde, naar man er der, endnu större, naar man har været der, god mad hjemme, fader, moder, söskende, leg paa volden den glade söndagskveld, — og det lille hjerte gjör opstand i brystet. Men det ender dog altid med, at det var kirkeklokkerne som löd, han husker sig om og finder tilsidst en halv salmestub, han kan; den synger han med foldede hænder og et langt öie ned i dalen, siger saa en liden bön ovenpaa, springer op, er glad og stöder i luren, saa det skralder i fjeldene.

Her i de stille fjelddale har endnu kirken sin særskilte tale til enhver alder, sit eget syn for ethvert öie; meget kan have bygget imellem, men aldrig noget over. Den staar voksen og færdig for konfirmanden, — med oprakt finger, halvt truende, halvt vinkende for ynglingen, som har gjort sit valg, — bredskuldret og sterk over mandens sorg, rummelig og mild over oldingen, som er træt. Bjørnstjerne Bjørnson.

VII. KULTURHISTORISKE SKILDRINGER.

Træk af de gamle Nordmænds karakter.

Gjestfrihed var et glimrende træk i de gamle Nordmænds karakter. Ingen, der sögte og behövede husly, han maatte være fornem eller ringe, kunde bortvises, uden at man derved paadrog sig et skammeligt rygte for karrighed. Derimod var det en stor anbefaling for en husbonde, naar det hed om hans hus, »at alle der fandt gjestning« (þar var allra manna gisting), eller »at gjest og tigger der fik underholdning« (ala gest ok ganganda). Naar en reisende kom til hus, var det skik ikke at gaa lige ind, om end dörene stod aabne; man skulde banke paa, hvis man ikke traf nogen af husets folk ude, og först paa indbydelse, som sjelden udeblev, maatte man træde nærmere. Var det kjendte folk, der kom, traadte gjerne husbonden selv ud for at modtage dem. Man hilsede hinanden med at blotte hovedet og med de ord: »heill ok sæll!« d. e. »vær frisk og lykkelig!« Undertiden hilsede man hinanden ogsaa med kys. Kvinder og udlevede, svagelige oldinger blev löftede af hesten. Naar den reisende var kommen ind, blev der allerförst sörget for at faa ildene optændte eller opfriskede, gjestens vaade klæder aftrukne og törre givne ham isteden. Herved var husets kvinder virksomme. Naar han var bleven tör og opvarmet, blev han anvist sæde; var det en fornem og agtet mand, da i höisædet ligeoverfor husfaderen eller ogsaa ved dennes side. Mad og drikke blev nu ikke sparede. Allerede det gamle digt Haavamaal anbefaler saadan hjælpsomhed mod den reisende; det heder nemlig her:

Ild behøver
den, som ind er kommen
og er kold om sine knæ;

mad og klæder
har den mand behov,
som over fjelde har faret.

religiöse skikke, hvormed fostbrödre-laget sluttedes, og de forpligtelser, det medförte for fostbrödrene, fremstilles paa flere steder i de gamle sagaer. De tvende eller flere, som vilde indgaa fostbrödre-lag, opskar tvende torvstrimler (jarðarmen), hvilke de hævede i veiret ved hjælp af et spyd, som de satte under strimlernes midte, dog saaledes at begge ender var faste ved jorden. De traadte derpaa ind under de opskaarne torvstrimler, saarede sig selv i det indre af haanden og lod blodet löbe sammen i midten under torven. Siden knælede de og svor med sammenlagte hænder under paakaldelse af guderne som vidner, at hvis en af dem omkom paa en voldsom maade, skulde den anden hevne ham som sin broder. At det gjordes til en betingelse med, at den længere levende fostbroder skulde sidde tre nætter i gravhaugen hos den döde, har sikkert været en sjeldenhed, om det ikke maa regnes rent ud blandt de senere kristelige tiders fabelagtige udsmykninger af hedenskabets indretninger. Ofte endte den hidsigste tvekamp med et fostbrödre-lag, og at bryde dette ansaaes for det största nidingsverk.

I hedenskabets tider indtraf endogsaa undertiden det tilfælde, at den ene ven ei vilde overleve den anden, men fulgte ham frivillig i döden. Den berömte og ædle norske hövding Ingemund Torsteinssön, der havde nedsat sig i Vatsdalen paa Island, levede her i det fortroligste venskab med tvende andre Nordmænd, Eivind Sorkve og Gaut, som boede i nærheden af ham. Da Ingemund var dræbt og budskabet om hans död kom til Eivind, lod denne sig falde paa sit eget sverd og böd döende sin fostersön at underrette hans ven Gaut om, hvad han havde gjort. Da Gaut hörte det, udbröd han: »Ingemunds venner sömmer ei livet,« og straks fulgte han Eivinds eksempel.

Det hörte til venskabs fordringer, at vennerne, naar leilighed gaves, hyppig skulde besöge hinanden. Saaledes heder det i Haavamaal:

Har du en ven,
som vel du tror,
far du ofte ham at finde!
thi med ris tilgror
og med høie græs
den vei, som ingen vandrer.

Blev venner saa vidt skilte fra hinanden, at gjensidige besög blev altfor besværlige, saa benyttede de dog given lei-

lighed for at sende hinanden mundtlige budskaber — thi brevveksling kjendte hine tider ikke — og saadanne budskaber ledsagedes gjerne med gaver (vinarorð ok vinargjöf). Var det meget magtpaaliggende ting, hvorom den ene vilde underrette den anden, eller vilde man anbefale budbringeren til sin vens særdeles beskyttelse eller fortrolighed, saa lod man ham medtage en eller anden gjenstand, som vennen vel kjendte og ved hvis gjensyn han kunde overbevise sig om, at budbringeren virkelig kom fra den, han sagde, og nöd dennes fortrolighed. En saadan ting benævntes da jærtegn (jartegn, jartein) og bestod oftest i en ring, et vaaben eller overhovedet et klenodie, helst et, som var blevet budsenderen skjænket af den samme ven, til hvilken han nu skikkede det som jærtegn. Ofte lod man til end större vished budbringeren underrette den, til hvem han sendtes, om en eller anden omstændighed, der stod i forbindelse med jærtegnet, og som ikkun var de tvende venner bekjendt. Undertiden kunde det vel ogsaa hænde, at jærtegnet ei bestod i andet end den blotte meddelelse af en saadan hemmelighed. Jærtegn traadte da i hine tider, medens skrivekunsten ei var synderlig anvendt, i stedet for senere tiders brev med segl for. Thi runer, ristede paa kjevle (kefli) eller paa træplade (spjald), hvilket ogsaa stundom anvendtes, afgav ei den tilbörlige sikkerhed mod forfalskning, medmindre egne, indviklede runetegn brugtes, som maatte ansees for ikkun at være saare faa bekjendte.

Undertiden indrettede man et eget jærtegn for et vist tilfælde, f. eks. naar den ene ven vilde advare den anden for en stor overhængende fare. Saaledes fortælles om Islændingen Gisle Surssön, at han smedede en penge, der bestod af tvende stykker, hvilke kunde tages fra hinanden og igjen ved hjælp af smaa nagler, fordelte i begge stykker, sættes sammen saaledes, at den saa ud som ganske hel. Han overgav sin ven Vestein det ene stykke og beholdt selv det andet med den aftale, at de ei skulde sende hinanden dette jærtegn, medmindre den enes liv svævede i fare.

R. Keyser.

Et gammelnorsk herresæde.

I Hordaland i en snever dal
monne, lig berserk, trængt af skjolde,
engang i old en furuhal
sin skumle længde udfolde.

Mod kvelden vilde et fremmed blik
tro at skimte klipper sorte.
Hallen var lav, ei guldspir fik
de mørke, tjærede porte.

Ei staalblaa svendeflok udenfor
vogter der en søvnig herre.
Klippen, som steil ved stranden staar,
maa skjoldækt nattevagt være.

Men arnerøgen som aand af grav
stiger sort fra hallens tinde.
Være den vandrerens ledestav
for skjulte sti at finde!

Naar døren aabnes, en hundeflok
bister frem fra gruen springer.
Kommer der fiender, ved den nok
at finde mændenes bringer.

I krogen graaner et fugtigt seil.
Biler tand i bjelken holde.
Ilden sig ofte ser i speil
i loftets bugede skjolde.

Og buer breder fra høien knag
ud de snoede staalblaa arme.
Bundter af pile hænger bag
og bjørnesener og tarme.

Frem tvende guder bag egebord,
hvergang ilden blusser, træde:
Odin det er og Aasa-Tor,
som staar ved husbonds høisæde.

Fra Odins hoved en gylden knap
— solens billed — mørket bryder;
Aasa-Tors hjelm med staalblank tap
af mulmet neppe sig skyder.

De stjerner blikker som i en brønd
ned i hallen gjennem ljaaren.
Fjeldtinden hilser med birken grøn
der nedigjennem om vaaren.

Paa bordet ligger et horn af guld.
Sød paa randen perler mjøden.
Natten forgjeves ud sit muld
har rystet over dets gløden.

Lig blanke stjerner om fjeldsky rød,
mange dyre stene ringer
sig om det guldhorns hule skjød,
hvor sære rune-ord klinger.

I krogen slumrer paa bjørneskind
gamle husbond. Haaret svømmer
graat, lig en fos, paa furet kind,
og nedad bringen det strømmer.

Den vakre gubbe forvist i kveld
kyssed hornets fagre kinder.
Mjøden isøvne til hans sjæl
nu klæber ungdommens minder.

Mon hjalp han Harald i Hafrsfjord
tretti kroner raskt med sverdet
hamre til gylden ring om Nord,
i kongers blodflammer hærdet?

Mon negted han, som saa mangen helt,
arvet guld til ringen lade,
valgte det flyvende seil til telt
og bølgen til odelstade? —

Ingen ved det; thi Slembedegn
brændte hallen og ættens sidste;
bauten paa høien har intet tegn,
og Saga har glemt, hvad hun vidste.

Henr. Wergeland.

Koll med bilen.

En hal med mos paa vægge
staar høit paa Gyrisvoll.
Derinde sidder kjæmpen,
den alderstegne Koll.
Og trindtom hviler egnen
saa stille, saa førladt,
som under falkens rede
det lydløse krat.

Thi gamlingen i hallen
er en ildgjerningsmand;
fra Koll den grumme spredes
en rædsel vidt om land.
Ja selv den røde kløver,
der paa hans tune gror,
er vendt til gru i sagnet
om hans blodsvangre jord.

I sine unge dage
han laa i Østenskov
og lurede i skyggen
som et udyr paa rov.
Det rige kræmmerfølge
gav skat med gods og liv,
hvor Koll med sine svende
svingede spyd og kniv.

Og siden, da han fæsted
sit bo paa Gyrisvoll,
han bar mod alle grander
sit haarde avindskjold.
Til tinge og til gilde,
i kamp og nidingsverk
han var blandt vilde kjæmper
den grummeste berserk.

Hans vaaben var en bile
med blodbegjærlig eg.
Naar manddrab skulde øves,
da klang den paa hans væg,
og efter stakket hvile
den kræved blod igjen
og skilte mange fylker
ved de gjeveste mænd.

Men nu er kjæmpen gammel
og hans kamptid forbi;
nu hviler han som bjørnen,
der er i vinterhi.
Med skummel, furet pande,
ludrygget, herdebred,
paa kubbestolen sidder
han i sin ensomhed.

Hans hal er reist paa bakken
med brede bjelkelag,
med arnested paa gulvet
og med røghul i tag.
Tohundred lange vintre
paa bakken alt den stod,
og nu er sperreloftet
skinnende sort af sod.

Hvor bjelkevæggen støder
til dette sorte loft,
en graalig bord om hallen
er malet bredt og grovt.
Der slynger Midgardsormen
i bugt og ring sin krop,
og af dens knuder strækker
sig Fenrisulven op.

Ved høisædet hænger
det tunge vaabenskrud,
paa langbænken ligger
den sorte bjørnehud,
og over dette leie
er stillet som paa vagt
den brede kjæmpebile,
med rust og støv belagt.

Et skummelt øde ruger
i denne bjelkehal,
hvori berserken ældes
og luder mod sit fald.
Som gubben selv staar hallen
paa bakken aldersgraa,
og Koll den grummes indre
er mørkt som hallens vraa.

Thi med hans vilde styrke
er modet veget nu,
og fra hans kamptid stiger
en rædsel i hans hu.
Han tæller alle kjæmper,
som bilen hugged ned,
og dvæler længst ved Olve,
der søgte ly og fred.

Han mindes birkeskoven,
hvor tingkredsen staar,
og hvor den gamle Olve
ved nat fik banesaar;
han mindes kjæmpens varsel,
da han i kredsen faldt:
„Min hevner kommer sikkert
i storm fra Vestersalt."

Og derfor Koll maa bæve,
naar blæst gaar over vang,
og lytte efter bilen,
om den vil give klang.
Da skotter han til staalet
og gruer for dets kraft
og vover ei at lægge
sin haand paa bilens skaft.

Ved nat, naar væggen knager,
da vaagner han paastand
og holder op mod bilen
den røde tyribrand
og griber saa til hornet
og drikker øl og mjød
og støder vildt med spydet
i arnens dunkle glød.

Og i sin rus han stirrer
med blikket tomt og slukt
paa Fenrisulvens kjæve
og paa Midgardsormens bugt,
indtil han atter synker,
mens arnens ild gaar ud,
i fæle morgendrømme
paa den sorte bjørnehud.

Saa sidder Koll den grumme
fastmanet i sin hal
og ældes og fortæres
og luder mod sit fald.
Ved dag og nat paa bilen
med angst han giver agt;
men bilen hænger stille,
med rust og støv belagt.

Nu er det høst, og stormen
gaar i den dunkle kveld
henover Gyrisvollen
med kast fra skov og fjeld.
I hallen sidder kjæmpen
og lytter frygtbespændt,
og atter er hans øie
mod bilebladet vendt.

Og hør, da klinger staalet
igjen paa gammel vis
og hugger løs fra væggen
den brune furuflis.
Da farer gjennem kjæmpen
en gnist af fordums mod;
han griber atter bilen,
der tørster efter blod.

Da buldrer det paa døren,
men ei med stormens drøn.
En viking staar derude:
det er Alv Olvessøn.
Han bryder ind i hallen,
en vældig, mørk gestalt, —
den sene hevn er kommen
i storm fra Vestersalt.

Før Koll kan løfte bilen,
har hevnen grebet den,
og susende den svinges
af Alv til hug igjen.
Mod gubbens nakke prøves
hans eget haarde staal;
hans vilde hoved ruller
i arnestedets baal.

Saa stiller Alv ved væggen
brande og blus i rad,
og snart er alt i lue,
hvor kjæmpegubben sad.

Vidt over bygden falder
et skjær fra Gyrisvoll,
og som det sidste gjenskin
er dalens sagn om Koll.

J. S. Welhaven.

Olav Tryggvessøns kristendoms-indførelse.

Alle Norges kystfylker, som udgjorde den största og vigtigste del af landet, havde i löbet af 3 aar böiet sig for Olavs magtsprog og bekjendt kristendommen. Det var endnu vistnok for det meste en kristendom i navnet. Landet var saare vidtlöftigt; bygderne paa de fleste steder vidt spredte og kongens overfærd hurtig. Antallet af kristenlærere kan desuden umuligen have været tilstrækkeligt for folkets undervisning, om de end alle antages at have været folkets sprog fuldkommen mægtige. Under saadanne omstændigheder maa daabens meddelelse have været hovedsagen; og i Olavs öine var vist ogsaa daaben det vigtigste, da han neppe et öieblik tvivlede om dens umiddelbare virksomhed til omvendelse, om dens kraft til at rive selv den, der iblinde og tvungen modtog den, ud af æsernes eller, hvad der for ham var det samme, djevlenes herredömme. Mangen hedning, som paa den maade blev döbt, saa sikkerligen ogsaa sagen fra et lignende synspunkt, betragtede sig ved den paatvungne daab ligesom hærtagen af Kristus, med vold lösreven fra æsernes styrelse og beskyttelse uden haab om igjen derunder at kunne vende tilbage. Men om end mængden af de nödtvungent og uden forudgaaende undervisning döbte for den sags skyld var i hjertet ligesaa hedenske efter som för, saa var der dog andre ting, som udenfor den blotte daabshandling maatte virke dybt paa dem. Hovene blev ödelagte og gudebillederne omstyrtede og opbrændte, — det saa folket; og dog saa det ikke æserne selv træde i kamp mod sine fiender for at forsvare sine helligdomme, hvad de ivrige aasa-dyrkere dog havde ventet og lovet. Denne kjendsgjerning virkede visseligen ved en roligere eftertanke ligesaa godt som undervisning. Man kunde vedblive at tænke sig æserne som tilværende, — det negtede ikke engang de kristelige lærere, idet de fremstillede dem som onde

aander, som djevle; — men man saa tillige de haandgribeligste tegn paa æsernes afmagt i sammenligning med de kristnes Gud. Om end mange vedblev hemmeligen at elske æserne, saa maatte de dog frygte Kristus som hines overmand. Naar det fortaltes og troedes, at Olav havde trukket krog med et ved kraftigt blot belivet Tors-billede og kastet det i ilden, — at baade Odin og Tor ved forskjellige leiligheder havde aabenbaret sig for Olav i legemlig skikkelse for at besnære eller skade ham, men uden at magte noget mod hans levende tro paa Kristus, at troldeveir, der vaktes mod hans flaade, lagde sig, da biskop Sigurd i messeskrud med korset i sin haand optraadte i kongeskibets forstavn, — at troldegang ophörte og uvætter forsvandt, naar biskopen besprængte fjeldene, hvor de husede, med vievand og læste over dem sine kristelige besvergelser og bönner, — saa var alt dette for mængden af folket slaaende beviser paa Kristi kraft og æsernes svaghed. Naar Olav, pegende paa de knuste gudebilleder og paa den ivrige blotmand, dræbt i hovets helligdom, med overbevisningens djervhed forkyndte den Kristus, ved hvis hjælp han havde knust afguderne og dræbt deres yndling, hvorledes skulde da den omgivende mængde, hvor overtallig den end kunde være, med fortröstning til sine faldne guder vove at byde seierherren trods? Olavs tilsyneladende dumdristighed var her hans bedste vern. Aasadyrkernes indvendinger mod kristendommen nedsloges ogsaa af dennes lærere med grunde, svarende til hine kjendsgjerninger. Den hedenske kvinde Steinvor — fortælles der — gik kristenpresten Tangbrand imöde og forkyndte ham aasalæren med mange ord. Tangbrand tilbageviste alt, hvad hun sagde, som vildfarelse. »Har du da ikke hört,« sagde Steinvor omsider, »at Tor böd Kristus til holmgang; men han turde ikke vove en dyst med Tor?« — »Jeg har hört,« svarede Tangbrand, »at Tor var intet uden muld og aske, hvis Gud ikke vilde, at han levede.« — En Nordmand, Finn — berettes der — vaklede i sin tro paa æserne og sögte hos en biskop oplysning om Kristus, hvis magt han hörte prise. Han gjorde indvendinger mod biskopens lære; men omsider fölte han sig overbevist af hans grunde og udbröd: »Dette er noget ganske andet, end hvad jeg för har hört, at ingen guder var saa mægtige som Tor og Odin. Nu skjönner jeg af, hvad du

siger om den Krist, du forkynder, at medens han var her i verden, kunde hver mand noget nær gjöre med ham, hvad han vilde; men efter döden blev han saa mægtig, at han herjede i helvede og bandt Tor, gudernes hövding; og siden kan intet modstaa ham.« Finns ord viser klart nok beskaffenheden af biskopens grunde. De flere omvendelsestaler, som de udförligere sagaer lægger Olav Tryggvessön i munden, fremstiller ogsaa, om de end ikke er holdne ganske med samme ord, vistnok i det hele med troskab de grunde, ved hvilke de förste kristenlærere i sine taler stræbte at virke og kraftigen virkede paa de hedenske Nordmænd til deres omvendelse; og disse grunde var visselig heller ikke hyklersk mundsveir fra deres side, som fremsatte dem, men hentede fra deres egen faste overbevisning.

Kristendommen fremtraadte paa denne tid ikke længer i sin oprindelige renhed. Et hylle af menneskelige tilsætninger, overtro og vildfarelser havde lagt sig om dens guddommelige kjerne. Men dette hylle var i mange maader glimrende, lokkende for sanserne og gribende for fölelsen. Kristendommen var maaske, som den da fremstillede sig, mere egnet til at finde indgang hos et folk paa Nordmændenes standpunkt af aandelig udvikling, end om den var bleven forkyndt i en renere form. Gudstjenestens mange ceremonier, klokkelyden, kirkesangen, de brændende vokskjerter, rögelseduften, de forrettende geistliges eiendommelige og tildels pragtfulde dragt — alt dette virkede oplöftende paa det sanselige, men fantasirige menneskes aand. Det var noget usedvanligt for mængden af de hedenske Nordmænd og gjorde i almindelighed et godt indtryk paa dem. Den renhed og skjönhed, der udbredte sig over den kristne gudstjeneste, siges at have indgydt en uvilkaarlig ærefrygt selv hos dem, som forövrigt fandt den nye tro svag og umandig i sammenligning med den ældre. Billeder savnedes ei i den kristelige gudstjeneste, hvilke paa en maade kunde træde i stedet for afgudsbillederne i den hedenske. Det var let at finde en helgen, der med hensyn til den virkekreds, som nærmest tillagdes ham, kunde indtage hver enkelt af de gamle æsers sted i folketroen. Saaledes traadte dragebetvingeren, erke-engelen St. Michael og senere St. Olav i stedet for Tor, hvis röde skjeg endog i folkesagnet blev et

særkjende for denne sidste helgen. Fylgje-engle aflöste de hedenske diser som enkelte menneskers og hele ætters skytsaander. De förste kristelige lærere lempede sig villigen efter hedningernes forestillinger i denne henseende, saameget mere som det var deres egen oprigtige overbevisning, at de nyomvendte maatte stilles under gode aanders vern efter at være udrevne af de ondes magt. De lempede sig ogsaa i andre henseender efter folkets ældre anskuelser og sedvaner, — ganske i den aand, som havde raadet hos pave Gregorius den store og hos Augustinus, kristendommens förste forkynder i England, og som var saa at sige nedarvet paa den engelske kirkes lærere. Gjestebud blev saaledes forbundne — endogsaa ifölge lovbud — med de store kristelige fester, ligesom för havde været tilfælde ved de hedenske offerhöitider. Tiden for deres afholdelse blev kun ubetydelig forrykket. Den kristne jul faldt næsten ind paa samme tid som hedningernes jul eller midtvinters-blot. Paasken traadte i stedet for blotet mod sommeren, ved dennes begyndelse i midten af april, og Michaels- eller Martins-messe for höst-blotet eller blotet mod vinteren ved vinternats-tid i midten af oktober. I de store forsamlinger ved saadanne leiligheder drak man nu Krists, Marias og helgenernes minde, istedenfor man för drak æsernes. Disse gjestebud tjente saaledes til at holde den nye tro i friskt minde, medens de tillige paa den anden side efterhaanden gjorde den yndet, som den, der tillod og gav anledning til ligesaa megen selskabelig munterhed som den gamle ved sine store höitider. Skikken tjente maaske ogsaa til nogenlunde at forlige folkets sind med den byrdefulde kristelige faste, som gik forud for de store kristenfester. Endelig finder man tydelig spor til, at i Norge, ligesom fordum i England ved kristendommens indförelse der, kirker reistes netop paa de steder, hvor i hedendommen större hov havde været (f. eks. paa Mæren, Lade og mange andre steder, hvor endnu stedsnavnet Hov bærer vidne om det hedenske tempels tilværelse för kirken). Alt dette virkede efterhaanden forsonende paa sindet hos de ved tvang döbte og banede veien for oprigtigere og renere fölelser hos den opvoksende slegt.

Ved siden af de nu fremhævede træk i Olavs og hans geistlige medhjælperes omvendelsesfærd — træk, hvori det indre

aandens kald gjorde sig gjældende uden klar bevidsthed hos de handlende, — maa ogsaa merkes de, hvori en mere beregnende klogskab hos Olav lader sig tilsyne. Her frembyder sig först den forsigtighed, hvormed han vidste at dæmpe sin iver, indtil han havde sikret sig kongedömmet i hele Norge. Dernæst hans omtanke i at begynde sit omvendelsesverk i den del af landet, hvor folket var mest forberedt, og hvor han kunde vente mindst modstand, — medens han först angreb hedendommen i selve dens hovedsæde, efterat han saa at sige havde skaffet sig rygstöd i det hele kystland lige nord til Trondhjemsfjorden. Endelig, og det vistnok allermest, viser sig en beregnende klogskab i den sluhed, hvormed han vidste forelöbig at sikre sig hövdingerne i hver landsdel eller gjöre sig dem uskadelige, idet han dels knyttede dem til sig ved egennyttens baand, dels ved list og overraskelse lammede deres modstandskraft, dels, naar ikke andre midler hjalp, ryddede dem af veien. Han indsaa klart, at, som Norges samfundsforhold var, gjaldt almuens modstand lidet, naar den ikke ledede des af hövdingerne. Disse var nemlig paa en gang rettergangens og religionens forstandere, verdslige formænd og prester og övede i begge egenskaber en patriarkalsk indflydelse paa bönderne, der viste sig afgjörende i alle vigtige anliggender. I den verdslige hövding var ogsaa goden eller aasa-presten vunden, og naar presten lod aasa-troen i stikken, hvo skulde da opretholde den? Dette saa Olav, og derefter indrettede han sin handlemaade; og udfaldet viste, at det var klogt.

De her fremhævede forhold i sin almindelighed gjælder forövrigt ikke Olav Tryggvessöns tid alene, men ogsaa den næst paafölgende; — de gjælder hele den tid, kristendommen og aasa-troen kjæmpede med hinanden i Norge. Stiller man sig disse forhold i deres sammenhæng klart for öie, vil man vistnok finde, at Olav Tryggvessöns omvendelsesvirksomhed har en större betydning end ved förste öiekast kunde synes. Olavs djervhed i at knuse gudebillederne, hans ilsomhed i at paatvinge folket en uforberedt daab, hans grumhed mod de gjenstridige — og paa den anden side hans klogskab i at vinde hövdingerne og hans og hans geistliges tillempning af kristendommens lære og skikke efter folkets hedenske anskuel-

ser — alt dette staar da i sit rette lys, alt har sin dybe betydning. Det samvirkede alt som det kraftigste middel i forsynets haand til at skaffe kristendommen först en hastig indgang og senere et sikkert grundfæste hos et folk som den tids Nordmænd, — et folk, hvis sind var haardt og stridigt, men hvis forstand af naturen var skarp, og hvis öie en modnere eftertanke let aabnede ligesaavel for sandheden som for nytten. Olav Tryggvessön var ogsaa den værdigste fortrædesmand for sin tids Nordmænd, hvis dyder og lyder i ham klart afspeilede sig. Han var den, som med haardhed, kraft og stivsind skulde möde de samme egenskaber hos sine landsmænd og dog ved sine glimrende aandens og legemets gaver forsone dem med sin færd; — han var den, som kunde möde list med list uden at fornedre sig i sine landsmænds öine, som kunde tæmme sin heftighed, naar omstændighederne fordrede det, for at lade den fri fart, naar det beleilige öieblik kom; — han var just manden, som raskt skulde lægge den skarpe ökse til hedendommens bul og gjöre det förste vældige hug ind i dens marv; folkets egen vaagnende eftertanke skulde, i sin beundring af hans i almuens öine overnaturlige kraft, godkjende det begyndte verk; og hans senere navne, hvis aand var mere dyb i sine beregninger og ordnende i sin virksomhed, skulde fuldföre verket, skulde ikke alene fælde aasa-troen til jorden og oprykke dens rod af Norges bund, men ogsaa bygge Kristi kirke i landet paa samfunds-ordenens og lovens faste grundvold. R. Keyser.

Kirkevielsen i Nesland*).

Det var biskop hr. Peder,
han stander i Hamar gaard;
taler han til de kanniker tolv,
som ginge til bispens bord.
Men klokken hun ringer i taarnet.

„Idag før de ottesange
jeg haver med Herren talt,
jeg haver en reise fore,
og den er hannem befalt.

*) Nesland er en liden bygd i Vinje i øvre Telemarken. Dens kirke var saa liden, at der gik et sagn om, at den først blev bygget og opsat i Mannaasgrænd, men at en „hjuringgjente“ (gjætergjente) bar den i sit forklæde til Nesland og satte den der, hvor den stod, indtil den i 1847 blev nedreven. I kirken fandtes en latinsk indskrift, der oversat lyder: „I Herrens aar 1242, d. 8. august, er denne kirke indviet af biskop hr. Peder fra Hamar til det hellige korses og den salige Olavs ære.“

Jeg haver en reise fore
langt vester til Telemork;
der bygger de kirker af furumalm
og søder den lindebork.

Der er de kjæmper fuld sterke,
og haver jeg spurgt for vist,
nu har de vendt sig fra Aasa-Tor
og beder til hviden Krist.

Jeg reiser at vie kirker
til Herrens ære og lov
alt over de høie fjelde
og gjennem den mørke skov.

Thi Guds barmhjertige finger
har aabnet den haarde port,
over os skinner den lyse dag,
og natten hun lider nu fort.

Over os skinner den lyse dag,
og vi er jordens salt: —
stander I op i Herrens navn,
timen er kommen alt!

Saa giver vi Hamar, den fagre by,
imedens i Herrens vold;
med Guds hjælp sjunger vi atter her
korsmessen i godt behold.

Nu gange vi trøst den lange leid
at signe de hellige hus;
hvo ved, om de ikke stander den dag,
Hamar er lagt i grus?“ —

De riddere, klerke og svende
de var fuld ganske snare,
det var hr. Peder fra Hamar,
ham fulgte saa fager en skare.

Det var hr. Peder af Hamar,
ham fulgte de kanniker tolv,
ganger han over den bløde myr
som paa det skantede gulv.

Over de vildene vidder
og over den stride strøm
Borken han finder den beneste vei
foruden bidsel og tøm.

Rider han op den bratte lid
og ned i den dybe dal,
som sødelig jomfru hun triner til dans
alt udi høienlofts-sal.

Kom han sig paa Stavlidheien,
det var saa farlig en færd;
han tvang de tusser og trolde,
de kom aldrig mere der.

Det var biskop hr. Peder,
han rider den mørke nat;
da solen skinner paa kirkens fløi,
han løfter sin bispehat.

Solen skinner paa forgyldte fløi
for norden det Ravnegjuv:
„Nu lovet være den Herre Krist
fra kor og til kirkeskruv!“
Mens klokken hun ringer i taarnet.

Det var biskop hr. Peder,
ærværdig og from i sind,
aarle om den søndags morgen
da aksler han sit skind.
Men klokken hun ringer i taarnet.

Det sang saa vænt udi skoge! —
op stod kvinder og mænd,
de bønder af Aabø og Nesland,
af Gjøitil og Mannaas-grænd.

I kufter saa var de klædte,
og saumet den røde vest,
beltet var alt med sølv beslaget
og øksen derunder fæst'.

Frem tren biskop hr. Peder,
han var fuld gammel og graa,
han havde sin bispehue
og røde guldkaabe paa.

Da tog de fromme klerke
kirkenøgelen sterk,
bar de kalk og sølverfad
og klædte i messeserk.

Foran bares de store voksljus
og korset af pureste guld;
det var biskop hr. Peder,
han ganger saa tankefuld.

Fremst i den folkeskare
han knæler ved kirkeport,
beder han for sine synder,
for hver, som har ilde gjort.

Beder han for de bønders brøst
og for det kirkehegn;
solen den skinner paa hans pande
alt som et naadens tegn.

Det var saa lysteligt høre!
De kanniker sjunge fro;
messer den ærværdige herre
for alter den kristelige tro.
Mens klokken hun tystner i taarnet.

Monne de „Gloria“ sjunge
og „Kyrie“ ligervis,
smaafuglen oppe i Lundaraas
han svarede med Guds pris.

Da fulde de bønder tilfode
og bøied til Gud sit sind;
det vil jeg forsanden sige,
dem runde taarer paa kind.

Mælte det biskop hr. Peder,
han stod i gyldent skrud:
„Naade være med eder og fred!
saa hilser jeg eder i Gud!

Hilsæl! I mænd og I kvinder
og saa eders børn smaa,
vi beder idag den høieste Gud,
han vilde til os indgaa!

Her har I bygget hannem et hus
og eder til hjertens trøst;
mine kjære børn, I komme nu hid
at høre paa Herrens røst!

Bonden han ganger hos plogen,
træler han ugen ud,
først da skal han holde sabbat
og love den Herre Gud.

Kvinden hun bær Guds gaver
og sætter paa bondens bord,
en bedre gave for sandt jeg ved:
det evige livsens ord.

For Guds skyld, bomænd og bønder,
I stille nu eders sverd!
Kristus, Guds søn af Himmerig,
han taaler ei blodig færd.

Hvorhelst I monne bygge og bo
paa fjeld og i dyben dal,
fred er hans bud til eder
og frelse fra dødsens kval.

O lader os vandre en ærlig vei
alt efter de kristnes tro,
saa skal vi komme til Paradis
og finde i graven ro.

Brødre! vi skal jo alle dø
og lægges i jordens skjød,
saa gjemmes vi bort til dommedag,
— det har fuld ingen nød.

Kristus eier en himmelsal,
der alle Guds helgen staa,
der sidder St. Olav og venter
paa eder, store og smaa.“ —

Han vied det hellige alter
og saa den døbefunt,
og hver den ting, i kirken var,
den korsed han samme stund.

Lagde han lok af St. Olavs haar
udi det kisterum,
jomfru Maria og Jesubarn
stander derhos saa from.

End bar de kanniker vievand
og stænked paa hver den sted:
„Fra nu af og indtil evig tid
saa lyser vi her Guds fred!"

„Vilsignet være nu dette hus
hver søndag og samlings stund,
velsignet det ord, som her udgaar
af viede presters mund!"

Stander den ærværdige herre
med kaabe og sølverskjeg,
rister han med sit gode sverd
runer paa kirkens væg:

„Til korsets og St. Olavs ære
er vist det hellige hus."
Hvo ved, om det ikke stander den dag,
Hamar er lagt i grus?

Riddere har jeg fuld mange,
som drager i ledingsfærd, —
færre da har jeg prester,
som strider med aandens sverd.

Sandhedens belte og brynje
haver ei guldets prunk, —
tog han og satte til Vinje prest
den gamle, skaldede munk.

„Broder, du vogte mig varlig
den hjord og de spæde lam!
Monne du være en leiesvend,
da fanger du last og skam."

Mælte det Øistein Sanddok
og Olav paa Hjellhus stant:
„Give vi af hver gaard og grænd
idag til kirken et naut!"

Det da var han Bjørn Bringsverd
han frem for hr. Peder stod,
gav han for sig og Signelille
Svalestuen til sjælebod.

Giver han Øistein Sanddok
til Guds ære og pris
de bedste ækrer, ved kirken laa,
dem kaldte de Paradis.
Men nu ringer klokken i taarnet.

M. B. Landstad.

Gamle stenbygninger.

Af vore klosterbygninger er omtrent halvdelen forsvunden; af den anden halvdel staar endnu större eller mindre taglöse dele paa Hovedöen ved Kristiania, Lysekloster i Söndhordland, Selje i Nordfjord, Rein og Tauterö ved Trondhjemsfjorden. Levningerne af klosteret paa Nidarholm eller nu Munkholmen i Trondhjemsfjorden har vel tag over sig, men er meget forandrede og indbyggede i en nyere bygning; dog sees det, at hovedformen har været rund, en form, som ellers ikke er truffen i Norge. Et par mindre rum af Nonneseter kloster

i Oslo har endnu sine hvælvinger og findes i den derværende bispegaard; ligeledes er et par lignende rum dels af Nonneseter kloster paa Lungegaarden i Bergen og dels af Jonsklosteret i samme by endnu bevarede i derværende private huse. Kun af to klostre bruges endnu större dele til kirkeligt brug, nemlig domkirken i Bergen og Utsteins klosters kirke i Ryfylke. Begge er i spidsbuet stil og har rige forsiringer omkring döre og vinduer.

Af biskopsgaarde er der kun levnet en, nemlig den saakaldte kongsgaard eller artillerigaarden i Trondhjem; ved Stavangers lærde skole staar der et meget vakkert kapel, som engang hörte til den nedrevne bispegaard, og ved Grans prestegaard paa Hadeland er der en liden, simpel stenbygning paa 3 stokverk, hvori biskopen af Hamar holdt til, naar han var paa de kanter.

Ogsaa de kongelige borge eller kasteller er mestendels forsvundne; dog er der endnu nogle mure tilbage af det saakaldte Mjöskastel, som Haakon Haakonssön reiste paa en liden holme ligeud for gaarden Sten paa Hedemarken; og af det ene af de kasteller, som han byggede paa det nuværende Bergenhus, findes enkelte levninger i det derværende store taarn. Dette blev for störste delen opfört i aarene omkring 1563 af lensherren Erik Rosenkrands, men har nu faaet det urigtige navn »Valkendorfs taarn.« Kun en eneste verdslig stenbygning er for störste del endnu levnet, nemlig hallen paa Bergenhus. Den er opfört i spidsbuet stil af Haakon Haakonssön mellem aarene 1247 og 1261 og var fra först af bestemt til en kongelig gjestebuds-sal; hertil blev den rimeligvis ogsaa brugt endnu omkring 1350. Men fra slutningen af det 17de aarhundrede og indtil 1869 var den kornmagasin og er derfor nu i en vanheldet tilstand; dog tör man vel haabe, at der kommer en tid, da denne hal igjen vil faa sit oprindelige udseende. Bygningen var fra först af delt i tre stokverk. Det nederste, hvori tre kjeldere, havde ingen lysaabninger og var dækket med et fladt træloft; det mellemste havde ligeledes tre rum, syv smaa vinduer og fire piller, som bar hvælvingerne. I det överste stokverk eller den egentlige festsal var der paa langsiden syv store vinduer og i den ene endevæg et meget bredt vindu med saadan höide, at det gik

et stykke op i gavlen, og under dette vindu stod höisædet eller kongens trone; rummet var ikke dækket med fladt loft, hvorimod dette var aabent, saa at man kunde se op i sperreverket, som formodentlig var prydet med udskjæringer. Bygningens form, navnlig i det överste rum, er den samme, som træffes i engelske og nordmanniske haller. Salen er endnu den længste her i landet: den er 50 alen lang, 20 alen bred og 12 alen höi i murene eller dertil, hvor sperreverket begyndte *).

Kong Haakons gildehal.

(Skrevet 1858).

Du gamle hal med de mure graa,
hvor uglen bygger sit rede, —
saa tidt jeg dig ser, maa jeg tænke paa
kong Lear paa den vilde hede.

Han gav sine døtre kronens skat,
han gav dem sit dyreste eie, —
de jog ham ud i den sorte nat
at færdes paa vildsomme veie.

Du hal, som tynges af tidens vegt,
du maatte det samme friste, —
du gav en utaksom efterslegt
den dyreste skat, du vidste.

Du gav os erindringens gyldne høst,
en saga med billeder rige;
men spored du vel i noget bryst
en taksom tanke at stige?

Der maatte du stande som Albions drot
til leg for de kaade vinde;
i sekler peb stormen med haan og spot
omkring din graanende tinde.

*) Der er i de sidste aar virket meget for atter at bringe hallen i en værdig stand.

Nu snakkes jo lydt om, at folket er „vakt;"
det prøver vel feilen at rette;
saa flikkes med pjalter din kongedragt, —
du har alt en narrehætte*)!

Og derfor, du hal med de mure graa,
hvor uglen bygger sit rede, —
saa tidt jeg dig ser, maa jeg tænke paa
kong Lear paa den vilde hede.

Henr. Ibsen.

Norske hirdskikke i middelalderen.

Af stor interesse er det at læse de regler, som »Kongespeilet« **) opstiller for hövisk og beleven adfærd ved hoffet eller i kongens tjeneste. Sönnen beder om faderens veiledning med hensyn til maaden, hvorpaa man bedst skal söge at komme i kongens tjeneste, de manerer, den klædedragt og den tale, man da skal tilegne sig og anvende. Her giver faderen ham for det förste det raad, naar han kommer til det sted, hvor kongen opholder sig, först at opspörge og gjöre sig tilvens med de mænd, der formaar mest hos ham, samt derpaa bede dem tale hans sag og angive den bedste tid og anledning til at fremstille sig for kongen selv. Er det paa den tid, da kongen sidder tilbords, bör man först forvisse sig om, at han er i godt lune eller ikke har altfor travlt med vigtige sager, i hvilket tilfælde man heller bör vente til en anden gang. »Men,« heder det, »er kongen i blid stemning og har ingen paatrængende forretninger den dag, saa vent, indtil han paa det nærmeste er mæt, og lad dig da forestille for ham. Du bör da være ifört dine bedste klæder, hoser og sko, kjortel og kappe. Vælg dig til hoser helst brunligt klæde; sort skind gaar ogsaa an, men intet andet slags klæde uden skarlagen. Din kjortel bör og være brunagtig eller grön eller röd, af godt og smukt klæde. Dine linklæder skal du gjöre af godt lærred, men ikke af store stykker. Dit skjeg og

*) Sigter til en smagløs udbygning paa Loftet, indrettet til opheisning af kornvarer.

**) I dette merkelige skrift gives leveregler og mangehaande forskrifter i form af en samtale mellem en ældre, erfaren mand og hans søn.

haar skal du lade net opsætte efter den da brugelige skik ved hirden, förend du træder frem for kongen. Da jeg var inden hirden, var moden i hirden den, at haaret klippedes kortere end örebladene og kjæmmedes omkring, saaledes som hvert haar bedst vilde falde; men over panden var der klippet en kort top. Skjegget pleiede man da at bære kort og liden knebelsbart. Siden blev det mode at bære en kant af skjeg rundt om hele hagen paa tysk vis, og jeg tror neppe, at der kommer nogen smukkere eller for krigsmænd mere passende mode.«

»Anser du dig nu fuldstændig beredt til at træde for kongen saavel med hensyn til klæder som andet, og kommer du i beleilig tid samt faar tilladelse af dörvogterne til at komme ind, saa maa du altid have en anstændig tjener til at fölge dig; dog maa du, om det end tilstedes eder begge at komme ind, ei lade ham fölge dig længer end indenfor dören eller i det længste til stallare-stolen. Der skal du give ham din kappe at passe paa; men selv gaa uden kappe ind for kongen*), efterat du först har kjæmmet dit haar glat og ströget dit skjeg godt. Du skal heller ikke have hat, hue eller »kveiv« paa hovedet, men med utildækket haar og bare hænder, med blidt aasyn og renset legeme og lemmer træde frem for fyrstelige personer. Ogsaa skal du have de mænd med dig, der kan understötte din begjæring. Væn dig til at bære dit hoved stödt og dit legeme rankt, naar du gaar, saavelsom til en smuk gang uden dog at gaa for langsomt. Naar du kommer for kongen, da böi dig ydmygt for ham og hils ham med disse ord: »Gud give eder en god dag, herre konge!« Sidder han tilbords, da vær ikke saa ubehövlet, som mange er, nemlig at stötte dig til kongens bord eller lægge

*) Som grund hertil anføres siden, dels at man ved at vise sig uden kappe ligesom antyder, at man er beredt til at gjøre opvartning, dels ogsaa, at man har havt mange eksempler paa, at folk, der har efterstræbt en konges liv, har skjult vaaben under kappen, hvorfor den her omtalte skik var et overmaade godt paafund, baade fordi man derved virkelig hindrede megen svig, og fordi man derved sparede sig al ubehagelig undersøgelse.

hænderne paa bordet; stil dig saa langt fra dette, at der er plads nok til al den opvartning, der tilhörer kongens bord. Staar der intet bord foran kongen, da stil dig ikke nærmere end, at der er rum til al opvartning mellem dig og fodskamlerne foran kongens sæde. Dine arme skal du lade hvile saaledes, at den höire haand griber om den venstre haandled, og lad dem saa synke ned, som det kan falde. Naar du har fremfört din hilsen, skal de dertil valgte mænd fremföre dit erende. Er du da saa heldig at opnaa, hvad du önsker, skal du gaa kongen tilhaande og derpaa i lag med hirden, saaledes som dine talsmænd anviser dig. Giver kongen dig et löfte og bestemmer tiden, naar det skal opfyldes, da vent indtil da; men udsætter han sagen paa ubestemt tid, hvilket ogsaa let kan hænde, idet han erklærer ikke at kjende dig tilstrækkelig enten af person eller rygte og derfor ikke kan give dig noget svar, förend han har erfaret, hvorledes din opförsel og dit övrige forhold er, da er der ikke mere herom for denne sinde at tale, og du kan da, om du vil, se tiden an, om du senere kan træffe et eller andet beleiligt öieblik til at faa dit önske frem. Men i den tid, du saaledes gjör dig umag for at komme i kongens tjeneste, trænger du höilig til at blive kjendt med de bedste og forstandigste mænd og til at holde dig saa meget som muligt i nærheden af dem, der er kongen kjærest; dog saaledes, at du i denne prövetid selv bekoster dit ophold, undtagen naar det en eller anden gang kan træffe, at du indbydes af kongen til hans bord. Men lad det dog ikke hænde dig, hvad der hænder saa mangen ukyndig mand, at du faar saa meget större lyst til at leve paa andres bekostning, som du bliver oftere buden; thi derved udsætter du dig for, at strengere folk anser dig for karrig og paatrængende, og at de, som för var dine kamerater og venner, bliver dine uvenner.«

»Du maa og, naar du staar for kongen, passe paa, ikke tillige at tale med andre, saa at din opmerksomhed unddrages fra, hvad kongen siger, ja, at du maaske endog nödes til at spörge op igjen; thi det lader altid ilde at være saa uopmerksom, at man maa gjentage hvert ord for en, og dobbelt ilde i samtaler med fyrster. Det kan ofte hænde, naar man staar for en fyrste, at andre imidlertid kommer til at spörge om

mangt og meget, dels af mangel paa levemaade, dels fordi de virkelig gjerne saa, at vedkommende gjorde et anstöd. I slige tilfælde bör du affærdige den ubetimelige spörger med saadanne ord som: »Vent lidt, gode mand, saalænge jeg hörer paa kongens tale; siden er jeg ganske til din tjeneste.« Taler han da fremdeles til dig, saa svar ham ikke, förend kongen har endt sin samtale med dig. Pas nöie paa at tiltale kongen i flertal, men altid at omtale dig selv i enkelttal. Hvis det skulde hænde, at kongen siger noget, som du ei forstaar, saa at du nödes til at spörge op igjen, maa du hverken sige »haa?« eller »hvad?« men kun »herre!« eller, om du vil bruge flere ord: »Herre, lad det eder ei fortryde at gjentage, hvad I sagde til mig; thi jeg forstod det ikke tydelig.« Men lad det dog hænde sig saa sjelden som muligt, at kongen skal behöve at sige dig en ting mere end en gang.«

Siden tales der om, hvorledes de, der er optagne i den kongelige tjeneste, skal opföre sig. »Först og fremst,« heder det, »er det at merke, at du aldrig lader din hu være uden gudsfrygt, og elsk ham fremfor alt, dernæst god opförsel. Stræb at være billig, retfærdig og beskeden i alle dele. Erindre dig altid dit endeligt og vogt dig paa det omhyggeligste for alle laster. Husk paa, at mangen en lever kun en kort stund; men hans ry lever dog længe efter ham, og det kommer meget an paa, hvorledes ens eftermæle er. Nogle bliver navnkundige af gode gjerninger, og disse samt deres hæder lever efter dem, om de endog selv dör. Andre derimod bliver navnkundige af onde gjerninger, og de bærer sin skam allerede i levende live saavelsom efter döden. De fleste hörer dog til den store hob, der falder af som kvæget, uden at man hverken hörer ondt eller godt om dem; men vær overbevist om, at dette ikke er menneskets bestemmelse. Enhver skulde derfor, saa længe han lever, se til at efterlade bedrifter, der bevirkede, at han, naar han var död, altid blev omtalt med ros, og allermest paahviler dette konger og andre storhövdinger saavelsom alle dem, der slutter sig til dem og træder i deres tjeneste. Vogt dig vel for at bære kappen paa begge skuldre i dit venskab mellem tvende hövdinger; det gjör kun karakterlöse mænd. Elsk din hövding uden al svig, saa længe du tjener ham, og slut ingen forbindelse eller samraad med

hans uvenner, hvis du vil ansees som en hædersmand. Gud alene skal du elske over din herre, ingen anden. Fremdeles maa du omhyggelig vogte dig for fölgende ting, at du ei kommer i ord for dem: mened og falske vidnesbyrd, drikkelag, undtagen i kongens hus eller i anstændige gilder, terningekast om penge, modtagelse af stikpenge eller anden slags pengegriskhed. Thi alt dette er hver kongsmand til stor skam herneden og til hans sjæls fortabelse hisset. Hvor du end er, da vogt dig vel for at blive drukken; thi det kan hvert öieblik træffe, at du bliver kaldet til at modtage sold eller til eftersyn eller til andre vigtige sager.«

»Du bör saa ofte som muligt lade dig se i din herres nærhed. Tidlig om morgenen skal du fölge ham til kirken og opmerksom lytte til messerne, medens du er i kirken, og bede Gud om hans miskund. Naar kongen gaar fra kirken, da fölg ham straks og vær ham saa nær, at du kan se paa hans miner, om han önsker at kalde dig til sig, uden dog at gaa ham saa nær ind paa livet, at han finder sig belemret ved dig, om han maaske vil tale med en eller anden eller overhoved afhandle noget, andre ikke maa höre. Ser du, at din hövding holder noget hemmeligt, da vær ikke nysgjerrig efter at vide det; men betror han dig noget, da bevar hemmeligheden trofast. Tidlig om morgenen, förend kongen staar op, da begiv dig, toet og vasket og fuldt paaklædt, til hans sovekammer for at vente, til han staar op; dog maa du ikke gaa ind, uden at han kalder paa dig. Hvorsomhelst kongen lader dig kalde til sig, da gaa ind uden kappe. Er det saa tidligt om morgenen, at du ikke för har været hos ham den dag, da byd ham god dag med de ord, jeg nys har sagt dig. Gaa ham ikke nærmere, end at han har plads nok til at tale med dem, der er ham nærmest. Kalder han dig nærmere for at tale hemmelig med dig, da stöt dig paa det ene knæ for ham, saa nær, at du godt kan höre, hvad han siger, fremdeles uden kappe. Beder han dig derimod sidde ned, kan du lægge din kappe over dig, om du vil. Nu kan det træffe sig, at kongen gaar ud for at fornöie sig, enten det er i byen eller paa landet, og du og dine kamerater fölger ham; da er det, enten I bærer vaaben eller ei, rettest, at I gaar lige mange paa hver side af ham, dog ikke paa nogen af siderne i en

rund hob; I bör mage det saaledes, at han er omtrent i midten af eders hele fölge, lige mange saavel foran og bagtil som til siderne, og aldrig nærmere, end at han har plads til at tale med dem, han önsker, höit eller hemmelig. — Paa samme maade skal I og passe det, naar kongen og I alle er tilhest; I maa da holde eder saa langt borte, at der ikke stænkes smuds fra eders heste paa kongen, om I rider nok saa hurtig.«

»Kalder kongen paa dig ved navn, da vogt dig vel for at svare »haa!« eller »hvad!« men sig heller: »Ja, herre, jeg hörer gjerne.« Löb ikke tidlig om morgenen til spise eller drikke som tölpere; men vent med sömmelighed paa kongens maaltid og gaa tilbords med kongen, hver gang du er inden hirden. Naar kongen gaar tilbords med sin hird, skal alle hans hirdmænd holde god skik og smuk orden, saa at de ikke stormer frem foran hverandre; enhver bör vide sin rette plads og sidemand og iagttage den samme orden i at gaa som siden i at sætte sig. Naar der rækkes vand til haandvask, det være sig udenfor eller indenfor hallen, bör to og to sidekamerater ad gangen gaa derhen og siden tilbords, hver til sin bestemte plads. Hver hirdmand bör, medens han sidder tilbords, tale saa sagte med sin sidemand, at de, som sidder paa begge sider af dem igjen, ikke kan höre det; naar ingen samtaler höiere, da er der god stilhed og god skik i kongens hus. Men det skader ikke, at man spiser godt og hurtig, saa og, at man drikker efter nödtörft, kun vogte man sig for at blive drukken. Idelig bör du have öiet henvendt paa kongens plads for at se, hvorledes hans opvartning besörges; og pas altid vel paa, naar kongen sætter drikken til munden, at du saa længe ikke spiser, ligesom du og, om du har bægeret i haanden, maa sætte det ned, indtil han har drukket. Samme opmerksomhed, jeg her har sagt, at du skal vise kongen, skal du og vise dronningen; ligesaa, hvis kongen har en gjest ved sit bord, hvem fyrstelig æresbevisning tilkommer, enten en konge eller jarl eller erkebiskop eller lydbiskop, da skal du iagttage det samme. Men er der en mængde fornemme mænd tilbords med kongen, er det ikke nödvendigt at vise andre denne ære end kongen eller dronningen eller nogen anden konge, han muligvis kunde have hos sig.«

»Sidder kongens hird i kongens herberge, uden at der er bord fremme, og kommer de hövdinger ind, som kongen selv vil vise fyrstelig ære, skal alle mænd reise sig op ligesaavel for dem som for sin egen herre og hilse dem venlig. Kameraterne skal selv indbyrdes vise hinanden den höflighed, at naar en af dem, der har været ude, kommer ind og gaar hen til sin rette plads, reiser de to nærmeste, mellem hvilke han skal sidde, sig op, hilser ham venlig og byder ham velkommen. Kongsmændene skal, hvad enten de sidder sammen eller er i fölge med kongen, eller alle i et fölge gaar ud for at fornöie sig, være stilfærdige, anstændige i lader, tale fagert og vogte sig for alt uanstændigt snak; thi paa dem hviler alles öine.«

Efter Kongespeilet, ved P. A. Munch.

Snorre Sturlassøn.

Høit oppe mod Norden der ligger et land,
ombeltet af brusende bølger,
med bjerge bekranset; — den skovløse strand
bag is og bag sne sig fordølger.

Saa skaldet og bleg er den ensomme ø,
en olding blandt jordklodens riger; —
saa kold og saa taus af den larmende sø
den isklædte fjeldmark opstiger.

Men under det dække af is og af sne
der ulmer den mægtigste flamme;
den lønlige ild du hel ofte vil se
at bryde den stenhaarde ramme.

Det sneklædte Hekla vil spalte sin top
og rødme af ilden hin varme;
og Krabla vil ryste sin islagte krop
og vildt op af afgrunden larme!

Og Geiser udsende sit sydende væld
og sprudle — et nordisk Kastale! —
opvarme isbræen af skyhøie fjeld
og smelte de snetakte dale.

Hil være dig, Island! — Hil være især
dig første blandt islandets skalde!
som — skjønt selv omgjordet med forfædres sverd —
dog ei lod dig harpen undfalde.

Dens klang lyder sødt gjennem bulder og larm
af tidens og Nordhavets bølger,
naar, selv du en kjæmpe, med skjold paa din arm,
de kjæmper i saga'rne følger.

Saalænge som Geiser udsender sit væld
og Hekla sin væIdige lue,
saalænge vi sneen paa Raudafjords-fjeld
og isen paa Vestjøkel skue:

o Snorre, dit sagn og din herlige sang
blandt Norriges bjerge gjenlyde!
I Svitjods dale, paa Daniens vang
det nordiske hjerte du fryde!

St. St. Blicher.

Uranienborg. *)

Du vandringsmand ved søen,
o stans din raske gang!
Vend hisset dig mod øen
og hør min mindesang!
Vend derhen dine tanker,
din længsel og din sorg!
Paa hine gule banker
stod før en ridderborg.

I længst forsvundne dage
var den i glans og magt;
nu er der knapt tilbage
ruiner af dens pragt.
Men i de gamle tider,
da var den høi og stor
og saaes til alle sider
og kneisede fra jord.

Den ikke monne være
for nogen viking bygd;
Urania til ære
den reiste sig saa trygt.
Fra menneskenes vrimlen
ved havet skilt den laa
og hæved sig mod himlen
og mod de stjerner smaa.

I volden var befæstet
mod øst en port saa stor,
en anden imod vester,
og spir i syd og nord.
Høit kneiste borgetinden,
dens ranke spir derhos,
der dreied sig for vinden
en gylden Pegasus.

*) Den berømte danske astronom Tyge Brahe fik af Fredrik II øen Hveen, hvor han byggede slottet Uranienborg og observatoriet Stjerneborg. Træt af sine uvenners og misunderes forfølgelser forlod han siden Danmark og døde 1601 ved den tyske keisers hof.

Forunderlige taarne
i nord og syd man saa,
af sterke piller baarne
og med altaner paa.
Der man til alle kanter,
ihvor man og mon gaa,
de mægtige kvadranter
og store sfærer saa.

Fra borgen se man kunde
saa vide over ø
saa mange grønne lunde,
den store salte sø.
De sale monne prange
med skjønne farveskjær;
af haver var der mange
med blomster og med trær.

Men sluktes dagens lue,
og nattetid faldt paa,
man stjerner fik at skue
paa hele himlens blaa.
Alt fjernt man høre kunde,
naar derpaa man gav agt,
de fire store hunde,
som holdt om natten vagt.

Den fromme ridder trængte
sig ei i ledingsfærd,
paa væggen bort han hængte
sit harnisk og sit sverd.
Fra jorden og dens jammer
han gjerne flygte gad,
naar i sit stille kammer
ved midnats-stund han sad.

Da hæved han sit øie
alt i den nat saa lang
og spored i det høie
de lyse stjerners gang.
Og stjernerne hans rygte
bar over land og sø,
saa konger selv besøgte
ham paa den lille ø.

Men stjernerne de blinked
til andre lande hen,
hans skjebne bort ham vinked
han kom ei mer igjen.
Alt længst de stolte mure,
er sjunkne hen i grus,
og plogen monne fure,
Urania! dit hus.

Men hvergang solen daler,
ser den til Hveen huld,
hvor aftenrøden maler
sig end erindringsfuld.
Vemodig maanen iler
forbi sin elskte kyst.
Og Frøias stjerne smiler
med hellig elskovs lyst.

Da røres det og tindrer
i borgens dybe grund:
den tror, at den erindrer
en gammel aftenstund;
for nogle øieblikke
den gjerne frem sig skjød;
men ak, det kan den ikke,
den synker i sin død.

J. L. Heiberg.

Om Ludvig Holberg.

Under alle forandringer i udvortes kaar var Holbergs levevis og personlige egenheder saa temmelig uforandrede fra ungdom til alderdom. Han maatte tidlig vænne sig til saa mange afsavn, at tarvelighed blev ham en vane, og med sin svagelige helbred befandt han sig ogsaa bedst ved den stren-

geste afholdenhed. Knap og simpel kost, flittigt arbeide, daglig bevægelse tilfods var saa at sige hans diæt. Han gjorde jevnlig fodture, herhjemme som i udlandet; trods modens forskrifter gik han tilfods, endog til selskaber, istedenfor at lade sig bære. Saa lidet han yndede det ceremonielle selskabsliv, især efterat han med aarene var bleven mere sær og pirrelig, kom han ellers gjerne mellem folk; han kunde tale med de forskjelligste mennesker, men holdt ikke af at gjöre sig personlig bemerket og taalte heller ingen paatrængenhed. Med al ligefremhed var der i hans væsen noget tilbageholdent, selv imod gode venner. Men han tog sig i stilhed af deres sager, naar han kunde gjöre noget for dem, han besögte dem flittig og saa dem ogsaa gjerne hos sig, helst udenfor arbeidstimerne; kun klager en af dem over, at han aldrig bevertede dem.

Selv kjendte han ingen anden nydelse end kaffe; vin skyede han »værre end forgift.« Det manglede, endnu i hans alderdom, aldrig paa gode raad og formaninger til ikke at svække sig ved en overdreven tarvelighed; men han beraabte sig paa sin mangeaarige erfaring. »For 40 aar siden var mine kræfter saa svage, at mine venner spaaede, jeg ikke levede længe, hvis jeg ikke vilde æde og drikke bedre; men de fleste af disse prædikantere, som pleiede sine legemer godt, er for længe siden baade döde og begravne. Jeg derimod, som holder ved det gamle og lever afholden, lever endnu.« En tidlang gik han saa vidt, at han (efter den 104-aarige Cornaros sundhedslære) lod sin mad veie og spiste og drak efter vegten; men denne »mathematiske levemaade« befandt han sig ikke saa vel ved og opgav den snart. Saa strengt han imidlertid afholdt sig fra al slags overdaadighed, fölte han sig dog næsten aldrig frisk.

Hans svagheder var de samme, han allerede havde lidt af i sin opvekst, og han ansaa dem for arvelige (»morbus, quo laboro, patrius mihi est«). Hans bryst var ikke sterkt; han kunde aldeles ikke taale kulde og led dog meget af indvortes hede. Især var han plaget af hovedpine, til sine tider saa vedholdende, at han engang i to hele aar ikke kunde meditere og maatte leve af aviser og historiske böger. »Da efter de to aars forlöb sygdommen forflyttede sig andensteds, fornöiede

han sig mest med filosofiske betragtninger og poesi, og i den tid skrev han Peder Paars tilligemed satirerne og komedierne.« Men selv dengang var sygdommen ikke anderledes flyttet, end at, naar han skrev vers, »moksen hvert blad kostede ham en dygtig hovedpine og tolv skilling udi kaffe at jage den paa dör med.« Sygdom, luner, literære stemninger gik besynderlig imellem hverandre. »De affekter,« siger han, »som vekselvis regjerer hos mig, er: glæde, bedrövelse, frygt, mod, mathed, hurtighed, hidsighed, koldsindighed, ligesom de onde vædsker sætter sig nu i en del, nu i en anden del af legemet; saa at, naar de sætter sig om hjertet, faar jeg lyst til at reformere og sætte mig op imod hele verden. Straks efter, naar disse onde vædsker forflytter sig andensteds hen, kan ingen være mere mild og föielig, end jeg er.« Men, »hvad jeg har i hjertet, maa herud, og enten jeg er glad eller bedrövet, vred eller blid, saa kan man altid læse det af mit ansigt.« Særlig klager han over sin pirrelighed: »En hund, som gjör, en dör, som tilslaaes, kan bringe mig af skik.« Men naar han i et saadant lune havde været hidsig og nærgaaende, sögte han gjerne leilighed til at gjöre det godt igjen. Hans luner gik i det hele langt mindre ud over andre end over ham selv. Selv led han ikke lidet af griller og ængstelser eller af lede ved alle ting, og blandt de mangeslags svagheder, der hjemsögte ham, regnede han sin hypokondri for den ulideligste: »Svagheden er vel lærd og fornemme; men det er og alt, hvad man kan sige til dens berömmelse.« Tillykke var netop virkningen den, at han »ofte haver skrevet de lystigste ting, naar sindet haver været mest nedslagen. »Saa ofte jeg henfalder til tungsindighed, söger jeg at opmuntre sindet enten ved at læse lystige skrifter eller ved selv at skrive skjemt; og befinder jeg mig bedre derved end af alle de hjertestyrknings draaber og pulver, som Waisenhusets apothek kan forsyne mig med.«

At Holberg i de lystige skrifter, hvormed han fordrev sit onde lune, skulde have rettet satiren ikke blot mod det menneskelige kjön i almindelighed, men mod enkelte personer, er en beskyldning, han med bestemthed afviser, uden forsaavidt han (navnlig i 4de bog af Peder Paars) havde som nödverge og altsaa »efter krigsret« skjemtet med sin eftertrykker

og nogle andre, som havde »uddelt smaa trykte pasqviller imod ham;« forresten har han opofret mangt et indfald, ja ladet hele ark omsætte, blot fordi det kunde udlægges som personligt. »Den eneste, jeg forsætlig skjemter med,« siger han, »er mig selv, hvilket ingen kan fortryde paa uden jeg selv. Jeg finder hos mig selv mange feil, og de dyder, man tillægger mig, lidet solide; jeg lever indgetogen og regulier, fordi jeg kan ikke leve vellystig, ligesom den, der aldrig spillede, fordi han aldrig havde penge. Jeg drikker ikkun vand, fordi jeg taaler ikke at drikke vin. Jeg filosoferer, naar jeg haver liden helbred; er kjed af verden, naar hun er kjed af mig; saa at min filosofi og mine dyder ingensteds haver hjemme. Jeg finder derimod hos mig adskillige solide feil, som man kunde gjöre smukke komedier over, omendskjönt, hvis jeg havde været mere doven og gravet mit pund i jorden, man maaske havde citeret mig blandt de skikkelige folk her i staden.« Hermed er nu vistnok ikke sagt, at Holberg vilde have tilladt andre at gjöre de omtalte smukke komedier over hans feil; men han siger tydelig nok og gjentager andensteds, at heller ikke han har gjort komedier over andre. Imidlertid var det ikke at undgaa, at han kom til at træffe ens karakter mer end en andens, hvilket gav adskillige folk anledning til at tænke: »mon han ikke mener mig? mon han ikke sigter paa dig?« De var ogsaa straks ved haanden med nögler til Peder Paars, til Nils Klim osv., som cirkulerede i afskrifter. Holberg giver skjemtevis en pröve paa den slags fortolkningskunst (i ep. 207); han vil »forbinde sig til at trække samme applikationer af Plauti og Aristophanis komedier som af Peder Paars, omendskjönt de ere skrevne for nogle 1000 aar siden og derfor ikke have kunnet sigte paa nogen borger i Kjöbenhavn.«

Saameget Holberg altid skyede at slaa ind paa det personlige, end sige at blande sig i andres private forhold, og saameget han for sit vedkommende önskede, at folk vilde lade ham skjötte sig selv*), kunde han, især i sin æres og vel-

*) Hans lyst til at være personlig ubemerket ytrer sig blandt andet som lyst til at gaa under laante navne. I Oxford troede folk længe, at han hed „Myn Heer“, som han kaldtes af sin barber, der ansaa ham for tysk og vilde vise, at han

magts dage, ikke undgaa at være en stadig gjenstand for deres bemerkninger, som om han sad paa forundringsstolen. Han havde kun ringe tilböielighed til at gjöre sig afhængig af andre folks mening, helst da han mer eller mindre oversaa dem; men han har dog lagt temmelig nöie merke til deres snak og oftere, end han maaske ellers vilde have gjort, taget anledning til at oplyse sit privatliv. De domme, der hörtes om ham, var temmelig modsigende, og han fölte en vis tilfredsstillelse ved at sætte dem stik imod hverandre. Nogle »holdt ham for en overmaade lystig mand, andre derimod tillagde ham en særdeles austeritet.« Nogle lastede hans efterladenhed, fordi han forsömte visse akademiske övelser og lod »komplimentsbreve« ubesvarede; til samme tid var der andre, som formanede ham til at dæmpe sin overstadige arbeidsiver. Nogle lastede hans altfor store lyst til fruentimmer-selskab, andre derimod bebreidede ham koldsindighed mod samme kjön. Da hændelsesvis det förste rygte var udspredt paa den ene af hans hovedgaarde, blev der altid kvinderne »skikkede udi ambassader,« naar der var noget at anholde om, medens paa det andet gods, hvor han holdtes for en fruentimmerhader, »mændene selv agerede ambassadeurs.« Nogle antog ham for lunken i religionssager, fordi han i Kjöbenhavn ikke gik i kirke for vinterkulden; andre dömte anderledes, fordi han om sommeren paa landet var en flittig kirkegjænger. I en gade hed det: Se, der gaar den gnier, som gjör ingen mand godt! men udi en anden: Gud lade den mand leve, som er saa

---

selv forstod sproget. „Siden der var intet ondt deri, kjerte han sig heller ikke om at rette dem,“ og hans rigtige navn var neppe blevet bekjendt, hvis han ikke hændelsesvis havde truffet paa en student Holber, som han indlod sig med som sin navne og siden havde til omgangs-ven; han skjemtede tidt med, at de maaske var i familie sammen gjennem en af forfædrene, der var taget til England med Knut den store. I Italien reiste Holberg under navnet Michael Recco eller Mikkel Røg. Han udgav satiriske skrifter som Povel Rytter, Hans Mikkelsen og Just Justesen, Nils Klim osv. og vedblev dermed, selv da enhver godt vidste, hvem der var forfatter. Et udfald mod vor literatur af den hollandske lærde Burmannus besvarede han (paa latin) i „Holger Danskes brev til Burman.“

god imod fattige!« »Begge har ret,« tilföier han. »Jeg viser gemenligen de folk bort, som dagligen besöger mig med bettelbreve, og derimod leder efter andre, som aldrig har bedet mig om noget, men som jeg har udforsket at kunne have mest aarsag dertil.«

Af alle beskyldninger mod Holberg hörtes ingen saa enstemmig og vedholdende som denne, at han var karrig, og i sig selv er det rimeligt nok, at han efter i saamange aar at have levet sig ind i knappe omstændigheder ikke ret har vidst at forandre sig, da han kom i velstand. Han skjemter selv med en gammel gnier og sammenligner ham med den mand, »der med stor omhyggelighed satte sit haar udi bukler om aftenen, da han var dömt til at miste hovedet om morgenen.« Dette finder han latterligt, men menneskeligt tillige, og om sig selv tilföier han straks efter: »Saa ofte nogen censurerer min omhyggelighed og spörger mig, til hvad ende jeg med arbeide og bekymring söger at formere mit bo, giver jeg og ingen anden aarsag dertil end denne, at jeg er et menneske, det er paa anden dansk: en nar, og er forvisset om, at min hr. censor vil blive den samme, saasnart han som jeg begynder at lægge grundvold til en staaende kapital.« Imidlertid tog han sig ikke altid beskyldningen saa let; han kommer jevnlig tilbage til den og beraaber sig med god grund paa, at han selv kun havde uleiligheden, medens publikum som hans arving skulde höste frugten deraf, og at han levede saaledes, som han helst önskede og befandt sig bedst ved. »Hvis megen og lekker spise kunde kontribuere til min helbred, tog jeg ikke i betænkning at give en dukat for hvert maaltid. Og hvis jeg merkede, at mine sager og forretninger kunde befordres ved mange domestiker og opvartere, tog jeg ei i betænkning at tillægge mig de samme; men som jeg ser, at ligesom de insekter, der haver mange födder, gaar langsomt, og de, hvis huse vrimler af domestiker, heller gaar tilbage end frem, saa retter jeg mig herudi ikke efter andres eksempler. Jeg gaar gemenligen tilfods, efterdi min sundhed bestaar udi idelig bevægelse. Naar nogen gjör mig uret for en skilling, stiller jeg mig vred an, saasom det er et langt större forlis at tabe en skilling ved forsömmelse end at skille mig ved en daler ved en gave. Naar du dette overveier og

konfererer min levemaade med sunde ökonomiske regler, naar du merker, at jeg æder og drikker lidet for at bevæbne mig mod feber, og at jeg gaar tilfods, efterdi jeg er ingen elsker af skjörbug, maa du slutte, at jeg sparer ikke for at spare paa pengene, men for at spare paa legemet.« I dette som i meget andet var Holbergs eksempel heller ikke uden virkning. »Naar nogen spörger mig, hvi jeg gaar alene, uden tjener, svarer jeg, at tjeneren er ude med mine yngste dötre for at se til, at de ikke falder paa gaden. Virkningen deraf er, at naar jeg möder en ung borgersön paa gaden med en buntet lakei udi hælene, tænker han: mon du ogsaa ikke kunde gaa uden konvoi? Og ved jeg ikke rettere, end at jeg jo med mit eksempel har konverteret adskillige. Thi for nogle aar siden var det kommet saa vidt, at alle, indtil fattige studenter, undsaa sig ved at gaa alene paa gaden, men ginge med afpassede skridt, ligesom de skulde fölge lig. Saadant kom mig efter min hjemkomst fra udenlandske stæder des viderligere for, efterdi jeg udi Amsterdam, London og Paris havde været vant til at se prinser, parlaments-herrer og andre höie standspersoner at gaa uden fölge paa gaderne.«

Beskyldningen for karrighed gjorde, at han lagde saameget mere vind paa at have skjönne værelser, kjöbte idelig böger og klædte sig til stads i flöiel og silke, »efterdi en kostbar klædning kan være ligesaa let at bære som en ringe.« Allerede i sin fattigdoms periode var han altid net og omhyggelig klædt, ligesom han for ikke at gjöre opsigt gik paa gaden med opsat paryk og sin hat under armen, en mode, han ellers tidt nok gjör sig lystig over, og som ogsaa blev afskaffet i hans tid. Han havde, som hans portræt viser, et fint ansigt, hvis törre, alvorlige miner forhöiede indtrykket af hans satiriske skjemt. Forresten saa han endnu i modnere aar saa ung og spinkel ud, at han paa sin reise i Frankrig som professor extraordinarius hörte sin alder anslaa med de ord: »c'est un garçon de dix-huit ans.« Hvad selskabslivet angaar, var han vel ingen stor ven af dets sedvanlige forlystelser, men undlod ikke at tage dem i forsvar mod pietisternes fordomme; om maskerader bemerker han, at de igrunden bringer os nærmere til naturstanden, »efterdi regjering, moder og sedvaner paalægger os masker, hvilke vi ved saadan leg ligesom nedlægger, og at vi egentlig ikke er ret maskerede,

uden naar vi gaar med blotte ansigter.« Fremfor alle andre selskabelige kunster elskede han musiken og havde i denne kunst fölelse baade for det milde, oplöftende og lidenskabelige udtryk; den eneste leilighed, hvor man har hört om Holberg, at han græd, var ved opförelsen af en höitidelig kirkemusik. Paa sine udenlandsreiser havde han lært den franske og italienske stil at kjende og været en flittig tilhörer saavel i kirker som i musikforeninger. Selv spillede han flere instrumenter, i yngre aar flöite (flûte-douce), siden violin; han var med at stifte et harmonisk selskab i Kjöbenhavn, og det var ham meget magtpaaliggende, at modesmagen for mislyd og vanskeligheder ikke skulde »borttage den naturlige södhed af musiken.«

Naar han siger i sit levnet, at »studeringer og musik var hans eneste fornöielser,« saa stemmer dette udsagn med alt, hvad vi leilighedsvis erfarer om ham. Hvorledes han, selv med sine forretninger som universitetets rentemester, endnu kunde faa saameget læst og tænkt og skrevet, var mange en gaade. Thi han fulgte trolig den grundsætning, at »ingen studeringer er saa vigtige, at man for deres skyld skulde forsömme sit embede.« Hemmeligheden laa i, at Holberg foruden sin övrige ökonomi især forstod at spare paa tiden. »Jeg tager mig vare for breve-vekslinger,« siger han, »helst saadanne, som bestaar udi komplimenter, saa at alle mine breve indeholder intet andet end gjensvar paa begjæring og spörgsmaal; ja alting, indtil skjöder, fæstebreve og obligationer, er uden sedvanlige præludier. Jeg erindrer mig, at en mand skikkede mig engang et fæstebrev tilbage, efterdi det var kun forfattet udi 6 linjer; men jeg lod ham igjen vide, at hvis jeg skulde nödes til at omskrive det, skulde jeg gjöre det end en linje kortere. Mit middagsmaaltid, som begynder præcise kl. 12, varer kun et kvarter« osv. »Et aar bestaar af 365 dage og hver dag af 12 til 14 brugelige timer, og kan i saa maade meget i den tid forrettes.« Som sit valgsprog nævner Holberg de ord af en gammel filosof: »Jeg planter træer, som andre skal nyde frugt af.« »Mit hele levnets löb viser, at dette kan være mit symbolum, eftersom jeg aldrig har havt det nærværende gode for öine og ikke efter haandverks-folks eksempel har arbeidet de fleste dage i ugen for at have en fri mandag.«

M. Hammerich.

Ludvig Holberg.

Før var der knapt skrevet paa dansk en bog,
som ret kunde hjerterne hue,
kun eventyr, brugbart i kakkelovns-krog,
kun vise til spinderskens stue.

Hver mand, som med kløgt gik i lærdom til bund,
latin paa papiret kun malte,
med fruerne fransk og tysk med sin hund
og dansk med sin tjener han talte.

Da seiled et skib fra Bergens fjord,
en kostelig ladet snekke;
thi Ludvig Holberg var der ombord;
han stirred saa vide fra dække.

Og øiet opdager ved Øresunds kyst
de taarne, som kneiser mod himmel:
da banker hans hjerte af salig lyst
at skue Axelstads vrimmel.

Og snildt han ser paa det brogede spil,
smil funkler i øinenes lue:
„Nu, der skal en dygtig lugekniv til
det ukrud i veksten at kue!

Von Tyboe kneiser saa strunk som et siv;
hvad om han bøied sig noget?
Magistren om pavens skjeg ypper kiv
og er baade skimlet og kroget.

Sieur Herman pudser paa folk og land;
hvad om han polered sin kande?
og hvad om Hans Fransen fik hjemme forstand
og skaante de fremmede lande?“

Og Holberg sin mandige røst oplod
om daarernes lader og fagter,
saa levende som de gik og stod
med ansigt, med tale og dragter.

Som rensende stormvind hans tale klang
til solskin i kommende dage;
indsmuglede noder som græshopper sprang
den vei, de var komne, tilbage.

Vel føres fra fremmede lande herhid
ret meget, hvorved vi oplives;
men latter, saa sund som ved Holbergs vid,
kan ikke med posten forskrives.

Han lærte de danske, at Dansken er fød
at tale med fædrenes tunge;
thi hjemmebrygt var jo den herlige mjød,
som styrkede hjerte og lunge.

Og tanken fløi fra sit taagede skjul,
behøved om ord ei at lede,
ret som naar til sang opvaagner en fugl,
naar morgensol hilser dens rede.

Saa længe som derfor med liv og med aand
den danske kan synge i lunden,
saa længe som ikke hans smilebaand
af moden i knuder er bunden, —

saa længe en draabe gammeldags blod
kan vei gjennem hjerterne finde, —
saalænge som bøgen ved Sorø slaar rod,
skal leve vor Holbergs minde.

Chr. Wilster.

Til Adam Oehlenschläger.

(Tilegnelse af Homers Odyssé i dansk oversættelse).

Tidlig, du herlige skald! de kvad at elske jeg lærte,
som du saa tryllende sang i det nye aarhundredes morgen
hjerter i Norden til fryd og Danmark til hæder og stolthed.
End var jeg barn den tid, da du først forbausede Norden,
enten med alvor og skjemt du sang om den muntre St. Hansdag,
eller du tryllede frem et evigt palads for Aladdin,
straalende, rigt og bygget saa let som af aandernes hænder,
eller du manede Haakon af grav med din fyldige malmrøst.
Snart for mit barnlige øre dog kom de herlige sange,
og jeg fornam en fryd, saa ren og inderlig hartad,
som naar om julen der blussede lys paa det duftende grantræ.
Høit da banked mit hjerte, det blev saa lyst i mit indre,
aanden sig hæved fra jord, og baaren af magiske vinger
fløi den sværmende glad under klang af de lifligste toner;
og i mit barnlige sind jeg fromt velsignede skalden,
bad til Gud for hans vel og bad baade morgen og aften.

Det var jo al den tak, jeg den herlige mægted at yde,
der havde kvæget min sjæl og lært mine tanker at flyve
og med en fryd saa salig mig fyldt, at aldrig jeg siden
mage til glæde ved digte har følt, selv ei ved de bedste,
som over jorderig vide har lydt til slegternes gammen.
Skjønne, fortryllende fandt jeg dem nok, dog noget jeg savned,
det var dog aldrig de hjemlige kvad, som havde saa sælsomt
grebet de fineste strenge, der klang i det barnlige hjerte,
naar, i din bog fordybet, jeg glemte min stil og min lekse,
medens man troede mig flittig, fordi jeg læste saa ivrig.
Det, som jeg elskede først, det elsker jeg renest og varmest,
og hvad jeg nemmed som barn, jeg aldrig forglemte som ældre;
thi jeg er ikke paa moden, ei skifter jeg sind efter veiret;
skalden, der først henrev og begeistred mit barnlige hjerte,
han var en fader, som fostred min aand, ham elsker jeg sønlig,
ham jeg skylder saa meget, ham takke jeg vil efter evne;
thi vil jeg give det bedste, — den modneste frugt vil jeg give,
som jeg i Musernes lund har end opelsket og høstet.
Tag da, elskede skald! som en skjerv af den tak, jeg dig skylder,
gamle Homers navnkundige digt om konning Odysseus,
som jeg paa mødrenemaal har her omhyggelig udsat,
ei saa godt som jeg ønsked, men vist saa godt som jeg evned!
Tag med faderlig hu den sønlige gave, jeg rækker,
medens jeg beder en bøn, saa fromt som jeg bad i min barndom:
Gud velsigne dig, skald, for de mange, de herlige sange!
signe dit hus, bevare dit liv og glæde dit hjerte
høit med den skjønneste løn, en digter fortjener og haaber:
kjærlighed vidt og bredt i det land, hvor hans harpe har tonet,
kjærlighed dybt i de hjerter, hans kvad har glædet og henrykt!

Chr. Wilster.

Jakob Aall.

Himlen spænder ud sit silkelette
telt omkring den grønne, lune dal,
og de rige træer sit løvhang flette
sammen til en sørgende portal.
Engen i sin sommerfriske ynde
breder ud det bløde fløielshynde —
al naturen kjærlig vil forkynde:
nu den gamle bæres fra sin sal.

Vuggeblødt som hans er aldrig baaren
løftet til den sidste hvile hen;

tung og hed som her har neppe taaren
dryppet over nogen kiste end.
Laaget bærer kors og diamanter,
mere glinsende og dyre panter
falder dog paa kistens sorte kanter —
han var egnens fader og dens ven.

— Nu skal jorden dække disse fjæle;
men hans liv er ei tilendebragt:
i den bløde skrift hans aand skal dvæle
med alt ædelt hos sit folk i pagt.
Hver en helt i Snorres kongerække
skjoldet med de blanke merker strække
over graven og hans minde dække
med dets glans mod glemsels dunkle magt.

Men for alle dem, som stode nære
om ham i hans foraarsfriske høst,
er hans hjerteliv en hellig lære
med forsonings og med ømheds røst.
Hvo der hørte denne lette, fine,
milde skjemt og saa hans rige mine,
naar han blikket heftede paa sine,
gjemmer ham for stedse i sit bryst.

Jørg. Moe.

Peter Andreas Munch.

Peter Andreas Munch födtes i Kristiania den 15de december 1810 og var ældste sön af daværende lærer ved krigsskolen, siden sogneprest til Gjerpen og omsider stiftsprovst i Kristiania Edvard Munch, en fint dannet og kundskabsrig mand, der selv gav sin sön hans förste undervisning og senere paa en skjönsom maade fremmede hans udvikling. I 1823 optoges Munch i Skiens lærde skole, som just samme aar var bleven stiftet, og som dengang bestyredes af Knud Ramshart Ørn, en af de aandrigste og dueligste rektorer, som den norske skolehistorie kjender. Af denne mand dimitteredes han i sit attende aar til universitetet. Allerede i skoledagene havde historisk læsning været Munchs kjæreste syssel, ja han havde endog paa egen haand arbeidet sig igjennem flere af vore

sagaer trods de faa og ufuldkomne hjælpemidler, som dengang gaves, og i Kristiania fik snart de grundige og vækkende forelæsninger, som Rudolf Keyser dengang holdt over vor gamle historie og det oldnorske sprog, en afgjörende indflydelse paa hans senere retning. Efter at have taget juridisk embedseksamen 1834 blev han 1837 lektor og 1841 professor i historie ved vort universitet. Den 25de mai 1863 döde han i Rom.

Munch var ubestridelig ikke alene Norges, men endog hele Nordens lærdeste og frugtbareste historiker paa sin tid. Sin lærer og senere kollega Keyser overgik han langt som forsker og gransker; men en historieskriver som denne blev han dog ikke. Hans stil var jevn og klar, men kun undtagelsesvis fyndig eller elegant, hans fremstilling var tydelig og ligefrem, men uden præg af kunstnerisk bevidsthed. — Men i desto større maal besad han de evner, som danner den historiske gransker. I denne henseende er det vistnok vanskeligt at opvise hans overmand. Hans arbeidskraft, hukommelse og sprogtalent var forbausende og satte ham istand til at samle en sum af lærdom, som for almindelige mennesker var næsten ufattelig. Denne hans begavelses mest glimrende side var hans skarpsindighed og evne til at kombinere kjendsgjerninger. Det var, som om intet, der kunde tjene til bevis for en mening, formaaede at skjule sig for ham, og med hvilken gjenstand han end beskjæftigede sig, forstod han altid at bringe sammenhæng tilveie og at sammenstille enkeltheder paa den mest overraskende maade. I fuld følelse af denne overlegenhed satte han sig som hovedopgave at gjennemgaa og indtil yderste detail kritisk at bearbeide alle beretninger og bidrag til vort fædrelands historie, og det saaledes, at han overensstemmende med sit motto fremstillede «ikke de nögne resultater, der blot afstedkommer blinde meninger, men hele undersøgelsen selv i dens hele omfang.» Munch har ikke alene gjennemforsket alle vore egne oldskrifter og diplomer med den yderste omhyggelighed, men ogsaa gjennemgaaet enhver engelsk, fransk, tysk, byzantinsk eller russisk krönike, hvor der kunde være haab om at finde noget til oplysning om Norge eller Nordmænd. Udbyttet af hele dette apparat meddeler han i stor udførlighed, sammenstillet paa den sindrigste maade, Saaledes udgjør summen

af Munchs arbeide den største skat, nogen nordisk historiker har efterladt sig, selv om enkelte af hans meninger neppe kan siges at være fuldstændig begrundede og saaledes vel heller ikke i længden vil holde sig.

Munchs hovedverk var »Det norske folks historie,« 8 store oktavbind. Det havde engang været hans plan at føre sin fremstilling lige ned til 1814, og selv haabede han vistnok stedse, at han idetmindste skulde naa frem til 1536. Döden overraskede ham imidlertid, just som han havde fuldendt det bind, der ender med 1397. Mellem Munchs övrige skrifter kan her nævnes hans norske mythologi, hans oldnorske grammatik, hans beskrivelse af Norge i middelalderen, hans »Underholdende tildragelser af Norges historie,« hvori ogsaa stil og fremstilling er mönstergyldig. Han har tegnet det bedste eller rettere sagt det förste og hidtil eneste gode kart over Norge. Han har havt væsentlig del i udgivelsen baade af Norges gamle love og adskillige gamle sagaer, ligesom han ogsaa har oversat Snorre Sturlassöns kongesagaer. Hvad han har skrevet i tidsskrifter, lærde og populære (selv udgav han i sine senere aar et meget udbredt »Norsk maanedsskrift«), saavelsom i aviser, lader sig her ikke opregne, skjönt der imellem disse hans mindre arbeider findes meget af det allerstörste værd og vistnok kun saare lidet, der ikke endnu i en eller anden henseende turde have sin interesse.

Uden nogen sammenligning er saaledes Munch Norges frugtbareste forfatter; hans skrifter overgaar i omfang endog Holbergs, Henr. Wergelands og Maurits Hansens og nærmer sig vel endog til de uhyre masser, som Dansken Molbech har efterladt sig paa tryk. Et saa udstrakt forfatterskab af en mand, der ved sin död kun var 53 aar gammel, kunde alene muliggjøres derved, at Munch ei alene havde en næsten utrolig hukommelse (han kunde hyppig med sikkerhed citere lange steder udenad af böger, som han ikke havde seet i mange aar), men dermed ogsaa forbandt en magelös lethed i opfatning og tilegnelse, selv hvor det gjaldt fag og studier, som för havde ligget ham fjernt, og tillige besad en ligesaa ualmindelig helbred og bestandig kunde glæde sig ved et let og fornøiet sind. Han arbeidede lige freidig ved nat som ved dag, i en jernbanevogn som i sit studerkammer eller i et bibliothek. Hertil

kom, at hans vindende personlighed, hans færdighed i de vigtigste europæiske sprog og fine, elegante væsen satte ham istand til at omgaaes med alle mennesker, uanseet nationalitet, trosbekjendelse eller lignende hensyn. Denne sidste egenskab kom ham navnlig i fortrinlig grad til nytte i Rom, hvis rige arkiver vistnok aldrig för i den udstrækning har aabnet sig for nogen protestant.

Munchs lærdom og skarpsindighed havde givet ham et europæisk navn. Af sine egne landsmænd omfattedes han med en kjærlighed som maaske ingen anden norsk videnskabsmand. Gjentagne gange lagde stortinget disse fölelser for dagen gjennem rigelige bevilgninger til den berömte historiker, navnlig dengang det med stor rundhaandethed tilstod ham midlerne til hans fleraarige ophold i Rom. Tydeligst viste sig maaske folkets kjærlighed til Munch ved den almindelige sorg, da budskabet om hans död naaede fædrelandet. Over hans grav i Rom har hans landsmænd reist et smukt monument.

VIII. BLANDEDE STYKKER.

Guds fred.

Lyksalig, lyksalig hver sjæl, som har fred!
dog ingen kjender dagen, før solen gaar ned.

Godmorgen! godmorgen! sang fuglen paa kvist;
tidt saa den aftensolen bag fængselets rist.

Tidt dufted, tidt nikked smaablomsten ved gry;
før aften laa den knust under hagelveirets sky.

Tidt leged smaabarnet i morgensol rød;
ved kveld det laa paa leiet saa stille og død.

Paa jorden ei lever saa salig en sjæl,
jo lykken kan omskiftes fra morgen til kveld.

Lyksalig dog sjælen, som kjender Guds fred,
skjønt ingen kjender dagen, før solen gaar ned!

Godmorgen! vi sjunger med fuglen helt fro,
skal selv i mørke fængsel til natten vi bo.

Guds børn kan sig glæde som blomsten ved gry,
skal selv de ligge knust under aftenens sky.

Som barn kan jeg frydes i morgensol rød,
om ogsaa jeg før aften er stille og død.

Guds fred og godaften! vi sjunger ved kveld;
Vorherre selv bevare hver flygtende sjæl!

Lyksalig, lyksalig hver sjæl som har fred!
Guds fred er sjælesolen, som aldrig gaar ned.

B. S. Ingemann.

Livets seilads.

Hvad vindes paa verdens det vildsomme hav?
ak, tusende farer i skummende trav!
Man ved kun to havne,
bekjendte af navne:
den ene vor vugge, den anden vor grav.

Fra vuggen til graven maa krydses omkring
blandt haabets og frygtens de stridige ting;
snart vipper vi oppe
paa bølgernes toppe,
snart nærmes vi grunden i flyvende spring.

Her fristes ustadigheds ebbe og flod,
en vagt er saa ond, som en anden er god;
hver time i glasset,
hver streg paa kompasset
forandrer, forhøier, fornedrer vort mod.

Dit forsyn, o fader, det fører os hjem,
det styrer saa sikkert, hvor søen er slem.
Vor gisning kan feile;
hvor vi end vil seile,
selv stevner vi mere tilbage end frem.

Ambrosius Stub.

Gud hører hjertets raab.

Saa vide om land, som sol mon gaa,
ei menneskesjæl er at finde,
som Herrens naade ei ved at naa,
naar hjertet ham gjerne vil vinde.

Han ser hver længsel i sjælens grund,
som efter det evige higer,
han hører hvert suk, som i nattens stund
fra dybet til himmelen stiger.

Han tænder sit lys paa den vildsomme vei,
hans stjerne for aanden oprinder,
den straaler og vinker og stanser ei,
før hjertet sin frelsermand finder.

Og var du end skjult i den mørkeste vraa,
og kjendte dig ingen paa jorden,
og var du blandt alle, som sorgfulde gaa,
den allerelendigste vorden, —

ja taarned sig synder som bjerge i sky,
og sortnede alt for dit øie,
og blev hvert minde dig tungt som bly,
og saa du kun lyn i det høie:

o, higer din sjæl mod sandheds Gud,
og kalder paa ham du derinde,
han ved dog vei for sit naadesbud,
din frelser du dog skal finde.

Og finder du ham, da finder du alt,
hvad hjertet kan evig begjære;
da reiser sig fluks hvert haab, som faldt,
og blegner saa aldrig mere.

W. A. Wexels.

Ved dødens komme.

Udrust dig, helt fra Golgatha!
løft høit dit røde skjold!
thi synd og skræk, du ser det ja,
angriber mig med vold.

Løft høit dit glavind i din harm
mod dem, som trodser dig!
nedstyrt dem med en vældig arm
fra lyset og fra mig!

Da skal jeg, sikker ved din haand,
ei frygte døden mer;
og glad ser da min frelste aand
paa sit nedbrudte ler!

J. Ewald.

Fattigmands suk om vinteren.

Til himlen er det godt at se,
naar skov og mark er klædt i sne
og alle blomster døde.
Den vinter er saa kold og lang,
saa mangehaande er vor trang,
og marken er saa øde.

Hvorfra skal alt vel komme nu?
O kjære sjæl, kom dog ihu,
at Herren er den samme!
han føder spurv om vaar og høst,
han hører ravne-ungers røst
og ved dit vel at ramme.

Til himlen er det godt at se,
naar ned til jordens kolde sne
de blanke stjerner smile.
De viser os Gud Faders hjem;
der gaar en klarhed ud af dem,
som giver sjælen hvile.

Ja, kjære Gud, kom os ihu,
som sidder her i vintrens gru
forhungrede og fryse!
Gjør hjertet varmt af haab og tro,
lad kjærlighed i denne bo
det mørke sted oplyse!

M. B. Landstad.

Elsker hverandre!

Hvil ud, min sjæl, ved kjærlighedens bryst,
der er saa saligt ved din frelsers hjerte!
lyt, mens du kan, til Jesu Kristi røst,
hans ord er lægedom mod synd og smerte!
Ak, hvo der kunde drikke af den brønd,
som naaden os har aabnet i Guds søn.

Han bar vor synd taalmodig som et lam,
han led vor straf, ja led den indtil døden;
er det formeget da forlangt af ham,
at vi skal have sind for brodernøden?
at vi til gjengjæld for hans kjærlighed
skal elske dem, for hvem saa saart han led?

O lad os elske, som han elskte først!
o lad os dømme mildt, som han os dømte!
giv hungren brød og sluk den armes tørst!
væk den af syndens søvn, som tryg sig drømte!
husk: hvad du her har gjort for Herrens smaa,
det skal du hist igjen med renter faa!

O dæk med kjærlighedens klædebon
din broders brøst, som Herren dækked dine!
rør ved hans vunder med en varlig haand
og bring ham balsom for hans sjælepine!
ve den, som, selv med hjertet fuldt af men,
til broderbyrden lægger sten paa sten!

Ja, hvil dig ud, min sjæl, i Herrens favn, —
du kunde det, saa tidt du selv det vilde!
han ved sit dyrebare frelsernavn
er bleven os al kjærlighedens kilde.
Skjænk mig, o Gud, det saligste, jeg ved:
et hjerte, fuldt af Kristi kjærlighed!

P. A. Jensen.

Den blide tanke.

Tænk, naar engang den taage er forsvunden,
som her sig sænker over livet ned,
naar dagen, evig klar, er hist oprunden,
og lys omstraaler hvert af mine fjed!

Tænk, naar engang er løst hver jordisk gaade,
besvaret hvert „hvorfor?“ jeg grunded paa,
men kunde ei med al min grublen raade,
tænk, naar jeg Herrens vei skal klart forstaa!

Tænk, naar engang hver hjertesorg er slukket,
hver vunde lægt, og stillet hvert et savn,
hver smertens-taare visket af og sukket,
det dybe, kvalt i kjærlighedens favn!

Tænk, naar engang med utildækket øie
jeg ham skal se, hvem her jeg troede paa!
tænk, naar jeg hist mit knæ skal for ham bøie,
naar jeg med tak skal for hans aasyn staa!

Tænk, naar engang jeg uden synd skal leve,
hver tanke ren, hver gjerning uden brøst,
naar aldrig jeg behøver mer at bæve
for muligheden af en syndig lyst!

Tænk, naar engang hvert hjertebaand, som knytted
til mennesker mig her i støvets land,
har jordens kaar med himmerigs ombyttet,
og intet sjælene adskille kan!

Tænk, naar engang i himlens gyldne sale
jeg med den ven, jeg her paa jorden fandt,
i lyset om et evigt liv skal tale
og — om det liv, der som en drøm forsvandt!

Du blide tanke! tal du i mit hjerte,
hvergang mig veien tykkes lang og slem!
du sødt skal dæmpe hver en bitter smerte
og lokke smilet gjennem taaren frem.

W. A. Wexels.

Pilgrimssang.

Deilig er jorden, prægtig er Guds himmel,
skjøn er sjælenes pilgrimsgang!
gjennem de fagre riger paa jorden
gaar vi til Paradis med sang!

Tider skal komme, tider skal henrulle,
slegt skal følge slegters gang;
aldrig forstummer tonen fra himlen
i sjælens glade pilgrimssang!

Englene sang den først for markens hyrder,
skjønt fra sjæl til sjæl det lød:
Fred over jorden! menneske, fryd dig!
os er en evig frelser fød!

B. S. Ingemann.

Hvad man kan blive.

Den klogeste kan blive gjæk,
en gjæk kan blive klog,
den feigeste kan blive kjæk,
den kjækkeste et drog.

En gammel mand kan blive barn,
et barn kan blive mand;
en helgen blive kan et skarn,
et skarn omvendes kan.

Den mand udi det høie hus
kan styrtes dybt i nød;
opbæres kan en Lazarus
i lykkens høie skjød.

Thi bryst dig kun saa maadelig!
ei mindste orm foragt!
selv denne hersker over dig,
naar du i muld er lagt.

C. Frimann.

Oldtidens berømmelse.

Oldtiden havde en god skik:
arbeide maatte krydre maden;
fyrsterne selv bag plogen gik,
pakkede kornet selv i laden.
Smaaherrer! kjender I le eller lo?
kunde I tærske for føden? Jo! jo!
sulte I maatte, om det gik
efter hin gamle, gode skik.

Oldtiden havde nok en god skik:
huslighed klædte en fyrstinde.
til al den stads, hvori hun gik,
selv hendes høihed maatte spinde.
Smaapiger bruger nu fødderne nok:
mon de kan træde den snurrende rok?
Serkeløs blev de, om det gik
efter hin gamle, gode skik.

Mage dertil var denne skik:
frøkener gjorde huset nytte,
melkede selv en læskedrik,
satte dem frem i en renlig bøtte.
Bøtter og melk er for bønder og fæ.
Frøken og junker er skaaren af træ.
Kjæmper vi havde, om det gik
efter hin gamle, gode skik.

Hører, børnlille! nok en skik:
stadighed var i smag og seder;
datteren glad til høitid gik
i sin morlilles brudeklæder.
Nu dreier moden som hjul os omkring,
aarsgammel stads er en gyselig ting.
O hvilken vinding, om det gik
efter hin gamle, gode skik!

Dette var og en kostelig skik:
gjestfri velkomst løste tungen,
hjertet blev varmt ved fædres drik,
latter og omkvæd renste lungen.
Nu har man glimrende kold assemblé,
ligesom maaneskin spiller paa sne.
O hvor langt bedre, om det gik
efter hin gamle, gode skik!

End ydermere var det og skik:
fjas hedte fjas og ei fadæse;
ingen da navn af autor fik,
førend han havde lært at læse.
Nu skriver hver, som kan tygge en pen,
piner sin muse og kjeder sin ven.
Vel vore øren, om det gik
efter hin gamle, gode skik!

Endelig var det og oldtidens skik:
døtrene maatte lave maden,
blev fra Parnas og pikenik,
søndagen saaes de kun paa gaden.
Nu har de følelser, læsning og vid,
kan ikke sætte en gaas paa spid.
Ve vore piger, om det gik
efter hin gamle, gode skik!

J. C. Tode.

Ved skole-aarets slutning.

Lyse lier! dunkle lunde! duft fra nyslaa't kløvereng!
altfor sterkt og altfor længe lokked I den vevre dreng.
Overalt, imens vi læste, steg fra bogens blade frem
alle velbekjendte minder fra det fagre sommerhjem.

Hvor et lifligt digt os mødte, tænkte vi paa lerkesang;
Hellas' blomsterrige marker blev til Norges sommervang
templet hist i myrtelunden med sit hvælvede portal
kom ei op mod stavekirken i den stille hjemmets dal.

Lyse lier! dunkle lunde! ak, I længes vist som vi;
vent, o vent! ret snart vi kommer, — arbeidstiden er forbi.
Bogen bytter vi med riflen, griflen med en medestang;
dyrebare sommerglæder! eder hilser vi med sang.

Tag os nu i favn, I milde! styrk os med det friske bad,
som i blomsten lægger duften, saften i det grønne blad!
Kommer vi saa hid tilbage til det arbeid, vi forlod,
er vort øie mere klaret, mere skjærpet tankens mod.

Lev saa vel da, venner alle! Tak for arbeid og for leg!
Nu vi spreder os, som bier sværmende paa blomst og neg,
samler forraad nu for tanken, overalt det spirer frem;
priset den, som kommer rigest til det lune vinterhjem!

P. A. Jensen.

Brodne kar i alle lande.

Brodne kar i alle lande,
roser sig med torne blande
andensteds saavelsom her.
Landsmand! roserne du tage,
og af dem du honning drage!
men for alting agtsom vær,
kom ei tornene for nær!

Naar en Tysker dig vil lære
ærlig, grundig, kjæk at være,
du lærvillig følge ham!
Men naar en dig stort fortæller
om „Daraussens" bagateller,
var det sandelig en skam,
om du blindt hen troede ham.

Naar en Franskmand dig vil lære
altid glad og munter være,
bed til Gud, du ligner ham!
Men adlyde ham som kongen
for hver mode og for tongen,
det var sandelig en skam;
vi bør ikke hylde ham.

Som en Britter lad dig være
patriotens pligter kjære!
elske frihed lær af ham!
Men hvis du ser en og anden
overmodig, vild som fanden,
det var fælt at ligne ham;
bukke for ham var en skam.

Paa Spanjolens vin og pjaster
jeg foragt ei daarlig kaster,
gjerne deler dem med ham.
Men saa længe jeg kan læse
uden briller paa min næse,
jeg den stads vil unde ham;
kunne se gjør mig ei skam.

Han, som bor lidt under havet
og med guld er sterkt begavet,
spare er en dyd hos ham.
Men naar han, tung af dukater,
spiser evige salater,
saa gid jeg faa last og skam,
om jeg spise vil med ham!

Du, som dine aner glemmer
og al pragt bag plogen gjemmer,
du ei nok beundres kan.
Polak! du skal verden lære,
om lærvillig den vil være:
det er under ingens stand,
at han pløier eget land.

Men at du din dont forlader
og med glavind dig omlader,
naar du ser en vandringsmand,
snorrigt synes dem, som mene,—
thi jeg mener ei alene —
at man gjerne sige kan
uden sverd: god dag, min mand!

Du, en skræk for Tyrkens rige!
al din adfærd kan os sige:
stor var Ruslands første zar.
At dig Finkel-Jokum smager
og dig hver kopek fradrager,
derom man vel mumlet har;
Herre Gud! om nu saa var!

Svensken jeg slet intet ænser;
han for nær er vore grænser,
og det kunde stikke ham,
hvis jeg gav ham mindste lyde,
at han freden vilde bryde;
fik da landet krig med ham,
hvis var skammen? autors skam.

Jeg den elskte danske priser,
at beskedenhed han viser, —
sjelden dyd i fremmed land! —
Men naar han for vidt den driver
og alt fremmed fortrin giver,
den en dyd ei nævnes kan
og fornedrer danske mand.

Jeg hos kjække Nordmand priser,
at han stedse ivrig viser,
han sit fødeland har kjær;
men jeg tror, han gjorde ilde,
om han vilde sig indbilde,
at der fødes mennesker
kun i Engeland og der.

Hædre alle nationer,
hade feil, men ei personer,
er vort selskabs lov og lyst;
hellig pligt og største ære
er: vor konge tro at være;
Norges hæder er vor lyst;
frihed bo i Nordmænds bryst!

J. H. Wessel.

Lad-Hans.

Det guld er tilvisse ei meget at røse,
som drypper ei kobber i armodens pose.

Men, Lad-Hans! idag faar du ikke en skilling;
thi ledíggang, ser jeg, er al din bestilling.

Og dovenskabs tiggen i gavmildheds hæle
vil ei den alene, men nøden bestjæle.

Men hør, hvad jeg siger! det gavner tilvisse
dig mere, min gut, end en dalers almisse.

Dog merke du først, at du hjælpen forsager,
hvis raabet du kun gjennem ørerne jager. —

Den sult maa arbeide, som lyster at æde.
Den armod maa spinde, som vil sig beklæde.

Det brød, jeg vil spise, det maa jeg vel hente;
thi førend det flyver til mig, maa jeg vente.

Gud giver hver fugl nok dens frø til at æde;
men ikke han kaster det hen i dens rede.

Og det er en regel, du vel bør at vide:
hvo kjernen vil spise, maa nødden først bide.

Og glem ei, at hviler en fattigmands hænder,
da hviler medrette vel ogsaa hans tænder.

Hvor griner du, Lad-Hans, som arbeide hader!
men fattighed ler, som i sveden sig bader.

Og den, som vil dovne sig ugen tilende,
vil Gud ingen sabbat derovenpaa sende.

„Godvilje," den smaagut, har, sig til en ære,
optrukket det vognlas, „Drog-Rise" lod være.

Den rise var „Doven-Drog," tosken, som undred
sig over, om fjedren ei veied et hundred.

Tag fat paa dit verktøi, min gut, uden votter;
med handsker paa lab fanger katten ei rotter.

Den flittige faar vel et hus af en hytte,
god spinderske ofte sit linned kan bytte.

Men let vil det barn, som ei lærer at virke,
først stjæle i naalehus, siden i kirke.

Sin løn maa paa haanden arbeideren have.
Tag glad imod løn, men saa glad ei mod gave!

Et haandverk, om end det er sodet om munden,
af skinnende guld har sin hjerterod tvunden.

Rent fattig er ingen; thi tiden er penge;
men ikke som disse den gjemmes kan længe.

Og det er en sandhed, vel bedre end penge:
„Hvo hjælper sig selv, hjælper Herren, den strenge."

Og trykker dig armods elendighed svare,
da laan af dig selv ved at virke og spare!

Et fattigmands-barn, som gjør træskeer, kanhænde
ei, før det til gjest be'r al bygden, vil ende.

Thi flid, som sig gifter med tiden, til smykke
har glæde, og barnet, de faar sig, er lykke.
Henr. Wergeland.

Vuggevise.

Sov, mit barn, sov længe!
jeg rører vuggens gjænge,
vifter fluen fra din kind,
kalder drømmen til dit sind;
sov, mit barn, sov længe!

Frodig som en ranke
du vokser for min tanke,
vokser fra din moders arm
ud i verdens vilde larm,
frodig som en ranke.

Glem dog ei din vugge
og ei din moders sukke!
vokser du fra barnekaar,
glem dog ei dit fadervor,
glem dog ei din vugge!

Lykkens roser røde
kun mellem torne gløde;
tornen tager jeg for mig,
rosen gjemmer jeg til dig:
lykkens roser røde!

Vaagn med smil om munden,
saa fro som fugl i lunden!
Reden din er lun og blød:
moderfavn og moderskjød;
vaagn med smil om munden!
Chr. Richardt.

Efter stormen.

Nu ligger du ramt, du stolte bøg,
og husvild flagrer den flinke gjøg,
som før sad lunt inden grene;
nu ligger du ramt, med spaltet bryst!
før stormen skover sin gule høst,
den meiede dig alene.

Jeg saa dig i mai, da du sprang ud,
med flimrende dun og lyse skud,
som frosten ei kunde slukke;
ved kveld var bladet i knop indsvøbt,
om natten blev det i duggen døbt,
ved morgen sprang det af vugge.

En eneste nat gjorde knop til blad,
en eneste nat har nu splintret ad
din lodne, mægtige stamme!
Din krone slæber i slud og støv,
og hjorten vrager dit runkne løv,
du er dømt til baal og flamme.

Men naar til vinter vort arnested
du giver tunger at tale med,
som høit for stormene lue:
da skal du selv, mit eget træ,
min vandrings hvile, mit sommerlæ,
jage vinteren af min stue!

Chr. Richardt.

Lær mig!

Lær mig, nattens stjerne,
at lyde fast og gjerne!
ei at vige fra den vei,
himlens Gud tilmaalte mig!
lær mig, nattens stjerne!

Lær mig, markens blommer,
at bie paa min sommer,
midt i verdens dybe ve
at spire under vintersne!

Lær mig, golde hede,
du brune lerkerede,
nøiet med en fattig høst
at huse sangen ved mit bryst!

Havets bølge-hære,
lær mig mit aag at bære,
og som I, naar sol gaar ned,
at speile lidt af himlens fred!

Lær mig, grønne lunde,
at skygge, om jeg kunde,
hver som kommer mig forbi,
ven og fiende paa min sti!

Sol i aftensvale,
lær mig den kunst at dale!
kun mod nattens dyb at gaa
for nyfødt atter at opstaa!
lær mig, sol, at dale!

Chr. Richardt.

Da jeg var lille.

Der var en tid, da jeg var meget lille,
min hele krop var kun en alen lang;
sødt, naar jeg denne tænker, taarer trille,
og derfor tænker jeg den mangen gang.

Jeg spøged i min ømme moders arme
og sad til hest paa bedste faders knæ
og kjendte mismod, uro, grublen, harme
saa lidt som penge, græsk og Galathe.*)

Da syntes mig, vor jord var meget mindre,
men og tillige meget mindre slem;
da saa jeg stjernerne som prikker tindre
og ønskte vinger for at fange dem.

Da saa jeg maanen ned bag høien glide
og tænkte: gid jeg var paa høien der!
saa kunde jeg dog rigtig faa at vide,
hvoraf, hvor stor, hvor rund, hvor skjøn den er!

Da saa jeg undrende Guds sol at dale
mod vesten ned i havets gyldne skjød
og dog om morgnen tidlig atter male
den hele himmelegn i østen rød —

og tænkte paa den naadige Gud Fader,
som skabte mig og denne smukke sol
og alle disse himlens perlerader,
som kranser himmelbuen pol til pol.

Med barnlig andagt bad min unge læbe
den bøn, min fromme moder lærte mig:
O gode Gud! o lad mig altid stræbe
at blive vis og god og lyde dig!

Saa bad jeg for min fader, for min moder
og for min søster og den hele by
og for ukjendte konge og den stodder,
som gik mig krum og sukkende forbi.

De svandt, de svandt, de blide barndoms dage!
min rolighed, min fryd med dem svandt hen;
jeg kun erindringen har nu tilbage:
Gud lad mig aldrig, aldrig tabe den!

J. Baggesen.

*) „Galathe,“ en dengang meget læst roman af den franske forfatter Florian.

Paaske-indbydelse.

(Rimbrev til doktor Winsløv).

Jeg har klokken henimod syv i min stue
den yndigste, deiligste, vakreste frue,
som nogentid Engeland bar.
De elsker dog Engeland, skjønhed og ynde: —
kom, kjæreste Winsløv, det blod at fortynde,
hver af os i hovedet har!
Jeg ved, at De kommer kun for at helbrede —
tre patientinder hos mig ere rede
at modtage helbred af Dem:
min kone har hoste — min søster har krampe —
min stuepige ligger i feberens dampe —
min søn og jeg selv — det gjør fem.
Men det hospital er kun lidt — mod den sjette,
den omtalte frue, hvis hoved at lette
jeg egentlig bønfalder om.
De finder desuden vor Schulz og hans mage,
og kan Dem en steg af et paaskelam smage,
og vil De tiltakke med torskene tage
i nysmeldte selskab, saa kom!

J. Baggesen.

Norsk nationalsang.

Sønner af Norge, det ældgamle rige,
sjunger til harpens den festlige klang!
mandig og høitidsfuld tonen lad stige!
fædrenelandet indvies vor sang.
Fædreneminder
herlig oprinder,
hvergang vi nævner vor fædrenestavn.
Svulmende hjerter og glødende kinder
hylder det elskte, det hellige navn.

Flyver vor aand til de hensvundne tider,
herlig den skuer vort fædrelands glans,
kjæmpere ganger om Dovrefjelds sider,
vandrer til ledingefærd som til dans.
Mandige skarer
bølgen befarer,
Norriges ros bær til fjerneste kyst;
hjemme er kjæmpere nok, som forsvarer
arvede frihed med modige bryst.

Medens de staalklædte prøver sin styrke,
medens de stander i kjæmpende rad,
skalde og sagamænd kunsterne dyrke,
rister i runer de herligste kvad.
Konninger bolde
scepteret holde,
røgter med visdom det hellige kald;
gjennem aarhundreders nat deres skjolde
gjenstraaler klart i erindringens hal.

Oldtid! du svandt; men din hellige flamme
blusser i Nordmandens hjerte endnu:
end er af æt og af kraft han den samme,
end staar til frihed og ære hans hu;
og naar han kvæder
Norriges hæder,
svulmer hans hjerte af stolthed og lyst:
ham er selv sydens de yndigste steder
intet mod Norriges snedækte kyst.

Frihedens tempel i Nordmandens dale
stander saa herligt i ly af hans fjeld;
frit tør han tænke, og frit tør han tale,
frit tør han virke til Norriges held.
Fuglen i skove,
Nordhavets vove
friere er ei end Norriges mand;
villig dog lyder han selvgivne love,
trofast mod konning og fædreneland.

Elskede land med de skyhøie bjerge,
frugtbare dale og fiskrige kyst!
troskab og kjærlighed fro vi dig sverge:
kalder du, bløder vi for dig med lyst.
Evig du stande,
elskte blandt lande,
frit som den storm, der omsuser dit fjeld!
og medens bølgen omsnor dine strande,
stedse de vokse i hæder og held!

H. A. Bjerregaard.

Gamle Norge.

Der ligger et land mod den evige sne,
i revnerne kun er der vaarliv at se.
Men havet gaar til med historie-døn,
og elsket er landet som mo'r af søn.

Hun tog os i fanget, dengang vi var smaa,
og gav os sin saga med billeder paa.
Vi læste, saa øiet blev stort og vaadt:
da smilte den gamle og nikked blot.

Vi sprang ned til fjorden, vi stirrede mod
den askegraa bautasten, gammel den stod;
hun stod der end ældre, sa' ingenting;
men stensatte hauger laa rundt i ring.

Hun tog os ved haanden, og følge hun gav
bort derfra til kirken saa stille og lav,
hvor fædrene ydmygt har bøiet knæ,
og mild'lig hun sagde: Gjør I som de!

Hun strøede sin sne over fjeldbratte li,
bød saa sine gutter at staa den paa ski.
Hun knuste med stormhaand det Nordhavs speil,
bød saa sine gutter at heise seil.

Hun satte de vakreste gjenter i rad
at følge vor idræt med smil og med kvad,
og selv sad hun høit i sin sagastol
og maaneskins-kaaben opunder pol.

Da løsned begeistringens rullende faann,
da døbtes vi af hendes mægtige aand,
da stod over fjeldet et syn i glød,
som siden os maner indtil vor død.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Fædrelands-sang.

Ja vi elsker dette landet,
som det stiger frem
furet, veirbidt over vandet
med de tusend hjem.
Elsker, elsker det og tænker
paa vor fa'r og mo'r
og den saganat, som sænker
drømme paa vor jord.

Dette land har Harald bjerget
med sin kjæmperad,
dette land har Haakon verget,
medens Øivind kvad;
paa det land har Olav malet
korset med sit blod,
fra dets høie Sverre talet
Roma midt imod.

Bønder sine økser brynte,
hvor en hær drog frem;
Tordenskjold langs kysten lynte,
saa den lystes hjem.
Kvinder selv stod op og strede,
som de vare mænd;
andre kunde bare græde;
men det kom igjen.

Haarde tider har vi døiet,
blev tilsidst forstødt;
men i værste nød blaaøiet
frihed blev os født.

Det gav faderkraft at bære
hungersnød og krig,
det gav døden selv sin ære —
og det gav forlig!

Fienden sit vaaben kasted,
op visiret for,
vi med undren mod ham hasted;
thi han var vor bro'r.
Drevne frem paastand af skammen
gik vi sønderpaa;
nu vi staar tre brødre sammen
og skal saadan staa!

Norske mand i hus og hytte,
tak din store Gud!
landet vilde han beskytte,
skjønt det mørkt saa ud.
Alt hvad fædrene har kjæmpet,
mødrene har grædt,
har den Herre stille lempet,
saa vi vandt vor ret!

Ja, vi elsker dette landet,
som det stiger frem
furet, veirbidt over vandet
med de tusend hjem.
Og som fædres kamp har hævet
det af nød til sei'r,
ogsaa vi, naar det blir krævet,
for dets fred slaar leir!

Bjørnstjerne Bjørnson.

De tre høie ord.

Naar harpen tier ved breden bord,
da trives ei samfundets glæde;
thi hører, brødre, tre høie ord,
som skalden til harpen vil kvæde!
Og, Nordmænd, haver I Norge kjær,
af hjertets fylde da istemmer her!

Se granen hisset saa stolt og skjøn
paa fjeldets den høieste tinde!
hvor modig kneiser dens krone grøn
og ler ad de stormende vinde! —
Saa stande hver Nordmand med roligt mod,
om Norge end kræver hans liv og blod!

Se, Sarpen skrider med kraftig fod
og taaler ei baand eller lænke;
som yngling blusser den gubbe god;
hans kraft ei aarhundreder krænke. —
I kraft saa lue hver Norges mand
for fædres elskte og hellige land!

Se, havet fraader mod Norges kyst;
de klipper det agter at fælde;
men klipperne stande bryst ved bryst
og enige trodser dets vælde. —
Saa enighed knytte til Norges sag
hver Nordmand til Norges den sidste dag!

J. S. Munch.

Norsk flagsang.

Mens Nordhavet bruser mod fjeldbygt strand
og stolte erindringer vækker
om fædrenes ry, som til fjerne land
det bar paa de nordiske snekker, —
op, Nordmænd, sjunger til harpens slag
en skaal for Norriges unge flag!

Du blomster af palmen paa friheds grund!
skjøn er du at skue trefarvet;
det hvidene kors i den røde bund,
det har du af Danebrog arvet;
men hjertebladet, det mørkeblaa,
af frihedens marv maatte først udgaa.

Fra himlen faldt Danebrogsfanen ned,
blev tvillinglands-snekkernes smykke
og stod gjennem sekler i krig og fred
omstraalet af hæder og lykke.
O flag for Norrig, stand evig saa;
mist aldrig dit hjerteblads høie blaa!

C. N. Schwach.

Dansk hilsen til Norge.

O hil dig, Norge,
med dal og fjeld!
Jo færre borge,
desmere held!
Paa dine gaarde
blandt klipper haarde
er byrden lët,
der granner trygge
til bonde-lykke
har odelsret!

Dig selv du ligne,
da faar du pris!
Dig Gud velsigne,
da blir du vis!
Lad tro og tale
i alle dale
sig røre frit!
Da friheds smykke,
da liv og lykke
og lys er dit!

N. F. S. Grundtvig.

Paa Akershus.

Sommernattens slør med milde
folder sig om jorden spænder;
enkle stjerner, store, stille,
blege bagom skodden brænder.

Fjorden letter nu sit trange
bryst med dump og dæmpet stemme.
Hør, det er som barndomssange,
dem en aldrig ret kan glemme.

Gamle Akershus ser rolig
gjennem taagen over sjøen;
stundom nikker han fortrolig,
tykkes mig, mod Hovedøen.

Akershus, den gamle, hvide,
staar saavist i sterke drømme;
sikkert styrer han med stride
aaretag mod mindets strømme.

Ja — de gjester ham, de svundne
blodverks-mænd fra mørke tider; —
linombundne, floromvundne
gjennem hallen stilt de skrider.

Og se der — jeg ser og gruer,
snart i brand og snart i frysning —
bag de høie salsvinduer
dirrer der en blaalig lysning.

Hvem er han, hin tunge ridder
med den røde glød i øiet, —
han, som stur i salen sidder,
i sin stol fremoverbøiet?

Ja, for vist! kong Kristjern er det!
panden skrukket, kinden gusten, —
haanden famler efter sværdet,
sliren er af blodskvæt rusten. —

Lig en gravlagt storheds minde,
fyrstefager end at skue,
i karnappet staar en kvinde;
det er vist Knut Alvssøns frue.

Danske flaaden er i fjorden;
hendes husbond gik at verne
vergeløs om fædrejorden, —
kom som gjest til Gyldenstjerne. *)

Liglagt ror de ham tilstrande
uden sang og uden kjerte; —
hugget i Knut Alvssøns pande
var et hug i Norges hjerte. —

Se den bundne mand i kaaben!
let, jeg tænker, navnet gjættes.
Hundred hærmænd under vaaben; —
Herlof Hyttefad skal rettes.

Baal er reist i ormegaarden;
blodet blommer dødning-linet;
fire svende staar ved baaren, —
Kristjern glytter bag gardinet.

Rige frihedsmand, som strø'de
for dit folk i døden roser!
mer end kirkevirak søde
blodrøg, som fra baalet oser!

Martyrblod med sædens kræfter, —
sæd fra Norges ulivs-saardag,
som tre hundred aar derefter
sprat ved Eidsvolls verk en vaardag!

---

*) Ikke historisk rigtigt. Det var til Krummedike.

Og se der —! Nei, undaf gled det;
thi „løs af“ det lød fra vagten; —
Akershus har aandeklædet
byttet bort mod hverdags-dragten.

Henr. Ibsen.

Smaavers.

1. *Guds væsen.*

Nos, quid sit Deus, haud comprendere mente valemus.
Solo ex effectu novimus esse Deum.
Ignis sic formam nequeat cognoscere cæcus,
scit tamen esse ignem, corpora quando fovet.

Ludv. Holberg.

Guds væsen kan vi ei med vore tanker gribe;
af alt, hvad han har skabt, vi ved, at han er til.
Den blinde, ser han end af ilden ei en stribe,
han føler varmen dog og ved, at der er ild.

(Oversat af „Jens Justesen“).

2. *Gravskrift over Tordenskjold.*

Conditur hac urna Borealis gloria Ponti,
Danorum plausus deliciæque breves,
ferrea quem Lachesis raptum florentibus annis,
dum numerat palmas, credidit esse senem.

Ludv. Holberg.

I denne grav er lagt vort Nordhavs sir og ære,
de danskes ros og lyst, skjønt kort saa skulde være.
Thi Parcen rev ham bort midt i hans friske vaar;
hans seire talte hun og glemte rent hans aar.

(Oversat af „Jens Justesen“).

3. *Om Tordenskjold.*

Lusibus exponens vitam terraque marique,
tandem lusoris tollitur ipse dolo.

Ludv. Holberg.

I stridens leg saa tidt han døden overvandt;
i legens strid den vei dog til hans hjerte fandt.

(Oversat af „Jens Justesen“).

4. *Kvinderne.*

Matronæ nostræ sunt tanquam lilia campi:
nec filant neque nent et tamen, Ole! vigent.

Ludv. Holberg.

Ved liljen paa mark nu lignes maa en kvinde:
hun ei arbeide vil, ei mere sy og spinde.
(Oversat af Ludv. Holberg).

5. Til dem, som foragter sit modersmaal.

Quum lingvam patriæ spernis, consumere fruges
non dedignaris, quos generare solet.
Ludv. Holberg.

Mens fædrelandets sprog saa lidet dig behager,
jeg ser dets korn og most dog ganske godt dig smager.
(Oversat af „Jens Justesen“).

6. Under skuespiller Londemanns portræt.

Man sukker, for han er ei mer;
man husker, hvad han var, — og ler.
J. H. Wessel.

7. Under Wessels portræt.

Han syntes født til bagateller,
og noget stort han blev ei heller.
J. H. Wessel.

8. Gravskrift over Wessel.

Han aad og drak, var aldrig glad;
hans støvlehæle gik han skjeve;
han ingen ting bestille gad,
tilsidst han gad ei heller leve.
J. H. Wessel.

9. Til Filét.

I prosa, siger du, du skriver ei, Filet!
Du lyver, — dine vers kan bedst bevise det.
C. Fasting.

10. Ved Elises grav.

Dyd, skjønhed og forstand, alt med Elise dør,
og gratierne straks blev tre igjen som før.
C. Fasting.

11. Ved Wessels død.

Graad smelted hen i smil, naar Wessels lune bød,
og glædens smil forsvandt i taarer ved hans død.
J. Baggesen.

12. Barndommen.

Ak ingensteds er roserne saa røde,
og ingensteds er tornene saa smaa,

og ingensteds er dunene saa bløde
som de, vor barndoms uskyld hvilte paa.

J. Baggesen.

13. *Livsvisdom.*

Først og fremmest: hvad du bør!
Siden: hvad dig huer!
Gjør tilgavns, ihvad du gjør!
Sky, hvad intet duer!

J. Baggesen.

14. *Under Tyge Brahes portræt.*

Sank end borgen, høit du bygde,
løber jorden rundt i skolen, —
sørg kun aldrig for dit rygte,
som staar op og gaar med solen.

N. F. S. Grundtvig.

15. *Sand oplysning.*

Hvad solskin er for det sorte muld,
er sand oplysning for muldets frænde;
langt mere værd end det røde guld,
det er sin Gud og sig selv at kjende.

N. F. S. Grundtvig.

16. *Ludvig Holberg.*

Hil dig, du videts digter-konning!
Som bien fik du braad, bag braadden honning!

H. C. Andersen.

Modersmaalet.

Moders navn er en himmelsk lyd,
saa vide som bølgen blaaner;
moders røst er den spædes fryd
og glæder, naar issen graaner.
Sødt i lyst og sødt i nød,
sødt i liv og sødt i død,
sødt i eftermælet!

Moders røst er den vuggesang,
der huer os bedst af alle;
modersmaal har en himmelsk klang,
naar børnene „moder“ kalde.

Modersmaal er de fagres sprog,
os tryller i ungdomstide;
modersmaal er de kjæres og,
vi favner som duer hvide.

Modersmaal var de kongers sprog,
vi mindes med fryd og hædre;
modersmaal var de kjæmpers og,
vi kalder med stolthed fædre.

Modersmaal er det kraftens ord,
som lever i folkemunde;
som det elskes i syd og nord,
saa sjunges det sødt i lunde.

Modersmaal er det rosenbaand,
som store og smaa omslynger;
i det lever kun fædres aand,
og deri kun hjertet gynger.

Modersmaal er vort hjertesprog,
kun løs er al fremmed tale;
det alene i mund og bog
kan vække et folk af dvale.

Modersmaalet ved Øresund
og trindt i de grønne lunde
deilig klinger i allen stund,
men deiligst i pigemunde.
Sødt i lyst og sødt i nød,
sødt i liv og sødt i død,
sødt i eftermælet.

N. F. S. Grundtvig.

Mindesang.

Kong Kristian stod ved høien mast
i røg og damp.
Hans verge hamrede saa fast,
at Gotens hjelm og hjerne brast;
da sank hvert fiendtligt speil og mast
i røg og damp.
Fly, skreg de, hver som flygte kan!
hvo staar mod Danmarks Kristian
i kamp?

Nils Juel gav agt paa stormens brag:
    nu er det tid!
Han heisede det røde flag
og slog paa fienden slag i slag;
da skreg de høit i stormens brag:
    nu er det tid!
Fly, skreg de, hver som ved et skjul!
hvo kan bestaa mod Danmarks Juel
    i strid?

O Nordhav! glimt af Wessel brød
    din mørke sky!
Da tyede kjæmper til dit skjød!
thi med ham lynte skræk og død;
fra valen hørtes vraal, som brød
    den tykke sky.
Fra Danmark lyner Tordenskjold;
hver give sig i himlens vold
    og fly!

Du danskes vei til ros og magt,
    sortladne hav!
modtag din ven, som uforsagt
tør møde faren med foragt
saa stolt som du mod stormens magt,
    sortladne hav!
Og rask igjennem larm og spil
og kamp og seier før mig til
    min grav!

J. Ewald.

Lærebogen.

Barnet vokser tidlig fra sin skammel,
bliver snart til dukketøi for klog:
ingen, blev han nok saa høi og gammel,
vokser fra sin lille lærebog.

Den er simpel, ja det maa den være;
simpel er til barnet faders røst,
simpelt er jo smilet til det kjære,
spæde barn ved kjærligt moderbryst.

Simpel er hver blomst, som engen klæder,
simpel fuglens sang i mark og lund,
simple er jo barnets skyldfri glæder
og dets fromme drøm i dødens blund.

Alt, hvad hjertet elsker ret og ærer,
sandt og godt, ser altid simpelt ud;
derfor samme præg og stempel bærer
lærebogen og dens ord om Gud.

Læg de ord blot dybt i hjertets gjemme,
saa har foden lys paa livets sti!
lad det lyde gjennem broderstemme:
vær et barn og sæt din fryd deri!

Gjem saa bogens ord! o lad dem være
nok saa simple, kun du elsker dem.
Store trær, som rige frugter bære,
vokste af en liden kjerne frem.

Og, som af den lille kilde flyder
mægtig flod med mange arme smaa,
spirer alle skjønne, milde dyder
af et helligt frø i hjertets vraa.

Chr. Wilster.

Til min gyldenlak.

(Skrevet paa dødsleiet).

Gyldenlak, før du din glans har tabt,
da er jeg det, hvoraf alt er skabt;
ja, før du mister din krones guld,
da er jeg muld.

Idet jeg raaber: med vinduet op!
mit sidste blik faar din gyldentop.
Min sjæl dig kysser, idet forbi
den flyver fri.

To gange jeg kysser din søde mund.
Dit er det første med rettens grund,
det andet give du, kjære husk,
min rosenbusk!

Udsprungen faar jeg den ei at se;
thi bring min hilsen, naar det vil ske!
og sig, jeg ønsker, at paa min grav
den blomstrer af!

Ja sig, jeg ønsker, at paa mit bryst
den rose laa, du fra mig har kyst!
og, gyldenlak, vær i dødens hus
dens brudeblus!

Henr. Wergeland.

I en tung stund.

Vær glad, naar faren veier
hver evne, som du eier:
jo større sag,
des tyngre tag,
men desto større seier!
Gaar støtterne istykker
og vennerne faar nykker,
saa sker det blot,
fordi du godt
kan gaa foruden krykker; —
— enhver,
Gud sætter ene,
han selv er mere nær.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Kun dagligdags er al din dont.

Kun dagligdags er al din dont.
Det gjør en stolt og nærsynt ondt,
som eget liv ei fatter.
Hvor merkeløst dets dage dø!
som Jordan mod den stille sjø
de hen mod graven rinde
foruden daad og minde.

Men kom til Jordans tause bred
ei verdens store frelser ned?
sligt Nil og Frat* ei hændte.
Velan! lad Jesus komme selv
til dine dages stille elv!
Hvor godt, om tyst de trilled,
naar de kun bar hans billed!

Hver morgen kald ham! Uden glans
den rinder ei i navn som hans.
I det begynd din gjerning!

*) D. e. Eufrat.

Da har, om uden bram den er,
den storhed nok for ham, der ser
paa tingens aand og indre,
ei paa, hvor den kan tindre.

Henr. Wergeland.

Sarpsborg.

Sankt Olav drog op ad den rivende flod
og kasted sit anker og satte sin fod,
hvor Sarpen i dalene falder:
„Her vil vi reise ved elven en borg
til ære for ham, som tog verdeners sorg,
til ly for den seneste alder.“

De bjelker alt lægges, de taarne opstaar.
De klokker til ottesang blidelig gaar
i Sarpsborg i Norriges rige.
Kong Olav udbreder sin signende favn:
„For Norriges ære du vorde en havn!
med den skal du synke og stige.“

Og gjennem de vældige tider den steg,
dens gyldene spir over Hildurs leg
saa blankt paa de kjæmpendes skjolde.
De fromme munke i kirkerne sang,
de ridderes sporer i borggaarden klang,
og barnet sov trygt inden volde.

Men endelig fyldte sig skjebnens dom,
og dorskhed over den sterke kom
og skjendsel over den brave.
Sankt Olav vendte sit aasyn bort,
og natten lagde sig tung og sort
paa Norges drømmende grave.

Og Sarpsborg sørged ved Glommens bred.
Da frihedens banner var sunket ned,
da vilde den længer ei leve.
Den svandt af jorden. Og hvor den stod,
ei mindste levning sig finde lod
fra alle de slegter gjeve.

Thi Norge eier ingen ruin,
ei smuldrende taarne som hist ved Rhin
om oldtids bedrifter tale.

Dog glemmes de ikke. De hviler i luft,
de aander fra granens hjemlige duft
og i de vemodige dale.

Men Sarpsborg blev ikke heller glemt:
thi fossen havde sin harpe stemt
og sang i de lange nætter
om livet, som fordum sig rørte her,
om haabet, som drømmer om morgenens skjær,
om savnet, som aldrig forgjetter.

Og, Krist være lovet! den morgen opstod,
dens ottesang klinger nu fuld og god
fra friheds herlige psalter; —
lad nu Sankt Olav paa landet se ned;
vi have ei nødig at rødme derved —
vi have gjenreist hans alter.

Og bjelkerne lægges, og taarne opstaa,
og klokkerne atter skal blidelig gaa
i Sarpsborg ved bredden af Glommen.
Sankt Olavs stad! vær du os et pant!
thi Norges ære med dig sig forbandt —
med den er du svunden og kommen!

A. Munch.

Den døde fugl.

Al skabningen sukker tilsammen i smerte, —
hvi stunder og higer og længes dens hjerte?

Forkrænkeligheden med trældom den trykker;
den higer at bryde sin lænke i stykker.

Forbandelsens ord efter menneskefaldet
vidt hen gjennem hele naturen har gjaldet.

Det lød over jorden: til dyret i skoven,
til træet, til fuglen, til fisken i voven.

Se, derfra er suset i skovtoppens krone,
hint dæmpede suk, hin forlængselens tone.

Se, derfra den blanding af sorg og af glæde,
som strømmer til øret fra smaafugles kvæde.

Og kunde blot stenen i fjeld-uren tale.
den skulde den samme forlængsel os male, —

forlængselen efter den nyskabte morgen,
da alt eier liv, uden synden og sorgen;

forlængselen efter den dag, der skal lue
med evigheds glans over laveste tue;

den dag, da vor Herre skal løse det bundne
og reise det faldne og sunkne og svundne, —

da ulven og lammet skal græsse tilhobe
og fredelig drikke af livsvandets draabe, —

da gudsbørn skal stande med palmer ihænde,
med sange og jubel, som aldrig faar ende.

Nu ligger din fugl der med magtesløs vinge —
da skal den i palmernes toppe sig svinge.

Nu lukt er dens øie, det blinkende, dunkle —
da skal det som stjernen paa nathimlen funkle.

Nu fjæren den gule maa smuldre i jorden —
da er den som morgenens guldsky vel vorden.

Nu bær den et blodstænk let henover brystet —
et morgenrødt drys 'er da over den rystet.

Nu tier dens strube, den eier ei sange —
da fløiter den toner saa søde, saa lange.

Du kjære! kanske vil den atter dig kjende
og sidde paa palmen, du bærer ihænde;

og synge dig tak, for du kjærlig den maded,
og mest for den graad, hvormed sidst du den baded.

Kan hænde! Thi hvem kan vel ane, hvem sige,
hvad times os skal i Guds herligheds rige?

Jørg. Moe.

Daarernes selvtilfredshed.

Der er utallige ting, som plager vise mænd, alene fordi de ei vise. Thi eftersom de kjender sig selv, saa ser de, hvad de formaar og ikke formaar, saa ser de sine egne feil saavelsom sine dyder, sin svaghed saavelsom sin styrke; saa ser de ogsaa, hvad de besidder, og hvad dem fattes. Forbi-

gangne, nærværende og tilkommende ting staar dem idelig for öine. De ser feilene, som de har begaaet, og frygter for at begaa andre paany. Heraf kommer det, at de idelig svæver i bekymring eller fortrydelse, hvorved den lykke, der bestaar i sindets ro og hvile, ligesom formörkes eller forstyrres hos dem. Saa ofte de handler uforsigtig, bebreider de sig selv sin uforsigtighed, hvilket ei kan ske, uden at sindet foruroliges. Gjör de noget med heldig fremgang, saa er de dog aldrig ganske fornöiede dermed, saasom de i de mest fuldkomne ting dog kun indser en eller anden ufuldkommenhed, skjönner, at tingen kunde have været bedre udfört, og frygter for andres kritik derover; saaledes at deres forstand og skjönsomhed selv foraarsager, at de ingen fuldkommen fornöielse har af sine egne idrætter.

Fra deslige bekymringer er narrene befriede. Naar de gjör noget galt, skyder de skylden paa sit uheld; naar de begaar en feil, er det langtfra dem at tilstaa sin forseelse; og naar andre beler dem, roser de sig selv. Dadler nogen deres ord eller gjerninger, saa henregner de dette enten til bagtalelse eller til folks slette og fordærvede smag. Den megen latter, som gjerne findes hos tosser, og hvormed de ledsager sin tale, giver tilkjende, at de beundrer sig selv, og viser, at de er hjertelig fornöiede med sine egne ord. Dersom andre ikke ler med dem, saa holder de for, at det er, fordi man ikke ret har fattet, hvor klog eller vittig deres tale var; de anser enhver, der kan være saa ligegyldig ved at höre den, for et tykhovedet menneske, beklager ham og bestyrkes i den tanke, at de selv alene er kloge.

Saaledes opfylder den egenkjærlighed, som findes hos daaren, hans hjerte med en bestandig glæde og fornöielse. Besidder han ingen dyder, saa tror han dog, at han har dem alle; og denne tro eller indbildning er ligesom et slags besiddelse. Man kan ligne en saadan nar med den syge mand, hvem det forekom, at han bestandig hörte en uforlignelig deilig og himmelsk musik for sine ören, og som derfor negtede at give den læge betaling, der kurerede ham for denne indbildning eller feil paa hörelsen, fordi han ansaa lægen som en, der havde berövet ham en stor fornöielse. Eller man kan ligne narren ved den Athenienser, som glædede sig over et-

hvert skib, der seilede ind i havnen, fordi han indbildte sig, at de alle hörte ham til. Saaledes glæder narren sig over alt det, han finder hos sig selv, om det endog kun er til i hans indbildning. Han betragter sig fra hoved til fod og ser intet uden skjönhed og sirlighed; thi endog hans lyder kommer ham for at være ligesaa mange fuldkommenheder. — Da saaledes narrene allevegne tager skyggen for legemet, saa löber de ogsaa efter forfængelige titler og anden slig dukkestads, hvilket de anser for solide herligheder; og efterdi de uden stor möie kan erholde saadant, har de let ved at finde noget, der kan fornöie deres sind. Men naar de ser sig ringeagtede og udelukkede fra embeder, da mener de, at dette sker af bare misundelse, og beklager ikke sig selv, men staten, som undertrykker fortjenester og ikke ved at paaskjönne sine dygtigste og dueligste borgere. — Saaledes ser man, at daarerne er nok saa godt bevæbnede mod alle slags anstöd i livet som de vise, og at hvis de ikke er lykkelige i andres öine, saa er de det dog i sine egne tanker.

Ludv. Holberg.

Gnieren og drankeren.

Vor gamle ven Ole Andersen kunde ikke gjöre mange skridt udenfor huset, uden at det slags eventyr mödte ham, at livet opviste ham en eller anden side, skarp nok til at fængsle hans opmerksomme öie og til at hefte en eller anden bemerkning ved, eller, om man saa vil, han kunde ikke gjöre mange skridt udenfor sin dör uden at stöde paa anledning til eftertanke for sig selv og lærdom for andre. Som oftest var det daarskaber, han traf paa. Han maatte gaa forsigtig for ikke at træffe paa dem, som om han havde uredt garn at vogte sig for ved hvert skridt at sætte foden i. Men hvad nyttede forsigtighed her til? Daarskaberne rangler og stöder ind paa folk som drukne, og naar man har öie til at opdage dem, kan man ikke undgaa at se dem. Man blev selv en daare, om man enten vilde lukke det eller vende det mod skyerne istedenfor paa de mennesker, man lever imellem, og paa deres færd. Men,

som sagt, undertiden tvinger de sig ind paa en, og saa gik det bogstaveligen Ole nu nytaarsdag.

Han havde seet saamange daarskaber i det gamle aar, at han nu nytaarsdags eftermiddag gik ud med det önske at træffe paa færre iaar. Men hvad hænder? Han var ikke kommen langt, för han ligger der paa holken med benene iveiret. Men ikke for holkens skyld. Et menneske, for hvem veien var for smal for alle de latinske S'er, han gik i, var slingret ind paa ham, just som han skulde gjöre den sidste sving paa en af dem, og der laa de da begge to, hver paa sin side af veien eller rettere sagt hver i sin gröft; thi der var længe kun to hatte synlige, för de fik »altereret sig.«

»Om forlatels« — hikkede en stemme i den ene gröft — »nu bli'r være (verden) saa morosam saa.«

Ole forstod, at det var en drukken mand, reiste sig med en liden brummen og vilde gaa sin vei.

»Hei, hvem I saa er, saa skal I drikke en doktor med mig, for nu bli'r være saa morosam saa . . .« — löd det atter fra gröften, men umiddelbart derpaa afbrudt af en voldsom hulken, hvorunder Ole kun hörte en mængde eder og de samme ord: »for nu blir være saa morosam saa . . .«

Det maatte være et menneske, som fölte sig ulykkeligt og brugte disse ord med en slags bitter spot. Han gik derfor tilbage for at hjælpe ham op og gjenkjendte da Auktions-Knut, en fant af en fordrukken skomager, som havde faaet sit ögenavn, fordi han altid var at se paa auktioner, men følgelig, da der desværre er nok af dem, des sjeldnere paa sit verksted.

Jeg vil springe over de ord, hvormed Ole endelig efter en halv times röl, hvorunder han havde maattet holde Auktions-Knut i kraven, fik at vide, at den ulykke var hændt denne, at en aagerkarl, som i afvigte aar havde laant ham nogle daler paa den betingelse, at de skulde betales inden dets udlöb, havde nu nytaars-dag, da han kom tilbage fra kirken, negtet at tage imod et ganske klækkeligt afdrag, medmindre Knut vilde före nogle mark til paa papiret, og saa havde da Knut, som ikke vilde dette, fundet »være saa morosam,« at han havde drukket op en god klat af de afviste penge i doktere, siden det var jul endnu, og saa tilbragt eftermiddagen med at gaa og hyte og true udenfor aagerkarlens vinduer.

Det var nu atter et af disse Oles eventyr, som pleiede at ende med en præken, og denne gang fandt han, at der for tilhörerens skyld var materie til en sammenligning imellem den gjerrige og drankeren.

»Ja hvem tror I nu, Knut, er den skadeligste for det almindelige: den gjerrige eller drankeren?»

Knut svarede blot med at hyte mod den kant, hvor aagerkarlens hus laa, ledsagende sin armbevægelse med et udtryksfuldt »Hu! Hu!« Det betöd saa meget som: havde jeg ham bare her! Og det betöd igjen: da skulde jeg nok svare paa spörgsmaalet ved at befri det almindelige for den, jeg holder for den skadeligste.

Her faldt den bemerkning Ole ind, den gamle skjelm, at der ikke gives en mere vredladen og frygtelig skabning til i hele naturen end en næringslös skomager, denne slegt med den stillestaaende galde og de mörke öine. Men dette kom nu ikke synderligen Knut ved, da han befattede sig mindst af alt med at være skomager; drikken gjorde ogsaa hos denne karakter vreden mere stöiende end farlig og altid afvekslende med udbrud af graad og latter.

Ole fik da svare selv paa sit spörgsmaal, og indholdet af, hvad han gav Knut at tænke paa paa hjemveien (om han kunde samle eller hugse noget) var omtrent fölgende:

»Saa afskyelig og uværdig for det menneskelige selskab den gjerrige end er, og saa stor en synd han end begaar ved at unddrage den trængende sin hjælp, ved sin haardhed og ved at gjöre forögelsen af sit, for ham selv ufrugtbare mammon til sit livs udelukkende formaal, som om han stedse maatte holde sig for den fattigste, — er han dog for det almindelige ikke saa skadelig som drankeren. Og endnu mindre er han det for sine nærmeste. Den gjerrige dræber sin egen lykke. Drankeren er en morder af deres, som han dog maaske elsker. (»Tænk paa kone og barn hjemme, Knut!» Og her begyndte Knut igjen at storgraate). Den gjerrige samler, drankeren adspreder og ödelægger. Det land, som kunde ernære mange arbeidsomme og ædruelige folk, kan kun underholde faa drankere. Den gjerrige kan man ikke sige fortærer meget eller gjör levnetsmidler dyrere; men i drankerens pægel er der mere korn, end en stakkel kunde spise sig mæt paa. Den gjerrige,

der skraber sammen for sig selv, samler dog ofte uvitterlig til den goddædige eller til velgjörende indretninger, saa at Salomons sigende ofte opfyldes, at »hvo som formerer sit gods med aager og overgift, samler det til at skjænkes de fattige.« Men efter drankeren — (og fraadseren ogsaa, Knut, forat I ikke skal tro, at I er alene om det) — hvad findes der vel efter ham? Den gjerrige ligner i denne henseende dog de dyr, som er til nytte tilslut ved sin död, skjönt man ingen gavn har af dem, medens de lever og gjödes; men drankeren ligner mark og larver, hvorefter der kun findes stöv istedenfor det mel eller anden mad, hvori de har levet.»

Her gjentog Ole: »Tænk paa kone og barn, Knut, om I skulde falde fra ved denne levemaade!»

«Ja da vilde man finde auktionsregninger nok og en halvgjort stövle,« hulkede Knut.

»Som I begyndte paa ifjor höst,« lagde Ole til, og da Knut saa sig om, bemerkede han, at Ole havde havt den godhed at fölge ham hjem.

»Saa gaa nu ind og læg jer og begynd paa stövlen igjen imorgen tidlig!« Henr. Wergeland.

Om drømme.

(Brudstykke af et foredrag.)

Der er forskjellige ligesom grader i dröm, eller drömmen kan faa större eller mindre kraft, större eller mindre lighed med den vaagne tilstand. Den svageste dröm er endnu meget lös og usammenhængende; vor sjæl er næsten ganske nedsunken i uvirksomhed, og det er kun enkelte, lösrevne forestillinger, der rörer sig i os, der ligesom dukker op og kruser overfladen af det sövnens hav, hvori al tanke er druknet. Naar vi vaagner, ved vi næsten kun, at vi har drömt, uden at vi kommer ihu, hvad; der staar kun for os et virvar af billeder eller rettere kun brudstykker af billeder, der har tumlet sig i vor sjæl, men ikke har kunnet samle sig i noget helt eller klart. Dette er egentlig den uskadeligste art af dröm; den har ikke anstrængt eller angrebet os; der var intet, der i mindste maade kunde fængsle erindringen: i det öieblik, vi vaagner, er

den sporlöst bortdunstet. Saadanne er börns og sunde menneskers saa at sige hverdags-drömme. Men undertiden kan drömmen faa mere ligesom kraft og liv; forestillingerne bliver klarere og mere sammenhængende; der bliver et slags orden og rimelighed deri, som mere og mere ligner den, der hersker i den vaagnes tanker og fornemmelser. Det er denne, som man kalder den livagtige eller, som almuen træffende siger: skillige dröm, naar vi nemlig tydelig kan skjelne, hvad vi drömmer. Dette er nu aabenbart indbildningskraftens verk, der her er i fuld virksomhed, medens fremdeles sanserne er lukkede. Ogsaa naar vi er vaagne, kan vi jo ved indbildningskraftens hjælp forestille os mange ting, som enten slet ikke er virkelige eller ialfald for öieblikket ikke er tilstede; vi gjenkalder ligesom for et indre öie syner, som vi engang har havt, eller kan endog ved at tage disse ligesom fra hinanden og igjen efter godttykke sammensætte dem, danne os billeder, som aldrig nogen har seet, og som ikke har noget tilsvarende i den virkelige verden. Se, dette er jo noget, som enhver ved han kan gjöre, hvad öieblik han vil, og der forekommer os ogsaa om dagen, uden at vi just udtrykkelig vil det, mangen forestilling om fraværende eller endog blot indbildte ting, idet tankerne blot gaar sin egen gang uden bestemt öiemed. Kun ved vi da meget godt, at det kun er forestilling, kun indbildning, og vi kan, hvad öieblik vi vil, forjage den. Isövne driver nu indbildningen det samme spil, ja meget mere uhindret, og, vel at merke, uden at vi da er os bevidste, at det er indbildning. Meget mere forekommer det os da altsammen som virkeligt; vi mener virkeligen at være i den tilstand, virkeligen at se og höre de ting, som kun er i vor indbildning. Hvoraf kommer nu det, vil man sige, at indbildningens fostre da ser ud som virkelige? Væsentligen deraf, kan vi svare, at man da ikke har den sande virkelighed at sammenligne eller ligesom at maale dem med, hvilket igjen for en stor del har sin grund i, at sansernes porte, som sagt, er lukkede. Thi derved er for os forbindelsen afskaaren med den virkelige verden, hvoraf vi er omgivne, og vor sjæl er ligesom indestængt i sig selv, kun overladt til sine egne forestillinger. De virkelige ting, der omgiver os, og som i vaagen tilstand i hvert öieblik falder i vore sanser, virker da paa os med en

kraft og tydelighed, ved siden af hvilken de blotte forestillinger nödvendig maa staa tilbage og vise sig som, hvad de i sandhed er, nemlig blotte forestillinger uden virkelighed. Naar solen er oppe, ser man ikke maanen og stjernerne, eller, om maanen ogsaa kan skimtes, saa bliver dog dens laante lys saare blegt og mat. Men naar solen er gaaet ned, da fremglimter alle de mindre lys, og maanen skinner blank, som om den var selvlysende. Saaledes vil ogsaa indbildningskraftens billeder vise sig i klart lys og se ud som selvstændige skikkelser, naar de ikke fortrænges eller fordunkles af det virkelighedens lys, der falder i den vaagne sans.

Jeg kan, om jeg vil, i dette öieblik forestille mig f. eks. en örn, der flyver her i salen over Deres hoveder, eller endog tænke mig et fabeldyr, der er «löve foran, i midten en gjed og bagtil en slange,» derhenne ved dören. Jeg kan videre tænke mig, at örnen skriger efter bytte, eller at uhyret efter behag bröler, mekrer eller hvisler. Men paa samme tid giver mine sanser mig et tydeligt vidnesbyrd om, hvor jeg er, og hvad her er; jeg overser med klarhed rummet og ser godt, at der er ingen örn og intet uhyre; jeg hörer min egen röst og forresten kun en — mig meget behagelig — stilhed; det kan saaledes ikke et öieblik falde mig ind at tvivle paa, at jo hine billeder kun var dannede af min egen indbildningskraft. Men sæt, at isteden derfor mine öine var lukkede, saa at intet virkeligt syn kunde naa mig, at jeg ikke engang vidste, de var lukkede, og heller ikke havde evne til at aabne dem, naar jeg vilde; sæt, at heller ingen lyd udenfra enten naaede eller kunde naa mig igjennem öret; ingen tvivl om, at hvis hine eller hvilkesomhelst andre billeder uvilkaarlig opstod for mit indre öre eller öie, uden at de altsaa havde nogen modvegt eller stod ligesom under opsigt af de ydre fornemmelser, da vilde de uden videre forekomme mig som virkelige. Thi jeg havde da ikke syn eller sans for nogen anden virkelighed.

Der har vi da i kort begreb, hvad drömme egentlig efter sit væsen er, nemlig forestillinger eller indbildninger i sjælen, der sætter sig i virkelighedens sted og tager sig ud som virkelige ting, fordi den sande virkelighed i sövnen er bleven borte for os. Det forbigangne og det fraværende synes at være os nær, fordi det, der i virkeligheden er os nær, ikke fornemmes,

saa at sige: ikke er for os. Selv det rent opdigtede har det samme sandhedens præg, fordi jeg i det hele kun lever i en opdigtelsens verden, og fordi jeg ikke erfarer noget af disse klare og sterke indtryk fra virkeligheden, der kunde vise hine tilbage inden deres grænser.

Hvor livagtig end drömmen kan være, og hvormegen indre sammenhæng der end for en stund kan synes at være deri, saa kan den dog paa ingen maade taale sammenligning med den faste regelmæssighed, der hersker i den for den vaagne sans tilgjængelige virkelige verden. Her bestaar alle ting og er knyttede til hinanden ifölge uforanderlige love; intet kan enten fremkomme eller forsvinde eller overhoved forandres uden tilstrækkelige aarsager, der igjen har sin bestemte plads i tingenes almindelige orden. Naar væggen derhenne er af mur, saa kan den ikke uden videre forvandles til en tömmervæg; man maatte ialfald tage muren bort og bygge af tömmer isteden, og tömmeret vilde ikke komme af sig selv, men maatte skaffes tilveie derfra, hvor det virkelig er, og ved de dertil nödvendige midler. Men intet er i veien for, at jeg kunde forestille mig, at væggen var af træ og i næste öieblik gjerne af sölv; og naar man i drömme blot forestiller sig noget, saa staar det der; indbildningskraften behöver ikke at umage sig med at skaffe træet bort og sölvet frem; den blot slipper eller glemmer det ene og tager det andet isteden. Om drömmen derfor end en god stund gaar nogenlunde regelmæssig frem og holder sig i et engang betraadt spor, er man dog ikke sikker for, at den i et öieblik kan omskiftes, saa at en hest, inden man ser sig om, er bleven til en hane, en lerhytte til et marmorslot eller omvendt. Især har den ene dröm i regelen ingen sammenhæng med den anden, og medens i det vaagne liv den ene dag fortsætter den anden, saa at morgenen begynder, hvor aftenen slap, saa har hver nat sine drömme for sig, der ikke har noget at gjöre med den foregaaendes eller den efterfölgendes. Og det er saare godt; thi det er netop ved den faste sammenhæng, at det vaagne liv hævder sin overmagt over drömmenes flygtige skikkelser. Dersom den ene nats syner fulgte efter den andens med samme regelmæssighed, som dag fölger efter dag, kunde mennesket let komme i vildrede med, hvad der var sandt, og hvad der var indbildning, og den sörge-

ligste aandsforvirring kunde blive fölgen. Jeg har hört fortælle om et ungt menneske, en krambod-svend i en af Norges smaabyer, der var i dette ulykkelige tilfælde. Hans dage gik meget ensformig og tildels surt med at staa i höker-boden og sælge sild, brændevin osv.; dertil fik han smal kost og ofte knubord af en vranten husbonde. Men om natten tog han sin mon igjen; da var han selv husbonde og en rig kakse, der boede i et slot og levede i alslags herlighed og glæde. Og disse drömme antog efterhaanden en saadan fasthed, at han, naar han lagde sig om aftenen, kunde være omtrent ligesaa vis paa slaraffenlivet i slottet, som paa at han næste morgen skulde staa i höker-boden og faa sild og velling til middag. Hans liv faldt saaledes ligesom fra hinanden i to modsatte vilkaar, der syntes at have lige meget at betyde; han var selv saa at sige to personer og vidste efterhaanden ikke ret, hvem eller hvad han egentlig var. Den naturlige fölge var, at han gik fra forstanden og endte sine dage paa et galehus.

Til al lykke er saadanne tilfælde i ethvert fald yderlig sjeldne undtagelser, medens regelen er, at drömmen med al sin livagtighed dog beholder sin flygtige, foranderlige art. Kun dagens liv er, som sandheden, et med sig selv overensstemmende, i stadig fölge fortlöbende, medens nattens drömmeliv, som lögnen og indbildningen, splitter sig i tusende forskjellige og hinanden modsigende skikkelser. Dertil kommer, at den verden, der viser sig for os i vaagen tilstand, er fælles for os alle, de ting, vi fornemmer, fornemmes væsentlig paa samme maade af andre mennesker, hvorimod den drömmendes verden udelukkende er for ham; han er i drömmen, som vi nylig udtrykte det, indestængt i sig selv og aander ikke af den almindelige fornuftens og sandhedens livsluft, der omfatter den hele menneskehed, og hvoraf ogsaa hver enkelt nærer sin sande aandelige tilværelse.

Vi har hidtil for det meste sögt at besvare os det spörgsmaal, hvad det er at drömme, og **hvorledes** man overhoved drömmer; det ligger nu nær ogsaa at spörge, **hvad** man da i almindelighed drömmer, eller hvorfra drömmen faar sit indhold. Naturligvis er det vort vaagne liv, de ting og de tanker, der om dagen sysselsætter os, der ogsaa paa en eller anden maade kommer igjen i drömme. Drömme er jo, som

vi har seet, forestillinger; men alle forestillinger stammer fra, hvad vi har seet, hört eller overhoved fornummet. Den, der intet havde erfaret, vilde saaledes heller ikke kunne have nogen dröm. Allersedvanligst er det da simpelthen levninger af dagens nærmeste indtryk, der bliver tilbage i sjælen, og hvoraf drömmen ligesom laver en forvirret labskaus. Fiskeren drömmer saaledes vel mest om sine fiske, sine garn, sin baad eller om söens hændelser, landmanden om sine agre, sine lader, sine heste, om regn og solskin, fæhyrden om sine kjör og faar, sit smör og sin ost osv. Den nærmere beskaffenhed af de enkelte drömme, det uvilkaarlige valg, der gjöres mellem forskjellige billeder, der kunde ligge lige nær, og disses mörke eller lyse farver afhænger i almindelighed af den sindsstemning, i hvilken man sovnede ind, eller af legemets befindende under sövnen. Trykkes jeg f. eks. af et eller andet ubevidst ildebefindende, da vil mine drömme i almindelighed antage et ubehageligt grundpræg; de kan iövrigt være meget forskjellige, men vil have det tilfælles, at jeg synes at være i en eller anden forlegenhed, ængstelse o. desl. Sedvanlig har den drömmendes sjæl ogsaa en dunkel fölelse af, hvad tiden lider, af veirligets beskaffenhed osv., og denne fölelse har da ogsaa sin indflydelse paa drömmen. Ogsaa kan enkelte dunkle og forvirrede fornemmelser trænge ind gjennem de ellers lukkede sanser og bidrage sit til at bestemme drömmens retning eller udmale et og andet træk. En husmoder paa landet drömte en morgenstund, at hun var oppe for at bage fladbröd, og at hendes mand hug bagsteved til hende i det nærliggende vedskjul. Men huggene blev bestandig sterkere, indtil hun endelig vaagnede og erfarede, at en fremmed stod udenfor og bankede paa dören for at indlades. Naturligvis var det disse gjentagne slag paa dören, der dunkelt havde gjort et indtryk paa hendes hörelse, og som da havde passet sig ind i den begyndte dröm om bagningen eller maaske endog fra först af havde vakt forestillingen om hugning af bagsteved og derigjennem bragt konen til at indbilde sig, at hun skulde bage.

Mangengang synes alligevel vore drömme at ligge temmelig langt afveien for vore daglige sysler og tanker, og vi kan ofte med forundring spörge os selv, «hvorledes vi dog

kunde komme til at drömme om saadant.» Men dertil kan være forskjellige grunde. Drömmen viser ialfald, at der er mere i et menneskes tanke, end han altid selv ved af. Mange ting, som vi engang har erfaret, eller som engang har gjort indtryk paa os, har efterladt spor i vor sjæl, der ikke er aldeles udslettede, om de end i lang tid har været ligesom trængte i baggrunden af andre tanker, der har optaget os. Men netop under sövnen, naar vor daglige syssel og det, der ellers holder vort sind i spænding, hviler, har hine halvglemte erindringer allerlettest før at dukke op i sjælen. Længst forsvundne tilstande og personer, som vi fordum har kjendt, men som enten er döde eller fraværende, og som vi under dagens travlhed kun har liden tid til at tænke paa, svæver i drömme let for vor tanke og synes da naturligvis nærværende. Især er det barndommens og ungdommens sterkt rodfæstede indtryk, der ellers med magt holdes ligesom nedtrykte af det senere livs sysler og bekymringer, men som ofte ligesom kun venter paa, at dette tryk under sövnens ro skal ophöre, forat de paany kan trænge sig frem i sjælen. Idet nu disse gamle minder ogsaa kan blande sig med forestillinger, der er laante fra den senere tids forhold, fremkommer ofte helt sælsomme billeder. En ældre mand kan saaledes godt drömme sig som barn i sine forældres hus, og at han f. eks. faar stryg af sin fader, medens han paa samme tid ser sig omgiven af voksne börn o. s. v.

Ofte kan vi have modtaget indtryk, der var saa svage, eller som vi har lagt saa lidet merke til, at vi i vaagen tilstand ikke engang formaar at kjende dem igjen; alligevel kan et spor være blevet hængende i vor sjæl, hvilket i drömme kan komme for os; vi mener da at have drömt noget ganske nyt, om en ganske ubekjendt egn eller ganske fremmede personer, medens det dog igrunden har været en erindring, der har sysselsat vor sjæl. Der fortælles om en gammel professor i Kjöbenhavn, at han en nat drömte, at en bekjendt kom til ham og opfordrede ham til at gaa med ud i den botaniske have for at se en sjelden plante, der netop stod i blomst. Vennen nævnte derhos plantens latinske navn, et navn, som professoren endnu huskede om morgenen, men som var ham fuldkommen ubekjendt. Imidlertid fik han, ved at spörge sig for, at vide, at der virkelig var en plante, der hed saa,

og at denne netop da stod i blomst. Sagen forekom ham underlig; thi det var jo ikke at tænke paa, at hans indbildningskraft kunde have opdigtet et navn, som virkelig fandtes. Han søgte da nöie efter, hvor han nogensinde kunde have hört eller læst dette navn, og fandt det endelig i en bog, som han havde læst for tredive aar siden. Han havde saaledes upaatvivlelig seet dette navn i forbigaaende; men da han ei var plantekyndig, havde han ikke lagt synderlig merke dertil og var sig nu slet ikke bevidst, at han kjendte det. Men alligevel var navnet blevet siddende ligesom slumrende i hans sjæl og var nu efter saa mange aars forlöb igjen pludselig opvaagnet.

M. J. Monrad.

For Norges seilere.

(Tale ved sangerfesten i Arendal 1859).

Seilerne ved, at vort land fortoner sig höit, og paa dets kyst har folket en vid udsigt over bölgerne; men ogsaa landets indre fornemmer havet og paavirkes deraf som af livsaarer. Havet strækker sig ind mellem bjerge og bygder og til afkroge under fjeldvidderne; det bærer de vidtfarne seilere did og förer dem til ankergrund i mangen bugt, hvor sæterstien gaar op fra det forborgne daldyb. Naturens herre har sörget for, at saa stor en del af dette lands spredte befolkning kunde faa et indtryk af havet, og dette indtryk afspeiler vor historie. Ligesom Norges land har et aabent aasyn mod söen, saaledes er i folkelivet söbedriften et fremhævet parti; ja, i denne færd er folkets bedste egenskaber aabenbarede. Naar sagaskriften viser os vikingelivets kampe og haardförhed, da peger den tillige paa det kraftfuldt higende sind, der over öde havstrækninger sögte frem til ukjendte kyster, da vidner den om dette folks snille, om de gode kræfter i dets samfundsliv, der beherskede vildheden og kunde indplantes i de fjerne egne, hvor vore sökonger tog land med sverdet.

Sandelig, Nordmanden har paa havet store, tiltalende minder, fjernere og nærmere, og folket elsker dem. Men det nye Norge kan ogsaa med tilfredshed og voksende haab tilegne sig denne erindring; thi den mest lysende side af Nord-

mandens nutidsliv er hans færd paa havet. Her ser vi ikke en liden stats snevre vilkaar, — her er udfoldelsen storladen, og med den gaar Norges navn over den vide verden. Jeg kan ei dvæle ved denne bedrifts statistik, ei ved dens forhold til konjunkturernes vekselspil; og om jeg kunde det, vilde jeg det ei; thi jeg vil kun udtale, hvad der slaar an i dette festmödes glade, livfulde stemning. Jeg vil nævne de ædle træk af folkebilledet, der lyser frem i Norges söliv; den fremstrædende aand, der forstaar sin dont, er herre paa sin bane og derved sikrer sig selv bestræbelsens frugter gjennem alle omskiftelser, den aabne, paalidelige karakter, som kjendes og skattes i de fremmede havne, freidigheden og heltemodet paa kjöbmandskibet i den farefulde bedrift. Ja, heltemodet! Eller skal dette kun söges ombord i de svömmende ödelæggelsesmaskiner? Skal vi maale den norske sömands bravhed efter vort kvantum af kunstig hestekraft og knusende ildsvelg? Nei, vi kjender seiervindinger over storm og bölger, vi kjender et fredeligt heltemod paa havet, som ei kan fordunkles af nogen daad under splitflaget paa det blodige batteri. Og hvilke gjerninger udvikles ei tilsös i vort lands ypperste manddomsskole, gjerninger af uforfærdet kraftanspændelse og af höihjertet, opofrende menneskekjærlighed! Aar for aar föies friske blade til denne saga; altid fornyes Norges ære ved disse bannerförere paa de brusende vande.

Vi staar her, festlig optagne i et sömandshjem, som havet har aftvunget den golde klippestrand og tilfört saa stor velsignelse, at det nu har förste rang i landets söbedrift. Her merker vi overalt et lykkeligt samfunds sunde, frodige vekst; i denne forsamling raaber vi derfor med forhöiet lyst: Held for Norges seilere, leve manddomsskolen paa havet og alle de brave norske sögutter! J. S. Welhaven.

Held for universitetet!

(Af en tale ved Kristiania universitets halvhundredeaars-fest 1861).

Den 2den september er en af de aarlige festdage i studenternes kreds. Hvert aar feirer vi paa denne dag erindringen om universitetets stiftelse. Iaar paa 50-aarsdagen, den

större merkedag, har vi henvendt os til medborgere af alle stænder med anmodning om, at de denne gang i fællesskab med os vilde gjenkalde sig hin dyrebare erindring. Og denne anmodning har mödt den beredvilligste imödekommen. Den 2den september er idag en folkefest. Hvad er det da, som har kunnet före medborgere af de forskjelligste livsinteresser sammen for at feire universitetes fest? Det er den levende fölelse af, at denne fest, om den end maa ligge studenternes hjerter nærmest, som universitetets egne sönner, alligevel er en almenborgelig fest, i sandhed en nationalfest. Denne tanke staar klar for alle, og den maatte ligge nær, selv om universitetets stiftelse var indtraadt i en anden tid end den, hvori den indtraf. Men nu paatrænger den sig af sig selv enhver, da vort universitet er fremgaaet af den samme tids skjöd, som er moder for vor selvstændighed og vor forfatning. Det er jo altsammen fremgaaet af hin underfulde tid i vor histories nye morgen, hin tid, rig paa trængsler og rig paa herlige gaver for efterslegten. Derfor staar universitets-ideen for os uadskillig sammenknyttet med ideerne selvstændighed og frihed, og derfor er det os umuligt at glemme, om det ellers kunde glemmes, at politisk frihed og selvstændighed er inderlig forenet med videnskabelig og aandelig frihed og selvstændighed. Og af hine store goder kom universitetet foran de andre, ligesom beredende de andre vei. Nu er det vel saa, at universitetet kun virkede kort, inden den politiske frihed kom, — og det er vel ogsaa saa, at var den politiske frihed kommen först, saa maatte universitetet nödvendigvis ogsaa være kommet efter, om friheden ellers skulde kunne bestaa. Men det er at merke, at saa gik det ikke; det gik ikke saa, at universitetet ogsaa kom. Men universitetet kom först. Dette viser os alvoret og sandheden i hin tids stræben. Det, man i slutningen af forrige og begyndelsen af dette aarhundrede arbeidede for, var ikke lösrivelse fra Danmark og ikke en fri forfatning, og kun faa tænkte saadanne tanker; men det, man arbeidede for, var at faa et eget universitet. Hvad man vilde, det var aandelig frihed, et rigere og fuldere aandeligt lys. Hvad man först vilde, det var frihedens betingelser og frihedens væsen og ikke dens former, om end disse först kan give friheden dens fulde udtryk. Og det var denne vilje,

som gjorde tiden værdig til at faa mere, værdig til ogsaa at faa de former, hvori friheden skulde komme til fuldt liv og rörelse. Thi med det samme folket havde tilkjæmpet sig opfyldelsen af hint brændende önske, blev ogsaa hine andre uvurderlige goder det tildel. Og det er da ikke underligt, at vort storting altid har omfattet universitetet med kjærlighed og i forhold til landets evne rigelig understöttet det: det var fölelsen af slegtskabet, det var erkjendelsen af begge institutioners fælles öiemed. Og det er ikke underligt, om festen iaften betragtes som en nationalfest, naar vi ser, hvorledes hin arbeiden for et universitets oprettelse i sin tid mödtes af det hele folk, hvorledes denne sag var et folke-anliggende i ordets dybeste betydning. Fra landets egne videnom strömmede de rige gaver sammen, og det fulgte med, som var lagt tilside for nödens stund. Ja, vort universitet bærer vel et kongeligt navn; men det har en oprindelse, som er större. Men navnet viser os, at folke-önsket havde sandhed i sig til at blive en magt, som den kongelige magt maatte agte.

Med dette tilbagesyn vil vi hæve vore hjerter til taknemmelighed mod det naadige forsyn og dernæst til en erkjendtlig erindring af hine mænd, som i ord og daad kjæmpede for at löfte den store skat for os, som her staar, baade dem, som virkede meget, og dem, som gav den tilsyneladende ringe skjerv. Og saa vil vi udraabe et held for universitetet, og deri vil vi först og fremst lægge det önske, at videnskaberne — alt flere og flere — altid der maa dyrkes med iver og flid og troskab, idet vi vel ved, at dette er det vigtigste ogsaa for nationaliteten, da dette baade skal klare og styrke den og dæmpe de ensidige nationalbestræbelser, — men dernæst ogsaa önske, at det over de store almenfolkelige magter ikke maa glemme det enkelte folk, hvori det virker, og den folke-eiendommelighed, som skal give hint almene hos os et særeget udtryk, — og saa vil vi endelig önske det til gjengjæld, at det altid maa glæde sig ved folkets kjærlighed, hin förste kjærlighed, som lyser ned til os fra universitetes grundlæggelse. Held fölge universitetet!

J. E. Thaasen.

IX. PRØVER AF ÆLDRE DANSK OG AF NORSK FOLKESPROG.

Af fortalen til jydske lov.

Mæth logh skal land bygiæs; æn vildæ hvær man orvæs at [1]) sit eghæt oc latæ mæn nytæ jafnæth [2]), tha thurftæ mæn ækki logh with [3]); æn ængi logh ær æmgoth [4]) at fylghæ sum sannænd [5]); hwaræ sum man æwær [6]) um sannænd, thær skal logh letæ, hwilkt [7]) ræt ær.

Waræ ey logh å landæ, tha haffthæ hin mest, thær mest måttæ gripæ; thy skal logh æftær allæ mæn göræs, at rættæ men oc spakæ oc saclösæ nytæ theræ ræt oc spækæ [8]), oc urættæ men oc folæ [9]) ræthæs thet, thær i loghæn ær scrivæt, oc thoræ æi thy fulcummæ theræ undscap, thær thæ havæ i hughæ. Wæl ær thæt oc ræt, at thæn, thær guz ræzæl oc rættæns ælscugh [10]) ma æi lokkæ til godz [11]), at höfthings ræzlæ oc landæns withær-logh [12]) for-fangæ [13]) them at göræ illæ, oc pinæ them, of [14]) the göræ illæ.

Loghæn skal wæræ ærlik, ræt, tholic, æftær landæns wanæ, qvæmlik oc thurftlik oc opænbar, swå at allæ mæn mughæ witæ oc undærstandæ, hwat loghæn seghær. Logh skal æi göræs æth [15]) scrivæs for ænnæn manz særlik wild [16]), num [17]) æftær allæ mænz thürft, thær i land bo. Ængi man skal oc dömæ gen [18]) thæn logh, thær kunungh givær oc landæt takær withær. — —

Witæ sculæ allæ the, thær thennæ bok ser, at waldemar kunung annæn, waldemar sun, thær sancte knut sun war, then time [19]) han hafthæ wæræt kunung ni wintær oc threthjugh oc fra at wor hærræ warth föd war gangen thusænd wintær

[1]) nøies med. [2]) ret og skjel. [3]) thurftæ with d. e. trængte til. [4]) saa god. [5]) sandheden. [6]) tvivler. [7]) vise, hvad. [8]) fredelighed. [9]) daarer. [10]) kjærlighed til ret. [11]) til det gode. [12]) straffelov. [13]) forhindre. [14]) hvis. [15]) eller. [16]) gunst. [17]) men. [18]) imod. [19]) tid.

oc tu hundreth wintær oc fiurthiugh wintær, i marz måneth thær næst æftær, lot han scrivæ thenne bok, oc gaf thennæ logh, thær hæræ standær scrivæn å danskæ, i worthingburgh mæth hans sünær råth. Thær with waræ: kunung erik, hærtogh abel, iunchærræ kristofor, oc uffæ, thær tha war erkibiskop i lund, og biskop niclæs i roskæld, biskop iwar i fjunæ [1]), biskop pætær i arus, biskop gunnær i wybærgh, biskop jonæs i wændæl, oc biskop jonæs i hethæby, oc thærtil meth allær bæstæ menz råth, thær i hans riki var.

(Fra Valdemar Seiers tid.)

Af den kalmarske unionsakt.

Först: at nw scule thisse thry riken hafue thenne koning, som ær koning Eric j hans lifdaghæ, oc sidhen ewinnelicæ scule thisse thry riken en koning hafue oc ey flere ouer alle thry riken, suo at riken aldre at scilias meer, om Gudh will. sidhan efter thenne koningxens lifdaghæ scal en koning ouer al thry riken weliæs oc takes, oc ey flere, oc scal engte et [1]) riket en koning takæ eller welghæ herefter, wtan met fulborlich samthykke oc endrecht allæ thrygge rikenæ. Gifuer oc Gudh thenne koning sön, eller them, efter hanom kommæ, en sön eller flere, tha scal en til koning weliæs oc takas ouer al thry riken, oc ey flere: the andre bröthræ worthe met annet herscap belente oc bethenkte j riken; oc dötre, om han them faar, tha göre ther om, efter thy som laghen wt wiser, oc jo en aff koningxsöner, om Gudh wil at tha noken til ær, at thisse thry riken hanom weliæ, oc han blifue koning, oc ey flere, som fore er sacht. —

Framdeles scal koningen styræ og radhæ met sit rike j Danmarc om hws oc feste, lagh oc dom, efter thy som ther ær lagh oc ræt oc koning ægher oc bör at göræ; suo oc i Suerike oc j Norghe, efter theræ lagh oc ræt oc koning ther ægher oc bör at göræ; oc draghes engin lagh eller ræt wt aff eet riket oc wti annet, the ther ey för hafuæ warit logh eller

[1]) Fyn.
[1]) intet enkelt.

ræt; wtan koningen oc huort riket blifue widh syn lag oc ræt, som fore er sact, oc huort bör at blifue.

Kan thet oc suo worthæ, at a noket et aff thisse rike orlogh eller hærscyold wpastyrter, huilket et therræ[1]) thet helzt kan worthe, tha scule the andre tw riken, nar koningen eller hans embitzmen wpa hans wegne them tilsigher, met macht oc al troscap thet riket til hjelp oc werghe komme, huart them worther tilsact entich til land eller watn; oc skal huert et riket thet annet til hjelpe kommæ oc waræ, som ther til bör, wtan alt arct,[2]) thoc suo at huor et riket eller bathe tw thet enæ til hjelp komme, tha scal man j thet riket them met spisan oc kost oc fodher aff rikesens embitzmen theræ nöthorft forese oc bæring, oc scipe[3]) at landet oc almughen ey forderuet worther; en om therræ thienisto lön, scadhe oc fenxel eller annet thet suo til rörir, ther stonde koningen them fore, oc ey rikesens embitzmen eller almughe therom queliæ eller a talæ.

(1397).

Apostelen Johannes og røveren.

Sancte Clemend seriffuer, at Sancte Hanss omwende en deylig sterck vng karll til den hellighe tro. Nogenstund der effter skulle han fare anderstedz sit verff. Thii befol han en bescop samme vnge karl saa længe han komme till boge igen. Föye stwnd der effter gaff samme karl sig fra bispen til en hob obenbare röffuere oc bleff deriss formand oc capteyen. Der Sancte Hanss kom tilbage igen, kraffde han samme karl af bispen. Han swarede paa Hanss sielss vegne: da er han död. Thii han er höffuitzmand paa det bierg og skow for de röffuere, der ligge. Da gred Sancte Hanss oc dro sig i sit haar oc reff sine kleder sönder oc sagde: A hwor ilde togst dw hannum vare, Ath hans siel skal bliffue saa skammelige fortabet. Saa bad han skicke sig en hest oc red til samme bierg oc ey reddiss for liffuis fare. Der samme röffuere hannum saa, spranck han paa sin hest oc vilde vnd rent for stor blyseel skyld. Sancte Hanss rende effter aff al sin mact oc ropte effter hannum, sigendiss: Kere sön, hwi flyr du for

[1]) af dem. [2]) argelist. [3]) skaffe, indrette det saa.

mig gamble mand, som hafuer huerken voben eller verge. Rædiss inthet, thi ieg vil göre gud regenskaff for din siel, Oc ieg er redebon at dö for dig, Ligeruiss som vor herre döde for voss alle. Kom igen, Kom igen, Kære sön, thii gud sende mig effter dig. Der han dette hörde, kom han till bage igen oc græd oc sörgede ganske beskelige, At han sin gwd saa fortörned hagde. Sancte Hanss fald ned for hanss föder oc köste hanss hond. Ligeruiss som han fuldkommed hagde alder strengeste plict oc bod. Saa fastede Sancte Hanss oc bad for hannum til gud, at han forlod hannem sine synder. Siden vide han hannum til en biscop.

Christiern Pederssön († 1554.)

Om Mjøsen.

Dette Vand Miös er 14 mile langt fra Eidsvold op omkring lille Hammer mod Norden, oc er mange hundrede fafne dybt paa somme steder: Der udi ligger en stor Øe, paa huilcken haffuer i fordum tid værit en Befestning oc Kongelig Sæde, oc bleff Ingi Bagle Konning slagen paa den Øe, udi Kong Hagen Suerrissöns tid. Der ere oc mangeslags Fiske i samme Vand, som til atskillige tider om Aaret, huer effter sin art oc Natur, indgaa paa Viiger oc op i Elffuer oc Strömme, oc fangis: som ere 1. Giedder, en part 5 eller 6 Fod lange. 2. Aabor. 3. Rörfisk. 4. Øreder. 5. Neigenogen. 6. En Fisk kaldis Siil eller Sig, etc. oc ere mig opregnede 14 slags Fisk, som ere i det vand.

Der findis oc Christalstene i samme Vand, aff huilcke jeg haffuer hafft den som vejede 8 Cölniske Lod, oc mange findis der saa store som Hasselnöder.

Det er skreffuit aff en gammel Scribent, at skulle være en Orm i samme Vand 50 alne lang, som lader sig til siune, naar nogen merckelig forandring skal skee udi Land oc Riger: Men der aff vide Indbyggerne intet: dog haffue de den *superstition* oc mistancke om samme Vand, at naar de drage der offuer, ville de icke næffne det ved sit naffn Miös, men kalde det Fiorden.

Det er et suigfuld oc ulycksaligt Vand, oc tager mange Folck bort, oc er grumt oc forfærdeligt til at see, oc farligere at seile udi end Haffuit, for den suare Huirelvind oc Field-kast der falder: oc fersk Vand röris altid lettere oc snarere end Salt Siöe.

Peder Claussön. (Trykt 1632).

Slaget paa Stord.[1])

Oc var Kongen mest kiend i Striden, for den forgylte Hielm gaff it Skin fra sig mod Solen, huorfore der bleff oc mest vabneburd mod Kongen. Vdi den anden Hær fremginge udi lige maade haardeligen Evind Skreja oc Alff Askmand, oc hugge ned for fod. Oc der de saae hoer Kongen gick i Striden oc kiende hannem ved hans forgylte Hielm, gjorde de sig Vej met deris Suerde igienem Hærren, at de kunde komme til Kongen. Der Evind Findsön det saa, tog hand en Hætte, oc drog den ofuer Kongens Hielm. Da raabte Evind Skreja höit oc sagde: Skiuler nu Nordmanna Konning sig, eller er hand falden, eller flydde hand aff Striden, thi nu er den forgylte Hielm blefuen borte, oc Evind oc hans Broder Alff ginge hart fram, oc hugge paa baade Hender, oc skrege, oc lode som galne eller vilde mend. Kong Hagen sagde til Evind, holt fram som du stefner, om du vilt finde Nordmanna Konning. Da vilde Torjolff gaa mod Evind, men Kongen sagde, mig vilde hand finde, sielff vil jeg oc möde hannem. Da kom Evind hasteligen, oc hug til Kongen, men Torjolff skiöd sin Skiold der imod, saa hart, at Evind rafuede der ved, oc hugget feilede hannem, oc Kongen greb sit Suerd Quærnbider i baade Hender, oc hug til Evind, og klöfuede hans Hielm oc Hofuet ned i Hærderne, oc Torjolff dræbte strax Evinds Broder Alff Askmand.

Snorre Sturlassön, ved Peder Claussön. (Trykt 1633).

[1]) Hermed kan sammenlignes P. A. Munchs oversættelse foran i stykket „Haakon den godes død."

Prestereiser i Nordlandene.

Vort Nordland saaledes beliggendes er:
Guds Lov maae forkyndes blant Øer og Skiær
Uagtet all Fare og Möye;
Thi skeer det og tit at en talendes Mund
Maae söege sin Grav i den dybeste Grund
Og lukke blant Fiske sit Øye;
Dog bör vi vort Embed forrette med Lyst,
Betænke, det er vor Samvittigheds Tröst,
Om GUd os paa Vandet vil kalde,
Og döer vi paa Reisen til Kirker og Sogn,
Da föres vi heden paa Israels Vogn
Og for vores HErre maae falde.
Hvad vil en Guds Tiener bekymre sig ved,
At ham er udvalt en Begravelses Sted,
Som Mennisken ikke kand finde?
Om han ikke bæres af Venner her ud,
Han kand dog med Mose begraves af GUd,
Og lukkes saa roelig derinde.
Vi bör ey med Jona forandre vor Kaas,
Men reise saa længe, til GUd setter Laas
For al vore Veye og Vandring.
Er HErren da kommen i Væjret og Vind,
Vi vil med Elia slaae Kaaben om Kind
Og vente vor sidste Forandring,
Og sige med sidste Beslutning til GUd,
Velkommen o! Brudgom at hente din Brud
Og hende fra Fengsel udföre;
Jeg hidtil har været en reisende Mand,
Nu vil jeg dig fölge, det snarest jeg kand
Og lukke de yderste Dörre.

Petter Dass († 1708; trykt 1763).

Vindene i Nordland.

Om Vinter, naar Klippene ligge betakt,
Da puster her ud en af Øster med Magt,
Som bide kand digt udi Næse;
Da kand man med hast blive graae udi Skieg,
Da vanker her Hagel-Bræst, Smell udi Veg,
Tandgnissel og Pust udi Næve:

Hvo som imod Væjret da sidde vil vendt,
Han vogte sig, Ansigtet bliver ey skiendt
Af Riimen som da monne svæve!
Hvad höres da andet paa Fiorder oc Sund
End brölende Brusen hver bieude Stund?
Hver Bölge fra Grunden sig löfter,
Den seilende Bonde, som farer derpaa,
Er glad, han med hastige Hænder paa Raae
Sit Kannifads[1]) Seyel indsöfter.
Den Vind, som saa byder de Seylende Trods,
Land-Sönning og Skottung den kaldes hos os,
Han byder: tag vare paa Skiödet:
Øes-Karret i Næven og Øyet i Vind,
Set Halsen til Riben[2]) vær knap og gesvind,
Saa maa man fortiene sig Brödet!
Naar Korsmiss' er leden, strax fanger her an
En anden slags Vind blandt den greenfulde Gran,
Hav-Gule[3]) paa Norsk til at sige;
Saa sterk, som Land-Sönningen puster her ud,
Saa sterk giver Hav-Gule bör udi Klud
Alt ind ad Riverer og Viige.
Med Sommer hun kommer, med Sommer forgaaer,
Florerer, mens Flora beblomstrendes staaer,
Forsvinder, naar Flora forsvinder;
Begynder om Morgenen temmelig sagt,
Jo længer paa Dagen, jo sterkere Magt,
Dets Sandhed Field-Byggen befinder.

Petter Dass († 1708; trykt 1763).

Bergen og Bergenserne.

Naar man betragter Bergens *Situation*, saa kand man sige, at den er ikke mindre fornöyelig, end beqvem; thi den ligger omkring en dyb Bugt udi Form af en halv *Circul* eller rettere en Hæste-Skoe, saa at, saa snart man kommer ind paa samme Bugt, seer man den heele Stad med dens Fæstninger paa begge Sider at stille sig for Øyene. Bugten er undertiden saa fuld af Skibe og Baader, saa at man med Möye kand komme der igien-

[1]) Seildug.
[2]) Halsen er skjödet af seilet; rib (læs: riip) er den överste kant paa siden af en baad.
[3]) Vind fra havet (vestenvind).

nem, og erindrer jeg mig ikke at have seet saadan Vrimmel af Fartöy udi nogen Havn, uden i Rotterdam, endskiönt Skibenes Tal meget har formindsket sig siden min Barndom. Og haver jeg tilforn viiset, at i Henseende til de Söe-Boder, som ere udlagde ved Huusene paa Bol-Verke, de störste og dybeststikkende Skibe kand lægge sig ligesom for hver Kiöbmands Stue-Dör. Den store og behagelige Vrimmel af Fartöy, som findes paa Vaagen, foraarsages saa vel af Stadens egne og fremmede Skibe, som af en stor Mængde Baade, der ideligen ligge og forvente paa Fragt; thi det er her fast ligesom udi *Venedig*, at de fleste *Visiter* saa vel af Mand-Folk, som Qvinder, giöres til Baads, saasom man meget hastigere over Vandet kand komme fra den eene Side af Byen til den anden; og bekymrer man sig ikke om videre, end, naar man har klædet og pyntet sig, at gaae ned paa Broen fra sit Huus, og raabe: Flött. Thi saa snart det er skeed, seer man de Bergenske Gondoliers eller Flötmænd at kaproe med hinanden for at komme först, og nyder den, der ligger nærmest ved Haanden eller stærkest kand roe, Fragten, som gemeenligen er 2 Sk. De som intet Ærende have paa den anden Side eller langt ind udi Byen, gaae til Fods, og det heel beqvemmeligen, saasom den heele Strand-Gade er belagt med store flade Steene, saa at man ogsaa udi vaadt og fugtigt Veyer kand gaae törskoed, hvilket jeg udi faa Stæder har fundet. Man er ey heller bange for at blive overstænked, saasom der holdes kun ganske faa *Carosser* og ingen Arbeyds-Vogne med Hiul; thi Arbeyds- og Brygger-Vogne, som i sig selv ere kun faa, have Sledder i Steden for Hiul, og det meste Flötte-Gods bortföres fra et Sted til et andet ved Bærere eller Dragere, saa at det er med dislige Folk Staden er opfyldt, og de fleeste Sager blive bortförte, som ey föres til Baads.

Omendskiönt Staden ligger omringed af höye Bierge, er dog alt det yderste deraf, som ligger omkring Vaagen, paa en ganske slet Plan, men, naar man vil videre op i Staden, maa man op ad Bakken; saa at den halve Deel af Stadens Almændinger er temmeligen bradte. Disse Almændinger, hvorved Staden er deelt udi mange Parter og Qvarteerer, ere anlagde for at standse Ildens Magt. De tiene ellers Ungdommen om Vinteren til *Divertissement*, naar de ere belagde med Iis og

Snee, og seer man da Börn og halfvoxne Drenge, ja undertiiden gamle Karle, een Deel udi Sledder, een Deel paa deres Födder med Kieppe imellem Benene at glide sig ned, og det med saadan Fart, at man maae forundre sig derover. Fiske-Torved er meget levende i Henseende til den store Vrimmel af Folk, som der findes, eftersom Fiskerne med deres Fiske-Baade lægge dertil; og er den idelige Skrigen og Raaben, som der höres, saa stor, at den eene ikke kand höre, hvad den anden siger.—

Saasom Bergens Indbyggere er en Samling af alle Slags *Nationer*, saa seer man dem meget udi Tale-Maader, Skik og Sæder at *differere* fra andre Norske; Og er der ingen *Nation* som de meere have ud*copieret* udi Sprog, Tarvelighed og Arbeydsomhed, end den Hollandske. Borger-Folk havde for 30 Aar siden deres egen Dragt, hvilken de bestandigen holdt ved lige, uden at rette sig efter fremmede Moder, saa at man paa Klæderne strax kunde kiende en Borger-Kone eller Dotter fra Folk af anden Stand; thi *Magistrats* Personer, Geistlige og Folk af *Militaire* Stand fuldte de almindelige Lande-Moder og alle de Forandringer, som de ere underkastede, saa at man derfore kunde ansee heele Ny-Kirke-Sogns Folk og det övrige af Stranden i visse Maader, som en anden *Nation*, og Staden bestaaende af tvende Partier, hvoraf det eene giorde *Commentarier* og *Gloser* over det andets saa vel Klæde-Dragt og Sæder, som Tale-Maader. Saaledes bleve i min Ungdom Borger-Folk af de andre Spott-viis kaldne Peter af det Hollandske Ord *Petie* eller Faster, efterdi de kaldte deres Faders Söstere og Morbrödre Peter og Ohmer. Borger-Folk forsömmede sig ikke paa deres Side ogsaa at giöre *Critiqver* over de andre saa kaldne fornemme Folk, hvilke de ansaae som fattige og hoffærdige, og til Vederlag kaldte dem Top-höner, efterdi de bare Sætte og *Fontanger*, som var en *contrabande* Klæde-Dragt paa Stranden, hvor Borger-Koner, samt Piger og Döttre bare Huer eller rættere Hætter af en særdeles *Facon*, hartad giorte som de Straa-Hætter Fruen-Timmeret bruger om Sommeren paa Landet. De samme kaldtes gemeenligen Skur, og bestode af fiint Lærret. Mand-Folkenes Dragt var og heel *simpel*, saa at de fleeste Borgere saae ud som Skippere, bærende Kioler uden Haand-Klapper.

Intet Folk er meere arbeydsomme og duelige end Bergens Indbyggere, og det saa vel Mands som Qvindes Personer; thi man seer der Borger-Koner undertiiden den heele Dag at staae i deres Kram-Boder, og der at giöre samme Tieneste, som Krambod-Svenne paa andre Stæder. Ja adskillige af dem ere saadan drevne udi Handel, at de intet give de störste Kiöbmænd derudi noget efter. Mændene paa deres Side ere ogsaa ideligen *occuperede,* indtil at paatage sig Tieneres og Arbeyds-Folks Skikkelse, saa at det er ikke rart at see fornemme Borgere selv at rulle deres Tönder paa Bryggerne, og hidse deres Varer op paa Pak-Huusene. Man maatte derfore ikke regne det saa nöye, om man hilsede en Borger paa Gaden, og ingen Hilsen fik igien, saasom saadant ikke skeede af Grovhed eller Storagtighed, men efterdi de gemeenligen vare udi hastige og vigtige Ærender, og derfore ikke havde Stunder til at giöre mange *Complimenter,* eller rettere ikke gave Agt paa de forbigaaende. Een af de dueligste Borgere i min Barndom var en ved Navn *Jacob Andersen,* hvilken var saadan Hader af Ørkelöshed, at han ikke kunde lide at see nogen örkelös ung Karl paa Gaden, men snappede dem op, og strax flydde dem noget at bestille hos sig selv om de intet andet havde at forrette, saa at hans Aasiun var ligesaa forfærdelig for dovne Arbeyds-Karle, som en Hververs er for Bönder og Lösgiengere.

Jeg har tilforn viiset, at Bergens Indbyggere ingen *Nation* meer have efterfuldt udi Skik og Leve-Maader, end den Hollandske, saa at end ogsaa de fleeste Spil og Leeg blant Ungdommen ere Hollandske, som at svemme, og dukke under Vandet, at lade flyve Drager i Luften, og at rende paa Sköytter, og det med saadan Behændighed og Konst, at jeg aldrig paa nogen Sted har seet slige *Exercitier* udi större Fuldkommenhed. Med de gode Hollandske Sæder ere ogsaa indbragte adskillige onde, saa at unge Personer öve visse *Licencer,* som ere alt for meget *Republicanske.* I min Skole-Gang var det ikke rart at see et Kirke-Sogns Ungdom at före Kriig med et andet, iligemaade at den heele *latin* Skole har bevæbned sig nu mod Garpe-Geseller og Junger paa Bryggen, nu mod Styrmands Skolen. Saaledes var det sidste Aar, jeg gik udi Skolen, den heele Stad bragt udi Allarm formedelst en Tvistighed, som var reiset imellem *latin* Skolen og Garperne, saa at

det kom til en Slags *Bataille,* som jeg selv bivaanede. Og formerede da Styrmands Skolen det tredie *Corps* for at give Agt paa Kriigens Udfald. Saasom saadanne Kriige gemeenligen afgiordes med törre Hugg, saa bekymrede Øvrigheden sig ikke om dem at dæmpe; Tværtimod mange Borgere vare selv *Spectateurs* deraf og undertiiden gave *Lectioner* for deres Sönner, hvorledes de beqvemmeligen kunde forraske deres Fiender. Den störste *Excess* jeg derudi haver seet, var at Ungdommen en gang paa Torvet oppassede *Politie*mester *Peder Glad,* og *bombarderede* ham med Steene, da han steeg udi Baaden. Men disse *licentieuse Exercitier* ere ogsaa temmeligen komne af Brug.

Blant Ungdommens uskyldige Spil og *Exercitier* ere adskillige, som jeg ikke har seet nogen andensteds; thi en Deel ere saadanne, som sætte den heele Stad eller i det ringeste en heel Gade udi Bevægelse, saasom udi en Leeg, som man kalder at spille Vink, hvorudi en heel Gades Ungdom deeler sig i visse Bander, og *posterer* sig paa visse Steder over alt udi Byen; item de *Processioner,* som skeer ved *Mortens* Tiider, hvor en Dreng gaaer först ud med en Gaas paa en Stang, syngende en Viise om *Mortens* Gaas, og paa Veyen faaer Tillöb af andre Drenge, hvilke *intonere* samme Viise med ham, saa at inden han kommer til Bye-Enden, er han geleidet af den heele Ungdom, og all Staden er udi Sang. At ellers Ungdommen her er saa levende, foraarsages deraf, at mange halvvoxne Drænge have været paa fremmede Stæder, sær udi Engeland og Holland, hvor de frie Leve-Maader ere. Hvad Bergens Indbyggere i det övrige udi Sæder og Leve-Maade have tilfælles med andre Norske, vil jeg her intet tale om.

Ludv. Holberg (1737).

Utidig sparsomhed.

(Epistel til * *).

Du forundrer dig over hvi den afdöde *L. S.* haver kunnet efterlade sig gode Midler, da han var en Mand, som sparede intet udi Mad og Klæder, og nægtede sig ingen Slags

Vellyst, hvad den end skulde koste: da der imod hans Broder, som arvede Midler, og stedse haver haft samme Indkomster, er stedse Penge-lös, da han dog opförer sig saa *simpel* og tarvelig, som den ringeste Handverksmand. Disse tvende Mænd ere ikke de eneste, som vise Exempler herpaa. Dette synes vanskeligt at begribe, men bliver dog ey saa vanskeligt, naar man nöye efterforsker Folkets Levemaade. De fleste blive fattige ved Pragt og Ødselhed; Mange blive ogsaa forarmede ved utidig Sparsomhed: Thi det er om de sidste, som man siger, at de gnie paa Skillingen for at sette Dalèren til. Jeg haver kiendt dem, som for at spare paa Ildebrand [1]) om Vinteren, ere af Frost faldne udi Sygdomme, som haver kostet dem heele Skibs-Ladninger af Brænde. Jeg haver kiendt andre, som for at spare paa Saltet, have havt deres Smör og Kiöd fordærvet: Andre, for at spare paa Post-Penge, have forsömt at skrive om vigtige og magtpaaliggende Sager: Andre, for ikke at betale 100 Rigsdaler, have udstaaet *Processer,* som have kostet dem 1000. Hvor mange *Obligationer* og Haandskrifter ere ikke blevne *casserede,* efterdi man haver villet spare paa stemplet Papier, og hvor mange Vahrer ere ikke blevne *confisqverede,* efterdi man haver villet indsnige dem uden Tolds Afleggelse? Mange maa jo med stor Bekostning bygge heele Huuse af Grunden op, efterdi de ikke have *repareret* dem i Tide. At give Pengene ud i rette Tiid, er det samme, som at sette dem ud paa Rente, og at lade see Pröve paa *Oeconomisk* Viisdom. En Gnier maa ofte betale en Ting 10 dobbelt, efterdi han holder forlænge paa Skillingen. Hvad som ellers foruden utidig Paaholdenhed forarmer en *Familie,* er en skiödeslös Huusholdning. Thi det er derved, at de fleeste Mennesker, som have haft meest Anseelse af Tarvelighed, ere bragte til Bettelstaven: En prægtig og derhos ordentlig *Oeconomie* giör ikke nær saadant Skaar udi Pungen, som en tarvelig, men derhos u-ordentlig Huusholdning. Naar man alt dette eftertænker, fatter man let Aarsagen til Gnieres Armod.

Ludv. Holberg (1748).

---

[1]) D. e. Ved.

Krigsrustninger paa Anholt.

(Den kallundborgske kræmmer Peder Paars havde med sin skriver Peder Rus foretaget en reise for at besøge sin fæstemø i Aars, men strandede paa Anholt. Beboerne af denne ø antog ham for en erobrer og rustede sig til krig).

Nu blev raadslaget om en General at tage.
Man foreslog Jens Block; man vidste ey hans Mage.
Man Doctor kaldte ham, skiønt han kun var Balbeer.
Han dræbte tolvte Deel af Øens Folk, ja meer,
Med Piller hver et Aar; En Doctor ingenlunde
Han deri eftergav, skiønt han Latin ey kunde.
Han syntes best beqvem at føre an en Hær,
Som han var modig, sterk, og vant var til i sær
At skille Folk ved Liv ved Draaber og ved Piller;
Thi skiønt man vidste vel, han havde egne Griller,
Som Læger gierne har, saa holdt man ingen dog
Beqvemmere end han til saadan vigtig Tog.
Hvor vel besluttet blev, ham saadan Post at byde,
Saa fandt man dog for got, han altid skulde lyde
De Raad, som Christen Storck ham udi Felten gav;
Thi han saa vittig var, som Block var kiek og brav.

Strax saadant kundbar blev, man hørte raisonere
Blant den gemeene Mand: Skal han nu commandere?
Skal han os føre an? Han saadant ey forstaaer [1]);
Han aldrig var i Krig, han aldrig fik et Saar.
Den gode Christen Storck, som hannem Raad skal give,
Ey bedre er end han. Hvad vil der med os blive?

Om Fogden den Tid sig i dette Val forsaae,
Det vil jeg ved sit Værd for alle lade staae;
Jeg er hans Dommer ey. Det veed jeg og kand sige,
At man en Øvrighed i Kaartet ey maa kige.
Men hvad er meer gemeent end saadan Snak hver Dag;
Den dømmer aldrig ret om saadan vigtig Sag,
Der intet selv forstaaer. Enhver vil Statsmand være,
Hver Bonde, Handverksmand en General kand lære.
Man tit og ofte har med stor Forundring hørt,
At Bønder saadan Snak om Staten haver ført.
Der er fast intet Skrid, en General kand giøre,
En Handverksmand jo veed det bedre at udføre. — —

[1]) J. Bloch: Chorogr. & Stat. Polit. Insulæ Anholt. Pag. 6.

Nu maa jeg lidt igien til Fogden mig begive,
Og see hvad meere værd jeg finder at beskrive.
Skiønt han ey tapper var, men skrøbelig og lad,
Saa var ham dog mod Paars indprentet saadan Had,
At han Krigshæren selv Personlig vilde følge.
Det anstod ey Jens Block; han kunde ikke dølge
Sin Misfornøyelse, men sagde: Herre hør!
En Øvrigheds Person sig aldrig vove bør,
For Landets Velfærd han sit kostbar Liv maa spare;
Hvis han omkommes, staaer det heele Land i Fare.
Skiønt Generalen kun af Avind sagde det,
Saa tilstod dog enhver, han deri havde ret.
Dog lod sig Fogden ey af saadant overtale,
Men strax Befaling gav, hans broget Hest at sale,
At lave sig til March. Calliope stem op,
Beskriv mig kortelig vor Fogd fra Taae til Top,
Hans Rustning og Mundur, hans Krigsmagt og dens Orden,
Som den blev seet da at staae ved Fogde-Gaarden!

Man Fogden saae til Hest i Spidsen af hans Hær.
Hans Sadel eene var betrekket med got Lær;
De andres var af Træ. Paa Hovedet en Hue
Han havde, som var rød; den værd var at beskue.
Hans Trøje den var blaae med smaa Glas-Knapper paa,
De syntes langt fra fast som mange Stierner staae
Paa Himlens Firmament. Jeg intet her vil skiule:
Hans Støvler sadde net, hans Buxer vare gule,
Hans Brystdug, som var rød, tilkiende give lod
Hans Tapperhed, at han udøse vilde Blod.
Ved Siden hang et Sverd, som kaldes nu Hirtzfænger,
Man aldrig nogen Tid paa Øen saae den længer.
Hans Haar til Bæltet hang, var meget tykt og tæt.
At male alting af, min Pen er alt for slet.
Han havde sig forsiunt mod Kulden, var vel foeret.
At det Krigs-Guden var, man skulde have soeret;
Thi som en voxen Tyr og Oxe man ham saae [1])
Blant andet mindre Fæ, blant Faar og Gedder staae.

Jens Block man derimod sig understod at laste;
Thi han saae ilde ud, som Frue-Dag i Faste, [2])
Han slet i Klæder var. Men denne gode Mand,

---

[1]) Admirable Comparaison, tagen af Homero, som afmaler Agamemnon saaledes staaende for den Græske Krigshær:

Ἠΰτε βοῦς ἀγέληφι — — — —
Τοῖον ἄρ' Ἀτρεΐδην θῆκε Ζεὺς ἤματι κείνῳ.

Iliad. 2.

[2]) „Vor frue dag i fasten" er Mariæ bebudelsesdag, 25de marts.

At Fienden med Pragt ey overvindes kand,
Vel vidste; tvert imod, at den af riige Klæder
Opmuntres til at slaaes, sig over Byttet glæder.
Han ikkun havde sig forsynet med Gevær [1])
Saa skarp som Ragekniv; at komme ham fornær,
Det ingen tienligt var. Den høyre Fløy han førte,
Var ferdig at gaae fort, saa snart man Trommen rørte.
Armeen havde han i Orden sat med Flid,
Som det var brugeligt i Alexanders Tid.
Af hans Historie han General var bleven,
Han havde nøye læst, hvad Curtius har skreven
Om samme store Helt, vel oversat paa Tydsk;
Thi for Mons Wiingaards Tid den ikke var paa Jydsk.
Det fast utroeligt er, hvad man af gamle Bøger [2])
Kand lære, naar man dem med Fliid igiennemsøger.
Man alting der i seer; de ere som et Speyl,
Der viiser store Mænds Bedrifter, deres Feyl,
Samt store Dyder. Man af dem kand see og lære
Alt hvad en General kand give Navn og Ære;
Man deraf lære kand en Fæstning og en Bye
At tage ind, og faae en Krigshær til at flye.
Om Roland, Boldevin, Oliver, Ferakunde [3]),
Om Buurmand, Anguland, samt Gerin, Janemunde
Han havde meget læst. Saa deraf sees kand,
Man talte uden Grund saa ilde om den Mand.
Før Krigen den gik an, da man Folk hørde raabe:
Af saadan General hvad Lykke kand man haabe?
Skal den os føre an, der dum er som et Qvæg?
I gaar var han Balbeer, og ragede vor Skiæg [4]).
Gid Generaler ham kun efterfølge vilde,
Og deres ledig Tid ey saa unyttig spilde,
Men læse, med Jens Block, nu en, nu anden Bog,
Der viiser store Mænds Bedrifter, deres Tog!

Da Fogdens Hustrue samt hans Dotter saadant hørte,
De sagde: Han sig vil i en U-lykke styrte!
Vi maa forsøge, om vi ikke kand formaae
At hindre saadant. Da de ham bevæbnet saae
Med Kaarde og med Spiud, de ham tilfode faldte,
De hannem deres Trøst samt eenest Glæde kaldte,
De forestilte ham, at det var intet Spil

---

[1]) o: Sabel.

[2]) Poeten synes her at raillere med dem, som bilde sig ind, at de kand blive fuldkomne Statsmænd og Generaler af Romaners Læsning.

[3]) Vid: Catalogus Bibliothecæ Blochianæ.

[4]) Qvo tondente gravis juveni mihi barba sonabat. Juv. Sat. 1.

At vove sin Person: om ham kom noget til,
Den eene Faderløs, den anden var en Enke;
Han burte som en Mand og Fader sligt betænke.
Hans Hustrue klynked meest, sig stedse slog for Bryst,
Og raabte: Med din Død forsvinder all min Trøst!
Men ingen Graad vor Fogd var mægtig at bevæge;
Jeg troer, man skulde før en Tiger, Vildsviin spæge
End overtale ham at sidde hiemme still.
Af Avind hærdet da han lukket Øren til.
Som Vinden nu paa een, nu paa en anden Side [1])
En tyk og voxen Eeg angriber, den at slide
Og rykke op med Rod med Magt bemøyer sig:
Saa Hustrues, Dotters Suk vor Fogd fra denne Krig
Ey mægtig var at faae. En Vind kand vel med Møye
Et stærkt rodfæstet Træ til Jorden slaae og bøye,
Til Roden trykke kand dets Greene og dets Top;
Men det ey fælde dog og rykke gandske op.
Saa gik det denne Mand: han Øjne maatte væde,
Da han sin Hustrue saae og Dotter saadan græde;
Dog blev han stedse ved sit Forsæt; ingen Konst
Dem hjalp, all Suk og Bøn, all Knæfald var omsonst.

(Da fogden ved spioner fik vide, hvor svag fienden var, lod han trøstigen gjøre anfald; men krigen endte uden blodsudgydelse, da Paars, svigtet af sine egne, måatte overgive sig).

Ludv. Holberg.

Dalebu Jonson.

(Fra Telemarken).

Aa Dalebu ha' seg ei festarmöy bold,
den heve han tekið með jönn og stál.
Kenner du Dalebu Jonson?

Aa för deð bleiv dagin og dagin bleiv ljós,
kom der sjau tusind kempur til Dalebus hús.

Aa Dalebu út gjönom vindauga ság,
han kunnað 'ki sjá sóla fer glavind sá blá.

[1]) — — — — — — Sed nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit. — —
Ac veluti annosam valido cum robore quercum etc.
Virg. Æneid 4.

Aa Dalebu dróg på seg den silkiskjurta blá,
der utanpá trekkir han jönn og stål.

Aa Dalebu hadde seg festað eit vív,
hon spende gullbelte um kempas lív.

Aa Dalebu út gjönom vindauga sprang,
dá gjorðe han rumt, der för var så trangt.

Aa Dalebu hoggı og slet inki lóg,
til han stóð i blóð ivir sylvspente skó.

Aa Dalebu hoggi og i hugin var vreið,
til han stóð i blóð ivir stálklædde kné.

Aa Dalebu saðlar sin gangare grá,
Sá riðer han seg til kongins gárð.

„Hor gjorðe du af dei hommen [1]), eg sende deg með Jón?“
„Aa dei ligg no heime úti mit tón.“

Aa Dalebu ristað pá sylvbogað kniv:
„Bleiv du 'ki min verfar, sill deð koste dit liv!“

Aa Dalebu ristað pá sylvbogað sverð:
„Bleiv du 'ki min verfar, hot var du vel verd!“

„Aa kære Dalebu Jonson, du stillar din kniv,
Du ægtar líti Kersti, deð véne vív.

Aa kære Dalebu Jonson, du stillar dit sverð,
du ægtar líti Kersti, du er hennar verd!“
    Kenner du Dalebu Jonson?

Aa der bleiv gleðe ivir all den gárd,
Dalebu Jonson og Kersti ha' bryllaup igár.
    No kenner du Dalebu Jonson!

Ved M. B. Landstad.

---

[1]) Hofmænd.

Magnus aa havfrúva.

(Fra Telemarken).

Dæ va' aarli um morgonen,
naar sóli rý [1]) í lundi,
daa sat der ei havfrúve, gilja [2]) ti ein svenn
alt mæ sí listige tunge.
    Greivi Magnus trúlovar du meg!
    eg be no deg saa gjönni:
    du maatte fulla seia meg ja! ja!

„Eg sko' gjeva deg snekkja den,
hó gjenge paa sylvesleipar [3]),
hó gjenge saa væl paa den gröne eng,
som uppaa den bylgja bleike.

Eg sko' gjeva deg folen den,
den yppaste, dü vi' ríe,
han löype saa væl paa bylgja blaa,
som úti dei grøne líar.

Eg sko' gjeva deg brynja ný,
den yppaste, du vi' slíte,
dæ svær [4]) æ' alli í væri ti,
som uppaa brynja kan bíte.

Eg sko' gjeva deg sværi dæ,
der henge í femta gullringar,
kvaar den dage, du tenkjer paa meg,
saa sko' du seier vinne.

Höyr du greivi Magnus:
vi' du no vera meg hull,
saa sko' eg gjeva deg skjurta den,
æ' stikka [5]) mæ röde gull.

Eg sko' gjeva deg skjurta den,
den yppaste, du vi' slíte;
kvaar den saum, paa hæna æ',
æ' sauma mæ silkji kvíte."

---

[1]) Lyser, eg. gjør rød, om solen i dens opgang. [2]) Beilede. [3]) Sleipar ɔ: glatte stokke til underlag. [4]) Sverd. [5]) Broderet.

„Du vene havfrú, du skjöne havfrú!
eg hev alli sett din líkji,
men eg hev meg ei skjön jomfrú fest,
hæna kann eg inkji svike.“
Greivi Magnus, trúlovar du meg!
eg be no deg saa gjönni:
du maatte fulla seia meg ja! ja!
Ved Sophus Bugge.

Haugafolk.

(Fra Hallingdal).

Dæ va ho gamle Birgit Sandehuse, Mosyste mi; ho laag paa Nysætstölé eigaang, mæ ho va Gjente. Da va langt paa Haustẻ, men dei totte, dæ kunna væra bra aa sita paa Stölé enno eitt Bel [1]), forr dæ va finnt Vær og gjilt Beite enddaa i Fjællé. So va dæ ein Kveld daa, som ho va eismal [2]) paa Sætern; ho tvelte se daa, att dæ kunna koma enkort [3]) te'n, aa forr aa væra hugheil [4]), meinte 'o, so tok 'o ein Nabb aa slo affor Döré, forr 'o la se. Daa 'o hadde ligji ei Stund. sprang Döré upp. Detta syntes 'o no var artigt, laut daa upp or Sengen aa sætte Nabben atti, maaveta; men dæ vara 'kji lengji, so dat Nabben ut att. No tok 'o te undras, kos detta kunna ha se, aa meinte dæ, ho skulde no væl sågte faa Nabben te sita; dreiv 'n saa inn me ein Øxehamar so halt, at dæ va sjaaand te, dæ kunna væra Uraa aa faa'n ut att. Aa jau, de vart nokk enddaa Raa te faa'n ut, ska e tru! Dæ va 'kji meir ell' so, ho Mosyste va ve skull sobdne atte [5]), saa flaug Nabben or, aa Döré upp, so dæ skrala; aa so höyrde 'o, kos dæ tuste kring alle Röna i Buen mæ atskjilig Læte, so dæ va reine spökjilé. Ho kunna ingjin Ting sjaa, aa Værmen va no mest slökt paa Aarén mæ; men daa vart 'o so reine forfæld, so 'o mest va ve uveta, forr 'o skjönte, dæ maatt' væra Haugafolke — ja mi sant va dæ dei, som voro ute, dæ va dæ!

So va dæ ein Dag trast etté, 'o Birgit gjætte Kjydn burtundé Nysætknippé. Rette so dæ va, fekk 'o höyre Gampa

[1]) en stund. [2]) alene. [3]) noget. [4]) tryg. [5]) var ved at skulle sovne igjen.

som kneggja, Kjy, som rauta, Bjelleskrammel aa Gjentu, som svalla [1]) aa leto paa Lu aa Prillahodn, plent, som naar dei buföre. Ho styrde [2]) kringum se paa alle Kanta, men saag korkji Folk ell' Krytyr, aa so kunna 'o nokk veta, att dæ maatt' væra Haugafolke, som kom me Bölingen sin te Stölé. No skunda 'o se drive Krytyré heim att, aa sa taa ve hine, ko ho hadde fornaamé. So snugga dei se te [3]) buföre paa Heimsæteren daa; for dei taalde no 'kji drygjy lenger paa Langstölé; dei voro rædde, at Haugafolkji skull' bli ille, naar dei soto over. Tié, sér du.

Ved P. Chr. Asbjørnsen.

Reisi til Sætren.

(Fra Gudbrandsdalen).

Markje grønast, Snjogen braana [4]), Fjell bli bært, aa Lauve sprett,
Murinykjel [5]) staar ti Dalom, Kue seg fæ eta mætt;
Alt, som livi, byrja kræke [6]), Bjønnen kjem taa Hie fram,
Utur Fjose spring fornøgde Ku og Kalv og Sau og Lam.

Alle Fugle læt seg høyre, Tiur sit paa Furukvist;
Kvar, som kjenne att sin Maakaa, syng me Hogna [7]): Tak for sist!
Blanda Saang ti Fjelle ljoma, Gauk og Røi og Jerp og Trost
Kappast um, kem best kan rope Glede ut for slutad Frost.

Sole skin paa Aakerreinom, Tælen retnaa borte æ,
Ylen [8]) er ti Være komin, Plog og Horv lyt laagaas te;
Guten vele om Hagfellen [9]), Engje skal og ryjast [10]) naa,
Dæ betye for Budeia: Bøling skal te Sæters gaa.

Kom no, Fena, kom me fylgje, kom, Gulldrople, kom, Spelin!
Kjyr og Kalve! døkk eg føre vil ti Sæterkvie in.
Utan Fare skal os leva, Busvein hell os fri for Bjønn;
Kva han inkje haanom frykta, frykta han Budeias Hønn.

Feite Grase skal døkk eta, drikka klaare Kjelda te,
Kvar ein Dag skal Gjestbod vera, Mat skal naa aat døkre Kne;
Døkk for Vinters Frost og Kulde, Svelt aa Hunger Ret skal faa;
Ingor Hulder bedre Kryttur hell som døkk skal sia haa.

---

[1]) snakkede. [2]) stirrede. [3]) lavede de sig til at. [4]) smelter, optør. [5]) Marie Nøglebaand, en blomst. [6]) begynder at krybe. [7]) glæde. [8]) varmen. [9]) efterser gjerdet. [10]) ryddes.

Mjølk og Rume, Smør og Kjuke [1]), Ost og kva som forkunt [2]) æ,
Mysu, slikt og anna meire vist os her ovfellun [3]) f[illegible]
Saa skal os i Somaar leva, te's dæ Snjogen bli fo[illegible]eim,
Derme vende os aat Bygden, fær med Smør og Bøling heim.
Edv. Storm.

Heimreisi fraa Sætren.

(Fra Gudbrandsdalen).

Os har gjort, kva gjerast skulle, ysta Ost og kjinna Smør,
No staar att aa klyvja [4]) Øykjom, setja Laas for Sæterdør.
Korkje [5]) finst dæ meire Føe her for Heie hell for Krist [6]),
Gla æ os, os slepp aat Bygden, meire gla æ Kue vist.

Farvel, Mark, som Fenan gnaagaa, der eg gjætte mangein Gaang!
Farvel, Skog, som ofte ljoma taa min Lur og Stut [7]) og Saang!
Farvel, Hulder, som der budde! flyt no du ti Sæle in!
Vinters Ti er ilt aa liggje ute baa' for Ver og Vind.

Kom no alt, ti Sætre finnast, kom og fylg aat Bygden ne!
Heile Jore er no røiugt, kvart eit Straa høir Fenan te;
Skund døkk, Folkje venta heime, Bufærslefsa vil døm haa:
Her æ inkje meire gjera! Folk og Fena, læt os gaa!
Edv. Storm.

Ho Tore paa Nut'æ.

(Fra Sætersdal).

Der æ ein Stöil [8]), som dei kadde [9]) Nuten, aa som ligg'e langt aust aa [10]) Heio; dæ va ein Gar'e i gamle Daga, aa daa budde der ein Mann, som heitte Knut'e [11]), aa Kaana heitte Tore [12]). So va dæ eigaang um Vetteren tett fyre Jol'æ, daa hae dæ lagt ni' so mykjen Snjor'e [13]), at dei maatte [14]) ikje koma so langt, at dei funne Fokk; fyre der va so langt aa gange, at dæ va fimm Fjorunge fra nimmaste [15]) Gar'æ i

[1]) kage. [2]) lækkert. [3]) overflødigen. [4]) kløve (belæsse). [5]) hverken. [6]) for fæ eller folk (eg. hedning eller kristen). [7]) horn, kort lur. [8]) Støil for Stødel (sæterplads). [9]) for kalle. [10]) paa. [11]) for Knuter (Knútr). [12]) Egentlig Tora, oldnorsk Þóra. [13]) sne, oldn. snjór. [14]) kunde. [15]) nærmeste.

Bygd'inne. So hae dei glöymt Dagatal'e, so dei vaare ikje rett visse [illegible] nær Jol'æ skilde koma, aa dæ tokte dei va leidt, som dæ au va [1]); men dæ va ikje onno Raa hell aa gange so langt, at dei funne Fokk aa finge höyre, kor lengje dæ va te Hægj'inne [2]). So va dæ ein Goveirsdag'e um Morgonen, daa vilde Kjeringjæ gange ut i Bygd'æ aa Mannen skilde vera heime, aa so gjekk ho daa aa bröytte [3]) i Snjor'æ eit lite Bil [4]); men Snjor'en va so stor'e, aa Skavlanne vaare so haage, at dæ vart ikje langt Stykkje, fyrr ho va so tröytt i Njoo [5]), at ho va reint trota [6]) aa laut leggje seg ne i Snjofonnæ aa kvile. Daa höyrde ho eit som tala inn i ei Ufs [7]) i Fjöddæ, aa dæ ropa te 'enne aa sa dei Or'æ: »Dikke Dikke [8]), Tore, baka Brau te Jole; Nott'æ ei aa Daganne tvei [9]), so lengje æ dæ te Jole.« So reis ho [10]) aa vende heim-te aa nöytte seg [11]) au; ho tokte, dæ va 'kje mei Ti, hell'o turte [12]), nær dæ va 'kje ko [13]) tvei Daga te Jole.

Ved Ivar Aasen.

Julaskrei'i.
(Fra Sogn).

Da so dei kadla Julaskrei'i [14]), da æ eit Fylgje, so fær umkring aa ri'e igjöno Bygdadne i Juli elde tett fyre Juli, aa især Julaftaa ette avdaga [15]). Da so dei ri paa, da ser ut mest likso da va toma Tunne; men dei fær so fort, at ein kann ikje festa Auga paa dei, aa stundaa æ dei paa Marki aa stundaa i Lukti [16]). Naar dei fær igjöno Garadne, so gaar dei inn i Kjellaradne aa ska smaka paa Juladrikka; difyre

---

[1]) som det virkelig var. [2]) helgen. [3]) vadede, brød vei. [4]) en liden stund. [5]) i knærne; Njoo for Knjoom, oldn. knjám. [6]) trota (aab. o): opgiven, hjælpeløs af udmattelse. [7]) klippevæg. [8]) dikke skal betyde at banke og jevne, saaledes som man gjør ved brødleiverne, naar man bager; er ellers et dunkelt ord. [9]) to; oldn. tveir. [10]) stod hun op. [11]) skyndte sig. [12]) behøvede; egl. turfte. [13]) ikje ko: ikke mere end, ikkun. [14]) Egentlig Jula-skreid'i, det samme som Oskerei' eller Oskorei, som man forklarer ved Aasgard-Reid; paa Jæderen hedder det: Aalgaarei. [15]) Heder ogsaa aavdaga og betegner, at det sidste glimt af dagen er forsvundet, at det er fuldkommen nat (afdaget). [16]) luften.

pla [1]) Folk'e setja ei Vassbytta eld ei Kjörebytta [2]) framfyre Ølbidni [3]), so inkje Julaskrei'i ska röyva dei [4]). [illegible]a va ein Mann inn i Uddland [5]) eingaang, so hadde fare b[illegible]t um Fjoren Julaftaa aa skulde faa seg litevetta te Juli, noke Matastel kaa da va [6]); aa daa han so skulde heimatte, so gjekk han ni aat Baaten aa lagde Matadont'e [7]) sitt inn i, aa skulde te skuva aav aa stiga inn i Baaten. Daa kom Julaskrei'i aa tok han. Da va ei Uvitigheit, at han sette Maten fraa seg, förr han va komen i Baaten; fyre alt mæ ein [8]) ha Mat i Haand'i, so æ ein urædd'e fyre Julaskrei'i. Saa laut Mann' vera mæ, aa so reiste dei aav innigjöno Bygdi aa va inn paa adle Kjellara aa saag ette um dar va Drikka. Naar da sto ei Vassbytta framfyre Ølbidni, so berre fya dei [9]) aa gjekk sin Veg, aa naar dar sto ei Kjörebytta, so slo dei att'e Dyr'i aa vild' ikje gaa inn eingaang; men dar so inkje va noke slikt i Vegen, dar drakk dei so fælande, at ein tykte, dei kunde ribna. So va da ein Sta' [10]), dei va inne paa ein Kjellar, aa Mann' sto att' ut mæ Stabburs-Troppi; daa kom da ei Kaana ut-or Stabbur'e mæ Mat, aa so saag ho danna Mann' aa tykte ho skulde kjedna han og. »Æ da du,« sa' ho, aa so næbnde'o han [11]) paa Nabn; men da va knapt han va go te svara. So tok ho i han, aa heldt Matskorgi fram yve Hove hass [12]); daa laut Julaskrei'i sleppe han. Aa si'aa leidd'o han [13]) inn i Stovaa, aa ga'an noke te drikka; men han va so skarven aa sjuk'e vorten [14]), at da va knapt so mykje da leet i han [15]), alt te da lei te Midnatt; daa tok han te kraana aa muna [16]), aa vart frisk' att'e.

Ved Ivar Aasen.

---

[1]) pleier. [2]) tjærespand. [3]) ølkarrene, tønderne. Fl. af Bidne, n. [4]) røre dem. [5]) Urland (Aurland). Paa Voss heder det „Audland"; i Hallingdal „Auland." [6]) hvad det nu kunde være. [7]) Dont eller Dunt, n. sager, tøi, pakker osv. [8]) medens man. [9]) sagde de fy! [10]) paa et sted. [11]) nævnte hun ham. [12]) over hans hoved. (Hove, med aabent o). [13]) siden ledte hun ham. [14]) var bleven saa svag og syg. [15]) man kunde neppe høre hans stemme; leet, af laata. [16]) komme sig lidt efter lidt.

Kveldsbøn.

(Fra Søndmør).

E gjæ me te sengjinn'
mæ tolv Gussengle,
tvo te hande aa tvo te fót,
tvo te kvart eitt lidemót;
tvo ska' min sengjastokk vere,
tvo ska' me te Gussheim bere,
tvo ska' me tekkje,
tvo ska' me vekkje.
Kors i Jeses navn! Kors i Jeses navn!
Kors i Jeses navn!

Ved Sophus Bugge.

Norske ordsprog*).

Det er vondt at vada, der ein inkje ser Botnen. — Det er inkje beste Bukken, som hever högste Horni. — Den eine Ramnen vil, at hin skal vera lika svart. — D'er mangein lang og lat, og mangein liten og kvat. — Ein skal inkje selja Hudi av Björnen, fyrr han er skoten. — Dugleg Dreng verd en hæv Husbonde. — Det vil ein sterk Rygg til at bera gode Dagar. — Det verd alt feigt, som födt er. — Store Stokkar faa harde Hogg. — Det er vondt at tru alle, det er verr at tru ingen. — Fyrste Skaden er best at böta. — Lauvet skal inkje lægja aat Roti. — Han kjenner Kloi, som klorad er. — Han höyrer sjeldan sitt Lov, som paa Lur stend. — Mannen visste inkje, at Kjeringi var gali, fyrr ho song, daa ho aat. — Naar Stakaren er sinnad, fær Stovedyrri Smellen. — D'er mangt sant, som inkje er segjande. — Kunde Gapen tegja, so trudde Folk, han var klok. — Den som byggjer etter kvar Manns Raad, hans Hus kjemer skjeivt aa staa. — Det er inkje alt Ørn, som er krokut i Nebben. — D'er betre fyre var en etter snar. — Han Late-Hans gjeng fyre, han Smale-Hans kjem etter. — Ein skal baade skunda seg og stunda seg. — Den som vil sitja paa to Stolar, han fer nedimillom. — Store Pengar verda alltid större; smaae vil

*) Dette og de følgende stykker er skrevne paa „landsmaal“.

helder verda smærre. — Kyrkja er aldri so full, at Presten ei slepp inn. — Tomt Bord gjerer tome Benkjer. — For ung er eit godt Lyte: det veks av med Aari.

Ved Ivar Aasen.

Haralds-Haugen.

Her ser eg Haralds
Haug fyre Augom;
Lengje var eg lystad
At lydast til [1]) honom.
Botnad paa Berget
Berrsynt [2]) mun han standa
Millom Hump [3]) og Hamar
Paa Hauga-Landet.

Vist er han vorden
Vonom mindre [4]);
Grunnen er graven,
Grassvorden [5]) riven;
Aaker er upplagd
Um allan Haugen;
Aksi glima globjart [6])
Paa gløymde Gravi.

Her hever Fagna-Folk
Faret or Heimen [7]);
Her hev ein gild Gut
Gjenget til Kvila.
Harald haarfagre
Høyrde du vel gjetet;
Nog er i Norig
Namn hans kunnigt.

Inkje tarv han, tenkjer eg,
Tavla paa Gravi,
Stein elder Stopel [8])
Med store Ord skriven.

Sjølv hev han sett seg
Synlege Minne,
Dei som vist mun vara,
Til Verdi øydest.

Ringt var det Riket,
Som raada han skulde;
Storo var det stiget,
Daa Styret han sleppte.
So var skjett Skifte
I Skipnaden inne,
Som i kolmyrka Koven [9]),
Naar Kola [10]) er tendrad.

Etter kom or Ætti hans
Ervingar dyre,
Dei som verde vaaro [11])
Verdi aa styra;
Dugstore [12]), daadstore,
Dygderike Sellar,
Nog er i Norig
Namn som klinga.

Lidna ero langa
Ljosa Tider;
Daa var Daad og Dygd
Med Dovralands Gutom;
Stod i blidom Blome
Blaaberg-Landet;
Heider og Heppa [13])
Var i Haralds Rike.

---

[1]) besøge. [2]) let at se. [3]) bergknold, liden klippe. [4]) mindre end man skulde vente. [5]) grønsvær, græsbund. [6]) tindrende, klart. [7]) her har ypperlige folk forladt verden. [8]) eg. stabel; monument. [9]) kammer, lidet værelse. [10]) lampe. (Læses næsten som Kaala). [11]) var værdige. [12]) kraftfulde. [13]) held.

Lidna ero langa
Laaka Tider;
Haralds Ætti øyddest,
Og illt var Skiftet;
Maattlaus, modlaus,
Minnelaus vart Lyden [1])
Hædt [2]) og herjat
Var Haralds Rike.

Endaa trur eg, Anden hans
Yver oss mun sviva,
Lydast um Landet,
Leita etter Storverk.

Myket mun han fegnast [3]),
Naar Manndom han finner,
Naar som Lands Lyden
Likjest Forfedrom.

Fram daa, Frendar,
I fredlege Kappstig!
Rette det, som rengt [4]) er!
Reise det, som velt er!
Byggje og bøte
Med Bot, som duger!
Gjere Verk, som vara,
Til Verdi øydest!

Ivar Aasen.

Dei vil altid klaga og kyta.

Dei vil altid klaga og kyta [5]),
At me ganga so seint og so smaatt;
Men eg tenkjer, dei tarv inkje syta:
Me skal koma, um inkje so braadt.

Ja, det skyt inkje fram, so det dunar [6])
(Som no ingen kann undrast uppaa);
Men det munar daa jamt, ja det munar,
So det stundom er Hugnad aa sjaa.

Lat det ganga fram, lad det siga!
Berre eitt eg ynskjer og bed:
At me inkje so høgt maatte stiga,
At me gløyma vaar Fedra-Sed.

Lat os inkje Forfederne gløyma
Under alt, som me venda og snu;
For dei gav oss ein Arv til aa gjøyma,
Han er større, en mange vil tru.

---

[1]) folket. Egentlig for „Landslyden“, nationen. [2]) forhaanet. [3]) glædes. [4]) forvrænget. [5]) mukke, skjænde. [6]) dundrer (udt. næsten donar).

Lat det merkast i meir en i Ordi,
At me halda den Arven i Stand,
At, naar Federne sjaa att paa Jordi,
Dei kan kjenna sitt Folk og sitt Land.

Ivar Aasen.

Dei gamle Fjelli.

Dei gamle Fjell i Syningom
Er altid eins at sjaa,
Med same gamle Bryningom [1])
Og same Toppom paa.
I Bygdom byggja Sveinarne,
Og Huset stender laust;
Men dei gamle Merkesteinarne
Dei standa lika traust [2]).

Paa Fjellom er det leikande
At ganga til og fraa
Og kring um Toppen reikande [3])
So vidt um Land at sjaa;
Til Havet kring um Strenderna
Med Skip som Fuglar smaa,
Og til Fjelli kring um Grenderna
Med tusund Bakkar blaa.

Der er so mange Hendingar
I Bygden komne til,
Me sjaa so mange Vendingar
Alt paa eit litet Bil.

Dei hava snutt um Vollarne
Og flutt og rudt og bygt;
Men dei gode gamle Kollarne
Dei standa lika trygt.

So stod dei gjenom Tiderna
Vel mange tusund Aar;
Og Graset voks um Liderna,
Og Lauvet kom kvar Vaar;
Og Vinden tok um Topparne,
Og Vatnet tok um Fot;
Men dei gilde gamle Kropparne
Dei toko traust imot.

Av Hav kom Sjomann sigande
Og lengtad etter Land,
Daa saag han Fjelli stigande
Og kjendest ved si Strand.
Daa kom det Mod i Gutarne,
Som saag sin Fødestad.
Ja dei gode gamle Nutarne,
Dei gjera Hugen glad.

Ivar Aasen.

Ein Stor-Leting.

Det var ein Herremann, som hadde leigt seg tie Arbeidsmenner, og dei vaaro so late, at dei gjorde inkje til Gagns. So var det eingong han kom yver deim, daa dei hadde lagt seg til aa sova alle ihop; daa vakte han deim upp og sagde til deim: »Det skulde vera Moro at vita, kven som er störste

[1]) kanter. [2]) sikkert, fast. [3]) gaa langsomt, spadsere.

Letingen av dikkor; den, som no kann visa, at han er den lataste, han skal faa ein Dalar.« Daa var dei nie, som rette upp Handi og vilde taka imot Dalaren; men den tiande sagde berre: »Stikk han i Vestefikka mi.« »Det var rett,« sagde Herremannen, »du maa væl vera den beste, som inkje eingong idest[1]) bera upp Handi.«

Ivar Aasen.

Gjeite.

Gjeite er eit næringsdrivande Dyr. Ho eter alt det, som til er, og væl so det. Ho aat eingong up for meg Tobaksrullen min i Fjelle, og der var ingen at faa atter paa sine fem Mil. Det er mest umogeleg at svelta Gjeite ut. Ho gneger Bork, og ho knuppar Bar; og ho finn Lauv og Gras up i Bergskortor, som ikke eingong Sauden kan koma til. So stend ho der uppe og jortar[2]) og seer med det lange Skjegget sit ned i Afgrunnen, liksom det skulde vera paa Theatret. Og rett som det er, kan ho tverkasta seg og hanga med den kvasse Klauve si fast i ei Bergrive. For alt dette finnst det slike nationale Talemaatar: »Han er likso seig at svelta ut som Gjeite.« »Han eter Alting liksom Gjeite.« »Han kan kliva som ei Gjeit.« »Han er som Gjeite alle Stad framme.« »Altid skal han som Gjeite have sine Nasar in i kvert eit Hol.« Og »han trivest bedst, naar han verdt bannad, som Gjeite« osv.

Og so er det ein Ting, som ikke maa glöymas i denne Tid, daa me byggja alle desse Vegine gjenom Krokar og Afdalar, og det er, at Gjeite var den fyrste Vegmeistaren. Eg veit nok det, at Folk no leggja Vegen flatare og meir letför. Men me hava solitet at kjöyra paa mange af desse Vegine, at det mest kan vera slikt Slag med »Transportevnen.« Men prosaisk verdt den ned i Dalbotnen og over Gormyrar, der han no ligger, medan Gjeite lagde den up og ned »romantiske« Berg og Bakkar. Og derfor vil heller ikke Gamlefuten kjöyra

[1]) gider. [2]) jorta: tygge drøv.

paa desse »Pannekak-Vegine«, som han kallar deim; men han held seg til dei gamle, deruppe Gjeite gjek. — —

Ja, her maa koma ei Tid, daa Foreldre finna, at dei maa hava Gjeiter og helst Kidungar for sine Smaaborn til Leik og Lærdom. At ikke Ungdommen i Byar og paa Flatbygder er so spretten og aandfull som til Fjells, trur eg myket kjem af det, at han ikke er upfödd ihop med Gjeiter. Dette kan no vera som det vil og til Ettertanke; men eg skal aldri glöyma dei Vaardagar, daa me ventad Gjeitungar. »Lykle« fekk altid Tvinlingar, som hadde »Lyklar« under Halsen som Mo'r si. Daa dei vardt so tri fire Dagar gamle, spratt dei ende til Veders og snudde seg kring i Lufte og kastad det vesle reine og kvike Hovudet sit attom Bogen og mekrad Gledesljod med sit granne Mæle. Det var ikke Graat der, endaa eg saag tidt Taarer trilla ned etter Kinnbeinom deires, daa dei vardt afvanda fraa Mo'r si, so me kunde faa Gjeitemjolk. Daa fann eg gröne Straa og Smaalauv aat deim, og strauk deim og lovad deim Vaksnekveiken for Barneleiken. So sleikte dei meg og hoppad upaa meg, liksom dei för hadde hoppad upaa Mo'r si, og saa stangad dei meg med sine smaae Horn, og grove meg med Framfotom, og kjætte seg og sprunge upetter Ryggen min. Dei glöymde snart Mo'r si liksom alle Smaaborn og leitad etter meg i Staden og mekrad og hoppad af Glede, naar dei funne meg atter.

Ja, det er fagre Smaaborn: so reine som saape-tvegne og med slik Tanke i Augo og Andlit, at det er so det sprakar af dem, rett som naar du stryker svarte Katten i Myrkret. So kliva dei upetter alt, som til er, kasta seg tilbake og sviva rundt i Lufte, og saa slaa dei sine Hallingkast og ganga paa Bakfotom liksom andre Folk. Det er mest so dei kunna tala, og anten det no var eller inkje var, so veit eg, at eg rödde med deim, og fekk liksom dei bedste Svar, som til var.

Og naar so den vaksne Bukken kjem stigande med sit lange Skjeg og sine böygde breide Horn, seer han vel staseleg ut! Der er Vyrdnad i heile Karen, og han helsar deg med den eine Framfoten, liksom ein annan Mann, naar du teker honom i Skjegge. Og so kan han risa paa Bakfotom, og ganga som eit Menneske; og rett som det er, tverkastar han seg burtetter Bakken. Der er Alvor og Skjemt i Leiken

hans. Og naar tvo stangas, risa dei aa Ende og taka Tilsprang og slaa so til, at Ragget lufsar som Vinden i ein Höystakk, og det smeller som med Slag af Øksehamrar. Det er underleg, at dei ikke faa vondt i Hovde. Den finbygde og meir yndefulle Gjeite kan daa stande in med og stolt sjaa paa Slagsmaalet, som tidt er for hennes Skuld. Det minner deg om dei gamle Riddarsmenn, som slost for si »Dame«, og om dei meir nymodne Duellanter f. Ex. i det ridderlege Frankrike. Naturen er seg sjölv lik, om den ytre Skapnaden kan vera nokot ulik. Og naar so »Blaamann« i slike Slagsmaal kunde taka han »Kvitfeld« paa Horne sine og slengja honom burt i ei Urd, so det brast i Bein og Bonor, daa strauk »Lykle« seg velværd og hugvarm paa vanleg Kvendelag in aat Vinnaren, og saag liksom haadleg burt paa Taparen, som stod og sturde, om kanske han hadde voret den trugnare Elskaren. Og endaa var »Blaamann« so godlynt etter Slagsmaalet, at eg kunde taka og böygja Horne hans ned i Bakken og skalkestride med honom. Men so fekk han Salt af meg.

Og naar eg i Hyrdingskogen sov, som tidt hender til Fjells, so kunde »Blaamann« koma og grava med Framfoten i Ryggen min eller sleikja meg i Andlitet og mekra so smaatt, liksom han vilde segja: No lyt du risa up; Buskapen dreg afstad, og no kveldar det. Stundom tenkte han vist og, at eg kunde vera daud. So fekk han eit Saltkorn atter eller ein Brandmole, og so gjekk han ruggande framfyre meg og os imillom snudde seg mot meg paa Bakfotom. Var det tykt i Vedre, so saag eg in i Augo hans, om det kanske skulde lida mot Kvelden. Augnesteinen vardt daa större og liksom aflang. Det var mi fyrste Klokke.

Naar eg leitad etter »Blaamann« eller »Lykle« og gret, for eg ikke fann deim, so kunde dei svare meg og koma springande, naar dei höyrde Graaten min. Men saag eg etter deim i Utid, og dei ikke enddaa hadde fengjet Metten sin, so löynde dei seg burt for meg. Og eg havde det Vitet at segja til deim sidan, at dei hadde Ret og eg Uret. Tidt saag eg liksom tvo Smaatre langt burte i Himlesyne, og just var Horne hans »Blaamann«. Og tidt saag eg beint up etter Fjellsida liksom ein Dusk med Blomar; og just var det Skjegget hans »Blaamann«. Og tidt sat eg og murad paa eit Hus med

Ovn i, og kjende so nokot tungt paa Hærdane mine; eg trudde det maatte vera Nokon, som vilde eg skulde passe betre paa Buskapen; men just var det Framfötane hans »Blaamann«.

Det som varde lengst af »Blaamann«, var Hud og Horn. Eg gjorde det eine af desse til Tutarhorn, og i some Tonar var der sama Ljod i Horne som i 'n sjölv. Han livde liksom atter i desse Tonar. Af Skinnet hans gjorde eg Ryggeskinn, og det helt meg mangein Regndag turr og varm.

Ja, det er store Ting alt det, eit Gjeitekvikind kan vera: Det va med tvo Bukkar Thore Gud kjöyrde, daa Thoreslaattane var Vognramlen paa Bergom og Ljonelden Gneistane fraa Hjulom. Og slaatrad han desse Bukkane om Kvelden, so vaknad dei upatter om Morgonen til nyt Traav med Guden sin. Af Bukken, som paa Grækisk heiter Tragos, kjem Tragedie eller Syrgjespil. Bukken var i det gamle Grekarland liksom i Ægypten eit Billæte paa det veksande Liv og den frugtbare Natur; og naar han om Hausten liksom döyr, so var der sorgfull Song og Dans kringom ein Bukk, og baade han og dei Syngjande og Dansande vaaro kransade med Vinlauv. Dette er Tragedien eller Bukkesongen. Og kring Nilfloden er der funnet Bukkar uthogne i Stein liksom til eit Merke paa Aarsvokstren ved Nilens Auking og vatnande Livsmagt.

Bukken, som tidt stend og stirer so aalvorsamt og tankefullt med det lange Skjegget sit, heve ofte af Diktarar og lærde Menn voret tenkt som ei Framsyning af ein Philosoph eller Ein, som elskar Visdom. Holberg talar tidt om dette og seter Bukken fram som ein Mönsterphilosoph. I hans »Forvandlingar« eller Metamorphoses velja dei andre Dyr Tragos eller Bukken, som er ein slik Philosoph, til at vera Sendemann for deim ned til Pluto eller Guden under Jorde. Og daa Bukken so kom der ned, synger Holberg:

„En høflig Trætte straks sig reiste ved Indgangen.
De begge [1]) kappedes af Høflighed om Rangen:
Og Tragos Fortrin gav til Pluto, som var størst.
Men Pluto svarede: „De skjeggede gaar først."

A. O. Vinje.

---

[1]) nemlig Bukken og Pluto.

KORTE OPLYSNINGER OM FORFATTERNE.

Jakob Aall, f. i Porsgrund 1773; tog theol. embedseksamen, men levede uden offentlig ansættelse som eier og bestyrer af Nes jernverk. Deltog i rigsforsamlingen paa Eidsvoll og var flere gange stortingsmand. D. 1844. Hans *Erindringer som bidrag til Norges historie fra 1800—1815* er et hovedverk i vor nyere historie. Fremdeles har han oversat *Snorre Sturlassøns kongesagaer*. (Se Jørg. Moes mindedigt foran s. 477). S. 273.

Ivar Aasen, f. paa Søndmøre 1813; offentlig lønnet videnskabsmand. Hans *Norske folkesprogs grammatik* (i ny udgave „Norsk grammatik") og *Ordbog over det norske folkesprog* (2den udg. „Norsk ordbog") er verker af stor betydning for sprogvidenskaben. Aasen har foreslaaet og selv forsøgt at „forene bygdemaalene og benytte deres samlede forraad af ord og talemaader til et norsk fællessprog, landsmaalet." Paa dette sprog har han selv udgivet *Norske ordsprog* og forfattet syngespillet *Ervingen,* digtsamlingen *Symra* o. m. S. 550. 551. 552. 553.

Werner Abrahamson, f. 1744 i Slesvig; artillerikaptein; d. 1812. Udgav sammen med Rahbek og Nyerup *Danske viser fra middelalderen.* Havde fortjenester som sproggransker og kritiker. S. 271.

Carl Ferdinand Allen, f. i K.havn 1811, prof. sammesteds; d. 1871. Hans hovedverk er en udførlig fremstilling af *de tre nordiske rigers historie 1497—1536,* der sikrer ham en udmerket rang blandt Nordens historieskrivere. S. 224. 233.

Hans Christian Andersen, f. i Odense 1805; titulær professor; d. 1875. Forfatter af digte, dramatiske arbeider og romaner. Størst navn har han vundet som eventyrforfatter; hans *eventyr* og *historier* læses i oversættelser langt ud over hans eget lands grænser. S. 44. 46. 67. 504.

Peter Christen Asbjørnsen, f. i Kristiania 1812; forhenværende forstmester. Allerede tidlig beskjæftigede han sig med samling af eventyr og sagn, som han paa sine vandringer hørte af folkets egen mund. Sammen med Jørg. Moe udgav han 1842 *Norske folke-eventyr,* saa mesterlig fortalte og holdte i en saa national grundtone, at man med deres udgivelse kan betegne en ny tid i vor literaturs udviklingshistorie. Senere har han leveret *Norske huldre-eventyr og folkesagn,* ypperlig gjengivne med en behagelig afveksling i stil og fremstilling, idet sagnenes meddelere selv optræder fortællende, hver paa sin vis; om selve sagnene slynger sig som en ramme friske naturskildringer og folkelivsbilleder. S. 80. 287. 289. 292. 295. 298. 349. 390. 427.

Carl Bagger, f. i K.havn 1807, d. 1846 som bladudgiver paa Fyn; begavet, men ikke synderlig frugtbar lyrisk digter. S. 77.

Jens Baggesen, f. 1764 i Korsør; d. 1826 paa hjemreise i Hamborg. Allerede 21 aar gammel vakte han opsigt ved sine *Komiske fortællinger;* reiste derpaa udenlands og udgav ved h em-

komsten en fortrinlig reiseskildring, *Labyrinthen*, men vakte ved sine bitre angreb paa Oehlenschläger og hans digtning uvilje mod sig. B. var som digter fuld af vid, lune og ynde og behandlede sit modersmaal med sjeldent mesterskab. S. 493. 495. 503. 504.

Frederik Barfod, f. ved Grenaa 1811; historisk forfatter og digter. Hans *Fortællinger af fædrelandets historie* er en livfuldt skreven Danmarks-historie. S. 269.

Henrik Anker Bjerregaard, f. 1792 paa Ringsaker; assessor i høiesteret; d. 1842. Vandt 1820 ved sin: *Sønner af Norge osv.* den af en privatmand udsatte præmie for den bedste nationalsang. Hans syngespil *Fjeldeventyret* var et af vor nyere literaturs første forsøg i dramatisk retning. S. 495.

Bjørnstjerne Bjørnson, f. i Kvikne i Østerdalen 1832; var en tid theaterdirektør i Bergen og Kristiania, senere bladudgiver i Kristiania. men lever nu for sin digtervirksomhed uden fast ansættelse. Hans med stort talent skrevne fortællinger — de vigtigste er *Synnøve Solbakken, Arne, En glad gut, Fiskergjenten, Brudeslaatten* — udmerker sig ved en sand opfatning af den norske bondes liv og tænkemaade og ved en livfuld, ham eiendommelig fremstillingsmaade. Fremdeles har han, foruden digte, smaaskisser, reisebilleder o. m., leveret en række dramatiske arbeider (*Mellem slagene, Halte Hulda, Kong Sverre, Sigurd Slembe, Maria Stuart i Skotland, De nygifte, En fallit* o. fl.) der tilligemed fortællingerne hører til vor literaturs bedste frembringelser og har gjort B. til en af de over hele Norden mest læste og yndede forfattere. S. 18. 29. 93. 438. 497. 498. 508.

Steen Steensen Blicher, f. i nærheden af Viborg 1782; d. som prest i Jylland 1848. Størst navnkundighed vandt B. ved sine *Noveller*, egte nationale i fremstilling og stof, det sidste gjerne fra Jyllands folkeliv. S. 337. 412. 465.

Johan Nordahl Brun, f. 1745 i Trondhjems stift; sogneprest og siden biskop i Bergen, hvor han døde 1816. Hans tragedier *Zarine* og *Einar Tambarskjelver* var skrevne i den dengang yndede stive franske smag. Varigere lykke gjorde hans kjække *fædrelandssange* og hans *prædikener*. S. 336.

Peter Claussøn (Friis), f. i Ekersund 1545; var ligefra 1566 til sin død 1614 prest i Undal. Er forfatter af tvende merkelige arbeider, der først udkom flere aar efter hans død: *Norges og omliggende øers beskrivelse* samt *Oversættelse af Snorre Sturlassøn*. Han efterlod sig ogsaa en *Norsk naturhistorie*. S. 530. 531.

Robert Collett, f. 1842, søstersøn af Henr. Wergeland; konservator ved Kristiania universitets zoologiske museum. Har leveret velskrevne skildringer af Norges dyrverden. S. 401.

Nils Nilssøn Dahl, f. 1806 i Vedø prestegjæld; prest i Nordfjord; d. 1854. Udgav *Fortællinger for folket*, digte m. m. S. 259.

Petter Dass, f. 1647 i Helgeland; hans fader var en skotsk flygtning, men moderen norsk; D. døde 1708 som prest i Alstahaug. D. stod i digterisk begavelse høit over de fleste af samtidens poeter. Hans *Aandelig tidsfordriv* (bibelhistoriske sange) og hans *Katekismus, forfattet i bekvemme sange til føielige melodier*, er endnu mangesteds velkjendte blandt almuen. Dette gjælder end mere *Nordlands trompet*, en poetisk beskrivelse af Nordlandene, der paa grund af sin kjække, livsglade tone, greie fremstilling og mange digteriske skjønheder endnu er en yndet læsning paa mange kanter af vort land. S. 532. 532.

Johannes Ewald, f. 1743 i K.havn; d. sammesteds 1781. Ulykkelig kjærlighed forstyrrede tidlig hans livslykke og gav

hans digtning en alvorlig, melankolsk karakter. De taaleligste dage i sit glædeløse liv havde han i Rungsted paa Sjælland, hvor han i landlig ro, men hjemsøgt af sygdom og trang, skrev sine ypperste verker. Foruden lyriske digte — ofte bestilte bryllups- og gravvers — forfattede han her syngespillet *Fiskerne;* af de i stykket indlagte sange er *Kong Kristian stod ved høien mast* bleven dansk folkesang. S. 7. 483. 505.

Adam Fabricius, f. i Jylland 1822; prest i nærheden af Viborg. Dansk historisk forfatter. S. 208.

Claus Fasting, f. i Bergen 1746, d. 1791 som raadmand sammesteds. Var i K.havn paa Wessels tid fremragende medlem af „det norske selskab“. Viste sig siden i sine bergenske *Provincialblade* som smagfuld prosaist og heldig epigram-digter. S. 503.

Andreas Faye, f. i Drammen 1802, d. som prest i Sande 1869. Hans *Norske folkesagn* er en fortjenstlig, men i fremstillingen noget tør samling. Med iver og sagkundskab har han i tidsskrifter og egne verker behandlet vor kirkes historie under foreningen med Danmark. S. 282. 291. 308. 309. 312. 314.

Adolf Fibiger, f. i K.havn 1813; dansk ingeniørkaptein, d. 1841. Forfatter af en i Danmark meget udbredt *Historisk læsebog for bondestanden.* S. 219.

Frithiof Foss, f. 1830 i Arendal. Har skrevet kvikke *Skisser fra London* samt en række noveller, udgivne under navnet „Israel Dehn.“ S. 421.

Jens Andreas Friis, f. 1821 i Sogn, professor i finsk. Har foruden videnskabelige arbeider udgivet *Tilfjelds i ferierne* o. a. reiseskisser. S. 405. 408.

Claus Frimann, f. 1746 i Nordfjord; virkede ligefra 1771 til sin død 1829 som prest i sit fædreland, først paa Søndmøre, siden i Nordfjord. Hans første arbeide udkom 1777 og hans sidste 1829. F. var i besiddelse af megen poetisk begavelse og forstod navnlig som almuens digter at anslaa den rette tone. S. 3. 208. 257. 334. 487.

Nicolai Fredrik Severin Grundtvig, f. 1783 ved Vordingborg; student fra 1800; prest i K.havn og titulær biskop. D. 1872. Hans forfatterskab strækker sig igjennem 60 aar og omfatter en række verker, der alle vidner om en rig digterbegavelse, høi tankeflugt og originalitet i opfatning, medens paa den anden side hans ensidighed i meninger og foragt for den bestaaende sprogbrug virker frastødende paa mange læsere. Af hans arbeider maa nævnes de herlige *Salmer,* hans *Verdenskrønike, Nordens mythologi, Fordanskning af Snorre og Saxo.* G. har ved sine skrifter, ved sin eiendommelige kirkelige anskuelse, sin udprægede danskhed og ved hele sin mægtige personlighed udøvet indflydelse som faa, vakt liv i kirken, literaturen og folket. S. 222. 232. 500. 504.

Fredrik Hammerich, f. i Kjøbenhavn 1809; professor i kirkehistorie i K.havn. D. 1876. Forf. af en række skildringer af Danmarks historie. S. 287.

Martin Hammerich, f. i K.havn 1811, foregaaendes broder. Har skrevet om nordisk mythologi, undervisningsvæsenet m. m.; fremdeles har man fra hans haand literaturhistoriske arbeider af meget værd. S. 282. 467.

Maurits Christopher Hansen, f. paa Modum 1794; d. 1842 som overlærer og bestyrer af Kongsbergs middelskole. H. var vor frugtbareste novelledigter. Hans noveller, der ivrig læstes af

samtiden, var i almindelighed sindrig anlagte og røbede uudtømmelig opfindelsesevne. S. 379.

Christopher Hansteen, f. i Kristiania 1784; blev 1813 prof. i anvendt mathematik ved vort universitet, som det aar traadte i virksomhed. Hans undersøgelser og skrifter om jordmagnetismen gjorde ham europæisk berømt, og stortinget gav ham midler til en reise til Sibirien 1828—30. Foruden det videnskabelige udbytte gav denne og hans øvrige reiser ham stof til høist underholdende *Reise-erindringer*. D. 1873. S. 372.

Carsten Hauch, f. paa Fredrikshald 1790, men kom 12 aar gammel til Danmark; blev 1851 professor i Kjøbenhavn. D. 1872. H. udfoldede gjennem mere end et halvt aarhundrede en omfattende og betydningsfuld virksomhed som forfatter af skuespil, romaner og digte. S. 191.

Johan Ludvig Heiberg, f. i K.havn 1791; en tid lektor i dansk ved Kiels universitet, siden theaterdirektør i K.havn. D. 1860. H. var i besiddelse af næsten alsidig begavelse; størst navnkundighed vandt han som kritiker og digter og øvede i begge egenskaber en mægtig indflydelse paa literaturen. Af hans digtninger er ingen merkeligere end vaudevillerne (*Kong Salomon og Jørgen hattemager, Aprilsnarrene, Recensenten og dyret, De uadskillelige* o. fl.), en digtart, som han først gjorde hjemlig i Danmark. S. 466.

Henrik Hertz, f. i Kjøbenhavn 1798; titulær professor. D. 1870. Hans første arbeide *Gjengangerbreve* var en mesterlig efterligning af Baggesens rimbreve. Af hans øvrige digtning bør navnlig merkes de formfuldendte dramaer: *Svend Dyrings hus,* der minder om kjæmpeviserne, *Kong Renés datter* o. fl. S. 48. 101.

Halvor Heyerdahl, f. i Tinn 1825; ingeniør. I hans *Historiske sange fra Norges fortid* er adskilligt ret vellykket. S. 163. 200. 216.

Ludvig Holberg, f. i Bergen 1684; en tid huslærer i sit fødeland; foretog flere reiser rundt om i Europa; blev professor ved Kjøbenhavns universitet og ophøiedes paa sine gamle dage til baron; d. i Kjøbenhavn 1754 efter at have skjænket sine midler til Sorø akademi. Holberg er kaldet den dansk-norske literaturs fader. Af hans mangfoldige og mangeartede skrifter kan som de merkeligste nævnes: *Peder Paars,* et komisk heltedigt, der vakte umaadelig opsigt og forbitrelse hos mange, der tog satiren til sig; komedierne (*Den politiske kandestøber, Jakob von Tyboe, Jeppe paa bjerget, Den stundesløse, Erasmus Montanus* osv.); med dem har H. skabt den danske scene; de historiske og geografiske verker: en omfangsrig *Danmarks riges historie, Helte- og Heltindehistorier, Bergens beskrivelse;* de latinske *Epigrammer; Nils Klims underjordiske reise,* ogsaa paa Latin, men snart læst i de fleste europæiske sprog; endelig omtrent 500 *Epistler,* hvori han drøfter „historiske, politiske, metafysiske, moralske, filosofiske, item skjemtsomme materier.“ (Se foran s. 467 Hammerichs skildring efter H.s egne udtalelser, og s. 475 Wilsters mindedigt). S. 8. 9. 502. 503. 511. 533. 537. 539.

Henrik Ibsen, f. i Skien 1828; i mange aar theaterdirektør; har siden opholdt sig i udlandet, dels i Rom, dels i Tyskland. Har foruden lyriske digte, hvoraf en samling er udkommen, leveret en række dramatiske arbeider, der vidner om høi poetisk begavelse og et sjeldent herredømme over sproget: i *Hærmændene paa Helgeland* (af 1858) fremmaner han hedentidens Nordmænd med en historisk sandhed som ingen anden digter; *Kongs-*

emnerne henter sit stof fra den norske middelalder; *Keiser og Galilæer,* hans største arbeide, skildrer hedenskabets sidste kamp mod kristendommen under keiser Julian; hvorimod *Kjærlighedens komedie, Brand, Per Gynt, De unges forbund, Samfundets støtter* og *Et dukkehjem* er nutidsdramaer med spillende vid og satirisk braad. S. 34. 280. 374. 458. 500.

Peter Andreas Jensen, f. i Bergen 1812; d. som stiftsprovst i Kristiania 1867. Begavet og yndet som taler og digter; en samling af hans salmer, *Kirkeaaret,* udkom 1861. Udgav paa offentlig foranstaltning en *Læsebog for folkeskolen og folkehjemmet,* der har vundet megen udbredelse. S. 155. 485. 489.

Bernhard Severin Ingemann, f. paa Falster 1789. Døde som lektor i dansk sprog og literatur ved Sorø akademi 1862. Hans milde, elskelige personlighed afpræger sig i hans talrige skrifter: digte, skuespil, eventyr og romaner; af de sidste har især de, der henter sit stof fra Danmarks historie *(Valdemar Seier, Erik Menveds barndom, Kong Erik og de fredløse, Prins Otto af Danmark)* baade i Danmark og Norge vundet stor yndest. S. 85. 217. 258. 265. 481. 486.

Hans Vilhelm Kaalund, f. i Kjøbenhavn 1818; ansat som lærer. Heldig forfatter af fabler og digte for børn. Under titel *Et foraar* har han udgivet en samling vakre lyriske digte. S. 9.

Rudolf Keyser, f. i Kristiania 1803; blev 1829 lektor, senere professor i historie. D. i Kristiania 1864. Har store fortjenester af studiet af den gamle norske historie og af det oldnorske sprog. K. var først og fremst universitetslærer: det var hans formfuldendte, lærde og dog saa populære forelæsninger, der først fra kathedret og siden i literaturen vakte sansen for vor oldtid og dens skatte. Selv offentliggjorde han bl. a. *Den norske kirkes historie under katholicismen;* siden har prof. O. Rygh udgivet hans *Norges historie* og *Efterladte skrifter.* S. 140. 215. 439. 448.

Theodor Kjerulf, f. i Kristiania 1825; prof. i mineralogi ved vort universitet. Foruden videnskabelige arbeider har man af ham en række livlige reiseskisser og digte. S. 358. 434.

Magnus Brostrup Landstad, f. i Finmarken 1802, fra 1834—48 prest i Telemarken, siden sogneprest i Sandherred. D. 1880. Han udgav (1853) en righoldig samling af *Norske folkeviser,* væsentlig fra Telemarken, og gjengivne i dialekten. I sine egne digte har han forstaaet at anslaa en egte national tone. Endelig har L. besørget en ny salmebog for vor kirke. S. 453. 484.

Jonas Lie, f. paa Eker 1833; juridisk kandidat og nogle aar sagfører paa Kongsvinger, men opgav denne stilling for at leve udelukkende for sin digtning. Han vandt først en almindelig anerkjendelse ved sin novelle *Den fremsynte eller billeder fra Nordland.* Senere har han udgivet *Tremasteren Fremtiden, Fortællinger og skildringer* samt *Lodsen og hans hustru, Rutland* o. m. og derved vundet en plads blandt nutidens mest læste forfattere i Norden. S. 10. 352. 361.

Ove Malling, f. i Jylland 1748; geheime-statsminister; d. 1829. Vandt et anseet navn ved sin velskrevne bog: *Store og gode handlinger af Danske, Norske og Holstenere.* S. 264.

Jørgen Moe, f. 1813 paa Ringerike; er nu biskop i Kristianssands stift. Begyndte tidlig at indsamle folkeviser og eventyr; Asbjørnsen og M. udgav 1842 sine eventyr sammen. Senere har M. udgivet digte og smaafortællinger for børn; af hans digte er især de, der behandler folkesagn eller hviler paa en religiøs

grundtanke, ypperlige; som fortæller for børn er han hos os uopnaaet. S. 26. 48. 98. 297. 323. 348. 380. 477. 510.

Marcus Jakob Monrad, f. paa Nøterø 1816; professor i filosofi i Kristiania. M. har som universitetslærer og forfatter vundet et anseet navn som filosof. Han har ved tale og skrift ogsaa øvet vækkende indflydelse i videre kredse. S. 516.

Andreas Munch, søn af nedennævnte J. S. Munch; f. i Kristiania 1811; har i de senere aar været bosat i Kjøbenhavn. M. har ved flere digtsamlinger (navnlig *Sorg og trøst*) vundet anseelse som en af vore mest fremragende lyrikere. Hans digtning er mild og bløđ, ofte vemodig. Af hans dramaer har navnlig *Salomon de Caus, Lord William Russell* og *En aften paa Giske* gjort lykke. Af M.s prosaiske arbeider maa nævnes *Billeder fra nord og syd:* naturskildringer og fortællinger, gjerne med historisk baggrund, samt *Pigen fra Norge,* et af de faa forsøg paa romantisk behandling af vor gamle historie. S. 281. 320. 335. 338. 509.

Johan Storm Munch, f. i Vaage 1778, søstersøn af Edv. Storm. D. 1832 som biskop i Kristianssand. Udgiver af et fortjenstligt historisk tidsskrift *Saga,* forfatter af digte m. m. S. 498.

Peter Andreas Munch, se foran side 478—481. S. 109. 123. 143. 164. 179. 203. 212.

Paul Martin Møller, f. i Jylland 1794, var 1826—31 prof. i filosofi i Kristiania, senere i Kjøbenhavn. D. 1838. Skrev filosofiske afhandlinger og har ved sine lyriske og skjemtende digte og sin ufuldendte novelle: *En dansk students eventyr* vundet en anseelig plads mellem Danmarks digtere. S. 50. 316.

Nicolay Nicolaysen, f. i Bergen 1817. Offentlig lønnet antikvar. Har som styrer af „foreningen til norske fortidsmindersmerkers bevaring" virket meget til oplysning om og fredning af vore oldsager. S. 456.

Adam Oehlenschläger, f. ved K.havn 1779; blev student 1800, samme aar som Grundtvig, med hvem han deler æren for at have fornyet minderne om den gamle nordiske digtning og historie. Af Oeh.s talrige verker kan følgende nævnes som de ypperste: *St. Hans-aften-spil,* en yndig dramatisk idyl, *Aladdin eller den forunderlige lampe,* dramatisk eventyr efter 1001 nat; *Hakon Jarl,* den første af hans tragedier, fremstillende kristendommens seier over aasatroen; *Aksel og Valborg,* med emnet fra en gammel folkevise; *Nordens guder; Helge; Vaulundurs saga,* — alle mesterverker, der bragte forfatterens berømmelse viden om; han blev paa sine reiser i Norge og Sverige hilset med begeistring som den nye tids herold, og 1829 blev han i Lund af Tegnér kronet med laurbærkransen som „den nordiske sangerkonge." — Oehl. var siden 1809 prof. i Kjøbenhavn, hvor han døde 1850. S. 115. 124. 159. 194. 197. 205. 261.

Kristjern Pederssøn, f. i Svendborg 1480. D. som luthersk prest paa Sjælland 1554. Var Kristjern II's ven og historiograf, udgav Saxo Grammaticus, men er mest navnkundig for sine mange skrifter paa dansk, hvoraf især *Jærtegns postil* og *Oversættelse af det nye testamente* maa nævnes. Før hans tid kan der ikke være tale om nogen dansk prosaisk literatur. S. 529.

Siegwart Petersen, f. i Stavanger 1826; overlærer ved Kristiania kathedralskole. D. 1878. Hans *Fortællinger af fædrelandets historie,* nærmest til folkelæsning, viser godt greb paa grei og folkelig fremstilling. S. 130. 150. 155. 266.

Carl Ploug, f. 1818 i Kolding; siden 1841 udgiver af dagbladet *Fædrelandet.* Fremragende som politisk skribent, taler og digter. S. 197. 262.

Knud Lyne Rahbek, f. i K.havn 1760; prof. og theaterdirektør i K.havn. D. 1830. Forfatter af en overordentlig mængde arbeider i alle retninger. Udøvede stor indflydelse paa den danske literatur og læsende verden ved sine tidsskrifter *Minerva* og *Den danske tilskuer* og ved personlig omgang med digtere og videnskabsmænd, som paa „Bakkehuset" fandt et andet hjem hos den gemytlige Rahbek og hans aandrige hustru. S. 3. 5. 265.

Christian Richardt, f. 1831; prest. Har ved forskjellige digtsamlinger vist sig som en heldig lyriker. S. 492. 493.

Fredrik Schaldemose, f. paa Fyn 1782; d. 1853. Under et eventyrligt liv var han en frugtbar og ofte heldig skribent. S. 7. 128.

Hans Schulze, f. 1823 i Solør, hvor han senere levede som sagfører. D. 1873. Har leveret kvikke billeder *fra Lofoten og Solør.* S. 274. 321. 381.

Conrad Nicolai Schwach, f. paa Ringsaker 1793; d. som sorenskriver i Telemarken 1860. Var af samtiden yndet som forf. af fædrelandssange, selskabsviser og leilighedsdigte. S. 499.

Nils Vibe Stockfleth, f. i Fredriksstad 1787. Blev 16 aar gammel student, men udnævntes 1808 til løitnant og deltog 1813 i slaget ved Sehested. Udtraadte 1824 af krigstjenesten og tog theologisk eksamen for at reise som prest og missionær til Finmarken. Under idelige reiser, savn og besværligheder virkede han her for Finnernes omvendelse og oplysning, uddannede deres sprog til bogmaal og forfattede og oversatte selv skrifter paa finsk. Sine erindringer udgav han 1860 som *Dagbog over mine missionsreiser i Finmarken.* Stockfleth døde 1866. S. 377.

Edvard Storm, f. i Vaage i Gudbrandsdalen 1749; inspektør ved efterslegtens skole i Kjøbenhavn, hvor han døde 1794. Bekjendt af sin *Sinklarsvise* og digte i hjembygdens dialekt. S. 162. 247. 546. 547.

Ambrosius Stub, f. 1705 paa Fyn. D. i Ribe 1758. Begavet, men ikke meget frugtbar lyrisk digter. S. 482.

Eilert Sundt, f. i Farsund 1817; var i mange aar offentlig ansat til at undersøge de lavere samfundsklassers tilstand og leverede som saadan fortjenstlige, ofte underholdende og livlig skrevne *Beretninger om fantefolket, om dødeligheden, om sedelighedstilstanden, om husfliden i Norge* o. fl. Efter O. Vigs død blev han udgiver af *Folkevennen.* S. døde som sogneprest til Eidsvoll 1875. S. 375.

Johan Edvard Thaasen, f. 1825 i Laurvik; d. som lektor i græsk i Kristiania 1865. Hans arbeider — mest videnskabelige — er ikke mange, men udmerker sig ved vegtigt indhold og tiltrækkende form. S. 524.

Just Mathias Thiele, f. i K.havn 1795; sekretær og bibliothekar ved kunstakademiet i Kjøbenhavn. Har skildret *Thorvaldsen og hans verker* (4 bd.) og samlet *danske folkesagn.* S. 315. 317. 318.

Johan Clemens Tode, f. 1736 ved Hamborg; medicinsk prof. i Kjøbenhavn, hvor han døde 1806. Skjønt Tysker af fødsel blev han en frugtbar og yndet dansk forfatter. S. 487.

Johan Sebastian Welhaven, f. i Bergen 1807, blev 1840 lektor, siden prof. i filosofi. D. 1873. Begyndte sin forfatterbane med et skarpt angreb paa det vilde og umodne i H. Wergelands første digtning. Snart efter udkom hans *Norges dæmring;* i form-

fuldendte sonetter indeholdt den digterens djerve protest mod salt det ensidige, smaalige og uklare i datidens nationale rørelse. I sine senere digte, især i de ypperlige romancer, med emne hentet fra vort folkeliv og sagnverden, har W. vist sig som en af vore mest folkelige digtere. Endvidere har W. leveret klassiske skildringer af den norske natur, gjennem en række af aar været vor mest yndede festtaler, og endelig har han som literaturhistoriker paavist de ældre norske digteres betydning for fælleslitteraturen. S. 24. 31. 190. 283. 284. 290. 294. 310. 354. 389. 446. 523.

Henrik Wergeland, f. 1808 i Kristianssand; 1840 rigsarkivar; d. i Kristiania 1845. W. optraadte allerede 1827 med *Ah!*, den første af en række *farcer*, udg. under navnet Siful Sifadda. 1830 udkom *Skabelsen, mennesket og Messias*, et kjæmpemæssigt drama, genialt i enkelte partier, men vildt i anlæg og form. Til hans bedste frembringelser hører *Jøden, Jødinden, Den engelske lods*, en rig skat af herlige lyriske digte, prosaiske skrifter som: *Hasselnødder* (digterens erindringer), *taler*, mangfoldige smaastykker for almuen, hvis oplysning laa ham meget paa hjerte, *eventyr* for børn o. lign. Ved siden af en omfattende og betydningsfuld skribentvirksomhed førte W. et saare bevæget ydre liv: han var de fattiges og undertryktes hjælp og raadgiver, talte og digtede for Jødernes adgang til landet, stiftede sognebibliotheker og udgav aviser. S. 6. 74. 95. 278. 279. 281. 319. 444. 490. 507. 508. 513.

Johan Herman Wessel, f. i Vestby ved Kristianiafjorden 1742; hans fader var en brodersøn af Tordenskjold. D. i Kjøbenhavn 1785. I 1772 udkom hans berømte *Kjærlighed uden strømper*, et „komisk sørgespil", der parodierer den da saa høit anskrevne franske tragedie. Samme aar stiftedes „det norske selskab" af en skare unge begavede Nordmænd i Kjøbenhavn, og W. blev sjælen deri. Af W.s senere arbeider er nogle af hans „komiske fortællinger" og epigrammer smaa mesterverker. S. 62. 64. 65. 489. 503.

Wilhelm Andreas Wexels, f. 1797 i K.havn af norsk familie. Var fra 1819 til sin død 1866 prest ved vor Frelsers kirke i Kristiania. Af hans mange skrifter, der har faaet en udstrakt læsekreds, kan *Andagtsbog for menigmand, Udsigt over Jesu liv paa jorden, Forklaring over det nye testamentes skrifter* (ikke fuldendt) og hans store *Salmebog* nævnes som de merkeligste S. 483. 485.

Ole Vig, f. 1824 i Stjørdalen; d. som lærer og redaktør i Kristiania 1857. I *Den norske folkeskole* og navnlig *Folkevennen*, hvis udgiver V. var til sin død, har han paa populær og vækkende maade behandlet kirkelige, historiske og sproglige emner, skolevæsen og folkeliv. 134. 313.

Christian Wilster, f. i Kjøbenhavn 1797, lektor i græsk ved Sorø akademi; d. 1840. Foruden flere heldige smaadigte har han leveret mesterlige oversættelser af Homers Iliade og Odyssé. S. 475. 476. 506.

Aasmund Olafssøn Vinje, f. i Telemarken 1818; levede som redaktør og digter i Kristiania. D. 1870. Hans skrifter paa „landsmaal": ugebladet *Dølen, Ferdaminni fraa Sumaren 1860, Storegut* o. fl. vidner om usedvanlig poetisk begavelse og rigdom paa originale tanker. S. 554.

Christian Winther, f. paa Sjælland 1796; theologisk kandidat, men havde aldrig offentlig ansættelse. D. 1877. W. er en

af Danmarks største lyriske digtere. Han har i sine *Træsnit* leveret en samling af ypperlige nationale romancer. S. 55. 90. 271.

Simon Olaus Wolff, f. i Snaasen 1796; d. 1859 som sogneprest i Telemarken. Hans digt „Hvor herligt er mit fødeland“ er bleven en yndet nationalsang. W.s øvrige arbeider er mindre betydelige. S. 347. 369.

Jens Zetlitz, f. i Stavanger 1761. Hans selskabssange blev ved sin hjertelige og gemytlige tone almindelig yndede. Derimod fandt hans viser for almuen neppe den læsekreds, han ventede. D. 1824 som sogneprest i Telemarken. S. 370.

Hans Christian Ørsted, f. paa Langeland 1777; prof. i Khavn. D. 1851. Hans opdagelse om elektro-magnetismen (1820) gjorde ham verdensberømt. Ø. staar øverst blandt Danmarks naturforskere, han søgte ogsaa ved skrifter at gjøre sin videnskabs resultater bekjendte for menigmand. S. 430.

Nicolai Ramm Østgaard, f. i Trondhjem 1812; døde som foged i Østerdalen 1873. Forf. af *En fjeldbygd*: smaafortællinger med friske skildringer af Østerdalens folk og natur. S. 324.

Oversættelser.

Den ældre Edda er en samling af folkekvæder paa det gamle norske sprog; de indeholder vort folks ældste digtning og gjengiver vore forfædres forestillinger om guder og heroer i en ældre skikkelse end noget andet fra oldtiden bevaret skrift. Ved intet af disse digte nævnes nogen forfatter; alle har de lydt fra folkets mund og er blevne opbevarede ved traditionen længe før de opskreves. De samledes og optegnedes paa Island, som det synes, henimod midten af det 13de aarhundrede. Det lidet heldige navn „den ældre Edda“ er i senere tid givet denne samling som en modsætning til den prosaiske „Snorra Edda.“ Navnet „Sæmunds Edda“ skriver sig fra den urigtige mening, at Islændingen Sæmund den frode har foranstaltet samlingen. S. 115

Karl Jonssøn, abbed i Tingøire kloster paa Island; kom 1185 til Norge, hvor han vandt kong Sverres yndest og skrev *Sverres saga*, „saaledes at kong Sverre selv sad hos og raadede for, hvad skrives skulde.“ S. 207.

Kongespeilet er navnet paa et merkeligt norskt verk fra det 13de aarh.; dets forfatter kjendes ikke. „Kongespeilet har altid været anseet, og det ganske vist medrette, for en af den norrøne eller oldnorske literaturs største prydelser. Det fremstiller for os de sedelighedens, klogskabens og slebenhedens grundsætninger, paa hvilke Nordmændene i hine tider troede at det private liv ligesaavel som statsstyrelsen burde bygges, og lader os i denne fremstilling spore en aandelig udvikling, en sans for religion, sedelighed, oplysning og videnskabelighed samt en dannelse og slebenhed hos folket, i det mindste hos dets høiere klasser, som man i middelalderen, almindelig betragtet som barbariets tidsalder, og i Norge, denne udkant af Europa, vanskeligen skulde vente at finde.“ (R. Keyser i fortalen til hans udg. af K.) S. 459.

Snorre Sturlassøn, f. paa Hvam paa Island 1178. S. var af høi byrd og var selv en tidlang den mest formaaende mand paa øen; ogsaa i Norge havde han et anseet navn og stod navnlig hos hertug Skule i stor yndest. Men hans overmod og stridbarhed skaffede ham mange fiender; af disse blev han 1241 overfaldt

og myrdet paa sin gaard Røikjaböl S. har faaet og fortjener navn af den norske historieskrivnings fader. Hans hovedverk: *Norges kongesagaer* indtil 1177, senere kaldet *Heimskringla*, er ei alene uundværligt som historisk kildeskrift, men staar ved sin fremstilling, stil, ordning af stoffet og øvrige fortrin øverst blandt den oldnorske literaturs prosaiske frembringelser. Fra Snorres haand har vi ogsaa den saakaldte *yngre Edda*. — Heimskringla blev for 280 aar siden oversat af Peter Claussøn (prøve s. 531 fg.), i vort aarhundrede først af Grundig, siden af Jak. Aall og endelig af P. A. Munch, hvis oversættelse ved de her optagne stykker er fulgt. (Se Blichers digt s. 465) S. 119. 134. 151. 171. 186. 200.

Esaias Tegnér, f. 1782 i Vermland; professor i græsk ved Lunds universitet og siden biskop i Vexiø. D. 1846. Vandt først navnkundighed ved digtet *Svea*, prisbelønnnt af det svenske akademi, siden ved *Axel*, fortællende digt med emne fra „den karolinska tiden"; men fornemlig ved det *Fridtjov saga*, der gjorde T. berømt og det langt udover Sveriges og Nordens grænser. S. 137. 139.

Anders Fryxell, f. i Dalsland 1795; prest i Vermland. D. 1881. Hans hovedverk, de omfangsrige *Berättelser ur svenska historien*, udmerker sig ved sin livlige og klare fremstilling. S. 249.

Æsop, en græsk fabeldigter, om hvis liv intet med sikkerhed vides; han menes at have levet omkr. 600 aar før Kristus. Fablerne, der i begyndelsen gik fra mund til mund, blev siden skriftlig bearbeidede af græske og romerske skribenter; fra disse har igjen nyere forfattere lant dem. S. 1—5. 7.

